

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ І ХУДОЖНЬО-ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО, ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА,
ТЕХНОЛОГІЙ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
І ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО
МИСТЕЦТВА: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ**

Збірник наукових праць

Випуск VII

ВІННИЦЯ – 2024

Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 4 від 14 листопада 2024 р.)

Редакційна колегія:

Марущак О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця (головний редактор).

Зузяк Т.П. – доктор педагогічних наук, професор, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця (заступник головного редактора).

Соловей В.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця (відповідальний секретар).

Роготченко О.О. – доктор мистецтвознавства, член-кореспондент НАМ України, Заслужений діяч мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва, м. Київ.

Андрощук І.В. – доктор педагогічних наук, професор, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький.

Курок В.П. – доктор педагогічних наук, професор, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, м. Глухів

Ткачук С.І. – доктор педагогічних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань.

Цина А.Ю. – доктор педагогічних наук, професор, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава.

Коломієць Д.І. – кандидат педагогічних наук, професор, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Гаркушевський В.С. – кандидат технічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Голінська Т.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Іванчук А.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Красильникова І.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Цвілик С.Д. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Глуханюк В.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Шимкова І.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Шинін О.С. – Заслужений діяч мистецтв України, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Бабчук Ю.М. – доктор філософії (PhD), Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

С 91 Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. 352 с.

У збірнику наукових праць висвітлено актуальні психолого-педагогічні проблеми підготовки вчителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва, теоретичні та методичні аспекти формування професійної компетентності та її складових, сучасні технології формування в учнів закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та закладів позашкільної освіти сфери культури предметних компетентностей у контексті технологічної, професійної та мистецької освіти, а також схарактеризовано історичні аспекти розвитку освіти та мистецтва України.

Відповідальність за достовірність поданої інформації (зміст, точність цитат, прізвищ, дат тощо), а також за дотримання академічної доброчесності у своїх матеріалах несуть автори публікацій.

РОЗДІЛ I

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Андрощук І.В., м. Хмельницький

e-mail: ivandroshchuk@ukr.net

Годун П., м. Хмельницький

e-mail: Petgodun123@gmail.com

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено психолого-педагогічні проблеми підготовки майбутніх учителів технологій у закладах вищої освіти. Акцентовано увагу окремо на психологічних та педагогічних проблемах та потенційних напрямках їх вирішення.

Ключові слова: підготовка, заклад вищої освіти, майбутній вчитель технологій, психолого-педагогічні проблеми.

Abstract. The article highlights the psychological and pedagogical problems of training future teachers of technology in higher educational institutions. It is specifically focused on psychological and pedagogical issues and potential directions for their solution.

Keywords: training, higher educational institution, future technology teacher, psychological and pedagogical problems.

Професія вчителя технологій передбачає володіння різноманітними педагогічними прийомами, вмінням працювати з різними віковими групами учнів, а також розумінням психологічних процесів, які впливають на навчання і розвиток учнів. Підготовка майбутніх вчителів повинна поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, необхідними для ефективної педагогічної діяльності. У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій, економічних і соціальних змін перед системою підготовки вчителів постають нові виклики, а знецінення вчителів і вчителів технологій зокрема, недостатній рівень забезпечення навчально-методичним забезпеченням призводить до значного зниження якості підготовки майбутніх вчителів вищої освіти.

Багатоаспектність проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій в закладах вищої освіти до професійної діяльності знайшла своє відображення в різних педагогічних дослідженнях. Про проблеми загальнопедагогічної підготовки вчителів писали О. Абдуліна, Ю. Бабанський, Н. Кузьміна, В. Лозова, М. Фіцула, В. Чайка та ін.

У працях В. Бербеца, В. Вдовченко, В. Вишневського, Н. Дубової, Н. Матяш, В. Симоненка, А. Терещука, С. Ящука та інших авторів обґрунтовуються сутність і значущість застосування різних технологій підготовки в аспекті врахування особливостей уроків технологій. Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя трудового навчання та технологій розглянуті в дослідженнях І. Андрощук, І. Андрощука, А. Вербицького, А. Грінченка, О. Коберника, В. Мадзігона, Д. Тхоржевського, С. Ткачука, В. Сидоренка та ін. Однак, недивлячись на

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

численні дослідження, психолого-педагогічні проблеми є актуальними особливо в контексті тих викликів, що стосуються освіти і вищої освіти зокрема.

Підготовка майбутніх учителів технологій в закладах вищої освіти є багатокомпонентним процесом, який вимагає глибокого розуміння не лише фахових знань, а й психолого-педагогічних аспектів. Для більш детального аналізу психолого-педагогічні проблеми підготовки майбутніх учителів технологій розглянемо у двох аспектах: психологічному та педагогічному.

Психологічні проблеми розглядають як труднощі, пов'язані з внутрішнім емоційним або психічним станом людини. Вони можуть стосуватися переживань, емоційної нестабільності, тривожності, стресу, страху, конфліктів, депресії, зниження самовпевненості. Такі проблеми можуть виникати в різних сферах життя, зокрема в освіті, коли студенти відчують внутрішній дискомфорт або страх перед майбутньою професійною діяльністю. Однією з таких психологічних проблем під час підготовки майбутніх вчителів технологій є недостатня мотивація до навчання та професійного розвитку. Психологічним викликом для студентів є низький рівень внутрішньої мотивації до вивчення фахових дисциплін. Це може бути зумовлено стереотипами щодо значимості професії вчителя технологій, недостатньою усвідомленістю значення їхньої майбутньої професійної діяльності. Існує ще проблема адаптації до навчання у закладах вищої освіти, що вимагає від них високої організованості та самодисципліни, що не притаманна на початку навчання здобувачам освіти [1; 3].

Тривожність і страх перед майбутньою педагогічною діяльністю часто змушує майбутнього вчителя відступити від обраного шляху. Багато студентів стикаються з психологічним бар'єром, пов'язаним зі страхом перед публічними виступами, спілкуванням з великою кількістю учнів або проведенням складних занять. Цей бар'єр може виникати через відсутність достатнього досвіду роботи з учнями або через невпевненість у своїх професійних знаннях. Особливо тривожність може проявлятися під час проходження педагогічної практики, коли студенти відчують психологічний тиск і очікування з боку наставників, керівників практики та самих учнів.

Період навчання у закладах вищої освіти є часом активного формування особистості. Студенти стикаються з численними викликами, пов'язаними з усвідомленням своїх життєвих цілей, пріоритетів, а також з питаннями самореалізації та професійної ідентифікації. Невизначеність у власній професійній придатності та вагання щодо правильності вибору професії можуть негативно вплинути на процес підготовки [2; 4].

Педагогічні проблеми розглядають, як труднощі, що виникають у освітньому процесі, пов'язані з організацією та реалізацією навчання. Вони можуть включати проблему, щодо підготовки вчителів до уроку, труднощі у взаємодії з учнями, невідповідність навчальних програм сучасним вимогам, брак педагогічної компетентності або практичних навичок, а також проблеми з використанням інноваційних методів навчання. Педагогічні проблеми впливають на якість освіти і здатність майбутніх вчителів ефективно виконувати свою роботу та обумовлені нестачею педагогічного досвіду до початку професійної діяльності. Часто освітні програми підготовки майбутніх учителів технологій є недостатньо практикоорієнтованими. Студенти мають обмежений досвід роботи з учнями до моменту початку професійної діяльності, що впливає на їхню готовність до реальних педагогічних викликів. У сучасних закладах вищої освіти існує необхідність розширення компоненту практичної педагогіки через збільшення годин педагогічної практики або через запровадження симуляційних занять, які дозволять краще підготуватися до взаємодії з учнями [5].

Однією з ключових педагогічних проблем також є складність у застосуванні сучасних технологій навчання. Багато викладачів не достатньо володіють методиками інтеграції

інформаційно-комунікаційних технологій у технології, що призводить до недостатньої підготовки студентів у цій сфері. Сучасна освіта змінюється швидкими темпами і це вимагає постійного оновлення знань і навичок. Проте в реальності майбутні вчителі часто не готові до швидких змін у методах навчання, нових освітніх стандартах і технологічних нововведеннях. Зміст навчальних дисциплін в закладах вищої освіти не завжди оновлюється з урахуванням вимог ринку праці, що створює невідповідність між тим, що вивчається в закладі вищої освіти, і тим, що вимагається на практиці у закладах загальної середньої освіти. Відсутність оновлених підходів та методик виконання заважає майбутнім вчителям цілісно оволодіти інноваційними технологіями та методами навчання.

Майбутні вчителі часто не отримують достатньо знань і практичних навичок для роботи з учнями з різними рівнями розвитку або з особливими освітніми потребами. Це може стати проблемою під час роботи на уроках технологій у закладі загальної середньої освіти, де клас може бути дуже різномірним, адже принципи роботи з дітьми з особливими освітніми потребами мають ряд особливостей, які потрібно знати до початку трудової діяльності.

Це одні з найпоширеніших психологічних і педагогічних проблем, що потребують комплексного підходу для їх вирішення в процесі підготовки майбутніх учителів технологій.

В контексті вирішення педагогічних проблем важливим є підвищення мотивації студентів до професійної діяльності, активне впровадження в освітній процес елементів, які підкреслюють важливість і соціальну значимість професії вчителя технологій. Це можуть бути лекції та майстер-класи від досвідчених фахівців, що засвідчують реальні успіхи в цій галузі. Важливою зміною може стати збільшення обсягу педагогічної практики, включення до освітніх програм підготовки більшої кількості практико-орієнтованих дисциплін, які будуть моделювати реальні педагогічні ситуації. Симуляційні тренінги та віртуальні практики можуть допомогти навчитися вирішувати педагогічні завдання в умовах, наближених до реальних.

З метою подолання тривожності та страху перед педагогічною діяльністю заклади вищої освіти мають забезпечувати майбутнім учителям доступ до психологічних консультацій, тренінгів особистісного розвитку та програм професійної самопідготовки. Психологічні курси мають допомогти студентам краще зрозуміти особливості педагогічної діяльності та підготуватися до можливих викликів на шляху становлення як фахівців.

Список використаних джерел:

1. Андрощук І.В., Андрощук І.П., Григорук П.М. Методична підготовка майбутніх учителів у контексті сучасних вимог. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2024. Вип. № 4(38). С. 56-67.
2. Борисенко Н. Професійна підготовка майбутніх учителів технологій в умовах сучасного освітнього простору. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4. Ч. 2. 301 с.
3. Коберник О. Сутнісна характеристика проектування педагогічного процесу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол. ред.: М.Т. Мартинюк. Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. Ч. 2. С. 101-110.
4. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія / О.А. Дубасенюк, Т.В. Семенюк, О.Є. Антонова]. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 192 с.
5. Сидоренко В.К. Що заважає подолати невідповідність підготовки вчителя трудового навчання потребам сучасної школи. *Трудова підготовка в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 2–6.

Красильникова Г.В., м. Хмельницький

e-mail: krasylnykovah@khmnu.edu.ua

Процанін Н.В., м. Хмельницький

e-mail: slabitskanata@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В ЗАКЛАДАХ П(ПТ)О

Анотація. Стаття присвячена проблемі забезпечення якості професійної підготовки фахівців швейної галузі, зокрема, за професією «Кравець». Визначено, що зміст навчання фахівців базується на освітньому стандарті, побудованому на компетентнісній основі, що містить одну з ключових компетентностей – мистецьку. Встановлено, що формування мистецької компетентності кравця відбувається на заняттях з фахових предметів і обмежується знайомством з історією костюму та моди, вивченням основ композиції костюму та правил графічного представлення ескізів моделей. Доведено, що для виконання функцій консультанта зі створення іміджу особистості замовника одягу кравцю необхідні значно глибші знання зі сфери художнього проєктування костюму, іміджелогії та ін.

Ключові слова: компетентність, мистецька компетентність, професія «Кравець», професійна підготовка, професійна (професійно-технічна) освіта.

Abstract. The article is devoted to the problem of ensuring the quality of vocational training of specialists for the garment industry, in particular, by the profession of «Tailor of clothes». It is determined that the content of training of specialists is based on an educational standard built on a competency-based basis, which contains one of the key competences – artistic. It has been established that the formation of the tailor's artistic competence takes place in classes on vocational subjects and is limited to familiarization with the history of costume and fashion, studying the basics of costume composition and the rules of graphic representation of model sketches. It is proved that in order to perform the functions of a consultant on creating an image of the personality of a clothing customer, a tailor of clothes needs much deeper knowledge of the field of artistic design of a costume, imageology, etc.

Keywords: competence, artistic competence, profession «Tailor of clothes», vocational training, vocational education and training.

Якісна підготовки кваліфікованих кадрів відповідно до пріоритетів державної освітньої політики орієнтована на розвиток і самореалізацію особистості та забезпечення потреб економіки у кваліфікованих кадрах – така мета визначена Програмою розвитку професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) на 2022-2027 рр. [1].

Для вирішення завдань у сфері забезпечення якості П(ПТ)О серед інших активно запроваджується стандартизація змісту освіти, запроваджуються Державні освітні стандарти підготовки кваліфікованих робітників різних професій на компетентнісній основі. При підготовці фахівців швейної галузі, зокрема, за професією 7433 «Кравець», зміст професійного навчання в закладах П(ПТ)О базується на вимогах відповідного стандарту [2].

Поряд з професійними (за трудовою дією або групою трудових дій) та загальними компетентностями, цей стандарт містить низку ключових компетентностей, у т.ч. КК 8 Мистецька компетентність. Сама назва компетентності свідчить, що майбутній кравець при створенні сучасних моделей одягу має спиратися на засади мистецької освіти

Сформованість мистецької компетентності у майбутнього кравця сприятиме формуванню естетики сучасного костюму та художньо-естетичної культури одягу в суспільстві, розвитку естетичного смаку споживачів. Як правило, ця компетентність формується при вивченні курсу спеціального малювання та передбачає, в межах кількох годин, стислий екскурс в історію костюма та моди, знайомство з основами композиції (поняття про форму та

силует, характеристика ліній в одязі та їх класифікація, пропорції та їх види), вивчення правил графічного представлення ескізів моделей одягу (види ескізів та матеріали і інструменти для їх виконання, техніки та прийоми виконання ескізів, графічний малюнок, основні виразні засоби малюнку, види графіки тощо) [3].

Водночас, аналіз змісту професійної діяльності кравця свідчить, що її основу становить проектно-технологічна діяльність, пов'язана зі художнім проектуванням моделі одягу, конструюванням, моделюванням та технологією виготовлення швейного виробу. При цьому технологічній складовій у підготовці кравців відводиться ключова роль, а етапу проектування одягу – увага приділяється у меншій мірі, хоча кравець при роботі з замовником бере активну участь у створенні ескізу моделі; його професійні поради допомагають клієнту визначитися з фасоном, підібрати силует, матеріали для моделі одягу та вид оздоблення тощо. Відтак, для виконання функцій консультанта зі створення іміджу особистості замовника одягу кравцю необхідні значно глибші знання зі сфери художнього проектування костюму, іміджології та ін.

Отже, вважаємо доцільним доповнити зміст фахових дисциплін підготовки кравців вивченням основ художнього проектування одягу, зокрема таким матеріалом як створення ескізів моделей одягу на основі джерел натхнення, характеристикою основних видів джерел, а саме видів мистецтва, природи, архітектури тощо. Мистецька складова підготовки кравців забезпечить формуванню як ключових компетентностей так і професійної компетентності фахівців швейної галузі, що сприятиме їх конкурентоспроможності на ринку праці та задоволенню зрослих вимог роботодавців і споживачів одягу.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки [Електронний ресурс]: розпорядження КМУ від 7.12.2021 №1619-р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Про затвердження Державного освітнього стандарту з професії «Кравець» [Електронний ресурс]: Наказ МОНУ від 27.01.2023 № 81 – URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/pto/standarty/2023/01/27/Standart-profosv.Kravets.81-27.01.2023.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
3. Орієнтовна освітня програма складена на основі Державного освітнього стандарту 7433.С.14.10-2023 з професії 7433 «Кравець», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27 січня 2023 р. № 81 – URL: <https://docs.google.com/document/d/1KH4O-Q1r7wJDutxLo2qU82walh0rQW-/edit> (дата звернення: 20.10.2024).

Марущак О.В., Красильникова І.В., Степанюк А.Ю., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ОБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті визначено об'єктивні передумови інтеграції знань у професійній підготовці майбутніх учителів технологій. Зокрема, зазначено, що загальновідомі передумови (методологічні, психологічні, дидактичні, історичні) цього процесу доповнюються соціально-економічними передумовами, освітніми тенденціями, професійними вимогами до вчителя технологій, інтеграційним підходом як відповіді на сучасні виклики, перспективами професійного розвитку і розвитку освітніх інновацій.

Ключові слова: інтеграційний підхід, професійна підготовка, технології, вчитель технологій, передумови інтеграційного підходу.

Annotation. *The article defines the objective prerequisites for the integration of knowledge in the professional training of future technology teachers. In particular, it is stated that the well-known prerequisites (methodological, psychological, didactic, historical) of this process are supplemented by socio-economic prerequisites, educational trends, professional requirements for technology teachers, an integration approach as a response to modern challenges, prospects for professional development and the development of educational innovations.*

Keywords: *integration approach, professional training, technology, technology teacher, prerequisites of the integration approach.*

Реальний світ у своїх проявах настільки багатогранний, що, вивчаючи його, людина прагнула досягнути цілісної картини, упорядкувати свої знання, віднайти гармонію, що зумовило синтез знань з багатьох галузей наук. Пізнання цілісних структур і форм єдності оточуючого світу забезпечує формування інтегрованого знання [3, с. 174], що набуває особливої актуальності в контексті сучасних освітніх парадигм і соціокультурних трансформацій.

Інтеграційні процеси, що особливо інтенсивно розвиваються в галузях суспільного життя, науки та виробництва, є об'єктивною основою взаємозв'язку навчальних дисциплін закладів вищої освіти (ЗВО) [2, с. 47], у цілому, і навчальних дисциплін циклу професійної підготовки майбутніх учителів технологій, зокрема, що зумовлено низкою особливостей освітнього процесу. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів технологій потребують комплексного підходу, що поєднує технологічні навички, художньо-естетичну підготовку та педагогічну майстерність. Інтеграційний підхід сприяє формуванню у них системи професійних компетентностей.

Необхідною передумовою забезпечення належного рівня професійної кваліфікації майбутніх учителів технологій є «вдосконалення змісту освіти, в якому знаходять своє узагальнене відображення суспільно-виробничі вимоги до особистісних і професійних якостей майбутніх педагогів. Окрім того, в умовах сучасних глобалізаційних процесів зростає роль культурної ідентифікації українського народу серед культур народів світу на основі традицій декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ), що зберігає ознаки українського етносу» [2, с. 47]. Ці обставини зумовлюють необхідність професійної підготовки майбутніх учителів технологій на засадах інтеграційного підходу. Об'єктивні передумови інтеграції знань, аналогічні до передумов у всіх закладах освіти (методологічні, психологічні, дидактичні, історичні), доповнюються тут низкою нових чинників, зокрема:

1. Соціально-економічні передумови:

1.1. Трансформація освітньої парадигми: модернізація системи професійної освіти відповідно до європейських стандартів; упровадження компетентнісного підходу в освітній процес; зростання вимог до якості професійної підготовки педагогів; можливість формування конкурентоспроможних фахівців; інтеграція України в європейський освітній простір;

1.2. Ринкові вимоги: потреба у висококваліфікованих педагогічних кадрах; зростання попиту на фахівців з інтегрованими компетентностями; можливості та збереження традиційних ремесел; розвиток креативних індустрій; диверсифікація професійної діяльності вчителів технологій;

2. Освітні тенденції:

2.1. Інноваційні освітні технології: цифровізація освітнього процесу; впровадження STEAM-освіти; розвиток проектного навчання; інтеграція формальної та неформальної освіти; індивідуалізація освітніх траєкторій;

2.2. Методологічні аспекти: міждисциплінарний характер професійної підготовки; синергія теорії та практики; інтеграція традиційних та інноваційних методів навчання; розвиток системного мислення; формування цільної картини професійної діяльності;

3. Професійні вимоги до вчителя технологій:

3.1. Технологічна компетентність: володіння традиційними техніками обробки текстилю;

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

освоєння сучасних технологій; здатність до технологічних інновацій; розуміння технологічних процесів; забезпечення якості виробів;

3.2. Художньо-естетична підготовка: розвинений естетичний смак; художньо-творчі можливості; знання основ дизайну; розуміння народних традицій; здатність до творчої інтерпретації;

3.3. Педагогічна майстерність: володіння сучасними методиками навчання; здатність до педагогічної творчості; комунікативна компетентність; організаторські здібності; психолого-педагогічна культура;

4. Інтеграційний підхід як відповідь на сучасні виклики:

4.1. Переваги інтеграційного підходу: системність професійної підготовки; оптимізація освітнього процесу; якість навчання; розвиток творчого потенціалу; формування професійної мобільності;

4.2. Інтеграційні процеси в підготовці: інтеграція змісту навчання; міждисциплінарні зв'язки; поєднання різних форм навчання; інтеграція теорії та практики; синтез традицій та інновацій;

4.3. Результативність інтеграційного підходу: формування системи компетентностей; розвиток професійної культури; підвищення конкурентоспроможності; готовність до інноваційної діяльності; професійна адаптивність;

5. Перспективи розвитку:

5.1. Освітні інновації: розроблення інтегрованих навчальних програм; створення інноваційного освітнього середовища; впровадження дуальної освіти; розвиток дистанційного навчання; міжнародна співпраця;

5.2. Професійний розвиток: неперервна професійна освіта; самоосвіта та саморозвиток; професійна мобільність; міжнародний обмін досвідом; участь у професійних організаціях.

Таким чином, актуальність впровадження інтеграційного підходу у професійну підготовку майбутніх учителів технологій зумовлена комплексом соціально-економічних, освітніх і професійних чинників. Інтеграційний підхід забезпечує формування у майбутніх учителів технологій системи професійних компетентностей, що відповідає сучасним вимогам до підготовки педагогічних кадрів і потребам ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Kudria O., Skovronskyi B., Marushchak O., Honcharova N., Sipii V. The Role of Innovative Techniques in Development of STEM-education in Ukraine. *ACADEMIA: Higher Education Policy Network. Special issue: «War, education and development: a pedagogical response to the challenges of modernity»*. 2024. № 35-36. P. 132-155. DOI: <https://doi.org/10.26220/aca.5006>; URL: <https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5006>
2. Зузяк Т., Марущак О., Шешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53.
3. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. Pp. 172-180.
4. Марущак О.В., Магдич Я.І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. II. С. 19-22.
5. Марущак О.В., Миколюк Д.М., Панасюк Я.П., Скотар В.Т. Міждисциплінарна інтеграція як засіб формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійних компетенцій. *Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 8th International scientific and practical conference*. Publishing House «ACCENT». Sofia, Bulgaria. 2020. Pp. 357-366.

Коломієць Д.І., м. Вінниця

e-mail: dmytro.kolomiiets@vspu.edu.ua

Бабчук Ю.М., м. Вінниця

e-mail: babchuk@vspu.edu.ua

Чадюк Г.Ф., м. Вінниця

e-mail: gallinkachaduk@gmail.com

РОЛЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ НАВИЧОК МИСЛЕННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті вказано на значні можливості мистецтва у розвитку навичок творчого, критичного, стратегічного та прогностичного мислення. Авторами доведено, що мистецька освіта є ефективним засобом для розвитку в студентів і учнів навичок мислення для сталого розвитку.

Ключові слова: розвивальний потенціал мистецтва, розвиток творчих навичок, сталий розвиток.

Abstract. The article points out the significant possibilities of art in the development of creative, critical, strategic and predictive thinking skills. The authors proved that art education is an effective tool for developing thinking skills for sustainable development in students and pupils.

Keywords: developmental potential of art, development of creative skills, sustainable development.

Майбутнє України значною мірою залежить від якості навчання сучасних учнів і студентів, оскільки саме вони будуть майбутніми лідерами нації, які відіграватимуть вирішальну роль у повоєнному відновленні нашої країни, в розбудові сильної правової держави, в забезпеченні спроможності країни підтримувати свій розвиток і економічний прогрес.

Тому вже зараз потрібно визначити конкретні механізми чи засоби, щоб допомогти учням і студентам розвивати навички мислення для сталого розвитку. Концепція навчання для сталого розвитку передбачає формування в учнів і студентів міждисциплінарних навичок, куди входять творче, системне, стратегічне, критичне й прогностичне мислення, незалежність суджень і здатність до інтегрованого вирішення проблем. Ці навички мислення, які ще називають навичками майбутнього, є найскладнішим видом людської поведінки, оскільки воно відбувається на найвищих рівнях розумової діяльності і відноситься до найважливіших якостей людини [8].

Ідея сталого розвитку впроваджується в освітній процес із метою підготовки покоління, яке буде здатне створювати нове стале суспільство із сталою економікою та екологією, робити навколишній світ кращим, а життя комфортнішим [6; 7].

Освіта, що заснована на ідеях сталого розвитку, спрямована не лише на передавання майбутнім поколінням інформації про глобальні цінності, виклики та способи виживання людства, а й на формування готовності робити світ кращим у всіх його проявах: духовному, фізичному.

Навички мислення для сталого розвитку формуються під час аналізу навколишнього світу. Людина постійно пристосовується до середовища, в якому перебуває. Її когнітивна структура регулярно змінюється, оскільки свідомості потрібно постійно організовувати свої уявлення про світ, внутрішньо їх координувати і впорядковувати. Тому студентів і учнів варто вчити бачити красу й гармонію у усьому: природі, науці, техніці [2].

У своєму дослідженні ми виходимо з припущення, що мистецька освіта здатна зробити значний внесок у розвиток навичок мислення для сталого розвитку. Обґрунтовуємо це тим, що споглядання, аналіз і створення витворів мистецтва формує комплекс навичок, які

відносять до навичок мислення для сталого розвитку.

Наприклад, навички творчого мислення важливі для створення гарних ідей, без яких неможливо створити жодного мистецького продукту. Мистецтво є засобом розвитку не лише емоційної сфери особистості [4; 5]. Оскільки елементи творчого мислення (плавність, гнучкість, оригінальність, чутливість до проблем тощо) є частиною мистецької освіти, то такі навички можна розвивати за допомогою художньої освіти, яка вчить думати, медитувати та розуміти навколишній світ.

Сталий розвиток досягається шляхом застосування нових ідей, тому навички творчого мислення стають вкрай важливими. Творчі люди будуть використовувати свої навички, щоб додати життю краси й створити сприятливу атмосферу для громади.

Навички критичного, прогностичного й стратегічного мислення і здатність до інтегрованого вирішення проблем найкраще формувати під час виконання STEAM-проектів [3], в яких, окрім наукових знань і використання виробничих та інформаційно-комунікаційних технологій [1], значну частку відведено саме мистецькій складовій.

Отже, мистецька освіта є ефективним засобом для розвитку в студентів і учнів навичок мислення для сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бойчук В.М., Уманець В.О., Фу Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на різних етапах художньо-творчої діяльності майбутнього викладача художньо-мистецьких дисциплін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. № 59. С. 5-13.
2. Коломієць А.М. Математична гармонія природи: книга для вчителя. Вінниця: ТОВ «Ландо» ЛТД, 2007. 235 с.
3. Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М., Бірюк О.О. STEAM-проекти на уроках трудового навчання *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. 2017. Вип. 49. С. 29-33.
4. Ліхницька Л.М. Мистецтво як засіб розвитку емоційної сфери особистості. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця, 2019. Вип. 53. С. 29-33.
5. Маринчук Т.Т., Тодосієнко Н.Л. Формування у майбутніх вчителів знань про специфіку взаємодії художніх засобів виразності різних видів мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. № 58. С. 131-135.
6. Орлова О.А. Впровадження ідей освіти для сталого розвитку в освітньо-виховний процес навчального закладу: зб. наук.-метод. пр. Житомир, 2017. С. 67-70.
7. Пометун О.І. Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в Українській школі. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 171-182.
8. Education for Sustainable Development Goals – Learning Objectives / M. Rieckmann et al. France: UNESCO, 2017. 67 p.

Красильников С.Р., м. Хмельницький
e-mail: krasylnykovs@khmnu.edu.ua
Грибовський М.Р., м. Хмельницький
e-mail: Maksforeva2000@gmail.com

ВИВЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В НАВЧАЛЬНІЙ ДИСЦИПЛІНІ «ІСТОРІЯ АВТОМОБІЛЯ»

Анотація. Стаття присвячена проблемі підготовки педагогів за спеціалізацією «Транспорт», з акцентом на формування професійної компетентності в автотранспортній галузі. Особлива увага приділяється вивченню класифікації спеціального транспорту в межах дисципліни «Історія автомобіля», що допомагає студентам зрозуміти еволюцію, різноманітність і функціональність транспортних засобів.

Спеціальні транспортні засоби поділяються на три основні категорії: загального, спеціалізованого та спеціального призначення. До них відносять військову, медичну, рятувальну, будівельну та промислову техніку, яка розробляється для виконання специфічних завдань.

Зазначено, що військові дії в Україні стимулювали розвиток військових транспортних засобів, тоді як комунальні й промислові сектори також отримують новітні технічні розробки. Спеціальний транспорт активно оснащується новітніми технологіями, такими як електродвигуни та системи автоматичного управління, а також використовуються в різних міністерствах та галузях економіки.

Ключові слова: професійна компетентність, професійна підготовка, підготовка педагогів, спеціальний транспорт, класифікація, історія автомобіля.

Abstract. The article deals with the training of teachers specialising in «Transport», focusing on the development of professional competence in the automotive sector. Special attention is given to the study of the classification of special vehicles within the «History of the Automobile» course, helping students to understand the evolution, diversity and functionality of these vehicles.

Special-purpose vehicles are divided into three main categories: general-purpose, specialised and special-purpose. These include military, medical, rescue, construction and industrial equipment designed to perform specific tasks.

It should be noted that military conflicts in Ukraine have stimulated the development of military vehicles, while the municipal and industrial sectors are also benefiting from the latest technical innovations. Special vehicles are increasingly equipped with modern technologies, such as electric engines and automated control systems, and are used in various ministries and sectors of the economy.

Keywords: professional competence, professional training, teacher training, special transport, classification, vehicle history.

Підготовка педагогів професійного навчання за спеціалізацією «Транспорт» передбачає вивчення низки фахових дисциплін, які націлені на формування професійної компетентності фахівців автотранспортної галузі [1].

Вивчення класифікації спеціального транспорту в навчальній дисципліні «Історія автомобіля» є важливим етапом, що дозволяє студентам зрозуміти еволюцію, різноманітність і функціональність цих транспортних засобів. Така класифікація відображає розвиток автомобільної техніки на конкретні потреби суспільства, технічні виклики та впровадження новітніх технологій.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про автомобільний транспорт», розрізняють транспортні засоби: загального призначення, спеціалізованого призначення та спеціального призначення [2].

Спеціальні транспортні засоби – це засоби, призначені для виконання особливих

завдань або функцій, які не є характерними для звичайного цивільного транспорту. Вони розробляються з урахуванням специфічних вимог, що можуть включати підвищену прохідність, спеціальні кузовні конструкції, захист пасажирів і вантажів, або використання в екстремальних умовах. Такі транспортні засоби широко використовуються у військових, рятувальних, медичних, комунальних, будівельних, поліцейських і промислових цілях [3; 4].

Серед ключових факторів, що впливають на класифікацію спеціальних транспортних засобів доцільно вказати на: призначення транспортного засобу, галузь їх застосування, технічні особливості, регіональні та міжнародні стандарти.

В умовах війни в Україні спостерігається стрімкий розвиток військових транспортних засобів, таких як танки, бронетранспортери, евакуаційні машини. Розроблені універсальні транспортні засоби, що можуть виконувати завдання як на фронті, так і в тилу. Крім того, активно розвиваються спеціальні транспортні засоби для комунальних послуг (сміттєвози, снігоприбиральні машини), для будівництва (бетонозмішувачі, навантажувачі) та промисловості.

Сучасний спеціальний транспорт оснащений сучасними засобами, такими як автоматичне управління, електричні двигуни, системи захисту та навігації. Класифікацію за призначенням спеціального транспорту можна конкретизувати за критерієм використання у роботі підприємств та організацій, підпорядкованих відповідним міністерствам та відомствам, а саме:

1. Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) – медичні транспортні засоби: швидкі допомоги; реанімобілі; мобільні медичні пункти; автомобілі для транспортування органів та донорської крові.

Медичні транспортні засоби використовуються в лікарнях, швидких допомогах, а також у службах екстреної медичної допомоги. Вони забезпечують надання першої допомоги та транспортування пацієнтів до медичних закладів.

2. Міністерство внутрішніх справ (МВС) – поліцейські транспортні засоби: поліцейські патрульні автомобілі; броньовані автомобілі для спецпідрозділів; автомобілі для конвоювання затриманих; пожежні транспортні засоби: пожежні автоцистерни; автодрабини; аварійно-рятувальні автомобілі для пожежних підрозділів.

Також МВС використовує автомобілі для патрулювання, забезпечення правопорядку та реагування на надзвичайні ситуації.

3. Державна служба з надзвичайних ситуацій (ДСНС) – рятувальні транспортні засоби: автомобілі для рятувальних операцій (рятувальні автомобілі, аварійно-рятувальні машини); спеціалізована техніка для ліквідації наслідків катастроф, техногенних аварій і стихійних лих; екологічні аварійні машини для ліквідації витоків хімічних речовин. Транспортні засоби ДСНС використовуються для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальних місій та аварійного реагування.

4. Міністерство оборони України (МОУ) – військові транспортні засоби: бронетранспортери (БТР); бойові машини піхоти (БМП); армійські вантажівки; машини для транспортування ракетних установок; броньовані медичні автомобілі тощо. Чи треба скорочувати якщо далі скорочення не використовується

МОУ відповідає за військову техніку, у т.ч. за транспортні засоби для перевезення особового складу, озброєння, медичної допомоги та виконання інших бойових завдань.

5. Міністерство інфраструктури України (МІУ) – комунальні транспортні засоби: сміттєвози; вакуумні машини для очищення каналізації; снігоприбиральні машини; машини для ремонту доріг; аеропортова техніка: аеродромні пожежні машини; буксири для літаків; транспортні засоби для обслуговування злітно-посадкових смуг і літаків.

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

МІУ регулює діяльність, пов'язану з інфраструктурою, включаючи комунальні послуги, транспортну логістику та обслуговування транспортних вузлів.

6. Міністерство енергетики (МЕУ) – транспортні засоби для енергетичної галузі: спеціалізовані машини для роботи на об'єктах нафто- та газовидобутку; автомобілі для перевезення та обслуговування енергетичних установок; цистерни для транспортування нафтопродуктів.

МЕУ займається регулюванням і координацією транспорту та техніки, що забезпечує функціонування енергетичної інфраструктури.

7. Міністерство освіти і науки України (МОНУ) – навчальні транспортні засоби: навчальні автомобілі для підготовки водіїв; лабораторні транспортні засоби для технічних навчальних закладів.

МОН відповідає за навчальні транспортні засоби, які використовуються у закладах професійної освіти для навчання майбутніх фахівців у сфері обслуговування та експлуатації спеціалізованої техніки.

8. Міністерство аграрної політики та продовольства України (МАППУ) – сільськогосподарські транспортні засоби: техніка для транспортування аграрної продукції; спеціалізовані автомобілі для перевезення тварин; автомобілі для збору врожаю та транспортування сільськогосподарських матеріалів.

МАППУ відповідає за транспортні засоби, які забезпечують роботу сільськогосподарських підприємств і транспортування продуктів.

9. Міністерство довкілля та природних ресурсів (МДПР) – транспортні засоби для екологічного моніторингу та захисту довкілля: автомобілі для контролю за екологічною безпекою; екологічні аварійні машини для ліквідації наслідків забруднень; транспортні засоби для охорони природних заповідників і лісових масивів.

МДПР використовує спеціалізовану техніку для охорони та моніторингу стану навколишнього середовища.

Таким чином, вивчення класифікації спеціального транспорту в межах дисципліни «Історія автомобіля» дозволяє студентам не лише розуміти еволюцію автомобільного транспорту, але й виявляти вплив суспільних потреб та технічних інновацій на розвиток спеціалізованих транспортних засобів, усвідомлювати унікальність спеціального транспорту та його роль у розвитку різних галузях економіки.

Список використаних джерел:

1. Освітньо-професійна програма «Професійна освіта. Транспорт (Обслуговування та ремонт автомобілів)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Хмельницькому національному університеті, 2024. URL: <https://khmnu.edu.ua/wp-content/op/b/015-pot-2024.pdf> (дата звернення 20.10.2024).

2. Закону України «Про автомобільний транспорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text> (дата звернення 20.10.2024).

3. Автотранспортні засоби. URL: <http://surl.li/irdggz> (дата звернення 20.10.2024).

4. Положення про визначення та застосування спеціальних транспортних засобів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0232-20#Text> (дата звернення 20.10.2024).

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У тезах проаналізовано теоретичні основи формування змісту навчання харчових технологій майбутніх фахівців професійної освіти.

Ключові слова: професійно-педагогічна освіта, фахові компетентності, майбутні фахівці професійної освіти.

Abstract The theses analyze the theoretical foundations of the formation of the content of food technology training for future specialists in professional education.

Keywords: teamwork, bachelors of professional education, technological equipment of the food industry, operation skills.

Сьогодні триває пошук шляхів розбудови національної системи освіти, перехід до неперервної професійної освіти. Оскільки багато педагогів досі орієнтуються на репродуктивні методи навчання, часто можна спостерігати швидке штучне впровадження нових зарубіжних технологій навчання, при цьому можуть не враховуватись особливості національної системи освіти і виховання, відставання вітчизняної педагогіки від світового досвіду або ж без осмислення цієї технології в повній мірі. Постає необхідність переходу системи професійно-педагогічної освіти на реалізацію моделі випереджаючої освіти, в основі якої лежить ідея розвитку особистості, на підготовку фахівців не тільки до конкретної професійної діяльності, а й на формування готовності до освоєння нових знань, придбання багатофункціональних умінь, що забезпечує професійну мобільність [1].

Сучасна освіта повинна мати випереджальний характер, бути націленою на майбутнє, розвиток ключових компетентностей особистості, формування в неї культури, самостійного та креативного мислення, здатності до свідомого вибору. Ефективне вивчення технічних дисциплін потребує інноваційних підходів в освіті і одним з таких підходів є випереджаюча освіта. Впровадження випереджаючої освіти забезпечить формування готовності випускника до повноцінного функціонування в соціумі, що потребує конкурентоспроможних фахівців. Вища освіта має бути спрямована на оновлення змісту навчання майбутніх фахівців, розвивати його здатність адаптуватися до високих темпів науково-технічного прогресу, формувати у студентів творче фахове мислення, підвищувати їх професійну мобільність. Перераховані напрями розвитку вищої освіти вимагають фундаменталізації освітнього процесу на основі інноваційних підходів. Випереджаюча освіта при підготовці педагогів професійного навчання з харчових технологій має опиратися на інноваційні досягнення фундаментальних наук.

Сьогодні освіта сприймається як процес навчання тому як приймати рішення, необхідні для забезпечення довгострокового майбутнього економіки, екології, соціальної справедливості, тож постає як випереджаючий чинник розвитку виробництва, соціальних змін та практик особистісного і професійного зростання впродовж життя.

Випереджальний розвиток освіти передбачає орієнтацію системи освіти на перспективні потреби соціально-економічного розвитку, тенденції розвитку галузей економіки; підвищення рівня адаптації та включення навчальних закладів у сферу ринкових відносин; підвищення якості освіти, формування у студентів прагнення до постійного оновлення своїх знань. Крім того, випереджаюча освіта відіграє важливу роль у ліквідації неуспішності в навчанні,

формуванні пізнавальної активності, самостійності та розвитку творчості.

Крім того, ми маємо найбільш сприятливий природний, людський, геополітичний і ресурсний потенціал для розвитку харчової промисловості, раціональне використання якого може забезпечити провідне місце на світовому й регіональному продовольчих ринках.

Тож, пошуком шляхів ефективного розвитку харчової промисловості в Україні займалися і займаються провідні вітчизняні учені, такі як П. Борщевський, А. Заїнчковський, П. Купчак, Д. Крисанов, П. Чернюк та інші.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції необхідно враховувати основні критерії виживання та присутність на ринку реалізації високоякісної, економічно вигідної та екологічно чистої продукції, яка б відповідала підвищеним вимогам споживачів і діючим високим вимогам стандартів якості ISO 9000-9004. А для цього потрібно трансформувати, за вимогою часу, мережу університетського вищого професійного навчання та підготовки кадрів робітничих професій для харчової промисловості. Очевидно, провідна роль у цьому процесі відводиться підготовці майбутніх фахівців, які навчаються за спеціальністю: 015.37 «Професійна освіта. Аграрне виробництво, переробка с/г продукції та харчової галузі».

Проте, проблемі підготовки саме педагогів професійної освіти у галузі харчових технологій приділено недостатньо уваги з боку науковців та педагогів-практиків.

Аналіз матеріалів з проблем підготовки майбутніх фахівців професійної освіти в галузі харчових технологій, дослідження теоретичних джерел і педагогічної практики з питань змісту освіти дозволяє зробити висновок про те, що найбільш ефективним механізмом становлення майбутніх фахівців є вироблення у них умінь самостійно поповнювати і творчо застосовувати набуті знання в різних практичних і педагогічних ситуаціях; формування особистості, яка відзначалася б свідомим ставленням до виконання функціональних обов'язків, високими фаховими компетентностями та професійно-педагогічними якостями, здатними до саморозвитку і самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Варковський К.М. Проблема професійного самовизначення молоді на сучасному етапі ринкових перетворень. *Педагогіка і психологія*. 2002. № 4. С. 40-43.
2. Використання освітніх технологій як засіб модернізації освіти у вищих навчальних закладах МВС України: матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції [Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку]. (Суми, 17-18 травн. 2008 р., м.Суми). Ч. II. Суми: ТОВ вид.-вироб. підприємство «Мрія-1», 2008. 340 с.
3. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): навч.-метод. посіб. / за ред. Г.О. Балла, П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки. Київ: Наукова думка, 2000. 188 с.
4. Стогній А.Ю. Обґрунтування інформаційного обсягу навчального матеріалу з харчових технологій для підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. *Наукові записки. Вип. 132. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. С. 154-158.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У даній публікації наголошується, що впровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх вчителів технологій повинно розглядатися не як інновація, а як обов'язковий елемент освітнього середовища. Окреслено кілька етапів цифровізації освіти. Визначено зміни в методах навчання, формулюванні очікуваних результатів та інструментарії, які супроводжують процес цифрової трансформації. Розглянуто важливість ІКТ-компетенцій для педагогів та можливість адаптації до сучасних реалій, зокрема роботи з гаджетами, багатозадачності, миттєвого оцінювання учнівської діяльності.

Ключові слова: учитель технологій, цифровізація освіти, гаджети.

Abstract. This publication emphasizes that the introduction of digital technologies in the training of future technology teachers should not be seen as an innovation, but as a mandatory element of the educational environment. Several stages of digitalization of education are outlined. Changes in teaching methods, formulation of expected results and tools that accompany the process of digital transformation are identified. The importance of ICT competencies for teachers and the possibility of adapting to modern realities, in particular, working with gadgets, multitasking, instant assessment of student performance, are considered.

Keywords: teacher of technology, computerization of education, gadgets.

Нині посилюється актуальність трансформації змісту освітніх програм, оновлення методів та організаційних форм навчання, застосування цифрових технологій в освітній діяльності. У зв'язку з цим у сучасному закладі вищої педагогічної освіти впровадження та застосування цифрових технологій під час підготовки майбутніх учителів слід розглядати не як інновацію, а як обов'язковий елемент освітнього середовища, як мету і засіб навчання, зокрема коли йдеться про підготовку майбутніх учителів технологій.

У становленні цифровізації освіти можна виділити кілька умовних етапів. На першому з них, у 80-90-х роках минулого століття, основний акцент робився на розвиток комп'ютерної грамотності серед учнів та вчителів. Саме в цей період в освітніх закладах різних рівнів з'явилися перші комп'ютери, а іноді й комп'ютерні класи. Термін «цифровізація» означав наявність принаймні одного комп'ютера та вміння виконувати з його допомогою елементарні функції на уроках з інформатики.

На другому етапі напрямок розвитку процесу цифровізації зміщується із занять з інформатики на весь процес навчання. З початку XXI століття термін «цифровізація» стає синонімом активного впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій. Цифрові пристрої починають використовуватися ширше.

Третій етап розвитку цифровізації освіти може бути охарактеризований не просто одиничним вектором, що визначає траєкторію динамічного процесу, а «компланарними» векторами, які мають різний напрям, але перебувають у єдиній освітній площині. Протягом останніх п'яти-шести років відбувається загальна цифрова трансформація всіх процесів в освіті, з'явилося поняття «цифрове освітнє середовище» [2].

Цифрова трансформація освіти охоплює всі сторони освітнього процесу. Відбувається перегляд формулювання очікуваних результатів, що спричиняє зміну змісту освіти. Змінюються методи і методики навчання, оскільки подання матеріалу на традиційному уроці і в цифровому освітньому середовищі істотно відрізняється. Трансформується інструментарій,

що використовується, а отже, і технологія роботи з ним.

У контексті досліджуваної проблеми актуальності набуває наукова позиція В. Арешонкова про перехід до цифрового університету, що передбачає «не лише кількісне накопичення технічних засобів, а зміну цілей, пріоритетів, корпоративної ідеології, організаційних принципів і підходів, структури закладу тощо» [1, с. 2].

Сьогодні важливо зосередити увагу майбутніх педагогів на факторах, які відображають реалії сучасного світу та потреби учнів. Гаджети стали невід'ємною частиною повсякденного життя, тому слід навчитися ефективно використовувати їх у навчанні. Нагальною потребою є миттєве оцінювання діяльності учня, тому корисним буде використання електронних засобів перевірки знань із миттєвим зворотним зв'язком. Суспільство потребує нестандартної особистості, отже, слід використовувати в освітньому процесі нестандартні форми, методи та зміст.

Змінюються інструменти створення навчальних матеріалів, інструменти ефективної доставки контенту для оптимізації процесу викладання та досягнення високих освітніх результатів. Педагогу потрібно володіти ІКТ-компетенціями, адже сьогодні в навчанні необхідно використовувати інформаційно-комунікаційні засоби, мобільні пристрої, активні методи та технології навчання, платформи для електронного навчання, а також вести електронне портфоліо (блог чи сайт) [3].

Варто пам'ятати не лише про позитивний вплив цифрової трансформації освіти, а й про деякі негативні наслідки неконтрольованого використання цифрових матеріалів в освітній процес. Існують і деякі ризики, як-от знецінення ерудиції через доступність інформації в мережі Інтернет, поява залежності від гаджетів, втрата здатності навичок соціальної взаємодії. Існує також думка, що наявність портфоліо позбавляє людину «права на помилку», оскільки в цифровому вигляді зафіксовано не тільки досягнення, а й невдачі. Це веде до зниження почуття психологічної безпеки.

Методична підготовка майбутніх учителів технологій пізнає постійні зміни, передбачені вимогами сучасного цифрового середовища, які впливають як на навколишній світ, так і на покоління, що поступово змінюють одне одного. Цифровізація стала об'єктивною реальністю, але впроваджуючи цифрові технології в освіті, важливо забезпечити їхні позитивні функції.

Список використаних джерел:

1. Арешонков В.Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2 (2). С. 1-6.
2. Биков В., Спірін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. *Журнал кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»* (1), 27-36. 2020. URL: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\).2020.27-36](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1).2020.27-36)
3. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. К, 2019. С. 188-197.

Глуханюк В.М., м. Вінниця
e-mail: vitalijgluhanuk5@gmail.com

Заболотна К.С., м. Вінниця
e-mail: katazabolotna151@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Анотація. У статті досліджується місце технологічної культури в перетворювальній діяльності людини, розкриваються основні підходи до визначення поняття «технологічна культура», розкривається структура, функції технологічної культури та її значення для розвитку творчих здібностей. Складником технологічної культури є технологічне мислення і здатність до перетворювальної діяльності.

Ключові слова: технологічна культура, технологічне мислення, творча діяльність, технологічні процеси, професійне самовизначення.

Annotation. The article examines the place of technological culture in the transformative activity of a person, reveals the main approaches to defining the concept of «technological culture», reveals the structure and functions of technological culture and proves its importance for the development of creative abilities. A component of technological culture is technological thinking and the ability for transformative activity.

Keywords: technological culture, technological thinking, creative activity, technological processes, professional self-determination.

Сучасна молода людина, що живе в інформаційно і технологічно насиченому світі, повинна засвоїти основи технологічної культури, щоб підготуватися до успішної перетворювальної діяльності. Технологічна культура – важлива галузь загальної культури людства, що на кожному історичному етапі його розвитку віддзеркалює мету, характер і рівень перетворювальної природовідповідної творчої діяльності людей, яка здійснюється з урахуванням досягнень науки і техніки, етики виробничих відносин.

Сучасні вчені по-різному визначають технологічну культуру. Деякі вважають, що загальна технологічна культура – це сукупність загальних способів науково-виробничої діяльності, яка сьогодні є основою загальної трудової культури людини. Визначаючи це поняття, дослідники розкривають лише один аспект технологічної культури – перетворювальну діяльність людини, чого в наш час недостатньо для технологічної підготовки учнів [1].

Окреслюючи загальне поняття, під технологічною культурою розуміємо рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, виражений у сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва, що дозволяє людині ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем. Технологічна культура впливає на всі складники життя людини і суспільства. Вона формує технологічний світогляд, підґрунтям якого є система технологічних поглядів на природу, суспільство і людину. Складником цієї культури є технологічне мислення і здатність до перетворювальної діяльності.

Основу визначення технології, як і культури, становить творча діяльність людини, а отже, і сама людина, суб'єкт цієї діяльності. Технологія моделює характер і спосіб перебігу людської праці, її здатності і можливості у формуванні дійсності, тому вона, як практико-перетворювальна діяльність, є своєрідним способом самоствердження людини у світі природи на основі праці та пізнання й, водночас, виявом у цьому процесі людських здібностей і творчих обдарувань. Незважаючи на різноманітність видів культури, на кожному етапі розвитку суспільства панувала універсальна культура. Історично склалося чотири типи універсальних культур: міфологічна, космологічна, антропологічна і технологічна [4].

Міфологічна культура властива прадавнім цивілізаціям, які пояснювали явища природи, спираючись на безпосередні спостереження. Люди користувалися натуральними продуктами і матеріалами. Провідним мотивом цієї культури є наявність якихось прихованих таємних сил, властивих усім об'єктам навколишньої дійсності.

Космологічну культуру сформовано на основі вчення про астрономічні закономірності Всесвіту як єдиного цілого. Люди цієї культури, які жили в середні віки, уважали, що в усякому явищі виявляється дія сил природи відповідно до властивих їм закономірностей. Це продовження міфологічної культури на більш високому рівні, проте також не доступне розумінню людини.

Антропологічна культура характерна для розвиненої цивілізації, оскільки люди цієї культури осягали суть явищ і закономірностей навколишнього світу зі спостережень і свого досвіду. Світ людини поступово ставав центром її уваги і досягнень. Розширилося пізнання людини про навколишнє середовище, почали формуватися наукові напрями, посилювалося втручання людини в природні процеси.

Технологічна культура стала формуватися як результат сучасних науково-технічних і соціально-економічних досягнень. Для початкового етапу розвитку цієї культури характерне інтенсивне втручання людини в перебіг природних процесів: поворот течії річок, меліорація земель, генна інженерія, освоєння космосу та інші. Використовуючи новітні технічні системи, людина стала по-варварськи виснажувати ресурси природи, що спричинило порушення природної рівноваги. При цьому не треба забувати, що сьогодні повною мірою не вивчено вплив сучасних технологічних засобів (комп'ютерів, промислових роботів, керованих біологічних реакцій) на ще не відомі людям сили природи.

Зазначимо, що під технологічною культурою слід розуміти таку перетворювальну діяльність людей у матеріальній та духовній сферах виробництва, за якої найважливішим критерієм оцінки є застосування нових технологій і технологічних процесів, їхня здатність забезпечувати гармонійну взаємодію людини, природи і технологічного середовища.

Справді, підґрунтям технологічної культури є перетворювальна діяльність людини, у якій виявляються її знання, уміння й творчі здібності. Перетворювальна діяльність спостерігається в усіх сферах людського життя – від промисловості й сільського господарства до медицини й педагогіки. Сучасному суспільству потрібні не просто виконавці, а творці. Для організації перетворювальної діяльності потрібно вчитися, це пояснюється двома причинами. По-перше, діяльність повинна бути ефективною і здійснюватися на науковій основі з використанням новітніх технологій. По-друге, перетворювальна діяльність повинна бути безпечною для самої людини, суспільства загалом і природи.

На думку Г. Тарасенко [3], під технологічною культурою слід розуміти формування й здійснення відносин як специфічно людської зміни об'єктивної реальності, тобто ті відносини, які є виключно людським надбанням і через які розкриваються всі інші відносини: гносеологічні, технологічні, управлінські тощо.

Технологічна культура – це галузь культури людини, що передбачає оволодіння сучасними виробничими та інформаційними технологіями, досягнення високого рівня функціональної та професійної компетентності, що дозволяє застосовувати на практиці потрібні методи й способи створення матеріальних та інтелектуальних цінностей. В її змісті передбачено спрямованість особистості на якісне виконання трудових завдань, у характері якої сформовано комплекс особистісних якостей за ціннісним ставленням до праці: морально-етичних (відповідальне ставлення до праці, організованість, дисциплінованість тощо); емоційно-діяльних (трудова активність, умотивованість); технологічних (трудова вмільність, володіння технікою виконання роботи, способами і методами виконання).

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

На нашу думку, з усіх запропонованих найбільш слушним є визначення: технологічна культура – культура перетворювальної, творчої природовідповідної (екологічно виправданої) діяльності, об'єднує знання, уміння й навички емоційно-морального ставлення до цього виду діяльності і готовність діяти з урахуванням відповідальності за свої дії. За цим визначенням, у технологічній культурі слід виокремлювати десять компонентів:

- культура праці передбачає планування й організацію трудового процесу,
- оптимальний вибір інструментів та обладнання, організацію робочого місця, забезпечення безпеки праці, технологічної та трудової дисципліни, контроль якості продукції;
- графічна культура – це знання, уміння й готовність використовувати графічні, зокрема й креслярські засоби для забезпечення технологічного процесу;
- культура дизайну – знання, уміння й готовність використовувати принципи ергономіки, естетики, дизайну, художньої обробки матеріалів для забезпечення конкурентоспроможності продукції;
- інформаційна культура – знання, уміння й готовність використовувати принципи збору, зберігання, обробки та використання інформації з різноманітних джерел;
- підприємницька культура – знання, уміння й готовність аналізувати потреби людей, організовувати й управляти невеликим колективом для забезпечення цих потреб, рекламувати свою продукцію;
- культура людських відносин – знання, уміння й готовність здійснювати доброзичливу взаємодію з людьми, як на виробництві, так і в сім'ї;
- екологічна культура охоплює екологічні знання, розуміння того, що природа є джерелом життя і краси, зацікавленість в природоохоронній діяльності, грамотне її здійснення, здатність узгоджувати будь-який вид діяльності зі збереженням навколишнього середовища і здоров'я людини;
- культура будинку – знання, уміння створення і прикраси будинку, забезпечення сімейного затишку, здорового способу життя та продуманого ведення домашнього господарства в процесі виконання спеціальних функцій сім'янина;
- культура споживача – знання, уміння й готовність продуманої поведінки на ринку товарів і послуг, виконання соціальних функцій споживача;
- проєктна культура – знання, уміння й готовність визначення потреб і можливостей діяльності під час виконання проєкту: збір, аналіз і використання корисної інформації, формування ідей виконання, вибір оптимальної ідеї, дослідження цієї ідеї, планування, організація й виконання роботи з реалізації, зокрема й засвоєння додаткових знань і вмінь, оцінка проєкту та його презентація [2].

Технологічна освіта складається з:

- технологічних знань – це технологічні поняття, способи, засоби й шляхи перетворювальної діяльності, уявлення про техніку і технології, про зв'язок і взаєморозвиток технологічної та природно-гуманітарної галузей знань, економічні та екологічні аспекти технології, показники готовності до успішної професійної діяльності;
- технологічних умінь – оволодіння способами перетворювальної діяльності на основі набутих технологічних знань;
- технологічно важливих якостей особистості – це особистісні властивості, можливості людини, потрібні для оволодіння перетворювальною діяльністю: свідоме професійне самовизначення, працьовитість, підприємливість, комунікабельність, гнучкість мислення, висока відповідальність і дисциплінованість, самостійність і здатність творчо розв'язувати технологічні завдання, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення [5].

У сучасному виробництві швидко змінюються технології виробництва (у розвинутих країнах це відбувається кожні два-три роки), тому людині необхідно постійно підвищувати свою загальну й технологічну підготовку.

На нашу думку, технологічна культура – це якість людини, яка динамічно розвивається і характеризується системою мотивів і цінностей, системою наукових і технологічних знань, умінь і навичок, важливих для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвіду із залучення до цієї діяльності.

Розгляд культури, як специфічно характерного для людей способу діяльності і представленого в різних продуктах результату цієї діяльності, дозволяє зробити висновок про те, що перетворювальна діяльність людини є складником її загальної культури, технологічним змістом культури.

Вияв різних людських якостей, здатних перетворювати навколишнє середовище, покращувати навколишній світ, – це і є культури, які об'єдналися в поняття «технологічна культура».

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Шимкова І.В. Формування екологічно-технологічної компетентності учнів засобами проблемного навчання та дидактичних ігор в позаурочний час. *Філософія культурно-мистецької освіти*: матеріали всеукр. наук. конф. Київ, 2022. С. 54-57.
2. Коломієць А.М. Теоретичні і методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. К., 2008. 42 с.
3. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти: монографія. Черкаси: Вертикаль, 2006. 308 с.
4. Терещук А.І. Теорія і методика технологічної підготовки учнів старшої загальноосвітньої школи: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Умань, 2013. 519 с.
5. Ящук С.М. Формування основ технологічної культури учнів під час проектування і виготовлення об'єктів праці. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. пр. УДПУ. К.: Міленіум, 2005. С. 49-56.

Куровська Ж.В., м. Вінниця
e-mail: login10.05@meta.ua

**ПОЗИТИВНЕ ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

Анотація. У сучасному освітньому середовищі позитивне педагогічне спілкування стає важливим чинником, що впливає на конкурентоспроможність майбутніх педагогів. Дана тема розглядає основні аспекти позитивної взаємодії між учасниками освітнього процесу — педагогами, учнями (здобувачами освіти) та батьками. Ефективне спілкування сприяє створенню довірливих стосунків, покращує емоційний клімат у класі та підвищує мотивацію учнів до навчання.

Окрім того, позитивне спілкування розвиває комунікативні навички педагогів, дозволяє їм адаптуватися до змін в освітньому середовищі та впроваджувати інноваційні підходи. Важливими аспектами є також культура взаємодії, інклюзивність навчання та врахування індивідуальних потреб учнів.

Завдяки позитивному педагогічному спілкуванню майбутні педагоги здатні формувати свій професійний імідж, підвищувати свою авторитетність і забезпечувати успішний розвиток учнів,

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

що в свою чергу сприяє їхній конкурентоспроможності на ринку праці. Дослідження цієї теми має на меті окреслити шляхи удосконалення педагогічної практики через призму позитивної комунікації, що є необхідним для ефективного функціонування сучасної освіти.

Ключові слова: позитивне педагогічне спілкування, учасники освітнього процесу, конкурентоспроможність.

Abstract. *In the modern educational environment, positive pedagogical communication becomes an important factor affecting the competitiveness of future teachers. This topic considers the main aspects of positive interaction between the participants of the educational process - teachers, students (students of education) and parents. Effective communication contributes to the creation of trusting relationships, improves the emotional climate in the classroom and increases the motivation of students to study.*

In addition, positive communication develops communication skills of teachers, allows them to adapt to changes in the educational environment and implement innovative approaches. Also important aspects are the culture of interaction, inclusiveness of education and taking into account the individual needs of students.

Thanks to positive pedagogical communication, future teachers are able to form their professional image, increase their credibility and ensure the successful development of students, which in turn contributes to their competitiveness in the labor market. The study of this topic aims to outline the ways of improving pedagogical practice through the prism of positive communication, which is necessary for the effective functioning of modern education.

Keywords: *positive pedagogical communication, participants of the educational process, competitiveness.*

Людина – продукт соціалізації і, перш за все, людина стає людиною через спілкування з іншими людьми. Спілкування має величезне значення як для становлення людини, так і для її подальшого життя в суспільстві, бо спілкування відіграє у житті визначальну роль [1, с. 80].

Значне місце в педагогічній практиці, успішній життєдіяльності освітньої установи має встановлення контактів педагогів із колегами, учнями, здобувачами освіти, батьками.

Саме цю функцію покликано виконувати позитивне педагогічне спілкування – взаємодія, що ґрунтується на взаємоповазі, підтримці та відкритості, сприяє створенню комфортного навчального середовища [4, с. 391].

Позитивне спілкування відіграє ключову роль у формуванні конкурентоспроможного педагогічного працівника. Воно не лише підвищує якість освітнього процесу, а й формує педагогів, які здатні ефективно адаптуватися до нових умов та залишатися конкурентоспроможними у своїй професії.

При організації спілкування перед педагогом постають певні цілі: формування компетентностей спільної діяльності, створення позитивної мотивації сприйняття й розуміння оточуючих людей, забезпечення сприятливої атмосфери навчання, розвитку й виховання [2, с. 42]. Знання закономірностей спілкування, розвиток навичок і комунікативних здібностей дуже важливі для педагога: тільки в цьому випадку педагогу вдасться включити вихованців у спільну з ним діяльність, налагодити взаємодію та взаєморозуміння, тобто здійснювати повноцінне педагогічне спілкування [3, с. 55].

Уміло організований навчально-виховний процес, що несе у собі позитив, впевненість, визначення своїх потреб, підняття самооцінки допоможе досягти найвищих результатів, які складуть:

- зміцнення взаємин – розвитку довірчих стосунків між педагогами, учнями та батьками, що є основою для ефективної співпраці;
- покращення емоційного клімату – комфортна атмосфера в класі підвищує мотивацію учнів і знижує рівень стресу, що позитивно впливає на навчальний процес;
- розвиток комунікативних навичок – вміння вести конструктивний діалог, слухати та

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

давати зворотний зв'язок допомагає педагогам адаптуватися до різних ситуацій та потреб учнів;

- стимулювання професійного розвитку – заохочення до обміну досвідом між колегами, що сприяє інноваціям та вдосконаленню педагогічних методів; прагнення до безперервного навчання, оскільки сучасний освітній контекст вимагає адаптації до нових викликів та умов;

- адаптація до змін – гнучкість у спілкуванні дозволяє педагогам швидко реагувати на нові виклики та зміни в освітньому середовищі;

- підвищення самооцінки учнів (здобувачів освіти) – учні (здобувачі освіти), які відчувають підтримку та увагу з боку педагогів, більш схильні до успішного навчання та активної участі в освітньому процесі;

- формування професійного іміджу – позитивна взаємодія з усіма учасниками освітнього процесу підвищує авторитет педагогічного працівника та його конкурентоспроможність на ринку праці;

- розвиток крос – культурної компетентності – врахування культурних і соціальних особливостей учнів (здобувачів освіти) підвищує ефективність навчання і формує конкурентоспроможність;

- зворотній зв'язок – сприяє вдосконаленню педагогічних методів та підходів, що дозволяє майбутнім педагогам бути більш адаптивними та інноваційними;

- забезпечення інклюзивності – позитивне спілкування допомагає враховувати індивідуальні потреби кожного учня (здобувача освіти), що є важливим для створення інклюзивного освітнього середовища;

- стимулювання розвитку особистості – ефективне педагогічне спілкування сприяє розвитку критичного мислення, креативності та соціальних навичок учнів (здобувачів освіти), що є необхідними для успішної кар'єри;

- роль сучасних технологій – використання цифрових платформ та інструментів для комунікації може підвищити ефективність взаємодії та сприяти розвитку сучасних педагогічних практик.

Отже, позитивне педагогічне спілкування є основою для успішної діяльності педагогів, для формування конкурентоспроможних фахівців, які здатні адаптуватися до змінюваних умов освітнього середовища.

Таке спілкування педагога з вихованцями у процесі навчально-виховної роботи створює найбільш сприятливі умови для розвитку позитивної мотивації у навчальній діяльності, для соціально-психологічного розвитку дитини, забезпечує сприятливий емоційний клімат у всіх сферах діяльності, ефективне керівництво соціально-психологічними процесами в учнівському колективі та дає змогу максимально використовувати особистісні якості вихованців.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк О.Є. Освітнє спілкування як інформаційний, діловий, психосмисловий і самосенсовий різновиди обміну. *Психологія і суспільство*. 2005. № 3. С. 73-94.
2. Мачуська Г.М. Формування культури спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 3.
3. Педагогічна майстерність / під ред. І.А. Зязюна. К., 1997. Розділ 7.
4. Педагогічне спілкування у діяльності вчителя: навчально-методичний посібник / Укладачі: Киричок І.І., Кучерявець В.Г. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 391.

Марущак О.В., Довгаль Є.І., Нагорна Д.В., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДІВ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність поліхудожньої освіти в умовах сучасних освітніх трансформацій та соціальних змін. Поліхудожня освіта сприяє формуванню всебічно розвиненої, культурно грамотної особистості, що є особливо важливим в епоху швидких змін і глобалізації. Обґрунтовано значення культурологічного підходу, який, акцентуючи увагу на культурній ідентичності, формує ціннісні орієнтири та толерантність у здобувачів освіти. Синергетичний підхід у поєднанні з культурологічним дозволяє інтегрувати різні види мистецтва для створення нового естетичного досвіду, розвиваючи критичне і системне мислення. Підкреслено, що поєднання цих підходів сприяє підготовці здобувачів освіти до розв'язання комплексних завдань і забезпечує формування соціально відповідальної особистості.

Ключові слова: поліхудожня освіта, культурологічний підхід, синергетичний підхід, культурна ідентичність, самоорганізація, інтеграція мистецтва.

Annotation. The article substantiates the relevance of multi-art education in the conditions of modern educational transformations and social changes. Polyart education contributes to the formation of a comprehensively developed, culturally literate personality, which is especially important in the era of rapid changes and globalization. The significance of the cultural approach is substantiated, which, focusing on cultural identity, forms value orientations and tolerance among students of education. A synergistic approach in combination with a cultural approach allows integrating different types of art to create a new aesthetic experience, developing critical and systemic thinking. It is emphasized that the combination of these approaches contributes to the preparation of students to solve complex tasks and ensures the formation of a socially responsible personality.

Keywords: multi-art education, cultural approach, synergistic approach, cultural identity, self-organization, integration of art.

В сучасних умовах модернізації освіти, фундаментальних змін у суспільстві набуває актуальності поліхудожня освіта, яка створює умови для формування всебічно розвиненої, культурно грамотної особистості, що є особливо важливим у період швидких змін і глобалізації.

Поліхудожня освіта дозволяє здобувачам освіти виходити за межі звичного мислення, розвиваючи гнучкість розуму і здатність до інноваційних підходів, що є необхідними в умовах сучасного ринку праці. Через інші види мистецтва здобувачі освіти навчаються виражати та розпізнавати власні почуття, що покращує їхній емоційний розвиток і допомагає будувати здорові соціальні відносини. Вона сприяє збагаченню національної ідентичності здобувачів освіти, допомагає пізнати культурні традиції, сприяє розвитку поваги до інших культур і народів.

Поліхудожня освіта реалізує міждисциплінарний підхід у навчанні, інтегрує знання з різних дисциплін, що сприяє формуванню системного мислення, розширює кругозір і готує здобувачів освіти до розв'язання комплексних завдань. Використання мистецьких методів в освітньому процесі робить його цікавішим, емоційно насиченим і мотивує здобувачів освіти до участі в ньому. Отже, поліхудожня освіта є актуальною як для розвитку індивідуальних якостей здобувачів освіти, так і для формування гармонійно розвиненого суспільства, здатного до культурного та емоційного збагачення.

Теоретико-методологічною основою розроблення наукових засад поліхудожньої освіти є культурологічний підхід, що безпосередньо пов'язаний із синергетичним.

Культурологічний означає, що першоосновою є культура, тобто домінуюча у суспільстві система цінностей, в якій загальнолюдські цінності виступають основними. Формування змісту освіти у культурному контексті передбачає існування у відкритій системі, що зумовлює множинність поглядів на світ і місце людини в ньому, а також простір, який постійно розширюється, для суб'єктної та освітньої взаємодії, самопрояву, реалізації сутнісних, творчих сил особистості [4, с. 61]. Культурологічний підхід є концептуальною основою модернізації змісту професійної освіти, розвитку ідеї гуманітарної освіти.

Культурологічний підхід орієнтований на те, щоб здобувачі освіти усвідомили мистецтво як важливий компонент культурного життя суспільства, що передбачає вивчення культурної спадщини, символів, стилів і напрямів різних народів та епох.

Він дозволяє особистості зрозуміти власну культурну ідентичність і навчитися сприймати інші культури. Це особливо важливо в умовах глобалізації, завдяки міжкультурному діалогу, повазі до культурного різноманіття та розвитку толерантності.

Одним із завдань культурологічного підходу є формування ціннісних орієнтирів через призму мистецтва. Здобувачі освіти навчаються розпізнавати та оцінювати естетичні й етичні цінності, закладені у творах мистецтва, що сприяють формуванню власної системи цінностей та етичних принципів.

Культурологічний підхід підкреслює важливість історичного аспекту мистецтва. Вивчення різних епох, стилів і напрямів дозволяє зрозуміти еволюцію естетичних ідей, розвиток стилів і технік, а також вплив соціальних, політичних та економічних умов на мистецтво. Це дає можливість аналізувати твори мистецтва з позиції їх значення для свого часу.

Оскільки культурологічний підхід акцентує увагу на соціальній ролі мистецтва, він сприяє розвитку гуманістичних якостей, таких як емпатія, альтруїзм, повага до людської гідності та індивідуальності. Це виховує свідомого громадянина, здатного розуміти і підтримувати культурну спадщину, а також бачити красу у повсякденному житті.

У контексті вивчення різних стилів, жанрів і форм мистецтва культурологічний підхід сприяє формуванню естетичних смаків, умінь розрізняти і цінувати естетичні якості. Це важливо для розвитку художнього сприйняття, критичного оцінювання мистецьких творів і здатності розуміти естетичну цінність.

Культурологічний підхід взаємопов'язаний із синергетичним підходом в освіті. Синергетика, що має першочергову природничо-наукову основу, нині розглядається як засіб гуманізації освіти. Синергетика має інтегративну або синтетичну цінність [4, с. 63]. Синергетика – це міждисциплінарна наука, що досліджує принципи самоорганізації та взаємодії складних систем, здатних до самовідновлення та розвитку за допомогою взаємодії їх елементів. Це поняття підкреслює, що цілісна система має властивості, які неможливо пояснити, виходячи лише з її частин. В основі синергетики лежить інтеграція, що «забезпечує органічне поєднання різномірних знань і методів пізнання на науково визначеній основі і є важливим, іноді вирішальним, чинником у формуванні світогляду особистості» [3, с. 13]. Елементами інтеграції можуть виступати уявлення, поняття про властивості предметів, світоглядні ідеї тощо [1, с. 49]. Необхідною умовою здійснення інтеграції є утворення внаслідок синтезу системи, яка має властивості цілісності [2, с. 37].

Синергетичний підхід ґрунтується на принципах взаємодії і взаємозв'язку різних видів мистецтва, спрямованих на створення нового рівня естетичного і культурного досвіду. Основні риси цього підходу полягають у такому:

– синергетичний підхід передбачає поєднання різних видів мистецтва (музики, живопису, театру, танцю тощо) у процесі навчання, що сприяє кращому сприйняттю та розумінню їх взаємодії. Наприклад, вивчення музики та живопису може допомогти

здобувачам освіти краще розуміти гармонію та композицію як у видимому, так і в звуковому аспектах;

– важливим принципом синергетики є емерджентність, тобто виникнення нових якостей і властивостей в результаті об'єднання різних елементів. У поліхудожній освіті емерджентність виражається у тому, що поєднання мистецьких форм дозволяє створити новий сенс, зміст і художнє сприйняття, які не могли б виникнути в рамках окремого виду мистецтва;

– синергетичний підхід сприяє розвитку творчих здібностей і нестандартного мислення, що сприяє розвитку у здобувачів освіти здатності бачити зв'язки між різними видами мистецтва, аналізувати їх спільні й відмінні риси та інтегрувати їх в єдину художню концепцію. Це, у свою чергу, розвиває критичне мислення та здатність до генерації інноваційних ідей;

– поліхудожня освіта у контексті синергетичного підходу сприяє розвитку у здобувачів освіти системного мислення і здатності бачити зв'язки між елементами. Це забезпечує сприймання мистецтва як комплексного процесу, який складається з чималої кількості елементів, що створюють єдину гармонійну систему;

– синергетика підкреслює роль самоорганізації та саморозвитку системи. В освітньому процесі це проявляється в тому, що здобувачі освіти навчаються самостійно визначати цілі, вибудовувати зв'язки між знаннями та вміннями, проявляти ініціативу у творчому самовираженні.

Синергетичний та культурологічний підходи доповнюють один одного в поліхудожній освіті, створюючи умови для комплексного розвитку особистості. Синергетичний підхід розвиває системне і творче мислення, інтегрує різні види мистецтва для створення нового естетичного досвіду, тоді як культурологічний підхід забезпечує соціальне розуміння та історичне значення мистецтва, сприяє вихованню цінностей і формуванню культурної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т., Марущак О., Стешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53.
2. Кміт Я.М. Інтеграція та диференціація як об'єкти загальнонаукового і дидактичного аналізу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1999. № 1. С. 35-40.
3. Марущак О.В. Інтеграція знань з матеріалознавства у професійній підготовці майбутніх фахівців швейного виробництва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2005. 255 с.
4. Марущак О.В., Поплінська Т.О., Лебідь С.О., Мудрак Н.В. Теоретико-методологічні основи поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації. *Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference: Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices*. Athens, Greece, 23-24 January. 2023. Pp. 60-64.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ НІМЕЧЧИНИ

Анотація. Стрімкий розвиток інформаційних технологій значно впливає на всі аспекти суспільного життя, зокрема на освітній процес. Авторкою узагальнено вплив стрімкого розвитку інформаційних технологій на різні аспекти суспільного життя, зокрема на систему освіти. Наголошено на тому, що в контексті підготовки вчителів іноземних мов у Німеччині застосування інформаційних технологій значно підвищує ефективність, гнучкість та сучасність системи контролю й оцінювання знань. Це, у свою чергу, забезпечує покращену професійну підготовку майбутніх педагогів. Підкреслено важливість точного діагностування навчальних досягнень, вільного від суб'єктивних впливів. У цьому контексті ключову роль відіграють стандартизовані інструменти збору даних та інноваційні технології. Виокремлено три основні підходи до використання інформаційних технологій в освітньому процесі: отримання зворотного зв'язку від здобувачів, оцінювання на основі заздалегідь визначених критеріїв, а також спостереження та аналіз навчального процесу за конкретними параметрами. Відзначено, що ці підходи, у поєднанні з ІТ технологіями дозволяють комплексно оцінювати якість навчання та вдосконалювати його.

Ключові слова: діагностування навчальних досягнень, якісне оцінювання, стандартизовані інструменти, комплексне оцінювання.

Abstract. The rapid development of information technologies significantly affects all aspects of social life, particularly the educational process. The author summarises the impact of the rapid development of information technologies on various aspects of social life, particularly the education system. It is emphasized that in the context of the foreign language teachers training in Germany, the use of information technologies significantly increases the efficiency, flexibility and modernity of the knowledge control and evaluation system. This, in turn, provides improved professional training for future teachers. The importance of accurate diagnosis of educational achievements, free from subjective influences, is emphasized. In this context, standardized data collection tools and innovative technologies play a key role. Three main approaches to the use of information technologies in the educational process are distinguished: receiving feedback from applicants, evaluation based on predetermined criteria, as well as observation and analysis of the educational process according to specific parameters. It was noted that these approaches, in combination with IT technologies, allow comprehensive assessment of the quality of education and its improvement.

Keywords: diagnosis of educational achievements, quality assessment, standardized tools, comprehensive assessment.

Зміни в освітній політиці зумовили активне впровадження підходів, заснованих на результатах емпіричних досліджень. Останнє вимагає ретельної діагностики навчальних занять для їх подальшого вдосконалення. У Німеччині ця концепція є новою порівняно з англо-американськими країнами. Із впровадженням освітніх стандартів, розроблених Конференцією міністрів освіти (КМК), та зі зростанням кількості порівняльних досліджень викладачі зіштовхуються з новими викликами у діагностиці навчальних досягнень [2].

Система освіти Німеччини надає педагогам практичні методи, адаптовані до використання інформаційних технологій, для забезпечення об'єктивної діагностики та вдосконалення навчального процесу [1, с. 13]. Використання зворотного зв'язку, оцінювання й спостереження за заняттями на основі емпіричних даних сприяє глибшому аналізу й покращенню педагогічної діяльності майбутніх учителів іноземних мов. Хоча раніше вже робилися спроби опису навчальних занять на основі спостережень, застосування стандартизованих інструментів збору даних із використанням інформаційних технологій у

масштабних польових дослідженнях є відносно новим підходом.

Основні методи контролю та оцінювання знань з використанням інформаційних технологій, такі як інтерактивні платформи для онлайн-тестування, наприклад Moodle, Kahoot або Quizlet, стали ефективними інструментами в сучасній системі освіти Німеччини [3, с. 419]. Однією з головних переваг таких інструментів є можливість отримання миттєвих результатів, що робить процес зворотного зв'язку оперативним і точним.

Застосування таких методів оцінювання дозволяє мінімізувати вплив суб'єктивних чинників на результати здобувачів освіти. Усі елементи тестування, зокрема інструкції та умови його проведення, є однаковими для всіх учасників, що забезпечує об'єктивність і точність отриманих даних. Це дає змогу зосередитися на вимірюваних показниках, уникаючи впливу зовнішніх обставин. Сучасні методи спрямовані на отримання достовірної інформації про якість викладання та результати навчання.

Інформаційні технології у тестуванні дають змогу викладачам аналізувати та оцінювати свої заняття за чітко визначеними критеріями. Вони можуть охоплювати спостереження за комунікацією, використання навчальних стратегій і вирішення навчальних проблем.

Система діагностики знань у освітньому процесі Німеччини активно впроваджує сучасні інформаційні технології для покращення якості контролю за освітою. Важливим аспектом є використання новітніх технологій для зворотного зв'язку, що дозволяє викладачам отримувати дані про прогрес здобувачів освіти на основі об'єктивних критеріїв.

Для ефективної діагностики навчальних занять не можна обмежуватися лише власними спогадами про їхню якість. З огляду на складність навчальних ситуацій, спогади можуть бути неточними, що призводить до необ'єктивних висновків щодо сильних і слабких сторін заняття. Самооцінка викладача часто є недостатньо ефективною через відсутність чітких критеріїв, які б дозволяли оцінювати власні заняття, порівнювати їх із заняттями колег або аналізувати зміни у власній педагогічній діяльності з часом.

Інформаційні технології у підготовці вчителів іноземних мов у Німеччині спрямовані на вирішення цих проблем. Використання цифрових інструментів дає змогу більш точно оцінювати педагогічні досягнення та підвищувати якість викладання. Ці технології дозволяють вивчати вплив певних змінних, таких як методи викладання чи поведінкові моделі, на навчальні досягнення здобувачів освіти, наприклад, підвищення успішності чи збільшення рівня задоволеності навчальним процесом. Такий підхід знаходить своє відображення в сучасних навчальних програмах, орієнтованих на досягнення конкретних результатів та емпірично обґрунтовані висновки.

Використання таких платформ наприклад, як Zoom, Webex або Microsoft Teams, дозволяє організовувати дистанційні заняття та усні іспити в режимі реального часу, забезпечуючи інтерактивну взаємодію, контроль за участю здобувачів та можливість миттєвого надання зворотного зв'язку.

Вибір методів залежить від особливостей педагогічної ситуації, а також від готовності й здатності викладача впроваджувати новітні технології в навчальний процес. Для досягнення оптимальних результатів часто доцільно використовувати поєднання різних методів. Важливим аспектом є усвідомлене прагнення викладача до систематичного підвищення якості викладання, яке можна реалізувати за допомогою технологічно орієнтованих підходів.

Адаптивні системи навчання стають усе більш популярними в Німеччині. Вони засновані на інформаційних технологіях та дозволяють підбирати завдання відповідно до рівня знань конкретного здобувача освіти. Це забезпечує індивідуальний підхід до кожного учасника навчального процесу й дає можливість проводити поступовий моніторинг його прогресу протягом усього періоду навчання. Така адаптивність сприяє оптимізації освітнього

середовища, забезпечуючи точнішу оцінку як індивідуальних досягнень, так і загального рівня підготовки. Зворотний зв'язок від здобувачів щодо проведених занять є важливим елементом оцінювання якості навчальної діяльності.

У системі освіти Німеччини визнано важливість орієнтації на якісні зміни та результати, підтверджені емпіричними дослідженнями. Традиційні дидактичні підходи, які не базуються на емпіричних даних, вже не відповідають вимогам сучасної освітньої політики. Використання інформаційних технологій допомагає усунути цей розрив, надаючи інструменти для об'єктивного аналізу занять та підвищення якості навчального процесу на основі науково обґрунтованих критеріїв.

Варто зазначити, що знання про певні категорії якості мають здебільшого управлінський характер і не можуть прямо впливати на організацію окремого заняття, проте вони створюють основу для систематичного вдосконалення педагогічної практики.

Список використаних джерел:

1. Bender C. Miteinander oder gegeneinander? Aspekte des Wandels der Gemeinschaft von Lehrenden und Lernenden in der Geschichte der Vorlesung seit dem Ende des Zweiten Weltkriegs in Deutschland. *Lob der Vorlesung: Vorschläge zur Verständigung über Form, Funktion und Ziele universitärer Lehre*. 2020. P. 1-48. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-658-29049-8_1
2. Roche J. *Fremdsprachenerwerb-Fremdsprachendidaktik* utb GmbH. 2020. Vol. 2691. DOI: 10.36198/9783838554037
3. Wilden E. 49 Englisch in der Lehrerinnen-und Lehrerbildung. *Handbuch Lehrerinnen-und Lehrerbildung*. 2020. P. 419. DOI: 10.35468/hblb2020

Марущак О.В., Терещенко Р.М., Мельник В.А., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

**ІНТЕГРАЦІЯ STEAM-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

Анотація. У статті розглядається актуальність та особливості впровадження STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій. Обґрунтовано основні причини актуальності STEAM-підходу в сучасній освіті. Виявлено основні труднощі впровадження STEAM-технологій в українських закладах освіти. Запропоновано системні способи подолання визначених труднощів. Обґрунтовано, що впровадження STEAM-технологій сприяє формуванню у майбутніх учителів технологій комплексних знань, практичних умінь, критичного мислення та інноваційних компетентностей.

Ключові слова: STEAM-технології, професійна підготовка, майбутні вчителі технологій, міждисциплінарний підхід, інноваційні методи навчання, технічне забезпечення, мовні бар'єри, професійний розвиток, критичне мислення, освітній процес.

Annotation. The article considers the relevance and peculiarities of the introduction of STEAM technologies in the professional training of future technology teachers. The main reasons for the relevance of the STEAM approach in modern education are substantiated. The main difficulties of implementing STEAM technologies in Ukrainian educational institutions have been identified. Systematic ways of overcoming the identified difficulties are proposed. It is substantiated that the introduction of STEAM technologies contributes to the formation of complex knowledge, practical skills, critical thinking and innovative competencies in future technology teachers.

Keywords: STEAM technologies, professional training, future technology teachers, interdisciplinary approach, innovative teaching methods, technical support, language barriers, professional development, critical thinking, educational process.

Інтеграція STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій є актуальною в сучасних умовах з кількох ключових причин. По-перше, STEAM-технології сприяють міждисциплінарному підходу, де наука, технологія, інженерія, мистецтво та математика об'єднуються в єдину освітню концепцію. Це сприяє кращому розумінню майбутніми учителями технологій взаємозв'язків між різними дисциплінами, що є основоположним в освітній галузі «Технології», де потрібні комплексні знання. По-друге, STEAM-підхід спрямований на розвиток креативності та інноваційного мислення у здобувачів вищої освіти. Майбутні вчителі технологій мають сприяти стимулюванню у своїх учнів здатності вирішувати нестандартні завдання, що особливо важливо в умовах швидкого технологічного прогресу.

По-третє, сучасна система освіти рухається в бік практичного застосування знань і формування компетентностей. Впровадження STEAM-технологій в освітній процес дає змогу майбутнім учителям залишатися в авангарді новітніх освітніх методів і відповідати вимогам нових державних стандартів освіти. По-четверте, STEAM-підхід забезпечує практичну орієнтованість навчання, стимулює застосування теоретичних знань на практиці, розвиває навички проблемного мислення, необхідні для вирішення складних завдань, що є центральним аспектом навчального предмета «Технології». Вчителі, які мають сформовані навички використання STEAM-методик, здатні ефективніше залучати учнів до проєктної діяльності та практичної роботи.

По-п'яте, в умовах розвитку Індустрії 4.0, коли автоматизація, цифрові технології, 3D-друк і робототехніка стають нормою, STEAM сприяє інтегруванню цих інновацій у навчальні програми. Майбутні вчителі технологій, які навчаються за STEAM-моделлю, можуть сприяти формуванню в учнів навичок, що будуть затребувані в майбутніх професіях. По-шосте, використання STEAM-підходу в навчанні підвищує мотивацію учнів шляхом залучення їх до реальних проєктів і застосування новітніх технологій. Майбутні вчителі, які володіють цими технологіями, здатні організувати цікавий та захопливий освітній процес.

Відтак, упровадження STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій забезпечує міждисциплінарний підхід до освіти, спрямований на формування практичних навичок, критичного мислення та креативності, що дозволяє майбутнім педагогам не лише оволодіти знаннями, а й ефективно передавати їх учням, мотивуючи їх до інноваційної діяльності; дозволяє адаптувати освітній процес до сучасних вимог суспільства та ринку праці, забезпечуючи здобувачів вищої освіти необхідними компетенціями для роботи в інноваційному освітньому середовищі.

Водночас, STEAM-освіта в Україні, в цілому, відчуває низку труднощів. У глобальному сенсі, це політична та економічна нестабільність в Україні та проблеми з безпекою, які впливають на всю систему освіти, включно зі STEAM-освітою. Як наслідок, STEAM-освіті в Україні бракує належного фінансування, що призводить до браку ресурсів, застарілого обладнання та обмеженого доступу до сучасних технологій [1, с. 144].

Упровадження STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій супроводжується певними труднощами, зокрема:

- недостатня теоретична підготовка. Включення дисциплін із різних наукових галузей (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика) потребує від учителів технологій добре розвинених міждисциплінарних знань, що не завжди передбачено програмами навчання;
- технічне забезпечення. Викладання STEAM-дисциплін потребує спеціалізованого обладнання (3D-принтери, робототехнічні комплекси, лабораторії), яке не завжди доступне у закладах освіти;
- проблеми інтеграції. Важливо створити гармонійне поєднання теоретичних знань і

практичних навичок, що складно без методичних розробок для інтеграції STEAM в освітній процес;

- опір традиційному підходу. Окремі вчителі мають складнощі з переходом від класичних методів навчання до STEAM-підходів через відсутність відповідної підготовки або досвіду;
- часові обмеження. Реалізація проєктної діяльності у STEAM-форматі потребує більше часу на підготовку і виконання завдань, що може не відповідати наявному навчальному плану;
- невизначеність в оцінюванні результатів. У STEAM-підходах значна увага приділяється креативності та інноваціям, що іноді складно піддається традиційному оцінюванню;
- неоднозначне сприйняття учнями. Учні не завжди розуміють необхідність інтеграції різних дисциплін, що викликає труднощі в мотивації та залученні;
- недостатньо можливостей для професійного розвитку вчителів технологій;
- мовні бар'єри.

Ці проблеми можуть впливати на ефективність упровадження STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій і потребують системного підходу до їх вирішення.

Для подолання зазначених труднощів упровадження STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій можна запропонувати такі шляхи вирішення:

1. Покращення теоретичної підготовки:

- міждисциплінарні курси. Запровадити програми підвищення кваліфікації та курси для вчителів технологій, які б охоплювали інтеграцію науки, технологій, інженерії, мистецтва та математики;
- співпраця з іншими факультетами. Створити міждисциплінарні навчальні групи або організувати спільні курси для здобувачів вищої освіти педагогічних і технічних спеціальностей.

2. Покращення технічного забезпечення:

- партнерство з бізнесом і спонсорами. Організовувати співпрацю з підприємствами, технологічними парками та фондами для отримання доступу до сучасного обладнання;
- розвиток доступу до віртуальних лабораторій. Використовувати віртуальні симуляції, 3D-моделювання та онлайн-інструменти як альтернативу фізичному обладнанню;
- використання інноваційних методів. Змішане навчання, штучний інтелект, віртуальна реальність, навчання на основі симуляції зменшують витрати та збільшують доступ до навчальних матеріалів.

3. Методична інтеграція STEAM:

- розроблення навчально-методичних матеріалів. Створювати посібники, практичні рекомендації та приклади успішної STEAM-інтеграції, що будуть корисними для вчителів технологій у поєднанні теорії з практикою;
- STEAM-проєкти. Упроваджувати проєктні форми навчання, які дають змогу здобувачам вищої освіти практично застосовувати знання з кількох дисциплін одночасно.

4. Подолання опору традиційним підходам:

- навчання вчителів технологій. Організовувати тренінги та семінари з метою підвищення кваліфікації вчителів технологій щодо використання STEAM-технологій;
- підтримка з боку адміністрації. Створювати мотиваційні програми для вчителів технологій, які активно впроваджують STEAM-технології в освітній процес.

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

5. Раціональне використання часу:
 - оптимізація навчальних планів. Розробити гнучкі навчальні плани, що включають проєктну діяльність як частину основних занять;
 - пошук компромісів у графіках. Упроваджувати короткострокові інтенсивні модулі STEAM-проєктів, які легко інтегруються в загальний освітній процес.
6. Оцінювання результатів STEAM-підходів:
 - упровадження компетентнісного підходу. Оцінювати не тільки знання, а й уміння працювати в команді, креативність, здатність до вирішення проблем і критичне мислення;
 - розроблення нових критеріїв оцінювання. Працювати над системою оцінювання, що враховує інноваційні та креативні аспекти STEAM-проєктів.
7. Підвищення мотивації учнів:
 - інтеграція реальних прикладів. Використовувати в освітньому процесі приклади з реального життя, що демонструють важливість STEAM-підходу в сучасних технологічних професіях;
 - проведення конкурсів і змагань. Організовувати STEAM-змагання, хакатони та фестивалі, де учні можуть застосовувати засвоєні знання на практиці;
 - застосування методів гейміфікації та інтерактивних технологій.
8. Професійний розвиток учителів технологій:
 - створення центрів професійного розвитку. Заснувати центри або програми, де вчителі технологій зможуть підвищувати свою кваліфікацію у контексті STEAM-освіти. Надання їм можливостей постійного професійного розвитку шляхом дистанційного навчання;
 - міжнародна співпраця. Заохочувати участь вчителів технологій у міжнародних освітніх програмах, де розвиваються сучасні STEAM-практики.
9. Подолання мовних бар'єрів:
 - інтенсивні курси з вивчення іноземних мов. Організовувати регулярні мовні курси з вивчення іноземних мов, особливо англійської, яка є основною мовою в наукових і технічних галузях. Відкривати лінгвістичні центри або програми у закладах освіти для систематичної мовної підготовки;
 - інтеграція мовного навчання у STEAM-курси. Упроваджувати двомовні STEAM-програми, що дозволить здобувачам вищої освіти одночасно розвивати технічні та мовні навички. Стимулювати використання іноземних джерел інформації та навчальних матеріалів (статті, підручники, відео);
 - використання цифрових технологій. Упроваджувати онлайн-платформи для самостійного вивчення іноземних мов (Duolingo, Busuu, LinguaLeo) як додатковий інструмент мовної підтримки. Використовувати програми або додатки, які допомагають перекладати наукові тексти або терміни під час занять. Використовувати ШІ для підтримки роботи з багатомовними ресурсами;
 - підтримка спеціалізованої термінології. Створювати та використовувати глосарії ключових термінів двома мовами (наприклад, технічні терміни рідною мовою та англійською). Створювати або використовувати вже наявні відеоресурси з технічних тем, де пояснюється ключова термінологія іноземною мовою;
 - підвищення мотивації. Створювати мотиваційні програми для вчителів технологій і здобувачів вищої освіти, які успішно оволодівають іноземною мовою (стипендії, міжнародні конференції, додаткові кредити). Презентувати важливість знання іноземних мов через приклади успішних міжнародних проєктів, публікацій, або досліджень, що потребують володіння мовами.

Ці шляхи можуть допомогти ефективніше інтегрувати STEAM-технології в освітній процес і подолати труднощі, що виникають перед майбутніми вчителями технологій.

Упровадження STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій є необхідним кроком для підвищення якості освітнього процесу. STEAM-методики не лише розвивають у здобувачів освіти комплексні знання та практичні вміння, а й сприяють формуванню критичного мислення, креативності та здатності до інноваційної діяльності. Ефективне впровадження цих технологій потребує системного підходу, відповідної організації освітнього процесу та використання інтегративних методик, що дозволить підготувати майбутніх учителів технологій до викликів сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Kudria O., Skovronskyi B., Marushchak O., Honcharova N., Sipii V. The Role of Innovative Techniques in Development of STEM-education in Ukraine. *ACADEMIA: Higher Education Policy Network. Special issue: «War, education and development: a pedagogical response to the challenges of modernity»*. 2024. № 35-36. P. 132-155. DOI: <https://doi.org/10.26220/aca.5006>; URL: <https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5006>
2. Соловей В.В., Глуханюк В.М., Шимкова І.В. Інноваційна підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами STEAM-проєктування. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2020. Вип. 2. С. 143-152.
3. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Гаркушевський В.С. STEAM-підхід як засіб розвитку творчих здібностей у підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця, 2020. Вип. 56. С. 173-184.
4. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Гаркушевський В.С. Модернізація професійної і технологічної підготовки майбутніх педагогів у контексті розвитку STEAM-освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 1(19). С. 152-159.

РОЗДІЛ II

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ

Терещук А.І., м. Умань
e-mail: tereshandrey@udpu.edu.ua

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Анотація Розкрито загальні підходи підготовки вчителя трудового навчання з точки зору його здатності організації компетентнісного навчання в умовах профільної середньої освіти. Сформульовані основні особливості методичної роботи вчителя технологій до викладання відповідного предмету у Новій українській школі.

Ключові слова: профільна середня освіта, Нова українська школа, технологічна освіта, професійна підготовка вчителя трудового навчання, компетентнісне навчання

Abstract. General approaches to the training of a teacher of labor education from the point of view of his ability to organize competence training in the conditions of specialized secondary education are disclosed. The main features of the methodical work of the teacher of technologies for teaching the relevant subject in the New Ukrainian School are formulated.

Keyword: specialized secondary education, New Ukrainian school, technological education, vocational teacher training, competence training.

Реформування середньої школи та відповідна докорінна зміна Стандартів освіти потребує підготовки фахівця нової генерації – вчителя технологій, який прийде на заміну вчителю трудового навчання. Це обумовлено у першу чергу тим, що у Державному стандарті профільної середньої освіти [2], відсутня назва предмету «трудове навчання» і відповідно закладені нові стратегії реалізації технологічної освіти у Новій українській школі.

«Компетентнісне навчання», «компетентнісний підхід у навчанні», «компетентності» тощо, – ці та інші поняття не є принципово новими, і з'явилися у термінологічному обігу освітян ще у минулому столітті. Поява ідей компетентнісного навчання і всього що з ним пов'язане, викликане глобальними змінами у використанні інформації, яка стала відкритою і доступною завдяки розвитку технологій, і зокрема інформаційних. Відтак енциклопедичні знання втрачають свою цінність, як це було 30-40 років тому, коли у школі для учнів були два основних джерела знань – вчитель та шкільний підручник. Мета в освіті, у той час, вважалася досягнутою, якщо учень мав достатньо велику кількість знань, що з часом почали називати досить нечітким терміном «навчальними досягненнями». Основною вадою такої моделі навчання є постійне її відставання від розвитку науки і технологій. Таку «знаннєву» освіту потрібно постійно поновлювати новим знанням, що звісно шкодить якості освіти і навіть негативно відбивається на здоров'ї школярів. Яка відповідь на ці виклики? Звісно, *компетентнісне навчання*. Тому наразі важливим завданням для вищої професійної освіти, буде підготовка вчителя, який здатний до організації освітнього процесу на засадах компетентнісного навчання.

Незважаючи на те, що реформування української освіти спричинило докорінні зміни професійної підготовки сучасного вчителя технологій, важливим джерелом нашого дослідження залишаються наукові праці вітчизняних вчених у цій галузі. І серед них найбільш помітними є праці: В. Андріяшина, В. Борисова, А. Вихруща, Р. Гуревича, Л. Оршанського, О. Коберника, М. Корця, Є. Кулика, В. Курок, В. Сидоренка, Н. Слюсаренко, В. Стешенка, Г. Терещука, В. Титаренко, О. Торубари, Д. Тхоржевського, В. Юрженка, А. Цини, М. Янцура, С. Ящука та багатьох інших учених.

Цими та іншими дослідниками охоплено широке коло проблем з підготовки вчителя трудового навчання до професійної діяльності у закладах освіти. Однак, серед них варто відзначити праці учених, які можуть бути основою для подальшого розвитку методичної підготовки сучасного вчителя технологій до професійної діяльності у профільній середній школі, і серед них це: Р. Гуревича (інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі трудової підготовки) [1], В. Сидоренка (модернізація змісту й методики трудового навчання через проєктну технологію) [6 та ін.], О. Коберника (методика організації проєктів на заняттях з трудового навчання) [3 та ін.], А. Цини (особистісно орієнтовані технології у підготовці вчителя трудового навчання) [5] та інших.

Праці згаданих учених і напрями їхніх наукових розвідок, справило помітний вплив на зміст і структуру трудового навчання учнів у школі, та й в цілому на технології, як освітню галузь, дозволило більш широко по сучасному розкрити її концептуальні засади, позитивний вплив на особистість учня як здобувача базової середньої освіти. А це у свою чергу має значний вплив на методичну підготовку (перепідготовку) сучасного вчителя технологій.

Однак треба визнати, що сьогодні більшість учителів трудового навчання (технологій) залишаються у тій традиційній парадигмі, коли навчальний процес з технологій націлений на засвоєння учнями техніко-технологічних знань й умінь відтворювати (за зразком) усталені техніко-технологічні процеси. При усіх нововведеннях які трапились у технологічній освітній галузі, вчитель і його професійна підготовка та перепідготовка не зазнали кардинальних змін, і що головне, не набули ознак системності та уніфікованості в загальних її підходах. Не останню негативну роль тут відіграє суб'єктивний характер досліджень, які проводяться науковцями, зосередженість на штучно надуманих питаннях, відірваних від проблем методики викладання технологій у середній освіті.

Незважаючи на достатньо позитивний досвід вітчизняних досліджень у галузі професійної підготовки сучасного вчителя технологій, є потреба у виробленні уніфікованого, системного бачення такої підготовки саме для технологічної освітньої галузі, на третьому вищому рівні середньої освіти. Адже саме зараз участь технологій (і як предмету і як процесу розвитку особистості) буде залежати від рівня методичної підготовки викладача професійно-технічного закладу освіти.

Підготовка вчителя технологій до професійної діяльності у Новій українській школі має певні особливості на відміну від традиційної. Вище викладений матеріал дозволяє виокремити ці особливості, як три провідних вимоги.

По-перше, вчитель у своїй професійній діяльності повинен *конструювати* освітній процес а не *відтворювати* його за навчальною програмою. Тому, важливим є не лише знання вчителем програми, її змістового наповнення тощо, а фахові уміння й навички з добору, структурування, планування матеріалу та видів навчальної діяльності учнів, відповідно до загальних і конкретних результатів, що дозволяє розвивати і формувати у них відповідні компетентності.

По-друге, вчитель повинен володіти технологіями навчання, що дозволяють учням досягати освітніх результатів, і серед таких технологій у методичній роботі вчителя трудового

навчання – це інтерактивна та проєктна. Їх використання в організації освітнього процесу дозволяє створювати освітнє середовище на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що є засадничим концептом НУШ.

Третє. Методична підготовка майбутнього вчителя, можлива за умов якісної практичної підготовки в умовах реальної шкільної практики, коли студенти можуть експериментувати з різними технологіями навчання, створювати освітнє середовище засобами ІКТ та цифрових інструментів Google.

Перспективними дослідженнями у методиці трудового навчання, як галузі педагогічної науки, з точки зору методичної підготовки вчителя, можна вважати дослідження, що будуть пов'язані з моделювання освітніх профілів у поєднанні технологічної освітньої галузі з іншими освітніми галузями, які будуть запропоновані учням 10-12 класів закладами професійно-технічної і фахової передвищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р.С. Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник / за ред. Р.С. Гуревича. Вінниця: «Планер», 2012. 348 с.
2. Державний стандарт профільної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724> (дата звернення: 24.10.2024).
3. Коберник О.М. Проектування на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2001. № 4. С. 23-26.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 16.07.2024).
5. Цина А.Ю. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів технологій: теоретико-методичний аспект: монографія. Полтава: ПНПУ, 2011. 326 с.
6. Сидоренко В. Проектно-технологічний підхід як основа оновлення змісту трудового навчання школярів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2004. № 1. С. 2-4.

Белова-Олейник Ю.Ю., м. Запоріжжя
e-mail: uubelova1973@gmail.com

**ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

Анотація. Тези підіймають актуальне питання пошуку нових підходів у формуванні професійних здібностей майбутнього вчителя технологій. Наведені результати застосування техніки використання стабілізованих квітів та рослин у професійній підготовці майбутніх фахівців спеціальності 014 Середня освіта (Технологічна освіта) у розробці дизайн-проєктів.

Ключові слова: технологія виготовлення виробів із стабілізованих рослин, дизайн-проєкт, креативні технології навчання, формування професійних компетентностей вчителя технологій.

Annotation. Theses raise the urgent issue of finding new approaches in the formation of professional abilities of the future technology teacher. The results of the use of stabilized flowers and plants in the professional training of future specialists in the specialty 014 Secondary education (Technological education) in the development of design projects are presented.

Keywords: technology of manufacturing products from stabilized plants, design project, creative learning technologies, formation of professional competences of a technology teacher.

Якісна професійна підготовка майбутнього фахівця в галузі технологічної освіти передбачає пошук нових методів та засобів навчання, використання інноваційних технологій організації освітнього процесу. Особливо гостро постає це питання під час дистанційного навчання, коли заохотити здобувача освіти досить важко[2].

Так, для формування професійних компетенцій, поліпшення організації освітнього процесу, з метою створення сучасного освітнього середовища на кафедрі професійної освіти та технологій Бердянського державного педагогічного університету тривалий час проводиться робота над розробкою ґрунтовних професійно-орієнтованих занять, які б відповідали змісту сучасним освітнім програмам підготовки вчителя технологій та трудового навчання й вирішували б задачі сформованості професійних компетенцій. Декілька років поспіль нами проводяться дослідження щодо застосування в освітньому процесі вивчення сучасних креативних дизайнерських технологій. Зокрема, використання стабілізованих рослин та квітів у оформленні інтер'єрів приміщень.

Однією із складових професійної підготовки фахівця, який здобуває освіту за освітньою програмою 014. Середня освіти (Трудове навчання та технології) є дизайн-освіта, яка передбачає розвиток естетичного смаку, формування креативного мислення, конструкторсько-технологічних вмінь та навичок проєктної діяльності. Саме, вивчення властивостей стабілізованих рослин та квітів, їх різноманіття, можливості їх поєднання у композиції, їх конструкторсько-технологічні властивості дають можливість сформувати у майбутніх вчителів технологій вище зазначені професійні якості дизайнера [1; 3].

Під час роботи із стабілізованими рослинами та квітами, здобувачі освіти мають можливість вивчати закони композиції, основи кольорознавства, формують знання, вміння та навички з фітодизайну, флористики, опановують компетентності дизайнера інтер'єрів різного призначення та декоратора-оформлювача тощо.

Як відомо, підґрунтям дизайн-освіти виступає креативність, яку ми визначаємо як творчу, новаторську діяльність. Очевидним стає й те, що для формування креативності, необхідно використовувати й креативні методи навчання, які зорієнтовані на створення здобувачами освіти власних дизайнерських виробів [3].

Нижче наведемо як, на наш погляд, слід підбирати та застосовувати креативні методи навчання, щоб останні дали позитивний результат освітнього процесу:

- в основі креативних методів повинне бути покладено залучення учасників навчання до проєктно-технологічної та дизайнерської діяльності;
- освітній процес рідко є самостійною діяльністю здобувача освіти, тому він повинен відбуватися в групі;
- учасники освітнього процесу приходять на заняття з величезним багажем практичного дизайнерського досвіду, а креативні методи навчання дають змогу викладачеві і групі доцільно використовувати цей досвід;
- процес навчання мусить підготувати його учасників до вирішення творчих завдань, які можуть з'явитися в різних ситуаціях, то ж креативні методи значно краще готують кожного здобувача освіти до самостійного розв'язання конструкторсь-проєктних проблем та креативних задач;
- кожен з учасників навчальної групи вирізняється своєрідним стилем розробки дизайнерських проєктів, тому креативні методи дають можливість індивідуального підходу до кожної особи, а використання цих відмінностей сприяє збільшенню творчого потенціалу всієї групи;
- навчання дає найкращі результати тоді, коли найменш відірване від попереднього досвіду та щоденної практики, а креативні методи допомагають наблизити освітній процес до

конкретного досвіду групи;

– найрозповсюдженішою проблемою результативного навчання є пасивність та апатія учасників, а креативні методи, у свою чергу, є запереченням пасивності, оскільки допомагають здобувачам освіти розкрити власні таланти;

– креативні методи передбачають значну гнучкість, основне в них – результат, а не реалізація попередньо визначеного дидактичного плану.

Застосовуючи креативні методи навчання паралельно із вивченням технології використання стабілізованих рослин та квітів для оформлення інтер'єрів, здобувачі освіти опановують знаннями з екібани, вивчають мистецтво створення декоративних фітокомпозицій із моху, природнього матеріалу, ознайомлюються з основами фітотерапії, навчаються розробляти дизайн-проекти флористичних стін, картин, панно як рельєфних, так і об'ємних конструкцій, виготовляти творчі дизайн-проекти з оформлення приміщень різного призначення.

Відповідно, вивчаючи вище перелічене, зміст занять відрізняється від традиційного навчання в університеті. Форми організації занять стають для здобувачів освіти більш привабливими через їх сучасність та затребуваність на ринку праці та можливості організовувати власну підприємницьку діяльність. Через не традиційність проведення занять та вивчення креативних сучасних технологій у дизайні популярність таких занять серед здобувачів освіти зростає, зацікавленість у опануванні знаннями, навичками та вміннями збільшується, а успішність у формуванні професійних компетентностей майбутніх вчителів технологій та трудового навчання лише зростає.

Підбиваючи підсумки досліджень у галузі креативності, можна узагальнити наступне:

1. Креативність – це здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів.
2. Створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості виконавця і сили його внутрішньої мотивації.
2. Специфікою особистості, творчого процесу продукту є їхня оригінальність, валідність, адекватність задачі та придатність.
3. Креативні продукти можуть бути дуже різноманітні за природою.

Список використаних джерел:

1. Коберник О. Розробка творчих проектів на уроках технічної праці. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2002. № 1. С. 41-45.
2. Марущак О., Король В., Луп'як Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя технологій. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2016. Вип. 7 (1). С. 88-91.
3. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики*. К.: «К.І.С». 2004. С. 6-15.

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВІДЕО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У статті проаналізовано сутність навчальних відео в освітньому процесі та особливості їх використання. Акцентовано увагу на основних перевагах використання навчальних відео.

Ключові слова: навчальні відео, освітній процес, заклади освіти, здобувачі освіти.

Abstract. The article analyzes the nature of educational videos in the learning process and their use. The focus is on the main advantages of using educational videos.

Keywords: educational videos, the learning process, educational institutions, learners.

В умовах глобалізації освітнього процесу, освіта виступає одним із важливих способів комунікації, під час якого забезпечується самореалізація та саморозвиток кожного учасника освітнього процесу на засадах використання індивідуальних освітніх траєкторій. Одним із засобів комунікації в освітньому процесі виступають навчальні відео, які не лише сучасні, пізнавальні й корисні, а й сприяють персоніфікації освітнього процесу, забезпечують його індивідуалізацію й диференціацію.

Сучасний та майбутній учень значно відрізняється від своїх попередників. Молодь народжується та зростає в цифровому суспільстві. Способи отримання, опрацювання, передавання даних значно різняться від тих, до яких звикли викладачі покоління «Х» та «У». Відео є мультимодальним, тобто задіює різні органи чуття, завдяки чому покращує сприйняття та засвоєння навчальних матеріалів. Об'єктивна суспільна значущість відео підтверджує доцільність його використання в навчальному процесі.

Крім того одними з ключових компетентностей, які мають бути сформовані у сучасної молоді й уміщують здатність і готовність працювати з різними інформаційними медіа даними є інформаційна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність та медіаграмотність. Враховуючи це інформаційно-комунікаційні та цифрові технології є одним з провідних інструментів реалізації завдань в освітньому процесі. А використання відеоматеріалів сприяє не лише урізноманітненню навчального матеріалу, а й покращенню ефективності освітнього процесу, стимулюванню до комунікативної діяльності. Навчальні відео є одним із сучасних інструментів освітнього процесу, що забезпечує одночасне сприйняття аудіальною та візуальною навчальною інформацією. Вони можуть бути використанні як самостійні джерела інформації, так і як частина інших електронних навчальних ресурсів.

Сучасні технології дають можливість учителю використовувати величезну базу освітніх ресурсів, до яких відносять зокрема і навчальні відео, онлайнуроки, відеоролики та ін. Використання таких навчальних відео сприятимуть кращому розумінню та засвоєнню навчального матеріалу. Відмітимо, що з кожним роком в освіті кількість мультимедійного контенту навчального призначення збільшується. Це зумовлено розвитком технологій, безкоштовними програмами та хмарними сервісами, на яких можна розмістити мультимедійний контент (Youtube, служби Google Apps, TED-Ed, MOOC, Prezi, Learningapps, Interlude.fm тощо). На жаль, педагоги відмічають, що якість освітнього мультимедійного продукту не завжди відповідає вимогам. В Україні існують різноманітні електронні курси, розробляються відеоуроки, створюються карти знань, анімовані сюжети, проводяться вебінари та ін, але лише незначну частину можна назвати якісними. Тому при створенні та використанні навчальних відео необхідно враховувати психолого-педагогічні особливості сприйняття матеріалу з екрану [1; 3].

Згідно з результатами дослідження Е. Дейла перегляд навчальних відео та спостереження

здобувачів освіти за демонстрацією є одним із ефективних методів навчання, що забезпечують пасивне сприйняття і усвідомлення навчальної інформації. Дослідник відмітив, що 83,7 % здобувачів виявили бажання, щоб в освітньому процесі педагоги використовували відеоконтент, зокрема 63,3 % відмітили необхідність використання навчальних відео в дистанційному форматі навчання. Так, навчальний матеріал, що висвітлено в однохвилинному відео краще запам'ятовується, ніж читання тексту обсягом 1500 слів [4].

Відмітимо, що в багатьох країнах відео використовують як ефективний засіб організації освітнього процесу. Зокрема у Великій Британії, США відео в освітньому процесі активно розпочали використовувати ще у 2006 р. Більш того багато досліджень були зосереджені на допомозі педагогам у переборюванні особистих страхів перед використанням інноваційних технологій та їх використанням в освітньому процесі. Багато зусиль було спрямовано на стимулювання педагогів створювати власний навчальний відеоконтент для своїх занять. Це обумовлено перш за все стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних й цифрових технологій, наявністю безкоштовного програмного забезпечення, сервісів й платформ, на яких можна розміщувати навчальні відеоматеріали.

Сучасні здобувачі освіти характеризуються певними особливостями, які кардинально змінюють традиційний освітній процес. Розуміючи ці особливості здобувачів, педагог може спростити освітній процес, змотивувати здобувачів, активізувати їх навчально-пізнавальну діяльність і, як результат, підвищити результативність й ефективність навчання. Педагогічний вплив має бути спрямований на досягнення освітніх цілей, які визначаються тим, кого навчають, – майбутніх робітників, фахівців різних галузей. Сучасний педагог має вміти швидко реагувати на виклики сьогодення, буди професіоналом у своїй галузі та не боятись апробувати інновації в освітній процес. Відео зручне для використання та відтворення в різних життєвих ситуаціях, будь то навчальна аудиторія, домівка чи парк. Тенденційні зміни в суспільстві демонструють готовність сучасної молоді до розвитку свого розумового потенціалу і завдання педагогів – допомогти їм. Цифрові технології оволодівають всіма сферами людського життя, тому освіта має підтримувати інтереси молоді до відео та направити їх у правильне русло. Відео не повинно асоціюватись лише із серіалами та розвагами. Освітянам варто навчитися створювати та використовувати якісний та цікавий продукт для забезпечення навчальної діяльності в реаліях сучасності [2].

Таким чином, навчальні відео є засобом активізації уваги, пізнавальних інтересів здобувачів на навчальному матеріалі, стимулюванні пізнавальної активності до пошуку додаткової інформації з теми. На етапі глобальної цифровізації всіх галузей, зокрема і освітньої, створення й використання навчальних відео в освітньому процесі сприятиме максимальному врахуванню особливостей сучасної молоді.

До основних переваг використання навчальних відео відносять:

- легкість запам'ятовування навчальної інформації представленої у відео;
- візуалізація навчального матеріалу, що покращує процес його сприймання і запам'ятовування;
- динамічність презентування навчального матеріалу, що покращує процес сприймання;
- стимулювання до вивчення нового навчального матеріалу, активізація пізнавальної активності та її спрямування на поглиблене, систематизоване вивчення теми;
- активізація критичного мислення учнів, мисленнєвої діяльності;
- забезпечення емоційного сприймання навчального матеріалу;
- забезпечення індивідуальної траєкторії освітнього процесу й зосередження увагу здобувачів на основних моментах теми;
- акумуляція відповідного обсягу навчальної інформації згідно з сучасними інноваціями;

- забезпечення багаторазового повторення навчального матеріалу шляхом повторного перегляду відео;
- підвищення рівня самостійності здобувачів під час виконання завдань прикладного характеру та ін. [1; 2; 3].

Відмітимо, що всі ці переваги є дієвими при умові, що педагог володіє технологією розроблення і методикою використання навчальних відео в освітньому процесі. Не менш важливим є технічне забезпечення навчальних аудиторій для надання потенційних можливостей використання навчальних відео. Вважаємо, враховуючи цифрову грамотність молоді, за доцільність залучення здобувачів до створення навчальних відео. Це дасть їм можливість не лише удосконалити свої цифрові компетентності, а й систематизувати, поглибити й удосконалити знання з теми, на яку буде створено ними навчальне відео.

Таким чином, навчальне відео є ефективним засобом реалізації завдань освітнього процесу, що обумовлено тими перевагами які надає використання навчальних відео під час занять. Успішність цього процесу залежить від готовності й здатності педагога створювати відео та володіння методикою їх використання в освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Вембер В.П. Особливості подання нового матеріалу в електронних засобах навчального призначення за допомогою презентацій. *Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання* / за ред. С.Д. Максименка, М.Л. Смульсон. К.: Міленіум, 2007. Т. 8, вип. 3. С. 12-19.
2. Яценко О.І., Яценко О.С. Особливості створення навчальних відео та їх роль в освітньому процесі: Матеріали XXII-ої Міжнародної науково-практичної конференції (07 липня 2022 року, у м. Любляна (Словенія), дистанційно). 2022. С. 457-462.
3. Fööl, Thomas; Ebner, Martin; Schön, Sandra; Holzinger, Andreas. A Field Study of a Video Supported Seamless-Learning-Setting with Elementary Learners. *Journal of Educational Technology & Society*. 2016. P. 321-336.
4. Wagner R.W. Edgar Dale: Professional [Електронний ресурс] / Robert W. Wagner // Taylor & Francis, Ltd. 2000. URL: <http://www.jstor.org/pss/1475566>.

Дубова Н.В., м. Умань
e-mail: n.v.dubova@udpu.edu.ua

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ ПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ»

Анотація. У тезах розглядається проблема формування здатності бакалаврів професійної освіти працювати в команді в процесі вивчення дисципліни «Технологічне обладнання харчової галузі». Описано методи та форми організації навчання, які сприяють розвитку навичок колективної взаємодії та співпраці.

Ключові слова: командна робота, бакалаври професійної освіти, технологічне обладнання харчової галузі, навички співпраці.

Abstract Theses examine the problem of forming the ability of bachelors of professional education to work in a team in the process of studying the «Technological equipment of the food industry» discipline. The methods and forms of training organization that contribute to the development of collective interaction and cooperation skills are described.

Keywords: teamwork, bachelors of professional education, technological equipment of the food industry, cooperation skills.

Відповідно до Стандарту вищої освіти України за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти затверджений і введений в дію наказом Міністерства освіти і науки № 1460 від 21 листопада 2019 року передбачено перелік загальних компетентностей, серед яких – здатність працювати в команді [1]. Здатність здобувача вищої освіти працювати в команді є важливою компетентністю для майбутніх фахівців харчової галузі. Вона допомагає не тільки краще розуміти навчальний матеріал, а й підготуватися до реальної професійної діяльності, яка часто вимагає кооперації та взаємодії з колегами. Розвиток здатності студентів працювати в команді в рамках дисципліни «Технологічне обладнання харчової галузі» надає можливість для розвитку цієї компетентності через практичні та проєктні завдання, які потребують колективної взаємодії та є важливою складовою їхньої підготовки до роботи на реальних виробничих підприємствах.

Робота в команді сприяє розвитку соціальних та комунікативних навичок, які є важливими для успішної діяльності в харчовій промисловості, а вміння розподіляти обов'язки та координувати зусилля у колективі допомагає студентам краще підготуватися до вирішення виробничих завдань.

В процесі вивчення даної дисципліни передбачається виконання лабораторних та практичних робіт в зміст яких включаються проєктні завдання та кейс-стаді, які вимагають взаємодії та спільного прийняття рішень.

Наприклад, під час проєктування технологічної лінії для виробництва продуктів харчування студенти вчаться розподіляти ролі та відповідальність за різні етапи проєкту. Студенти об'єднуються в команди для проєктування технологічної лінії виробництва, наприклад, для пастеризації молока або виробництва консервованих овочів. Кожен учасник команди відповідає за певний тип обладнання: один вивчає параметри роботи пастеризатора, інший – транспортерів, третій – упаковувального обладнання. В результаті студенти мають об'єднати результати своїх досліджень і розробити єдину схему роботи технологічної лінії, яка враховує взаємодію всіх елементів обладнання. Це розвиває навички взаємодії, комунікації та спільного прийняття рішень.

Під час лабораторних занять студентам пропонують у групах досліджувати роботу конкретних одиниць обладнання, наприклад, м'ясорубок, фільтраційних установок чи сушильних машин. Кожна команда аналізує ефективність роботи обладнання, проводить заміри продуктивності та визначає оптимальні режими експлуатації. Після аналізу студенти обговорюють свої результати у групах, шукають можливі вдосконалення або налаштування обладнання для покращення ефективності роботи.

Команди студентів отримують завдання дослідити певне технологічне обладнання (наприклад, вакуумні упаковувальні машини) і розробити рекомендації щодо його модернізації з метою підвищення продуктивності або енергоефективності. Кожен учасник відповідає за дослідження окремого аспекту: технічні характеристики, економічну доцільність, енергетичні показники. Після індивідуальних досліджень студенти спільно обговорюють свої висновки та пропозиції, створюють єдині рекомендації, що вчить їх узгоджувати різні точки зору та досягати консенсусу у командній роботі.

Також можна запропонувати кейс-завдання з аналізу несправностей обладнання. Студенти отримують завдання вивчити кейс щодо несправностей обладнання на виробництві, наприклад, проблеми з роботою теплового оброблювального обладнання (котли, печі тощо). У кожній команді один студент аналізує причини несправності, інший – можливі методи ремонту, а третій – заходи для запобігання подібним ситуаціям у майбутньому. Команди повинні спільно презентувати своє рішення та пропозиції перед іншими студентами, що сприяє навчанню навичок публічної презентації, координації роботи та конструктивної критики.

У процесі практичних занять студенти можуть працювати у групах для проведення випробувань певного обладнання, наприклад, тестування продуктивності центрифуг або блендерів для приготування фруктових пюре. Вони розподіляють між собою функції: один відповідає за налаштування параметрів роботи, інший – за збирання даних, а третій – за аналіз отриманих результатів, це вимагає координації зусиль та узгодження дій для досягнення точних і достовірних результатів випробувань, що є цінним досвідом для командної роботи.

Ще одним видом командної роботи може бути завдання на створення інструкції для експлуатації складного технологічного обладнання (наприклад, лінії розливу напоїв). Кожен студент описує окремий аспект: встановлення та налаштування обладнання, правила технічного обслуговування, дотримання безпеки під час роботи. Об'єднавши частини, команда створює єдиний документ, який допомагає розвивати навички роботи з документацією, структурування інформації та координації дій.

Ці приклади демонструють, як дисципліна «Технологічне обладнання харчової галузі» може стати ефективним інструментом для розвитку навичок командної роботи у майбутніх педагогів та фахівців харчової галузі. Завдання, які потребують спільної роботи, стимулюють їх навчитися комунікувати, розподіляти ролі, координувати зусилля та досягати спільної мети, що є важливим для їхньої подальшої професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://osvita.ua/consultations/spec-bach/68373/> (дата звернення: 24.10.2024 р.).

Подолянчук С.В., м. Вінниця
e-mail: psv017@i.ua

ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ МЕХАНІЧНОЇ ОБРОБКИ ВАЛІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Стаття присвячена питанням вивчення закономірностей обробки валів у процесі підготовки учителів трудового навчання та технологій. Проаналізовані різні види їхнього конструктивного виконання. Показано, що найбільш ефективним та розповсюдженим способом обробки валів є точіння на токарних верстатах. Встановлено, що за наявності різних конструктивних елементів (отворів, шпоночних пазів, різьби) доцільним є використання інших методів механічної обробки металів (свердління, фрезерування тощо).

Ключові слова: вал, учителі трудового навчання та технологій, точіння, механічна обробка.

Abstract. The article is devoted to the issues of studying the laws of shaft processing in the process of training teachers of labor education and technology. Various types of their constructive implementation are analyzed. It is shown that turning on lathes is the most effective and widely used method of processing shafts. It was established that for the presence of various structural elements (holes, keyways, threads) it is advisable to use other methods of mechanical processing of metals (drilling, milling, etc.).

Keywords: shaft, teachers of labor education and technology, turning, mechanical processing.

Технічний складник є важливим компонентом підготовки учителів трудового навчання та технологій. В практичній площині така підготовка реалізується шляхом включення в навчальні плани різноманітних дисциплін, які тією чи іншою мірою розглядають питання

матеріалів, техніки [2; 3] чи технологій. Серед таких дисциплін – «Основи промислового виробництва» [4], метою якої зокрема є формування у майбутніх фахівців систематизованого уявлення про основи промислових технологій, стандартизацію та технічні вимірювання.

Ця дисципліна зазвичай розглядає різноманітні питання, які мають пряме або опосередковане відношення до промислового виробництва, а саме загальні поняття виробництва, його технологічні основи, основні технології виробництва машин та устаткування, основи автоматизації та промислової робототехніки [5]. Серед цих питань важливе місце посідає ознайомлення з технологією виробництва типових деталей, зокрема, валів.

В загальному розумінні вали призначені для розміщення на них деталей, що обертаються [7, с. 84]. Функціонально вал необхідно відрізнити від осі, яка конструктивно може мати подібну форму і розміри, але при цьому не здійснює передачу крутного моменту.

Вали можуть мати різне конструктивне виконання, найбільш розповсюдженими серед яких є гладкі та ступеневі вали. Відмінність в цьому випадку є доволі очевидною – гладкі вали мають однаковий діаметр по всій довжині, а у ступеневих валів цей діаметр для кожного ступеня різний. Існують також інші доволі специфічні види валів, наприклад фланцеві, колінчасті, кулачкові тощо. Основними матеріалами для заготовок валів у загальному машинобудуванні зазвичай використовують сталі марок 40 і 45.

При підготовці учителів трудового навчання та технологій важливим є усвідомлення того, що з погляду геометрії вали являють собою тіла обертання. Фактично це означає, що найбільш ефективним видом механічної обробки зовнішніх поверхонь в цьому випадку є точіння на токарних верстатах. Головним рухом при цьому є обертання шпинделя, а рух подачі надається різальному інструменту. Очевидно, що залежно від якості поверхні заготовки та вимог до точності, зняття шарів металу може здійснюватися у декілька заходів з різними режимами різання (чорнова та чистова обробка). Алгоритми розрахунку цих режимів різання є достатньо опрацьованими та апробованими, а їхню ефективність можна збільшити шляхом використання сучасних засобів комп'ютерної техніки, які можна використовувати як самостійно, так і в якості частин комп'ютерних мереж [1].

Проте токарна обробка не є єдиним видом обробки валів. Так, наприклад, формування отворів може здійснюватися шляхом свердління. У разі потреби, використовуючи фрезерування, можуть бути сформовані шпоночні пази, а на шийці вала, якщо це передбачено конструкцією, може бути нарізана різьба [6].

Таким чином, ознайомлення з технологією обробки валів є важливим етапом у підготовці учителів трудового навчання та технологій. Основним методом їхньої обробки є точіння на токарних верстатах. Водночас конструкцією вала можуть бути передбачені інші елементи (отвори, шпоночні пази, різьба), які можна сформувати за допомогою інших методів механічної обробки (свердління, фрезерування тощо).

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р., Подолянчук С., Гуревич І. Застосування комп'ютерних мереж у навчальних закладах. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1998. № 3. С. 83-92.
2. Іванчук А.В. Елементи машинознавства як засіб формування технічного світогляду вчителів технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівця: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. Вип. 48. С. 120-124.
3. Іванчук А.В. Знання про привод машин у змісті загальнотехнічної підготовки майбутніх учителів технологій *Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти*. 2014. С. 272-273.
4. Подолянчук С.В. Вивчення основ промислового виробництва як важливої складової

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

технічної підготовки майбутніх фахівців. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, 8-9 червня 2023 р. Тернопіль: ФОП Шпак, 2023. С. 189-191.

5. Подолянчук С.В. Особливості вивчення основ промислової робототехніки при підготовці вчителів трудового навчання та технологій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. Вип. 62. С. 113-119.

6. Подолянчук С. Особливості вивчення методів контролю параметрів метричної різьби при підготовці вчителів трудового навчання та технологій. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2023. Вип. 6 (143). С. 11-16.

7. Хомик Н.І., Довбуш А.Д., Цьонь О.П. Деталі машин: курс лекцій. Тернопіль, 2016. 160 с.

Бохонько Є.О., м. Хмельницький
e-mail: Evgenboh@gmail.com

**ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ELECTUDE
ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН АВТОМОБІЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ**

Анотація. Розглянуто можливості системи Electude для вивчення фахових дисциплін фахового спрямування.

Ключові слова: electude, теорія автомобіля, будова автомобіля, діагностика автомобіля.

Abstract. Consider the capabilities of the Electude system for studying professional disciplines of a professional direction.

Keywords: electude, car theory, car structure, car diagnostics.

Electude – це інтерактивна платформа для навчання, спеціально розроблена для технічних і професійних дисциплін, зокрема в автомобільній, електронній та механічній галузях. Вона пропонує навчальні модулі, які поєднують теорію з практикою, завдяки чому студенти можуть отримати глибокі знання та практичні навички.

Платформу розробили в Нідерландах, зібрані в ній матеріали відповідають європейським стандартам викладання. У системі відсутні внутрішні розробки певних компаній, але їх можливо додати окремо. Electude використовують по всьому світу – у Китаї, США та Австралії. За всі роки роботи програми в Україні я не отримав жодного конкретно негативного відгуку.

Основні характеристики Electude:

1. Інтерактивні навчальні модулі: платформа містить анімації, відео та інтерактивні завдання, які допомагають візуалізувати складні концепції.

2. Автоматизоване оцінювання: здобувачів отримують миттєвий зворотний зв'язок на свої відповіді, що дозволяє швидко виправити помилки і закріпити знання.

3. Гнучкість навчання: платформа дозволяє здобувачам вчитися у зручний для них час і темпі, що підходить для самостійного навчання.

4. Адаптація до потреб користувачів: викладачі можуть налаштовувати курси відповідно до потреб своїх здобувачів, додаючи власні матеріали та вправи.

5. Аудиторні та онлайн-інструменти: платформа підтримує як традиційні аудиторні заняття, так і дистанційне навчання, що робить її універсальним інструментом.

Переваги використання Electude:

– Залучення здобувачів: інтерактивність підвищує мотивацію та залученість здобувачів

у навчальний процес.

- Практична орієнтація: модулі включають практичні завдання, що допомагають закріпити теоретичні знання.
- Доступність: навчальні матеріали доступні з будь-якого пристрою з доступом до Інтернету.

Для навчання здобувачів освіти за освітньою програмою «Професійна освіта. Транспорт» у Хмельницькому національному університеті платформа Electude використовується для вивчення наступних курсів: «Теорія автомобіля», «Будова автомобіля», «Діагностика автомобіля».

Навчатися може будь-хто та в будь-який зручний момент за умови наявності комп'ютера та підключення до інтернету. Користувачі самостійно вивчають обраний курс. Кожний з них розділений на модулі, які поступово підготовляють здобувача до віртуального симулятора відповідно до спеціальності. Система автоматично зберігає прогрес та відповіді студентів в тестах, дозволяє відстежити дії в віртуальному симуляторі та час, витрачений на виконання завдань. Це дозволяє контролювати прогрес та відстежувати успіхи здобувачів.

Під час проходження навчальних модулів учасник відповідає на питання до тих пір поки не дасть правильну відповідь. Electude дає підказки та вказує на помилки, що дозволяє краще засвоїти матеріалу. В тестових модулях можливо відповісти лише один раз. Результат зберігається в системі і його бачить сам учасник, керівник або викладач, та наші ментори. Звісно, теорія має бути підкріплена практикою. Однак справа ще й в наочності теорії. Користувачі Electude мають змогу зазирнути всередину автомобіля та вивчити будову механіки, що значно спростить перехід до практичних занять.

Electude є ефективним інструментом для підготовки фахівців у технічних спеціальностях. Її інтерактивний підхід до навчання, можливості для персоналізації та автоматизоване оцінювання роблять її цінним ресурсом для викладачів і здобувачів.

Система управління навчанням «LCMS ELECTUDE» призначена для організації модульного навчання, атестації та сертифікації за допомогою проведення очних і дистанційних групових та індивідуальних занять серед слухачів освітніх установ, що здійснюють підготовку автомобільних техніків та інженерів, а також організацій сфери транспортних послуг. Система являє собою середовище розробки, що використовує хмарні рішення, яке дозволяє призначати зміст, керувати процесом навчання, оцінювати результат і прогрес студентів. Система містить інтерактивні гейміфіковані навчальні модулі, тести і симуляції, які стосуються таких тем, як автомобільні основи, фізичні закони, будова і принцип роботи систем та вузлів легкових і комерційних транспортних засобів, у тому числі гібридних та електромобілів, порядок застосування спеціалізованого обладнання та інструменту.

Список використаних джерел:

1. Олександр В. Акції ELIT Magazine «\ELECTUDE\» – платформа для майбутніх майстрів [Електронний ресурс] / Вольтріх Олександр. URL: <https://www.elit.ua/news-and-stock/news/4027-electude-platforma-dlya-vodiyiv/>.

**ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ
НА ЗАСАДАХ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ**

Анотація: У статті досліджено проблему реалізації компетентісного підходу у підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій шляхом використання цифрових освітніх ресурсів. Доведено ефективність особистісно-, когнітивно- та діяльнісно-орієнтованих підходів у формуванні компетентностей на засадах використання цифрових освітніх ресурсів.

Ключові слова: компетентісний підхід, цифрові технології, модернізація освіти, учителі.

Abstract: The article investigates the problem of implementing a competent approach in the preparation of future teachers of work training and technologies by using digital educational resources. The effectiveness of personality-, cognitively and activity-oriented approaches in the formation of competences on the basis of the use of digital educational resources has been proven.

Keywords: competence approach, digital technologies, modernization of education, teachers.

Глобалізація та розвиток цифрових технологій ставлять перед загальною середньою освітою України нові виклики. Для успішної конкурентоспроможності на світовому ринку необхідна фундаментальна реформа системи освіти. Сучасний фахівець має бути не лише носієм знань, а й володіти комплексом компетенцій, що дозволяють йому ефективно працювати в умовах невизначеності та швидко адаптуватися до змін. Компетентісний підхід є інструментом, який дозволяє орієнтувати освітній процес на формування таких компетенцій [3].

Згідно з експертами Ради Європи, компетентність – це багатогранна здатність людини, яка дозволяє їй успішно справлятися з життєвими завданнями та вносити свій внесок у суспільство. Ця здатність формується з таких складових, як знання, вміння, навички, цінності, емоції та поведінка, які взаємодіють між собою і допомагають людині діяти ефективно та досягати поставлених цілей [2].

Дослідження в галузі освітніх технологій свідчать про ефективність особистісно-, когнітивно- та діяльнісно-орієнтованих підходів у формуванні компетентностей учнів. Зокрема, застосування інтерактивних ігор, тренінгів, діалогів, проектної діяльності та інших інноваційних методів сприяє розвитку учнів як особистостей, формуванню їхнього критичного мислення та готовності до реального життя.

Застосування особистісно-, когнітивно- та діяльнісно-орієнтованих технологій в освітньому процесі дозволяє створити середовище, яке максимально наближене до реальних професійних ситуацій. Це сприяє формуванню у студентів, майбутніх вчителів трудового навчання та технологій не лише предметних знань, а й ключових компетентностей, таких як критичне мислення, креативність, співпраця та здатність до самостійного навчання. Завдяки інтеграції різних видів діяльності та змісту, студенти опановують нові способи вирішення проблем і адаптації до змін [1].

Сучасний світ стрімко розвивається, висуваючи все нові вимоги до фахівців. Для успішної професійної діяльності необхідні не лише глибокі теоретичні знання, але й практичні навички, здатність до самонавчання та адаптації до змін. Саме тому використання цифрових освітніх ресурсів стає все більш актуальним і необхідним у процесі підготовки фахівців, майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Цифрові ресурси дозволяють створювати симуляції реальних ситуацій, що дозволяє студентам відпрацювати практичні навички, необхідні для їхньої майбутньої професії. Завдяки використанню цифрових ресурсів студенти навчаються аналізувати інформацію, оцінювати різні точки зору, приймати обґрунтовані рішення. Багато цифрових ресурсів передбачають спільну роботу студентів, що сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок. Цифрові ресурси надають студентам можливість самостійно вивчати новий матеріал, що розвиває в них навички самоорганізації та самоконтролю [4].

Приклади використання цифрових освітніх ресурсів: онлайн-курси (дозволяють студентам отримувати знання від провідних експертів у своїй галузі); віртуальні лабораторії: (надають можливість проводити експерименти, які неможливо провести в реальних умовах); інтерактивні симулятори: (дозволяють відпрацювати практичні навички у безпечному середовищі); онлайн-бібліотеки: (надають доступ до великої кількості наукової літератури); платформи для співпраці: (дозволяють студентам спілкуватися, обмінюватися ідеями та виконувати спільні проекти) [1].

Таким чином, використання цифрових освітніх ресурсів є одним з найважливіших трендів сучасної освіти. Вони відкривають перед студентами нові можливості для навчання, сприяють розвитку їхньої професійної компетентності та готують їх до успішної роботи в динамічному світі.

Список використаних джерел:

1. Inna Marynchenko, Mariana Malchyk, Yurii Iliash, Valentyna Papushyna, Mykola Yakymchko. Use of digital technology tools for forming the readiness of future specialists in accordance with the requirements of the current labor market of Ukraine. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Vol. 13. Issue 1, Special Issue XXXIV. P. 222-229. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/J_32.pdf
2. Vira Kurok, Iryna Kashubiak, Liudmyla Maksymenko, Iryna Pushchyna, Tetyana Chumak (2024). Modern tools to enhance the effectiveness of distance learning in conditions of digitalization. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14. Issue 1, Special Issue XL. P. 149-156. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140140/papers/A_25.pdf
3. Oksana Braslavskaya, Inna Marynchenko, Tetiana Samus, Tetiana Martyniuk, Iryna Pushchyna, Serhii Shcherbyna Preparation of future teachers for professional adaptation in an inclusive educational environment in the process of studying the methodology of Science. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14. Issue 1, Special Issue XLL. P. 42-49. URL: <https://www.magnanimitas.cz/14-01-xli>
4. Маринченко І.В. Психолого-педагогічні проблеми методики комп'ютеризації ігрових технологій у процесі підготовки здобувачів вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. 2023. С. 176-180.

Зозуля О.В., м. Берестин
e-mail: olgazozulia25@gmail.com

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ: МЕТОД ІНФОГРАФІКИ

Анотація. *Перед викладачами педагогічних фахових коледжів традиційно постає завдання: розвиток творчих здібностей майбутніх освітян. Викладач повинен думати не тільки про індивідуальні завдання для відстаючих і попереджувати невстигання, але і про залучення всіх здобувачів освіти у творчу діяльність. Будь-яке навчальне завдання можна виконувати із врахуванням інтересів та здібностей студента методом інфографіки. Зокрема підвищує ефективність цього процесу врахування вибору техніки виконання інфографіки при індивідуальному підході в навчанні майбутніх вчителів технологій.*

Ключові слова: *метод інфографіки, індивідуальний підхід у навчанні майбутніх вчителів технологій, стилізація зображень.*

Abstract. *Teachers in education programs are always looking for ways to help their students develop their creativity. This means not just helping students who are having trouble, but also finding ways to inspire all students to be creative. By using infographics, teachers can tailor assignments to each student's unique interests and abilities. Letting students choose their own tools and techniques for creating infographics can make the learning process even more effective.*

Keywords: *infographics method, individualized approach to teaching future technology teachers, image stylization.*

Високорозвинені цивілізації ставили й продовжують ставити образотворче мистецтво на чільне місце всієї освіти, розуміючи його унікальні можливості для розвитку духовності й інтелекту, універсальну доступність різних форм творчості: діє на емоційно-чуттєву сферу та формує пізнавальний інтерес, поглиблює знання, інтенсифікує візуальний і сенсорний досвід, формує загальну естетичну культуру, професійну компетентність. Тож, образотворча грамотність – невід’ємна складова сучасного освітнього простору.

Темпи глобалізаційних процесів сьогодення зумовлюють стрімку динаміку наукових пошуків оптимізації розвитку творчих здібностей майбутніх освітян педагогічних фахових коледжів. У цьому контексті методика навчання інфографіці засобами образотворчого мистецтва має йти у авангарді інновацій, що забезпечують освітній процес підростаючого покоління вчителів технологічної освітньої галузі, адже покликана плекати духовний світ, світоглядну компетентність молоді.

Метою публікації є стимулювання підвищення статусу мистецтва в освіті як репрезентанта універсального гуманітарно-естетичного маркера буття, розробка технічних прийомів та аналіз загальних організаційно-методичних підходів до індивідуального підходу в навчанні інфографіці та упровадження практичної діяльності системи компетентностей як цілісної основи світогляду творчої особистості вчителя технологій.

На зміну традиційній освітній моделі, в основі якої – набуття людиною певної суми знань та відтворення здобутої інформації, прийшло нове розуміння мети та завдань освіти – формування людини, компетентної в обраній професійній сфері, яку характеризує потреба навчатися впродовж усього життя, вироблення практичних умінь та навичок, вміле презентування себе на ринку праці.

Проблемі індивідуального підходу присвячене широке коло літератури з сучасної педагогіки та психології, важко знайти підручник педагогіки, де б не викладалися основні положення цього основного принципу навчання та виховання, все нові пошуки вчених

ведуться у цій галузі. Проте до цього часу недостатньо розкрита сутність індивідуального підходу; неупорядкованість відповідної термінології затримує наукову розробку проблеми; не розроблена ще типологія здобувачів/здобувачок освіти, що задовольняла б сучасний коледж; відсутня класифікація індивідуалізованих завдань, що співвідносили б з типологією здобувачів/здобувачок. Проте, майже відсутня література з розробками шляхів індивідуального підходу у навчанні через мистецтво, де необхідна дійова увага до кожного із здобувачів/здобувачок, їх творчої індивідуальності.

Таким чином, не дивлячись на порівняно велику кількість робіт про індивідуальний підхід у навчанні через мистецтво (Л. Масол, О. Гайдамаки, О. Калініченко, Е. Белкіної, І. Руденко), ця актуальна проблема продовжує залишатися мало розробленою. Більшість найбільш відомих досліджувачів індивідуалізації навчання обмежуються обліком груп учнів, подібних за певним комплексом якостей (Г. Бударний, О. Табунський, А. Кирсанов). Принцип індивідуального підходу в дидактиці передбачає врахування особливостей пізнавальних процесів і пам'яті, властивості нервової системи, рис характеру та волі, здібностей, обдарованості, вплив соціальних факторів. Реалізація індивідуального підходу до розвитку творчих здібностей молоді передбачає часткову, тимчасову зміну найближчих завдань і окремих сторін змісту навчально-виховної роботи, постійне урізноманітнення її методів і організаційних форм із врахуванням спільного й індивідуального в особі кожного здобувача/здобувачки освіти для забезпечення всебічного, цілісного – як соціально-типового, так і індивідуально-своєрідного – її розвитку.

Інфографіка – це сучасний метод навчання, який забезпечує можливість опрацювання у доступній формі великого обсягу інформації та при цьому застосувати індивідуальний підхід до розвитку творчих здібностей всіх учасників освітнього процесу. Інфографіка, на наше переконання, є ефективним шляхом розвитку художньо-практичних навичок у процесі навчальної діяльності. Інфографіка – це універсальний інструмент вираження наукової думки через поєднання тексту та виразних засобів образотворчого мистецтва на основі законів, правил, прийомів та засобів композиції. Інфографіка може бути формою інформаційного дизайну на уроці технологій у загальноосвітньому закладі та сприяти візуалізації навчання.

Ознайомлення із розмаїттям композицій інфографіки на основі графічних сервісів надає можливості свідомого її вибору у залежності від задуму. Зокрема для освітнього процесу фахівці розрізняють: інфографіку процесу, інфографіку на основі зображень, інфографіку форматування тексту, а також статистичну, порівняльну, географічну, структурну, ієрархічну, інтерактивну.

Практично необмежені можливості має інфографіка створена у формі опорних конспектів, структурно-логічних схем, інтелект-карт художньо-графічними засобами образотворчого мистецтва. Саме така практична діяльність під керівництвом викладача образотворчого мистецтва дозволяє реалізувати індивідуальний підхід у навчанні майбутніх вчителів технологій завдяки стилізації зображень виразними засобами художньо-графічних технік: лінія, пляма, крапка, штрих, форма, колір. Врахування техніки виконання інфографіки допомагає повірити у власні сили й активно включитися у подальшу роботу. Гуаш, кольорові крейди, чорнила, туш, вуглинка, фломастери, олівці, маркери роблять малюнок більш наочним, ефектним, виразним, надають можливість учням вільніше й енергійніше перетворити власні задуми у роботу, передати враження і почуття, додати стильності зображенню. У нагоді стане поєднання акварельно-графічних матеріалів у одній роботі, наприклад акварель з воском, акварель та маркери, пастель і гуаш, туш і гуаш, колаж із паперу, тканини та інших різнофактурних матеріалів. Захоплює процес тематичного малювання на кольоровому (або тонованому) папері в той же час полегшує та прискорює виконання завдання. Ця робота обов'язково викликає емоційне піднесення. Творчі завдання мають відкритий характер. Роль викладача

образотворчого мистецтва – не тільки зрозуміти та прийняти різноманітні рішення, а і довести студентам правомірність цих рішень, у тому числі й через власні малюнки.

Отже, метод інфографіки дозволяє реалізувати індивідуальний підхід у розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів технологій завдяки стилізації зображень та має велике освітнє та виховне значення. Інфографіка підвищує мотивацію учнів, перетворюючи складні поняття у оригінальні образи, допомагає вчителям приймати нестандартні рішення, лаконічно візуалізувати великий обсяг інформації, створювати індивідуальний стиль роботи з учнями та розкривати творчий потенціал педагога для створення ефективних навчальних матеріалів до уроків технологічної освітньої галузі.

Список використаних джерел:

1. Бутівченко В.В. Управління розвитком професійної компетентності педагогів закладу загальної середньої освіти. *Управління школою*. 2018. № 4-6. С. 48-59.
2. Кардашов В.М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2007. 296 с.
3. Михайленко В.Є., Яковлев М.І. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення): навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ: Каравела, 2004. 304 с.: іл.
4. Отич О.М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога: теоретичний та методичний аспекти. Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 376 с.
5. Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти: Міжнар. наук.-практ. конф., 23 травня 2023 р. / за заг. ред. Г.Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків: ФОП Петров В.В., 2023. 438 с.

Чистякова Л.О., м. Кропивницький
e-mail: l.o.chystiakova@cuspu.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У тезах розглядається проблема опанування інформаційними технологіями майбутніми вчителями у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти. Наголошено на вагомості вивчення дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології» у формуванні цифрової компетентності майбутнього вчителя на першому курсі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та у подальшому навчанні.

Ключові слова: інформаційні технології, мультимедійні технології, майбутні вчителі.

Abstract. Theses examine the problem of mastering information technologies by future teachers in the process of professional training in institutions of higher education. The importance of studying the discipline «Information and communication technologies» in the formation of digital competence of the future teacher in the first year of the first (bachelor's) level of higher education and in further education.

Keywords: information technologies, multimedia technologies, future teachers.

Сучасне суспільство активно розвивається в цифровому просторі, який охоплює усі сфери життя, в тому числі освіту. Розширення концепту інформаційних та мультимедійних технологій у освітньому процесі передбачає широке використання сучасних засобів інформаційних технологій для його удосконалення, сприяє підвищенню його якості. Впровадження відео-уроків, онлайн курсів, використання спеціалізованих програм та платформ для навчання, штучного інтелекту тощо, а також забезпечення доступу до інформації через Інтернет. Такий підхід дозволяє зробити навчання більш доступним, цікавим та ефективним для учнів і вчителів.

Інформаційні технології, ІТ (використовується також загальніший/ вищий за ієрархією термін інформаційно-комунікаційні технології, ICT, *Information and Communication Technologies*) – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу і використання інформації в інтересах її користувачів. Технології, що забезпечують та підтримують інформаційні процеси, тобто процеси пошуку, збору, передачі, збереження, накопичення, тиражування інформації та процедури [2, с. 80]. Опанування студентами (майбутніми учителями) інформаційними технологіями сприяє формуванню навичок наочно-демонстраційного супроводу та інтенсифікації навчальної діяльності. Особливої актуальності такі навички набули у період запровадження дистанційного навчання як однієї із форм організації навчання.

Інформаційні технології навчання розуміють як технології, які орієнтовані на педагогічно виважене використання в освітньому процесі різних компонентів сучасних інформаційних технологій різного призначення. Їх використання у освітньому процесі – вимога сьогодення, адже нині здобувачі освіти – це діти, що «народилися з гаджетами у руках» і розвиваються у інформаційному середовищі. Якісне і ефективне викладання навчальних предметів неможливе без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет.

Пошуку ефективних шляхів упровадження у навчальний процес інформаційних технологій присвячені дослідження В. Андрущенка, В. Бикова, М. Близнюка, О. Гармати, Р. Гуревича, А. Гуржія, Л. Шевченко та інших науковців. На думку більшості науковців, «Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу... Інформатизація істотно вплинула на процес придбання знань. Нові ІКТ навчання дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань» [3, с. 13].

Сучасна людина повинна швидко орієнтуватися в блискавично змінюваному обсязі інформації, вміти знаходити відомості, аналізувати явища і процеси, знаходити правильні рішення та передбачати наслідки. Особливо це стосується вчителя. Як зазначає М. Близнюк, в процесі навчання студентів необхідно сформувати базу знань широко ерудованого студента, який володіє науковою методологією пошуку й досліджень, у майбутньому мобільного фахівця, здатного виконувати науково-виробничі завдання різних рівнів складності [1, с. 30].

Насамперед, використання ІКТ надає можливості швидкого отримання навчально-методичної та наукової інформації, обміном нею, дозволяє проводити віртуальні екскурсії та подорожі тощо; уможливорює унаочнення навчального матеріалу, візуалізацію освітнього процесу, моделювання різних ситуацій та інше. Сьогодні підготовка до використання ІКТ майбутніх учителів ведеться за різними напрямками. На думку М. Близнюка, «формування готовності студентів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності та з метою самовдосконалення (ІТ-готовності) за системою навчання інформаційних технологій має три напрями: використання ІКТ як об'єкту навчання, засобу навчання та засобу навчально-пошукової професійно-орієнтованої діяльності» [1, с. 31].

У процесі навчання студентів та опануванні ними різних навчальних курсів активно застосовуються модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище «Moodle», платформи відеозв'язку та організації конференцій «Zoom» та «Microsoft Teams», сервіс «Google Classroom», що дозволяє структурувати завдання відповідно до тем та додавати відповідний інформаційний контент, уможливорює оцінювання, тестування, синхронне чи асинхронне спілкування викладача й студента, у тому числі на платформі «Meet».

Надзвичайно важливим сучасним аспектом навчання є використання цифрових технологій, що дозволяє студентам отримати доступ до широкого спектру інформації, знаходити відповіді на свої питання швидко та ефективно, а також взаємодіяти з усіма

учасниками освітнього процесу у віртуальному середовищі. Додатково, цифрові технології можуть зробити навчання більш цікавим та захоплюючим для здобувачів освіти, сприяючи їхньому розвитку та успішному вивченню матеріалу.

Окрему групу цифрових технологій становлять мультимедійні технології – «способи підготовки електронних документів, що містять візуальні й аудіо-ефекти, мультипрограми різноманітні ситуації під єдиним управлінням інтерактивного програмного забезпечення» [2, с. 103]. Мультимедійні технології ґрунтуються на понятті мультимедіа (*multimedia*) – «взаємодія візуальних і аудіоефектів під керуванням інтерактивного програмного забезпечення. Концепція інтерфейсу користувача, що передбачає інтегроване використання інформації в різноманітному вигляді» [2, с. 102].

Для майбутнього вчителя важливо орієнтуватися у різноманітні інструментів мультимедійних технологій, чітко визначати та оперувати мультимедійними об'єктами: текстом, комп'ютерною графікою, аудіо, відео та анімацією.

На різних етапах підготовки вчителя, з метою формування його цифрової компетентності, серед інших активно використовуються:

- електронні підручники й посібники, інформаційно-довідкові мультимедійні видання;
- електронні навчально-методичні комплекси;
- мультимедійні презентації, відео-презентації, скрінкасти, тьюторіал;
- тестові програми контролю знань і умінь із використанням засобів мультимедіа;
- ігрові вправи та дидактичні ігри.

У підготовці сучасного вчителя особливе місце займає вивчення навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології», основною метою якої є формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх учителів, що вивчається на першому курсі бакалаврату. Це перший крок до опанування професійних навичок володіння цифровими інструментами та створення навчального контенту майбутньої професійної роботи. В процесі подальшої навчальної діяльності важливо набуті компетентності поглиблювати та удосконалювати відповідно до предметної спеціальності, зокрема, «Мультимедійні технології в освіті».

Розділяємо думку І. Томашевської, яка стверджує, що впровадження мультимедійних технологій в освітній процес вищої школи дозволяє: «вирішити завдання гуманізації освіти; підвищити ефективність навчального процесу; розвивати особистісні якості студентів; розвивати їх комунікативні здібності; суттєво розширити можливості індивідуалізації та диференціації дистанційного навчання; визначити студента як активного суб'єкта пізнання; враховувати суб'єктивний досвід студента та його індивідуальні особливості; можливість ефективно здійснювати самостійну навчальну діяльність; сформувати навички роботи з сучасними технологіями, що забезпечує адаптації до швидкозмінних соціальних умов та для успішної реалізації своїх професійних завдань» [4, с. 325].

Список використаних джерел:

1. Близнюк М.М. Інформаційні технології в навчанні прикладному та декоративному мистецтву. *Фізико-математична освіта*. 2016. Вип. 2. С. 29-34.
2. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: глосарій / В.А. Кірвас, В.П. Козиренко, О.В. Дьячкова, Є.В. Свіщова; Нар. укр. акад.; ред. В.А. Кірвас. Харків: Вид-во НУА, 2023. 208 с.
3. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навч. посіб. / Г.Г. Швачич та ін. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.
4. Томашевська І.П. Сучасні мультимедійні технології в освітньому процесі вищої школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 207. С. 323-327.

Іванчук А.В., Радомський Д.О., Головін Р.О., м. Вінниця
e-mail: anatolii.ivanchuk@vspu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАЧІ ТЕХНІЧНИХ ЗНАНЬ ГУМАНІТАРІЯМ ПРИ ВИВЧЕННІ НИМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Анотація. У статті обґрунтовується можливість вивчення будови і принципу дії студентами-гуманітаріями технічного пристрою на прикладі вогнегасника в навчальній дисципліні «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці». Доведено, що здолати бар'єр технічної неграмотності студентів-гуманітаріїв можливо, якщо сутність графічної інформації розкрити звичними для них засобами пояснень і наративів. Запропоновано алгоритм підготовки технічної інформації для студентів-гуманітаріїв, який складається з таких кроків: повідомлення головної функції технічного пристрою; коротка розповідь про історію винайдення технічного пристрою; складання системи наративів, в яких пояснюються смисли будови і морфології технічного пристрою.

Ключові слова: технічні знання, студенти-гуманітарії, принцип дії, будова і морфологія технічного пристрою, вогнегасник.

Abstract. The article substantiates the possibility of studying the structure and principle of operation of a technical device by humanities students using the example of a fire extinguisher in the academic discipline «Life Safety and Fundamentals of Occupational Safety». It has been proven that it is possible to overcome the barrier of technical illiteracy of humanities students if the essence of graphic information is revealed by means of explanations and narratives that are familiar to them. An algorithm for the preparation of technical information for humanities students is proposed, which consists of the following steps: notification of the main function of the technical device; a short story about the history of the invention of a technical device; compiling a system of narratives in which the meanings of the structure and morphology of the technical device are explained.

Keywords: technical knowledge, humanities students, principle of action, structure and morphology of the technical device, extinguisher.

Технічні знання тривалий час були практичними та використовувалися фахівцями, чия діяльність пов'язана безпосередньо з функціонуванням або створенням об'єктів техніки. Однак у наш час техносфера стала компонентом навколишнього середовища для всіх жителів і гуманітаріїв за фахом у тому числі. Наприклад, нині побутової техніки випускається так багато та настільки широкої номенклатури, що звичайна кухня може виглядати як виробниче приміщення одиничного типу організації виробничого процесу.

Щоб розуміти світ техніки технічні працівники користуються технічним мисленням, структура якого давно досліджена та, відповідно, формуючи і розвиваючи його структурні компоненти в учнів і студентів, формують і розвивають у них основи технічного мислення. Відомо, що основними структурними компонентами технічного мислення людини є технічні знання, обмеженні певними рамками, а також технічні вміння, технічні образи, знання з креслення та вміння ситуаційного оперативного прийняття технічних рішень.

Таким чином, нині виникла ситуація, коли фахівці гуманітарної сфери широко користуються технічними пристроями та є їх власниками, але не мають сформованих основ технічної грамотності. Аналогічна ситуація виникає при вивченні в педагогічному закладі освіти обов'язкової навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» студентами всіх спеціальностей, крім майбутніх вчителів трудового навчання та технологій (в них формують технічне мислення у процесі фахової підготовки). У вказаній навчальній дисципліні є тема про первинні засоби гасіння пожежі, яка повністю технічна за змістом. Тому дослідження, спрямовані на пошуки специфіки організації навчального

процесу по даній темі зі студентами-гуманітаріями є актуальними, а їхні результати будуть мати безпосередню практичну цінність.

С. Подолянчук рекомендував організувати процес засвоєння технічних знань майбутніми вчителями технологій поетапно за такими етапами: принцип дії; основи конструювання; основи виготовлення; основи експлуатації [4]. Змістове наповнення технічної області знань включає такі складові: графічну, математичну, матеріалознавчу, технічну, технологічну, функціональну [4].

І. Андрущенко знайшов витoki зародження процесу формування технічної компетентності фахівця в залученні до: системи професійної підготовки, навчально-пізнавальної діяльності, спеціального інформаційного середовища [1]. Істотними ознаками сформованої технічної компетентності студента вказував здатність розуміти принципи дії та способів дії пристроїв, розуміння технічних характеристик пристроїв, уміння вибрати технічний засіб залежно від його характеристик та умови практичної задачі.

Отже, на основі аналізу вказаних вище наукових робіт, які збігаються з результатами дослідження багатьох науковців можна зробити висновок, що типовою формою представлення технічних текстів є морфологічні описи будови і способу дії технічних об'єктів, а також функціональні описи принципу дії технічних об'єктів.

Розглянемо типову образно-графічну інформацію про первинні засоби пожежогасіння, яка використовується в навчально-методичних посібниках з охорони праці (рис. 1) [3; 5].

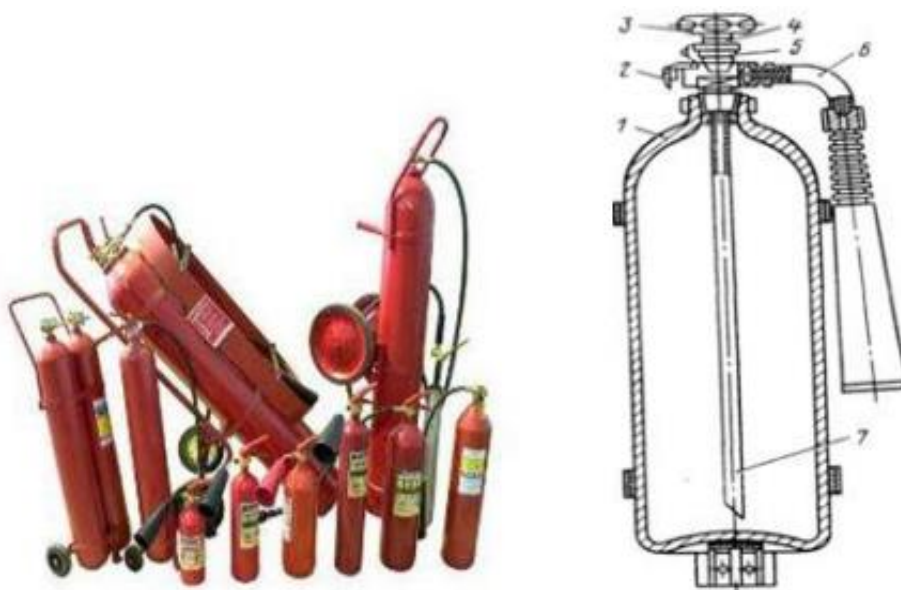

Рис. 1. Вуглекислотний вогнегасник (загальний вигляд і фронтальний розріз):

1 – балон; 2 – запобіжник; 3 – маховичок; 4 – пломба; 5 – вентиль; 6 – розтруб; 7 – сифонна трубка

Схарактеризуємо коротко типове сприйняття такого виду навчальної інформації студентами-гуманітаріями. З фотографії (ліва частина рис. 1) слідує, що всі вогнегасники мають застережливе червоне забарвлення та основою їхнього образу є сигароподібна форма. З фронтального розрізу (права частина рис. 1) та специфікації до нього студенти-гуманітарії з'ясовують, що вогнегасник складається з семи частин. Однак так як у студентів-гуманітаріїв відсутня графічна грамотність, прочитати дане зображення фронтального розрізу їм не під силу. На фронтальному розрізі, зокрема, наведена інформація про способи

з'єднання складових частин, особливості морфології деталей, яка породжена їхнім функціональним призначенням, що в цілому дає змогу студентам, які мають сформовану графічну грамотність зрозуміти системну властивість цього пристрою – виштовхування з напором вогнегасної речовини. На нашу думку, одним із шляхів виходу з такої ситуації є, по-перше, визначення головної функції технічного пристрою (виштовхування вогнегасної речовини), використання принципу історизму (розповідь про історію винайдення і вдосконалення технічних рішень) технічного пристрою з метою зацікавлення студентів, розробка системи наративів [2], де в оповідальній формі, звичній для гуманітаріїв, доступно описують смисли будови і морфології технічного пристрою.

Наприклад, для вогнегасника достатньо розглянути два приклади з історії його винайдення. Перший вогнегасник був винайдений у 1734 році німецьким лікарем М. Фушесом [5]. Це був скляний слоїк з соляним розчином, який потрібно було кинути у осередок займання. Тут два ключових поняття вогнегасний соляний розчин та дія (закинути у вогонь). Головним недоліком було ручне закидання слоїка із соляним розчином. Його усунув у 1816 році Дж. Менбі, закачавши у циліндр з водою стиснуте повітря, яке автоматично викидало воду в осередок займання [5]. Принцип автоматичного рушія вогнегасних речовин використаний в усіх сучасних вогнегасниках.

Отже, можливе ефективне вивчення принципу дії технічного пристрою студентами, в яких несформована технічна грамотність, якщо буде використаний методичний підхід, при якому чітко вказується головна функція технічного пристрою, наводиться коротка історія винаходів, пов'язаних з даним технічним пристроєм та використовується система наративів, в яких розкриваються смисли використаних конструкторами технічних рішень.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко І.О. Зміст поняття «технічна компетентність майбутнього фахівця» в сучасній педагогічній практиці. *Збірник наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини*. 2014. Вип. 2. С. 15-22.
2. Іванчук А.В. Можливості використання наративів у навчальній дисципліні «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» під час підготовки майбутніх учителів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31, Т.3. С. 212-217.
3. Методичні вказівки до практичної роботи «Дослідження вогнегасних властивостей первинних засобів пожежогасіння, визначення їх типів та розрахунок кількості» з дисципліни «Цивільний захист і охорона праці в галузі» / Укл. А.С. Петрищев, С.М. Журавель. Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. 30 с.
4. Подолянчук С.В. Особливості технічної підготовки учителів трудового навчання та технологій. *Педагогічні науки*. 2024. № 107. С. 44-49.
5. Чайковський Б.П., Ярошович І.Г., Шалько А.В., Бойко А.О. Охорона праці та Охорона праці в туристичній галузі: навч. посіб. для лабораторних занять. Львів: ЛНУВМ імені С.З. Гжицького, 2024. 80 с.

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Стаття присвячена актуальному питанню забезпечення безпеки в освітньому процесі, зокрема, ролі вчителя технологій у створенні безпечного освітнього середовища. У статті розглядається система управління охороною праці в закладі освіти, зокрема, відповідальність вчителя за життя і здоров'я учнів під час навчального процесу. Особлива увага приділяється ролі вчителя технологій, який має не лише забезпечити безпеку під час проведення практичних занять, але й сформувати у учнів стійкі навички безпечної поведінки.

Ключові слова: безпека, освітнє середовище, вчитель технологій, охорона праці, безпека життєдіяльності, навчальний процес.

Abstract. The article is devoted to the topical issue of ensuring safety in the educational process, in particular, the role of the technology teacher in creating a safe learning environment. The article discusses the system of labor protection management in an educational institution, in particular, the teacher's responsibility for the life and health of students during the educational process. Particular attention is paid to the role of the technology teacher, who should not only ensure safety during practical classes, but also develop students' sustainable skills of safe behavior.

Keywords: safety, educational environment, technology teacher, labor protection, life safety, educational process.

Безпека в освітньому процесі є одним з найважливіших аспектів, що забезпечує не лише фізичний захист учнів, а й сприяє їхньому повноцінному розвитку. Мета Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі полягає у формуванні безпечних, комфортних та здорових умов навчання, та у створенні освітнього середовища, яке забезпечуватиме оволодіння учнями компетентностями, необхідними для життя, формування культури безпечної та здорової поведінки [1].

Створення безпечного освітнього середовища є складним і багатогранним процесом, який вимагає зусиль від усіх учасників освітнього процесу. У закладі освіти має діяти система управління охороною праці, яка б встановлювала хто, що, коли і як повинен робити, щоб забезпечити безпечність освітнього процесу. У системі управління охороною праці в закладі освіти виділяють основні напрями [2, с. 17]:

- створення безпечних умов праці та навчання;
- документальне оформлення роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності;
- контроль за дотриманням чинного законодавства з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;
- систематичне навчання учнів та працівників закладу середньої освіти безпеці життєдіяльності та охороні праці;
- профілактика нещасних випадків.

Згідно «Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти» [3] вчитель:

- несе особисту відповідальність за збереження життя і здоров'я здобувачів освіти під час освітнього процесу;
- забезпечує проведення освітнього процесу, що регламентується законодавчими та нормативно-правовими актами з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;
- організовує вивчення здобувачами освіти правил і норм з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

- проводить інструктажі із здобувачами освіти: з охорони праці під час проведення трудового навчання і виробничої практики відповідно до Типового положення; з безпеки життєдіяльності під час проведення навчальних занять;
- здійснює контроль за виконанням здобувачами освіти правил (інструкцій) з безпеки;
- проводить профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу;
- проводить профілактичну роботу серед здобувачів освіти щодо вимог особистої безпеки у побуті (дії у надзвичайних ситуаціях, дорожній рух, участь у масових заходах, перебування в громадських місцях, на об'єктах мережі торгівлі тощо);
- при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

Вчитель технологій, як один із ключових учасників освітнього процесу, відіграє особливу роль у створенні безпечного освітнього середовища. Його знання та вміння в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності є запорукою того, що учні під час проведення практичних занять будуть захищені від нещасних випадків та отримують необхідні знання для безпечної діяльності в майбутньому. Тому, кожен вчитель технологій зобов'язаний знати специфіку правил з охорони праці під час викладання учням свого предмету, а також дотримуватись додаткових інструкцій з техніки безпеки під час виконання робіт з навчальним обладнанням, технічними засобами навчання, з використанням комп'ютера та іншої оргтехніки.

Роль вчителя технологій у створенні безпечного освітнього середовища полягає у тому, що він:

- розробляє та впроваджує навчальні програми, що включають теоретичні знання та практичні навички з охорони праці;
- ознайомлює учнів з правилами безпечної роботи з інструментами, обладнанням, матеріалами, що використовуються під час уроків технологій;
- регулярно проводить інструктажі з охорони праці (вступні, періодичні та цільові інструктажі, звертаючи особливу увагу на потенційні небезпеки та способи їх уникнення), які є обов'язковою умовою безпечної роботи;
- здійснює постійний контроль за дотриманням учнями правил безпеки під час проведення практичних занять; вчить їх правильно використовувати інструменти та обладнання, дотримуватися технологічних процесів та правил поведінки в кабінеті технологій;
- забезпечує належний стан кабінету технологій, організовує робоче місце кожного учня з урахуванням вимог гігієни праці та техніки безпеки; регулярно проводить огляд інструментів, обладнання та матеріалів, своєчасно виявляє та усуває несправності;
- формує в учнів стійкі навички безпечної поведінки, виховує у них відповідальність за свою безпеку та безпеку оточуючих, вчить приймати обґрунтовані рішення в нестандартних ситуаціях.

Для ефективного навчання учнів основам охорони праці вчитель технологій може використовувати різноманітні методичні прийоми та засоби:

- розповіді, бесіди, лекції (ці методи дозволяють донести до учнів теоретичні знання з охорони праці, пояснити причини виникнення небезпечних ситуацій та способи їх запобігання);
- демонстрації, практичні роботи (наочна демонстрація правильних і неправильних прийомів роботи, виконання практичних завдань під керівництвом вчителя сприяють закріпленню теоретичних знань та формуванню практичних навичок);
- розв'язання ситуаційних задач (пропонуючи учням розв'язати ситуаційні задачі, пов'язані з безпекою, вчитель розвиває у них вміння аналізувати ситуацію, приймати рішення

та діяти в умовах обмеженого часу);

- використання наочних посібників (плакати, макети, відеоматеріали допомагають візуалізувати інформацію про безпеку, зробити навчання більш цікавим та ефективним);
- проведення тренінгів, ігор (сприяють активному залученню учнів до освітнього процесу, дозволяють відпрацювати навички безпечної поведінки в різних ситуаціях).

Отже, роль вчителя технологій у створенні безпечного освітнього середовища є незаперечною. Від його професійних якостей, знань та вмінь залежить безпека учнів під час проведення практичних занять. Систематична робота вчителя технології з питань охорони праці, використання сучасних методів навчання та засобів забезпечення безпеки сприяють формуванню у учнів стійких навичок безпечної поведінки та запобіганню нещасних випадків.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі / Схвалена Указом Президента України від 25 травня 2020 року №195/2020. [Електронний ресурс]. URL: <https://cutt.ly/VUhtHP> (дата звернення: 08.10.2024).
2. Організація безпечного освітнього середовища: навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. О.В. Нагайчук. Умань: Візаві, 2024. 194 с.
3. Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти (редакція від 26.12.2017) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

Карпець П.В., м. Кременець
e-mail: karpetsp@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті обґрунтовано проблему соціально-правової компетентності як однієї з професійно важливих якостей майбутніх педагогів. Соціально-правову компетентність майбутніх учителів розглянуто як значущу складову та результат їхньої професійної підготовки, що сприяє здобуттю досвіду використання відповідних знань та навичок для педагогічного впливу на здобувачів освіти. Виділено компоненти соціально-правової компетентності: мотиваційний, пізнавальний, діяльнісний і рефлексивний, з акцентом на важливості їхнього послідовного формування в процесі професійного становлення майбутніх педагогів.

Ключові слова: компетентність, соціально-правова компетентність, функції, структура, мотиваційний компонент, пізнавальний компонент, діяльнісний компонент, рефлексивний компонент, майбутні учителі.

Abstract. The article substantiates the problem of socio-legal competence as a professionally important quality of future teachers. The social and legal competence of future teachers is defined as an important component and result of their educational and professional training, which allows them to gain experience in using the acquired knowledge of social and legal activities for educational and professional influence on education seekers. A number of components of socio-legal competence (motivational, cognitive, activity and reflexive) are highlighted, the need for their post-graduate formation during the educational and professional development of future teachers is emphasized.

Keywords: competence, socio-legal competence, functions, structure, motivational component, cognitive component, activity component, reflective component, future teachers.

Значущість соціально-правової компетентності як професійно важливої якості майбутнього вчителя зростає в умовах сучасного суспільства, коли освіта спрямована не лише на передачу знань, а й на формування відповідальної, правосвідомої особистості. Соціально-правова компетентність є ключовим аспектом професійної підготовки педагогів, оскільки вчителі не лише транслюють правові та етичні норми, а й моделюють поведінку, спрямовану на розуміння, дотримання та захист прав людини. У складних соціально-економічних умовах та в період реформування освітньої системи в Україні особливо важливо, щоб учитель був здатний правильно оцінювати правові ситуації, забезпечувати права й обов'язки учнів, працювати з нормативно-правовими актами та ефективно взаємодіяти з батьками й громадою.

Різні аспекти проблеми соціально-правової компетентності та її формування у майбутніх учителів достатньо висвітлено у працях науковців (Н. Агаркова [1], А. Возович [2], Д. Годлевська [3], Д. Клочкова [4], І. Ковчина [5], О. Лісовець [6], Ж. Петрочко [7], Н. Розіна [8], О. Ткачук [9] та ін.). Проте праць, де розкрито специфіку соціально-правової компетентності як професійно важливої якості майбутніх учителів, не виявлено.

Мета статті – обґрунтувати особливості соціально-правової компетентності як професійно важливої якості майбутніх учителів.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив розглядати соціально-правову компетентність майбутніх учителів як важливий і необхідний компонент їхньої освітньо-професійної підготовки, що сприяє формуванню досвіду застосування знань із соціально-правової діяльності для професійного впливу на учнів. Зазначено, що вміст соціально-правової компетентності може варіюватися залежно від характеру квазіпрофесійної діяльності майбутніх педагогів. Водночас ця компетентність не є постійною структурою й потребує розвитку відповідно до змін у законодавчій базі.

Зазначимо, що соціально-правова компетентність майбутнього вчителя включає знання основних положень Конституції, законодавства України, а також здатність до застосування цих знань у професійній діяльності. Вона актуалізує в майбутніх педагогів навички захисту прав дітей, підтримки безпечного середовища, розуміння соціально-правової відповідальності в педагогічній діяльності. Розвиток цієї компетентності сприяє не лише забезпеченню прав учнів, а й професійному становленню самого вчителя як відповідального, правосвідомого учасника освітнього процесу, який готовий до конструктивної взаємодії з суспільством у межах правового поля.

Аналіз соціально-правової діяльності сучасних педагогів свідчить про те, що вони виконують кілька важливих функцій у професійному просторі. Зокрема, педагоги здійснюють захисну функцію, що спрямована на захист прав і свобод здобувачів освіти та задоволення власних професійно значущих потреб та інтересів. Важливою є також координаційна роль, яка полягає в узгодженні соціально-правової діяльності з потребами інших учасників освітнього процесу. Контролююча функція забезпечує дотримання прав і свобод здобувачів освіти як з боку адміністрації навчального закладу, так і з боку інших соціальних інститутів. Профілактична роль педагогів спрямована на попередження можливих соціально-правових проблем у педагогічному та учнівському колективах. Просвітницька функція реалізується через формування правових знань у здобувачів освіти, а правовиховна – через виховання в учнів умінь і навичок дотримання правових норм та цінностей [2-6 та ін.].

Вивчення практичного досвіду свідчить, що педагоги закладів загальної середньої освіти застосовують різноманітні форми та методи правовиховної роботи – диспути, виховні години, круглі столи, інші просвітницькі заходи, спрямовані на формування правових уявлень у здобувачів освіти. Співпраця в рамках правовиховної діяльності з соціальними педагогами, батьками, громадськістю та представниками правоохоронних органів також визнається ефективною для

формування соціально-правової компетентності школярів [1; 4; 8; 9 та ін.]. Подібна виховна діяльність сприяє не формуванню правових знань, але й розвитку навичок правової поведінки, що є необхідними для соціалізації та успішної інтеграції здобувачів освіти у суспільство.

Формування соціально-правової компетентності у майбутніх педагогів значно залежить від їх підготовки в закладах вищої освіти. Тому важливими аспектами цього процесу є кілька ключових моментів. Перш за все, потрібно сформулювати ціннісне ставлення до правових механізмів, які можуть бути використані для розв'язання педагогічних і соціальних питань. По-друге, важливо розвивати здатність до постійного вдосконалення правових знань у професійній діяльності, особливо щодо захисту прав і свобод людини в Україні, а також використовувати різноманітні підходи до їх практичного застосування. Третій аспект полягає в умінні виявляти соціально-правову складову педагогічних проблем та застосовувати необхідні методи їх вирішення. Додатково, педагогам слід встановлювати взаємодію з адміністрацією закладу освіти та іншими соціальними установами для впровадження юридичного підходу до вирішення педагогічних проблем. Нарешті, важливим є також здобуття досвіду у сфері соціально-правової діяльності, що стане основою для їхньої майбутньої професійної практики [3; 5; 7].

Структурування соціально-правової компетентності як професійно важливої якості майбутніх учителів дозволяє розглянути цю компетентність як багатогранний феномен, що включає кілька взаємопов'язаних компонентів. Мотиваційний компонент охоплює цілі, мотиви і цінності діяльності майбутніх учителів у соціально-правовій сфері. Пізнавальний компонент передбачає наявність у майбутніх учителів системи знань про правові засади освітньо-педагогічної діяльності, соціально-правовий захист здобувачів освіти, основи права, а також методики й технології соціально-правової роботи в освітній сфері. Діяльнісний компонент містить професійно значущі уміння, які виявляються через дії та операції, необхідні для розв'язання соціально-правових задач, та визначають вибір способів поведінки в цій сфері. Рефлексивний компонент характеризує здатність майбутніх учителів до аналізу цільових, процесуальних та результативних аспектів своєї професійної діяльності в соціально-правовій сфері, що базується на рефлексивних здатностях самого студента.

Наголосимо, що виділені компоненти соціально-правової компетентності майбутніх учителів мають тісний взаємозв'язок. Зокрема, без належної мотивації до здобуття професійно значущих знань неможливе ефективне і якісне оволодіння ними та їх практичне використання. Одночасно, відсутність рефлексивної діяльності ускладнює оцінку рівня сформованості компетенцій у соціально-правовій сфері та визначення завдань для їх самовдосконалення. Сукупність запропонованих компонентів соціально-правової компетентності становить необхідну основу для визначення шляхів формування кожної з її складових на всіх етапах освітньо-професійного становлення майбутніх учителів. Інтеграція цих елементів в єдине особистісне утворення формує соціально-правову компетентність, що є важливою для успішної професійної діяльності педагогів в освітній сфері.

Отже, вивчення педагогічної літератури дало змогу трактувати соціально-правову компетентність майбутніх учителів як професійно важливу якість, що сприяє отриманню досвіду у використанні знань у сфері соціально-правової діяльності для впливу на здобувачів освіти. Серед функцій соціально-правової діяльності майбутніх педагогів виокремлено захисну, координаційну, контролюючу, профілактичну, просвітницьку, правовиховну. Структуру соціально-правової компетентності майбутніх учителів проаналізовано через призму мотиваційного, пізнавального, діяльнісного та рефлексивного компонентів. Наголошується на важливості взаємозв'язку зазначених компонентів і потребі цілеспрямованого формування кожної складової на всіх етапах освітньо-професійного становлення майбутніх учителів у закладах вищої освіти.

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Список використаних джерел:

1. Агаркова Н.І. Педагогічні умови забезпечення соціально-правового захисту старшокласників: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2003. 237 с.
2. Возович А.А. Психологічні особливості формування правосвідомості студентів коледжів: дис.... канд. психол. наук. Київ, 2017. 227 с.
3. Годлевська Д.М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2007. 287 с.
4. Клочкова Д.М. Формування правової компетентності у майбутніх учителів в процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2011. 20 с.
5. Ковчина І.М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи: монографія. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. 373 с.
6. Лісовець О.В. Формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників: монографія. Київ: Лисенко М.М., 2018. 344 с.
7. Петрович Ж.В. Основи соціально-правового захисту особистості: навч. посіб. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2009. 320 с.
8. Розіна Н. Формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у ПТНЗ. *Теорія та методика управління освітою*. 2012. № 8. С. 12-16.
9. Ткачук О.В. Проблеми формування соціально-правової компетентності студентів з особливими потребами. *Інформація і право*. № 2 (11). С. 88-93.

Зоря О.М., Цина В.І., м. Полтава
e-mail: ajut1959@gmail.com

МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНІСНО-ВЧИНКОВОЇ ТА ПОВЕДІНКОВОЇ ТЕОРІЙ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація. У статті розглядаються методи театральної педагогіки, які відповідають концептуальним підходам щодо використання діяльнісно-вчинкової та поведінкової теорій особистості в професійно-педагогічній діяльності вчителя технологій. Розглядаються методи і засоби театральної педагогіки, які забезпечують оволодіння педагогом артистичними вміннями, опанування тими прийомами та засобами акторської діяльності, якими повинні володіти всі суб'єкти педагогічної діяльності на рівні, хоча б мінімально необхідному, для досягнення освітніх вимог державних освітніх стандартів.

Ключові слова: театральна педагогіка, учитель технологій, теорії розвитку особистості.

Abstract. The article examines the methods of theater pedagogy, which correspond to conceptual approaches to the use of activity-behavioral and behavioral theories of personality in the professional-pedagogical activity of a technology teacher. The methods and means of theater pedagogy are considered, which ensure the teacher's mastery of artistic skills, the mastery of those techniques and means of acting activity that all subjects of pedagogical activity must possess at the level, at least the minimum necessary, to achieve the educational requirements of state educational standards.

Keywords: theater pedagogy, technology teacher, theories of personality development.

Метою нашого дослідження став пошук придатних для наявних структурних концепцій розвитку особистості методів і засобів акторського мистецтва педагога, які уточнювали б освітні результати та співвідношення змінних в описі компонентів забезпечення ефективної педагогічної діяльності.

Методи і засоби театральної педагогіки забезпечують оволодіння педагогом артистичними вміннями й опанування тими прийомами та засобами акторської діяльності, якими повинні володіти всі суб'єкти педагогічної діяльності на рівні, хоча б мінімально

необхідному, для досягнення освітніх вимог державних освітніх стандартів.

Реалізація методів і засобів театральної педагогіки в професійно-педагогічній діяльності має широко варіативний характер, у ній можуть доцільно, до вимог педагогічних ситуацій, використовуватися всі наукові концепції розвитку особистості.

Психологічне тренування емоційної сфери, самовиховання є невід'ємною частиною творчої діяльності кожного сучасного педагога, оскільки оптимальність виконання кожної педагогічної дії потребує колосальної напруги і сценічної гри. Тому, перспективною науковою розробкою вважаємо обґрунтування, за окресленими концептуальними засадами розвитку особистості, методів системного використання засобів акторського мистецтва в діяльності вчителя під час навчання учнів технологій.

За *діяльнісно-вчинковою теорією особистості* Г. Костюка [1], В. Роменця [2], просуспільні властивості особистості педагога формуються у складній динамічній системі його взаємодій як суб'єкта (активної людини) зі світом (з суспільством), в тому числі і методами театральної педагогіки. Найсприятливіші умови для трансляції (взаємодії) «духовних культур» вчителя і учня виникають в умовах кооперації, аналогічним театральним студіям, художньо-мистецьким майстерням, де учні і педагоги об'єднані за інтересами. Театралізована, мистецька дія є психологічним процесом досягнення цілей в умовах кооперованої діяльності педагога і учнів. Вона виступає видовищним фактом, реальною подією, що відбувається в часі і в просторі прямо зараз, на наших очах.

В процесі застосування *методу кооперованої діяльності в театралізованих постановках* використовуються індивідуальне, парне, групове і колективне висунування цілей творчого пошуку, колективне планування і реалізація задуму, прогнозування власної та спільної діяльності, самооцінка і колективна оцінка результатів. В кооперованій взаємодії педагога з учнями поєднуються процес засвоєння теоретичних знань і формування організаційно-комунікаційних умінь. Професійні знання педагога тут мають спиратися на такі особистісні якості як творча уява, педагогічна рефлексія, емпатія, здатність до імпровізації. Саме ці особистісні якості зближують учителя з актором, педагогічну діяльність і мистецтво.

За *поведінковою теорією особистості* (В. Skinner [4; 5; 6]), оволодіння педагогом технікою переведення обраної моделі спілкування із внутрішнього плану у зовнішній може бути забезпечено методом психолого-педагогічного тренінгу. Програвання вчителем педагогічних етюдів із включення в певні образи («я – вчитель», «я – класний керівник», «я – учень», «я – батько своєї дитини») здійснюється для переробки того, що є «поза» через свою позицію з метою вдосконалення культури педагогічного спілкування. Добре, якщо у педагога є певний елемент регресі, відродження переживань дитинства і дитячого досвіду, вживання в цей досвід. Така емоційна ідентифікація, як уміння проникнути у внутрішній світ дитини, дає змогу, спираючись на мотиваційно-потребнісну сферу її особистості, емоційну спільність педагога і вихованця, передбачити реакцію дітей на його емоційний стан, моделювати та змінювати заплановані образи і підходи. Важливе значення тут має підтримка духу змагальності, невимушеності, що сприяє вияву ефекту синергії, актуалізації потенціальних здібностей всіх учасників освітнього процесу.

За описаними методиками відбувається переведення обраних моделей спілкування із внутрішнього плану у зовнішній. Водночас, дії педагога, як і актора на сцені (за спостереженнями К. Станіславського), викликають певні події, що відбуваються під час уроку на очах вчителя і учнів, які здійснюють зворотній вплив на почуття вчителя [3]. Тому, рівень педагогічної, як і акторської майстерності визначається відповідністю зовнішніх дій (мова, жести, міміка), які виконуються педагогом, його внутрішньому душевному стану, готовністю

передавати свої почуття «випромінюванням» (за К. Станіславським). Таке впровадження принципу інтеріоризації в педагогічну діяльність відкриває перед вчителем потенційні можливості для пошуку специфічних театральних виразних методів і засобів, що розкривають емоційно-сміслову характеристику створюваних ним на уроці образів-моделей, дозволяє зробити сприйняття учнями навчального матеріалу глибшим і змістовнішим.

Список використаних джерел:

1. Костюк Г.С. Розвиток і виховання. *Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості* / Під ред. Л.М. Проколієнко. Київ: Рад. шк., 1989. С. 79-98.
2. Роменець В.А. Вчинок і постання канонічної психології. *Людина. Суб'єкт. Вчинок. Філософсько-психологічні студії* / За ред. В.О. Татенка. Київ: Либідь, 2006. С. 11-36.
3. Станіславський К.С. Робота актора над собою. Щоденник учня / Пер. Т. Ольховського. Київ: Мистецтво, 1953. 672 с.
4. Skinner B.F. About Behaviorism. New York: Vintage, 2011. 303 p.
5. Skinner B.F. The Selection of Behavior: The Operant Behaviorism of B.F. Skinner: Comments and Consequences. CUP Archive. 1988, 563 p.
6. Skinner B.F. Verbal Behavior. New York: Appleton-Century Crofts, 1957. 457 p.

Марущак О.В., Мудрак Н.В., Касько Я.А., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

**РОЛЬ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА**

Анотація. У статті обґрунтовано значення поліхудожнього підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва у контексті інтеграції України в європейський освітній простір. Поліхудожню освіту розглянуто як процес, що об'єднує дисципліни культурологічного та естетико-мистецтвознавчого циклів і забезпечує всебічну професійну та культурологічну підготовку фахівців. Розглянуто ключові функції поліхудожньої освіти: суспільно-перетворювальна, пізнавально-евристична, комунікативна, художньо-концептуальна, творча, сугестивно-гедоністична та естетично-виховна, які сприяють розвитку поліфонічного мислення та здатності до самовираження.

Ключові слова: європейський освітній простір, поліхудожня освіта, образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, професійна компетентність.

Annotation. The article substantiates the importance of a polyartistic approach in the professional training of future specialists in fine and decorative arts in the context of Ukraine's integration into the European educational space. Polyart education is considered as a process that combines the disciplines of cultural and aesthetic-art studies cycles and provides comprehensive professional and cultural training of specialists. The key functions of polyartistic education are considered: social-transformative, cognitive-heuristic, communicative, artistic-conceptual, creative, suggestive-hedonistic and aesthetic-educational, which contribute to the development of polyphonic thinking and the ability to express yourself.

Keywords: European educational space, multi-art education, fine art, decorative art, professional competence.

В умовах інтеграції України в європейський освітній простір дедалі важливішою стає підготовка фахівців високого рівня, які володіють професійними, культурологічними та мистецькими знаннями. Особливої «актуальності» набуває професійна підготовка майбутніх фахівців галузі художньо-педагогічної освіти, зокрема бакалаврів образотворчого мистецтва,

декоративного мистецтва, реставрації; художників декоративного мистецтва; викладачів мистецької школи, які передусім поєднують в собі риси педагога й художника, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця» [4, с. 60]. Такі фахівці мають виховувати в здобувачів освіти відчуття прекрасного та здатність до естетичної самореалізації через мистецькі образи.

Сучасний підхід до професійної підготовки вимагає розширення змісту навчання та застосування поліхудожнього підходу, що передбачає інтеграцію різних видів мистецтва. Поліхудожня освіта сприяє формуванню компетенцій, важливих для гармонійного поєднання знань з різних мистецьких галузей, які допоможуть майбутнім фахівцям створювати інтегровані художні проекти, сприятимуть формуванню поліфонічного мислення та здатності виражати себе в різних художніх формах – через звук, колір, рух, ритм та інші засоби.

Професійна компетентність бакалаврів у галузі образотворчого та декоративного мистецтва має ґрунтуватися на поліхудожньому підході, який передбачає розуміння різних видів мистецтва та використання інтегрованих методів навчання. Ми визначаємо «поліхудожню освіту як комплексний взаємозв'язок мистецтв у процесі спеціальної освіти та виховання здобувачів, який можливий за умов інтеграції предметів культурологічного та естетико-мистецтвознавчого циклу. Це не заміна традиційних академічних занять з мистецтва, а створення нових умов їх організації в інтегративному просторі» [3, с. 297].

Отже, зміст поліхудожньої освіти об'єднує дисципліни культурологічного та естетико-мистецтвознавчого циклів з метою створення інтегративного простору для розвитку особистості та формування широкого світогляду у майбутніх фахівців.

Дисципліни культурологічного та естетико-мистецтвознавчого циклів є ключовими складовими поліхудожньої освіти, забезпечуючи ґрунтовну підготовку здобувачів освіти в галузі мистецтва через комплексний підхід до пізнання культурних і мистецьких явищ. Вони відіграють важливу роль у формуванні цілісної особистості фахівця в галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації та художньо-педагогічної діяльності.

Дисципліни культурологічного циклу покликані сформувавши у здобувачів освіти методологічні засади для осмислення культури як цілісного феномену, що розвиває цінності людини та її думку. Це здійснюється через вивчення культурології як основного методу аналізу культурних явищ і естетичних процесів, що складають основу гуманітарно-культурологічної освіти.

До основних компонентів культурологічного циклу належать:

- культурологія як наука, що створює підґрунтя для розуміння здобувачами освіти основ естетико-мистецтвознавчих дисциплін, дає змогу їм вивчати мистецтво в контексті культурних процесів, впливає на світогляд і формування цінностей у суспільстві;
- історія культури формує знання про розвиток мистецьких традицій, вплив культурних процесів на формування образотворчих стилів і тенденцій, а також про роль культури в розвитку суспільства;
- філософія культури забезпечує розуміння глибинних аспектів культурних явищ, розкриває зв'язки між мистецтвом, наукою та філософією, сприяє формуванню критичного мислення.

Дисципліни культурологічного циклу сприяють осмисленню мистецтва як елемента культури, розвитку здатності до культурного діалогу, пізнанню світових культур, національних і регіональних особливостей.

Дисципліни естетико-мистецтвознавчого циклу зосереджуються на формуванні знань і навичок з аналізу, інтерпретації та розуміння мистецьких творів, розкривають принципи побудови художніх образів, символів і знакових систем.

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Основні компоненти естетико-мистецтвознавчого циклу:

- історія та теорія образотворчого мистецтва формує уявлення про еволюцію стилів, техніки та жанри мистецтва, дає змогу здобувачам освіти досліджувати основи композиції, колористики, перспективи та інші естетичні принципи;
- історія та теорія декоративного мистецтва акцентує увагу на особливостях декоративно-ужиткового мистецтва, його місці та ролі в культурі, конкретних матеріалах, техніках і художніх практиках;
- психологія художньої творчості розкриває психологічні аспекти творчості, досліджує психологічні механізми сприйняття мистецтва, творчої інтуїції, емоцій та фантазії;
- дослідження та аналіз творів мистецтва розвиває практичні навички дослідження та аналізу творів мистецтва, вміння бачити й інтерпретувати художні образи, символи, техніку та стилі.

Завдяки дисциплінам естетико-мистецтвознавчого циклу здобувачі освіти розвивають здатність до поліхудожнього аналізу, розуміння специфіки різних видів мистецтв і технік, здобувають навички щодо всебічного осмислення художніх явищ та їх інтеграції у викладацьку діяльність.

Інтеграція дисциплін естетико-мистецтвознавчого та культурологічного циклів створює багаторівневу освітню основу, спрямовану на формування фахівців з розширеним світоглядом, здатних до аналітичного та поліхудожнього мислення. Це дозволяє майбутнім фахівцям інтегрувати різні види мистецтв у свою діяльність, сприяти розвитку творчого підходу до освітнього процесу та зміцнювати гуманітарний сегмент їхніх знань.

Поліхудожня освіта забезпечує системне впровадження різних видів мистецтва в освітній процес, здійснюючи багатогранний вплив на особистість здобувача освіти. Важливими структурними компонентами поліхудожньої освіти є функції: суспільно-перетворювальна, пізнавально-евристична, комунікативна, художньо-концептуальна, творча, а також сугестивно-гедоністична та естетично-виховна. Основні функції поліхудожньої освіти реалізують ключові завдання розвитку особистості в контексті культури та мистецтва.

Суспільно-перетворювальна функція визначає здатність мистецтва впливати на світогляд і соціальну цінність особистості, сприяючи формуванню громадянської свідомості, соціальної активності та бажання позитивно змінювати суспільство. Поліхудожня освіта спрямована на розвиток особистості, що усвідомлює свою роль у суспільстві та здатна через мистецтво впливати на соціальні процеси. Вона також формує такі риси, як толерантність, моральні цінності, критичне мислення, готовність діяти на благо суспільства. Ця функція передбачає «цілісно орієнтовану діяльність, спрямовану на соціокультурне перетворення суспільства за законами краси, на естетизацію довкілля» [3, с. 298].

Пізнавально-евристична функція орієнтована на розвиток інтересу до мистецтва, стимулювання творчого мислення та бажання пізнати нове через мистецтво. Поліхудожня освіта допоможе навчити здобувачів освіти осмислювати ідеї та світоглядні концепції, закладені в різних видах мистецтва. Вона сприяє розвитку вміння інтерпретувати, ставити питання та знаходити відповіді, розкриваючи глибину змісту, закладеного в художніх творах. Це також сприяє формуванню дослідницького підходу і творчого сприйняття світу.

Комунікативна функція поліхудожньої освіти відображається у розвитку вмінь міжособистісного та культурного спілкування через засоби мистецтва. Художні твори виступають «мовою» для діалогу між широкими культурами, націями та поколіннями. Поліхудожня освіта сприяє формуванню комунікативних компетенцій, розвитку міжкультурної інтеграції, розвитку здатності до співпереживання, активного слухання та висловлення думок. Вона створює можливості для соціальної взаємодії та культурного діалогу.

Художньо-концептуальна функція спрямована на розвиток здатності створювати й розуміти художні образи, концепції, а також поглиблене осмислення мистецтва як форми пізнання світу. Поліхудожня освіта формує концептуальне мислення, допомагаючи здобувачам освіти розуміти і створювати нові естетичні форми, символи та ідеї. Вона дає можливість висловлювати складні думки через засоби мистецтва, що сприяє особистісному розвитку та глибокому емоційному сприйняттю світу. У контексті художньо-концептуальної функції «поліхудожня освіта під час засвоєння мистецтвознавчо-культурологічних дисциплін постає як художня картина світу» [3, с. 298].

Творча функція є однією з основних у поліхудожній освіті. Вона розвиває здатність до самовираження, індивідуальної креативності та особистісної реалізації. Творчість у поліхудожньому контексті спрямована на розвиток власного стилю, експериментування, вдосконалення художніх навичок, що дозволяє розширити межі традиційних підходів у мистецтві. Поліхудожня освіта стимулює уяву, інтуїцію, розвиває навички вирішення нестандартних завдань, формує гнучкість і відкритість мислення.

Сугестивно-гедоністична функція відображає здатність мистецтва впливати на емоційний стан людини, сприяти естетичному задоволенню, пробуджувати натхнення та розслаблення. Поліхудожня освіта сприяє формуванню естетичної насолоди від сприйняття прекрасного, стимулює емоційну відкритість, сприяє позитивному ставленню до світу. Через мистецтво здобувачі освіти навчаються усвідомлено сприймати емоційно насичені твори, що викликають різні стани.

Естетично-виховна функція спрямована на розвиток естетичного смаку, моральних ідей та високих культурних цінностей. Поліхудожня освіта формує здатність розрізняти естетичні якості, критично оцінювати твори мистецтва, розвивати почуття гармонії і пропорцій. Вона сприяє вихованню почуття прекрасного, стимулює бажання прагнути до гармонії та краси як у творчості, так і в повсякденному житті. Завдяки естетично-виховній функції формується глибоке розуміння впливу мистецтва на розвиток особистості, що сприяє виховуванню культурних, естетично розвинених громадян.

Вищезазначені функції поліхудожньої освіти забезпечують її комплексний вплив на формування багатогранної особистості, яка здатна творчо осмислювати реальність, інтегруватися в культурне середовище та активно брати участь у своєму розвитку. Поліхудожня освіта відіграє вирішальну роль у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва, інтегруючи різні види мистецтв у єдину систему освітнього процесу. Завдяки цьому підходу здобувачі освіти набувають здатності до багатогранного осмислення культурних і мистецьких явищ, що є важливим для сучасного фахівця, здатного діяти в умовах міжкультурного діалогу та розвивати естетичний світогляд. Поліхудожня освіта розвиває не лише технічні навички, а й інтелектуальні та моральні якості, формуючи у здобувачів освіти здатність до критичного мислення, креативного підходу та самовираження в різних художніх формах, що є важливим у контексті інтеграції в європейський освітній простір.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т., Марущак О., Стешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53.
2. Кміт Я.М. Інтеграція та диференціація як об'єкти загальнонаукового і дидактичного аналізу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1999. № 1. С. 35-40.
3. Марущак О.В., Катеринич В.В., Мальована К.В., Членова Р.О., Шпак В.В. Формування у

майбутніх бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації професійної компетентності на основі поліхудожності. *Progressive research in the modern world*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2023. Pp. 295-304.

4. Марущак О.В., Поплінська Т.О., Лебідь С.О., Мудрак Н.В. Теоретико-методологічні основи поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference: *Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices*. Athens, Greece, 23-24 January. 2023. Pp. 60-64.

5. Осьмак Т. Формування поліхудожньої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Молодь і ринок*. № 7 (126). 2015. С. 88-91.

Лівшун О.В., м. Хмельницький
e-mail: a.livschun@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

Анотація. У публікації розглянуто важливість практичних навиків з технології обробки деревини як обов'язкового компоненту у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя технології.

Ключові слова: вчитель, технології, компетентності.

Annotation. The publication considers the importance of practical skills in wood processing technology as a mandatory component in the formation of the professional competence of the future technology teacher.

Keywords: teacher, technologies, competences.

Одним зі стратегічних завдань реформування освіти в Україні є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я. Це вимагає розроблення і наукового обґрунтування змісту і методики організації навчально-виховного процесу. Тому сучасна педагогічна наука і практика зосередили увагу на пошуку таких технологій навчання, які б забезпечували всебічний розвиток особистості школяра, сприяли його самовираженню. Наслідком таких пошуків є нові технології навчання.

Серед дисциплін, що формують технологічну підготовку вчителя технології особливе місце займає технологія обробки деревини. Говорячи про значення ручної та механічної обробки деревини в плані підготовки майбутніх вчителів технології, великою помилкою буде твердження, що на сучасному етапі розвитку технічних машин та механізмів, втратить своє значення ручна обробка деревини.

На уроках технології, на відміну від уроків мови і літератури, образотворчого мистецтва та багатьох інших навчальних предметів, де в учнів формуються уявлення про такі естетичні категорії, як прекрасне і потворне, велике і низьке, трагічне і комічне та багато інших, виникає можливість розкрити і показати їм взаємовідношення між виробництвом, технікою і мистецтвом.

Серед основних завдань технології обробки деревини є розвиток пізнавальних здібностей дитини, максимальний вияв, задіяння, збагачення її індивідуального практичного досвіду, допомога особистості пізнати себе, самовизначитися та самореалізуватися, формування в неї культури праці, яка є передумовою продуктивної організації повсякденного життя.

Вирішення завдань підготовки висококваліфікованих вчителів технології вимагає

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

закріплення набутих теоретичних знань шляхом одержання практичних навиків у процесі практичної діяльності. Відтак ключовим завданням сучасних закладів вищої освіти є підготовка майбутнього вчителя технології до практичної діяльності в школі, щоб не сьогодні – завтра, передати отримані знання учням, культивувати в їхніх душах любов до праці, вирощувати зерно краси та достатку. Адже саме в наш час найбільше використовуються вироби з деревини які необхідні для людини і які є прикрасою середовища, яке оточує її.

Основними умовами ефективності формування професійно-важливих якостей майбутнього вчителя технології в процесі обробки деревини є теоретична і практична обґрунтованість системи його підготовки; її навчальний, розвивальний і виховний характер; комплексний підхід до визначення завдань, змісту, форм і методів її організації та проведення; забезпечення наступності на різних її етапах. Такий підхід сприяє удосконаленню у студентів техніко-технологічних умінь і навичок, розвитку їх творчої активності, самостійності, здатності до аналізу технологічних процесів сучасного виробництва, трудових прийомів та операцій, готовності вносити в них свої корективи та приймати зважені рішення.

Відповідно до освітньо-професійної програми зі спеціальності 014.10 Середня освіта. Технології та інформатика, технологія обробки деревини має забезпечити формування у майбутнього вчителя технологій наступних компетентностей:

- здатність виконувати вимоги Державного стандарту базової середньої освіти у професійній діяльності з урахуванням предметної спеціальності.
- здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей.
- здатність розвивати в учнів критичне мислення.
- здатність використовувати навчально-методичний інструментарій, обладнання навчального й загального призначення для кабінетів (за предметними спеціальностями); мультимедійне обладнання.
- здатність використовувати систематизовані теоретичні та практичні знання щодо властивостей матеріалів та способи їх обробки у вирішенні професійних завдань;
- здатність до графічного і вербального описів проекту, застосовування знань сучасної техніки та технології, графічної грамотності, практичних умінь і навичок оформлення проектно-конструкторської документації під час розроблення та виготовлення виробів;
- здатність до швидкого опанування нових видів техніки, інноваційних технологій та передових методів організації творчої діяльності, знання загальних (методологічних, історичних, економічних, ергономічних, екологічних тощо) питань техніки та виробництва, будови й принципів дії технічних систем;
- здатність до обробки сировини й матеріалів, виготовлення виробів за допомогою ручних інструментів, ручних електрифікованих інструментів, верстатів, а також широкого спектру додаткового технологічного обладнання;
- здатність до організації технічної та художньо-творчої діяльності для оволодіння знаннями з формотворення, колористики й орнаментики, художнього малюнка, пластичного мистецтва, технологіями художньої обробки матеріалів.

Як результат сформованості професійно важливих компетентностей у майбутнього вчителя технології в результаті виконання вимог освітньо-професійної програми з технології обробки деревини має бути:

- уміння оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності;
- знання та розуміння загальнотехнічної термінології, видів конструкційних матеріалів та технології їх обробки;
- знання та розуміння загальних питань технологій виробництва, будови і принципів

дії технічних систем;

- уміння підбирати інструменти, матеріали та устаткування з урахуванням проектно-технологічної документації виробу, дотримуватись санітарно-гігієнічних вимог та системи управління якістю;

- знання правила безпечної експлуатації інструментів і технологічного обладнання, вимоги до охорони праці, протипожежної безпеки та захисту довкілля, уміння забезпечувати їхнє дотримання учнями.

Навчання майбутніх учителів технологій різним видам обробки деревини, уможливорює розвиток їхньої естетичної і технологічної культури, сприяє творчому розвитку, успішній самореалізації та соціалізації у студентському середовищі, формуванню професійної компетентності. Крім цього, майстерне володіння різними техніками і технологіями забезпечує необхідну соціальну захищеність майбутнього педагога, його конкурентоспроможність на ринку праці. Звідси, ефективність процесу навчання школярів різних видів обробки деревини залежить від високого рівня підготовки майбутнього вчителя технологій.

Список використаних джерел:

1. Артюшина М.В., Романова Г.М., Пуховська Л.П. Сучасні педагогічні технології професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики* (до 25-річчя НАПН України): зб. наук. пр. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 313-320.
2. Оршанський Л.В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: монографія. Дрогобич: Швидко Друк, 2008. 278 с.
3. Сидоренко В.К. Актуальні проблеми підготовки учителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2004. № 2. С. 41-44.

Корницька Л.А., Матвеєва К.В., м. Хмельницький

e-mail: lorakrona@ukr.net

e-mail: kmatveieva@gmail.com

**НЕВИЧЕРПНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ
У МИСТЕЦТВІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТИЛЮ**

Анотація. У тезах стисло висвітлюється роль текстильного мистецтва в його історичному поступі. Розкривається його роль в житті суспільства як засобу вираження культури, мистецтва та ідентичності. Увага акцентується на універсальності текстильного мистецтва та технологічних можливостях його створення і декорування. Визначено різновиди художнього текстилю, його особливості та способи виконання. Надаються висновки щодо невичерпних можливостей текстильного мистецтва для творчого самовираження

Ключові слова: текстильне мистецтво, техніки та різновиди художнього текстилю, історичний розвиток та культурний досвід

Abstract. The theses briefly highlight the role of textile art in its historical progress. Its role in society as a means of expressing culture, art and identity is revealed. Attention is focused on the universality of textile art and the technological possibilities of its creation and decoration. Varieties of artistic textiles, their features and methods of execution are determined. Conclusions are provided regarding the inexhaustible possibilities of textile art for creative self-expression

Keywords: textile art, techniques and types of artistic textiles, historical development and cultural experience.

Декоративно-ужиткове мистецтво один із видів художньої діяльності, твори якого поєднують естетичні та практичні якості. Межа між ремеслом і мистецтвом, а отже, між митцем і майстром не є чіткою, про що свідчать термін «ужиткове мистецтво». Декоративне означає «прикрашати», а ужиткове – те, що речі мають практичний вжиток, а не лише є предметом естетичної насолоди [1].

Важливою складовою декоративно-ужиткового мистецтва виступає текстильне мистецтво, що використовує такі матеріали як: тканина, нитки та волокна, для створення мистецьких творів. Текстиль виконує як декоративні так і утилітарні функції і відіграє важливу роль у багатьох культурах. Це мистецтво має давні історичні корені, що передаються із покоління у покоління впродовж тисячоліть і, на сьогодні, займає гідне місце в сучасному мистецькому просторі.

Різноманітність його провідних тенденцій та технік свідчить про необмежені креативні можливості цієї сфери декоративно-ужиткового мистецтва.

Текстиль дійсно має величезне значення в історії людства, виступаючи не лише як необхідний матеріал для повсякденного життя. Він відігравав важливу роль в історії людства протягом тисячоліть, не тільки в якості ужиткових речей, але і як засіб вираження культури, мистецтва та ідентичності. Текстиль – це той елемент, що несе важливу культурну та соціальну інформацію. Його роль в житті суспільств є різнобічною: від забезпечення базових потреб до складного мистецького вираження.

Історично, текстиль був і є невід'ємною частиною культурного поступу людства. Текстильні вироби, зокрема одяг та костюм, у всі часи слугували символами як статусу, так і елементами святкувань, ритуальних та релігійних практик. У багатьох культурах одяг мав чітке соціальне значення і використовувався для визначення місця в суспільстві чи культурної ідентичності. Традиційні тканини, такі як індійські сарі, африканський кенте або японське кімоно, часто переповнені символікою, що відображають історію, вірування та естетичні цінності їхніх народів [1].

Розвиток текстильного мистецтва – це технологічний прогрес людства від найранішніх тканих матеріалів до складних текстильних мистецьких творів сучасності, а також відображення естетичних уподобань та соціальної трансформації народів.

Розвиток текстильного мистецтва також нерозривно пов'язаний з використовуваними матеріалами. Традиційно текстиль виготовляли з природних волокон, таких як бавовна, вовна, шовк і льон. Кожне з цих волокон має унікальні властивості, що впливали на техніки та застосування текстилю. Мистецтво текстилю охоплює традиційні техніки виготовлення і декорування, такі наприклад, як ткацтво та вишивка, а також сучасні експериментальні методи.

Однією із важливих характеристик текстильного мистецтва є його універсальність. Текстиль може бути як функціональним, так і декоративним. У сучасному декоративному мистецтві текстильне мистецтво займає одне з важливих місць. Художники вдаються до різних технік та матеріалів, щоб створювати текстури, візерунки та кольори, які часто призводять до складних і багатошарових творів. Сучасні технології виготовлення текстилю дозволяють створювати матеріали з новими функціями, такими як водонепроникність, дихаючі властивості або вогнестійкість [2].

У сучасному текстилі широко використовують різноманітні (окрім природних) синтетичні волокна, такі як поліестер, нейлон та акрил, що відкриває нові можливості та виклики для текстильного мистецтва. Однак, синтетичні волокна хоча й розширюють горизонти можливостей, але вимагають також нових підходів до їх використання з урахуванням екологічних аспектів [2].

Розрізняють наступні різновиди художнього текстилю: ткання (гобеленова техніка),

клаптикова техніка (печворк, аплікація), вишивка (хрест, гладь, стрічки тощо), килимарство (ворсова техніка), в'язання (гачок, спиці, «вилка» тощо), художній розпис тканини (традиційний або авторський), художня обробка вовни (фелтинг, вологе валяння, живопис вовною (сухе валяння), батик (холодний, гарячий, вузликовий), трафаретний друк, техніка «макrame» (вузликове плетення), джутова філігрань, ниткографія, текстильна пластика (текстильна скульптура, об'ємні елементи зображення), мішані текстильні техніки.

Тут наведено широкий спектр технік художнього текстилю, кожна з яких має свої особливості та способи виконання. Додатково до зазначених вище технік, можна підкреслити важливість кожної з них:

Ткання (гобеленова техніка) – включає використання вертикальних або горизонтальних верстатів для створення складних узорів і картин.

Клаптикова техніка (печворк, аплікація) – складання геометричних композицій з різноманітних шматочків тканини у вироби, що можуть виконувати роль як декоративних, так і функціональних речей.

Вишивка – декорування тканини за допомогою ниток, що може бути виконане різними техніками, такими як хрестик, гладь, бісерокладка тощо.

Художня обробка вовни (вологе валяння, фелтинг, живопис вовною).

Вологе валяння – процес звалювання вовни шляхом вологого оброблення, що використовується для створення аксесуарів та одягу; фелтинг (сухе валяння) – техніка, що передбачає «втягування» волокон вовни у волокна основи за допомогою голок; живопис вовною – пошарове накладання пасм вовни на основу утворюючи ефект акварельного письма.

Художній розпис тканини – нанесення малюнка або орнаменту на тканину, що надає виробу неповторності; батик – техніка фарбування тканини шляхом воскової обробки для створення унікальних візерунків.

Трафаретний друк – використання трафаретів для швидкого і точного нанесення малюнків на тканину.

Килимарство (ворсова техніка) – створення килимів різного типу шляхом knotting (в'язуть) або tufting (наколювання).

В'язання (гачок, спиці, «вилка») – використовує нитки для створення виробів різного призначення, від одягу до декоративних елементів.

Техніка «макrame» – вузликове плетення, що дозволяє створювати як прикраси, так і предмети декору.

Джутова філігрань – техніка, що використовує джутові нитки для створення витончених декоративних елементів.

Ниткографія – унікальна техніка, що дозволяє створювати узори шляхом натягування і перетинання ниток на основі.

Текстильна пластика – створення тривимірних об'єктів і форм із текстильних матеріалів.

Означені техніки можуть використовуватися як окремо, так і в комбінації, що відкриває безмежні можливості для творчості у сфері текстильного мистецтва. Поєднання текстильних технік і матеріалів в одному виробі – креативне вирішення у створенні сучасного текстилю. Змішана техніка дозволяє художникам поєднувати різні підходи у створенні нових унікальних творів мистецтва, що збагачує художню мову, відкриваючи нові горизонти сприйняття цього мистецтва.

Сьогодні текстильне мистецтво шукає нові шляхи самовираження, адаптуючи традиційні техніки до нових форм і стилів. Це мистецтво не лише зберігає минуле, але й активно формує наше сучасне бачення краси та естетики. Спостерігаючи за розвитком текстильного мистецтва, можна з упевненістю стверджувати, що воно продовжить відігравати значну роль у культурному просторі сьогодення та майбутнього [3].

Історія текстилю, як форми декоративного мистецтва, є захоплюючим відображенням людської інновації та креативності. Від ранніх тканин до складних сучасних мистецьких творів текстиль відіграв важливу роль у культурному та естетичному розвитку. Сучасні дослідження та технологічні досягнення продовжують відкривати нові перспективи та можливості для текстильного мистецтва. Текстильне мистецтво, як важлива частина декоративного мистецтва, демонструє невичерпні можливості для творчого самовираження. Його багатогранність включає не лише традиційні техніки, а й сучасні експерименти, що роблять його актуальним у різних контекстах культурного життя.

На сьогодні текстильне мистецтво продовжує еволюціонувати, поєднуючи традиційні техніки з інноваційними методами. Митці експериментують з формами, кольорами та текстурами, намагаючись переосмислити та трансформувати давню спадщину у новому світлі, одночасно висвітлюючи актуальні соціальні питання, такі як сталий розвиток і вплив на навколишнє середовище. Таким чином, текстиль – це не лише матеріал, а й багатогранний вираз культурного досвіду, що продовжує надихати на нові відкриття в декоративно-ужитковому мистецтві.

Список використаних джерел:

1. Історія виникнення тканини – корисні статті від магазину Ярослав. ПП Ярослав. [Електронний ресурс]. URL: https://yaruslav.ua/ua/posts/istiriya-vozniknoveniya-tkaney/?srsltid=AfmBOoppSn7ZHs0ZUMxFPFvboDDwa4RwpDtL_CTVL6_U5Vryl8YgDoJ
2. Кусько Г. Сучасний український текстиль: еволюція, досвід, перспективи. [Електронний ресурс] Студії мистецтвознавчі. 2009. Ч. 1 (25). С. 113-117. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/27591>
3. Голубець Г.В. Художній текстиль другої половини XX століття у колекціях львівських музеїв [Електронний ресурс]. МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія. 2009. Вип. 6. С. 79-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mist_2009_6_14

Джураєва Я.Л., м. Покровськ
e-mail: yaninadzh19@gmail.com

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ**

Анотація. У статті розкривається роль інноваційних технологій у технологічній та професійній освіті, як актуальний аспект сучасної підготовки майбутніх фахівців. З'ясована позитивна роль та специфіка застосування інноваційних технологій. Відображені такі інновації як: ігрові технології, інтерактивні технології, проєктні та інформаційно-комунікаційні технології, у тому числі штучний інтелект, що сприяють розвитку творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників у студентів.

Ключові слова: інновації, інноваційні технології у технологічній та професійній освіті, штучний інтелект, майбутні фахівці.

Annotation. The article reveals the role of innovative technologies in technological and professional education as a relevant aspect of modern training of future specialists. The positive role and specifics of the use of innovative technologies are clarified. Such innovations as: game technologies, interactive technologies, project and information and communication technologies, including artificial intelligence, which contribute to the development of creative abilities, interests, skills and other intellectual factors in students are reflected.

Keywords: innovations, innovative technologies in technological and professional education, artificial intelligence, future specialists.

Освітня діяльність постійно еволюціонує, створюючи нові виклики для викладачів. Зміна освітніх парадигм відображає відкриття нових можливостей та вимог до освіти, які стають актуальними у світі, де знання та навички швидко змінюються, постійно впроваджуються ефективні інновації, а вимоги до особистості стають більш гнучкими та комплексними.

Термін «інновація» означає оновлення навчального процесу. Отже, *інноваційні технології* – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності студентів, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання конкретних результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому ідея «інноваційної технології» полягає у розробці певної сукупності технологій навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників у майбутніх фахівців [1].

На відміну від звичайних занять, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, нестандартне заняття найбільш повно враховує вікові особливості, інтереси, нахили, здібності кожного студента. У ньому поєдналися елементи традиційних занять – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення – але у незвичайних формах.

Інноваційними технологіями у технологічній та професійній освіті є:

- проєктні технології;
- інтерактивні технології;
- ігрові технології;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- застосування ШІ (штучного інтелекту) та AI чат-ботів в освітньому процесі.

Багато основних методичних інновацій зв'язано сьогодні із застосуванням інтерактивних технологій у навчанні. Активна взаємодія студентів із засобами ІКТ розвиває у них навички учбово-дослідницької діяльності і дозволяє добитися кращих результатів у вивченні предметів. Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною).

Зазначимо, що інтерактивне навчання дозволяє вирішувати одночасно декілька завдань. Головне – воно розвиває комунікативні уміння і навички, допомагає встановленню емоційних контактів між студентською молоддю, забезпечує виховне завдання, оскільки привчає працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів. Використання інтерактивних методів в освітньому процесі, як показує практика, знімає нервову навантаження, дає можливість міняти форми їх діяльності, перемикає увагу [2].

Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавим і захоплюючим не лише роботу студентів на творчо-пошуковому рівні, але і буденні кроки по вивченню різноманітних технологій. Практика показала, що зростає кількість різноманітних ігрових технологій, які особливо приваблюють студентів. Вони з цікавістю ставляться до всього нового, незвичайного в навчальному процесі. Організація ігор дає змогу моделювати творчий процес, створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей молоді, розвиває інтерес до самостійних досліджень. Використання сучасних ігор, які відтворюють реальні трудові сценарії, сприяє активному залученню до навчання. Різноманітні комп'ютерні вправи. Цей вид діяльності спрямований на практичне застосування та засвоєння відповідних умінь і навичок на основі попередньо вивченого теоретичного матеріалу. Корисним є те, що можна вільно розширювати комплекс вправ, доповнювати його.

Використання *мультимедійних технологій* у навчанні дає змогу здійснити справжній технологічний прорив в організації і практичній реалізації навчального процесу. У практичній роботі викладачі широко використовують довідники, навчальні, демонстраційні програми тощо. До сучасних *інформаційно-комунікаційних технологій* навчання відносяться:

1. Інтернет – це джерело інформації, корисної з точки зору навчальної діяльності, її

аналізу та оцінювання.

2. Мультимедійні програмні засоби. Під час занять широко використовуються готові мультимедійні засоби, часто використовуються власні мультимедійні презентації.

3. Інтерактивні презентації. Використання інтерактивних презентацій дозволяє зробити заняття більш доступними та сучасним. Педагогічні інструменти, такі як Microsoft PowerPoint чи Google Slides, відкривають можливості для вставки візуальних елементів, діаграм та анімацій, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу.

4. Офісні програмні продукти. На заняттях слід використовувати офісне та спеціалізоване програмне забезпечення для підготовки навчально-методичного матеріалу (шаблонів, діаграм, таблиць, презентацій) та для подання студентам результатів виконання завдань в електронній формі [4].

5. Віртуальні лабораторії. Застосування віртуальних лабораторій розширює можливості для навчання та технічних навичок. Майбутні фахівці можуть безпечно експериментувати з різними матеріалами та інструментами, практикуючи свої навички в віртуальному середовищі. Практичне завдання може полягати в розробці власної віртуальної лабораторії для експериментів із різними матеріалами та технологіями.

Штучний інтелект – технологія, яка дуже швидко розвивається. Коли чуєш про машини, що їздять самі, про зображення, що створені лише за допомогою одного речення, про вебсайти, що програмовані за допомогою чатботів, то мимоволі починаєш прирівнювати штучний інтелект до надстворіння, спроможного на все [4].

Штучний інтелект (ШІ) – це здатність машин виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, такі як візуальне сприйняття, розпізнавання мови, прийняття рішень і мовний переклад. Це означає, що системи штучного інтелекту можуть аналізувати дані, навчатися на них і робити прогнози або приймати рішення на основі цього навчання, що дозволяє машинам виконувати завдання з більшою точністю, швидкістю та ефективністю, ніж люди. ШІ може надавати віддалений доступ до знань та навчання, зокрема для тих, хто мешкає в віддалених регіонах або має обмежені можливості. Завдяки ШІ та доступу до онлайн-курсів, кожен студент може навчатися новим речам у своєму власному темпі та з використанням різних форматів, (відео, аудіо та інтерактивні заняття).

Отже сучасний майбутній фахівець – це творча особистість. Він повинен бути активним, комунікабельним, динамічним, працездатним, вольовим, впевненим у собі, толерантним, висококомпетентним, швидко адаптуватися до змін в освіті, вміти впроваджувати інноваційні технології в навчальний процес.

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р.С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник. Вінниця 2005. 366 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009.
3. Лещук Р.М. Використання відеоматеріалів для ефективності вивчення теоретичного матеріалу. *Трудове навчання в школі*. 2011. № 11 (35). С. 7-10.
4. Методи та системи штучного інтелекту: навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.050101 «Комп'ютерні науки». Київ, 2017. 190 с.
5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. Київ, 2002. 136 с.
6. Ткачук Г.В. Теоретичні та методичні засади практично-технічної підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах змішаного навчання: автореф. дис... докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2019. 42 с.
7. Топ-3 міфи про штучний інтелект. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubrictechnology/3739758-top3-mifiv-pro-stucnij-intelekt.html> (дата звернення: 24.09.2024).

Бохонько Є.О., м. Хмельницький

e-mail: Evgenboh@ukr.net

Зозуля І.І., м. Хмельницький

e-mail: illiaya_zozyla@gmail.com

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УНАОЧНЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Розглянуто окремі аспекти унаочнення процесу підготовки слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів за допомогою цифрових технологій.

Ключові слова: слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, цифрові технології, унаочнення, підготовка.

Abstract. Some aspects of visualizing the process of training locksmiths to repair wheeled vehicles with the help of digital technologies are considered.

Keywords: locksmith repairing wheeled vehicles, digital technologies, visualization, training.

Ефективність навчального процесу значною мірою залежить від того, чи базується засвоєння наукових понять на знаннях конкретних фактів і уявленнях учнів про предмети, явища та процеси, які ці поняття відображають. Це сприяє правильному розумінню законів природи і суспільства. Глибоке наукове узагальнення проблеми наочності було розглянуто в працях Я. Коменського. Він сформулював своє «золоте правило» для учнів так: «Скільки можливо, все повинно сприйматися через почуття: видиме – через зір, чутне – через слух, нюхове – через нюх, смакове – через смак, дотикувальне – через дотик. Якщо щось можна сприйняти кількома почуттями одночасно, то воно повинно бути представлене цими почуттями».

Ідея наочного навчання була далі розвинута в працях Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці та інших. Песталоцці підкреслював, що наочність сприяє розвитку здібностей дитини. Дістервег вважав, що застосування наочності допомагає уникнути безглузлого запам'ятовування, яке ослаблює розум. Таким чином, наочність сприяє самодіяльності учнів і пов'язується з евристичним методом навчання на відміну від словесного.

К. Ушинський також надавав великого значення наочності, стверджуючи, що навчання має базуватися не на абстрактних уявленнях, а на конкретних образах, які діти можуть сприймати. Цей підхід – від конкретного до абстрактного – ґрунтується на природних психічних законах, і заперечити його важливість можуть лише ті, хто не визнає потреби враховувати людську і дитячу природу.

Принцип унаочнення в навчанні передбачає використання конкретних образів, предметів та явищ для покращення розуміння навчального матеріалу. Це важливо, оскільки наочність допомагає учням краще сприймати, запам'ятовувати і осмислювати інформацію.

Основні аспекти принципу унаочнення:

- Залучення органів чуттів: використання зображень, відеоматеріалів, моделей і демонстрацій забезпечує багатократне сприйняття інформації, що сприяє глибшому засвоєнню [2].

- Від конкретного до абстрактного: у навчанні доцільно починати з конкретних прикладів та образів, переходячи до більш абстрактних понять [5].

- Засвоєння через досвід: наочність базується на особистому досвіді учнів, що робить навчання більш актуальним і зрозумілим [3].

- Різноманіття форм навчання: використання різних форм унаочнення — графіків,

таблиць, схем, моделей – забезпечує багатогранність навчального процесу [1].

– Мотивація до навчання: наочні матеріали підвищують зацікавленість учнів у навчанні та спрощують сприйняття складних тем [4].

Унаочнення процесу підготовки слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів за допомогою цифрових технологій може включати кілька ключових аспектів:

1. Віртуальні симуляції: використання програмного забезпечення для моделювання різних ремонтних ситуацій. Це дозволяє студентам вчитися на віртуальних автомобілях, виконуючи діагностику та ремонт без ризику пошкодження реальних машин.

2. Онлайн-курси та вебінари: створення інтерактивних курсів, які охоплюють теоретичні та практичні аспекти ремонту автомобілів. Це може включати відео, анімації та тестові завдання для самостійного навчання.

3. Цифрові навчальні платформи: використання LMS (Learning Management System) для організації навчального процесу, де студенти можуть отримувати доступ до матеріалів, проходити тести та взаємодіяти з викладачами.

4. 3D-друк: створення навчальних моделей деталей автомобілів за допомогою 3D-друку. Це дозволяє студентам краще зрозуміти конструкцію та принципи роботи різних компонентів.

5. Мобільні додатки: розробка додатків для смартфонів, які містять навчальні матеріали, відеоінструкції, поради щодо ремонту та можливість спілкування зі спеціалістами.

6. Доповнена реальність (AR): використання AR для візуалізації процесів ремонту. Студенти можуть наводити камеру на деталі автомобіля і отримувати інформацію про їх конструкцію та способи ремонту.

7. Онлайн-спільноти: формування форумів та груп у соціальних мережах для обміну досвідом та порадами серед студентів і професіоналів.

8. Моніторинг прогресу: використання цифрових інструментів для відстеження успішності навчання, що дозволяє студентам та викладачам бачити прогрес і вчасно коригувати навчальний процес.

Застосування цих цифрових технологій може значно покращити якість підготовки слюсарів, зробити навчання більш інтерактивним та доступним, а також підвищити ефективність освоєння практичних навичок.

Список використаних джерел:

1. Дістервег А. Педагогічні твори: збірник. Київ: Освіта, 1998. 500 с.
2. Коменський Я.А. Велика дидактика: переклад з лат. Київ: Видавництво, 2000. 300 с.
3. Песталоцці Й.Г. Як Грета навчалася читати: переклад з нім. Львів: Видавництво, 1999. 280 с.
4. Руссо Ж.-Ж. Еміль, або Про виховання: переклад з фр. Львів: Світ, 2001. 350 с.
5. Ушинський К.Д. Людина і його виховання: твори. Харків: Основа, 2005. 450 с.

ВИКОРИСТАННЯ ФОРМОУТВОРЮВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДЕКОРУВАННЯ МЕТАЛЕВИХ ВИРОБІВ

Анотація. Стаття присвячена використанню формуювальних технологій для декорування металевих виробів. Розкрито сутність таких технологій, виокремлені основні їх види, виділені технологічні особливості практичної реалізації. Показана важливість вивчення формуювальних технологій як для практичних працівників, так і для майбутніх бакалаврів декоративного мистецтва.

Ключові слова: формуювальні технології, бакалаври декоративного мистецтва, лиття, кування.

Abstract. The article is devoted to the use of molding technologies for decorating metal products. The essence of such technologies is revealed, their main types are singled out, technological features of practical implementation are highlighted. The importance of studying form-forming technologies for both practical workers and future bachelors of decorative arts is shown.

Keywords: form-making technologies, bachelors of decorative arts, summer, forging.

Декоративне мистецтво відіграє важливу роль в суспільному розвитку та особистому житті людини. Воно стало образною підвалиною життя, формує естетичні погляди людини, активно впливає на її емоції, думки й почуття. [1, с. 7]. Можливо з цих причин декоративне мистецтво не втратило своїх позицій серед чисельних напрямів сучасного мистецтва, зберегло художні традиції народних ремесел і промислів [2, с. 172].

Водночас реалізація творчих задумів в декоративному мистецтві нерозривно пов'язана зі знанням різноманітних матеріалів, їхніх основних властивостей та закономірностей обробки. Такі знання важливі не лише для фахівців, які працюють в цій галузі, а й для учнів ПТНЗ [3] та бакалаврів декоративного мистецтва як важливої частини їхньої професійної підготовки [4; 5]. Серед матеріалів, які широко використовуються в декоративному мистецтві, особливе місце займають метали та сплави на їх основі, оскільки вони характеризуються широким переліком типорозмірів виробів, високим ступенем технологічності, наявністю різноманітної інструментальної бази та специфічними естетичними властивостями [7, с. 74].

На сьогодні відомо чимало технологій декорування металевих виробів. Особливе місце серед них займають формуювальні технології, тобто технології, результатом реалізації яких є створення нової форми виробу. В загальному розумінні до цієї групи можна віднести широкий перелік різноманітних технологічних процесів, зокрема й механічну обробку, яка також певною, хоча в більшості випадків доволі незначною мірою, змінює форму виробу. Проте про формуювальні технології доцільно вести мову у вузькому розумінні цього терміну, а саме як про технології, які не пов'язані з руйнуванням шарів металу (зняттям стружки).

Використовуючи описаний підхід, можна виділити такі групи формуювальних технологій, які використовуються для декорування металевих виробів: лиття; кування; дифування.

Лиття відноситься до найдавніших технологічних процесів, які опанувало людство. Його суть полягає в заливанні розплавленого металу у спеціальну форму, порожнина якої має конфігурацію заготовки (виробу). На сьогодні існує чимало різноманітних технологій лиття: в разові піщано-глинисті форми, в кокіль, під тиском, за виплавними моделями, відцентрове лиття тощо. Більшість з цих технологій реалізуються в масштабах промислового виробництва, проте деякі з них (лиття в разові піщано-глинисті форми та лиття за виплавними моделями) можуть бути використані й в декоративному мистецтві.

Лиття у разові піщано-глинисті форми є одним з найбільш технологічних та економічних

способів, які реалізуються у ливарному виробництві. Проте через низьку точність та велику шорсткість поверхонь воно не часто використовується в декоративному мистецтві. Натомість лиття за виплавленими моделями отримало ширше розповсюдження. Його суть полягає в тому, що розплавлений метал витісняє з форми попередньо створену модель, яка виготовляється з легкоплавкого матеріалу (парафіну, стеарину, озокериту тощо). Це дозволяє забезпечити високу точність і якість поверхні та, що не менш важливо в декоративному мистецтві, оригінальність та індивідуальність виробу.

Доволі перспективною технологією в декоративному мистецтві є пластичне деформування металів. Його суть полягає у зміні форми й розмірів заготовок (деталей), яке здійснюється без руйнування або відокремлення різних частин деталей (зняття стружки) [6, с. 245]. Серед великого різноманіття таких технологій особливе місце займає кування. Його особливість полягає в поєднанні механічного та термічного впливу на заготовку. Таке поєднання відкриває широкі можливості для творчого пошуку фахівців декоративного мистецтва.

До доволі складних та трудомістких формоутворювальних технологій, які використовуються в декоративному мистецтві, відноситься дифування. Його суть полягає у наданні тонкому листу металу ударами молотком об'ємної форми. Це дозволяє створювати глибокий рельєф на великих металевих поверхнях.

Таким чином, формоутворювальні технології на сучасному етапі доволі широко використовуються для декорування металевих виробів. Серед достатньо великого їхнього різноманіття слід виокремити лиття, кування та дифування. Кожна з цих технологій має свої особливості та сфери практичної реалізації. Детальне та глибоке їх вивчення може бути однаково корисним як для практичних працівників, так і для майбутніх бакалаврів декоративного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Декоративне мистецтво України IX-XXI століть: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст: монографія / Т. Кара-Васильєва та ін.; голов. ред. Г. Скрипник, наук. ред. Т. Кара-Васильєва. Київ, 2019. 649 с.
2. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. P. 172-180.
3. Зузяк Т., Марущак О., Шешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2019. Вип. 2. С. 46-53.
4. Подолянчук С.В. Змістовне наповнення та особливості вивчення матеріалознавства при підготовці бакалаврів декоративного мистецтва. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки» Херсонського державного університету*. 2020. № 93. С. 111-116.
5. Подолянчук С.В. Особливості вивчення основ ергономіки та матеріалознавства при підготовці бакалаврів образотворчого та декоративного мистецтва. *Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Boston, USA. 2021. P. 705-708.
6. Подолянчук С.В. Особливості вивчення технологій пластичного деформування металів при підготовці вчителів трудового навчання та технологій. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 6. С. 245-257.
7. Подолянчук С.В., Кулак А.М., Осіпчук Т.О. Використання методів пластичного деформування для виготовлення та декорування виробів з металу. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: збірник наукових праць*. 2024. Вип. 3. С. 73-75.

Бабченко І.Г., м. Запоріжжя
e-mail: innababchenko985@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МОДУЛЯ «ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН» ДЛЯ УЧНІВ 10 КЛАСІВ

Анотація. В тезах висвітлена важливість використання цифрових технологій під час викладання модуля «Ландшафтний дизайн» на уроках технологій в 10 класах. Наведені головні аспекти підготовки майбутніх вчителів технологій щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності.

Ключові слова: технологічна освіта, методика викладання, інформаційна компетентність, модуль «Ландшафтний дизайн».

Abstract. The theses highlight the importance of using digital technologies when teaching the «Landscape Design» module in technology lessons in 10th grade. The main aspects of the training of future technology teachers regarding the formation of information and communication competence are given.

Keywords: technological education, teaching method, information competence, «Landscape design» module.

Функціонування системи освіти в умовах сьогодення характеризується пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи МОН України та його підрозділів [3, с. 117-120].

Розвиток технологій, інновацій, нових педагогічних ідей передбачають вирішення завдань освіти оригінальними, нестандартними шляхами в умовах продуктивної співпраці з усіма учасниками освітнього процесу. До них відносяться: використання онлайн-платформ для спільного навчання та обміну ресурсами; застосування платформ для віддаленого навчання та надання можливості отримувати знання в онлайн-режимі; використання електронних систем для оцінювання навчальних досягнень; застосування адаптивних технологій для підтримки учнів із різними рівнями здібностей [2, с. 188-197].

Всі ці підходи допомагають зробити навчання більш цікавим, доступним та ефективним, а також готують учнів до викликів сучасного інформаційного світу.

Навчання ландшафтному дизайну в закладах загальної середньої освіти є важливим кроком у формуванні екологічної культури та естетичного смаку. Воно дозволяє старшокласникам навчитися проектувати та створювати ландшафтні об'єкти, розвивати творчі здібності та уяву.

Теоретичні аспекти екології, екології міста та шляхів перетворення його ландшафту, розглянено в працях Л. Берга, О. Багацької, І. Белова, Ю. Бочарова, О. Кудрявцева, В. Вернадського, Е. Геккеля, В. Гудака, В. Кучерявого, Ю. Лотоненка, Ю. Одума, С. Шварца, В. Шимко [1; 2].

Для проведення цікавих, змістовних, нестандартних уроків задіюємо інформаційно-комунікаційну компетентність, яка грає важливу роль у сучасному світі, особливо на уроках технологій, де використання інформаційних технологій є необхідним. Основними аспектами інформаційно-комунікаційної компетентності, які можуть бути викладені на уроках технологій є:

1. Основи роботи з програмами: учні повинні навчитися ефективно працювати з комп'ютером, включно з вмінням запускати програми, виконувати операції копіювання, вирізання та вставки, робити пошук в Інтернеті тощо.
2. Використання офісних програм: важливо навчити учнів працювати з текстовими редакторами, електронними таблицями та презентаційними програмами.
3. Безпека в Інтернеті: учні повинні бути обізнані з основними правилами безпеки в

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Інтернеті, такими як уникання небезпечних сайтів, захист від шахрайства та зловживання з даними, забезпеченням конфіденційності особистої інформації.

4. Критичне мислення та оцінка інформації: учні повинні вміти критично оцінювати інформацію, знайдену в Інтернеті, та розрізняти достовірні джерела від недостовірних.

5. Створення мультимедійних проєктів: важливо навчити учнів створювати мультимедійні презентації, відео та аудіо матеріали з використанням різних програм та інструментів.

6. Співпраця та комунікація в мережі: учні повинні розвивати навички співпраці та комунікації в мережі, включаючи спільне редагування документів, обговорення проєктів в онлайн-середовищі та співпрацю в інтерактивних платформах.

7. Розвиток творчості та інноваційного мислення: важливо надихати учнів на створення нових ідей та проєктів, використовуючи інформаційні технології.

Ці аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності допоможуть учням розвинути ключові навички, необхідні для успішної адаптації до сучасного інформаційного суспільства та ринку праці (рис.1).

Рис. 1. Аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності

Нами було розроблено методику проведення уроку технологій на тему: «Ландшафтний дизайн, як творчий метод облаштування довкілля. Зміст та особливості фаху ландшафтного архітектора» засобами цифрових технологій, ціллю якої є засвоєння знань про ландшафтний дизайн.

Під час проведення уроку наглядно демонструвалась мультимедійна презентація; для актуалізації знань було запропоновано виконати інтерактивну вправу програми LearningApps; мотивація навчальної діяльності здобувачів освіти була проведена за допомогою методу «Мікрофон»; викладення вчителем теоретичного матеріалу; практична робота: учні працювали в групах «Складання контрастної композиції із геометричних фігур»; підбиття підсумків та рефлексія полягали у створенні сенкану на тему «Архітектор». Домашнім завданням було спроектувати ескіз клумби біля власного будинку.

Підтвердженням гіпотези, яка полягала у покращенні освітнього процесу на уроках

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

технології в 10 класі під час вивчення модуля «Ландшафтний дизайн» та покращення рівня сформованості знань з зазначеної теми став педагогічний експеримент. Його результатом є: покращення успішності; глибше розуміння предмета; збільшення самостійності; зростання мотивації та інтересу до навчання; активна участь на уроках; підвищення внутрішньої мотивації; поліпшення поведінки та соціальний навичок; краще ставлення до навчального процесу; здатність до рефлексії; позитивний зворотний зв'язок від учнів (рис. 2).

Рис. 2. Порівняння рівнів навчальних досягнень учнів контрольної групи на констатувальному та контрольному етапах

Як бачимо, учні експериментальної групи мають значне підвищення знань про ландшафтний дизайн, а також про роль цифрових технологій у створенні дизайн-проектів, що є підтвердженням доцільного використання їх як засобу навчання в закладах освіти.

Як практичний результат запропонованої методики став творчий проєкт «Водойма».

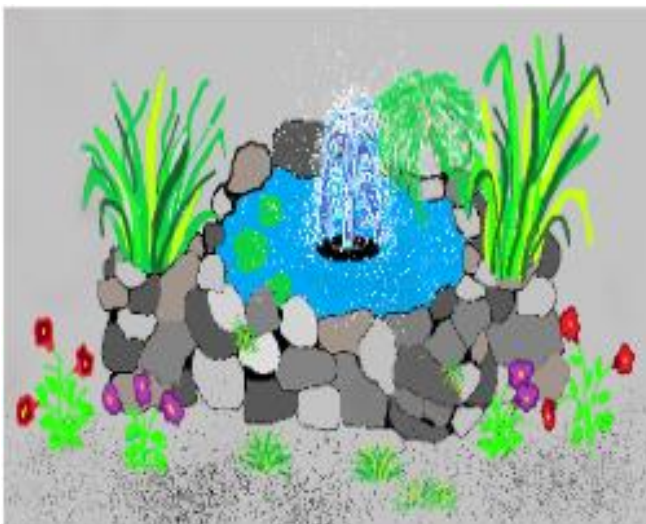

Рис. 3. Ескіз водойми

Рис. 4. Готовий проєкт «Водойма»

Список використаних джерел:

1. Антонова О., Фамілярська Л. Використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Відкрите освітнє середовище сучасного університету*. 2019, С. 10-22.
2. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. К, 2019. С. 188-197.
3. Колеснікова І.В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 78. С. 117-120.

Хоруженко Т.А., м. Глухів
e-mail: horujenkota@ukr.net

ІННОВАЦІЙНА ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті обґрунтовано переваги інноваційних лекцій як засобу розвитку креативності майбутніх учителів технологій, наведено види інноваційних лекцій та схарактеризовано методику їх проведення.

Ключові слова: інноваційна лекція, креативність, майбутній вчитель технологій.

Abstract. The article substantiates the advantages of innovative lectures as a means of developing the creativity of future technology teachers, presents the types of innovative lectures and characterizes the methodology of their conduct.

Keywords: innovative lecture, creativity, future technology teacher.

Постановка наукової проблеми. Проблема підготовки висококваліфікованих учителів технологій не може бути ефективно вирішена використанням лише традиційних методів навчання. Адже одним із недоліків традиційних методів є те, що тільки викладач залучений у процес активно, тоді як студенти здебільшого пасивно сприймають інформацію, що робить процес навчання інтелектуально пасивним. Хоча традиційні методи спрямовані на передачу знань, вони часто не забезпечують достатньої підготовки майбутніх спеціалістів у плані професійних навичок. Активні методи навчання, навпаки, сприяють підвищенню пізнавальної активності здобувачів освіти, їхньої мотивації, емоційної залученості та формуванню професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень і публікацій, які стосуються проблеми модернізації форм навчання у закладах вищої освіти, показує, що окремі аспекти використання нетрадиційних методів навчання були розглянуті в роботах таких науковців, як Л. Ананьєва, О. Вербицький, Н. Борисова, І. Драгомирецький, О. Квасова, Л. Міхеєва, О. Штепа, П. Щербань, Л. Якубовська та інших авторів [1; 2].

Мета і завдання статті. Метою статті є обґрунтування переваг інноваційного формату університетської лекції як засобу розвитку креативності майбутніх учителів технологій.

Виклад основного матеріалу. Різноманітність форм і методів організації освітнього процесу, впровадження інноваційних освітніх технологій та пошуки альтернативних шляхів передачі знань в університетах не змогли змінити ключову роль лекційно-семінарської форми занять, яка залишається домінуючою у більшості закладів вищої освіти. Лекція, будучи провідною формою організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, передбачає усний виклад навчального матеріалу. Протягом усього заняття викладач доносить до студентів інформацію, привертає увагу слухачів, захоплює їх темою, стимулює інтерес до предмета, активно впливаючи на емоції та мотивуючи до подальшого пізнання. Завдяки тому, що матеріал подається стисло і логічно структуровано, лекція залишається найбільш ефективним способом передачі навчальної інформації. Вона не може бути замінена читанням готового тексту, аудіозаписами, телевізійними або радіопередачами, оскільки вирішальним фактором ефективності засвоєння знань є живе спілкування учасників освітнього процесу.

Сучасний етап розвитку освіти вимагає виходу за межі традиційних підходів до навчання. Адже традиційна лекція, хоча й допомагає у систематизації та структуризації великого обсягу знань, навряд чи сприятиме розвитку креативних здібностей майбутніх вчителів [2]. Тому поряд із традиційною лекцією доцільно впроваджувати нестандартні, інноваційні форми лекційних занять. Серед таких інноваційних лекцій, спрямованих на

розвиток творчого потенціалу студентів, можна виділити наступні.

Міні-лекція – коротка лекція, яку викладач може провести на початку будь-якого виду аудиторних занять (семінару, практичного або лабораторного). Вона триває близько десяти хвилин і охоплює одне з питань теми, що вивчається.

Багатоцільова лекція поєднує різні елементи освітнього процесу, такі як подача матеріалу, його закріплення, застосування, повторення та контроль, що забезпечує комплексний підхід до засвоєння знань.

Проблемна лекція є способом апробації різних підходів до вирішення оголошеної проблеми, що стимулює особистий пошук і дослідницьку діяльність студентів. Ця лекція активізує критичне мислення і заохочує здобувачів освіти до активної участі в процесі здобуття знань. Викладач готує матеріал так, щоб студенти самостійно виокремили проблему і на семінарі запропонували власні варіанти її вирішення, що сприяє розвитку їхнього аналітичного мислення та креативних здібностей.

Лекція-брейнстормінг (або «мозкова атака») є одним із видів проблемної лекції, яка використовує частково-пошукові методи. Викладач створює проблемну ситуацію і спонукає здобувачів освіти до пошуку рішень. Важливо не тільки знайти правильну відповідь, а й вміти аргументувати її. У разі потреби викладач дає розгорнутий коментар, який студенти занотують.

Лекція із заздалегідь запланованими помилками є інструментом для стимулювання уваги і розвитку навичок критичного аналізу. Викладач на початку заняття повідомляє про наявність помилок у матеріалі. Завдання студентів – знайти ці помилки, правильно їх кваліфікувати та надати коректні відповіді. Така лекція має стимулюючу, контрольну і діагностичну функції, допомагає викладачу об'єктивно оцінити рівень засвоєння матеріалу.

Лекція-конференція організовується за принципом наукових конференцій і складається з доповідей, присвячених окремим аспектам заданої проблеми. Кожна доповідь – це самостійно підготовлений студентом логічно завершений текст, а викладач виконує функцію координатора. Такий формат лекції сприяє розвитку самопідготовки майбутніх вчителів технологій та дозволяє виявити потенціал науково-педагогічних кадрів.

Лекція-прес-конференція починається з того, що студенти задають питання в письмовій формі, які лектор протягом кількох хвилин аналізує та дає на них структуровані відповіді. При достатній підготовленості аудиторії у відповіді на питання можуть брати участь найсильніші студенти, займаючи місце поруч із викладачем.

Лекція-бесіда передбачає не лише питання від здобувачів освіти, а й можливість висловлювати власні думки щодо теми. Викладач також ставить питання студентам, щоб почути їхні точки зору і сприяти обміну думками. Такий формат лекції сприяє активному діалогу між учасниками освітнього процесу. Викладач одночасно виконує роль інформатора та співрозмовника, який майстерно веде діалог за допомогою зустрічних питань.

Лекція-бесіда може природно перетворитися на лекцію-диспут, де виникає полеміка та зіткнення думок. Викладач коротко виступає на початку, а потім переходить до обговорення зі студентами, створюючи умови для аргументованого обміну думками і глибокого аналізу проблеми. Темі для диспуту вибираються заздалегідь, вони мають бути достатньо складними, щоб учасники змогли прийти до обґрунтованого висновку або істини.

Кіно(відео)лекція сприяє розвитку наочно-образного мислення студентів. Лектор підбирає відповідні кіно- або відеоматеріали за темою, що вивчається, а перед початком перегляду надає студентам відповідну цільову установку. Під час перегляду лектор коментує події, що відбуваються на екрані, допомагаючи здобувачам освіти краще зрозуміти матеріал.

Лекція-візуалізація являє собою подання усної інформації у візуальній формі за

допомогою технічних засобів навчання. Лектор використовує різноманітні наочні матеріали, які самі по собі несуть змістовну інформацію (слайди, креслення, схеми тощо). Однією з ключових особливостей цього виду лекцій є застосування «опорних сигналів» – символів та знаків, що кодують інформацію, яку лектор потім пояснює, розкриваючи взаємозв'язки.

Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивна лекція) будується на активній взаємодії учасників освітнього процесу. Ця форма лекції може здійснюватися як за допомогою вербальних методів, так і за використанням технічних засобів навчання у спеціально обладнаних аудиторіях. Якщо лекція проводиться у традиційний спосіб, вона нагадує лекцію-бесіду, але з тим відмінним аспектом, що більшість відповідей дають самі студенти. У тому разі, коли ніхто не може дати правильну відповідь, викладач сам пояснює питання.

Для підготовки до інтерактивної лекції важливо заздалегідь роздати студентам дидактичні матеріали та методичні рекомендації до самостійного вивчення теми. Це дозволяє здобувачам освіти підготуватися, виписати ключові визначення та основні моменти. Під час заняття викладач з'ясовує, наскільки добре студенти зрозуміли матеріал, і коментує складні моменти, забезпечуючи зворотний зв'язок.

Бінарна лекція полягає в тому, що в аудиторії одночасно присутні два лектори. Вона є особливо доречною у випадках, коли існують різні підходи до вирішення певної проблеми, і кожен з викладачів відстоює свою точку зору. Також цей формат підходить для інтеграції міжпредметних зв'язків, коли одна проблема є актуальною для кількох дисциплін і викладачів різних кафедр. У випадку, коли кілька лекторів обговорюють одну тему разом зі студентами, виникає формат, подібний до «круглого столу», що демократизує спілкування між викладачами та здобувачами освіти.

Лекційні спецкурси виходять за межі звичайної навчальної програми, допомагаючи студентам глибше зрозуміти наукові знання і критично осмислити їх. Часто спецкурси базуються на науково-дослідній роботі лектора і сприяють розвитку творчого мислення майбутніх учителів технологій.

Лекція-брифінг – це активна форма заняття, що складається з короткої вступної частини (15-20 хвилин) та значної частини для відповідей на запитання студентів (45-60 хвилин). Ця форма активної лекції вимагає ретельної підготовки вступного повідомлення, яке має бути інформативним, лаконічним та композиційно завершеним.

Висновки. Застосування описаних вище інноваційних лекцій сприяє розвитку та активізації творчого потенціалу студентів, їхнього критичного мислення, здатності мобілізувати інтелектуальні ресурси. Вони заохочують майбутніх вчителів технологій до імпровізації, використання нестандартних засобів професійної комунікації, створюють умови для інтелектуального і творчого самовираження, формують культуру педагогічної взаємодії та сприяють побудові гуманних відносин в колективі. Також інноваційні лекції дозволяють здобувачам освіти реалізувати свої потенційні можливості та проводити аналіз якості засвоєних теоретичних знань.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. Київ, 1998. 260 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Київ, 2003. 276 с.

Скібіна О.В., м. Полтава
e-mail: lenaskibina10@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається процес формування професійної компетентності. Уточнено структуру професійної компетентності у педагогів професійної освіти, що представляється через сукупність педагогічних, виробничо-технологічних, соціально-комунікативних, дидактико-технологічних та рефлексивних компетенцій. Визначено й обґрунтовано етапи формування професійної компетентності: процес планування шляхів саморозвитку; процес визначення цілей саморозвитку; процес визначення завдань саморозвитку; процес самоаналізу; процес рефлексії.

Ключові слова: педагог професійної освіти, професійна компетентність, структура, компетентнісний підхід.

Abstract. The article examines the process of formation of professional competence. The structure of professional competence of teachers of vocational education, which is represented by a set of pedagogical, production-technological, social-communicative, didactic-technological and reflexive competences, has been specified. The stages of formation of professional competence are defined and substantiated: the process of planning ways of self-development; the process of determining self-development goals; the process of determining self-development tasks; the process of introspection; reflection process.

Keywords: professional education teacher, professional competence, structure, competence approach.

На етапі соціально-економічних перетворень в Україні відбувається розширення змістовного поля професійної діяльності, зміна професійно-кваліфікаційної структури кадрів з урахуванням реальних потреб ринку праці та вимог до якості підготовки фахівців, здатних кваліфіковано вирішувати складні професійні проблеми, розвивати свою професійну компетентність у відповідно до всезростаючих вимог. Тому, виникає потреба звернення до проблеми професійної компетентності майбутніх педагогів, зокрема педагогів професійної освіти, як однієї з важливих і обов'язкових складових професійної підготовки.

Мета статті полягає у визначенні складових професійної компетентності педагога професійної освіти, характерних для здійснення навчально-виробничої діяльності.

У сучасній навчально-методичній літературі багато робіт що присвячені вивченню особливостей формування компетенцій. Дослідженням основних проблем реалізації компетентнісного підходу в освіті займалися О. Бермус, І. Зимня, В. Краєвський, О. Онопрієнко, О. Савченко, А. Хуторський та інші. Проблему підготовки майбутніх фахівців професійної освіти з урахуванням нових вимог освіти висвітлено в працях О. Корця, Т. Скорик, В. Сташенка, С. Ткачука, О. Торубари, С. Ящука.

Під компетентністю розуміється співвідношення вимог, критеріїв та стандартів, що пред'являються педагогу професійної освіти у його професійній діяльності та при вирішенні різних типів завдань, а також наявність у нього базових актуальних знань та здібностей для досягнення ефективних результатів у сфері діяльності. Тобто компетентність – це здатність фахівця, зокрема педагога професійної освіти, якісно та ефективно виконувати свої професійні (навчально-освітні, виховні, управлінсько-організаційні) функції, пристосовуватись до умов, що регулярно змінюються у сфері освіти, безперервно актуалізувати знання, вміння та навички у своїй професійній сфері, забезпечувати ефективність, мобільність, варіативність та якісність побудови навчально-освітнього, виховного процесів тощо [1].

Професійна діяльність педагога професійної освіти є однією з найскладніших основ, що встановлюють особливі вимоги до якості організації освітнього процесу, відтворення

особистісних якостей (у тому числі специфічних особливостей педагогічного спілкування) та їх впливу на досягнення поставлених цілей та завдань освітньої підготовки, організації управлінської діяльності та виховання. Професійна компетентність педагога представляється як сукупність професійних знань, умінь та навичок, а також компетенцій, що формуються під впливом особистісних особливостей, якостей конкретного педагога, а також стандартів та нормативів. Таким чином, ефективна професійна педагогічна діяльність педагога професійної освіти будується виключно на основі професіоналізму та готовності використовувати цілої системи знань, умінь та навичок на практиці, а також особистісних особливостей викладача.

Так, у трактуваннях деяких авторів поняття «професійна компетентність» корелює з поняттями «професіоналізм» (В. Косарев, А. Піскунов) і готовність до професійної діяльності» (Н. Лобанов, В. Сластьонін). Ці поняття, хоча й близькі, але не тотожні. Поняття «професіоналізм» є більш широким, ніж поняття «професійна компетентність».

Зроблені нами раніше кроки щодо уточнення сутності професійної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти у процесі аналізу результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених привели до висновку, що основним її конструктом є компонент, у якому переломлюються первинні значення компетентності: поінформованість, володіння знаннями, досвідом, і який являє собою систему набутих знань із урахуванням їх широти, глибини, обсягу, стилю мислення, норми педагогічної етики, соціальних функцій педагога. Цілісний аналіз показав, що професійна компетентність як інтегральна властивість особистості сучасного фахівця – це сукупність фундаментальних інтегрованих знань, узагальнених умінь і здатностей, особистісних і професійно значущих якостей, що відображає рівень культури, гуманістичної спрямованості, технологічності й майстерності, творчого підходу до організації педагогічної діяльності, готовності до постійного самовдосконалення. Тому професійну компетентність правомірно розглядати як важливу складову особистісної структури педагога професійної світи, що включає інтелектуальну, емоційну, духовно-моральну, дієво-вольову сфери й супроводжує всі напрямки професійної діяльності [2].

Такий підхід дозволив нам визначити, що процес формування компетентності педагога професійної освіти представляється як динамічний та складний, що будується з урахуванням планомірного формування та акумулювання представлених компетенцій у складну систему, що впливає на результати педагогічної діяльності. Крім того, професійна компетентність педагога професійної освіти представляється як бачення педагогічних процесів, готовність до проектування та конструювання, відтворення продуктів методичної діяльності, застосування інформаційно-комунікативних технологій, саморозвитку та безперервній самоосвіті і т.ін.

Таким чином, до етапів формування професійної компетентності належить: процес планування шляхів саморозвитку; процес визначення цілей саморозвитку; процес визначення завдань саморозвитку; процес самоаналізу; процес рефлексії (самовиявлення та самокоригування). У рамок діяльності педагога професійної освіти висвітлюються суб'єкти та об'єкти освітнього процесу, засоби, форми та методи організації навчального процесу, педагогічні, технологічні, навчальні, організаційні, виховні функції, розвиток особистісного потенціалу педагога, що відображається у процесах цілепокладання та формування змісту професійної освіти.

Загалом можна визначити, що професійна компетентність ґрунтується: на професійних якостях педагога та його соціально-комунікативних та індивідуальних здібностях, що забезпечують ефективність професійної діяльності. Виділимо низку необхідних для формування професійних компетенцій якостей педагога професійної освіти: креативність (пошук оригінальних підходів у професійній діяльності); професійна активність (ефективне виконання освітніх професійних цілей та завдань); професійна мобільність (якісне та

ефективне здійснення професійної діяльності не залежно від умов); комунікативність (грамотна та майстерна взаємодія з усіма учасниками освітнього процесу, критичне сприйняття та ін.); організаторські здібності (планування та прогнозування своєї професійної діяльності в умовах самоконтролю); когнітивні здібності (здатність реалізації пізнавальних умінь у сфері загальнопрофесійних, виробничих та психолого-педагогічних знань, систематизація педагогічного досвіду та ін.); професійне зростання тощо.

Таким чином, структура професійної компетентності педагогів професійної освіти представляється через сукупність педагогічних, виробничо-технологічних, соціально-комунікативних, дидактико-технологічних та рефлексивних компетенцій. Поряд з вище представленими та описаними професійними знаннями, вміннями, навичками та компетенціями, що формують професійну компетентність педагога професійної освіти, можна також виділити здатність до організації професійних адаптаційних процесів, орієнтацію на безперервне зростання та розвиток, загальну гнучкість у досягненні поставлених завдань, готовність участі у процесах підвищення кваліфікації; здатність до системного бачення педагогічних процесів; здатність до аналізу інноваційного досвіду; здатність до проведення педагогічних експериментів; здатність та готовність до використання інноваційних технологій в освітньому процесі; здатність до організації індивідуальної, самостійної та навчально-дослідницької роботи учнів; здатність оволодіння оперативним збором, зберіганням та систематизації тієї чи іншої інформації для забезпечення ефективного освітнього процесу та здійснення своєї науково-дослідної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Сергійчук О. Професійна компетентність майбутнього вчителя. *Підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності*: наук.-теор. зб. Переяслав-Хмельницький: СКД, 2008. Вип. 1. 254 с.
2. Скорик Т. Особливості формування професійної компетентності сучасного вчителя. *Вісник глухівського національного педагогічного університету*. 2020. № 2(43). С. 98-105.

Корницька Л.А., м. Хмельницький
e-mail: lorakrona@ukr.net

ОРНАМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ХУДОЖНИКА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У тезах коротко висвітлюються теоретичні засади формування професійної компетентності у майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва у процесі вивчення орнаменту як освітнього компоненту, що визначає корені національної культури і мистецтва.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, орнаментика, художня виразність, твір мистецтва, художник декоративного мистецтва.

Abstract. The theses briefly highlight the theoretical foundations of the formation of professional competence in future specialists of fine and decorative arts in the process of studying ornament as an educational component that determines the roots of national culture and art.

Keywords: decorative and applied art, ornamentation, artistic expressiveness, work of art, artist of decorative art.

З огляду на історію декоративно-ужиткового мистецтва нескладно помітити, що будь-які вироби і з будь якого матеріалу зазвичай оздоблені орнаментальними узорами. Для наших далеких предків мотиви, що складали ці орнаменти мали не тільки прикрашальне чи

символічне значення, а були наповнені змістом і ставали трансляторами певної інформації.

Майже у всіх народів Світу це прості геометричні фігури (коло, крапка, хрест, квадрат, трикутник, пряма чи хвиляста лінія), з яких складались різні орнаментальні структури. Як не дивно, але всі ці фігури наділялися різними народами, навіть віддаленими, одним змістом. Зокрема, коло – це сонце і бог; квадрат – земля, трикутник – вогонь, похилі лінії – дощ, хвиляста лінія – вода. Ці зображення визначаються як універсальні знаки.

Слід зазначити, що орнамент – це окремий вид мистецтва, хоча і покликаний прикрашати різні вироби, однак має самодостатність у своїй художній виразності. Як складна і специфічна художня структура, орнамент найчастіше складає невід’ємну частину виробу і сприяє наданню йому тієї художності, що визначатиме його як твір мистецтва.

Отже, орнаментика є одним з факторів виразності будь якого виробу. Один орнаментальний мотив може виступати оздобленням для виробів з різних матеріалів: дерева, каменю, металу чи тканини. Цілому ряду орнаментальних мотивів притаманна стійкість, що дозволяє використовувати його протягом тривалого періоду у різних виробках та в різних матеріалах, не позбавляючи його при цьому логіки орнаментальної форми.

Орнаментика відіграє важливу роль у декоративно-ужитковому мистецтві. Уважне вивчення ролі і функції орнаментики стає очевидним, що значимість її в системі виражальних засобів є набагато більшою, аніж прикрашальна. Вона не обмежується одним лише прикладним характером. На відміну від кольору й фактури, які не можуть існувати поза межами певного виробу, не втрачаючи при цьому своєї образності, орнамент її зберігає незалежно від виробу. Також, у всі епохи орнамент виступає у нерозривному зв’язку з іншими видами мистецтва як основна форма декору.

Тому вивчення орнаменту (як дисципліни) в його історичному розвитку, набуття навичок створення орнаментальних композицій згідно правилам їх побудови, є необхідними в освітній траєкторії майбутніх художників декоративного мистецтва. Орнамент – особливий розділ художньої грамоти необхідний всім хто має справу з оформленням або формуванням художнього вигляду матеріальних речей. Будь який ужитковий виріб набуває значення мистецького твору завдяки орнаментальному оздобленню, надаючи йому художньої виразності.

Магія орнаменту походить від рівномірного повторення його елементів, яке створює візуально-ритмічне коливання, що зачаровує глядача. Навіть ритмічні повторення такого простого елемента як крапка, на будь якій поверхні, створює воістину космічні відчуття.

Творчий процес створення будь-якого твору мистецтва неможливий без використання знань і досвіду попередніх поколінь. Те ж відбувається і в процесі створенні орнаменту. Нові покоління художників завжди використовували у своїй творчості орнаментальні мотиви минулого, але усякий раз, під впливом певних суспільно-історичних умов, їм вдавалося надавати цим мотивам тих специфічних рис, які згодом ставали невід’ємною складовою нового стилю.

Слід зауважити, що саме орнаменту, судилося стати головним виразником стилю. Тож уважне вивчення та освоєння цієї надзвичайно багатой спадщини світової та вітчизняної художньої культури – орнаменту, сприяє професійному становленню художника будь-якої сфери.

Українська візуальна культура, зокрема традиційне декоративно-ужиткове мистецтво просякнуте неймовірною красою і безмежною кількістю орнаментів створених народним генієм. В українських орнаментах, ще з найдавніших часів трипільської культури і до наших днів, відображена творча енергія народу, його світосприйняття, естетичне самовираження, які наповнюють невидимою силою наш народ і служать йому потужним оберегом – захистом

славетних предків.

Про це треба пам'ятати, досліджувати і вивчати орнаменти (знакове письмо) вже з найранішого віку, бо це те коріння, ті коди нації, яких нас позбавляли сторіччями. Тому вивчаємо орнамент не поверхово, а глибоко усвідомлено для майбутнього нашої нації і народу, за які сьогодні точиться непомірно жорстока боротьба.

Список використаних джерел:

1. Корницька Л.А. Навчальний посібник: Курс лекцій «Історія орнаменту» до дисципліни «Орнамент». Ч.1: Електронний аналог друкованого видання; Сертифікат № 14 е/ 17, 20.06.2017. 140 с.
2. Гурська А.С. Мова та графіка українського орнаменту: навчально-методичний посібник. К.: Альтернатива, 2003. 144 с.
3. Ребрік В.Є. Теорія орнаменту: Курс лекцій для студентів спеціальності «Технологічна освіта». Хмельницький: ХНУ. URL: <https://msn.tup.km.ua/course/view.php?id=2914>

Марущак О.В., Озеруга Д.В., Ткаченко А.Г., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

**ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО
У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ**

Анотація. У статті визначено та обґрунтовано низку чинників, що зумовлюють вивчення майбутніми вчителями технологій декоративно-ужиткового мистецтва та впливають на формування їхніх фахових і особистісних якостей.

Ключові слова: технології, декоративно-ужиткове мистецтво, вчитель технологій, професійне становлення.

Annotation. The article identifies and substantiates a number of factors that determine the future teachers' study of decorative and applied art technologies and influence the formation of their professional and personal qualities.

Keywords: technologies, decorative and applied art, technology teacher, professional development.

У сучасній освітній системі особливої уваги потребує професійна підготовка майбутніх учителів технологій, оскільки вони відіграють важливу роль у розвитку творчого потенціалу учнів. Одним з важливих напрямів підготовки майбутніх учителів технологій є декоративно-ужиткове мистецтво (ДУМ) як засіб естетичного та технологічного розвитку.

Декоративно-ужиткове мистецтво є відображенням національної ідентичності та культурної спадщини. Його розвиток нерозривно пов'язаний з історією людства. У сучасному світі, зважаючи на глобалізаційні процеси, важливо зберігати національні традиції, інтегруючи їх у сучасні освітні програми.

Вивчення декоративно-ужиткового мистецтва майбутніми вчителями технологій зумовлено низкою чинників, зокрема:

1. Формування професійної компетентності. Майбутні вчителі технологій мають володіти широким спектром практичних і теоретичних знань у галузі декоративно-ужиткового мистецтва. Це дозволить їм ефективно передавати ці знання та навички учням, організовувати освітній процес і розробляти інноваційні програми навчання.

2. Збагачення навчальної програми. Декоративно-ужиткове мистецтво є важливою складовою освітньої галузі «Технології». Майбутні вчителі технологій мають розуміти, яким чином інтегрувати народні традиції в освітній процес для розвитку творчого потенціалу учнів.

3. Розвиток педагогічних навичок для творчого навчання. Оволодіння техніками декоративно-ужиткового мистецтва сприяє не лише формуванню у майбутніх педагогів навичок творчої діяльності, а й формуванню в них умінь застосовувати методи, які викликають цікавість і мотивують учнів до творчості. Це забезпечує цікавий, креативний та інтерактивний виклад навчального матеріалу.

4. Збереження культурної спадщини та традицій. Вивчаючи декоративно-ужиткове мистецтво, майбутні вчителі технологій засвоюють знання про народні ремесла, традиції та технологію, що сприяє збереженню національної культурної спадщини. Це дозволяє не тільки навчати учнів, а й популяризувати традиції серед молодого покоління.

5. Формування всебічно розвинених учнів. Учителі, які володіють знаннями з декоративно-ужиткового мистецтва, здатні створювати умови для ефективнішого розвитку у своїх учнів художньо-естетичного смаку, дрібної моторики, просторового мислення та уваги до деталей. Це сприяє всебічному розвитку учнів як творчих і критично мислячих особистостей.

6. Розвиток практичних навичок для професійної орієнтації. Декоративно-ужиткове мистецтво у контексті навчального предмету «Технології» може бути платформою для підготовки учнів до майбутніх професій, зокрема, у галузях дизайну, народних ремесел, декоративно-ужиткового мистецтва, інтер'єрного дизайну тощо.

7. Інтеграція з сучасними технологіями. У майбутніх учителів технологій мають бути сформовані навички щодо поєднання традиційних технік декоративно-ужиткового мистецтва з новітніми технологіями. Це можуть бути цифрові інструменти для дизайну, 3D-моделювання, лазерне різання чи інші інновації, які відкривають нові можливості для учнів. Вивчення цих аспектів допоможе педагогам бути сучасними та легко адаптуватися до вимог часу.

8. Розвиток креативності та інноваційного мислення. Декоративно-ужиткове мистецтво сприяє розвитку творчого мислення у майбутніх учителів технологій, що дозволяє їм генерувати нові ідеї, методи та підходи до навчання. Це допоможе в організації уроків, які стимулюють у учнів інтерес до творчої діяльності та створення унікальних виробів.

9. Виховання стійкості до складних завдань та терплячості. Процес створення декоративних виробів вимагає часу, уваги до деталей і терпіння. Сформованість цих навичок у майбутніх учителів технологій допоможе передати своїм учням важливі життєві цінності, такі як послідовність, витривалість і здатність працювати над складними проєктами до їх завершення.

10. Формування індивідуального педагогічного стилю. Оволодіння різноманітними техніками декоративно-ужиткового мистецтва дає змогу майбутнім педагогам знайти свій індивідуальний педагогічний стиль, що базується на творчому підході до навчання. Це сприятиме адаптації методів викладання під різні потреби учнів, використовуючи творчість як основний інструмент залучення та мотивації.

11. Сприяння формуванню естетичного смаку в учнів. Знання з декоративно-ужиткового мистецтва дозволяють майбутнім учителям технологій виховувати у своїх учнів відчуття естетики, розуміння гармонії кольору, форми та композиції. Це сприяє розвитку в учнів художнього смаку, що є важливим як для професійного, так і для особистісного розвитку.

12. Інклюзивність навчання та розвиток емпатії. Вивчення декоративно-ужиткового мистецтва дає можливість працювати зі всією групою учнів, включаючи дітей з особливими освітніми потребами. Майбутні вчителі технологій можуть навчитися адаптувати заняття під індивідуальні можливості кожного учня, що сприяє розвитку інклюзивного навчального середовища. Це сприяє створенню умов, в яких кожна дитина, незалежно від своїх фізичних чи інтелектуальних можливостей, може проявити себе у творчості та отримати задоволення від процесу.

13. Розвиток соціальних навичок. Викладання декоративно-ужиткового мистецтва також покращує формування у майбутніх учителів технологій здатності до ефективної комунікації та співпраці. Під час реалізації групових проєктів або спільної роботи над художніми виробами педагоги навчаються організовувати роботу в колективі, розвивати навички лідерства та підтримувати учнів у їхніх зусиллях.

14. Можливості для міждисциплінарної інтеграції. Декоративно-ужиткове мистецтво можна інтегрувати з іншими дисциплінами, такими як історія, географія, хімія, фізика та математика. Наприклад, учителі технологій можуть використовувати історичні аспекти мистецтва для пояснення традицій певних регіонів або залучати математичні знання для створення точних геометричних візерунків. Це дає змогу майбутнім учителям навчати учнів комплексно, розвиваючи їхню допитливість і багатогранність мислення.

15. Розвиток емоційної інтелектуальності. Декоративно-ужиткове мистецтво вимагає чутливого ставлення до процесу створення виробів, що сприяє розвитку емоційної стійкості та емпатії у вчителів технологій. Це допоможе їм краще розуміти емоційні потреби учнів, створювати сприятливу атмосферу на уроках і підтримувати учнів в їхніх творчих пошуках.

16. Формування навичок критичного мислення та вирішення проблеми. Створення декоративних виробів вимагає уваги до деталей, аналізу та оцінки різних матеріалів, техніки та процесів, що сприяє розвитку в майбутніх учителів технологій здатності до критичного мислення, швидкого вирішення проблем і прийняття рішень у нестандартних ситуаціях. Сформовані навички вони обов'язково передають своїм учням, допомагаючи їм розвивати аналітичні здібності.

17. Підтримка екологічної свідомості. Декоративно-ужиткове мистецтво забезпечує формування вчителями технологій в учнів екологічної свідомості в умовах використання природних матеріалів, переробки або повторного використання старих предметів. Це сприяє вихованню відповідного ставлення до природних ресурсів і формуванню екологічно орієнтованого мислення.

18. Виховання естетичної свідомості учнів. Учителі технологій, навчаючи своїх учнів декоративно-ужиткового мистецтва, сприяють формуванню в них розуміння краси в повсякденних предметах, привчають їх до того, що навколишній світ може бути не тільки функціональним, а й естетично привабливим.

19. Підвищена мотивація до навчання через практичний досвід. Навчання декоративно-ужиткового мистецтва стимулює учнів до активної діяльності на уроках технологій, в результаті яких вони бачать результати своєї роботи. Майбутні вчителі можуть ефективно використовувати цей аспект для підтримки мотивації та інтересу до навчання.

20. Формування компетенцій для проєктної діяльності. У процесі вивчення декоративно-ужиткового мистецтва майбутні вчителі технологій набувають досвіду з організації проєктної діяльності, яка є важливою складовою сучасної освітньої практики. Це дає їм змогу у подальшому розробляти та реалізовувати проєкти разом з учнями, стимулюючи їх до творчого мислення, планування та реалізації власних ідей.

21. Підтримка індивідуального підходу до навчання. Навчання декоративно-ужиткового мистецтва на уроках технологій дозволяє створювати умови для індивідуальної роботи, враховувати темп і стиль роботи кожного учня. Така організація навчання забезпечує розвиток індивідуальних здібностей та особистісне самовираження учнів.

22. Розвиток культурного та художнього світогляду. Занурення в декоративно-ужиткове мистецтво забезпечує краще розуміння культури, історії та народних традицій майбутніми вчителями технологій.

23. Підвищення адаптивності до сучасних викликів. Вивчення декоративно-ужиткового

мистецтва вимагає постійної адаптації до нових матеріалів, технологій та тенденцій. Це дозволяє майбутнім учителям технологій бути гнучкими та сучасними у своїй професійній діяльності, що важливо для роботи в динамічному освітньому середовищі.

Таким чином, значущість вивчення декоративно-ужиткового мистецтва для майбутніх учителів технологій полягає не тільки в розвитку їхніх професійних знань і навичок, а й у формуванні важливих педагогічних, особистісних і творчих якостей, що сприяють організації та реалізації сучасного, інтерактивного та інклюзивного освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference.* CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. P. 172-180.
2. Марущак О.В., Зузяк Т.П. Формування у майбутніх педагогів професійної компетенції з дизайн-проектування засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 8(164). С. 209-215.
3. Марущак О.В., Магдич Я.І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми:* зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. II. С. 19-22.
4. Марущак О.В., Савчук І.В., Бойчук С.О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми:* зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. I. С. 221-225.

Корєхов А.О., Конаш О.М., м. Хмельницький
e-mail: frei2007@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Анотація. У тезах розглядається процес формування готовності майбутніх викладачів автомобільного транспорту до використання дистанційних освітніх технологій у професійній діяльності. Акцентується увага на необхідності розвитку фахових компетентностей, що включають в себе інтеграцію сучасних цифрових засобів та інформаційних технологій в освітнє середовище. Описано переваги дистанційного навчання, зокрема можливість індивідуалізації навчального процесу та підвищення ефективності викладання. Пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні виступили каталізаторами для активного впровадження дистанційних технологій у навчальний процес. Тези також висвітлює використання підходів до взаємодії викладачів і студентів у нових умовах, забезпечення фізичного і психічного здоров'я учасників освітнього процесу, а також важливість академічної доброчесності.

Ключові слова: дистанційні освітні технології, викладачі автомобільного транспорту, професійна підготовка, індивідуалізація освітнього процесу, інформаційно-комунікаційні технології.

Abstract. The theses examine the process of preparing future automotive transport teachers to use distance learning technologies in their professional activities. Emphasis is placed on the necessity of developing professional competencies, including the integration of modern digital tools and information technologies into the educational environment. The advantages of distance learning are described, particularly the opportunity for individualized learning processes and improved teaching efficiency. The

COVID-19 pandemic and martial law in Ukraine have served as catalysts for the active implementation of distance learning technologies in the educational process. The theses also highlight approaches to teacher-student interaction in new conditions, ensuring the physical and mental well-being of participants in the educational process, and the importance of academic integrity.

Keywords: *distance learning technologies, automotive transport teachers, professional training, individualization of the educational process, information and communication technologies.*

Формування готовності майбутніх викладачів автомобільного транспорту до використання дистанційних освітніх технологій у професійній діяльності є ключовим елементом комплексної підготовки в сучасних умовах. Через активне зростання використання дистанційних освітніх технологій особливо актуальним стає завдання формування у майбутніх педагогів компетентностей, що забезпечують високу якість освіти.

До фахових компетентностей необхідно вміння створювати та розробляти нові освітні інструменти і технології, інтегрувати їх в освітнє середовище професійної освіти, а також ефективно використовувати сучасні цифрові засоби, інформаційні технології та ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій [1].

Майбутні викладачі автомобільного транспорту повинні володіти сучасними педагогічними та інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) і створювати якісні навчальні продукти з їх використанням [2]. Це має забезпечити значні зміни в підготовці педагогів, здатних статистичних експертів у впровадження новітніх технологій у цифрове освітнє середовище навчального закладу. Впровадження сучасних цифрових технологій в освітній процес дозволяє здійснити перехід від традиційної моделі навчання до інноваційної, що відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства. Цифрові освітні технології мають значні переваги перед традиційними методами навчання.

Успішна підготовка майбутніх викладачів автомобільного транспорту залежить від їх активної участі як викладачів, так і студентів в умовах дистанційного навчання. Оволодіння навичками ефективного використання дистанційних технологій дозволяє зробити процес викладання та навчання більш раціональним і вдосконаленим, водночас розширюючи дидактичні, технологічні та методологічні можливості. Основними цілями використання дистанційного навчання є забезпечення індивідуального підходу до освітнього процесу та надання викладачам інструментів для його реалізації.

По-перше, дистанційне навчання дозволяє студентам будь-якого віку, рівня освіти та незалежно від місця проживання чи фінансових можливостей створити власну індивідуальну навчальну програму. Це дає можливість кожному будувати модель навчання, орієнтовану на його потреби та можливості, і проходити навчання у власному.

По-друге, дистанційні технології дають педагогам можливість створювати власні електронні освітні ресурси, що сприяють індивідуальному підходу до кожного студента, розвивають його творчі здібності та підвищують загальний ефект.

Введення карантину та воєнного стану, а також впровадження дистанційного навчання створюють нові виклики для освітньої спільноти. Робота в умовах змін потребує переосмислення підходів в українській освіті, включаючи оновлення принципів професійної діяльності та методології взаємодії з викладачами та студентами. Це вимагає зміни акцентів з процесу на результат, одночасно забезпечуючи фізичне та психічне здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Серед основних завдань сучасної освіти можна виділити: розробку уніфікованих алгоритмів і підходів, зрозумілих для всіх учасників освітнього процесу, та їх чітке донесення; вибір платформи і програмного забезпечення для організації дистанційного навчання;

проведення тренінгів для викладачів; роз'яснення важливості дотримання академічної доброчесності під час дистанційного навчання.

Усе це веде до пошуку нових форм здобуття освіти, яка є дистанційною освітою. Вона спрямована на забезпечення рівних прав усіх громадян у реалізації їхнього права на освіту, незалежно від стану, раси, національності, соціального та матеріального стану, виду діяльності, світоглядних можливостей, політичної належності, ставлення до релігії, стану здоров'я або місця проживання.

Сьогодні існує багато різних підходів до визначення терміну «дистанційна освіта», який вперше з'явився в першому випуску журналу Британського Відкритого університету «Teaching at a Distance», а також у міжнародних виданнях, таких як «About Distance Education», австралійському «Distance Education», канадський «Journal of Distance Education» та американський «American Journal of Distance Education». Офіційне визнання терміну відбулося в 1982 році на Міжнародній конференції з кореспондентської освіти у Ванкувері, коли його замінили на «дистанційне», а Міжнародна Рада з кореспондентської освіти змінила назву на Міжнародну Раду з дистанційної освіти [4].

Відповідно до Д. Шеллом, «дистанційна освіта представляє собою цікавий парадокс: вона впевнено закріпила своє місце, але не може чітко застосувати те, що саме вона є» [5, с. 25]. Протест єдиного визначення не заважає дистанційній освіті «успішно функціонувати навіть без чіткої теоретичної основи».

Розвиток дистанційної освіти в Україні розпочався значно пізніше, ніж у країнах Західної Європи, і відбувається абсолютно через різні причини, включаючи сприйняття дистанційного навчання як конкуренції для традиційної освіти. Однак пандемія COVID-19 суттєво змінила освітній процес в Україні. Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: викладачів, студентів і батьків. Українські громадяни з рівнем освіти та різними можливостями адаптації до дистанційного навчання з використанням освітніх технологій, що базуються на комунікаційних засобах. Після завершення навчального процесу студенти отримують відповідні сертифікати [6].

Удосконалена форма дистанційного навчання – це навчання, яке базується на використанні глобальних і локальних комп'ютерних мереж (Інтернет). Така форма зберігає переваги традиційних методів навчання, усуваючи їх недоліки. Дистанційне навчання через Інтернет забезпечує безперервний контакт та активний обмін інформацією між здобувачем і тьютором-педагогом, що забезпечує взаємодію з освітніми інтересами студента, планує його навчальну діяльність, організовує рефлексію та використовує інноваційні технології та методи [7].

Список використаних джерел:

1. Освітньо-професійна програма. Професійна освіта. Транспорт (Обслуговування та ремонт автомобілів) URL: <https://khmnu.edu.ua/wp-content/op/m/015-pot-2024.pdf>.
2. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 17.06.2020 № 720-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Белова О.К. Педагогічні технології в сучасній освіті: навчальний посібник. Харків, 2008. 148 с.
4. Корсунська Н.О. Дистанційне навчання: підходи до реалізації. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця, 2000. С. 29-32.
5. Shale D. Toward a reconceptualization of distance education. *The American Journal of Distance Education*. 1988. Vol. 2(3). P. 25-35.
6. Розвиток дистанційної освіти. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/5652>.
7. Особливості дистанційного навчання. URL: https://pidru4niki.com/1209061355085/pedagogika/osoblivosti_distantsiynogo_navchannya.

Колосінська Н.М., м. Вінниця

e-mail: nkolosinska@gmail.com

Фіногеева С.М., м. Вінниця

e-mail: svtlanafinogeeva@gmail.com

ПОЗАУРОЧНА ВИХОВНА РОБОТА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Анотація. Сучасний ринок праці, основними характеристиками якого виступають гнучкість, мінливість, висока інноваційна динаміка, висуває нові, не артикульовані раніше, вимоги до претендентів на робочі місця. Серед них: готовність до неперервної самоосвіти і удосконалення професійної кваліфікації, співробітництва, ділової комунікації, дій у нестандартних і невизначених ситуаціях, здатність приймати відповідальні рішення, критично мислити, керувати власною поведінкою і діяльністю, уміти працювати з різними джерелами інформації і ефективно поводитися в конкурентному середовищі, не зважаючи на негативні фактори. Зазначимо, що вимоги роботодавців формуються не тільки і не стільки у форматі «знань» випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі ЗП(ПТ)О), скільки в термінах способів діяльності («уміння», «здатність», «готовність»).

Отже, мова йде про особливі результати системи професійно-технічної підготовки, в межах яких знання виступають необхідною, але недостатньою умовою досягнення відповідної якості професійної освіти, а про професійну компетентність, як основу професійної мобільності та її складові: спеціальні професійні і ключові компетенції.

Ключові слова: заклади професійної (професійно-технічної) освіти, професійна освіта, професійна компетентність.

Abstract. The modern labor market, the main characteristics of which are flexibility, changeability, and high innovative dynamics, puts forward new, previously unarticulated requirements for job applicants. Among them: readiness for continuous self-education and improvement of professional qualifications, cooperation, business communication, actions in non-standard and uncertain situations, the ability to make responsible decisions, think critically, manage one's own behavior and activities, be able to work with various sources of information and behave effectively in a competitive environment, regardless of negative factors. We note that the requirements of employers are formulated not only and not so much in the format of «knowledge» of graduates of professional (vocational-technical) education institutions (hereinafter ZP(PT)O), but in terms of methods of activity («skills», «ability», «readiness»).

So, we are talking about special results of the vocational training system, within which knowledge is a necessary but insufficient condition for achieving the necessary quality of professional education, and about professional competence as the basis of professional mobility and its components: special professional and key competencies.

Keywords: institutions of professional (vocational-technical) education, professional education, professional competence.

Соціалізація в процесі професійної підготовки є важливою формою соціального регулювання процесу становлення майбутнього професійно мобільного кваліфікованого робітника, оскільки це регулювання спрямоване на: активізацію професійного самовизначення здобувача освіти, тобто на розвиток його ставлення до своєї майбутньої професії, до себе самого як потенціального чи реального суб'єкта професійної діяльності; прийняття і освоєння вимог, що ставляться професією до людини обумовлених техніко-економічними, соціальними, психологічними, санітарно-гігієнічними характеристиками виробничої діяльності; засвоєння базових та інструментальних професійних цінностей, засвоєння традицій, норм і правил поведінки, що входять у професійну субкультуру.

Характерною віковою особливістю здобувача освіти у період навчання у ЗП(ПТ)О є інтенсивний розвиток особистісних якостей, засвоєння цінностей, норм, установок, зразків поведінки, поява почуття соціальної відповідальності як можливості й необхідності відповідати за себе і за інших на рівні дорослого.

У процесі позаурочної роботи здобувач освіти є не тільки об'єктом соціально-педагогічного впливу, але й суб'єктом взаємодії з іншими суб'єктами. Причому, реальні зміни особистості здобувача освіти, його характеру можливі лише за наявності у нього бажання і потреби усамоудосконалення. Навчаючись у ЗП(ПТ)О, здобувач освіти за власним бажанням обирає гурток, секцію.

Отже, завдання цілеспрямованого формування у майбутніх кваліфікованих робітників професійної мобільності ставить особливі вимоги не тільки до організації навчально-виробничого процесу, навчальної діяльності здобувачів освіти, а й значною мірою до більш глибокого вивчення індивідуально-психологічних особливостей кожного здобувача освіти, його нахилів, намірів, соціального оточення та організації всього спектра позанавчальної життєдіяльності.

Формування особистості молодого кваліфікованого робітника, якості якого «мають гармонійно поєднуватись з усталеними в суспільстві нормами, правилами співжиття і, нарешті, підготовкою людини розумово і творчо високорозвиненої, працівника високої кваліфікації в будь-якій обраній нею формі діяльності, з організаторськими здібностями і умінями ефективно управляти тими чи іншими процесами», є сьогодні одним із головних завдань професійно-технічної освіти [1, с. 7]. Більше того, виховання у широкому розумінні цього слова є явище суспільно-історичне, воно, здійснюючись у конкретному соціокультурному просторі, несе на собі відбитки конкретної епохи, і розглядається як суспільне явище, як вплив суспільства на особистість.

Тому соціальне замовлення сучасному вихованню збігається із соціальним замовленням сучасній професійно-технічній освіті – виховати професійно мобільну особистість, здатну до саморозвитку, орієнтовану на якість, професіоналізм, вироблення громадянської відповідальності й правової самосвідомості. Виховання у вузькому розумінні розглядається як спеціально організована діяльність педагогів і вихованців по реалізації цілей освіти в умовах педагогічного процесу.

У «Положенні про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах» зазначається, що виховна робота передбачає планування заходів, спрямованих на поєднання навчання з національно-патріотичним вихованням, впровадженням принципів загальнолюдської моралі і духовності, розвитком творчих здібностей, талантів та забезпеченням соціального захисту учнів, слухачів. Усі позаурочні виховні заходи у ЗП(ПТ)О мають бути професійно спрямовані, тобто сприяти формуванню професійно важливих якостей, а відтак і якостей майбутнього професійно мобільного кваліфікованого робітника. Для того, щоб це було так, необхідно залучати здобувача освіти до активної позаурочної діяльності – тільки в такому разі у нього будуть формуватися необхідні якості. Тому, можливо, було б правильніше говорити не «позаурочна виховна робота», а «позаурочна виховна діяльність», яка тісно пов'язана з навчально-виробничим процесом і спрямована на формування професійно мобільних якостей особистості майбутнього кваліфікованого робітника і забезпечення його професійної самореалізації.

Багатовимірність відносин сучасного здобувача освіти з навколишнім середовищем, залучення його в різноманітні системи як суб'єкта повинна визначати зміст позаурочної виховної діяльності у ЗП(ПТ)О. При цьому необхідно також враховувати, що не завжди навколишнє середовище, в якому перебували здобувачі освіти до вступу у ЗП(ПТ)О справляло

позитивні впливи. Тож формування особистості здобувача освіти періоду ранньої юності, його виховання і підготовка як майбутнього професійно мобільного кваліфікованого робітника до виробничої діяльності – це складний процес опанування ним системи загальнонаукових і спеціальних (за професією) знань, умінь та навичок, засвоєння в свідомості та впровадження у практику життя системи морально-етичних, соціальних та інших поглядів, навичок і звичок культури поведінки. В результаті негативного соціального впливу, частина здобувачів освіти виявляє моральну нестійкість, моральну незрілість, мають аномалії в характері, що призводить до серйозних порушень дисципліни, аморальних вчинків. Тому зміст та основні напрями позаурочної виховної діяльності зі здобувачами освіти у ЗП(ПТ)О мусять бути динамічними, постійно оновлюватися відповідно до вимог суспільства та потреб здобувачів освіти і може охоплювати такі напрями як: діяльність з адаптації учнів до вимог, умов освітнього процесу у ЗП(ПТ)О; морально-правовий, художньо-естетичний, фізично-спортивний, еколого-натуралістичний, валеологічний, військово-патріотичний, оздоровчий, бібліотечно-бібліографічний, гуманітарний; соціальний захист; діяльність з батьківським колективом та ін. Тому діяльність із групами нового набору повинна починатися з діагностики особистісних особливостей здобувачів освіти, виявлення рівня їхніх знань, мотивів навчання, поведінки. Як правило, цю роботу проводять класні керівники та психолог за участі майстрів виробничого навчання, які відіграють важливу роль у становленні й розвитку особистості здобувача освіти, формуванні у нього професійно мобільних якостей.

Отже, для формування професійної мобільності як індивідуальної професійної якості майбутніх кваліфікованих робітників визначальним є створення організаційно-педагогічних умов ефективного формування професійно мобільного кваліфікованого робітника у навчально-виробничому процесі ЗП(ПТ)О, що забезпечують позаурочну організаційну, громадську діяльність здобувачів освіти, інші форми їхньої позаурочної діяльності і участі в учнівському самоврядуванні й соціокультурному житті.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О.А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04 / Дубасенюк Олександра Антонівна. К., 1996. 527 с.
2. Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах: наказ Міністерства освіти і науки України № 419 від 30.05.2006. *Інформ. зб. МОН України*. 2006. № 28. С. 16-32.

Гесик А.Р., м. Хмельницький
e-mail: andriana2801@gmail.com

**ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ,
ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО
МИСТЕЦТВА: АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ**

Анотація: Освіта майбутніх педагогів трудового навчання, технологій, професійної освіти, а також фахівців у галузі образотворчого та декоративного мистецтва є ключовою для розвитку суспільства. З огляду на сучасні виклики, такі як швидкі соціально-економічні зміни, впровадження новітніх технологій та необхідність якісної підготовки вчителів, особливу увагу приділено компетентному підходу. Він забезпечує не тільки знання, а й практичні навички та розвиток м'яких компетенцій, таких як комунікація, командна робота і творчість.

Цифрові технології змінюють важливу роль у сучасній підготовці вчителів, зокрема 3D-

Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми

моделювання та цифрові платформи. Особистично-орієнтоване навчання забезпечує адаптацію освітнього процесу до потреб студентів, особливо в галузі мистецтва, де важлива творчість і самореалізація. Дуальна освіта, що відповідно до теорії з практикою, забезпечує конкурентоспроможність на ринку праці.

Протест і проблеми, зокрема нестача фінансування, застаріла матеріально-технічна база та висока плінність кадрів. Кейс-метод є ефективним для розвитку професійних компетенцій, особливо в умовах інтеграції цифрових технологій у навчальний процес.

Ключові слова: *Освіта, майбутній педагог, трудове навчання, технології, декоративне мистецтво, розвиток, учні, суспільство.*

Освіта майбутніх педагогів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти, а також фахівців у галузі образотворчого і декоративного мистецтва є важливою складовою розвитку суспільства. З огляду на динамічні зміни в соціально-економічних умовах, інтеграцію новітніх технологій і вимоги до якості підготовки педагогів, відновлення потреби в осмисленні сучасних тенденцій у цих галузях.

Компетентнісний підхід є ключовим у сучасній освіті педагогів, зокрема в галузі трудового навчання, технологій та мистецтв. Він спрямований на формування у майбутніх учителів не лише знань, а й навичок застосування цих знань у реальних умовах. Основні компоненти компетентності включають:

- фахові знання: глибоке розуміння змісту навчальної дисципліни;
- практичні навички: вміння реалізовувати технологічні процеси та мистецькі практики.

Сучасна педагогічна підготовка неможлива без використання цифрових технологій. Важливим напрямком є впровадження електронних освітніх ресурсів, які дозволяють студентам отримувати знання в інтерактивній групі, що забезпечує їхню мотивацію до навчання. Вчителі трудового навчання і технологій повинні володіти не тільки традиційними інструментами, але й бути знайомими з 3D-моделюванням, цифровими платформами для дизайну та виробництва [5].

Особистично-орієнтоване навчання передбачає адаптацію процесу навчання до індивідуальних потреб та особливостей кожного студента. Важливою задачею педагога є розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців через підтримку індивідуальних інтересів та здібностей. У галузі образотворчого та декоративного мистецтва цей підхід є особливо актуальним, оскільки мистецька діяльність завжди забезпечує високу ступінь індивідуальної самореалізації.

Дуальна освіта, яка компенсує теоретичне навчання в навчальних закладах та практичну підготовку на виробництві, стає єдиною з ключових тенденцій у підготовці педагогів професійної освіти. Такий підхід дозволяє студентам не тільки опановувати теоретичні основи, але й отримувати реальний досвід, який забезпечує їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Інтеграція до міжнародного освітнього простору відкриває нові можливості для підготовки фахівців у галузі образотворчого мистецтва та трудового навчання. Участь у міжнародних проектах, стадії за кордоном дозволили переймати кращі практики інших країн та адаптувати їх до вітчизняних умов. Важливим аспектом є обмін досвідом та технологіями, які допомагають у впровадженні інновацій в освітній процес.

У підготовці вчителів образотворчого та декоративного мистецтва художньо-естетичне виховання займає центральне місце. Важливою складовою навчального процесу є розвиток естетичного смаку, художньої творчості та креативного мислення у студентів. Це досягається

через участь у художніх виставках, конкурсах, майстер-класах, що стимулює творчий розвиток особистості [2].

Однією з головних проблем сучасної підготовки педагогів є обмежене фінансування освітніх програм. Наявність необхідної матеріально-технічної бази, застаріле обладнання та недостатнє фінансування практичних занять ускладнює процес навчання студентів. Це особливо стосується професійної освіти та трудового навчання, де важлива сучасна техніка та матеріали.

При наявності технологічних інновацій їх інтеграція в освітній процес часто залишається недостатньою. Багато викладачів та студентів не володіють сучасними інструментами для роботи з цифровими платформами та технологіями, що знижує ефективність навчання. Можливо впроваджувати програми підвищення кваліфікації викладачів та надавати доступ до сучасних цифрових ресурсів. [2]

Висока плінність кадрів серед педагогів, особливо в галузі трудового навчання та технологій, є ще однією проблемою. Низька заробітна плата та недостатня соціальна підтримка часто змушують кваліфікованих спеціалістів залишати освітню сферу. Це призводить до браку цих кваліфікованих кадрів, що негативно впливає на якість підготовки студентів.

Крім того, у процесі формування компетенцій можна використовувати кейс-метод, який є ефективним для розвитку навичок викладання на основі ситуаційного моделювання [3]. Кейс-метод дозволяє студентам аналізувати реальні або умовні ситуації, розв'язувати проблеми та приймати рішення на основі знань з інформаційних технологій та трудового навчання [3].

Наприклад, студенти можуть працювати з професійно-методологічними кейсами, які містять завдання, пов'язані з використанням технологій в навчанні та трудовому навчанні. Поступове впровадження кейс-методу дозволить студентам розвивати свої навички та вміння використовувати інформаційні технології для ефективного викладання та організації навчального процесу [5].

Таким чином, формування інформаційно-технологічних компетенцій майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах вищої освіти потребує систематичного підходу, використання дистанційної підтримки, а також інтеграції кейс-методу для розвитку викладацьких навичок та вмінь [1; 5].

До даної проблеми присвячено кілька основних публікацій, які зосереджуються на формуванні інформаційно-технологічних компетенцій майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах вищої освіти.

Одна з публікацій [3] аналізує деякі аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Вона звертає увагу на важливість розвитку цієї компетентності та рекомендує використання інтерактивних методів та форм навчання для сприяння її розвитку.

Інша публікація [5] досліджує структуру та формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вчителів гуманітарних предметів. Вона вказує на необхідність системного підходу та визначення змісту та структури цієї компетентності. Публікація надає набір взаємопов'язаних компетенцій, що складають інформаційно-комунікаційну компетентність студентів у гуманітарній освіті.

Також, є стаття [1], яка досліджує теоретичні підходи до вивчення проблеми професійної компетентності майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Вона зазначає, що знання, вміння та навички повинні служити засобами особистісного та інтелектуального розвитку студентів, а не бути самоціллю. Стаття також підкреслює роль вчителів у сприянні

формуванню технологічних компетенцій через компетентнісний підхід до освіти.

Сучасні тенденції підготовки майбутніх педагогів трудового навчання, професійної освіти та фахівців образотворчого мистецтва демонструють значний прогрес у впровадженні інновацій та модернізації освітніх програм. Водночас існує низка проблем, які потребують рішення, серед яких недоліки фінансування, кадрові питання та недостатня інтеграція нових технологій. Для подальшого розвитку необхідно підтримувати інноваційні підходи, забезпечувати відповідну матеріально-технічну базу та створювати сприятливі умови для професійного зростання педагогів.

Список використаних джерел:

1. Петренко О.В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх учителів трудового навчання. *Науковий журнал з педагогічних наук*. 2020.
2. Соловей І.М. Сучасні тенденції у професійній освіті: виклики та можливості. *Педагогіка і сучасність*. 2021.
3. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/197441>
4. Інновації у професійній підготовці педагогів: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2022.
5. UNESCO: Офіційні матеріали про професійну освіту та підготовку вчителів.

Бохонько Є.О., м. Хмельницький

e-mail: Evgenboh@ukr.net

Овод О.А., м. Хмельницький

e-mail: oleksandrovod835@gmail.com

**СТВОРЕННЯ ТРАНСМІСІЇ ДЛЯ ЗАСОБІВ МАЛОЇ МЕХАНІЗАЦІЇ
У РАМКАХ РОБОТИ НАУКОВОГО ГУРТКА**

Анотація. Розглянуто деякі аспекти створення трансмісії засобів малої механізації у рамках роботи студентського наукового гуртка при кафедрі технологічної та професійної освіти декоративного мистецтва Хмельницького національного університету.

Ключові слова: студентський науковий гурток, засоби малої механізації, трансмісія, проектування.

Abstract. Some aspects of the creation of the transmission of small mechanization tools as part of the work of the student scientific circle at the Department of Technological and Professional Education of Decorative Arts of the Khmelnytskyi National University were considered.

Keywords: student scientific circle, means of small mechanization, transmission, design.

Створення трансмісії для засобів малої механізації є важливим етапом у проектуванні та виготовленні таких пристроїв. Трансмісія відповідає за передачу потужності від двигуна до робочих органів, що забезпечує ефективність і надійність роботи обладнання. Ось основні етапи та компоненти цього процесу:

Засоби малої механізації – це різноманітні механічні пристрої та інструменти, які використовуються для полегшення ручної праці в різних галузях, таких як сільське господарство, будівництво та промисловість. Вони допомагають підвищити продуктивність праці, зменшити фізичне навантаження на працівників і підвищити якість виконання робіт.

Основні види засобів малої механізації:

1. Сільськогосподарські машини:

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

- міні-трактори: використовуються для обробки ґрунту, посіву, збору врожаю та інших робіт;

- сіялки та обприскувачі: спеціалізовані пристрої для точного посіву насіння та внесення добрив чи захисту рослин.

2. Будівельні інструменти:

- електричні дрилі: використовуються для свердління отворів у різних матеріалах;

- перфоратори: застосовуються для пробивання отворів у бетоні або камені;

- міксери для розчинів: використовуються для змішування будівельних матеріалів, таких як цемент, пісок та вода.

3. Побутові електроінструменти:

- електричні пилки: використовуються для різання деревини, металу або пластика;

- шліфувальні машини: застосовуються для обробки поверхонь, надання їм гладкості.

4. Промислове обладнання:

- пневматичні інструменти: використовуються для виконання різних робіт за допомогою стисненого повітря;

- робочі платформи та підйомники: допомагають виконувати роботи на висоті.

5. Спеціалізовані пристрої:

- культиватори та мотоблоки: використовуються для обробки ґрунту, зокрема для розпушування та знищення бур'янів;

- підйомники: дозволяють піднімати важкі вантажі, полегшуючи їх транспортування та установку.

Переваги використання засобів малої механізації:

- підвищення продуктивності: зменшення часу на виконання робіт завдяки механізації;

- зменшення фізичного навантаження: зниження ризику травм та втоми у працівників;

- поліпшення якості робіт: більш точне та рівномірне виконання завдань;

- економія ресурсів: зменшення витрат на ручну працю та матеріали.

Засоби малої механізації є важливими інструментами в багатьох сферах діяльності. Вони допомагають оптимізувати процеси, підвищити ефективність роботи та забезпечити безпеку працівників. Використання таких засобів є особливо актуальним в умовах сучасного виробництва та сільського господарства, де інновації та технології відіграють ключову роль.

Створення трансмісії трактора є складним і важливим процесом, який включає кілька етапів. Ось основні кроки та елементи, що беруть участь у цьому процесі:

1. Визначення вимог:

- призначення трактора: сільськогосподарські роботи, будівництво, перевезення вантажів тощо;

- потужність: визначення необхідної потужності, крутного моменту та швидкості.

2. Вибір типу трансмісії:

- механічна трансмісія: використання коробки передач для зміни швидкостей.

- гідравлічна трансмісія: застосування гідравлічних систем для плавного перемикавання передач.

- комбіновані системи: системи, що поєднують механічні та гідравлічні елементи.

3. Розробка конструкції:

- коробка передач: розробка механізму для зміни передатних чисел. Визначення кількості передач (зазвичай від 4 до 12);

- зчеплення: вибір типу зчеплення (механічне, гідравлічне), яке забезпечує з'єднання

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

та роз'єднання двигуна з трансмісією;

- редуктор: вибір конструкції редуктора для передачі обертового моменту.

4. Використання сучасних технологій:

– моделювання: Використання комп'ютерного моделювання для аналізу роботи трансмісії та її компонентів;

– матеріали: Вибір матеріалів для деталей трансмісії з урахуванням міцності та зносостійкості.

5. Тестування та оптимізація:

- прототипування: створення прототипу трансмісії для тестування;

– тестування: проведення випробувань на різних режимах роботи для виявлення можливих недоліків;

- оптимізація: внесення корективів у конструкцію на основі отриманих даних.

6. Виробництво та монтаж:

- виробництво деталей: організація виготовлення компонентів трансмісії;

- складальні роботи: монтаж трансмісії на трактор, перевірка всіх з'єднань та систем.

7. Обслуговування та ремонт:

– регулярне обслуговування: встановлення графіка обслуговування для підтримки ефективності трансмісії;

- ремонт: розробка стандартів для ремонту та заміни зношених частин.

Створення трансмісії засобів малої механізації – це комплексний процес, який вимагає знань у механіці, матеріалознавстві та сучасних технологіях. Кожен етап є критично важливим для забезпечення надійності та ефективності роботи трактора.

Список використаних джерел:

1. Балагуров А.А. Проектування і розрахунок трансмісій. Харків: Вид-во ХНУ, 2015.

2. Гайдуков С.І., Дубовик С.О. Технологія і механізація сільськогосподарського виробництва. Київ: Видавництво, 2018.

Люльченко В.Г., м. Умань

e-mail: slulchenko@ukr.net

Густінович Є.О., м. Умань

e-mail: gustinovievgen@gmail.com

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
В УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В 10-11 КЛАСАХ**

Анотація. Сучасний етап гострої кризи взаємодії людини з природним середовищем, вимагає підготовку майбутнього покоління з усвідомленням про збереження навколишнього середовища. Особлива увага приділяється саме до закладів загальної середньої освіти, адже це один із важливих етапів розвитку людини, а саме щодо формування основних компетентностей. Головним завданням екологічної пропаганди є пошук нових моделей неперервного екологічного навчання, що має забезпечити формування екологічну культуру. А формування екологічної культури в учнів закладів загальної середньої освіти повинно бути скоординовано, довгостроково послідовних дій та заходів із запровадженням інноваційних технологій.

Ключові слова: екологічна культура, урок технологій, учні.

Abstract. The current stage of the acute crisis of human interaction with the natural environment requires the preparation of the future generation with an awareness of environmental protection. Particular

attention is paid to general secondary education institutions, as this is one of the most important stages of human development, namely the formation of basic competencies. The main task of environmental awareness is to find new models of continuous environmental education that should ensure the formation of an environmental culture. And the formation of environmental culture in students of general secondary education institutions should be coordinated, long-term consistent actions and measures with the introduction of innovative technologies.

Keywords: *environmental culture, technology lesson, students.*

Особливості формування екологічної культури в учнів закладів загальної середньої освіти досліджено науковцями: О. Гуренкової, В. Дедлевич, С. Жданової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко та ін. Проте у першоджерелах прослідковується неоднозначність підходів щодо характеристики формування екологічної культури в учнів на уроках трудового навчання та технологій.

Традиційно виділяють два основних напрямки формування здорового способу життя учнів, це оздоровча робота, створення сприятливого для здоров'я соціального, психологічного та санітарно-гігієнічного середовища, а також діяльність, спрямована на виховання позитивної мотивації до здоров'я, потреби у здоровому способі життя, прищеплення знань, умінь і навичок, необхідних для збереження, зміцнення та відновлення здоров'я [3].

Сучасний вчитель, задля генерування екологічної культури може вживати наступні дієві форми роботи, як розв'язування екологічних ребусів, загадок чи кросвордів, підготовка та презентація проектів на екологічну тематику, робота з візуальними матеріалами (фотомотиваторами, відеофільмами, ментальними картами тощо), проведення екологічних екскурсій та акцій, створення природних буклетів, підготовка матеріалів на екологічну тематику для місцевого телебачення, позашкільна робота (збільшення площі зелених насаджень, виготовлення годівниць та шпаківень, догляд за рослинами, проведення толок тощо) [4].

Найбільш дієвим засобом формування екологічної культури є різноманітна трудова діяльність учнів (навчальна, пізнавальна, художня, творча, ігрова). Особливу роль відіграє природоохоронна діяльність школярів. Види її багатогранні, як захист природного середовища (підгодівля тварин; рятування тварин, що потрапили в біду; боротьба із сміттям; виготовлення годівниць і будиночків для птахів, розвішування табличок в місцях розповсюдження рослин, що охороняються). Попередження поганих вчинків на природі і боротьби з ними (участь у «зеленому» і «блакитному» патрулях, рейдах у природу). Поліпшення природного середовища (насаджування рослин, озеленення схилів, розчищення лісу від сушняка). Пропаганди і роз'яснення ідей охорони природи (бесіди з товаришами, батьками, дорослими, виготовлення плакатів, випуск стінгазет, підготовка радіопередач). Збереження і використання естетичних цінностей природи.

Формування екологічної культури в учнів закладів загальної середньої освіти є діяльність, яка вимагає скоординовану, довгострокову роботу послідовних дій та заходів, що відкриває дитині можливості взаємодії зі світом природи, спонукає її самій стати безпосереднім учасником загального саморозвитку та самореалізації особистості. Учителю потрібно орієнтуватись не на передачу знань, а саме на формування відповідних уявлень, які в свідомості учнів мають безпосереднє ставлення до їх власного життя.

А для реалізації зазначених напрямків формування екологічної культури на уроках трудового навчання та технологій, доречно застосовувати активні педагогічні форми роботи, екологічні ігри, конкурси, конференції, тематичні вечори. Формування навичок екологічної культури відбувається при проведенні навчальних тренінгів, соціологічних опитувань, взаємодії із засобами масової інформації, участь у форумах, семінарах, роботі в мережі Інтернет тощо [1].

Враховуючи принцип єдності свідомості і діяльності в розвитку особистості людини, ми передбачили в програмі різноманітні види діяльності дітей, які забезпечують повноцінне засвоєння знань і екологічно вірне їх застосування: ігрову, трудову, навчальну, творчу. Цей блок програми дає можливість педагогу на практиці застосувати засвоєні дітьми уміння, доцільно вести себе в природі, екологічно грамотно вирішувати проблемні ситуації, які виникають у процесі спілкування з природою.

Реалізація програми передбачає системний педагогічний процес, який включає взаємопов'язані, послідовно ускладнені заняття, уроки, різноманітні форми та методи роботи.

Основним критерієм ефективності формування екологічної культури в учнів під час уроків з трудового навчання та технологій передбачає єдність їх екологічної свідомості і поведінки. Іноді учні завдають шкоду природі не з причини нашкодити, а через незнання, не замислюючись над своїми вчинками і їх наслідками. Тому від учителів залежить розвиток в учнів грамотного ставлення до природи, етично-естетичних відчуттів, а також попередження безсердечного ставлення до природи, проявів жорстокості, черствості до живого [2, с. 89].

Вважаємо, що заслуговує на увагу позиція Д. Коломієць, яка вказує на переваги екологізації та естетизації уроків трудового навчання та технологій, а саме через можливість побудови системи освітнього процесу з огляду на проблеми довкілля. Узагальнення і систематизацію змісту уроку трудового навчання та технологій, його компонентів (компетентностей). Встановлення взаємозв'язку теоретичного і виробничого навчання з проблемою навколишнього світу та формування цілісної системи знань і екологічного світогляду, виховання естетичного смаку й відповідальності за власну діяльність чи бездіяльність.

У ході дослідження ми встановили, що у процесі виховання батьки в основному зосереджують свою увагу на створення дітям комфортних умов існування, а особливо попередити проблеми та майбутні небезпеки. Але для повноцінного розвитку дитині необхідно виходити із зони комфорту та намагатися вирішувати складні життєві ситуації самостійно, відповідно до своїх можливостей. Науковці Н. Вовк та М. Жукова рекомендують впроваджувати технологію емпатерменту, що надихає дитину на самостійні дії, спонукає використовувати свою енергію. Слушною тут є думка О. Пометун, Л. Пилипчатіної та І. Сущенко, які рекомендують використовувати педагогічну модель емпатерменту в закладах загальної середньої освіти з перспективою на формування власного способу життя й систему цінностей з усвідомленням, як повсякденний спосіб життя людини може впливає на стан довкілля [5, с. 49].

Отже враховуючи вище викладене ми можемо охарактеризувати основні принципи організації формування екологічної культури на уроках технологій, це сучасного спрямування та змісту системи освіти на розвиток відповідального ставлення до світу природи; взаємозв'язку глобального, регіонального та локального підходів до розкриття сучасних екологічних проблем що стане основою процесу формування екологічної культури; розвиток милосердного ставлення до довкілля ґрунтується на інтеграції практичних дій, спрямованих на покращення стану довкілля, з інтелектуальним та емоційним його розумінням; принципи міждисциплінарності, неперервності та системності в структурі та змісті екологічної освіти слугують фундаментом для процесу формування екологічної культури учнів.

Найдієвішим засобом формування екологічної культури є різноманітна трудова діяльність на уроках технологій, яка передається через реалізацію проєктів із захисту природного середовища, попередження поганих вчинків на природі і боротьби з ними, поліпшення природного середовища, пропаганди і роз'яснення ідей охорони природи та збереження і використання естетичних цінностей природи тощо.

Список використаних джерел:

1. Вільховецька Н. Формування екологічної грамотності та здорового життя на уроках технологій у старшій школі. *Наукові записки молодих учених*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/issue/view/48/showToc>
2. Вовк Н., Кулінка Ю. Практико-орієнтовані технології у профільній технологічній підготовці старшокласників. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. Вип. 58. С. 86-96.
3. Концепція екологічної освіти України. *Екологія і ресурси: зб. наук. праць*. 2002. № 4. С. 5-25.
4. Пропаганда здорового способу життя школярів. *Законодавство України* [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
5. Пометун О.І., Пилипчатіна Л.М., Сущенко І.М. Уроки для сталого розвитку: навчальний посібник для вчителя з навчального курсу за вибором для учнів 8-го класу загальноосвітніх шкіл. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2013. 100 с.

Потапкін В.С., м. Умань
e-mail: potapkinv16@gmail.com

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Анотація. Матеріал розкриває значення практичної підготовки студентів під час вивчення декоративно-ужиткового мистецтва. Виділено ключові професійні компетентності, що розвиваються у процесі навчання. Окреслено основні методи практичної підготовки, зокрема майстер-класи, проектну діяльність, а також роль інноваційних технологій.

Ключові слова: практична підготовка студентів, декоративно-ужиткове мистецтво, технологічна освіта.

Abstract. The material reveals the importance of practical training of students in the study of decorative and applied arts. The key professional competencies that are developed in the learning process are highlighted. The main methods of practical training are outlined, including master classes, project activities, and the role of innovative technologies.

Keywords: practical training of students, decorative and applied arts, technological education.

Практична підготовка студентів, які у подальшому працюватимуть у сфері технологічної освіти – важливий аспект їх професійної підготовки. Вагомого значення у вирішенні питання якісної практичної підготовки набуває опанування здобувачами вищої освіти дисципліни «Декоративно-ужиткове мистецтво». Вивчення декоративно-ужиткового мистецтва має суттєвий вплив на розвиток не тільки творчих здібностей студентів, але й на формування важливих професійних компетентностей, необхідних для їхньої подальшої кар'єри.

Декоративно-ужиткове мистецтво – один із видів художньої діяльності, твори якого поєднують естетичні та практичні якості. Декоративне означає «прикрашати», а ужиткове – означає, що речі мають практичний вжиток, а не лише є предметом естетичної насолоди [1]. Отже, декоративно-ужиткове мистецтво – це галузь художньої творчості, що поєднує естетичні та практичні аспекти.

Декоративно-ужиткове мистецтво є міждисциплінарною галуззю, що інтегрує знання з різних сфер, включаючи дизайн, технологію матеріалів, архітектуру, історію мистецтва та інші. Вивчення цієї дисципліни дає студентам базові знання про техніки, матеріали та методи

декорування, розвиває їхнє просторове та естетичне мислення, сприяє формуванню цілісного бачення процесу проектування та виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, де поєднуються технічні, естетичні та економічні аспекти.

Практична підготовка під час вивчення декоративно-ужиткового мистецтва є основою для формування професійних компетентностей майбутніх учителів технологій, які вони зможуть використати у своїй професійній діяльності. Так, здійснюючи проектування виробів декоративно-ужиткового мистецтва, студенти вчать створювати ескізи й креслення виробів, планувати їх виготовлення та оцінювати технологічні можливості реалізації.

Під час практичних занять студенти отримують навички роботи з різними матеріалами, включаючи деревину, метал, тканини, глину тощо. Це допомагає краще зрозуміти властивості матеріалів та особливості їх обробки, що є важливим для успішного проектування.

Завдяки практичній роботі студенти набувають умінь користування різноманітними інструментами та обладнанням, необхідними для створення декоративно-ужиткових виробів. Також виконання практичних завдань дозволяє студентам розвивати творчі здібності, виходити за межі стандартних рішень і експериментувати з формами, кольорами та текстурами.

Важливим аспектом ефективної практичної підготовки майбутніх фахівців технологічної освіти є використання різних методів навчання.

Майстер-класи: проведення занять за участю професійних майстрів допомагає студентам здобути цінний досвід безпосередньо від фахівців, що працюють у галузі декоративно-ужиткового мистецтва. Це сприяє формуванню прикладних навичок і розумінню сучасних тенденцій.

Проектна діяльність: створення власних проектів декоративно-ужиткового мистецтва дозволяє студентам інтегрувати знання з теоретичних дисциплін, таких як історія мистецтва, дизайн, технології обробки матеріалів тощо. Студенти мають змогу відчувати себе авторами власних виробів, що стимулює їх до самовдосконалення та творчого пошуку.

Робота в командах: колективна робота сприяє розвитку комунікаційних навичок, а також вміння організовувати процес виготовлення виробів у групі, що відповідає вимогам професійної діяльності в умовах виробничих колективів.

Під час дослідження ми визначили низку професійних компетентностей, які формуються у майбутніх фахівців технологічної освіти у процесі вивчення декоративно-ужиткового мистецтва:

1. Технічні компетентності: здатність розробляти проекти, виконувати технічні розрахунки, аналізувати матеріали та їх застосування.

2. Технологічні компетентності: розуміння технологічних процесів, що використовуються у процесі виготовлення виробів, а також здатність до їх оптимізації та вдосконалення.

2. Естетичні компетентності: відчуття форми, кольору, композиції, а також здатність інтегрувати естетичні принципи у практичні рішення, що є надзвичайно важливим для сучасного проектування.

3. Управлінські компетентності: вміння планувати та організовувати робочий процес, розподіляти завдання між членами команди, а також керувати проектами від ідеї до кінцевого результату.

Однією з головних проблем у процесі формування професійних компетентностей у декоративно-ужитковому мистецтві є недостатня кількість обладнання та матеріалів для проведення практичних занять. Це особливо актуально для тих навчальних закладів, які не мають достатнього фінансування для забезпечення сучасних технологій. Також існує потреба

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

в постійному оновленні навчальних програм відповідно до сучасних вимог і нових інноваційних технологій, наприклад, як 3D-друк, цифрове моделювання та комп'ютерна графіка.

Таким чином, практична підготовка студентів під час вивчення декоративно-ужиткового мистецтва відіграє ключову роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх фахівців технологічної освіти. Вона забезпечує розвиток технічних, творчих та управлінських навичок, необхідних для успішної кар'єри в галузі проектування, виробництва та педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво. URL: <http://surl.li/bvmzom> (дата звернення: 24.10.2024).

Крулик Б.В., м. Хмельницький
e-mail: krulykbogdan@gmail.com

РОЛЬ ПЛЕНЕРУ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У публікації розглянуто важливість пленеру як обов'язкового етапу у підготовці фахівців образотворчого та декоративного мистецтва.

Ключові слова: пленер, практика, художник.

Annotation. The publication considers the importance of plein air as a mandatory stage in the training of fine and decorative arts specialists.

Keywords: plein air, practice, artist.

Загальновідомо, що термін «пленер» буквально перекладається «на відкритому повітрі». Пленер – обов'язковий етап навчання майбутнього художника й важлива складова мистецької освіти і є логічним продовженням навчання з вивчення натури.

Пленер є також невід'ємною складовою освітньо-професійної підготовки бакалаврів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», на прикладі якої пропонуємо розглянути тему, і проходить у вигляді практики.

Мета пленерної практики – є розвиток спостережливості, уваги, закріплення практичних умінь та навичок з основ композиції, рисунку, кольорознавства та живопису отриманих в умовах аудиторних занять, формування поняття про пленер як вид самостійної творчої роботи, вироблення здатності використовувати набуті професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

Завдання пленерної практики є:

- ознайомлення та оволодіння техніками швидкого письма (начерки, етюди, замальовки);
- поглиблення та закріплення знань студентів отриманих в процесі вивчення базових професійно-художніх дисциплін під час виконання графічно-живописних робіт на практиці;
- закріплення навичок самостійного визначення композиції у зображенні обраних об'єктів;
- набуття практичного досвіду «швидкого» письма в процесі виконання пленерних завдань (етюдів, начерків, замальовок) з натури;
- збір матеріалу для портфоліо і презентації результатів практики;
- набуття навичок презентаційного оформлення виконаних робіт;

– набуття навиків представлення (презентації) виконаних художніх робіт під час перегляду і захисту результатів практики.

Пленерна практика – це поза аудиторне навчання, що проводиться для майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва на відкритому повітрі під природнім освітленням. Практика спрямована на вивчення навколишнього середовища. Це можуть бути міська чи сільська місцевості з їх флорою (квіти, дерева, трави) і фауною (тварини, птахи, плазуни, комахи); історико-культурні пам'ятки чи вулиці міста з їх ландшафтом та архітектурою; сквери, пляжі, парки з постатями людей тощо. Нижче представлені роботи здобувачів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» Хмельницького національного університету виконані під час пленерної практики (рис. 1-3).

Рис. 1. Етюд набережної

Результатом пленерної практики має стати ряд графічно-живописних робіт виконаних як у манері швидкого письма, так і з більшою аналітичною проробкою.

Пленерна практика сприяє особистісному професійному становленню і самовдосконаленню здобувачів мистецької освіти, засвоєнню практичних умінь роботи різними художніми матеріалами, вчить оцінити натуру і визначити її найвиразніші характеристики через власне сприйняття. Роль пленерної практики також полягає у набутті здобувачем вищої мистецької освіти професійних умінь і навичок, зокрема: бачити нюанси, тренує руку, виробляє індивідуальну манеру письма тощо.

Рис. 2. Етюд вулиці

Рис. 3. Етюд архітектури

Також, роботи плернерної практики (етюди, замальовки) можуть стати незамінним матеріалом у наступних навчальних курсах, зокрема таких, в яких присутній компонент проектування й необхідні першоджерела для творчого трансформування у виробі декоративного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Кисельова Н.Е., Двухжилова А.Н. Навчальна практика – плернер – необхідна складова в системі мистецької освіти. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 163-166.
2. Сова О. Історичний огляд зародження художньої роботи на плернері. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. Вип. 2, Ч. 2. С. 227-235.
3. Чурсіна В.І. Робота на плернері. Проблеми теорії і творчої практики. *Вісник ХДАДМ*. 2011. № 5. С. 149-152.

Корєхов А.О., Червонцев А.А., м. Хмельницький
e-mail: frei2007@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Тези присвячені формуванню інформаційної культури майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів, що є важливим аспектом їх професійної підготовки в умовах інформаційного суспільства. Розглянуто передумови розвитку інформаційної культури, її вплив на адаптацію людини до нових реалій, а також важливість володіння інформаційними навичками для успішного функціонування в професійній сфері. Визначено основні поняття, які формують інформаційну культуру слюсаря, такі як «технічна документація», «виробничі процеси», «каталоги запчастин», «технічні стандарти». Автори наголошують на важливості розвитку навичок роботи з технічною інформацією, аналізу та обробки даних, а також формування інформаційно-комунікативної компетентності для ефективної професійної діяльності. У тезах також підкреслюється значення інтеграції інформаційних технологій у навчальний процес, використання мультимедійних систем, електронних підручників, веб-ресурсів та інших інструментів для підвищення якості освіти та розвитку професійних навичок. Окрім цього, розглянуто основні принципи навчання, які забезпечують ефективне формування інформаційної культури майбутніх слюсарів.

Ключові слова: інформаційна культура, слюсарі з ремонту транспортних засобів, професійна підготовка, інформаційні технології, технічна документація, навчальний процес.

Abstract. The theses are devoted to the formation of information culture among future mechanics specializing in the repair of wheeled vehicles, which is an important aspect of their professional training in the context of the information society. The prerequisites for the development of information culture, its impact on human adaptation to new realities, and the importance of possessing information skills for successful professional functioning are discussed. The key concepts that shape the mechanic's information culture, such as «technical documentation», «production processes», «parts catalogs», and «technical standards», are defined. The authors emphasize the importance of developing skills in working with technical information, data analysis, and processing, as well as the formation of information and communication competence for effective professional activity. The theses also highlight the importance of integrating information technology into the educational process, utilizing multimedia systems, electronic textbooks, web resources, and other tools to improve the quality of education and develop professional skills. In addition, the main principles of education that ensure the effective formation of information culture among future mechanics are considered.

Keywords: information culture, automobile repair technicians, professional training, information technologies, technical documentation, educational process.

Формування інформаційної культури сучасного покоління є важливим соціальним запитом інформаційного суспільства, перехід до якого розпочався у другій половині XX століття у середині 1990-х років, інформаційна культура, також відома як «інформаційна грамотність». У цей період головним ресурсом стала інформація, а основними технологіями стали інформаційні технології, що забезпечують пошук, подання, обробку, збереження та використання даних.

Передумовами розвитку інформаційної культури є визнання інформації однією з найважливіших універсальних категорій суспільного прогресу, швидке зростання обсягу інформації, поява інформаційного суспільства та розвиток інформаційної техніки і технологій. Інформаційна культура, в свою чергу, стала важливою умовою успішної адаптації людини до життя в умовах інформаційного суспільства.

Інформаційна культура природно інтегрується в суспільне життя, надаючи йому нових

якостей. Вона спричиняє зміни в багатьох аспектах економічних, соціальних, політичних та духовних поглядів людей.

Термін «інформаційна культура особистості» був введений для підкреслення того, що кожна людина повинна володіти певним рівнем культури у сфері роботи з інформацією. У наукових дослідженнях існує безліч визначень цього поняття. Вона тісно пов'язана з розвитком інформаційних технологій, інформаційних систем та цифрового світу. Єдиного визначення цього поняття немає, і існує багато різних підходів до його трактування. В умовах інформаційного суспільства інформаційна культура означає володіння технічними й інтелектуальними знаннями та навичками, необхідними для ефективної роботи в умовах інформаційного перевантаження та швидкого ускладнення цифрових середовищ [1].

Зокрема, інформаційну культуру особистості розглядають як:

- рівень знань, який дозволяє людині впевнено орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії в суспільстві;
- одну з складових загальнолюдської культури, яка включає сукупність інформаційного світогляду та систему знань і навичок, що забезпечують оптимальне задоволення індивідуальних інформаційних потреб за допомогою як традиційних, так і новітніх інформаційних технологій [2].

Отже, інформаційна культура являє собою нову ідеологію та світогляд, в межах яких формується сукупність ідей і поглядів сучасної молоді. Вона є важливим фактором у засвоєнні людиною сучасної реальності, оволодінні знаннями та досягненнями людства, а також виступає атрибутом особистісної самореалізації в різних формах комунікації. Критеріями інформаційної культури особистості є здатність правильно формулювати свої інформаційні потреби, ефективно шукати необхідні дані, а також обробляти й створювати якісно нову інформацію.

Також існує багато термінів, близьких за змістом до поняття «інформаційна культура», проте не повністю тотожних йому. Серед них можна виокремити такі поняття, як «інформаційна грамотність», «цифрова культура», «культура інформаційної безпеки» та «медіа грамотність», кожне з яких має свої специфічні аспекти та акценти, але загалом стосується взаємодії людини з інформаційним простором.

Процес розвитку інформаційної культури майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів повинен охоплювати як освітні ресурси загальної культури суспільства, так і потенціал навчально-виховного та соціокультурного середовища навчального закладу, а також сприяти духовному саморозвитку здобувачів освіти.

Розвиток інформаційної культури майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів доцільно починати з формування професійного тезауруса, тобто системи спеціальних і загальних інформаційних понять, які допоможуть орієнтуватися в професійному інформаційному середовищі.

Основними поняттями, що допомагають орієнтуватися в навколишньому інформаційному середовищі, є такі: «інформація», «інформаційні ресурси», «інформаційний простір», «інформаційне середовище», «інформаційні потреби», «культура», «інформаційна культура», «інформаційні технології». Під час навчання студенти засвоюють та узагальнюють ці терміни, акцентуючи увагу на їхньому застосуванні в майбутній професійній діяльності.

Для майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів також важливими є такі поняття, як «технічна документація», «технічні ресурси», «виробничі процеси», «схеми і креслення», «інструкції з ремонту», «каталоги запчастин», «технічні стандарти» тощо. Таким чином, розуміння сутності цих понять та вміння працювати з довідковими матеріалами, технічною літературою і стандартами стають невід'ємними елементами інформаційної

культури майбутнього слюсаря.

Формування інформаційної культури майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів – це складний процес, який включає вирішення ряду практичних завдань. Серед них: розвиток умінь працювати з технічною інформацією, освоєння специфічних навичок аналізу та обробки технічних даних, а також формування інформаційно-комунікативної компетентності, необхідної для ефективної професійної діяльності.

Основною умовою ефективного навчання слюсарів з ремонту транспортних засобів та формування їх професійної культури є дотримання основних навчальних принципів: наукового підходу, доступності інформації, активної участі студентів у процесі, використання наочних матеріалів, а також врахування індивідуальних потреб кожного учня та зв'язку теорії з практикою [3].

У умовах розвитку інформаційного суспільства виникає потреба впровадження нових підходів до організації навчання в професійній освіті. Це особливо важливо для майбутніх слюсарів з ремонту транспортних засобів, адже ефективне використання інформаційних технологій є важливою частиною їх професійної підготовки. До таких технологій можна віднести електронні підручники, мультимедійні технології, електронні каталоги, локальні та глобальні комп'ютерні системи, електронну пошту, голосову пошту, а також системи для проведення онлайн-конференцій та інші інструменти [4, с. 30].

Найважливішим інструментом у цьому процесі є комп'ютер з відповідним програмним забезпеченням. Він дозволяє здійснювати всі необхідні операції для збору, передачі та обробки інформації, що важливо для навчального процесу в професійній освіті.

Застосування інформаційних технологій в навчанні слюсарів з ремонту транспортних засобів підвищує якість освітніх послуг і сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, адже інформаційні ресурси дозволяють більш ефективно організувати навчальний процес.

Для досягнення високої ефективності важливо мати якісне методичне забезпечення, яке включає створення нових педагогічних технологій, вирішення важливих навчальних завдань та узагальнення кращого досвіду викладання.

У сучасній освіті все більше використовуються веб-ресурси, які містять інформацію в різних форматах (текстових, графічних, архівних тощо) і доступні через локальні або глобальні мережі. Це важливий інструмент для підтримки навчального процесу та розвитку професійних навичок.

Список використаних джерел:

1. Черних Г. Соціологія інформаційного суспільства: навчальний посібник для студентів спеціальності 054 «Соціологія» освітнього рівня магістр, освітньої програми «Соціологія». К.: 2024. 162 с.
2. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця в контексті сучасних освітніх знань URL: <https://sdc-journal.com/index.php/journal/article/view/302/241> (дата звернення 21.10.2024).
3. Власова Г.В., Титова О.В., Шмегера О.В. Дидактичні основи комп'ютерної підготовки фахівців із спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». *Документознавство та інформаційна діяльність: наука, освіта, практика*: зб. матеріалів наук. конф. (Київ, 18 грудня 2002 р.) / Держ. акад. кер. кадрів культури і мистець. Київ, 2002. С. 81-85.
4. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник / за ред. Гуревича Р.С. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОГРАМУВАННЯ»**

Анотація. В даній роботі розглядаються теоретичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти при використанні штучного інтелекту (ШІ) під час вивчення дисципліни «Програмування». Штучний інтелект дозволяє створювати персоналізовані навчальні середовища, автоматизувати оцінювання та аналізувати навчальні дані, що значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу. Окремо акцентується увага на викликах, таких як технічна підготовка викладачів і етичні аспекти використання ШІ, а також перспективи його застосування у освітньому процесі.

Ключові слова: штучний інтелект, професійна компетентність, програмування, персоналізоване навчання, автоматизація оцінювання, інноваційні освітні технології.

Abstract. This paper explores the theoretical aspects of developing professional competence in future teachers of vocational education through the use of artificial intelligence (AI) in the study of programming. AI enables the creation of personalized learning environments, automates assessment, and analyzes educational data, significantly enhancing the efficiency of material comprehension. The paper also highlights challenges such as the technical training of teachers and ethical considerations related to AI use, as well as the prospects of integrating AI into the educational process.

Keywords: keywords, artificial intelligence, professional competence, programming, personalized learning, automated assessment, innovative educational technologies.

У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, штучний інтелект (ШІ) став невід'ємною частиною багатьох галузей, включаючи освіту. Зокрема, його впровадження у навчальний процес відкриває нові можливості для ефективнішого навчання майбутніх педагогів професійної освіти, які готуються викладати «Програмування». Формування професійної компетентності у майбутніх викладачів професійної освіти передбачає не тільки знання предмета, але й володіння сучасними технологіями та методами навчання, що сприяють розвитку у студентів аналітичного мислення та творчого підходу до вирішення завдань.

Використання ШІ під час навчання програмуванню може стати важливим інструментом для формування таких компетентностей, оскільки дозволяє створювати персоналізовані підходи до навчання, аналізувати великі обсяги даних та прогнозувати успішність студентів. Розглянемо основні теоретичні аспекти формування професійної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти у контексті застосування штучного інтелекту.

Професійна компетентність – це здатність ефективно виконувати професійні завдання на основі знань, умінь та навичок, а також здатність адаптуватися до змін у професійному середовищі. Для майбутніх педагогів, які готуються до викладання програмування, професійна компетентність охоплює:

- теоретичну підготовку – знання основних концепцій програмування, алгоритмів, мов програмування та методик їх викладання;
- методичну компетентність – вміння підбирати та застосовувати методи навчання, що відповідають сучасним тенденціям і технологіям;
- технологічну підготовку – вміння використовувати технології, зокрема штучний інтелект, для підвищення ефективності навчання та персоналізації підходів;

– психолого-педагогічну підготовку – розуміння принципів психології навчання, мотивації студентів, їх когнітивних особливостей та індивідуальних потреб.

Компетентність у викладанні програмування вимагає постійного оновлення знань і навичок через інтеграцію новітніх технологій, серед яких ключовим стає ШІ.

Штучний інтелект надає унікальні можливості для адаптації освітніх програм і покращення навчального процесу. Його застосування у навчанні програмування має кілька важливих аспектів:

1. Персоналізоване навчання: ШІ здатний аналізувати сильні та слабкі сторони студентів і надавати індивідуальні рекомендації щодо покращення знань. Це дозволяє викладачам адаптувати свої підходи до кожного учня, підвищуючи ефективність навчання.

2. Аналіз навчальних даних: Інструменти ШІ можуть збирати та аналізувати великі обсяги даних щодо процесу навчання, таких як успішність виконання завдань, час на їх вирішення, активність студентів. Це допомагає викладачам бачити тенденції та прогнозувати результати навчання, а також вчасно виявляти проблеми та коригувати навчальний процес.

3. Автоматизація оцінювання: Одним із важливих елементів навчального процесу є оцінювання знань студентів. Використання ШІ для автоматизації оцінювання дозволяє швидко та об'єктивно оцінювати виконані завдання, що зменшує навантаження на викладача та підвищує прозорість процесу.

4. Інтерактивне навчання та симуляції: Використання ШІ для створення віртуальних середовищ та симуляцій дає студентам можливість занурюватися у практичні сценарії без ризику помилок. Це особливо корисно під час вивчення складних алгоритмів або створення програм, де помилки можуть коштувати значних зусиль для їх виправлення.

Процес формування професійної компетентності у майбутніх педагогів передбачає не тільки освоєння теоретичних знань, але й активне використання інноваційних технологій, серед яких ШІ займає провідне місце. Інтеграція штучного інтелекту у навчання програмуванню сприяє:

1. Підвищенню рівня знань: завдяки використанню ШІ майбутні вчителі отримують доступ до великих обсягів інформації, які допомагають їм поглиблювати знання з програмування та технологій.

2. Розвитку аналітичного мислення: ШІ стимулює студентів до аналітичного підходу в навчанні, оскільки автоматизовані системи можуть надавати аналіз помилок, що дозволяє учням ефективніше розуміти причини невдач і знаходити шляхи їх вирішення.

3. Покращенню методичних навичок: використання штучного інтелекту в навчальних середовищах допомагає викладачам розробляти інноваційні методи навчання, створювати інтерактивні програми, симуляції та інші інструменти для ефективного засвоєння матеріалу.

4. Підвищенню мотивації: використання новітніх технологій, таких як ШІ, стимулює інтерес студентів до навчання. Віртуальні репетитори, інтерактивні завдання та адаптивні системи сприяють залученню студентів у процес навчання.

Застосування штучного інтелекту під час вивчення дисципліни «Програмування» значно підвищує ефективність навчального процесу та якість засвоєння матеріалу. Завдяки можливостям ШІ забезпечується індивідуалізований підхід до кожного студента, адаптація завдань відповідно до рівня знань, автоматизація оцінювання та надання зворотного зв'язку в реальному часі. Це дозволяє студентам більш усвідомлено опановувати складні концепції програмування та вчасно виправляти помилки.

ШІ також сприяє створенню інтерактивних навчальних середовищ, що дозволяє студентам занурюватися у симуляції та практичні задачі, що наближують їх до реальних умов роботи. Використання таких технологій стимулює розвиток аналітичного мислення, підвищує

мотивацію до навчання та полегшує викладачам процес моніторингу та управління навчанням. Однак для ефективної інтеграції штучного інтелекту в освітній процес потрібне постійне оновлення методик викладання, підготовка викладачів до роботи з новими технологіями, а також увага до етичних питань і приватності даних.

Список використаних джерел:

1. Бубнов І.В. Можливості та ризики використання штучного інтелекту в освітній сфері сучасної України. *Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference*. Florence, Italy, November 27-29. P. 285-290. 2023. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/the-latest-information-andcommunicationtechnologies-in-education/>
2. Мельник А.В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 7 квітня 2023 р. Глухів, 2023. С. 250-253. URL: <https://cutt.ly/twDG6sN8>
3. Шевченко А.І. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія. Київ: ІПШІ, 2023. URL: https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023

Мозгальов А.А., Кізім С.С., м. Вінниця
e-mail: mozgaliovan@gmail.com

ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто особливості підготовки фахівців з інформаційних технологій у педагогічних закладах вищої освіти України. Проаналізовано загальні та спеціальні компетентності відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю «Інформаційні системи та технології». Досліджено ефективні форми і методи навчання, зокрема практико-орієнтоване та дуальне навчання, які забезпечують взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки. Висвітлено використання сучасних освітніх технологій, включаючи мобільне навчання (M-learning), електронне навчання (E-learning) та усепроникаюче навчання (U-learning), які сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: інформаційні технології, підготовка фахівців, професійна компетентність, практико-орієнтоване навчання, дуальна освіта, електронне навчання, мобільне навчання, усепроникаюче навчання.

Annotation. The article examines the peculiarities of the training of specialists in information technologies in pedagogical institutions of higher education of Ukraine. General and special competencies were analyzed in accordance with the Standard of Higher Education in the specialty «Information Systems and Technologies». Effective forms and methods of training have been studied, in particular practice-oriented and dual training, which ensure the relationship between theoretical and practical training. The use of modern educational technologies, including mobile learning (M-learning), electronic learning (E-learning) and pervasive learning (U-learning), which contribute to the formation of professional competencies of future specialists, is highlighted.

Keywords: information technologies, training of specialists, professional competence, practice-oriented education, dual education, electronic education, mobile education, pervasive education.

З кожним роком вимоги до підготовки фахівців з інформаційних технологій зростають. Це викликано соціально-економічними змінами в українському суспільстві, модернізацією вищої освіти, збільшенням ролі інформаційно-комунікативних технологій у всіх сферах науки, освіти і виробництва. Актуальність вивчення педагогічно-інформаційної галузі викликана й процесами інтеграції вищої освіти в європейський освітній простір, що зумовлює перегляд змісту підготовки фахівців з інформаційних технологій.

Результати вивчення наукової літератури показали, що питанню підготовки фахівців з інформаційних технологій приділяли увагу як вітчизняні (Р. Гуревич, С. Кізім, В. Кобися, Н. Морзе та ін.) так і зарубіжні дослідники (В. Drushel, Th. Daccord, A. November, V. Scott, J. Reich).

Мета статті – здійснити аналіз форм і методів підготовки фахівців з інформаційних технологій.

Підготовка фахівців з інформаційних технологій у вищих педагогічних навчальних закладах вимагає визначення змісту професійної діяльності майбутнього фахівця, знань загальних і спеціальних компетентностей, якими повинен оволодіти випускник-бакалавр спеціальності «Інформаційні системи та технології».

Відповідно до Класифікатора професій «фахівець з інформаційних технологій» належить до розділу професіоналів, професійні завдання яких передбачають «збільшення існуючого фонду знань, застосування певних концепцій, теорій та методів для розв’язання певних проблем...» [2]. Така діяльність вимагає ґрунтовної теоретичної та практичної підготовки фахівців у закладах вищої педагогічної освіти.

Аналіз нормативних документів, зокрема Стандарту вищої освіти України за спеціальністю «Інформаційні системи та технології» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, який затверджений і введений в дію наказом Міністерства освіти і науки № 1380 від 12 грудня 2018 року, засвідчив, що до загальних компетентностей належить: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, здатність до розуміння предметної області та професійної діяльності, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, здатність до пошуку, оброблення та узагальнення інформації з різних джерел, здатність спілкуватися іноземною мовою.

До найважливіших спеціальних компетентностей відносимо: здатність застосовувати стандарти в області інформаційних систем та технологій при розробці функціональних профілів, побудові та інтеграції систем, продуктів, сервісів і елементів інфраструктури організації, здатність проектувати, розробляти та використовувати засоби реалізації інформаційних систем, технологій та інфокомунікацій (методичні, інформаційні, алгоритмічні, технічні, програмні та інші), здатність управляти якістю продуктів і сервісів інформаційних систем та технологій протягом їх життєвого циклу, здатність управляти та користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними системами та технологіями (у тому числі такими, що базуються на використанні Інтернет) [5]. На переконання С. Кізім, до цих характеристик слід додати «методичний аспект діяльності викладача» [3, с. 329].

На думку Р. Гуревича, рівень компетентності фахівця з інформаційних технологій «залежить і від особистісних якостей суб’єкта діяльності – інтелектуальної активності, здібностей, пізнавальної потреби, мотивації професійних та особистісних досягнень» [1, с. 12]. За свідченням В. Кобисі та Г. Гордійчук, формування професійної компетентності у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського зумовлене особливостями «викладання навчальних дисциплін, специфіка яких полягає у вивченні закономірностей організації і функціонування технічних об’єктів різного призначення, розкритті зв’язків науки, техніки і технологій у перетворювальній діяльності

людини» [4, с. 191].

В підготовці фахівців з інформаційних технологій важливу роль відіграє практико-орієнтоване навчання, яке орієнтує освітній процес на майбутню професійну діяльність і передбачає інтеграцію теорії і практики з одночасним засвоєнням практичних дій. Практико-орієнтоване навчання дозволяє «трансформувати навчальну діяльність студента в професійну діяльність майбутнього фахівця», а також занурюватись у професійне середовище в процесі виробничої, навчальної і переддипломної практики [6, с. 658].

Одним із ефективних засобів професіоналізації навчання в закладах вищої педагогічної освіти є дуальна форма навчання, в основі якої також взаємозв'язок практичного та теоретичного компонентів підготовки фахівців з інформаційних технологій. Ця форма навчання в адаптованому вигляді використовується в багатьох країнах світу, наприклад в Німеччині, Австрії, Китаї, Франції та ін. В європейських країнах дуальне навчання (WBL) є базою вищої професійної освіти, основне завдання якої полягає у формуванні компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності [7].

Українські дослідники вважають дуальне навчання інтерактивним механізмом набуття професійної освіти, що базується на одночасному отриманні теоретичних знань, практичних навичок і досвіду, що відповідають напряду професійної підготовки майбутнього фахівця [6, с. 660]. За дуальною формою навчання здійснюється в двох місцях – у закладах вищої освіти та на виробництві. Дуальна форма навчання використовує активні методи оволодіння знаннями, методи проблемного навчання, метод проєктів, які реалізуються в умовах виробництва. Доцільними будуть лабораторні практикуми, імітаційно-тренінгові заняття, практичні завдання в умовах виробництва.

Під час проведення інтерактивних опитувань майбутні фахівці можуть використовувати платформи Jeopardylabs.com і Kahoot.com, з метою створення асоціограм і карти думок використовувати mentimeter.com, для проведення анкетування – GoogleForms, що дозволяло швидко обробляти та систематизувати інформацію.

За свідченням Р. Гуревича, В. Кобисі та Г. Гордійчук у Вінницькому державному педагогічному університеті імені М. Коцюбинського, в процесі підготовки фахівців з інформаційних технологій використовуються мобільне навчання (M-learning), електронне навчання (E-learning), усепроникаючого навчання (U-learning). Це дає можливість здобувачам освіти отримувати тексти лабораторних і практичних занять, матеріали лекцій, брати участь у телекомунікаційних проєктах, здійснювати моніторинг власних знань і досліджень [4, с. 189].

Отже, підготовка фахівців з інформаційних технологій вимагає використання широкого спектру форм і методів навчання. Це, насамперед, практико-орієнтоване та дуальна форма навчання, а також мобільне навчання, електронне навчання, усепроникаюче навчання. Ці форми навчання повною мірою можуть забезпечити адаптацію майбутнього фахівця з інформаційних технологій до професійної діяльності, сформувати в нього здатність бути успішним у цифровому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р.С. Професійна компетентність педагога-необхідна умова його професіоналізму. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця. 2013. Вип. 35. С.9-14.
2. Класифікатор професій ДК 003:2010 (Додаток А) [Електронний ресурс] / Наказ, Класифікатор від 28.07.2010 № 327 / Держспоживстандарт України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>.
3. Кізім С.С. Формування інформаційної компетентності майбутнього вчителя технологій

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців; методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця, 2011. Вип. 28. С. 328-332.

4. Ничкало Н.Г., Гуревич Р.С., Кобис В.М., Гордійчук Г.Б. Формування фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах дуальної освіти засобами комп'ютерно-орієнтованих технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Вінниця, 2021. Том 85, № 5. С. 189-206.

5. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 126 «Інформаційні системи і технології» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/126-inform.sist.tekhnol.bakalavr-1.pdf>.

6. Хамська Н.Б., Киналь А.Ю. Формування інформаційної компетентності майбутнього вчителя засобами практико-зорієнтованого навчання. С. 655-675. URL: <https://www.researchgate.net/publication/343120895>

7. Warneke D. Aktionsforschung und Praxisbezug in der DaF-Lehrerbildung. Kassel: Kassel Univ. Press, 2007. 599 s.

Харитонova В.В., м. Умань
e-mail: v.v.h@ukr.net
Святецький Б.А., м. Умань

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ
НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Анотація. Міцне теоретико-методологічне підґрунтя для осмислення особливостей формування нової екологічної парадигми в проблемному полі взаємодії людини і природи забезпечує розуміння екологічної спрямованості освіти як вагомого чинника формування екологічної культури в умовах загострення проблем духовно-морального становлення особистості.

Неконтрольована діяльність людини має глобальний вплив на природу, порушуючи екологічну рівновагу та природні процеси. Як наслідок, для майбутнього соціокультурного розвитку мають бути встановлені екологічні пріоритети. Сучасні екологічні проблеми стосуються не лише забезпечення матеріальними ресурсами, вони також мають значний вплив на підтримання рівня життя населення планети, що зумовлює необхідність розвитку екологічної свідомості та екологічної культури як окремої людини, так і суспільства в цілому.

Ключові слова: проєктна діяльність, екологічна культура, урок технологій.

Abstract. A solid theoretical and methodological basis for understanding the peculiarities of the formation of a new ecological paradigm in the problematic field of human-nature interaction provides an understanding of the ecological orientation of education as an important factor in the formation of ecological culture in the context of the aggravation of the problems of spiritual and moral formation of the individual.

Uncontrolled human activity has a global impact on nature, disrupting ecological balance and natural processes. As a result, environmental priorities should be set for future socio-cultural development. Modern environmental problems concern not only the provision of material resources, they also have a significant impact on maintaining the standard of living of the world's population, which necessitates the development of environmental awareness and environmental culture of both individuals and society as a whole.

Keywords: project activities, environmental culture, technology lesson.

Проблеми теорії та практики формування екологічної компетентності, екологічної освіти, екологічного світогляду та екологічної культури в здобувачів різного рівня освіти були висвітлені в наукових розвідках В. Вернадського, В. Гончарук, Н. Душечкіна, В. Коваль, І. Погасій, О. Савченко, М. Тарасенко, Л. Титаренко, Н. Трофімчук, Г. Пустовіт, Л. Чистякова.

Проте у дослідженнях прослідковується неоднозначність підходів щодо характеристики формування екологічної культури в учнів на уроках трудового навчання та технологій. Тому мета дослідження – це теоретично обґрунтувати особливості формування екологічної культури в учнів на уроках технологій.

В аспекті започаткованого дослідження В. Маршицька стверджує, що екологічною компетентністю слід вважати «здатність особистості до ситуативної діяльності в побуті та природному оточенні, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля».

Розглядаючи екологічну культуру як значиме у соціальному плані новоутворення, Л. Виговський та Т. Виговська пов'язують її сформованість із зрілістю екологічної свідомості, оволодінням певною сумою екологічних знань, які є базою раціональної екологічної діяльності, що заснована на ціннісному ставленні до природи. Вони переконують нас у тому, що «в умовах глобальної екологічної кризи актуальною є проблема формування і підвищення зрілості екологічної свідомості особистості» [1, с. 35], яка стає стрижнем екологічної культури.

Водночас неможна не зважати на той факт, що в «Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти» екологічну компетентність трактовано як здатність усвідомлювати екологічні основи природокористування і необхідність охорони природи, розуміти контекст і взаємозв'язок господарської діяльності і важливість збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства. Як бачимо в концепції «Нова українська школа» розглянуто екологічну компетентність, як усвідомлення значущості здорового способу життя, фізичного розвитку й підготовки для повноцінного життя людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Науковці Н. Вовк та С. Головка розкривають сутність екологічної освіти, як обов'язковим інструментом сучасної школи щодо формування у молоді екологічного стилю мислення та поведінки. У зв'язку з цим виховання молоді в дусі дбайливого ставлення до природи повинно стати неодмінним компонентом навчального процесу, який можливо здійснювати на уроках трудового навчання та технологій. Як стверджують дослідники В. Коваль і І. Погасій що для учителя Нової української школи одним із завдань є виховання високого рівня екологічної культури молоді [3].

На думку вченого Н. Вільховецької вчитель формуючи екологічну грамотність в учнів на уроках трудового навчання і з врахуванням наступних аспектів, як гуманістичну спрямованість і зростаючу роль екологічних чинників у вирішенні глобальних проблем людства насамперед через раціональне використання природних ресурсів, забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування, захисту середовища від забруднення промисловими та побутовими відходами, збереження фізичного і духовного здоров'я людини тощо.

Зазначимо, що навчальною програмою технології для 10-11 класів в структурі базового модуля передбачено розділ чотири «Екологічні і техногенні проблеми в перетворювальній діяльності людини». Даний розділ містить такі теми як глобальні проблеми людства та природоохоронні технології. Для реалізації даних тем потрібно використати форми та методи проведення уроків з екологічним наповненням та бути насиченими цікавою інформацією та фактами, що відображають актуальністю поставленої проблеми.

Традиційно використовують такі форми екологічної освіти під час урочної діяльності, як інтегровані уроки, уроки- подорожі, лекції, конференції, семінарські заняття, дискусії, екскурсії, екологічні ігри, кіноуроки, розробка екологічних проєктів, заняття з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, мультимедійних та інтерактивних технологій.

Як стверджують науковці В. Бербец, О. Коберник, А. Терещук, С. Ткачук, С. Ящук та інші, що реалізації освітнього процесу на уроках трудового навчання та технологій необхідно здійснювати через проєктну діяльність. А враховуючи думку дослідників Н. Вовк та С. Головки процес формування екологічної культури буде ефективним через виконання проєктів, що реалізують екологічні питання. Використання проєктної технології забезпечує формування в здобувачів здатності висловлювати свою думку, розв'язувати нові нетипові задачі, логічно мислити, демонструвати свої ділові якості. Проєктна діяльність також розвиває соціальний аспект особистості, включає її у різні види суспільної діяльності [2, с. 241].

Для прикладу на уроці з технологій можна виконати екологічний проєкт на тему «Безвідходне виробництво: як допомогти планеті і при цьому заробити». Актуальність вказаного проєкту є сучасний етап розвитку суспільства, що вимагає реалізацію екологічної освіти та формування екологічної культури населення. Тому сьогодні назріла гостра необхідність здійснювати сортування та переробку відходів з економічним стимулюванням до вказаної діяльності.

Метою проєкту є залучення здобувачів освіти до практичної діяльності з розв'язання проблеми сортування і переробки відходів та здійснення еколого-просвітницької роботи. Завданнями проєкту є організація практичної діяльності здобувачів освіти, яка спрямована на розв'язання екологічних проблем (наприклад, «Як заробляти на відходах», «Систематизація відходів», «Безвідходне виробництво – майбутнє світу»).

Очікувані результати проєкту це ґрунтовні знання нормативно-правової бази, уміння знаходити правильні рішення в існуючій екологічній ситуації й оцінювати їх, уміння співставляти можливості й інтереси. Учасниками проєкту будуть здобувачі 11-го класу. Під час реалізації будуть застосовані такі методи, як мозковий штурм, групова співпраця, спостереження, пошукова робота, практична робота. Мотивацією здобувачів до реалізації проєкту буде самореалізація та самовдосконалення у процесі творчої діяльності, самоусвідомлення взаємозв'язку між здоров'ям людини та станом навколишнього середовища.

Завершенням розробки та реалізації проєкту буде обробка й оформлення результатів виконання проєкту з представленням матеріалів роботи на зборах із узагальненням отриманого досвіду та визначення найбільш сильних і найбільш слабких сторін роботи.

Отже, формування екологічної культури в учнів 10-11 класів – це непросте, скоординоване, довгострокове послідовних дій та заходів. Формування інтересу до екологічної культури, можливе з використанням на уроках традиційних, нетрадиційних, сучасних педагогічних технологій. Але головна роль по формуванню екологічної культури в учнів відводиться методу проєктів, який передбачає відкриття учням можливості формувати відповідне свідоме уявлення про ставлення до власного здоров'я і життя, раціонального природокористування та екологічної свідомості людей.

Список використаних джерел:

1. Виговський Л., Виговська Т. Екологічна свідомість як основа екологічної культури особистості. *Гуманітарно-релігійнознавчий вісник*. 2019. № 2(14). С. 35-38.
2. Вовк Н.В., Головка С.О. Формування екологічної культури на уроках трудового навчання та технологій. *Модернізація змісту освіти у підготовці майбутніх професійно-педагогічних фахівців: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Кривий Ріг, 21 квіт. 2023 р.)*. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. С. 240-243.
3. Коваль О.В., Погасій І.О. Екологічна компетентність учителя Нової української школи: навч.-метод. посіб. в табл. і схем. Чернівці: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. 40 с.

Харитонova В.В., м. Умань

e-mail: v.v.h@ukr.net

Удніков В.К., м. Умань

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ STEAM-ПРОЄКТУВАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Анотація. Концепція Нової української школи слугує основою для сучасної моделі загальної середньої освіти, що впроваджується на теренах України. Метою освітнього процесу є розвиток творчих здібностей учнів у сфері технологічної освіти. Наразі вона перебуває на стадії розвитку та трансформації, що потребує вдосконалення існуючих підходів, а також створення нових, ефективних для розвитку творчої особистості учнів під час навчання технологій у закладах загальної середньої освіти. В умовах реформування та модернізації освітньої галузі особливо гостро постає проблема підготовки кваліфікованих вчителів-новаторів, здатних оперативно генерувати нові ідеї, швидко адаптуватися до змін, працювати творчо, зосереджуватися на випереджувальному розвитку та застосуванні новітніх методів.

Ключові слова: STEAM-освіта, STEAM-проєктування, урок технологій.

Abstract. The concept of the New Ukrainian School is the basis for the current model of general secondary education being implemented in Ukraine. The goal of the educational process is to develop students' creative abilities in the field of technological education. Currently, it is undergoing development and transformation, which requires improvement of existing approaches and creation of new ones that are effective for the development of students' creative personality in the process of teaching technology in general secondary education. In the context of reforming and modernizing the education sector, the problem of training qualified teachers-innovators who are able to quickly generate new ideas, adapt quickly to changes, work creatively, focus on advanced development and apply the latest methods is particularly acute.

Keywords: STEAM education, STEAM design, technology lesson.

Впровадження інноваційного навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій на засадах творчого комплексного підходу до STEM і STEAM-освіти в закладах освіти. Науковець М. Сандерс, виокремлюючи інтегративну роль учителя (викладача) технологій у STEM-освіті, підкреслює, що її забезпечують учителі природничих наук (science), технологій (technology), математики (mathematics) – STEM-педагоги (STEM educators) [4, с. 24].

Наукові доробки І. Шимкової, С. Цвілик та В. Гаркушевського вказують на STEAM-підхід як важливий чинник формування інноваційного вчителя трудового навчання та технологій, який очікувано матиме комплекс загальних і фахових компетентностей і як засіб формування творчих здібностей майбутніх педагогів, що гостро відповідає вимогам сьогодення [3, с. 154].

Стає зрозумілим, той факт, що STEM-підхід у навчанні передбачає проєктування навчальних планів, коли скасовується навчання природничо-математичних та технічних дисциплін в якості самостійних. З огляду на зазначені думки й трактування, Р. Байбі наголошує, що нині формуються нові обставини, і STEM-освіта вимагає посилення ролі технологій у шкільних навчальних програмах. Зокрема, технології варто трактувати широко, не обмежуючись, як це іноді трапляється, інформаційно-комунікаційними технологіями. Зростає роль інженерних знань, що стають інструментом реалізації проблемного навчання та запровадження інновацій.

У технологічній STEM-освіті учнів залучають до практичної діяльності з метою

розширення діапазону організаційних форм, методів навчання, способів навчальної взаємодії та надання певних пріоритетів засвоєння навчального матеріалу у процесі інтерактивних занять: екскурсій, квестів, конкурсів, фестивалів, хакатонів, практикумів тощо [1].

Слушною тут є думка, що інноваційні методики реалізації змісту STEAM-освіти через організацію творчих проєктів, є важливим для ефективного впровадження STEAM-проєктування в профільній школі, оскільки без формування технологічної культури всіх учасників освітнього процесу неможливою є повноцінна реалізація STEAM-орієнтованого підходу в освітньому процесі.

Зважаючи на специфіку навчання технологій у профільній школі STEM-освіта є засобом практичних занять, демонструє учням застосування науково-технічних знань у життєвих реаліях. Вони розробляють, удосконалюють і розвивають технологічні продукти (вироби), створюють прототипи реальних виробів. Водночас неможна не зважати на той факт, що STEM-проєктування спонукає до розвитку критичного мислення та вирішення проблем нетиповим способом. Як бачимо STEM-проєкти відрізняються активною комунікацією й командною роботою учасників, адже під час обговорення проєктів створюється вільна атмосфера для дискусій і висловлювання думок [2].

За логікою аналізу поставленої проблеми В. Соловей, В. Глуханюк, І. Шимкова зосереджують увагу на необхідності під час навчання технологій у закладах загальної середньої освіти реалізувати STEM-освіту засобами практичних завдань. Даний процес передбачає розробку, удосконалення і розвиток технологічних продуктів, створюючи прототипи реальних виробів. Варто зауважити, що реалізація буде відбуватися через бінарні уроки трудового навчання та технологій з математикою (вивчення певних правил математики і їх практичне застосування у вирішенні практичних завдань з трудового навчання), бінарні уроки трудового навчання та технологій з фізикою (вивчення фізичних законів і їх урахування в процесі проєктування, виготовлення, оздоблення виробів). Ймовірними є спільні теми трудового навчання та технологій з українською мовою, хімією, інформатикою (наприклад, в оформленні описів творчих проєктів) тощо.

Зазначимо, що науковець В. Соловей вказує на актуальність впровадження STEAM-проєктів на уроках технологій, як каталізатор розвитку дослідницьких умінь учнів. Як видно з вищезазначеного учні зможуть брати активну участь в STEAM-проєктах на різних рівнях – від проведення простих досліджень до складних наукових досліджень. Цей етап навчання може бути вирішальним, оскільки він дозволяє учням не лише засвоїти теоретичні знання, але й застосувати їх у реальній практиці. Дана проєктна діяльність сприятиме розвитку дослідницької діяльності, критичного мислення, командної роботи та комунікативних здібностей. Етапи STEAM-проєкту будуть поділятися на визначення проблеми дослідження, планування дослідження, збір даних, висновки та розробка рекомендацій та презентація результатів дослідження.

Враховуючи вищевикладене теоретичне осмислення потрібно відзначити і науковий погляд С. Цвілик та В. Гаркушевського, який полягає в додаванні мистецтва (Arts) до STEM у реалізації STEAM. Даний підхід передбачає активне залучення до творчого мислення та прикладного мистецтва в реальній ситуації, виявлення та створення креативних способів вирішення проблем, інтеграція принципів або подання інформації. Реалізація буде відбуватися із врахуванням сучасного розвитку інформаційних технологій, спеціальних програм-редакторів, програм з проєктування, моделювання, появи 3D-принтерів тощо для учня. Це стане запорукою формуванням вміння виготовляти власні вироби із розвинутим творчим мисленням та з широкою художньою уявою, так само як і здатності творчо змінювати навколишнє середовище.

Отже, даний аналіз наукової літератури дозволяє зрозуміти, що впровадження STEM-проектування на уроках технології в середовищі профільної школи буде спрямоване не лише на засвоєння навчального матеріалу, а й на особистісний розвиток та реалізацію проєктів з використанням складних, багаторівневих, динамічних систем технологічних атрибутів і творчих здібностей особистості.

Список використаних джерел:

1. Засоби та обладнання STEM. URL: <https://imzo.gov.ua/stemosvita/zasobi-ta-obladnannya-stem/> (дата звернення: 15.09.2024).
2. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1470777-17#Text> (дата звернення: 03.09.2024).
3. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Гаркушевський В.С. Модернізація професійної і технологічної підготовки майбутніх педагогів у контексті розвитку STEAM-освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2019. Вип. 1(19). С. 152-159.
4. Sanders M. STEM, STEM education, STEMmania. *The Technology Teacher*. 2009. No 68(4), P. 20-26.

РОЗДІЛ III

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ТА ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Стешенко В.В., Стешенко Б.В., м. Слов'янськ – м. Дніпро
e-mail: steshenko.volodymyr@gmail.com

ДО ПИТАННЯ ПРО ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХІ ст.

Анотація. Представлено систематизовані об'єктивні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі в першій половині ХХІ ст., які визначено на підставі основних аспектів досвіду професійної діяльності вчителя. До них віднесено: соціальні, предметні (техніко-технологічні), економічні, екологічні, педагогічні та психологічні. Такий підхід дасть можливість уточнити й привести зміст технологічної освітньої галузі до нових вимог, що має забезпечити розвиток в учнів якостей, характерних для особистості нового часу.

Ключові слова: зміст технологічної освітньої галузі, інформаційно-технологічне (цифрове) суспільство, об'єктивні передумови змісту технологічної освітньої галузі, особистісні якості громадянина ХХІ ст.

Abstract. The article presents systematized objective prerequisites for determining the content of technological education in the first half of the twenty-first century, which are determined on the basis of the main aspects of the teacher's professional experience. These include: social, subject (technical and technological), economic, environmental, pedagogical and psychological. Such an approach will make it possible to clarify and bring the content of technological education to new requirements, which should ensure the development of qualities characteristic of a personality of the new time.

Keywords: information and technological (digital) society, content of technological education, objective prerequisites for the content of technological education, personal qualities of a citizen of the XXI century.

Запровадження технологічної освіти замість трудового навчання у ХХІ ст. обумовлено переходом світового суспільства від науково-технічної до інформаційно-технологічної стадії розвитку. Такий перехід висунув нові вимоги до безпосередньої виробничої діяльності людини, її професійних і особистісних якостей, що зумовило запровадження в освіту гуманістичної парадигми. Як відомо, гуманістична парадигма передбачає не тільки всебічний розвиток особистості кожного учня, а й формування в нього таких якостей громадянина ХХІ ст., як патріотизм, активність життєвої позиції, здатність приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини, критично мислити, а також здатність до інноваторства та конкуренції на ринку праці, навчання впродовж життя тощо [2]. Відповідно виникла необхідність обґрунтувати та визначити зміст освітніх галузей для ЗЗСО, зокрема технологічної.

Певним чином зміст технологічної освітньої галузі, як і інших, представлено в Державному стандарті базової середньої освіти (2020). Але, ми працюємо на перспективу.

Отже, будь-яку діяльність (а визначення змісту і є діяльністю) обумовлюють певні передумови (обставини). Найбільш загальними є об'єктивні та суб'єктивні передумови. Оскільки нас цікавлять об'єктивні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі, то ми на них і зупинимося.

Під об'єктивними передумовами вчені розуміють такі обставини, що з'являються або існують незалежно від волі людини. У наукових доробках науковців з технологічної освіти (О. Коберник, С. Ткачук, С. Ящук і ін.) передумови запровадження в шкільну практику технологічної освіти були визначені на початок ХХІ с. [1 і ін.]. Але з часом перелік цих передумов розширювався, а зміст уточнювався, що викликало необхідність їх систематизації. На підставі основних аспектів досвіду професійної діяльності вчителя ми згрупували об'єктивні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі в систему, яка представлена соціальними, предметними (для технологічної освітньої галузі – технічними), економічними, екологічними, педагогічними та психологічними обставинами.

1. Соціальні передумови в освіті ми розуміємо як такі, що своїм способом соціального функціонування окреслюють існуючу в певному суспільстві систему норм дій, цільових і смислових орієнтирів та мотивів поведінки [5]. Вони характеризуються моральними, правовими, релігійними, корпоративними, сімейними, естетичними нормами, а також звичаями та традиціями [3], що визначає культуру особистості.

Відповідно до технологічної освітньої галузі соціальною передумовою визначення її змісту є необхідність формування в учнів загальної культури в аспекті предметно-перетворювальної діяльності, а саме: формування технологічної культури.

2. Технічні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі зумовлені можливістю узагальнення досвіду людства в предметно-перетворювальній діяльності на основі класифікації та наукової систематизації матеріалів, знарядь праці, технології і організації цієї діяльності. Така систематизація, за твердженням Д. Тхоржевського [4, с. 73-86], сприяла: виявленню типових технологічних процесів у предметно-перетворювальній діяльності, єдиних їх наукових основ; запровадженню модульної побудови агрегатних верстатів, машин, приладів і т. ін.; виникненню системи загально-технічних наук (матеріалознавство, опір матеріалів, теорія машин і механізмів, деталі машин, технологія та ін.); виникненню системи інтегрованих наукових галузей (матеріалознавство, опір матеріалів, теорія машин і механізмів, деталі машин, технологія та ін.). Окрім того, в останні роки йде стрімке впровадження цифрових технологій у всі сфери життя людини, що також визначає певні обставини визначення змісту сучасної технологічної освіти учнів. Все це обумовлює необхідність формування у сучасних учнів загально-технічної та цифрової культури.

3. Економічні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі зумовлені запровадженням ринкових відносин, що вимагає володіння підприємницькою здатністю, яка передбачає: виготовлення не просто товарів широкого вжитку, а товарів корисних і привабливих, які мають сучасний дизайн та користуються попитом у покупців; вивчення та формування попиту і задоволення потреб попиту споживачів на товари, просування їх на ринку.

4. Екологічні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі зумовлені негативним впливом шкідливих виробництв на екологію не тільки окремих регіонів, а й усієї планети. Як відомо, зокрема, пластик настільки отримав розповсюдження, що його складові знаходять у самих неочікуваних місцях: він попадає в організм не тільки тварин і риб, а й людини, що негативно впливає на її здоров'я. І це тільки один приклад із багатьох.

Відповідно, одним із завдань технологічної освітньої галузі є формування в учнів

готовності до зміни навколишнього природного середовища засобами сучасних технологій без заподіяння йому шкоди. Все це зумовлює необхідність навчання їх виготовленню виробів з екологічно чистих матеріалів, переробці та утилізації шкідливих матеріалів, використанню безпечних технологій тощо.

5. Педагогічні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі зумовлені політехнологічною сутністю перетворювальної діяльності у виробництві товарів, послуг і інформації. На основі політехнологічного підходу виникає можливість створення в учнів загальних уявлень про основи узагальненої цілісної технології предметно-перетворювальної діяльності на прикладі двох-трьох типових галузей виробництва (виготовлення виробів з деревини, металу, електротехнічних робіт, тканини, глини, побутового обслуговування тощо). Тобто учні можуть оволодівати технологією не з кожного виду предметно-перетворювальної діяльності (що дуже громіздко), а основними принципами її здійснення на прикладі найбільш доступних матеріалів з використанням методу проектування.

6. Психологічні передумови визначення змісту технологічної освітньої галузі зумовлені психолого-фізіологічними закономірностями формування в учнів особистісних якостей в процесі предметно-перетворювальної діяльності. До них відносяться (за Д. Тхоржевським [4, с. 27]): закономірності розвитку в учнів на кожному етапі навчання певних особистісних якостей; закономірності розвитку в учнів здатності до переносу знань і вмінь з одного виду діяльності на інший, з однієї галузі в іншу; закономірності соціалізації учнів і адаптації їх в нових соціально-економічних умовах; закономірності розвитку здатності особистості до продуктивної діяльності.

Таким чином, урахування запропонованої систематизації передумов дасть можливість уточнити й привести до нових вимог зміст технологічної освітньої галузі в першій половині XXI ст., що має забезпечити розвиток в учнів особистісних якостей, характерних для інформаційно-технологічного, цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Коберник О.М., Ящук С.М. Наукові засади теорії та методики навчання технологій: навчальний посібник. Умань: ФОП Жовтий ОО, 2013. 281 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kr160988?an=1> (дата звернення: 16.09.2024).
3. Мінц М.О. Соціологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 244 с. 1.4. Соціальні норми. URL: <http://surl.li/knzjmh> (дата звернення: 16.09.2024).
4. Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання. Частина I. Теорія трудового навчання. Київ: РННЦ «ДІНІТ», 2000. 248 с.
5. Філософія: мультимедійний навчальний посібник. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/lection/lec7.html> (дата звернення: 16.09.2024).

Коломієць А.М., м. Вінниця
e-mail: allakolomiec2@gmail.com

Швець О.А., м. Львів
e-mail: kafedradesignwork@gmail.com

Музика Ю.О., м. Вінниця
e-mail: muzykaukr@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ ВИДІВ МИСТЕЦТВ ЯК ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Анотація. У статті вказано на значний виховний потенціал мистецтва. Автори наголошують на необхідності застосування мистецтва в освітньому процесі і демонструють можливі способи інтеграції різних видів мистецтв. Зроблено висновок, що поєднуючи різні види мистецтва, можна створити багатогранне навчальне середовище, яке сприяє розвитку творчих навичок, критичного мислення та соціальних взаємодій.

Ключові слова: виховний потенціал мистецтва, інтеграція мистецтв, розвиток творчих навичок, критичне мислення.

Abstract. The article points out the significant educational potential of art. The authors emphasize the need to use art in the educational process and demonstrate possible ways of integrating different types of art. It was concluded that by combining different types of art, it is possible to create a multifaceted learning environment that promotes the development of creative skills, critical thinking, and social interactions.

Keywords: educational potential of art, integration of arts, development of creative skills, critical thinking.

Відомо, що мистецтво має значний виховний потенціал для учасників освітнього процесу. Мистецтво стимулює творчість і уяву, що важливо для всіх учасників освіти. Заняття мистецтвом допомагають розвивати емоційний інтелект, співчуття і здатність розуміти почуття інших. Аналіз художніх творів розвиває критичне мислення і навички оцінювання, які є важливими в навчанні. Мистецькі проекти часто вимагають співпраці, що сприяє формуванню соціальних навичок і комунікації. Мистецтво дозволяє досліджувати різні культури і історії, що розширює світогляд учасників освітнього процесу. Тому імплементація мистецтва в освітній процес може значно підвищити його ефективність та сприяти вихованню й розвитку учнів.

Ще сильніший виховний і розвивальний потенціал має інтеграція різних видів мистецтва, що може суттєво збагачувати навчальний процес та сприяти вихованню й розвитку учнів. Наприклад, поєднання живопису або графіки з вивченням літератури, де учні можуть ілюструвати свої улюблені уривки з книг або створювати комікси за мотивами літературних творів. Інтеграція театрального мистецтва з музикою може бути корисною для розвитку навичок публічних виступів і співпраці. Учні можуть створювати мюзикли або театральні постановки з музичним супроводом. Розробка танцювальних номерів, натхнених певними художніми творами, допомагає учням дослідити виразність руху через призму мистецтва.

На уроках трудового навчання включення природних матеріалів у створення мистецьких проєктів може виховувати повагу до природи і розвивати екологічну свідомість. Використання цифрових технологій для створення мультимедійних проєктів дозволяє учням вивчати нові інструменти і методи вираження. Отже, поєднуючи різні види мистецтва, можна створити багатогранне навчальне середовище, яке сприяє розвитку творчих навичок, критичного мислення та соціальних взаємодій.

Прикладами інтеграції мистецтв у навчальній діяльності учнів можуть бути такі:

Проєкт «Література в образах»: учні читають уривки з класичної літератури, а потім створюють художні роботи, які ілюструють їхні враження чи інтерпретації тексту. Це може бути

живопис, колажі, графіка або виготовлення персонажів літературних творів з паперу, тканини, дерева тощо.

Театралізовані уроки: вчитель може інтегрувати театральні елементи в уроки історії або літератури, де учні виконують сцени з історичних подій або літературних творів. Це допомагає краще засвоїти матеріал.

Музика та історія: учні досліджують історичні епохи через музику, аналізуючи, як музика відображає соціальні зміни. Потім можуть створити власні музичні композиції, натхненні певною епохою.

Танцювальний проєкт «Культура через рух»: учні вивчають традиційні танці різних культур і представляють їх, обговорюючи, як рух відображає культурні особливості та цінності.

Мультимедійні презентації: учні працюють над створенням мультимедійних проєктів, де поєднують відео, музику та графіку для представлення досліджуваної теми або проєкту.

Найефективнішою технологією інтеграції мистецтв з трудовим навчанням є STEAM-проєкти, під час виконання яких учні на основі наукових знань створюють арт-об'єкти з різних матеріалів, застосовуючи сучасні технології. Такі інтеграційні проєкти не лише розвивають творчі здібності учнів, а й сприяють глибшому розумінню навчальних тем [2, с. 29]. Зручним і ефективним інструментом інтеграції різних мистецтв може бути штучний інтелект, який здатен візуалізувати музику, літературні твори, історичні матеріали, а також будь-які творчі ідеї замовника [1, с. 75].

Інтеграція мистецтв у закладах освіти активно практикується в багатьох країнах. Зокрема у США широко впроваджено концепцію «Arts Integration», де мистецтво інтегрується в усі предмети навчальної програми. Багато шкіл мають спеціалізовані програми, які сприяють розвитку творчих здібностей учнів [3]. В канадських школах мистецтво часто використовується для розвитку критичного мислення та соціальних навичок, зокрема через програми мистецької освіти.

У Великій Британії акцент на інтеграцію мистецтв у навчання є важливим аспектом національної освітньої політики, зокрема в рамках програми «Creative Partnerships». В Австралії також значні зусилля спрямовано на інтеграцію мистецтв у навчальний процес, що сприяє розвитку креативності та інноваційності учнів. Освіта у Фінляндії також відзначається творчим підходом до навчання, де мистецтво інтегрується в різні предмети для сприяння всебічному розвитку учнів.

Ці та інші країни демонструють успішні приклади інтеграції мистецтв в освітній процес з метою виховання учнів і розвитку їхніх творчих навичок [4; 5]. Тому українським педагогам варто ознайомитись із закордонним досвідом інтеграції різних мистецтв в освітній процес з метою виховання та розвитку учнів. Проте можливості та способи інтеграції різних видів мистецтва настільки різноманітні, що в цьому напрямі варто продовжувати подальші дослідження.

Список використаних джерел:

1. Коломієць А.М., Швець О.А. Використання штучного інтелекту в мистецькій освіті. Мат-ли Всеукраїнської наукової конференції «Філософія культурно-мистецької освіти». Київ, 2024. С. 73-78.
2. Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М., Бірюк О.О. STEAM-проєкти на уроках трудового навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. Вип. 49. С. 28-32.
3. Donovan L., Pascale L. Integrating the Arts Across the Curriculum, 2nd Edition. *Teacher Created Materials*, 2022 . 208 p.
4. Mahgoub Y.M. The role of art education in developing students' thinking skills for sustainable development. 2021. 136 p.
5. Rolling J.H. The Arts and the Creation of Mind. *Curriculum Studies*, 2005, Vol. 37, P. 1-13.

ПОНЯТТЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. Візуалізація навчального матеріалу – це процес представлення інформації у візуальних формах, таких як графіки, діаграми, малюнки та інші візуальні елементи, що сприяють кращому розумінню і запам'ятовуванню знань. Вона має велике значення в освітньому процесі, оскільки допомагає:

- зрозуміти складні концепції: візуалізація полегшує сприйняття абстрактних і складних ідей, роблячи їх більш доступними і зрозумілими;
- стимулювати інтерес: яскраві та цікаві візуалізації можуть привернути увагу учнів, мотивуючи їх до навчання;
- підтримувати різні стилі навчання: візуальні матеріали відповідають потребам візуальних учнів, надаючи їм можливість засвоювати інформацію через зорові образи;
- завершувати навчальний процес: візуалізація може використовуватися для підсумування та структурування знань, дозволяючи учням швидше орієнтуватися в матеріалі.

Таким чином, візуалізація навчального матеріалу є важливим інструментом, який підвищує ефективність навчання та сприяє досягненню кращих результатів у освітньому процесі.

Ключові слова: візуалізація, навчальний матеріал, освітній процес, мультимедійні засоби, профільне навчання.

Abstract. Visualisation of educational material is the process of presenting information in visual forms, such as graphs, diagrams, drawings and other visual elements that contribute to better understanding and memorisation of knowledge. It is of great importance in the educational process because it helps:

- understand complex concepts: visualisation makes abstract and complex ideas easier to grasp, making them more accessible and understandable;
- stimulate interest: vibrant and engaging visualisations can grab learners' attention, motivating them to learn;
- support different learning styles: visuals cater to the needs of visual learners, giving them the opportunity to absorb information through visuals;
- completing the learning process: visuals can be used to summarise and structure knowledge, allowing learners to navigate through the material more quickly.

Thus, visualisation of learning material is an important tool that increases the effectiveness of learning and contributes to achieving better results in the educational process.

Keywords: visualisation, educational material, educational process, multimedia, specialised training.

У сучасній педагогічній практиці візуалізація навчального матеріалу набуває особливого значення. Це пов'язано з потребою підвищення ефективності навчання в умовах зростаючого обсягу інформації, розвитку нових технологій та змін у сприйнятті й обробці інформації учнями. Візуалізація дозволяє зробити навчальний матеріал зрозумілішим, структурованим і легшим для засвоєння, що особливо важливо в умовах сучасної освіти, яка орієнтована на розвиток критичного мислення та практичних навичок.

В освітньому процесі візуалізація матеріалу є одним з інструментів активізації пізнавальної діяльності учнів. Вона викликає інтерес до навчання, допомагає формувати уявлення про певні явища та процеси й робить навчання інтерактивним.

Поняття «візуалізація» означає використання наочних засобів (графіків, схем, карт, малюнків, відео та інших візуальних елементів) для покращення процесу навчання. Візуалізація допомагає зробити інформацію більш зрозумілою, стимулює розвиток уяви, сприяє кращому запам'ятовуванню та засвоєнню матеріалу, а також активізує різні типи

сприйняття (зорове, слухове тощо). Вона є ефективним інструментом для формування системного бачення навчальної теми та зв'язків між різними поняттями.

Л. Андрусик виділяє такі основні види візуалізації, які можна застосувати в ході проведення уроків: електронні підручники; інтернет-ресурси; відеоуроки; презентації; ментальні карти; кластери; метаплани; скрайбінги; фішбоуни [1].

Кожен з цих видів візуалізації має свої переваги у різних навчальних ситуаціях і для різних предметів, що дозволяє варіювати методи залежно від завдань уроку.

Але є й інші підходи до визначення видів, їх теж потрібно вказати – хто і які види візуалізації виділяє. Наприклад, А. Вітченко, А. Корнева, А. Коваленко визначають такі технології візуалізації навчального матеріалу: інфографіка; сторітелінг; скрайбінг; скетчноутинг [2, с. 10-11].

Візуалізація має декілька важливих функцій у навчальному процесі:

- підвищення доступності інформації: візуальні матеріали полегшують сприйняття складних концепцій та ідей, особливо для учнів, які краще засвоюють інформацію через зорові канали;
- збільшення ефективності запам'ятовування: зорові образи краще запам'ятовуються порівняно з текстовою інформацією, оскільки активуються обидві півкулі мозку;
- активізація мисленнєвої діяльності: візуалізація стимулює розвиток критичного мислення, аналізу та синтезу інформації, оскільки учні часто самостійно мають зробити висновки на основі візуальних даних;
- підвищення мотивації до навчання: використання сучасних засобів візуалізації, таких як відео, анімації або інтерактивні презентації, дозволяє зробити навчання цікавішим і захоплюючим для учнів;
- систематизація знань: схеми та таблиці дозволяють структурувати матеріал, показати взаємозв'язки між поняттями, що сприяє глибшому засвоєнню знань [3].

З погляду психології, візуалізація навчального матеріалу допомагає активувати різні типи пам'яті: зорову, моторну та слухову (якщо використовується анімація або відео). Дослідження показують, що навчання, яке включає візуальні елементи, сприяє кращому закріпленню матеріалу у довготривалій пам'яті. Вченими доведено, що візуально текстову частину людина зором може сприйняти приблизно на 75%, а презентації, схеми, малюнки чи будь-які інші графічні об'єкти – на 95%. Таку розбіжність у відсотках можна пояснити тим, що приблизно 70% інформації людина сприймає зором за допомогою сенсорних рецепторів. З візуальною інформацією людині значно легше працювати, оскільки не треба обирати із великого масиву текстової інформації щось головне, бо для графічних об'єктів ця вибірка уже здійснена [4, с. 166].

З розвитком цифрових технологій візуалізація навчального матеріалу набуває нових форм. Використання мультимедійних засобів, таких як інтерактивні дошки, програми для створення інфографіки та віртуальні симулятори, дає можливість робити уроки інтерактивними та залучати учнів до активної взаємодії з навчальним матеріалом.

Особливо актуально це у профільному навчанні, де важливо не лише пояснювати теорію, а й показувати практичні аспекти застосування знань. Наприклад, на уроках технологій з профілю підприємництва візуалізація може допомогти учням краще зрозуміти процеси бізнес-планування, аналізу ринкових тенденцій, формування бізнес-моделей тощо.

Візуалізація навчального матеріалу є потужним інструментом у сучасній освіті, який дозволяє зробити навчальний процес ефективнішим, цікавішим і зрозумілішим для учнів [5]. Її використання сприяє кращому сприйняттю та засвоєнню матеріалу, активізує пізнавальну діяльність учнів і підвищує їхню мотивацію до навчання. З урахуванням розвитку технологій та

зміни підходів до навчання, візуалізація стає невід'ємною частиною освітнього процесу, забезпечуючи його інноваційний та інтерактивний характер.

Отже, візуалізація навчального матеріалу є важливим компонентом сучасного освітнього процесу, який сприяє ефективному засвоєнню знань, активізації мислення та підвищенню мотивації учнів. Вона дозволяє зробити складну інформацію більш доступною та зрозумілою, полегшує процес запам'ятовування та сприяє розвитку творчих здібностей. Використання різноманітних візуальних засобів у навчанні допомагає встановлювати логічні зв'язки між поняттями, формує цілісне уявлення про предмет, а також враховує різні стилі сприйняття інформації учнями. Таким чином, візуалізація є не просто допоміжним методом, а й потужним інструментом для підвищення якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Андрусик Л. Презентація до педради. Сучасні форми візуалізації навчального матеріалу. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-do-pedradi-suchasni-formi-vizualizaci-navchalnogo-materialu-100947.html> (дата звернення: 05.10.2024).
2. Вітченко А.М., Корньова А.О., Коваленко А.М. Характеристика сучасних технологій візуалізації навчального матеріалу для дітей шкільного віку. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3201/1/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%B9%20%D0%B2%D1%96%D0%B7%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%83%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%83.pdf> (дата звернення: 05.10.2024).
3. Гавронський В.В. Візуалізація навчальної інформації. Сайт для вчителів фізики / *Інститут післядипломної освіти*. URL: https://phys.ipr.kubg.edu.ua/?page_id=662 (дата звернення: 30.09.2024).
4. Шаров С., Шарова Т. Візуалізація навчального матеріалу в умовах дистанційного навчання. *Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення*: зб. тез доп. міжнар. наук. конф., м. Одеса, 24 верес. 2021 р. Одеса, 2021. С. 165-169.
5. Юрченко С.Л. Візуалізація в освітньому процесі. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-vizualizaciya-v-osvitnomu-procesi-198344.html> (дата звернення: 30.09.2024).

Курок В.П., Хоруженко М.К., м. Глухів
e-mail: horujenkomk@ukr.net

**ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ
СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «АВТОСПРАВА»**

Анотація. У статті досліджено особливості впровадження технології проблемного навчання старшокласників за спеціалізацією «Автосправа», проаналізовано способи створення проблемних ситуацій, наведено приклади їх практичного застосування в процесі профільного навчання здобувачів освіти.

Ключові слова: проблемне навчання, профільне навчання, старшокласники.

Abstract. The article examines the peculiarities of introducing the technology of problem training of high school students in the specialization «Autosprava», analyzes the ways of creating problem situations, provides examples of their practical application in the process of specialized training of applicants for education.

Keywords: problem learning, specialized training, high school students.

Постановка наукової проблеми. Одна з ідей модернізації системи профільної освіти старшокласників полягає в тому, що ефективність навчання може бути поліпшена завдяки проєктуванню і впровадженню інноваційних освітніх систем і технологій. Зокрема технологія проблемного навчання за спеціалізацією «Автосправа» спрямована на підвищення пізнавальної активності старшокласників, сприяє більш поглибленому та усвідомленому засвоєнню ними знань, збільшенню зацікавленості навчальним матеріалом. При проблемному навчанні формуються важливі якості розумової діяльності здобувачів освіти: допитливість, критичність, вміння доводити та шукати докази певного твердження, що є надзвичайно актуальним на сьогоднішній день. Адже кількість інформації швидко зростає, відповідно майбутній фахівець в галузі автосправи повинен вміти вибирати з усього інформаційного потоку необхідне та мати власний досвід професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї проблемного навчання можна знайти у педагогічних концепціях таких мислителів, як Сократ, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег, Л. Толстой. Принципи цієї концепції в різні часи розробляли такі дослідники, як Т. Кудрявцев, І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов, Н. Менчинська, У. Оконь, М. Скаткін, Н. Тализіна, І. Якиманська та інші. Дослідження впровадження проблемного навчання в освітній процес закладів освіти проводили А. Алексюк, В. Андреев, М. Артюшина, С. Архангельський, Т. Ільїна, Ю. Кулюткін, В. Манько, А. Фурман, Н. Янц тощо. Наразі над цією проблемою працюють М. Голубева, О. Гулай, В. Єгорова, Н. Мирончук, В. Павленко, Л. Павлюк, І. Перегуда, Ю. Полішко, Т. Распопова, М. Швардак, Н. Щокіна, та інші.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження особливостей технології проблемного навчання старшокласників під час проведення уроків технологій за спеціалізацією «Автосправа», зокрема охарактеризувати способи створення проблемних ситуацій та навести приклади їх впровадження в освітній процес закладів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивною базою виникнення проблемної ситуації в освітньому процесі є протиріччя в навчальному матеріалі чи в процесі навчального пізнання. Об'єктивне протиріччя включається до завдання і пред'являється здобувачам освіти. До відомого підключаються попередні знання, особистий досвід і таким чином знаходяться способи з'ясування невідомого. Одна і та ж сама навчальна проблема може бути представлена учням проблемним питанням, проблемною задачею або проблемним практичним завданням.

В змісті спеціалізації «Автосправа» проблемне навчання найбільш характерне для вивчення матеріальної частини автомобіля («Автомобіль», «Технічна експлуатація автотранспорту»), де є фізичний, технічний та експлуатаційний навчальний матеріал [2]. Вимогами до застосування технологій проблемного навчання при вивченні спеціалізації «Автосправа» є наступні: а) система проблемних завдань впливає зі змісту навчального матеріалу предмета, тісно пов'язана з практичною роботою учнів і вирішується у відповідності до логіки його засвоєння; б) послідовність проблемних завдань в системі підкоряється принципу зростання складності [1].

Проблемні ситуації при вивченні спеціалізації «Автосправа» можна створювати різними способами, а саме:

1. Зіткнення учнів з протиріччями між предметами та явищами, які вивчаються на заняттях. Наприклад, при вивченні двигунів внутрішнього згорання здобувачі освіти стикаються з тим, що питома витрата палива однакових за об'ємом двигунів може відрізнятися. Другий варіант, коли виявляється, що питома витрата палива на 100 км шосе у карбюраторних автомобілів з об'ємом 1,3 літри (ВАЗ-2101 – 8,5 л.) більша, ніж з об'ємом 3,0 (Audi A4 3,0 Multitronic – 7,0 л.). Або взяти ЛуАЗ-969М Волинь з об'ємом 1,2 л, яка на 100 км шляху по шосейній дорозі витрачає 13 л бензину. При пошуку пояснення цих явищ виникають

проблемні ситуації, які можна використати при вивченні кількох навчальних розділів – «Будова автомобіля», «Технічне обслуговування автомобіля», «Організація автосервісу» тощо.

2. Створення утруднень практичного характеру, для подолання яких необхідні нові знання і трудові вміння. Такі форми ймовірні для практичного проектування АТП, також при вивченні лабораторно-практичних робіт з будови автомобіля, ремонту, практичних робіт зі складання-розбирання тощо. Для їх створення слід запропонувати учням, наприклад, спосіб відновлення колінчатого валу чи амортизатора тощо.

3. Створення ситуації вибору. При конструюванні, складанні технологічних карт, у процесі виконання практичних робіт учні стикаються з різноманітністю вибору із системи знань тих, які б забезпечили правильне вирішення даної задачі. Особливо сприятливі умови для застосування цього способу в навчальних майстернях. Наприклад, для проведення діагностичних робіт треба вибрати необхідне обладнання і пристосування, при проведенні збирально-розбиральних робіт – інструменти для конкретної роботи та конкретної операції тощо.

4. Здійснення дослідів, які потребують пояснення. Наприклад, при динамічному балансуванні автомобільних частин і агрегатів (зокрема коліс) виявляється, що різке збільшення чи зменшення маси вантажів однаково негативно впливає на балансування. Тільки підбір певного розміру і маси вантажу призведе до позитивного результату. В учнів виникає непорозуміння – чому «великий вантаж – погано, малий – теж погано»? Використовуючи знання з інших дисциплін, проводиться доведення за допомогою теоретичних розрахунків, графіків і таблиць того, що маса і розмір вантажу повинні бути оптимальними і найдрібніше відхилення різко призводить до дизбалансування.

5. Зіткнення з фактом, який протирічить переконанням та власному досвіду. По ходу сприймання інформації з різних джерел в учнів часто формуються науково необґрунтовані уявлення про ті чи інші явища і процеси. Зіткнувшись з фактом, який протирічить переконанням і особистісному досвіду, вони шукають пояснення невідповідності. Наприклад, частина учнів переконана, що тягове зусилля машин знаходиться в прямій залежності від потужності їх двигунів. Чим більша потужність двигуна, тим більший вантаж тягне машина. Зіткнувшись з фактом, що легковий автомобіль (потужність двигуна якого інколи перевищує потужність вантажного автомобіля чи трактора) має значно менше тягове зусилля, ніж вантажний автомобіль чи трактор, вони потрапляють в стан проблемної ситуації і звертаються до вчителя з відповідними питаннями.

6. Зіткнення з необхідністю уявити за схемою динаміку процесів, рух деталей, механізмів. У процесі вивчення спеціалізації «Автосправа» учням часто доводиться уявляти роботу машин і механізмів по кресленню чи схемах. Так, вивчаючи автомобіль, до схем і креслень доводиться звертатись майже в кожній темі. При цьому в учнів може виникнути проблемна ситуація через протиріччя між зовнішнім виглядом об'єкту і зображенням, статикою зображення і динамікою процесів, які можливі у зображеннях. Особливо ефективні такі проблемні ситуації при вивченні складних пристроїв: кривошипних та диференціальних механізмів, механізмів перетворення руху, різного роду пневматичних і гідравлічних пристроїв та електротехнічних приладів.

7. Постановка задач на діагностування і прогнозування. Діагностування і прогнозування – невіддільні частини творчої діяльності. Тому більшість задач, що включають в себе пошук причин, які викликали те чи інше явище, поломку, а також можливих наслідків тих чи інших дій, носять проблемний характер. Такі задачі виникають в ході виконання лабораторно-практичних робіт. Наприклад, учень досліджує, в чому причини виходу з ладу певного агрегату (заклинив двигун внутрішнього згорання). Різноманітність факторів, які впливають на процес виходу з ладу і відсутність досвіду не дозволяють легко знайти вирішення даної задачі. Виникає проблемна ситуація. Ще гостріші проблемні ситуації, які пов'язані з необхідністю передбачати дії при конструюванні, ремонті тощо, особливо у

випадках, коли процеси, які приводять до результату, приховані.

Технологія проблемного навчання при вивченні спеціалізації «Автосправа» є досить ефективною, адже у здобувачів освіти розвивається пізнавальна діяльність за рахунок вирішення завдань проблемного типу (вирішуючи проблемні ситуації, самостійно аналізуючи проблеми навчального характеру, здобувачі освіти більш активно пізнають нові знання та усвідомлюють їх, аніж при традиційному поясненні нового матеріалу); стимулюється творча діяльність, оскільки вони самостійно висувують і перевіряють ідеї щодо вирішення поставленої проблеми; активізується навчально-пізнавальна діяльність учнів, яка вважається основною метою освітнього процесу; розвивається їхнє логічне мислення, спостережливість.

Висновки. Проблемне навчання дає можливість сформувати активного, самостійного, творчо думачого кваліфікованого робітника, у якого набута здатність та потреба в подальшому пізнанні навколишньої дійсності саме шляхом самоосвіти. Адже конкурентоспроможний фахівець може виконати будь-яке завдання, що пов'язане з його професійною діяльністю. За два роки підготовки у старших класах майбутній спеціаліст автосправи готується до різних аспектів своєї трудової діяльності, та передбачити абсолютно всі життєві випадки і завдання, які будуть стояти перед ним, неможливо. Тому саме проблемне навчання буде допомагати у привчанні майбутнього фахівця автосправи до вирішення певних завдань і ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Методика викладання автосправи: навчально-методичні рекомендації до лабораторних та практичних робіт / укл. Люлька В.С., Короткий С.В., Перинський Ю.Є. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2011. 76 с.
2. Технології (профільний рівень). Програма для 10-11 класів ЗНЗ за спеціалізацією «Автосправа». URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58970/> (дата звернення 07.10.2024).

Вікторова П.Є., Цина А.Ю., м. Полтава
e-mail: ajut1959@gmail.com

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОЧУТТІВ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація. У статті розглядається модель методики розвитку сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання засобами вальдорфської педагогіки у єдності концептуально-цільового, змістового, процесуального та результативно-діагностувального блоків.

Ключові слова: театральна педагогіка, почуття, трудове навчання, вальдорфська педагогіка.

Annotation. The article examines the model of the method of development of the sphere of feelings of students of grades 5-9 in the process of work-based learning by means of Waldorf pedagogy in the unity of conceptual-target, content, procedural and result-diagnostic blocks.

Keywords: theater pedagogy, feelings, labor training, Waldorf pedagogy.

Важливою складовою сучасної системи базової середньої світи Закон України «Про повну загальну освіту» [3] визначає спрямованість навчально-виховного процесу на формування в учнів почуття, турботи, милосердя, доброти, справедливості, толерантності, відповідальності за власні дії, сформованість поважного відношення до сімейних цінностей. Концептуальними засадами реформування середньої школи вказується на важливість сформованість в учнів ключових компетентностей, серед яких виділяються наскрізні вміння з висловлювання та тлумачення почуттів у спілкуванні, самостійне висловлювання власних

почуттів засобами мистецтва, обізнаність та самовираження у сфері культури (4, с. 11-12).

Необхідність формування в учнів 5–9 класів зазначених вище якостей обумовило виділення як предмету нашого дослідження методики розвитку сфери почуттів учнів засобами вальдорфської педагогіки, основу якої складає оновлений альтернативний підхід до організації трудового навчання учнів.

Приділяючи праці учнів особливу увагу, основоположник вальдорфської педагогіки Р. Штайнер виходив з неможливості безпосереднього формування почуттів учнів. Спритне володіння пальцями рук, точними рухами обумовлює здатність до вияву почуттів. Саме в сукупності опанованих трудових умінь Р. Штайнер вбачав зростання цілісної почуттєвої сфери людини. Завдячуючи заняттям ремеслами в процесі трудового навчання вдається здійснювати підготовку учнів до включення сфери почуттів у освітній процес [5].

Сфера почуттів учнів розвивається в діяльності людини, поетапно трансформуючи їх у стійкі емоційні ставлення особистості у створюваних педагогом виховних ситуаціях, які, викликаючи певні переживання, сприяють закріпленню у вчинках учнів виявлених ними почуттів [1, с. 371]. Таке переживання особистістю ціннісного ставлення до самої себе, інших людей, оточуючої дійсності обумовлюється переживаннями людини, викликаними незадоволенням або задоволенням духовних потреб, здатністю керуватися нормами, ідеалами та мотивами поведінки, що розвиваються в трудовій діяльності під виховним впливом педагогів.

У цьому сенсі можна говорити про конкретну певну методику розвитку сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання засобами вальдорфської педагогіки як складника функціональної структури базової середньої освіти, що забезпечує досягнення її мети. Поява вальдорфської педагогічної системи була обумовлена пошуком педагогічних систем, зорієнтованих на становлення та розвиток творчої, активної, високоморальної й адаптивної особистості, формування в неї здатності до життєвої самореалізації згідно вікових потреб та особливостей розвитку.

Розвиток почуттів у дітей середнього шкільного віку засобами вальдорфської педагогіки на уроках трудового навчання потребує врахування ряду особливостей, на основі яких вибудовується програма трудового навчання: вікові особливості дітей; врахування темпераменту учнів; важливість прикладного значення роботи; врахування сезонної діяльності; врахування ритмів та ритуалів на уроках; свобода творчого процесу.

Як визначальний засіб розробки та впровадження в процес трудового навчання мети, концептуальних засад, змісту, етапів, організаційних форм і методів розвитку сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання засобами вальдорфської педагогіки та психолого-педагогічної діагностики її сформованості в учнів, нами спроектовано модель методики розвитку досліджуваного феномену у єдності концептуально-цільового, змістового, процесуального та результативно-діагностувального блоків.

Концептуально-цільовий блок моделі включає наукові засади (мету, принципи та методологічні підходи) розвитку сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання засобами вальдорфської педагогіки. Функціональною складовою розробленої моделі обґрунтовано розвиток сфери почуттів учнів на засадах реалізації гуманістичного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, емпатійного методологічних підходів та принципів формування сприйняття дитини, автономно-колегіального управління освітнім процесом, цілісного ставлення до особистості учня, розвитку рухової координації та моторики, протилежності у формуванні почуттєвої сфери, поступового ускладнення трудових завдань для учнів, відсутності жорсткої регламентації змісту навчально-методичного забезпечення та системи оцінювання навчальних досягнень учнів.

Змістовий блок визначає структурні складові почуттєвої сфери особистості учнів (здатність до чуттєвого сприйняття довкілля, особливості реалізації здібностей у внутрішньо-духовному вимірі, сформованість ідеалів, цінностей та розкриття власної індивідуальності), розкриває змістову структуру розвитку сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання (ціле-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний та контрольньо-результативний компоненти).

Процесуальний блок моделі методики сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання засобами вальдорфської педагогіки включає визначені Державним освітнім стандартом базової середньої освіти (2020) адаптаційний (5-6 клас) та базово-предметний (7-9 класи) етапи розвитку сфери почуттів учнів.

Обґрунтовано методи розвитку почуттєвої сфери учнів у процесі трудового навчання: наслідування, прикладу, вільного виховання, вільні імпровізації, переживання різних ролей та якостей, спостереження за учнями, інсценізації, ведення учнями записів, методи навчання народним ремеслам (вправи, проекти), методи емоційного переживання вивчаємих явищ і процесів, методи образного, ритмічно організованого та художнього навчання, диференціація проектно-технологічних завдань, методи співпраці з учнями, врахування їхніх психофізіологічних особливостей, моральне стимулювання без оцінок, характеристика та опис феноменів.

Схарактеризовані організаційні форми розвитку сфери почуттів: міжгалузева взаємодія навчальних предметів, міжпредметна інтеграція, робота в режимі школи повного дня, занурення впродовж 2–4 тижнів у вивчення шкільних предметів.

З метою розвитку сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання обґрунтовані такі засоби вальдорфської педагогіки: спеціальний освітній простір, зміст технологічної освітньої галузі, природне оточення, класні приміщення школи, сад, город, майстерні.

Результативно-діагностувальний блок моделі висвітлює оцінювання якісних рівнів навчальних досягнень учнів у розвитку сфери почуттів за ціле-мотиваційним, змістовим, операційно-діяльнісним та контрольньо-результативним критеріями. Ця складова моделі реалізується за визначеними нами засобами психолого-педагогічної діагностики за відібраними методиками, що дало змогу здійснити диференціацію розвитку сфери почуттів учнів за чотирма рівнями навчальних досягнень (високий, достатній, середній та початковий).

Результатом впровадження теоретико-методичних засад моделювання методики розвитку сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання засобами вальдорфської педагогіки стало формулювання трьох педагогічних умов, що характеризують ефективність розвитку в учнів сфери почуттів: формування стійкої мотивації учнів до процесу трудового навчання, розуміння ними суспільної та особистої цінності набутого досвіду внаслідок позитивних емоційних переживань у процесі праці, виконання доступних та посильних трудових завдань, творчий характер навчально-трудої діяльності та інтеграція змісту навчання різним предметам; розширення діапазону чуттєвого досвіду учнів на засадах поетапного оволодіння предметними та ключовими компетентностями, врахування учнівських духовних потреб, поетапна трансформація почуттів у стійкі емоційні характеристики ціннісних ставлень особистості; запровадження до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів та в неперервну педагогічну освіту вчителів трудового навчання навчального змістового модуля «Розвиток сфери почуттів учнів 5-9 класів у процесі трудового навчання засобами вальдорфської педагогіки».

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 03.10.2024).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 02.10.2024).
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf> (дата звернення: 12.10.2024).
5. Steiner R. Erziehungskunst. Methodisch-Didaktisches (GA 294). Dornach: Rudolf Steiner Verlag, 1990. 216 s.

Ткачук С.І., Сарахан Д.В., м. Умань
e-mail: stanislav660@ukr.net

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Анотація. В тезах проаналізовано психолого-педагогічні основи формування професійних умінь та навичок учнів закладів професійно-технічної освіти засобами інформаційних технологій.

Ключові слова: психолого-педагогічні основи, інформаційні технології, компетентнісний підхід, заклади професійно-технічної освіти.

Abstract. The theses analyze the psychological and pedagogical foundations of the formation of professional skills and abilities of students of vocational and technical education institutions by means of information technologies.

Keywords: psychological and pedagogical foundations, information technologies, competence approach, institutions of professional and technical education.

Сьогодні інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У цих умовах революційних змін вимагає й система навчання. Звідси можна сказати, що актуальність даного питання має місце у сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Вони дають змогу вчителю краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, швидко перевірити знання учнів та підвищити їхній інтерес до навчання. Вчитель має можливість отримувати найостаннішу інформацію, активно спілкуватися з колегами, учнями та батьками. Завдяки цьому підвищується авторитет вчителя, він дійсно може бути носієм культури, знань, усього передового. Оскільки, застарілі методи та засоби навчання не відповідають нинішнім вимогам сучасного уроку і не підлягають тенденціям стрімкого розвитку науковотехнічного прогресу, то це спонукає викладачів до впровадження інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій в навчальний процес. Особливо ця проблема гостро постає при формуванні професійних умінь та навичок, оскільки для ефективнішого їх засвоєння, навчальний процес вимагає використання великої кількості наочних матеріалів, та інтерактивних засобів, які в свою чергу позитивно сприяють покращенню досягненню навчальної мети.

Упровадження нових інформаційних технологій в навчально-виховний процес висвітлені

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

в працях А. Алексєєва, В. Бикова, Р. Гуревича, М. Кадемії, Н. Морзе, С. Сисоєвої і багатьох інших українських вчених, викладачів і методистів.

В умовах прискорених соціально-економічних змін на ринку праці актуалізується потреба у формуванні психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності в конкурентному середовищі. Розв'язання цієї проблеми можливе через створення оптимальних психолого-педагогічних умов особистісного розвитку майбутніх фахівців, підвищення рівня їхньої професійної майстерності, соціалізації та адаптації до діяльності в трудовому колективі. У зв'язку з цим сучасна освітня система вимагає науково обґрунтованого психолого-педагогічного супроводу особистісного і професійного становлення учнів професійної школи. Для успішної реалізації поставлених перед освітою завдань слід поглибити співпрацю психологічної служби навчальних закладів з адміністрацією та педагогічними працівниками в закладах професійно-технічної освіти, розробити рекомендації стосовно стилю педагогічного впливу на професійне становлення молоді тощо. Педагогічний колектив несе відповідальність за організацію навчально-виховного процесу, формування в учнів мотивації досягнень у професійній підготовці. При цьому мають обов'язково враховуватись вікові й індивідуальні особливості учнів, прогнозуватися їх можливий вплив на становлення їхньої особистості, її професійний і культурний розвиток. Багато в чому саме від педагогів залежить, чи буде випускник сумлінно виконувати фахові обов'язки, відповідально ставитися до професійної діяльності, адекватно орієнтуватися в реальних виробничих ситуаціях, прагнути систематично підвищувати рівень професіоналізму. Як свідчать спостереження, ефективності педагогічної діяльності сприяє творче поєднання педагогічного управління навчально-пізнавальною діяльністю з боку викладача з власною ініціативою учня, його самостійністю та активністю, співробітництвом, постійним самовдосконаленням для формування особистості з активною життєвою позицією.

Нинішній етап розвитку вищої професійної освіти пов'язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, що спрямована на створення цілісної системи неперервної освіти, на формування наукового стилю мислення, на озброєння майбутніх фахівців мобільним інформаційним багажем. Нині значна увага приділяється інтеграції дисциплін, у зв'язку з чим виникає питання про теоретичні та практичні основи моделювання відповідного дидактичного процесу.

Політичні, економічні, культурні зміни в житті країни вимагають підвищення якості підготовки, ефективності спеціалістів, мобільність, професійна та соціальна компетентність яких є важливим ресурсом розвитку суспільства, оскільки, саме вони визначають ефективність соціального співробітництва, застосування новітніх технологій у професійній і соціальній сферах, успішну діяльність.

Важливим завданням вітчизняної освіти, від успішності вирішення якого великою мірою залежатиме розвиток країни та її місце у світовій спільноті, є підготовка підростаючого покоління до життя й діяльності в умовах сучасного інформатизованого суспільства. Розв'язання поставленого завдання зумовлює нагальну потребу в підготовці кадрів, спроможних ефективно використовувати потужний потенціал сучасних технологій у різних сферах професійної діяльності та здатних не тільки до використання, а й до активного створення навчального середовища в освітньому закладі. Така підготовка має здійснюватись на засадах компетентнісного підходу, який довів свою продуктивність у професійній освіті.

Головними умовами успішного формування вмінь є усвідомлення мети завдання, розуміння його змісту і способів виконання. Цьому сприяє пояснення змісту завдання, демонстрування кращих виконаних раніше завдань та самого виконання. Для формування вмінь важливе свідоме ставлення, готовність учня до вироблення умінь, інтересу з метою ефективного виконання дій, спрямованих на розв'язання завдання. Не менш важливу роль відіграють тип нервової системи,

попередній досвід, теоретичні знання, нахили і здібності учня тощо.

Багаторічний досвід підготовки фахівців на основі викладеного підходу підтвердив його ефективність, що підтверджується високим попитом на випускників з боку промислових підприємств і організацій. На нашу думку, впровадження компетентнісного підходу в практику професійно-технічних навчальних закладів може бути ефективнішим, якщо учень зможе відпрацьовувати навички діяльності, що визначається його професійною компетентністю.

Таким чином, на сучасному етапі інформатизації суспільства все більшого поширення в різноманітних сферах життя набувають комп'ютерні технології, вони виступають як один із інструментів пізнання. Тому однією із задач сучасної освіти є підготовка викладача, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, який має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології. Цей напрямок вважається перспективним, адже в цілому освіта характеризується як велика система, якісне функціонування якої неможливе без використання сучасних телекомунікаційних і комп'ютерних засобів зберігання, опрацювання, передавання, подання інформації.

Інтенсифікація навчання, що характеризується збільшенням обсягу навчального матеріалу та зменшенням часу засвоєння, потребує пошуку ефективних методів навчання, засобів контролю засвоєння знань, що значно підвищували б якість навчання.

Список використаних джерел:

1. Антоненко В.М., Ратушна Ю.В. Сучасні інформаційні системи і технології: навчальний посібник. Київ: КСУМГІ. 2005. 131 с.
2. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: посібник для працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2002. 116 с.
3. Сисоєва С.О. Дистанційне навчання: проблеми творчого розвитку учнів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Наук.-метод. журнал*. 2004. Вип. 1. С. 37-45.

Зузяк Т.П., м. Вінниця

e-mail: zuzyak@ukr.net

Соловей В.В., м. Вінниця

e-mail: victorsolovey79@gmail.com

Галюк Р.В., м. Вінниця

НАРОДНІ СИМВОЛИ ТА ОБЕРЕГИ УКРАЇНИ ЯК ТВОРЧІ ОБ'ЄКТИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ХУДОЖНЬОЇ ДЕРЕВООБРОБКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються народні символи та обереги України як важливі елементи національної культури та традицій, які можна використовувати як творчі об'єкти в процесі технологічної діяльності з художньої деревообробки в закладах загальної середньої освіти. Автори підкреслюють значущість ознайомлення учнів із символікою та значенням оберегів для формування національної свідомості та патріотизму. Аналізуються приклади застосування народних символів у процесі навчання художньої деревообробки, що сприяє розвитку художніх та технологічних навичок учнів, а також формуванню в них поваги до культурної спадщини України.

Ключові слова: народні символи та обереги України, проектно-технологічна діяльність, художня обробка деревини.

Abstract. The article discusses folk symbols and amulets of Ukraine as important elements of national culture and traditions, which can be used as creative objects in the process of technological activity on artistic

woodworking in general secondary education institutions. The authors emphasize the importance of familiarizing students with the symbolism and meaning of amulets for the formation of national consciousness and patriotism. Examples of the use of folk symbols in the process of teaching artistic woodworking are analyzed, which contributes to the development of artistic and technological skills of students, as well as the formation of respect for cultural heritage in them.

Keywords: *folk symbols and amulets of Ukraine, design and technological activities, artistic wood processing.*

Символ є найпотужнішим засобом втілення духовного потенціалу культури. Для українського народу національна символіка стала своєрідним оберегом, який допоміг зберегти самобутність в умовах постійних спроб асиміляції. Наразі, під час війни, коли росія прагне знищити українську державність, мову та культуру, виникає реальна загроза втрати національної ідентичності. Тому відродження національної культури стає вкрай важливим завданням: наше майбутнє та спадщина залежать від наших дій у цих складних обставинах.

Кожна культура має свою систему символів, що формуються під впливом мислення, свідомості, фольклору і мови, та відображають культурно-історичну духовність і ментальність народу.

Символ є результатом пізнання людиною навколишнього світу і тісно пов'язаний з її світоглядом та практикою життя. Він є глибинним ядром культури, концентрованою формою вираження її смислів та цінностей, образом ідей та ідеалів, які впливають на розвиток культури. Символи охоплюють усі аспекти культури, надаючи універсальні форми вираження людського буття. У національному символізмі відображаються риси міфологічного мислення. Сучасна людина, попри розвиток релігії, філософії та досягнення науки, не змогла повністю відмовитися від архаїчних символів і світогляду. Навпаки, у сучасному світі постійно з'являються нові образи, які часто є адаптацією старих символів для їх кращого розуміння [1].

Одним з важливих елементів культурної спадщини українського народу є обереги. Це предмети, яким приписували магічні властивості: вони захищали від зла, приносили благополуччя, мир, любов і навіть зцілювали, завдяки чому стали надзвичайно популярними в народі. З давніх-давен обереги були частиною побуту, одягу та прикрас. Наприклад, над дверима будинку вішали підкову, піч і стіни розписували рослинними візерунками, на горищі сушили пучки трав, які вважалися носіями світлової енергії. Старовинні будинки в різних регіонах України є своєрідними пам'ятками, які зберегли традиції українських ремесел, пов'язаних з виготовленням оберегів: вишивки, ткацтва, гончарства, розпису писанок, ковальства, ткацтва, столярної справи та інших.

З давніх-давен, коли українські чоловіки йшли воювати, жінки – матері, дружини та дівчата – завжди дарували їм оберіг. Це може бути вишиванка, рушник або шарф для захисту в бою. Традиції, орнаменти та символи передавалися з покоління в покоління, і кожен регіон України мав свої сакральні мотиви.

Сьогодні ми знову звернемося до стародавнього звичаю дарувати чоловікові рушник чи хустку як невидимий захист, щоб, як каже українська пісня, «... кулі минали, щоб шаблі не брали». Популярні вишиванки та рушники – це теж народні обереги, адже їхні орнаменти мають особливе значення. Дівчата носили кольорові намиста, вінки та хустки не лише для краси, а й для захисту, успіху та щастя. Козаки часто брали з собою стрічки або хустки з орнаментом, або полотняні торбинки, вишиті родичами, в яких зберігали грудочку землі з «малої Батьківщини». Пізніше серед оберегів українців поширилися освячені ікони та хрести [2].

Навчання учнів різним видам декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема різьбленню по дереву, є важливим для розвитку їхньої естетичної та технологічної культури. Воно сприяє

творчому зростанню, самореалізації та соціалізації в освітньому середовищі, а також формуванню професійної компетентності. Пропонуємо добірку цікавих творчих завдань для вчителів трудового навчання та технологій, які розробляють зміст навчальних предметів технологічного циклу для здобувачів загальної середньої освіти [3].

Дерев'яні коники – це не просто декор, а оберіг, який подарує вашому дому силу традицій і тепло рідної землі. В українській культурі кінь завжди уособлював силу, захист і добробут, а тепер цей символізм може стати частиною вашого інтер'єру.

Уявіть, як ці коники – оживають у вашій оселі, наповнюючи простір особливою енергетикою тепла і затишку. Кожен з них має свій характер, свою унікальну текстуру й природний пастельний колір (рис. 1).

Коники виготовляють з сосни, яку здавна вважають деревом захисту та довголіття. Її природна фактура й теплі відтінки дарують відчуття комфортного спокою будь-якому інтер'єру. Відчуйте зв'язок із природою й додайте у свій дім частинку сили предків [4].

Рис. 1. Дерев'яні коники з Оствиці

Авторські коні від Дмитра Кудрі керівника народного художнього колективу-студії «Художнє різьблення» Центру дитячої та юнацької творчості імені Олександра Шакала (м. Олександрія Кіровоградської обл.) (рис. 2) [5].

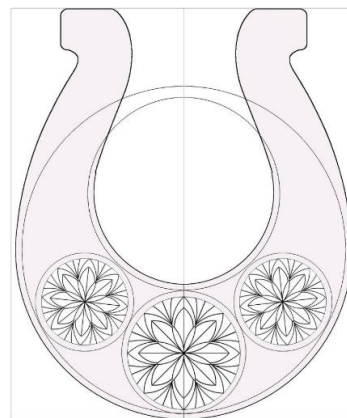
Рис. 2. Авторські коні від Дмитрия Кудрі

Наступним із об'єктів технологічної діяльності при вивченні техніки художньої обробки деревини може бути **сувенірна підкова** (рис. 3), автор ідеї – вчитель трудового навчання та технологій Вінницького ліцею № 3 Д. Луп'як.

Підкова – це справжній талісман удачі, який служив ще нашим далеким предкам і символ удачі у багатьох культурах світу. Фахівці з біоенергетики відзначають, що підкова входить до списку п'яти звичайних речей, які можна використовувати для залучення щастя. З усіх предметів вона є найсильнішою, тому їй необхідно приділити особливу увагу. Це не тільки символ удачі, але й символ любові. Підкова допомагає набувати або зміцнювати вже існуючі відносини. Вона робить міцнішими родинні зв'язки, стосунки між близькими. Вона зберігає здоров'я всіх, хто живе в будинку чи квартирі, а також захищає житло від негативної енергії. Як і де повісити підкову в будинку? У кожному випадку цей талісман потрібно вішати певним чином – або кінцями вгору, або вниз. Вгору – на удачу, вниз – на захист. Запропоновано варіант виконання такого проєкту з деревини, що оздоблений геометричним різьбленням. Даний сувенір можна виконувати в різних техніках оздоблення, з урахуванням вподобань учнів та учениць [6].

Сувенір "Підкова на щастя"

Вчитель: Луп'як Дмитро Миколайович

Рис. 3. Сувенірна підкова від Дмитра Луп'яка

Народні символи та обереги України мають важливе значення для збереження національної ідентичності та культурної спадщини, особливо в умовах глобалізації. Вивчення й використання символів та оберегів у технологічній діяльності з художньої деревообробки в закладах загальної середньої освіти сприяє формуванню національної свідомості, вихованню патріотичних цінностей та розвитку творчих здібностей учнів. У процесі роботи з такими об'єктами учні не лише опановують традиційні техніки ремесла, а й опановують творчо підходити до виконання завдань, розвивають уважність, креативність та естетичний смак. Таким чином, інтеграція народних символів у технологічну освіту дозволяє підвищити інтерес до національної культури та зберегти духовні цінності, що передаються з покоління в покоління.

Список використаних джерел:

1. Обереги українського народу. Вип. 16. Українські народні обереги-символи і знаки. URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/580/>
2. Обереги українського народу. URL: <https://nibu.kyiv.ua/projects/oberegy/>
3. Соловей В.В., Кочеван О.О. Новітні тенденції в художній обробці деревини при підготовці майбутніх вчителів технологій. *Розвиток технологічної освітньої галузі в руслі Нової української школи*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. 515 с.
4. Дерев'яні коники з Оствиці. URL: <https://fb.watch/vugxv13T0I/>
5. Рукотвори. Дмитро Кудря. URL: <https://rukotvory.com.ua/maystry/dmytro-kudrja/>
6. Сайт учителя трудового навчання Луп'яка Дмитра Миколайовича. URL: <https://dmytro.lupiak.com/>

Цісарук І.В., м. Кременець

e-mail: tsisarukiryna@gmail.com

Мацьковська М.П., м. Кременець

e-mail: mackovskamaria@gmail.com

РОЗВИТОК ЕМПАТІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У роботі розглянуто визначення понять «емпатія» та «емпатійна культура». Розкрито компоненти та значення формування емпатійної культури. Звернено увагу на особливостях розвитку емпатійної культури учнів на уроках технологій.

Ключові слова: емпатія, емпатійна культура, уроки технологій, учні, вчитель.

Abstract. The definition of the concepts of «empathy» and «empathic culture» is considered in the work. The components and significance of the formation of an empathetic culture are revealed. Attention is drawn to the peculiarities of the development of students' empathic culture in technology lessons.

Keywords: empathy, empathetic culture, technology lessons, students, teacher.

В умовах сучасної освіти важливим є не лише забезпечення якісного рівня знань, а й розвиток особистісних якостей учнів, серед яких особливе місце посідає емпатія.

Згідно з психологічним словником, «емпатія» визначається як здатність людини емоційно відгукуватися на переживання інших людей. Емпатія як особистісна риса забезпечує суб'єктивне усвідомлення інших людей, здатність проникати у внутрішнє життя інших і розуміти їхні переживання, думки та почуття. Існують такі види емпатії: співпереживання, що проявляється у переживанні суб'єктом таких же почуттів, що відчуває інша людина, та співчуття, що вказує на здатність переживати інших через порівняння з об'єктом почуттів [4].

Емпатія є ключовою рисою в сучасному суспільстві, адже здатність співчувати та розуміти інших людей сприяє формуванню гармонійних соціальних взаємодій. Для старшокласників, які перебувають на етапі активного формування світогляду та соціальної адаптації, розвиток емпатії є важливою складовою їхнього особистісного розвитку. Це допомагає уникати конфліктів, вирішувати проблеми мирним шляхом і підтримувати здорову соціальну атмосферу як у шкільному середовищі, так і за його межами. Саме тому, дуже важливо розвивати в учнів здатність проявляти чуйність, розуміння почуттів та емоцій інших людей, будувати конструктивні міжособистісні відносини – емпатійну культуру.

Емпатійна культура (від англ. *empathy* – співчуття, співпереживання) – сукупність знань, переконань, вмінь і навичок, які характеризують здатність однієї людини підтримувати почуття іншої таким чином, щоб у процесі співпереживання дане почуття, залежно від його змісту, форми, часу, необхідності, ставало глибшим або нейтралізувалося [1].

Емпатійна культура – це механізм, який функціонує у взаємодії між суб'єктами. Внутрішня структура емпатійної культури містить взаємопов'язані компоненти, які сприяють ефективності виконання конкретних комунікативних функцій. З цією метою виокремлено такі компоненти: *вербальний* (сприяє передачі та отриманню навчальної інформації та формує рівень розвитку комунікативної культури, здатність до участі у бесіді, розуміння та розпізнавання діяльності та корекції недоліків у сприйнятті інформації); *перцептивний* (спрямований на забезпечення процесу розпізнавання внутрішніх почуттів і переживань як особистості, так і співрозмовника, що проявляється в умінні та готовності критично оцінювати власну поведінку, вчинки та мотиви інших учасників освітньої комунікації); *інтеракційний* (створює умови для регуляції поведінки учнів в освітньому процесі при різних ситуаціях навчального спілкування [2, с. 32-34].

Уроки технологій є унікальним середовищем для розвитку цих важливих якостей, оскільки вони поєднують творчу та практичну діяльність, яка вимагає взаємодії, співпраці та уваги до потреб інших. Тут учні вчаться працювати у групах, виконувати завдання, орієнтуючись на спільний результат. У таких умовах важливими стають вміння слухати інших, враховувати їхні думки, підтримувати один одного та розуміти почуття товаришів.

Формування емпатійної культури особистості забезпечує:

- здатність глибоко розуміти внутрішній світ інших людей;
- зниження агресії та недовіри до інших;
- формування альтруїстичного ставлення та толерантності до інших;
- посилення вираження емоційних переживань;
- підвищення рівня емоційної культури, моралі та етики [3].

Основні аспекти уроків технологій, що сприяють розвитку емпатії:

- 1) робота у групах (виконуючи завдання у командах, учні вчаться слухати один одного, обговорювати ідеї, підтримувати спільні рішення та допомагати в разі виникнення труднощів);
- 2) проектно-технологічна діяльність учнів (проекти, які передбачають створення конкретного продукту або рішення, стимулюють учнів до співпраці та обміну думками, що сприяє розвитку комунікаційних навичок і розуміння інших людей);
- 3) залучення емоцій (творчі завдання вимагають від учнів не лише технічних навичок, а й здатності зрозуміти емоційне значення того, що вони створюють. Наприклад, проектуючи вироби або плануючи дизайн, вони замислюються про естетичні та емоційні аспекти).

Для ефективного розвитку емпатійної культури учнів на уроках технологій можуть бути використані наступні методи:

- колективні проекти (під час виконання таких проектів виникає активна співпраця,

важливо звертати увагу на роль кожного члена команди, стимулювати взаємодопомогу та повагу до думок інших);

– рольові ігри (застосування рольових ігор у навчанні технологій допомагає учням ставити себе на місце інших, що розвиває їхню здатність до співчуття та розуміння емоцій товаришів);

– рефлексія (дозволяє учням не лише аналізувати власну діяльність, а й усвідомлювати свій вплив на команду, розуміти, як їхня поведінка може впливати на інших).

Учитель технологій відіграє ключову роль у розвитку емпатійної культури учнів, адже, він виступає не лише як керівник освітнього процесу, а й як наставник, який допомагає учням досягнути важливості взаєморозуміння та підтримки. Для цього вчителю варто створювати доброзичливу атмосферу на уроках, де кожен учень відчуває себе важливим та потрібним; заохочувати взаємодію між учнями, стимулювати їх до допомоги одне одному; надавати позитивний зворотний зв'язок щодо проявів емпатії та підтримувати такі дії.

Розвиток емпатійної культури учнів на уроках технологій є важливим завданням сучасної школи. Завдяки практичній та проєктній діяльності, уроки технологій надають можливості для розвитку таких якостей, як співчуття, взаємодопомога та повага до інших. Учитель, як наставник, може створити умови, за яких учні не лише здобуватимуть технологічні компетенції, а й розвиватимуться як гармонійні та емпатійні особистості, готові до соціальної взаємодії в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Емпатійна культура. Культурологічний словник – 2020. URL: <https://subjectum.eu/culture/dict/495.html> (дата звернення: 16.10.2024).
2. Кайдалова Л.Г., Пляка Л.В. Психологія спілкування: навч. посібник. Харків: НФаУ, 2011. 132 с.
3. Сакалюк О.П. Емпатія як соціально-психологічний феномен. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. 2013. № 110. С. 147-153.
4. Степанов О.М. Психологічна енциклопедія. К.: «Академвидав». 2006. URL: http://webchunnew.kl.com.ua/wpcontent/uploads/2021/03/ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 16.10.2024).

Джевага Г.В., Коленіченко Б.В., м. Чернігів
e-mail: dzhevaga.g@gmail.com

**ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ
НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ (РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ НУШ)**

Анотація. У статті розкрито основні підходи щодо формувального і підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів, згідно Державного стандарту базової загальної середньої освіти (2020 року). Розкрито методику проведення підсумкового оцінювання учнів у 7-9 класів з навчального предмету технології.

Ключові слова: підсумкове оцінювання, очікувані результати навчання, «Нова українська школа», проєкт, захист проєкту, технології.

Abstract. The article reveals the main approaches to formative and summative assessment of students' educational achievements, according to the State Standard of Basic General Secondary Education (2020). The method of conducting the final assessment of students in grades 7-9 on the subject of technology has been revealed.

Keywords: final assessment, expected learning outcomes, «New Ukrainian School», project, project protection, technologies.

У 2024-2025 навчальному році продовжується реалізація Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 року зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 972 від 30.08.2022) [1], що у свою чергу здійснює імплементацію концепції «Нова українська школа» [2]. У теперішній час відбувається навчання учнів за новим концептуальним підходом у 5-7-х класах по усій Україні, і у 8-х класах – у пілотних закладах загальної середньої освіти. Це створює нові виклики до підготовки вчителів та вимагає розроблення оновлених методик не тільки проведення уроків, але й оцінювання результатів навчання учнів визначених у Державному стандарті.

Роль формувального оцінювання і методики його проведення у базовій школі розглядали М. Божинська, О. Вітковська, Л. Мальцева, Ю. Простакова, Т. Шандрук, Л. Швидун та інші. Проте, недостатньо досліджено методику проведення підсумкового оцінювання, що є актуальним на сьогодні для організації навчання у 7-х і 8-х класах.

Оцінювання навчальних досягнень учнів у 2024-2025 навчальному році 5-7 класів здійснюється у відповідності до наказу Міністерства освіти і науки України № 1093 від 02 серпня 2024 р. «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». У загальних положеннях даного закону зазначено, що основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація. Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням встановлених результатів навчання, а підсумкове оцінювання показує результат навчання та розвитку [4, с. 2]. Також у додатку 2 даного закону визначені загальні критерії оцінювання і за освітніми галузями, згідно яких на уроках технологій формувальне і підсумкове оцінювання здійснюється за чотирма галузевими групами критеріїв:

- *Група результатів ГРТО_1.* Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності;
- *Група результатів ГРТО_2.* Творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва;
- *Група результатів ГРТО_3.* Ефективне використання техніки і матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу;
- *Група результатів ГРТО_4.* Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб [4, с. 39].

Зазначені вище чотири групи результатів у «Свідоцтві досягнень» представлені не усі [4, с. 56]. Відсутня окремо група ГРТО_3, оскільки передбачається, що у підсумковому оцінюванні даний критерій буде враховано у інших трьох групах. Проаналізувавши зміст модельних програм [3], які орієнтують на залучення учнів до виконання проєктів, визначено, що це буде спрямовано на досягнення потрібних навчальних результатів. Формувальне оцінювання діяльності учнів на уроці буде реалізацією окремих етапів проектно-технологічної діяльності. Проте, заключний етап – «Захист проєкту», може надати інформацію про підсумок результатів навчання у цілому за певний період. Також, під час захисту проєктів не тільки вчитель може оцінити результати навчання за групами критеріїв, але й учні можуть реалізувати самооцінювання, так і взаємооцінювання, що важливо для їх розвитку. Для цього, захист проєктів як метод підсумкового контролю, можна проводити у таких формах:

- лабораторна робота, де учень проводить аналіз власних результатів та формулює висновки про успішність власної діяльності за семестр;

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

- публічний усний захист з презентацією власних здобутків, де інші присутні учні можуть задавати запитання та зробити свої зауваження;
- презентація власних здобутків у соціальних мережах на платформі закритих груп, де під постом учня усі можуть ділитися своїми враженнями.

Методика оцінювання комплексної підсумкової роботи співвідносить реальні результати проектно-технологічної діяльності учнів і очікувані результати навчання за семестр. Захист проекту відображає процеси: аналізу актуальності об'єкту проектування, конструювання виробу, розроблення технології, її реалізація і оздоблення об'єкту проектування одним з видів декоративно-ужиткового мистецтва, а також самоорганізації.

За потреби, якщо не можна оцінити певну групу результатів під час захисту проекту, то можна додатково провести тестування учнів. Наприклад, можна оцінити уміння підбирати матеріал для побутових робіт, інструменти, інструкції до виконання побутових робіт. Для цього можна використати типи запитань з Google Forms: «Таблиця з варіантами відповідей» або «Сітка прапорців».

Методика врахування формувального оцінювання у підсумковому контролі полягає у визначенні динаміки формування результатів навчання протягом семестру і року, що вказує на достовірність проведеної підсумкової контрольної роботи. Таким чином, підсумкова оцінка – це не середньоарифметичне значення оцінок формувального оцінювання, а найефективніший показник результатів навчання за семестр чи рік.

Отже, методика проведення підсумкового оцінювання може проводитися під час комплексної підсумкової роботи, у формі захисту проекту та тестування, також має особливі педагогічні підходи, щодо врахування формувального оцінювання.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 № 898. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.10.2024).
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 №988-р. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.10.2024).
3. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). *Портал Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 21.10.2024).
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 2 серпня 2024 р. №1093. *Портал Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 21.10.2024).

Гаркушевський В.С., Сологуб Ю.С., Цвілик Р.О., м. Вінниця
e-mail: ktoebgd@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. Веб-орієнтована система управління ILIAS у навчанні технологій учнів закладів загальної середньої освіти дає змогу створити навчальне середовище з особистими налаштуваннями, мультимедійними навчальними матеріалами, тестами, глосарієм, функціями друку, пошуковим механізмом і засобами комунікації. Учні можуть працювати в системі, використовуючи мережу інтернет або локальну мережу навчального закладу.

Ключові слова: веб-орієнтоване навчання технологій, ILIAS, персональне освітнє середовище, навчальні ресурси, комунікації.

Abstract. The ILIAS web-based management system for teaching technology to students of general secondary education makes it possible to create a learning environment with personal settings, multimedia learning materials, tests, a glossary, print functions, a search engine and communication tools. Students can work in the system using the Internet or the local network of the educational institution.

Keywords: web-based technology learning, ILIAS, personal educational environment, educational resources, communications.

Дослідження особливостей створення та використання в освітньому процесі засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) висвітлено в дослідженнях В. Бикова, Р. Гуревича, І. Роберт, М. Жалдака та багатьох інших науковців, котрі у своїх працях переконують, що впровадження в освітній процес ІКТ відкриває нові можливості для поглиблення й розширення теоретичної бази знань, активізації навчально-пізнавальної діяльності, створення умов для індивідуалізації навчання та реалізації особистісного підходу до учня.

Аналіз робіт згаданих авторів та праць інших науковців, вивчення передового педагогічного досвіду дозволяє нам запропонувати певне бачення комплексного забезпечення освітнього процесу з використанням веб-орієнтованої системи управління навчанням ILIAS. У цьому процесі ми використовуємо ідеї використання традиційних засобів, передбачених у навчанні технологій виробництва конструкційних матеріалів – підручники, навчально-методичні посібники, методичні вказівки, лабораторні практикуми у комплексі із засобами, розробленими на основі ІКТ [2; 3; 4].

Нами використовується веб-орієнтована система управління навчанням ILIAS – вільне програмне забезпечення для підтримки навчального процесу, що базується на Apache, PHP, MySQL, XML. Відповідає стандарту SCORM (гарантується незалежність від платформи). Проект розвивається з 1998 р., поточна версія включає, зокрема: Personal desktop з порталами про однокурсників-Online, у новій пошті, у нових повідомленнях на форумі тощо; контекстну онлайн-довідку для учнів, студентів і авторів; інтерфейс користувача та адміністратор; SOAP інтерфейс для контенту й імпорту інформації [1; 5; 6].

ILIAS – це німецька веб-платформа, найбільш розповсюджена в університетах Німеччини. Особливістю цієї системи є інтерфейс, схожий на соціальну мережу з простотою використання й налаштувань, широким функціоналом та потужним редактором тестів. Саме тому система ILIAS використовується для розробки, управління та розповсюдження мультимедійних навчальних матеріалів.

Вхід до системи здійснюється зі стартової сторінки, на якій знаходиться форма авторизації. Для входу в ILIAS на стартовій сторінці у відповідні поля форми авторизації

Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми

вводяться логін та пароль доступу, вказані при реєстрації. (рис. 1). Особистий робочий стіл – це область для роботи з персональними даними в ILIAS. З його допомогою учень може одержати доступ до всіх сервісів, що надаються персональним сайтом (рис. 2).

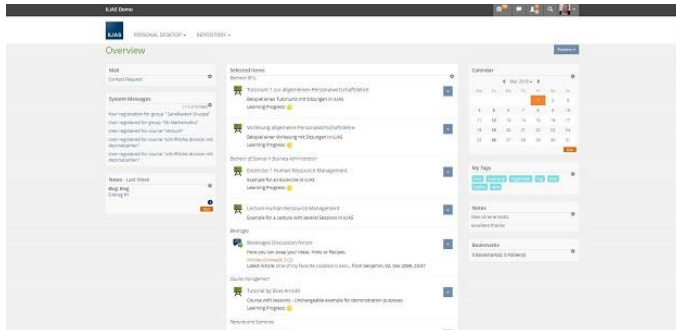

Рис. 1. Вхід у систему ILIAS

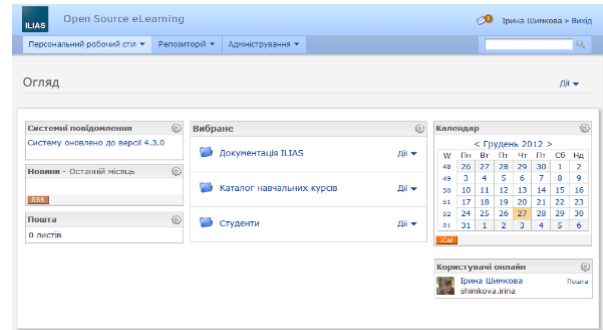

Рис. 2. Персональний робочий стіл

Головне меню ILIAS призначене для навігації по головним розділам сайту. Блок *Вибране* містить посилання для швидкого доступу до відібраних учителем найбільш важливих для роботи розділів сайту та системних служб (навчальні курси, модулі, тести тощо). Для ефективної організації роботи вчитель розміщує на Персональному робочому столі у блоці *Вибране* усі важливі об'єкти, котрі можна переміщувати, якщо треба. Для цього варто обрати відповідний пункт меню *Дії*, який призначений для управління навчальними елементами.

Навчальні ресурси ILIAS організовані у вигляді впорядкованої структури елементів – посилань на навчальні матеріали або групи навчальних об'єктів. Усі наявні ресурси для навчання й роботи (навчальні модулі, тести, форуми, файли, робочі групи) зберігаються у спеціальному сховищі – репозиторії, в якому розміщені й навчальні курси. Персональний робочий стіл – це персональний робочий простір у ILIAS, репозиторій – спільна бібліотека навчальних матеріалів, у якій містяться усі доступні користувачеві навчальні ресурси та сервіси (рис. 3-4).

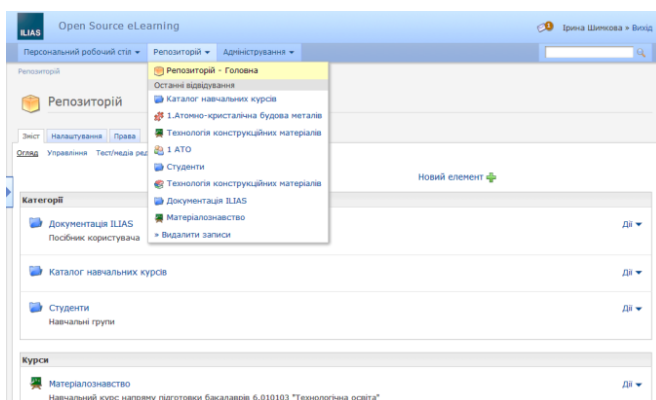

Рис. 3. Репозиторій ILIAS

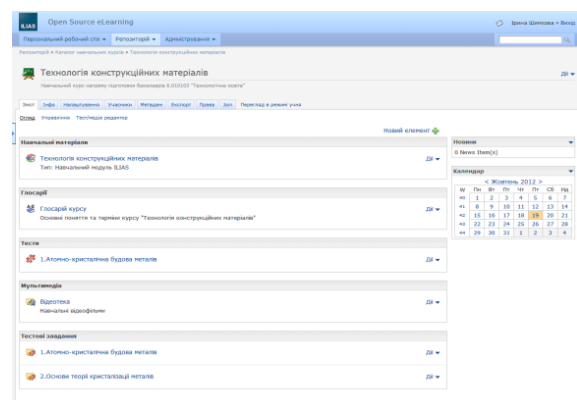

Рис. 4. Фрагмент навчального курсу «Технологія конструкційних матеріалів»

Навчальний модуль ILIAS – це логічно завершений блок навчального матеріалу, який може містити: структурований зміст; елементи навігації; функціональність друку та завантаження; текст (з підтримкою стильового форматування та математичних формул); мультимедійні об'єкти, які може відображати браузер – фотографії, фільми; файли (які не може відображати браузер) для завантаження; засоби структурування елементів, такі як списки і таблиці; посилання на веб-сайти (зовнішні) або модулі, глави та сторінки ILIAS (рис. 5).

Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми

Учитель організовує різні види навчальних заходів (заняття, консультації, тести) у поєднанні з різноманітними видами навчальних модулів і різними типами запитань у тестах [7; 8].

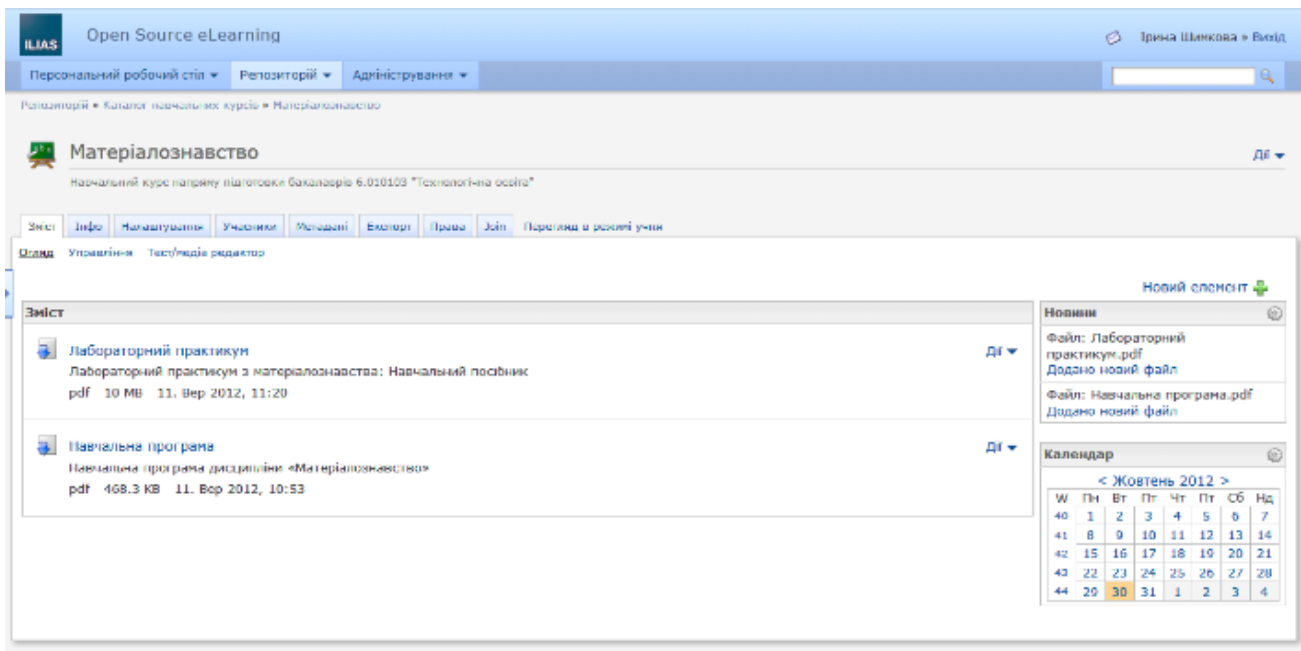

Рис. 5. Файли для завантаження

Використання ILIAS дає змогу створити персональне навчальне середовище для кожного зареєстрованого учня з особистими налаштуваннями, мультимедійними навчальними матеріалами, тестами, глосарієм, функціями друку, пошуковим механізмом і засобами комунікації. Учні можуть працювати в системі, використовуючи мережу інтернет або локальну мережу навчального закладу. Зареєстровані в системі вчителі мають змогу формувати групи учнів, розробляти власні мультимедійні навчальні курси та системи тестового контролю знань. З'являються необмежені можливості для створення мультимедійних навчальних матеріалів: різні графічні формати, Flash-анімації, Java-аплети, аудіо/відеоматеріали, технології Веб 2.0 – RSS і медіапотоки.

Потужний модуль контролю системи ILIAS з різними типами тестових завдань, підтримкою мультимедіа та оперативним зворотним зв'язком дає змогу створювати системи тестового контролю й анкетування для аудиторного тестування учнів та самостійного оцінювання ними рівня своїх компетентностей – знань, умінь і навичок у процесі самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Якщо потрібно, то кожен учень може одержати локальну повнофункціональну копію навчально-методичного комплексу, з якою він може працювати вдома без доступу до мережі Інтернет та спеціального налаштування.

Особливу роль відіграє можливість інтерактивної форми взаємодії з освітнім Web-ресурсом, коли учень звертається до довідкового матеріалу, до підказки, можливості ставити запитання комп'ютеру, можливості вибору викладу матеріалу (стислий вигляд, розгорнений, з ілюстраціями, або без них) та інше створює умови для залучення до самостійної навчальної діяльності.

Система ILIAS призначена для управління навчальними ресурсами у складі інтегрованих систем і організації електронного та дистанційного навчання. Серед важливих причин такого вибору – безкоштовність і відкритість цієї платформи. Незалежність міжнародного проєкту ILIAS та його підтримка багатьма європейськими університетами і IT-організаціями дає підстави розраховувати на подальші перспективи розвитку, оперативне впровадження актуальних технологій та захист інвестицій у розробку навчальних комплексів на основі системи.

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Шимкова І.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Застосування системи управління навчанням COLLABORATOR у створенні електронного освітнього середовища з підготовки педагогів середньої та професійної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 62. С. 5-18.
2. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
3. Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. *Наук. часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2011. №. 11. С. 3-15.
4. Цвілик С.Д. Застосування наступності у формуванні наукових понять у змісті природничо-математичної та спеціальної підготовки. *Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді: Збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2004. Вип. 10. С. 197-199.
5. Шимкова І.В. Посібник користувача ILIAS 4.3. Вінниця: ВДПУ, 2013. 32 с.
6. Iryna Shymkova, Svitlana Tsvilyk, Vitalii Hlukhaniuk, Viktor Solovei, Volodymyr Harkushevskiy USE OF Learning management system ILIAS in teaching technologies for intending teachers of secondary and vocational education. *Rezekne: Rezeknes Tehnologiju akademija*. 2021. Vol. V. P. 470-482. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6313>.
7. Iryna Shymkova, Oksana Marushchak, Svitlana Tsvilyk, Vitaliy Hlukhaniuk, Volodymyr Harkushevskiy. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. environment. technology. resources. *Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27 th–28th, 2024*. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekne, Latvia, 2024. P. 485-492. URL: <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>.
8. Shymkova, I., Tsvilyk, S., Hlukhaniuk, V., Marushchak O. Content modeling and organization of environmental training of the future labor training teacher in higher education institutions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*. 17th Proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 2023. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7129/6078>. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7129>

Василевська-Скупа Л.П., Кравцова Н.Є., Баранова Л.Г., м. Вінниця
e-mail: baranovalarisabershad@gmail.com

**ВИКОРИСТАННЯ ФОНОГРАМ-МІНУС У ВОКАЛЬНІЙ РОБОТІ З УЧНЯМИ
У ЗАКЛАДАХ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

Анотація. Організація діяльності у сучасному закладі початкової мистецької освіти орієнтована на формування у здобувачів естетичного досвіду та набуття музично-виконавських компетентностей, зокрема здатності до публічного мистецького виступу, демонстрації власних навчальних та мистецьких досягнень, активної самотійної мистецької діяльності. У статті аналізується роль та ефективність застосування електронного акомпанементу, фонограм та живого супроводу в освітньому процесі закладів початкової мистецької освіти. Запропоновано методичні рекомендації щодо використання фонограм-мінус у вокальній роботі з учнями при організації самотійної роботи, дистанційного навчання, проведенні концертної діяльності.

Ключові слова: початкова мистецька освіта, публічний мистецький виступ, фонограма, музичний супровід, сольний спів, естрадний вокал.

Abstract. The organization of activities in a modern institution of primary art education is focused on the formation of students of aesthetic experience and the acquisition of musical and performing competencies, in particular, the ability to perform in public art, demonstrate their own educational and

artistic achievements, and active independent artistic activity. The article analyzes the role and effectiveness of the use of electronic accompaniment, phonograms and live accompaniment in the educational process of primary art education institutions. Methodical recommendations on the use of phonograms-minus in vocal work with students during the organization of independent work, distance learning, and concert activities are offered.

Keywords: elementary art education, public art performance, phonogram, musical accompaniment, solo singing, pop vocal.

Актуальною темою у сучасній початковій мистецькій освіті, що потребує досліджень та методичного супроводу, є використання фонограм-мінус – одного із інноваційних інструментів у вокальній роботі з учнями.

Метою дослідження було проаналізувати роль та ефективність застосування фонограми-мінус (електронного інструментального акомпанементу) та живого акустичного акомпанементу під час занять у класі вокалу. Дослідження проводились під час занять із сольного співу у мистецькій школі, дистанційного навчання, при організації самостійної роботи учнів, підготовки до публічних виступів. Вивчено електронну базу фонограм-мінусів дитячих вокальних творів, вокалізів, творів сучасних українських та зарубіжних композиторів, вокальних творів композиторів-класиків (із загального доступу в мережі Інтернет).

Наукові дослідження з проблеми використання фонограм у вокально-педагогічній практиці описані у роботах вокальних педагогів Л. Шаповал, Є. Карпенко, Н. Карпенко, І. Сидоренко, І. Ковальчук, Ю. Богатирьової, І. Францескевич, С. Железняк, З. Мартин, О. Соловйової та ін. На думку авторів, фонограми здійснюють значний психолого-емоційний вплив, підвищуючи зацікавленість учнів та їхню готовність до музичних виступів, допомагають учням молодшого і старшого шкільного віку краще сприймати і засвоювати музичний матеріал, сприяють розвитку ритмічного та інтонаційного слуху, покращують координацію між вокальними та музичними елементами під час виконання, підвищують ефективність індивідуальної та групової роботи з школярами. Фонограми-мінус є потужним інструментом для розвитку інтерпретаційної майстерності та емоційної виразності у вокальній роботі, відіграють важливу роль у формуванні вокально-технічних навичок та підготовці співака до сценічної діяльності.

Під час проведення навчальних занять було відмічено, що творчий тандем вокаліста з концертмейстером дає багато переваг у формуванні вокально-технічних навичок та створенні музично-художнього образу. Основою навчання співу у закладі початкової мистецької освіти є формування академічної манери співу, що передбачає розвиток співочого дихання, точного інтонування, кантиленного звукоутворення, природного, легкого польотного звучання голосу. Виконання вправ, вокалізів, вокальних творів композиторів-класиків, дитячих та народних пісень у супроводі концертмейстера допомагають учням краще інтонувати і відчувати музичні фрази, ритм і динаміку, сприяють емоційному розкриттю учнів, вираженню емоцій та формуванню умінню глибше передавати зміст твору, розвивають навички імпровізації. Спів у супроводі фортепіано дає можливість працювати у оптимальному темпі, зручній теситурі, контролювати чистоту інтонування. Концертмейстер при необхідності може транспонувати твір чи вокаліз у зручну для виконавця тональність, зупинитись у потрібному місці і знову повторити необхідну фразу, тощо. Отже, питання співтворчості соліста-вокаліста і концертмейстера-піаніста є актуальним, адже є основою вокальної підготовки виконавця.

Сучасна мистецька освіта розвивається швидкими темпами, працює індустрія дитячо-юнацьких вокальних конкурсів та фестивалів, здійснюється пошук нових форм і методів

творчої співпраці учнів і педагогів. Впровадження дистанційного навчання, організація самостійної роботи учнів, активна концертно-виконавська діяльність надихає викладачів та здобувачів до використання у освітньому процесі штучного інтелекту, високоякісних новітніх технологій, серед яких – створення та застосування електронної музики, фонограм. Фонограма-мінус, як інструмент акомпанементу дозволяє учням співати з музичним супроводом без живого інструментального супроводу. У сучасному світі впровадження фонограм-мінус у освітній процес не є надзвичайно складним явищем. Пропозиції на українському ринку вокальних фонограм надзвичайно різноманітні. Багато сучасних авторів та аранжувальників створюють високопрофесійний продукт, призначений для використання у вокальній роботі з дітьми та молоддю. У мережі Інтернет існує безліч фонограм-мінус до вокальних творів композиторів-класиків, вокалізів, оперних арій, творів духовної музики тощо.

Кожна дитина чи дорослий за допомогою ноутбука, планшета, смартфона, блютуз-колонки, іншого мобільного пристрою може легко відтворити аудіо запис і займатися співом у класі, залі чи домашніх умовах, виступати на сцені. «Мінусівки» сприяють максимальному наближенню до умов самостійного сценічного виконання у будь-яких жанрах і стилях вокальної музики. Фонограму можна записати на будь-який USB – носій, MP3 – плеєр або інший накопичувач пам'яті. Існують програми, за допомогою яких навіть школяр може створити «мінусівку» до пісні, що сподобалась, а також змінити темп і тональність обраної фонограми.

Для організації дистанційного навчання, самостійної домашньої роботи учнів над вокально-технічним репертуаром викладач разом із концертмейстером можуть записати фортепіанний супровід вправ, поспівок, вокалізів, вокальних творів із врахуванням навичок учня: із дублюванням вокальної партії (чи без), динамічними відтінками та темповими змінами тощо. Також для самостійної роботи викладач надає учневі якісні інструментальні фонограми-мінус твору, що входить у навчальний чи концертний репертуар. Таким чином учень має змогу вдосконалювати свої навички у зручний для нього час, готуватися до публічних виступів. Важливо обирати фонограми відповідно до музично-естетичного смаку та рівня розвитку учня. Це можуть бути як класичні твори, так і сучасна музика.

Практика використання фонограм-мінусів на уроках сольного співу, при дистанційному навчанні, самостійній роботі учнів та підготовці до сценічного виступу виявила позитивні сторони:

- *Адаптація для різних вікових груп:* фонограми, підібрані з урахуванням рівня підготовки учнів, дозволили забезпечити індивідуальний підхід до навчання.
- *Підвищення впевненості:* учні отримали можливість виконувати твори самостійно, без підтримки вчителя або інших виконавців. Це допомагало розвивати впевненість у собі та своїх здібностях.
- *Покращення ритмічного та музичного слуху:* електронний акомпанемент допомагав учням краще відчувати ритм, темп, динаміку твору та інші музичні елементи, що сприяло загальному розвитку музичного слуху, інтонації та загального музичного сприйняття.
- *Імітація концертної ситуації:* використання фонограм-мінусів дозволяє моделювати концертну атмосферу, що готує учнів до виступів на сцені. Вони вчаться співати з музикою, як це відбувається під час реальних концертних виступів.
- *Розвиток самостійності:* учні мали змогу працювати з фонограмами вдома або під час індивідуальних занять, що сприяло розвитку самостійності та відповідальності у підготовці

до уроків, публічних виступів.

- *Підвищення рівня уваги, виконавської дисципліни*: спів під електронний акомпанемент вимагає дотримання чіткості та точності темпу, ритму, ладу, штрихів, динаміки.
- *Корекція помилок*: використання записів своїх виступів з фонограмою допомагає аналізувати виконання та вдосконалювати вокальні навички.
- *Різноманітність репертуару*: завдяки доступності фонограм, можна використовувати широкий спектр музичних творів, що розширює вокальний репертуар учнів та сприяє їхньому художньому розвитку.
- *Покращення інтерпретаційних здібностей*: робота з фонограмою вчить учнів відчувати і передавати характер твору, оскільки вони не залежать від живого акомпанементу і можуть експериментувати з темпом, динамікою та емоційною виразністю.
- *Мотивація до навчання*: цікаві та сучасні фонограми сприяють підвищенню зацікавленості учнів у процесі вокального розвитку.

Враховуючи результати дослідження, було сформовано окремі методичні рекомендації щодо використання фонограм-мінус у вокальній роботі з учнями у закладах початкової мистецької освіти:

1. Використовувати лише якісні фонограми, з природнім звучанням інструментів, цікавим аранжуванням, професійно виконані.
2. Фонограма – це об'єкт інтелектуальної власності авторських та суміжних прав, захищений українським законодавством. При використанні чужих фонограм слід дотримуватись академічної доброчесності.
3. Важливо враховувати індивідуальні психологічні особливості учнів під час роботи з фонограмами, підбирати зручний для виконавця темп, складність і музичний стиль, що відповідає рівню кожного учня.
4. На різних етапах підготовки вокаліста (початкове навчання, робота над вокальним твором, підготовка до виступу, публічний виступ) використовувати різні фонограми.
5. На початку рекомендується розібрати і вивчити вокальний твір під музичний супровід концертмейстера. Для молодших учнів фонограми повинні бути адаптовані до їхніх технічних та музичних можливостей: у помірному темпі, із продубльованою вокальною партією, що дозволяє самостійно розучувати вокальний твір, контролювати інтонаційну точність відтворення мелодії. Наступний етап – робота із фонограмою без дублювання вокальної партії. В учня формуються навички самостійного співу під гармонічний супровід, контроль за виконанням у заданих фонограмою-мінус музичній формі та темпі вокального твору. Важливим є робота над метроритмічними особливостями твору, удосконалення техніки співу, дотриманням темпо-ритмічного ансамблю між солістом і звучанням фонограм.
6. Під час співу під фонограму рекомендується організувати відео- чи аудіо запис виконання. Прослуховування власних виступів з фонограмами дає змогу учням аналізувати свої помилки та вдосконалювати вокально-виконавську техніку.
7. На етапі сценічної підготовки необхідно створити спеціальні умови для співу під фонограму з використанням мікрофона, звукопідсилювальної техніки.

Отже, використання фонограм є сучасним та інноваційним підходом до навчання вокалу, який підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє розвитку вокальних навичок, самостійності, творчій самореалізації і допомагає підготувати учнів до музично-виконавської діяльності, концертних виступів.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Є., Карпенко Н. Застосування фонограми супроводу в роботі зі школярами. *Мистецтво та освіта*. 2010. № 3. С. 19-22.
2. Lysenko Y., & Khudiienko Y. (2022). Особливості професійної взаємодії концертмейстера та вокаліста у створенні музично-художнього образу. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*, (23), 114-123. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.33287/222239>
3. Хлопотова А.А., Опанасенко О.О., Олейніков С.О. Роль та специфіка акомпанементу у процесі виховання естрадних вокалістів. Актуальні аспекти сучасного українського музичного мистецтва: колект. монографія / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Каф. муз. мистецтва; ред.-упоряд.: В.В. Сінельнікова, А.Б. Попова. Київ, 2017. С. 102-110.
4. Штефан А.С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту: монографія. К.: НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.

Цвілик С.Д., Боднюк О.М., Мельник Ю.В., м. Вінниця
e-mail: tsvilyksv@gmail.com

ЕВРИСТИЧНІ МЕТОДИ В НАВЧАННІ ТЕХНОЛОГІЙ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті йдеться про застосування евристичних діалогічних методів навчання й творчого розвитку в навчанні технологій учнів профільної школи. Ці методи навчання сприяють встановленню партнерських взаємин між учасниками освітнього процесу; сприяють актуалізації та самоактуалізації творчого потенціалу учнів; розвитку толерантності педагогів і учнів; формуванню культури спілкування й ведення евристичного діалогу; поступовому розвитку інтегральної компетентності учнів; визначенню суб'єкт-суб'єктних взаємин між педагогами та учнями та між самими учнями в навчанні тощо.

Ключові слова: евристичний діалог, суб'єктне навчання, творчий розвиток особистості, методи навчання, креативність.

Abstract. The article deals with the application of heuristic dialogical methods of learning and creative development in teaching technology to students of a specialized school. These teaching methods contribute to the establishment of partnership relations between the participants of the educational process; contribute to the actualization and self-actualization of students' creative potential; development of tolerance of teachers and students; formation of a culture of communication and heuristic dialogue; gradual development of students' integral competence; defining subject-subject relationships between teachers and students and between students themselves in education, etc.

Keywords: heuristic dialogue, subjective learning, creative personality development, learning methods, creativity.

Суттєві зміни в соціально-економічній сфері українського суспільства обумовлюють потреби модернізації змісту й методики навчання технологій учнів профільної школи. Дидактичні аспекти проблеми навчання технологій учнів профільної школи напрацьовують у своїх працях учені-педагоги за такими напрямками: загальні теоретичні та методологічні проблеми функціонування закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) (С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Зязюн, М. Коберник та ін.); теоретичні основи формування загальних і фахових компетентностей вчителів трудового навчання та технологій (А. Гедзик, В. Соловей, С. Ткачук та ін.); формування й розвиток інтегральної компетентності педагогів профільної школи (в. Глуханюк, О. Марущак, С. Цвілик, та ін.).

Ученими-педагогами напрацьовуються нові моделі й напрями модернізації освітніх

процесів, методологічною основою яких є провідні ідеї, принципи та положення гуманістичної філософії, на основі яких освіту варто наповнити конкретним змістом, логікою, методиками та технологіями особистісно-орієнтованого та суб'єктно-діяльнісного навчання, в якому учень задовольняє власні освітні потреби, визнається суб'єктом (учасником) та рівноправним партнером педагога в освітньому процесі.

Методи навчання за традиційною класифікацією (за джерелами знань) поділяються на словесні, наочні, практичні. М. Скаткін та І. Лернер виокремлюють методи навчання за рівнем активності пізнавальної діяльності як пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові й дослідницькі. В. Андреев розширює класифікацію методів за способами пізнавальної діяльності й поділяє їх на творчо-логічні та творчо-евристичні, А. Хуторський пропонує комплекс методів евристичної навчальної діяльності – організаційно-діяльнісні, когнітивні й креативні. Запропоновані сучасними дидактами різні дефініції й класифікації методів пізнавально-творчої (евристичної) діяльності не можна вважати завершеними й такими, що відповідають інноваційній теорії евристичної діяльності учнів та педагогів [2; 6].

Основними чинниками реформування освітнього процесу у ЗЗСО є такі реалії: світовий глобалізм освіти; гуманізація й демократизація освіти; проектування змісту освіти з культурознавчих, соціологічних та екологічних позицій; міждисциплінарна інтеграція в освіті; орієнтація освіти на безперервність – навчання впродовж усього життя людини як суб'єкта професійного буття.

У переорієнтації освітнього процесу на особистість учня як суб'єкта процесу навчання, визнання його власної освітньої траєкторії, активного формування в учня потреб до самонавчання, саморозвитку, самовиховання й самоактуалізації, розвитку потенційних здібностей особистості постає питання про освітні технології нового типу. Йдеться про відмову від монологічного (авторитарного) інформативного стилю викладу навчального матеріалу та напрацювання моделей евристично-діалогічних форм навчання й технологій творчого розвитку особистості.

Г. Балл зазначає, що «Одним з найістотніших механізмів «окультурення» цивілізації і, зокрема, її освітньої складової є дедалі ширше запровадження парадигми діалогу. Її основними складовими є: по-перше, тип відносин індивідуальних або групових суб'єктів, за якого вони, щиро поважаючи один одного, готові не просто співпрацювати, а й конструктивно скористатися у цій співпраці думками й пропозиціями партнерів...; по-друге, тип знання, що, асимілюючи здобутки «великих діалогів», які розгортаються у людській культурі, ідентифікують суперечності у спробах та результатах пізнання тих чи тих об'єктів і з'ясовує можливості, коли не розв'язання цих суперечностей, то принаймні повнішого й глибшого розуміння вказаних об'єктів» [1, с. 40].

В умовах такого модернізованого навчання технологій результатом дидактичного впливу педагогів середньої школи на учнів є сукупність програмованих компетентностей і напрацювання педагогічних умов, за яких відбувається розвиток важливих якостей особистості, виховується духовність й активна життєва позиція, напрацьовується методика навчальної й технологічної (виробничої) діяльності учня, набуваються життєво-необхідні та суб'єктно-професійні ключові та предметно-професійні компетентності.

За умов інноваційності освіти, коли пізнавальна діяльність учнів набуває творчого характеру, передові позиції займають технології діалогічного евристичного навчання, зокрема: навчання як дослідження, інтерактивне навчання, навчання як проектування, навчання як діалогова суб'єктна творча взаємодія, виховання як колективна творча справа, навчання й виховання як розв'язання дітьми й дорослими евристично-проблемних і професійних завдань і ситуацій, котрі пов'язуються між собою загальною стратегічною метою

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

–досягненням творчої самореалізації особистості у вигляді створених учнями власних освітніх продуктів – зовнішніх (проектів, розв’язаних проблемно-евристичних завдань) і внутрішніх (розвинених мотивів, здібностей, умінь, набутих життєвих змістів, моральних, естетичних цінностей, переконань, вольових якостей тощо) [4; 6].

А. Хуторський [3] вважає евристичний освітній процес більш узагальненим порівняно з творчим за змістом, поняттями й функціями. Учені дискутують про те, що «творчу діяльність» педагогів і учнів варто синонімізувати з «креативною діяльністю», що зосереджена на створенні ціннісних для особистості й суспільства нових продуктів. Так, на думку М. Лазарева основними якісними характеристикам перебігу й результатів креативної діяльності учнів є оригінальність мети, завдань, способів їх досягнення та одержаних результатів, достатня складність і неоднозначність для певного віку здобутків, глибина й різнобічність тлумачення автором досягнутих результатів, здатність розкрити їх зміст і суперечності, уміння обстоювати свої ідеї, практичні результати в діалозі з іншими [5]. Діалогічна евристична діяльність учнів є системою, що за змістом, значенням і результатами поглинає різні види (табл. 1).

Таблиця 1

Види й зміст діалогічної евристичної діяльності учнів профільної школи

Вид діяльності	Зміст діяльності
Пошукова діяльність	
	Добір і знаходження з певною метою нової наукової інформації, нових теоретичних положень і тлумачень, достатньої кількості фактів певної практики, опис за результатами здійснених пошуків тощо;
Спостереження	
	Цілеспрямоване самостійне спостереження різних природних, соціальних, технічних і технологічних явищ;
Аналіз, синтез, узагальнення	
	Розгорнуті аналітико-порівняльна та узагальнююча робота на засадах навчальної евристичної діяльності;
Реконструктивна діяльність	
	Створення із відомих елементів нового продукту, наприклад створення учнями з уже освоєних матеріалів нових за змістом виробів, проектів за власним планом, поставленою метою, завданнями тощо)
Креативна діяльність	
	Створення складного й оригінального за метою, завданнями, способами досягнення та одержаними результатами продукту (виробу, проекту тощо). Глибоке й різнобічне тлумачення автором досягнутих результатів, розкриття їх змісту і суперечностей, обстоювання ідей, представлення практичних результатів в діалозі з іншими учасниками процесу.

Діалогічна творча або евристична діяльність у навчанні технологій розглядається нами як система прийомів і правил спільної роботи педагога й учня, з метою розвитку певних творчих здібностей і здатностей, формування мотивів і цінностей учнів, самореалізації їхнього творчого потенціалу у вигляді створених і значущих освітніх продуктів – зовнішніх і внутрішніх [7; 8]. Окремим методом діалогічної евристичної діяльності, на нашу думку, є STEAM-підхід, що передбачає діалектичну єдність репродуктивних і творчих методів у навчанні й вихованні. За умов інтеграції інформаційно-репродуктивного способу передачі й засвоєння знань (виклад складної й малодоступної інформації для засвоєння учнями множини фактів, положень, законів та розвитку уваги, пам’яті, ретельності, сумлінності) та евристичних методів

(вдосконалення й розвиток дослідницьких, діалогічних, мовленнєво-образних, рефлексивних умінь та інших творчих якостей) сприяє формуванню системи ключових і предметних (технологічних) компетентностей учнів, становленню важливих особистісних рис творчої особистості. В евристичному або творчому діалогічному навчанні є ефективність: з одного боку - спрямованість на становлення й розвиток творчих якостей – конструктивних і креативних здібностей умінь, мотивів учнів; з іншого – найближчою оперативною метою є успішне розв'язання проблемно-евристичних (творчих) завдань.

У навчанні технологій творчі методи характеризуються евристичністю або креативністю в діях і операціях, що складаються в прийоми й методи діяльності суб'єктів педагогічного процесу. Характерними особливостями (на відміну від репродуктивних та інформаційних) творчих (евристичних) методів у навчанні технологій є такі реалії: а) спрямованість на розв'язання творчих (проблемних) і значущих для учнів і педагога завдань; б) наповненість творчими діями й операціями – прогностичністю, постановкою значущої проблеми, виявленням протиріч, пошуком невідомого за допомогою механізмів творчості (аналіз через синтез, аналогії, система проблемно-евристичних запитань тощо); в) формування в умовах пріоритету самостійної пізнавально-творчої діяльності – за часом, обсягом, значущістю для педагога й учнів [9; 10].

Діалогічні й творчі методи навчання сприяють встановленню партнерських взаємин між учасниками освітнього процесу; сприяють актуалізації та самоактуалізації творчого потенціалу кожного учня; розвитку толерантності педагогів і учнів; формуванню культури спілкування, ведення діалогу, обстоювання власної точки зору; поступовому розвитку інтегральної компетентності учнів; визначенню суб'єкт-суб'єктних взаємин між педагогами та учнями та між самими учнями у процесі навчання тощо.

Список використаних джерел:

1. Балл Г.О. Аналіз сутності особистісної свободи у контексті гуманізації освіти і виховання. *Діалог культур: Україна у світовому контексті. Філософія освіти*: зб. наук. праць. Львів: Світ, 1999. Вип. 4. С. 33-42.
2. Глуханюк В.М., Шимкова І.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Застосування системи управління навчанням COLLABORATOR у створенні електронного освітнього середовища з підготовки педагогів середньої та професійної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 62. С. 5-18.
3. Дьяконов Г. Діалогічні засади активних методів навчання та спілкування. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 107(1). С. 3-11.
4. Копець Л.В., Гордієнко В.І. Діалогічні комунікативні практики та їхній евристичний потенціал: результати дослідження. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2047/Kopets_Dialohichni_komunikativni_praktyky.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Лазарев М.О. Методи творчої діяльності в евристичній освіті. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013, No 8(34) С. 110-124.
6. Цвілик С.Д. Наступність у роботі професійно-технічних і вищих навчальних закладів: теоретичні аспекти проблеми. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2002. Вип. 3. С. 45-49.
7. Hlukhaniuk V., Solovej V., Tsvilyk S., Shymkova I. STEAM education as a benchmark for innovative training of future teachers of labour training and technology. *Society. Integration. Education – SIE 2020*. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5000>.
8. Iryna Shymkova, Svitlana Tsvilyk, Vitalii Hlukhaniuk, Viktor Solovej, Volodymyr Harkushevskiy USE OF Learning management system ILIAS in teaching technologies for intending teachers of secondary and

vocational education. Rezekne: Rezeknes Tehnologiju akademija. 2021. Vol. V. P. 470-482. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6313>.

9. Iryna Shymkova, Oksana Marushchak, Svitlana Tsvilyk, Vitaliy Hlukhaniuk, Volodymyr Harkushevskiy. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. environment. technology. resources. *Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27 th–28th, 2024*. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekne, Latvia, 2024. P. 485-492. URL: <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>.

10. Shymkova, I., Tsvilyk, S., Hlukhaniuk, V., Marushchak O. Content modeling and organization of environmental training of the future labor training teacher in higher education institutions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*. 17th Proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 2023. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7129/6078>. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7129>

Рябець С.І., Осика Д.О., м. Кропивницький
e-mail: 1432002@ukr.net

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ

Анотація. *Стаття присвячена висвітленню місця методу проєктів в технологічній підготовці учнів закладів загальної середньої освіти. При цьому наголошується не лише на підвищенні ефективності освітнього процесу при проєктній діяльності, а й на формуванні низки важливих компетенцій як предметних (технологічних), так і способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно реалізувати себе у майбутньому.*

Ключові слова: *метод проєктів, уроки технологій, учні, вчитель.*

Abstract. *The article is devoted to highlighting the place of the project method in the technological training of students of institutions of general secondary education. At the same time, it is emphasized not only on increasing the efficiency of the educational process during project activities, but also on the formation of a number of important competencies, both subject (technological) and ways of thinking, professional, worldview and civic qualities, moral and ethical values, which determines the ability of a person to successfully realize himself in the future.*

Keywords: *project method, technology lessons, students, teacher.*

Технологія проєктного навчання учнів набуває особливого значення в освітньому процесі сучасної школи, оскільки вона виступає важливим інструментом формування творчої та самостійної особистості, особливо на уроках технологій [2, с. 64]. Ця форма навчання дозволяє учням не лише засвоювати теоретичні знання, але й активно застосовувати їх на практиці. Через виконання проєктів учні мають можливість проявити свою креативність, розвивати критичне мислення та здатність до самостійного ухвалення рішень.

Проєктна діяльність на уроках технологій є не лише засобом підвищення ефективності освітнього процесу, а й важливим елементом соціалізації учнів, їхньої підготовки до майбутньої професійної діяльності. Виконуючи практичні завдання, учні навчаються планувати свою роботу, оцінювати реальні проблеми, знаходити оптимальні рішення та нести відповідальність за результат. Проєктна робота сприяє формуванню в учнів почуття впевненості у власних силах, розвиває ініціативність і навички співпраці, оскільки часто проєкти виконуються в групах.

На уроках технологій проєкти можуть включати різні складові від ідеї до реалізації, що дозволяє учням пройти всі основні етапи проєктного циклу: від аналізу вимог та проєктування до виготовлення, тестування й оцінки результату. Такий підхід сприяє формуванню в учнів

важливих навичок планування та організації праці, розвиває технічні й технологічні компетенції, які є ключовими у сучасному світі.

Крім того, виконання проєктів надає можливість учням інтегрувати знання з різних навчальних предметів, що розвиває міждисциплінарне мислення та здатність до комплексного підходу до вирішення завдань. Важливою складовою є те, що проєктна діяльність стимулює учнів до самостійного пошуку інформації, що розвиває вміння вчитися, критично аналізувати інформацію та застосовувати її на практиці.

Метод проєктів являє собою спеціальну освітню систему, що базується на гнучкій моделі організації навчальної діяльності, яка орієнтована на розвиток творчої особистості старшокласника. Цей підхід враховує інтелектуальні й фізичні можливості учня, його вольові якості та творчі здібності, що проявляються в процесі створення проєкту або творчого виробу.

Отже, метод проєктів має за мету:

- 1) навчити самостійному досягненню поставленої мети, конструюванню одержаних знань, а також передбачати міні-проблеми, які належить розв'язати;
- 2) сформулювати вміння та навички:
 - орієнтуватися в інформаційному просторі;
 - знаходити джерела інформації та вміти її обробляти;
 - дослідницької роботи, навчального спілкування в творчій групі;
 - презентації одержаних знань і досвіду [3; 4].

Учитель повинен спрямовувати учнів на постійне вдосконалення, формуючи здатність до самокритики, що є необхідною умовою для успішної самореалізації. Крім того, важливою метою є розвиток в учнів шанобливого ставлення до інших та вміння працювати в команді. Це включає вміння вислуховувати думки інших, знаходити спільні рішення та ефективно співпрацювати у колективі. Одним з ключових завдань є стимулювання творчого мислення, яке виявляється у здатності генерувати нові ідеї, створювати унікальні рішення для вирішення різних завдань.

Процес проєктно-технологічної діяльності сприяє розвитку аналітичного мислення учнів, що дозволяє їм аналізувати результати власної роботи, робити висновки та покращувати свої рішення. Крім того, учитель має навчити учнів аргументувати і відстоювати власну думку, що є важливою складовою критичного мислення. Останнє особливо важливе в умовах соціальної взаємодії та активної участі у громадському житті.

Також залучання школярів до проєктно-технологічної діяльності на уроках технологій може відкрити учня з різних боків, як організатора, як лідера, як активну особистість тощо.

Відповідно до поглядів науковців та узагальнень їх тверджень позитивний вплив проєктної діяльності на процес виховання життєвої активності учнів розглядається у декількох ракурсах [1]:

- проєктна діяльність це вплив на розвиток аксіологічного потенціалу старшокласника (формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій (гуманність, справедливість, чесність, доброзичливість та ін.),
- процес проєктно-технологічної діяльності старшокласника прискорює його гносеологічний розвиток (учень пізнає навколишнє середовище, отримує нові знання розвиває свою соціальність та духовність),
- проєктно-технологічна діяльність розвиває в учня вміння комунікувати з іншими, знаходити компроміси, створює його соціальний портрет,
- участь у проєктному навчанні стимулює розвиток творчості випускника, дає дорогу його уяві та творчим нахилам.

Проєктно-технологічна діяльність старшокласника як одиниці освітнього процесу, складається з організаційно-підготовчого етапу, конструкторського етапу, технологічного та

заключного етапів. На кожному етапі старшокласниками здійснюється певні дії відповідно до структури проекту, організатором якого є вчитель технологій. Це вимагає від нього особливої уваги та активної участі у процесі навчання. Важливою роллю вчителя є забезпечення консультаційної та методичної підтримки учнів під час підбору та реалізації теми проекту, що включає не лише технічні аспекти, але й інформаційно-цифрові [2, с. 89]. У цьому контексті, вчитель не просто передає знання, а стає консультантом та наставником, який допомагає учням навігувати в комплексному процесі реалізації проектів. Вчитель має також стимулювати учнів до освітньо-трудової активності, підкреслюючи значення набутих навичок для їх майбутньої кар'єри та повсякденного життя. Це включає діяльність, як-от пошук даних про екологічні стандарти, матеріалознавство, властивості різних матеріалів, що не тільки підвищує рівень їхньої освітньої компетентності, але й сприяє вихованню відповідального ставлення до вибору ресурсів та технологій. А поєднання проектної діяльності з роботизованими системами сприяє розвитку навичок, необхідних для сучасних індустрій, таких як автоматизація виробничих процесів, інтеграція технологій у різні сфери діяльності, від медицини до логістики [5, с. 136].

Список використаних джерел:

1. Гук Д.А. Проект «Ярмарок соціальних ідей» як засіб формування та розвитку ініціативності учнівської молоді. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/001tec-336a.docx.html> (дата звернення 23.10.2024).
2. Кочеткова О.С. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів в інтерактивному освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*: зб.наук. праць. № 32, 2019. С. 87-97.
3. Паламарчук В.Ф., Барановська О.В. Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи. Вектор розвитку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 60-66.
4. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика / За заг. ред. О.М. Коберника. К.: Наук. світ, 2013. 162 с.
5. Харламенко В., Шатова О. Інноваційні підходи в освітній технологічній галузі в умовах цифровізації. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*: тези доповідей XII Міжнародна науково-практична конференція (м. Київ, 28 березня 2024 р.) /ред. кол.: Е.В. Лузік, А.М. Кокарева та ін. Національний авіаційний університет. К.: НАУ, 2024. С. 136-142.

Шимкова І.В., Бергілевич М.В., Бондарук Ю.О., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРШОКЛАСНИКІВ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ**

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано та розроблено практичні рекомендації щодо розвитку творчого потенціалу старшокласників у процесі вивчення технологій обробки деревини через створення сприятливого освітнього середовища, впровадження проектної методики та реалізацію міждисциплінарного підходу.

Ключові слова: творчий потенціал, старшокласники, технології обробки деревини, освітнє середовище, проектна методика, міждисциплінарний підхід.

Abstract. The article theoretically substantiates and develops practical recommendations for the development of creative potential of high school students in the process of studying woodworking technologies through creating a favorable educational environment, implementing project methodology and realizing an interdisciplinary approach.

Keywords: creative potential, high school students, woodworking technologies, educational environment, project methodology, interdisciplinary approach.

Постановка наукової проблеми. У сучасному світі, де інновації та креативність стають ключовими факторами успіху, розвиток творчого потенціалу молоді набуває особливого значення. Однак, незважаючи на зростаючу потребу у креативних фахівцях, система освіти часто зосереджується на передачі знань та формуванні технічних навичок, недостатньо уваги приділяючи розвитку творчих здібностей учнів. Особливо гостро ця проблема постає у контексті технологічної освіти. Традиційно цей напрямок асоціюється з суто практичними навичками, проте він має значний потенціал для стимулювання творчого мислення та інноваційного підходу до вирішення завдань. Виникає протиріччя між необхідністю розвитку творчого потенціалу старшокласників та недостатнім використанням можливостей технологічної освіти для досягнення цієї мети. Це зумовлює актуальність дослідження шляхів ефективної інтеграції творчого компонента у процес вивчення технологій обробки деревини, що дозволить не лише підвищити якість технологічної підготовки учнів, але й сприятиме їх всебічному розвитку та підготовці до викликів сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку творчого потенціалу учнів у процесі технологічної освіти привертає увагу багатьох дослідників. Теоретичні засади розвитку творчості в освітньому процесі розглядалися у працях таких вчених, як В. Моляко, В. Рибалка, С. Сисоевої. Вони підкреслюють важливість створення сприятливого середовища для творчої самореалізації особистості та наголошують на необхідності впровадження інноваційних педагогічних технологій. У контексті технологічної освіти значний внесок зробили дослідження О. Коберника та В. Сидоренка, які розробили концептуальні засади проектно-технологічної діяльності учнів. Їхні роботи демонструють ефективність проектного підходу у розвитку творчих здібностей старшокласників.

Останні дослідження в галузі психології творчості, зокрема роботи Е. де Боно та К. Робінсона, пропонують нові підходи до стимулювання креативного мислення, які можуть бути адаптовані до контексту технологічної освіти. Водночас, праці Д. Колба та Р. Стернберга підкреслюють важливість практичного досвіду та експериментування у розвитку творчих здібностей, що особливо актуально для вивчення технологій обробки деревини.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та розробити практичні рекомендації щодо розвитку творчого потенціалу старшокласників у процесі вивчення технологій обробки деревини. *Завдання* – проаналізувати та обґрунтувати ефективні підходи до розвитку творчого потенціалу старшокласників у процесі вивчення технологій обробки деревини, зосереджуючись на створенні сприятливого освітнього середовища, впровадженні проектно-технологічної методики та реалізації міждисциплінарного підходу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток творчого потенціалу старшокласників у процесі вивчення технологій обробки деревини вимагає комплексного підходу, який враховує як специфіку технологічної освіти, так і психологічні особливості учнів старшого шкільного віку. На основі аналізу сучасних досліджень та практичного досвіду можна виділити кілька ключових аспектів, які сприяють ефективному розвитку креативності в цьому контексті.

По-перше, важливо створити сприятливе освітнє середовище, яке стимулює творче мислення. Це передбачає не лише наявність відповідного технічного оснащення, але й атмосферу, що заохочує експериментування та інноваційний підхід. Вчитель повинен виступати в ролі фасилітатора, який підтримує ініціативу учнів та допомагає їм розвивати власні ідеї. Практика показує, що коли учні відчують психологічну безпеку та підтримку, вони більш схильні до творчого ризику та нестандартного мислення [1]. Формування творчого середовища починається з фізичного простору майстерні. Важливо організувати робочі місця так, щоб вони були не лише функціональними, але й стимулювали креативність.

Психологічний аспект середовища не менш важливий. Вчитель повинен створювати

атмосферу, де помилки розглядаються як частина творчого процесу, а не як невдачі. Це можна досягти через регулярні обговорення, де учні діляться своїми ідеями та отримують конструктивний зворотний зв'язок від однокласників та вчителя. Важливо заохочувати різноманітність думок та підходів, демонструючи, що в творчості немає «правильних» і «неправильних» рішень [2].

По-друге, ефективним підходом є впровадження проєктної методики навчання. Проєктно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання є ефективним засобом формування предметної проєктно-технологічної компетентності, розвитку творчих здібностей, підготовки до самостійного життя [3]. Розробка та реалізація власних проєктів з обробки деревини дозволяє учням пройти весь творчий цикл – від генерації ідеї до її втілення. При цьому важливо заохочувати старшокласників до створення не лише функціональних, але й естетично привабливих виробів, наприклад, елементи дизайну, декоративне різьблення, поєднання деревини з іншими матеріалами. Такий підхід розвиває не лише технічні навички, але й художнє бачення та креативність.

Проєктна методика у вивченні технологій обробки деревини може бути реалізована через систему поступово ускладнюваних завдань. Початкові проєкти можуть бути спрямовані на засвоєння базових технік, але з елементами творчості (наприклад, створення простої шкатулки з власним дизайном різьблення). Поступово завдання можуть ускладнюватися, включаючи більше творчих елементів та технічних викликів.

Третім важливим аспектом є інтеграція міждисциплінарного підходу. Технології обробки деревини можуть бути пов'язані з різними галузями знань – від фізики (при вивченні властивостей матеріалів) до мистецтва (при розробці дизайну виробів). Наприклад, створення музичних інструментів з деревини може об'єднати знання з акустики, математики та естетики. Такі міждисциплінарні проєкти не лише розширюють кругозір учнів, але й стимулюють їх до пошуку нестандартних рішень.

Міждисциплінарність можна впроваджувати через тематичні проєкти. Наприклад, проєкт «Екологічні меблі» може поєднувати знання з біології (вивчення властивостей екологічних матеріалів), хімії (дослідження екологічних покриттів), математики (розрахунки конструкцій) та мистецтва (дизайн, що відображає екологічну тематику); спільний проєкт з вчителем фізики може включати створення діючих моделей простих механізмів з деревини, демонструючи принципи важелів, блоків тощо. Міждисциплінарний підхід у сучасній освіті набуває все більшого значення, особливо в контексті STEAM-освіти [4; 5; 6].

Четвертим ключовим елементом є впровадження інноваційних технологій та матеріалів у традиційні процеси обробки деревини. Використання комп'ютерного моделювання, 3D-друку для створення прототипів, лазерного різання може значно розширити творчі можливості учнів. При цьому важливо зберігати баланс між традиційними ручними техніками та сучасними технологіями, щоб учні мали цілісне розуміння процесу роботи з деревиною.

Інтеграція сучасних технологій може починатися з використання комп'ютерних програм для проєктування виробів. Учні можуть створювати 3D-моделі своїх проєктів перед тим, як приступити до роботи з деревиною. Це розвиває просторове мислення та дозволяє експериментувати з формами без витрат матеріалу.

Нарешті, важливим аспектом розвитку творчого потенціалу є правильно організована система оцінювання та презентації робіт учнів. Критерії оцінювання повинні враховувати не лише технічну якість виконання, але й оригінальність ідеї, інноваційність підходу, естетичну цінність виробу. Організація виставок, конкурсів, презентацій проєктів дозволяє учням отримати визнання своєї творчої роботи, що є потужним мотиваційним фактором. Розробка критеріїв оцінювання може бути колективним процесом, де учні разом з вчителем

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

визначають, що робить проєкт успішним.

Розглянувши теоретичні аспекти розвитку творчого потенціалу старшокласників у процесі вивчення технологій обробки деревини, важливо перейти до практичного втілення цих ідей. Спираючись на дослідження вітчизняних науковців та враховуючи специфіку роботи з деревиною, можна запропонувати ряд практичних рекомендацій для вчителів технологій (рис. 1).

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	• Організуйте «куточок ідей» в майстерні, де учні можуть розмішувати ескізи, фотографії цікавих виробів з дерева, вирізки з журналів для натхнення. • Проводьте регулярні «мозкові штурми» на початку занять, де учні діляться ідеями нових проєктів. • Створіть «галерею успіху» - стенд з фотографіями найкращих учнівських робіт різних років. • Запровадьте практику взаємного оцінювання проєктів учнями, що сприятиме розвитку критичного мислення та обміну ідеями.
	ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	• Розробіть систему довгострокових проєктів, наприклад, «Екологічні меблі для школи», де учні проходять всі етапи від концепції до реалізації. • Впровадьте практику створення учнями портфоліо своїх проєктів, що включатиме ескізи, розрахунки, фото процесу роботи та готового виробу. • Організуйте співпрацю з місцевими майстрами або меблевими фабриками для реалізації спільних проєктів. • Проводьте «ярмарки ідей», де учні презентують свої концепції перед впровадженням, отримуючи зворотній зв'язок від однокласників та вчителя.
	ІНТЕГРАЦІЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ	• Розробіть інтегровані проєкти, наприклад, «Музичні інструменти з дерева», що поєднують знання з фізики (акустика), математики (розрахунки), історії (традиційні інструменти) та мистецтва (дизайн). • Організуйте тематичні тижні, наприклад, «Тиждень екодизайну», де учні досліджують екологічні аспекти деревообробки, властивості різних порід дерев, альтернативні матеріали. • Впровадьте практику створення учнями інфографіки або презентацій про зв'язок деревообробки з іншими науками та мистецтвами. • Запросіть вчителів інших предметів (фізики, хімії, біології, мистецтва) для проведення інтегрованих уроків в майстерні.

Рис. 1. Практичні рекомендації для вчителів технологій

Висновки. Розвиток творчого потенціалу є невід'ємною складовою сучасної технологічної освіти. Комплексний підхід до розвитку творчого потенціалу старшокласників у процесі вивчення технологій обробки деревини, що базується на створенні сприятливого освітнього середовища, впровадженні проєктної методики та реалізації міждисциплінарного підходу, має значний потенціал для підвищення якості технологічної освіти та всебічного розвитку особистості учня.

Список використаних джерел:

1. Моляко В.О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. *Практична психологія та соціальна робота*, 2004. № 8. С. 1-4.
2. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: Harper Perennial, 1996. P. 107-126.
3. Проєктування змісту профільного навчання технологій у старшій школі: монографія / А.М. Тарара, Т.С. Мачаха, В.І. Туташинський, В.В. Вдовченко. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 160 с.
4. Yakman G., Lee H. Exploring the Exemplary STEAM Education in the U.S. as a Practical Educational Framework for Korea. *Journal of the Korean Association for Science Education*, 2012. 32(6), 1072-1086.
5. Мачаха Т. Теоретико-методологічні засади проєктування змісту технологічної освіти учнів

середньої загальноосвітньої школи. *Український Педагогічний журнал*, 2016. (3), 105-114. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/193>.

6. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Гаркушевський В.С. STEAM-підхід як засіб розвитку творчих здібностей у підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2020. Вип. 56. С. 173-184.

Хоруженко Т.А., Кізя С.І., м. Глухів
e-mail: kserhio666@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ДЕРЕВООБРОБКА»

Анотація. У статті розглянуто особливості календарно-тематичного планування проєктно-технологічної діяльності старшокласників зі спеціалізації «Деревообробка», особлива увага приділена можливим варіантам розподілу годин варіативної частини програми у процесі вивчення технологій на профільному рівні.

Ключові слова: проєктно-технологічна діяльність, профільне навчання, деревообробка, старшокласники.

Abstract. The article considers the features of calendar and thematic planning of project and technological activities of high school students in the specialization «Woodworking», special attention is paid to possible options for the distribution of hours of the variable part of the program in the process of studying technologies at the profile level.

Keywords: project and technological activities, specialized training, woodworking, high school students.

Постановка наукової проблеми. Профільне навчання, орієнтоване на потреби та інтереси як особистості, так і суспільства, вимагає узгодження особистісних і суспільних цінностей, а також актуалізації знань у галузі методології, психології та педагогіки. Важливим кроком на шляху до забезпечення гнучкості, диференціації та індивідуалізації профільного навчання стало його законодавче закріплення, зокрема затвердження Концепції профільного навчання на старшому ступені загальної освіти. Згідно тексту Концепції, основними завданнями профільного навчання є створення умов для врахування й розвитку навчальних та професійних інтересів, здібностей, нахилів і потреб старшокласників під час їхньої загальноосвітньої підготовки [1]. Це також включає виховання в учнів працьовитості, сприяння їхньому життєвому та професійному самовизначенню, формування готовності до свідомого вибору професії, а також розвиток соціальних, комунікативних, інформаційних, технічних і технологічних компетенцій на допрофільному етапі. Профільне навчання також повинно забезпечувати зв'язок між загальною середньою та професійною освітою відповідно до вибраного напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи розробки змісту профільного навчання технологій у старшій школі розглядали такі науковці, як А. Тарара, Т. Мачача, В. Туташинський та В. Вдовченко. Досвід упровадження інноваційних технологій у профільне навчання старшокласників досліджував Л. Пашко, проблемами формування змісту профільного навчання займалися Г. Васьківська, В. Кизенко, С. Косянчук та О. Барановська.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження особливостей планування

проектно-технологічної діяльності старшокласників зі спеціалізації «Деревообробка», зокрема варіантів розподілу годин її варіативної частини.

Виклад основного матеріалу. Метою профільного навчання за спеціалізацією «Деревообробка» є підвищення компетентностей учнів 10-11 класів у галузі деревообробки через оновлення, поглиблення та розширення спеціальних знань і навичок, а також створення умов для свідомого професійного самовизначення старшокласників [2]. Програма спеціалізації є логічним продовженням і розширенням вивчення матеріалу з обробки деревини, який засвоювався учнями в базовій школі.

Під час навчання старшокласники вивчають особливості деревообробного виробництва, досліджують виробничі процеси на підприємствах цієї галузі, а також беруть участь у проектно-технологічній та продуктивній діяльності. Спеціалізація допомагає поглибити знання про різновиди деревини, її властивості, технологічні процеси виготовлення виробів, охорону праці та організацію виробництва. Також учні отримують базові знання з художніх промислів, меблевого виробництва, розширюють свій політехнічний світогляд і можуть свідомо обирати майбутню професію. На практичних заняттях старшокласники вдосконалюють свої навички обробки деревини.

Ефективність проведення занять і виконання навчальної програми спеціалізації «Деревообробка» залежить від ретельної підготовки вчителя технологій до кожного уроку та регулярного аналізу методичної літератури. Учитель має своєчасно проводити поточний, тематичний та підсумковий контроль навчальних досягнень учнів, а також приділяти увагу різним аспектам виховання: трудовому, розумовому, економічному, естетичному та правовому. Це виховання відбувається безпосередньо під час навчального процесу та виробничої діяльності.

У тематичному плані для 10 і 11 класів передбачено 36 годин варіативної частини програми, яку потрібно реалізувати з урахуванням запитів учнів [2]. Вибір напрямку варіативної частини програми залежить від розвитку деревообробного виробництва в регіоні, інтересів учнів, наявних матеріально-технічних ресурсів закладу освіти, рівня підготовки учнів та професійного досвіду вчителя.

У пояснювальній записці навчальної програми спеціалізації «Деревообробка» зазначено, що час, виділений на варіативну частину програми, можна використовувати різними способами: для збільшення кількості годин на вивчення певних розділів інваріантної частини програми; як окремий додатковий розділ програми; для виконання творчого проекту [2]. При плануванні варіативної частини програми вчителю доцільно включити вивчення видів художнього та декоративно-ужиткового мистецтва, відповідно до розвитку народних промислів у регіоні, наприклад: різьблення, пірографії, інкрустації, аплікації тощо. Важливо також дотримуватися балансу між теоретичними та практичними заняттями як в інваріантній, так і у варіативній частинах програми, використовуючи особистісно-орієнтовані методи навчання.

Під час планування освітнього процесу зі спеціалізації «Деревообробка», учитель технологій розробляє календарно-тематичний план на основі орієнтовного плану навчальної програми, де конкретизує обсяг матеріалу. Варто зазначити, що приблизно 30% навчального часу виділяється на теоретичне навчання, а 70% – на виконання практичних завдань. Збільшення часу на опанування новим навчальним матеріалом пояснюється необхідністю вивчення учнями сучасних столярних електроінструментів, малогабаритних та деревообробних верстатів, а також засвоєння основ художньої обробки деревини. Розподіл часу між теорією та практикою залежить від конкретного розділу та теми, і визначається вчителем.

Нами розроблено календарно-тематичний план варіативної частини програми спеціалізації «Деревообробка», в якому резерв часу складає 36 годин. Пропонуємо учням спроектувати та виготовити скриньку для грошей (купюрницю), на що відводимо 30 годин. Решту 6 годин пропонуємо використати для підсилення окремих тем інваріантної частини програми та для підсумкового оцінювання здобутків учнів.

Висновки. Отже, програма спеціалізації «Деревообробка» є логічним продовженням і поглибленим вивченням обробки деревини у 5-9 класах. У змісті програми відображені особливості деревообробного виробництва, виробничі умови підприємств цієї галузі, можливості залучення учнів до проектно-технологічної та продуктивної праці. При виготовленні виробів із деревини і деревних матеріалів слід використовувати елементи художнього оздоблення та сучасні інформаційні технології. Планування – це основа правильної організації освітнього процесу. Адже створюються передумови для своєчасного матеріального забезпечення майстерень, розкриваються міжпредметні зв'язки між змістом технологій і змістом інших навчальних дисциплін; досягається узгоджена робота між різними майстернями; учителю легко здійснити самоконтроль щодо виконання навчальної програми; полегшується контроль за освітнім процесом з боку навчальної частини і органів освіти.

Список використаних джерел:

1. Концепція профільного навчання в старшій школі / Затверджено наказом Міністерства освіти і науки 21.10.2013 № 1456. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe82a9c95d.pdf> (дата звернення 05.05.2024).
2. Технології (профільний рівень). Програма для 10-11 класів ЗНЗ. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58970/> (дата звернення 05.05.2024).

Соловей В.В., Колесник О.В., м. Вінниця
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

**ВИКОРИСТАННЯ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ (AR)
У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЄКТУВАННІ НА ЗАНЯТТЯХ З ТЕХНОЛОГІЙ**

Анотація. У статті досліджено використання доповненої реальності (AR) як інноваційного інструменту для підвищення ефективності навчального процесу на заняттях з технологій. Автори аналізують переваги застосування AR у навчальному проєктуванні, зокрема можливості візуалізації складних концепцій, підвищення рівня залученості здобувачів та розвитку їхніх практичних навичок. Стаття підкреслює важливість поєднання традиційних методів навчання з інноваційними технологіями для формування сучасних компетентностей у студентів.

Ключові слова: імерсивні технології, освітній процес, доповнена реальність (AR), AR-додатки, трудове навчання та технології.

Abstract. The article explores the use of augmented reality (AR) as an innovative tool to improve the efficiency of the educational process in technology classes. The authors analyze the benefits of using AR in educational design, including the possibility of visualizing complex concepts, increasing the level of involvement of applicants, and developing their practical skills. The article emphasizes the importance of combining traditional teaching methods with innovative technologies for the formation of modern competencies in students.

Keywords: immersive technologies, educational process, augmented reality (AR), AR applications, labor training and technology.

Інтерактивний контент стає невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Незважаючи на те, що історія доповненої реальності (AR) почалася більше п'ятдесяти років тому, тільки зараз вона стала однією з найперспективніших технологій. З кожним роком AR удосконалюється, і її складно назвати просто розвагою, адже сфери застосування надзвичайно широкі – від ігрової індустрії до медицини.

Згідно з останніми дослідженнями, розвиток ринку освітнього програмного забезпечення відбувається стрімко. Зміни у світі, спричинені природними факторами, пандеміями та військовими конфліктами, підвищили попит на технології в освітній сфері – від дошкільних закладів до закладів вищої освіти. Сучасні діти, народжені в цифрову епоху, потребують активних методів навчання, саме тому вчителі все частіше використовують інтерактивні інструменти.

Сьогоднішня цифрова епоха відкриває перед учнями безліч можливостей розвиватися та навчатися, адже вони можуть виступати в ролі справжніх науковців: вивчати фізичні закони, проводити хімічні експерименти, спостерігати за розвитком Всесвіту, відтворювати історичні події.

Інтерес до впровадження сучасних цифрових технологій у навчальний процес цілком зрозумілий, оскільки вони допомагають спростити складний теоретичний матеріал, полегшити процес запам'ятовування та підтримувати високу мотивацію до навчання. Згідно з дослідженнями, понад 90% учнів успішно освоюють навчальний матеріал.

Використання імерсивних технологій у роботі освітян не означає повної заміни традиційних методів навчання, які існують вже багато років; Швидше, це якісна добавка, яка робить процес навчання простішим, доступнішим і цікавішим. У той час як в освітніх закладах України поступово впроваджуються нові методи навчання, освітяни повинні активно впроваджувати імерсивні технології, щоб використовувати їх у своїй роботі, коли з'явиться така можливість. Вони повинні на власному прикладі показати, що доповнена і віртуальна реальність може бути не тільки для розваги, але і для отримання нових знань у віртуальному середовищі.

Розрізняють VR, AR, MR. Буква «R» означає слово «реальність», а кожна попередня буква вказує на його тип. V розшифровується як віртуальна, віртуальна реальність, для якої потрібна маска з датчиками. Завдяки такій масці користувач занурюється у відтворену обстановку. А – доповнена реальність. Завантаживши додаток AR на свій смартфон, ви зможете побачити додаткові цифрові об'єкти в космосі. М – це змішана реальність, яка поєднує в собі обидві перераховані вище технології.

Віртуальну реальність не слід плутати з доповненою. Їх принципова відмінність полягає в тому, що віртуальна реальність конструює новий штучний світ, в той час як доповнена реальність лише вводить окремі штучні елементи в сприйняття реального світу.

На нашу думку, з точки зору використання технології доповненої реальності в освітньому процесі, це оптимальний варіант. *По-перше*, вам не потрібно ніякого дорогого обладнання, досить мати мобільний пристрій з встановленим на ньому AR-додатком. Таким чином, працювати з навчальним матеріалом можна як на заняттях, так і поза ним. *По-друге*, при використанні AR на заняттях не можна відірватися від фізичної реальності, не відчувати візуальних ілюзій. Користувач не входить в третій вимір, тому тут немає конфлікту свідомості, немає неузгодженості в механізмах візуального сприйняття, немає аномальних поведінкових реакцій. Таким чином, користувач має можливість взаємодіяти з викладачем і групою.

Використання доповненої реальності (AR) у навчальному дизайні на уроках технологій стає все більш популярним завдяки її здатності поєднувати цифровий та реальний світи. Це допомагає учням краще засвоювати матеріал, підвищує мотивацію, сприяє розвитку творчих

здібностей.

Застосовувати AR-додатки можна в якості:

- *візуалізація та вивчення конструкцій та механізмів.* AR-технології дозволяють учням вивчати складні конструкції машин та механізмів, переглядаючи їх у тривимірному вигляді. Це може бути, наприклад, анімація роботи двигуна, редуктора, механізмів у побутовій техніці чи виробничому обладнанні. Учні можуть взаємодіяти з моделями, обертати їх, розбирати на частини, що полегшує розуміння принципу їх роботи;
- *проектування виробів.* Використовуючи AR-додатки, учні можуть віртуально створювати та моделювати свої вироби перед тим, як розпочати реальну роботу. Це може бути віртуальне креслення меблів, електронних пристроїв, або інших виробів з різних матеріалів. Можливість візуалізувати кінцевий результат допомагає планувати етапи роботи та уникати помилок;
- *колективні проекти.* AR дозволяє працювати над проектами в команді, створюючи віртуальні моделі виробів і тестуючи їх. Наприклад, створення великої конструкції, де кожен учень може працювати над своєю частиною, а потім через AR перевірити, як усе виглядатиме разом;
- *навчання безпечному використанню інструментів.* Використання AR для демонстрації безпечного користування інструментами. Наприклад, додатки можуть показувати небезпечні ситуації (наприклад, неправильне використання інструментів) в реальному часі та вказувати на помилки, попереджаючи потенційні ризики. Це безпечний спосіб навчити учнів уникати небезпеки на практиці;
- *гейміфікація навчання.* AR також можна використовувати для створення навчальних ігор, пов'язаних з трудовим навчанням, де учні зможуть «заробляти» бали за правильне виконання завдань, вирішення виробничих задач або проходження тренувальних модулів;
- *домашнього завдання* (цікаве для сучасного учня, що розвивається в світі цифрових технологій).

Схема роботи доповненої реальності (AR) включає кілька етапів:

- *збір інформації:* камера та сенсори (акселерометри, гіроскопи, GPS) фіксують навколишнє середовище і положення пристрою в просторі.
- *обробка даних:* програмне забезпечення пристрою проводить ідентифікацію зображення, розпізнають об'єкти та поверхні для накладання віртуальних елементів.
- *генерація контенту:* система створює і накладає 3D-об'єкти на реальний світ відповідно до положення пристрою.
- *відображення:* користувач бачить поєднання реального і віртуального світу через екран чи окуляри AR.

Основні компоненти: пристрій (смартфон, окуляри), камера, сенсори, програмне забезпечення та інтерфейс користувача.

У напрямку використання новітніх технологій українська освіта робить лише перші кроки, стикаючись із низкою проблем на своєму шляху. Йдеться насамперед про брак україномовного контенту для проведення повноцінних інтерактивних уроків, а також про технічну обмеженість ресурсів.

Розглянемо AR-додатки, які вчитель технологій зможе інтегрувати в освітній процес. Розуміючи складну фінансову ситуацію в державі ми обрали безкоштовні AR-додатки, які працюють із відео, анімацією, текстами, зображеннями та тривимірними моделями. Для роботи з ними не потрібні спеціальні знання, принцип роботи зможе опанувати навіть початківець на інтуїтивному рівні.

1. Architeque – 3D & AR Solutions. За допомогою цього додатку вчителі можуть оживити уроки з історії, образотворчого мистецтва та інших предметів. З його допомогою учні досліджуватимуть 3D-моделі тварин, історичних пам'яток та об'єктів.

Програма дає можливість розташовувати 3D-моделі у реальному світі, масштабувати та обертати їх, вимірювати кути та відстані. Також можна створювати презентації з 3D-моделями, анотаціями та відео.

2. TryCam AR – Cut Paste AR, Virtual Try On – додаток, функціонал якого призначений для захопливого перетворення звичайного зображення зі смартфона у об'єкт доповненої реальності. Моделі у форматі 2D учні створюють самостійно, а це дає можливість фантазувати, творити та розвивати креативність. Тобто STEAM освіта в дії

Отже, використання доповненої реальності на уроках технологій відкриває безліч можливостей для покращення освітнього процесу, дозволяючи учням експериментувати та вчитися на практиці.

Список використаних джерел:

1. Паршукова Л.М., Паршуков С.В. Використання технологій віртуальної та доповненої реальності в професійній діяльності вчителя інформатики. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 55. Том 2. С. 183. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.2.38>

2. Тарангул Л., Романюк С. Використання технології доповненої реальності в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Проблеми освіти*. 2022. Вип. 1(96). С. 187. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-96.2022.12>

3. 5 AR-додатків: цікаве навчання з новими технологіями. *Освітній проєкт «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/post/5-ar-dodatkov-cikave-navchannya-z-novimi-tehnologiyami> (дата звернення: 55.10.2024).

Федоров О.В., м. Запоріжжя

e-mail: oleg.fedorov.BDPU.2005 @proton.me

ДОПОМІЖНІ ІНТЕРАКТИВНІ ТРЕНАЖЕРИ У ПРИСКОРЕННІ ВИВЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ-ОСНОВ У ІТ

Анотація. Стаття підіймає питання зменшення зайвого навантаження на учнів, окреслюють питання фасілітації розуміння для учнів за дисциплінами зі сфери прикладних інформаційних технологій. Надано приклади типових питань, рішення та пояснення щодо рішень.

Ключові слова: фасілітація, інтерактивне навчання, інформаційні технології.

Abstract. The article raises question of reducing unnecessary workload on students and outlines the means of understanding facilitation for students in disciplines of applied IT field. Examples of typical questions, solutions, and explanations are provided.

Keywords: facilitation, interactive learning, information technologies.

Прикладний досвід навчання майбутніх вчителів та майбутніх фахівців професійної та технологічної освіти в умовах сьогодення виявив наступне: через потребу засвоєння матеріалу, який для професійних працівників є проміжним, але потрібним для розуміння, у процесі навчання з'являється значна потреба у спеціалізованих інтерактивних тренажерних програмних засобах.

Зокрема, навчання комп'ютерним технологіям можна поділити на 2 полюси: 1) галузь або сторона стратегічних рішень – як-от планування інформаційних систем та баз даних, планування структур та архітектури програмних комплексів; 2) галузь або сторона практичних

рішень – галузь завдань, коли необхідним є організація інформаційної системи засобами програмно-технічних рішень що є у наявності – як-от прикладне програмування, або налаштування робочих систем(як-от налаштування нейронних мереж на вирішення задачі, або створення структури у реляційних базах даних, системах менеджменту контенту, тощо). Ці дві галузі, звісно, не є чітко розподіленими, а є радше полюсами, такими що різноманітні форми технологій та задач знаходяться між ними.

У галузі практичних рішень комп'ютерних технологій – структура знання має багаторівневу ієрархічну форму. Історично склалося, що саме у комп'ютерних системах інженерні рішення дозволяли створювати на своїй базі нові рівні абстракцій, нові функціональні рівні. Немає створених людством систем складніших за світ комп'ютерних технологій.

Так архітектура мікропроцесорів, як галузь знань, є побудованою на базі роботи логічних елементів та комбінованих рішень – модулів з цих логічних елементів(як от регістри, шини), відповідно якщо здобувач освіти не розуміє логіку роботи логічних елементів, тригерів – розуміння структури мікропроцесора має тенденцію бути поверхневим.

З'являється розповсюджений у сучасній сфері ІТ рівень розуміння, що відповідає ставленню «Я розумію, що це працює, але я не знаю як».

Як гострий приклад помилкового розуміння, багато спеціалістів ще пам'ятають колег, які приносили додому з роботи на дискеті ярлик з робочою програмою. Приклад із сьогодення учнів – коли здобувач освіти називає процедури у С++ «войдами». Тобто, людина з певним успіхом намагається працювати з технологією, з певним успіхом використовує підхід «скопіювати програмний код та дореддагувати так, щоб працювало», але не володіє саме точним розумінням щодо функціонування. При цьому практична проблематика з точки зору освіти – полягає не в тому, що спеціаліст не розуміє, як функціонує система, а в тому, що для більш ефективної роботи достатньо розібратися на рівні загального розуміння у основах попереднього рівня. І таке нормалізоване розуміння полегшить подальше вивчення системи – навчання не базуватиметься на незрозумілих блоках, обсяг «незрозумілого» не зростатиме, як це відбувається, коли похідне знання вивчається на базі недовченого матеріалу. Проте підкреслимо, що задачі глибоко «вивчити» матеріал, або ще й надбати рівень компетентності що дозволяє вирішувати завдання у галузі – не має.

Так, наприклад, учні сьогодення найімовірніше не програмуватимуть на мові Асемблер, а майбутні вчителі, що навчаються сьогодні – не матимуть необхідності пояснювати учням програмування на мовах програмування вищого рівня, таких як С++ – тому що це, імовірно, буде вже просто не потрібно. Із розвитком потужностей та можливостей Штучного Інтелекту, якщо за програмістів прикладного рівня компілятори мов С, С++ вже 20 років тому створювали машинний код просто відмінно, то у найближчому майбутньому ШІ зможе створювати відмінний, оптимізований код ще більшої ефективності навіть із нетипізованих серверних мов та скриптів. Хоча це не позбавляє потреби у розумінні попередніх рівнів.

Також певним плюсом є розуміння процесів, логік та рішень, які були використані у дійсних прикладних архітектурах, тому що ці рішення привчають до певної логіки розв'язання практичних інженерних задач. Як би то кажучи, вчать здобувачів тому типу мислення, який застосовували провідні інженери у галузі.

Задача щодо вказаного типу знань полягає у найменш часоємкому методу вивчення. Тобто необхідним та достатнім є «зрозуміти як це працює та й все, рушаємо далі».

Задача надання наочності набуває додаткового рівня, потрібно щоб здобувач освіти якомога більш інтенсивно, глибоко побачив на власній практиці як це працює. Як приклад: щоб попереносив значення з регістру в регістр; організував виклики підпрограм із

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

використанням стеку; розв'язав декілька арифметичних задач з використанням калькулятора із чотирма регістрами та стеком. Максимально інтенсивний досвід без необхідності навчатися розв'язувати задачі в галузі, такі як створення схем з логічних елементів. З'являється задача навчання здобувача освіти на інтерактивних тренажерах, адаптованих саме для розуміння певного інженерного рішення, певної задачі. Максимум залучення без потреби надбання навички розв'язувати задачі. Як приклад, не має сенсу давати задачу розробки власного мережевого протоколу, бо вони реалізовані апаратно та перетворені на стандарт, тому на практиці майбутній фахівець працюватиме тільки із тим, що наразі існує.

Розглянемо приклад ступеню ієрархізму в сучасному IT, як приклад припустимо, що йдеться про роботу на рівні серверної мови програмування Javascript(node.js) (табл. 1).

Таблиця 1

Ієрархія системи серверної сторони(backend)

Рівень	
s+1	{Взаємодія з БД; web-взаємодія із світовими інтеграційними інтерфейсами(Web 3.0, Google API, тощо)}
s+0	Серверне програмування, мова node.js
s-1	Протоколи http, html, css, json, тощо
s-2	Організація роботи web-служб(Nginx, тощо)
s-3	Організація роботи мережі(TCP/IP, OSI)
s-4	Організація роботи з переферійними пристроями
s-5	Архітектура комп'ютера
s-6	Архітектура мікропроцесора
s-7	Архітектура логічних схем, цифрова схемотехніка
s-8	Аналогова схемотехніка, рівень транзисторів

У наведеній схемі програміст node.js не працюватиме з рівнями нижче за s-1. Проте розуміння архітектури мікропроцесора, що є наявне в навчальній програмі, може бути здобувачеві освіти потрібним і має бути пройденим із якомога меншими витратами часу. Таким чином, якомога скоріше будівництва функціонального розуміння того, як саме кожний наступний рівень залежить від попереднього – є метою.

Прикладом таких рішень, є вебемулятори мови Асемблер, на яких здобувачеві освіти може буде продемонстрована робота регістрів, робота найпростіших операцій, справжню сутність операцій розгалуження(з метою створення розуміння того, як саме насправді працює процесор). Але для того, щоб наблизитися до цієї задачі є потреба в розумінні того, як працює вказівник на інструкцію, що виконується(instruction pointer), а для підпрограм потрібен тренажер роботи стеку. Додаткові спрощені тренажери, які діють як «підвідні вправи» – це спосіб швидше та з більшою надійністю перейти до фази вивчення принципу роботи програмних команд. Таким чином ми бачимо, що наявність спеціалізованого тренажера для кожної ключової задачі хоча й зменшує тренувальне навантаження на когнітивні здібності та здібності уяви, проте полегшує розуміння та зменшує необхідний на утворення цього розуміння час.

Надамо обмежений перелік прикладів таких тренажерів, що надають засоби наочності та інтерактивності. Приклади в інформаційних технологіях: тренажери роботи транзисторів та ключів; тренажери роботи логічних елементів та вузлів логічних схем; тренажери комбінування вузлів логічних схем та імітації роботи мікропроцесорних систем; тренажери роботи периферійних контролерів; тренажери патернів програмування мовою інструкцій

процесорів; візуальні тренажери-конструктори для мов програмування; тренажери для сучасних патернів програмування; тренажери-імітатори інформаційних систем масового обслуговування; тренажери імітування взаємодії маркетингових та соціальних моделей. В інженерній справі: тренажери-імітатори вузлів; тренажери-імітатори властивостей матеріалів та з'єднань; віртуальні механічні конструктори.

Надані приклади та обставини відокремлюють певний вид навчання, який не є ані навчанням робочій навичці, ані навчанням теорії. Це певний проміжний тип навчання, що утворює компетентність типу «розуміння основи функціонування застосованої технології». Під час такого навчання відсутня потреба зрощувати «навичку навчатися», а є актуальною потреба виростити «навичку розібратися з тим як технологія працює».

Чорноус Л.Л., Юкальчук Л.П., м. Вінниця

e-mail: lesyayukalchuk@gmail.com

e-mail: larisachornous@gmail.com

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ І ЗАКРІЙНИКІВ ЗНАНЬ З ОСНОВ КОЛОРБЛОКІНГУ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто процес формування у майбутніх кравців і закрійників знань з основ колорблокінгу засобами проєктної діяльності. Описано впровадження методу проєктів у професійну підготовку як ефективного інструменту для розвитку в них креативного мислення, художнього смаку та професійних навичок. Проаналізовано основні етапи проєкту (складання 12-дольового кольорового кола, виконання тіньових рядів хроматичних кольорів, вивчення гармонії кольорів і принципів поєднання контрастних кольорів у стилі колорблокінгу). Підкреслюється важливість застосування колорблокінгу в сучасному дизайні одягу для створення яскравих і контрастних модних рішень.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, кравці, закрійники, колорблокінг, проєктна діяльність, кольорове коло, комплементарні кольори, дизайн одягу.

Annotation. The article examines the process of forming knowledge of the basics of colorblocking among future tailors and tailors by means of project activities. The implementation of the project method in professional training as an effective tool for the development of creative thinking, artistic taste and professional skills is described. The main stages of the project were analyzed (assembling a 12-part color wheel, performing shadow rows of chromatic colors, studying color harmony and the principles of combining contrasting colors in the style of color blocking). The importance of using color blocking in modern clothing design to create bright and contrasting fashion solutions is emphasized.

Keywords: professional (vocational and technical) education, tailors, tailors, color blocking, project activity, color wheel, complementary colors, clothing design.

Професійна підготовка майбутніх кравців і закрійників вимагає постійного оновлення підходів до навчання у зв'язку з швидкими змінами на ринку праці та новими вимогами до якості фахівців [5, с. 585-586]. Особливо важливими є розвиток проєктної культури, творчого мислення та вмінь працювати з інноваційними технологіями, що дають змогу майбутнім фахівцям орієнтуватися в умовах виробництва [3, с. 177]. Одним із ефективних інструментів, який використовується для розвитку цих навичок, є «проєктна діяльність, що сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних навичок» [3, с. 176]. Оволодіння проєктними методами дає змогу перейти на вищий рівень особистої освіченості, виробляє вміння пов'язувати теорію з практикою, розуміти значущість її застосування в конкретних умовах [5, с. 586].

У Державному навчальному закладі (ДНЗ) «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну» одним з пріоритетних завдань підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є орієнтація на інтереси особистості, адекватні сучасним тенденціям суспільного розвитку. Такий підхід створює умови для вибору та структурування освітнього матеріалу на засадах диференціації й інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для здобуття освіти, реалізації індивідуальних потреб і здібностей [5, с. 588]. Колектив центру активно працює над проблемою формування у майбутніх кравців і закрійників професійної компетентності високого рівня, розглядаючи в цьому контексті проектну діяльність як один з найефективніших засобів.

Проектна діяльність виступає інструментом для створення унікальних передумов особистісного та професійного саморозвитку майбутніх кравців, закрійників, набуття ними навичок орієнтуватися в освітньому просторі, узагальнювати теоретичні знання та інтегрувати їх у фахові вміння, самостійно конструювати та інтегрувати свою діяльність в досягненні прогресивно нового в галузі швейного виробництва [5, с. 589-590].

Основними вимогами до застосування методу проєктів в освітньому процесі є: визначення проблемного завдання (ситуації); теоретична, практична, пізнавальна значущість проєкту; організація дослідницької роботи здобувачів освіти (індивідуальна, парна, групова); формування змістової частини проєкту з фіксацією поетапних результатів; добір методів дослідження; збір, систематизація, аналіз інформації; обговорення результатів роботи (презентація, публікація, веб-сторінка, тощо); оформлення та презентація результатів; оцінювання проєкту; висновки, визначення перспективних напрямів подальшого дослідження [6, с. 498-499].

У сучасному дизайні одягу широкого застосування набула техніка контрастного поєднання кольорів – колорблукінг, основою якого є поєднання кольорів, що знаходяться в різних частинах кольорового кола. Цей метод набув популярності завдяки роботам нідерландського художника Піта Мондріана. Це абстрактні композиції з вертикальних і горизонтальних ліній з осередками, зафарбованими контрастними кольорами: жовтим, червоним, синім (рис. 1). Захоплений абстрактною творчістю Мондріана, Ів Сен-Лоран створив відомі донині «мондріановські сукні» (рис. 2).

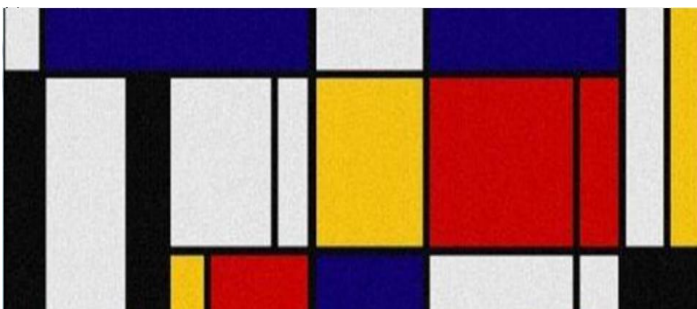

Рис. 1. Абстрактні композиції з вертикальних і горизонтальних ліній з осередками, зафарбованими контрастними кольорами: жовтим, червоним, синім

Рис. 2. Ів Сен-Лоран. «Мондріановські сукні»

На становлення цього напрямку також мали не менший вплив художники Жорж Сера, Клод Моне, абстрактне мистецтво та цілий жанр американського «поп-арту», що став шалено популярним в 50-і роки. З тих пір «зіткнення кольорів» посіло міцну позицію серед модних трендів, у тому числі дизайні одягу. Час від часу модні будинки використовують контрастні кольори для своїх новітніх колекцій. Беззаперечним лідером колорблукінгу стало поєднання в

одному образі кольорів, які протистоять у кольоровому колі один навпроти одного – комплементарних.

Навчання здобувачів освіти ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну» основам колорблкінгу засобами проектної діяльності сприяє глибинному розумінню ними колористики в одязі, її впливу на загальну стилістику образу; формуванню вмінь і навичок зі складання та користування 12-дольовим кольоровим колом як кінцевим науковим результатом, якого прагне досягти автор творчої роботи у процесі реалізації проекту; засвоєнню правил поєднання кольорів у колорблкінгу; вільному оперуванню складанням комплектів одягу в стилі Colorblocking; розвитку творчого потенціалу, зокрема розвитку креативного мислення (генерування оригінальних ідей, нестандартний підхід до вирішення завдань, розвиток художнього смаку), здатності до інновацій (створення сучасних дизайнерських рішень, експериментування з формами та кольорами, упровадження нових технологій); формуванню компетентної учнівської особистості та підготовці до професійної діяльності.

Формуванню у майбутніх кравців і закрійників вищезазначених компетенцій та якостей сприятиме робота над творчим проектом «Colorblocking: комплементарні кольори», основна мета якого полягає у навчанні здобувачів освіти працювати з кольоровим колом, у розвитку розуміння ними природи кольорів і гармонії їх поєднань, а також умінь втілювати ці знання в реальні дизайнерські рішення.

ДНЗ «ВІННИЦЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ»

Проект на тему: «Colorblocking: комплементарні кольори»

Підготували та провели:
Чорноус Л.Л., Юкальчук Л.П.

Основні етапи проекту передбачають:

— складання 12-дольового кольорового кола. Результатом цього етапу проекту є завершені кольорові кола, які здобувачі освіти можуть використовувати як візуальні шпаргалки під час створення майбутніх модних колекцій. Ці кола допомагають не лише у виборі кольорів, а й у розумінні, як кольори взаємодіють між собою, формуючи гармонійні або контрастні образи;

Реалізація проєкту: набуття навиків складання 12-дольового кольорового кола

— виконання тінювих рядів хроматичних кольорів. На виході здобувачі освіти створюють кілька завершених тінювих рядів для різних кольорів, що використовуються у дизайні одягу. Ці тінюві ряди стають важливим інструментом для подальших експериментів з кольоровими поєднаннями в колорблкінгу та для формування збалансованих дизайнерських рішень, які враховують різні типи фігур і зовнішності клієнтів;

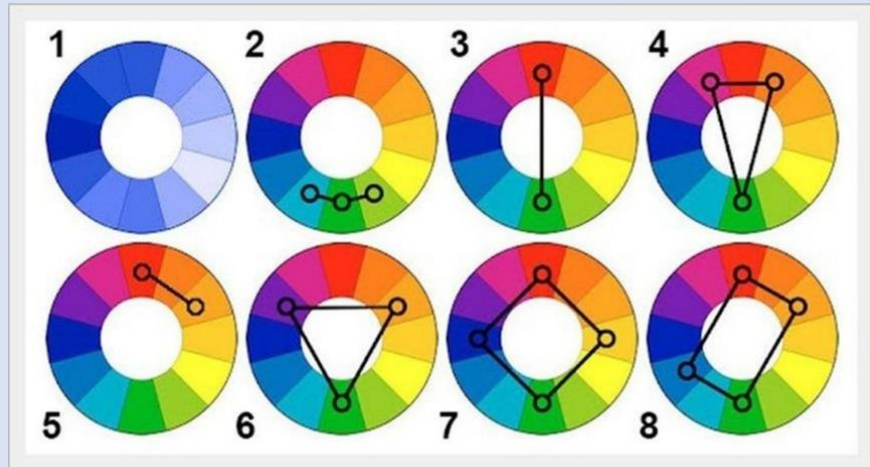
Реалізація проєкту: набуття навиків виконання тінювих рядів хроматичних кольорів

— вивчення гармонії кольорів. Наприкінці цього етапу здобувачі освіти створюють серію ескізів, що ілюструють гармонійні та контрастні поєднання кольорів у дизайні одягу. Вони набувають навичок ефективного використання кольорового кола для розроблення збалансованих

модних рішень, що враховують гармонію кольорів і індивідуальні потреби замовників;

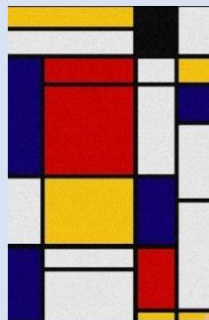
Реалізація проєкту: вивчення дизайну по кольоровому колу: гармонії кольорів

— вивчення принципів поєднання кольорів у стилі колорблкінгу. Результатом цього етапу проєкту є серія завершених ескізів моделей одягу, виконаних у стилі колорблкінгу. Здобувачі освіти демонструють не лише розуміння принципів поєднання контрастних кольорів, а й уміння використовувати ці знання на практиці, створюючи сучасні модні образи;

Реалізація проєкту: Color blocking-тренд та принцип поєднання кольорів

Це тренд, в якому контрастні поєднання кольорів створюють оригінальні барвисті образи. Колорблкінг був натхненний творчістю нідерландського художника Піта Мондріана, який писав свої картини на рубежі 18 і 19 століть. Це абстрактні композиції з вертикальних і горизонтальних ліній з осередками, зафарбованими контрастними кольорами: жовтим, червоним, синім.

— дослідження стилю колорблкінгу в сучасній моді. Здобувачі освіти презентують свої ескізи та дослідження щодо використання стилю колорблкінгу у сучасній моді. Це не лише дає змогу продемонструвати розуміння трендів, а й вміння застосовувати їх на практиці;

Реалізація проєкту: стиль колор-блокінг у сучасній моді

— розуміння принципів взаємодії комплементарних кольорів у тренді колорблокінгу. Результатом цього етапу проєкту є серія завершених ескізів моделей одягу, де комплементарні кольори використовуються як головні акценти. Здобувачі освіти демонструють розуміння принципів роботи з контрастними кольорами та вміння застосовувати їх для створення збалансованих і водночас виразних образів;

Реалізація проєкту: комплементарні кольори в тренді колор блокінгу

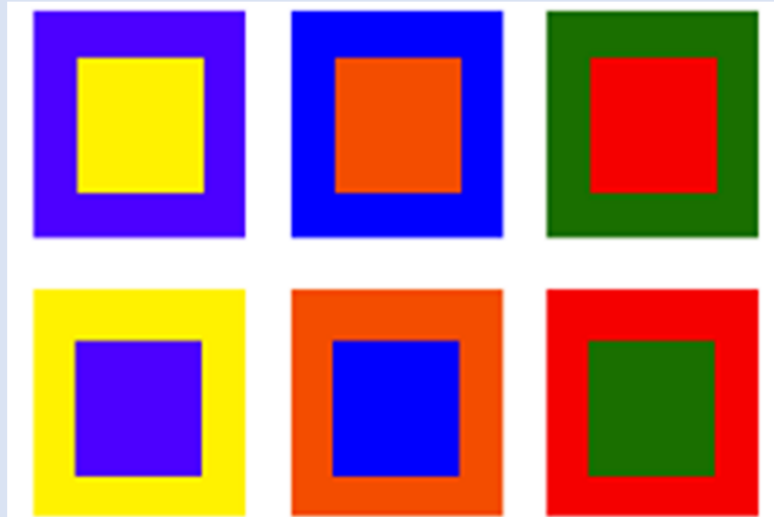
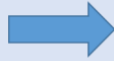
Беззаперечним лідером colorblocking стало поєднання в одному образі кольорів, які протистоять у кольоровому колі один навпроти одного-комплементарних.

— вивчення основних пар протилежних (комплементарних) кольорів. На основі виконаних завдань здобувачі освіти завершують серію ескізів, що демонструють правильне використання комплементарних кольорів у модних образах. Ці ескізи стають основою для презентацій проєкту та їхньої майбутньої практичної діяльності;

Реалізація проєкту: вивчення основних пар протилежних кольорів

ЧЕРВОНИЙ+ЗЕЛЕНИЙ
ФІОЛЕТОВИЙ+ЖОВТИЙ
СИНИЙ+ПОМАРАНЧЕВИЙ

— вивчення правил поєднання кольорів у колорблосінгу. Після завершення цього етапу проєкту здобувачі освіти демонструють свої ескізи моделей одягу, створені на основі правил поєднання кольорів у стилі колорблосінгу. Вони презентують свої роботи під час майстер-класів, обговорюючи, як саме вони використали кольорові блоки, пропорції і нейтральні елементи для створення гармонійних образів;

Реалізація проєкту: вивчення правил поєднання кольорів у колор блокінгу

- 1) **не використовувати зоровий поділ по лінії талії.** Якщо використовується такий поділ, то потрібно додати в костюм додаткові деталі, які посприяють зоровому видовженню
- 2) **вертикальні контрастні поєднання роблять статуру зорovo більш стрункою;**
- 3) **комплементарні кольори краще не поєднувати 50% на 50%, а 75%/25%, 60%/40%, 70%/30%, 60%/30%/10%;**
- 4) **для того, щоб полегшити контрастність сприйняття, можна використати розбілені і/або затемнені комплементарні кольори або додати в комплект одяг чи деталі нейтральних тонів;**
- 5) **м'яко сприймаються пастельні комплементарні поєднання та додавання з деталями в ахроматичних кольорах, особливо білого;**
- 6) **Форми одягу повинні бути прості, принти не використовуються.**

— виконання кольорових скетчів моделей одягу з використанням комплементарних кольорів. Після завершення скетчингу здобувачі освіти презентують свої роботи, де вони демонструють уміння працювати з кольоровим колом, створювати гармонійні образи у стилі колорблосінгу, враховуючи

пропорції, контрасти та естетичні рішення. Цей практичний етап сприяє поглибленню у здобувачів освіти знань про колористику та розвитку навичок візуалізації модних образів;

Реалізація проєкту: кольоровий скетчинг моделей одягу в стилі Color blocking

— створення презентацій та проведення майстер-класів. Презентація проєкту та майстер-класи на тему колорблкінгу допомагають здобувачам освіти поділитися своїм досвідом і знаннями з іншими, сприяючи популяризації цього тренду.

Презентація проєкту: проведення майстер-класів серед учнів шкіл

Творчий проєкт «Colorblocking: комплементарні кольори» спрямований на формування у майбутніх кравців і закрійників практичних навичок і професійних компетенцій засобами методу колорблоскінгу у дизайні одягу. Результати впровадження проєкту «Colorblocking: комплементарні кольори» в освітній процес професійної підготовки майбутніх кравців і закрійників у ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну» дають підстави стверджувати, що під час виконання проєкту здобувачі освіти глибше занурилися в колористику, продемонстрували значно вищий рівень сформованості навичок практичного використання кольорових схем у дизайні одягу. Виконання практичних завдань сприяло розвитку креативного мислення, художнього смаку та впевненості в роботі з кольором. Завдяки проєкту здобувачі освіти не лише засвоїли основи колорблоскінгу, а й набули важливих компетенцій для майбутньої професійної діяльності в галузі швейного виробництва.

Відтак, колорблоскінг є ефективним методом створення яскравих і контрастних образів у дизайні одягу, який базується на ретельному використанні кольорового кола. Комплементарні поєднання кольорів дають змогу створювати виразні дизайнерські рішення, що привертають увагу. Однак, успішне застосування колорблоскінгу потребує дотримання певних правил щодо пропорцій, вибору кольорів і форми одягу. Використання проєктного підходу та практичних завдань зі скетчингу сприяє глибшому розумінню здобувачами освіти колористики та застосуванню її у своїх дизайнерських роботах.

Список використаних джерел:

1. Марущак О.В. Проєктно-технологічна діяльність у професійній підготовці майбутніх учителів технологій з дизайну костюма. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини*. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. Ч. 3. С. 165-172.
2. Марущак О.В., Горбенко І.В., Клоченок Д.К. Дизайн як проєктна складова підготовки майбутніх учителів технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 38. С. 339-344.
3. Марущак О.В., Луп'як Д.М. Формування проєктної культури майбутнього вчителя технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*: зб. наук. пр. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 51. С. 174-179.
4. Шевченко М.О., Марущак О.В. Проєктування моделей одягу засобами графічного дизайну у професійній підготовці майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. *Графічна підготовка як складова професійної освіти вчителя трудового навчання і технологій*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. I. С. 15-18.
5. Юкальчук Л.П., Черноус Л.Л., Марущак О.В. Реалізація ідей продуктивного навчання у проєктній діяльності майбутніх кравців, закрійників на уроках професійно-теоретичної підготовки. *Modern research in science and education. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. Pp. 585-595.
6. Юкальчук Л.П., Черноус Л.Л., Марущак О.В. Формування проєктної компетентності майбутніх кравців і закрійників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти швейного профілю. *Modern research in science and education. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. Pp. 494-504.

Іванчук А.В., Радомський Д.О., Головін Р.О., м. Вінниця
e-mail: anatolii.ivanchuk@vspu.edu.ua

ВИРОБНИЧА ГРАМОТНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Анотація. У статті обґрунтовується можливість набуття властивості системності знаннями старшокласників про сучасне виробництво лише в конкретних рамках. Встановлено, що такими рамками доцільно обмежити знання про організаційні форми різних типів виробництва. Старшокласник зі сформованою на базі таких знань виробничою грамотністю зможе чітко зорієнтуватися в заводських цехах будь-якої галузі виробництва і будь-якого типу виробництва. Така ситуація дасть змогу старшокласнику відчувати ситуаційну причетність до процесу виробництва, а отже сприятиме формуванню в нього переконання свідомо прийняти, чи не прийняти рішення щодо самовизначення про майбутню професію, пов'язану з виробництвом.

Ключові слова: виробнича грамотність; сучасне виробництво; профільне навчання; форми організації виробництва; самовизначення старшокласників.

Abstract. The article substantiates the possibility of acquiring the property of systematicity by the knowledge of high school students about modern production only within specific frameworks. It has been established that it is expedient to limit knowledge about organizational forms of various types of production to such frameworks. A high school student with industrial literacy formed on the basis of such knowledge will be able to clearly navigate the factory shops of any industry and any type of production. Such a situation will allow a high school student to feel situational involvement in the production process, and therefore will contribute to the formation of his conviction to consciously accept or not to make a decision regarding self-determination about a future profession related to production.

Keywords: industrial literacy; modern production; specialized training; forms of production organization; self-determination of high school students.

Однією з основних задач організації профільного навчання старшокласників є формування у них готовності до усвідомленого професійного самовизначення. На вчителя технологій покладена місія формування в старшокласників готовності до самовизначення щодо майбутньої їхньої зайнятості в сфері сучасного виробництва. Тут доречно вести мову про виробничу грамотність випускників закладів загальної середньої освіти. Однак обсяг знань про сучасне виробництво надзвичайно великий і в ньому є такі аспекти, для розуміння яких необхідна наявність вищої технічної освіти. У випадку формування в старшокласників виробничої грамотності підходять лише технічні знання на рівні популяризації окремих областей наукового знання про сучасне виробництво. Проте до цього часу дослідники так і не визначилися з раціональними рамками, накладеними на область наукових знань про сучасне виробництво, в межах яких доцільна популяризація для школярів знань про сучасне виробництво, а також розробка системи таких знань.

Мета статті полягає у висвітленні потреби диференційованого підходу щодо відбору змісту і обсягу знань про сучасне виробництво, на основі якого в старшокласників буде сформована виробнича грамотність.

Дослідники процесу формування в старшокласників знань про сучасне виробництво під час їх технологічної підготовки, В. Сидоренко і В. Юрженко, були переконані, що такі знання мають бути системними, цілісними, узагальненими [6]. Вони визначили узагальнену структуру виробничого процесу, до якої входили техніка, технологія, організація виробництва і економіка виробництва. Основні зусилля спрямовувалися на розробку системи знань про техніку і системи знань про технології виробничих процесів. Однак сумнівно, що такого виду

цілісні системи знань про сучасне виробництво будуть релевантні потребі самостійного розв'язку старшокласниками задачі раціонального самовизначення. Такого виду знання про сучасне виробництво ігнорують формування потреби в школярів зрозуміти, що відбувається в реальних заводських цехах та на їхніх дільницях. На нашій погляд, знання про сучасне виробництво повинні дати змогу школяреві «побачити себе» інтегрованим в конкретні технологічні системи в умовах заводського цеху, щоб прийняти рішення про свідомий вибір сфери власної майбутньої виробничої діяльності. Фундаментальна спрямованість знань про сучасне виробництво більше нагадує для школяра загальну картину заводської території, зняту з висоти пташиного польоту, в якій молодій людині непросто знайти привабливі орієнтири, що спонукають її прийняти доленосне для себе рішення. В. Юрженко розробив спецкурс «Основи техніки, технології та економіки виробництва» та відповідний навчальний посібник [8]. Метою його створення було формування в студентів узагальненого уявлення про техніко-технологічні та економічні основи сучасного виробництва. Узагальнене уявлення було деклароване як базовий елемент техніко-технологічної культури школяра.

О. Марущак розглядала знання учнів з основ сучасного виробництва в контексті формування їхньої техніко-технологічної компетентності та готовності до свідомого самовизначення щодо подальшого професійного навчання [3].

На думку В. Туташинського вивчення школярами сучасного виробництва неефективне, якщо не розроблений навчально-методичний комплекс [7]. Зокрема, навчальна програма, підручник з технологій, навчальний посібник «Технології сучасного виробництва» з інтерактивними додатками, бібліотека наочності, робочий зошит, набори для виконання практичних робіт і реалізації проєктів, засоби діагностики навчальних досягнень учнів, методичний посібник для вчителя. Концепцією навчального посібника «Технології сучасного виробництва» було висвітлення технологій пріоритетних галузей виробництва в Україні, а також головних тенденцій розвитку сучасного виробництва [7]. Інновації у сучасному виробництві він пов'язував з технологіями 4.0, а саме: інтернетом речей, штучним інтелектом, кібернетичними системами, робототехнікою, нанотехнологіями, 3-D друк тощо. Однак, з аналізу напрацювань В. Туташинського слідує, що зроблена спроба забезпечити розробку старшокласниками низки навчальних проєктів, пов'язаних із різними аспектами сучасного виробництва. На нашу думку, школяр витісняється з реальних організаційних структур сучасного виробництва в спеціально створене навчальне середовище, яке не розкриє реальну виробничу обстановку, а отже не дасть змоги прийняти усвідомлене рішення щодо професійного самовизначення.

В. Подоляничук в дослідженнях методичного супроводу процесу формування в студентів знань про сучасне виробництво робив акцент на розв'язанні проблеми змістових ліній та обсягу знань [4; 5]. Базовим чинником вибору змістових ліній він вважав специфіку майбутньої професійної діяльності. До основних змістових ліній у професійній підготовці майбутніх учителів технологій він відносив форми організації виробництва, системні знання про машину, технології обробки металів, основ автоматизації виробничих процесів, основ роботизації виробничих процесів [5].

А. Іванчук і В. Мельничук робили основний акцент в проблемі визначення змістових ліній і змістових розстановки рамок в області знань про сучасне виробництво на розкритті організаційних форм технологічних систем сучасних виробничих процесів [2]. Вони виходили з того, що при екскурсії школярів на завод або при спрямованому самостійному ознайомленні з процесами виробництва для усвідомленого самовизначення щодо можливості вибору майбутньої фахової діяльності, пов'язаної з сучасним виробництвом, школяр потрапляє в обстановку заводського цеху. Основою орієнтації школяра в заводському цеху є організаційні форми для трьох типів виробництва (одиночного, серійного, масового). Школяр зрозуміє, що для реалізації технологічного процесу виготовлення продукції у певному порядку розставляють

технологічні обладнання в цеху. Для формування в старшокласників умінь з основ сучасного виробництва необхідно розробити навчальні задачі для таких випадків [1]: однорідності обробки; предметної форми організації; поточної форми; пульсуючим потоком; безперервним потоком.

Таким чином, про системність і цілісність знань старшокласників про сучасне виробництво можливо говорити лише в межах обґрунтованих рамок, накладених на обсяг знань про сферу виробництва. Виходячи з того, що практичне призначення знань про сучасне виробництво розглядають виключно в контексті профільного навчання, метою якого є професійне самовизначення випускників закладів загальної середньої освіти, такі знання повинні допомогти орієнтуватися в реальних умовах заводського цеху.

Список використаних джерел:

1. Джур Є.О., Бондаренко О.В. Проектування машинобудівних заводів та цехів. Загальна частина: навч. посіб. Дніпропетровськ: Інновація, 2011. 109 с.
2. Іванчук А.В., Мельничук В.П. Розкриття організаційних форм технологічних систем у змісті навчальної дисципліни «Основи сучасного виробництва». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 45. С. 200-203.
3. Марущак О.В., Бурківський С.М. Формування в учнів старшої школи знань про основи сучасного виробництва. *Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти*. 2015. С. 138-141.
4. Подолянчук С.В. Вивчення основ промислового виробництва як важливої складової технічної підготовки майбутніх фахівців. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: матеріали міжнар. наук. інтернет-конф., м. Тернопіль, Україна, м. Переворськ, Польща, 8-9 черв. 2023 р. Тернопіль: ФОП Шпак В.Б., 2023. С. 189-191.
5. Подолянчук С.В. Вивчення технічних дисциплін як важлива складова підготовки вчителя трудового навчання. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 1. С. 91-94.
6. Сидоренко В.К., Юрженко В.В. Основи сучасного виробництва: підручник для 10-го кл. Київ: Наш час, 2006. 200 с.
7. Туташинський В.І. Технології сучасного виробництва: навч. посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 155 с.
8. Юрженко В.В. Основи техніки, технології та економіки виробництва: підручник. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я. М., 2018. 366 с.

Корницька Л.А., м. Хмельницький

e-mail: lorakrona@ukr.net

Романюк К.П., м. Хмельницький

e-mail: romanuk200326@gmail.com

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ПРОЦЕС ЕВОЛЮЦІЇ ОСВІТИ

Анотація. Сьогоднішній світ постійно змінюється завдяки розвитку технологій і освіта має йти в ногу з цими змінами. Використання сучасних педагогічних технологій допомагає навчальним закладам краще підготувати здобувачів освіти до реального життя та майбутніх професій. Освітні технології можуть зробити навчання цікавішим та ефективнішим, особливо у сферах техніки, професійної підготовки та мистецтва.

Ключові слова: сучасні педагогічні технології, інтерес до навчання, еволюція освіти.

Abstract. Today's world is constantly changing due to the development of technology and education must keep pace with these changes. The use of modern pedagogical technologies helps educational institutions better prepare students for real life and future professions. Educational technology can make learning more interesting and effective, especially in the fields of technology, vocational training, and the arts.

Keywords: modern pedagogical technologies, interest in learning, evolution of education.

У наш час розроблено численні технології навчання, що спонукає до теоретичного узагальнення, аналізу, класифікації та відбору найкращих з них. Процес використання традиційних і впровадження нових (інноваційних). Існує протиріччя між новими освітніми цілями і старими способами подання та засвоєння знань. Якість професійної освіти безпосередньо залежить від педагогічної майстерності викладачів і майстрів виробничого навчання, тобто їхньої здатності реалізувати таку модель педагогічної взаємодії, яка дає змогу випускникам продуктивно працювати з перших місяців професійної кар'єри [1].

Цифрові навчальні платформи. Спеціальні сайти та програми, які допомагають вчителям створювати навчальні матеріали, а учням – легко до них отримувати доступ.

Віртуальна та доповнена реальність. Спеціальні окуляри або програми, які дозволяють учням «побувати» в різних місцях чи вивчати предмети більш глибоко, наприклад, досліджувати історичні події або вивчати будову атома в 3D.

Комп'ютерні симуляції. Програми, що імітують реальні процеси, наприклад, як працює двигун або як створюється картина, що допомагає краще зрозуміти теоретичний матеріал.

Використання 3D-програм, створення роботів та програмування розвивають логічне мислення та креативність. Через симуляції та онлайн-курси учні можуть випробувати себе в різних професіях і зрозуміти, що їм більше до вподоби. Завдяки комп'ютерним програмам для малювання, музики та анімації учні можуть експериментувати і створювати щось нове, розвиваючи свою уяву та творчі здібності [2].

Основні сучасні педагогічні технології:

- інформаційно-розвивальні, які передбачають виклад педагогом теоретичних відомостей під час проведення лекції або семінарського заняття; організацію самостійної роботи учнів з вивчення нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання;
- діяльнісні технології, спрямовані на підготовку фахівців, здатних вирішувати виробничі проблеми. До таких технологій належать аналіз виробничих ситуацій, розв'язання ситуаційних виробничих завдань, ділові ігри, моделювання професійної діяльності в освітньому процесі, організація профорієнтаційної науково-дослідницької роботи тощо;
- розвивальні технології: спрямовані на професійний розвиток майбутніх фахівців, здатних працювати творчо та самостійно визначати шляхи і способи розв'язання проблемних виробничих ситуацій. До таких технологій належать проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, експерименти та практичні заняття з дослідницьким компонентом, вправи та ігри;
- методи критичного мислення. Критичне мислення – це тип мислення, який допомагає людині критично ставитися до будь-якого твердження, не приймати нічого на віру без доказів, бути відкритою до нових ідей та методів. Критичне мислення є передумовою свободи вибору, якості прогнозування та відповідальності за власні рішення;
- особистісна орієнтація: її метою є формування активної та творчої особистості майбутнього фахівця. До таких методів належать аудиторна (основна) та поза аудиторна самостійна діяльність здобувачів, індивідуально-планова робота, науково-дослідницька робота та метод проектів;
- проєктна технологія. Метою цієї технології є стимулювання інтересу здобувачів до певної проблеми. Це передбачає володіння певною сумою знань та вмінь практично застосовувати набуті знання через проєктну діяльність для вирішення цих проблем;
- ігрові навички. Гра – один з основних видів людської діяльності, поряд з працею і навчанням та дивовижний феномен нашого існування. За визначенням, гра – це вид діяльності в ситуації, спрямований на відтворення і засвоєння соціального досвіду, в якій формується і вдосконалюється саморегуляція поведінки;

— модульні технології навчання. Суть модульного навчання полягає в досягненні здобувачами самостійно (або з певною допомогою) конкретних цілей навчально-пізнавальної діяльності. Навчання базується на формуванні механізмів мислення, а не на використанні пам'яті.

Важливо, щоб вчителі не боялися використовувати нові інструменти у своїй роботі та мали змогу навчатися самі. Вчителі можуть розробляти індивідуальні навчальні програми, враховуючи інтереси та здібності кожного учня. Завдяки наставництву та підтримці, вчителі допомагають учням не тільки освоїти нові технології, але й розуміти, як їх застосовувати на практиці [3].

Позашкільні гуртки та студії — це можливість для дітей займатися тим, що їх дійсно цікавить, і використовувати сучасні технології для розвитку своїх талантів. Організація майстер-класів, креативних проєктів і конкурсів стимулює інтерес до навчання та розвиває командну роботу. Такі заклади часто стають місцем, де діти відкривають свої здібності, навчаються співпрацювати та реалізовувати власні ідеї.

Сучасні освітні технології роблять навчання цікавим і зрозумілим, допомагають розвивати корисні навички та краще готують молодь до життя. Важливо забезпечити доступ до таких технологій для всіх навчальних закладів, щоб жодна дитина не залишилася без можливості розвиватися [4]. Важливо, щоб була підтримка від держави у забезпеченні навчання вчителів новим технологіям в освіті.

Отже, можна зробити висновок, що технології є об'єктивним процесом еволюції освіти. Будь-яка сучасна педагогічна технологія є синтезом досягнень педагогічної науки і практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду і того, що народжено суспільним прогресом, гуманізацією і демократизацією суспільства.

Список використаних джерел:

1. Кремень В.Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 8-15.
2. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / Лузан П.Г., Манько В.М., Нестерова Л.В, Романова Г.М.; за заг. ред. Г.М. Романової. К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. 216 с.
3. Дичківська М.І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Шиделко А. Концепція превентивного виховання учнівської молоді та можливості колективу щодо її реалізації [Електронний ресурс]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32306431.pdf>

Краєвська К.О., м. Запоріжжя
e-mail: katerinakraevskaj@gmail.com

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ 11 КЛАСІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З БІСЕРУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Анотація. У тезах наведено необхідність вивчення технології бісероплетіння учнями 11 класів. Запропонована методика вивчення зазначеної техніки засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, вироби з бісеру, методика навчання бісероплетінню.

Abstract. The theses show the necessity of studying bead weaving technology by 11th grade students. The method of studying the specified technique by means of information and communication technologies is proposed.

Keywords: information and communication technologies, beaded products, methods of teaching bead weaving.

Технологія бісероплетіння в 11 класах орієнтована на розвиток практичних навичок в рамках освітньої методики, пов'язаної з розвитком креативності, терпіння та уваги до деталей. Такий підхід дозволить поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю, що дасть змогу учням розробити проєкт виробу з бісеру та надалі розвивати свій мистецький досвід. Передумовою дослідження стало те, що дуже важливу роль у комплексному розвитку творчої та естетичної культури учнівської молоді відіграє декоративно-прикладне мистецтво, серед якого важливе місце займає бісероплетіння [2].

В рамках нашого дослідження простежено історичний розвиток бісероплетіння як виду декоративно-прикладного мистецтва з найдавніших часів, починаючи з ранніх форм використання природних матеріалів, продовжуючи виробництвом скляних намистин у Давньому Єгипті та поширенням в інші регіони світу, зокрема, в Європу. Вироби з бісеру мають довгу історію культурного значення і символізму в різних регіонах, кожен з яких розвиває свій особливий стиль і техніку, як, наприклад, в індіанських та африканських культурах. Сьогодні бісероплетіння – це і дуже популярне хобі, і мистецький засіб, що поєднує в собі сучасні матеріали і техніки, зберігаючи при цьому коріння традицій.

Описана методологія базуватиметься на проєкті, щоб заохотити учнівську самостійність та творчий пошук. У зв'язку з цим учні беруть участь у розробці, плануванні та виконанні різноманітних проєктів з бісероплетіння, таких як аксесуари та прикраси. Цей підхід поєднує теоретичне навчання з практичним застосуванням, що залучає школярів до виконання реальних завдань з розробки бізнес-планів, які будуть використані для продажу виробів з бісеру. Завдяки такому міждисциплінарному підходу учні не тільки розуміють техніку бісероплетіння, але й застосовують підприємницькі навички [1; 3].

Основою цієї методики є інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процес навчання. Учні проводять дослідження та презентації з використанням цифрових інструментів за цією методикою, розвиваючи таким чином свої технічні навички та творчі здібності. ІКТ також є частиною експериментальної перевірки ефективності цієї методики викладання за допомогою оцінювання, проведеного в цифровому форматі, механізмів зворотного зв'язку. Навчальний модуль також побудований за календарно-тематичним планом, згідно з яким конкретні уроки будуть присвячені історії бісероплетіння, основним технікам та складним творчим проєктам. Уроки включатимуть теоретичне вивчення історії та культурного значення бісероплетіння, а також розвиток практичних навичок, таких як плетіння з бісеру, вишивання та виготовлення прикрас [4].

Результати дослідження показали, що запропонована методика викладання значно покращує творчі здібності, критичне мислення та технічні навички учнів у бісероплетінні. Учні, які навчаються за проєктною методикою, також набагато більше мотивовані та задоволені своєю роботою. Методологія також покращує командну роботу і співпрацю, оскільки в багатьох випадках учні працюють у групах над великими проєктами з бісероплетіння і вчать обмінюватися ідеями та ефективно управляти часом. Проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність методики для підвищення залученості учнів до процесу та розвитку їхніх навичок. В учасників дослідження сформувалася дрібна моторика рук, творче вирішення завдань, глибше розуміння культурного контексту бісероплетіння. Позитивні результати експерименту принаймні дають певні переконливі підстави для поширення цієї структури методики на загальноосвітній процес та діяльність різноманітних гуртків.

Проведене дослідження підкреслює важливість включення декоративно-прикладного мистецтва, представленого бісероплетінням, у систему середньої освіти. Ця методика поєднує традиційні художні техніки з сучасними технологіями та педагогічними підходами, що

дозволяє не тільки зберегти культурну спадщину, але й наділити учнів певними важливими для життя рисами. Проектна робота за підтримки ІКТ дозволила учням підготуватися до подальшої творчої та підприємницької діяльності, а також виховуватиме інтерес до мистецтва протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Коберник О.М. Креативні технології навчання: навчальний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 272 с.
2. Коберник О.М. Теорія і методика профільного технологічного навчання учнів в старшій школі: навчальний посібник. Умань : ФОП Жовтий, 2013. 365 с.
3. Коберник О.М. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5-12 класи. Х.: Вид. група «Основа», 2010. 256 с.
4. Пелагейченко М.Л. Усі уроки технологій. 10-11 клас. Книга 2. Х.: Вид. група «Основа», 2018. 222с.
5. Усі уроки технологій. 10 клас. Рівень стандарту / За ред. О.М. Коберника; О.М. Коберник, О.Б. Авраменко, В.В. Берез та ін. Х.: Вид. група «Основа», 2010. 160 с.

Шимкова І.В., Дзись Т.М., Остапенко Н.В., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ
У ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ВИРОБІВ З ВТОРИННИХ МАТЕРІАЛІВ**

Анотація. У статті розглянуто методичні особливості формування технологічних умінь старшокласників у процесі створення виробів з вторинних матеріалів, визначено сутність технологічних умінь та обґрунтовано методичні рекомендації щодо організації роботи з вторинними матеріалами на уроках технологій.

Ключові слова: технологічні уміння, вторинні матеріали, старшокласники, методика навчання технологій, технологічна освіта.

Abstract. The article examines the methodological features of forming technological skills of high school students in the process of creating products from secondary materials, defines the essence of technological skills and substantiates methodological recommendations for organizing work with secondary materials in technology lessons.

Keywords: technological skills, secondary materials, high school students, technology teaching methods, technological education.

Постановка наукової проблеми. В умовах реформування освіти України особливої актуальності набуває проблема формування практичних умінь учнів, зокрема на уроках технологій. Сучасна технологічна освіта має не лише забезпечувати засвоєння технічних знань, а й розвивати здатність їх практичного застосування у творчій діяльності. Особливо важливим є формування технологічних умінь у старшокласників, оскільки цей період характеризується активним професійним самовизначенням учнів.

Водночас гострою залишається проблема раціонального використання ресурсів та екологічно свідомого споживання. Включення в освітній процес роботи з вторинними матеріалами дозволяє не лише формувати практичні вміння, але й розвивати екологічну свідомість учнів, їх здатність до ресурсоефективного проектування виробів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про значну увагу дослідників до проблеми формування технологічних умінь учнів.

Теоретико-методичні засади технологічної освіти старшокласників висвітлено у працях О. Коберника, В. Сидоренка, А. Терещука. Питання формування технологічних умінь учнів розглядають у своїх дослідженнях Т. Мачаха, В. Стешенко, В. Юрженко.

Методичні аспекти роботи з різними матеріалами на уроках технологій досліджували Н. Боринець, С. Дятленко, Т. Кравченко, М. Пелагейченко. Науковці акцентують увагу на важливості практичної складової технологічної освіти та необхідності її осучаснення відповідно до вимог сьогодення. Проблему використання вторинних матеріалів у освітньому процесі частково висвітлено в роботах І. Андрощук, В. Бербєц, Т. Мачахі. Дослідники наголошують на виховному потенціалі такої діяльності та її ролі у формуванні екологічної культури учнів.

Мета статті – теоретично обґрунтувати методичні особливості формування технологічних умінь старшокласників у процесі створення виробів з вторинних матеріалів, *завдання* – визначити сутність та структуру технологічних умінь старшокласників при роботі з вторинними матеріалами; обґрунтувати методи та прийоми формування технологічних умінь у процесі створення виробів з вторинних матеріалів; розробити методичні рекомендації щодо організації роботи старшокласників з вторинними матеріалами.

Виклад основного матеріалу. Технологічні уміння є важливим компонентом технологічної компетентності учнів та предметом дослідження багатьох науковців. За визначенням В. Стешенка, технологічні уміння – це здатність особистості виконувати на належному рівні технологічні операції на основі попередньо засвоєних знань та досвіду [2]. О. Коберник наголошує, що формування технологічних умінь відбувається через поетапне залучення учнів до практичної діяльності, починаючи від простого відтворення операцій до творчого застосування знань у нових умовах [3]. Погоджуючись з цією думкою, вважаємо, що робота з вторинними матеріалами створює особливо сприятливі умови для такого розвитку, оскільки вимагає від учнів не лише технічних навичок, але й креативного підходу до переосмислення функцій матеріалів.

На основі аналізу праць В. Глуханюка, С. Цвілик, О. Марущак та власних спостережень, можемо стверджувати, що технологічні уміння при роботі з вторинними матеріалами мають свою специфіку. Вони включають не лише стандартні операції обробки матеріалів, але й уміння аналізувати їх стан, визначати можливості повторного використання, прогнозувати результат перетворювальної діяльності [4].

На нашу думку, структура технологічних умінь у контексті роботи з вторинними матеріалами включає:

- аналітично-прогностичні уміння (оцінка стану матеріалу, визначення можливостей його використання);
- проєктно-технологічні уміння (планування роботи, вибір технології обробки);
- операційно-практичні уміння (виконання технологічних операцій);
- контрольно-оцінювальні уміння (перевірка якості роботи, виявлення та усунення недоліків).

Таким чином, технологічні уміння при роботі з вторинними матеріалами мають комплексний характер і формуються у тісному взаємозв'язку теорії та практики. Особливістю їх формування є необхідність гнучкого застосування знань та навичок відповідно до специфіки конкретного матеріалу та поставленого завдання.

Методичні особливості формування технологічних умінь старшокласників при роботі з вторинними матеріалами визначаються специфікою навчального матеріалу та віковими особливостями учнів. Як зазначає О. Коберник, ефективність формування практичних умінь значною мірою залежить від правильного добору методів навчання та їх оптимального поєднання [3].

На основі досліджень А. Терещука [5], можемо виділити основні методи, що забезпечують ефективне формування технологічних умінь при роботі з вторинними матеріалами: словесні (пояснення технології обробки матеріалів, інструктаж з безпеки праці); наочні (демонстрація зразків виробів, показ технологічних прийомів); практичні (виконання вправ, розробка технологічних карт, створення виробів).

Важливою особливістю методики є поетапність формування умінь. На підготовчому етапі відбувається аналіз властивостей вторинних матеріалів, визначення можливостей їх повторного використання та ознайомлення з технологією обробки. Основний етап передбачає демонстрацію вчителем прийомів роботи, виконання учнями пробних вправ та самостійне створення виробів під керівництвом вчителя.

Особливу увагу слід надати організації практичної роботи. Т. Мачаха підкреслює важливість створення технологічних карт, які допомагають учням усвідомити послідовність виконання операцій [6]. При роботі з вторинними матеріалами технологічні карти мають містити: перелік необхідних матеріалів та інструментів, послідовність технологічних операцій, правила безпечної роботи, критерії оцінювання якості виробу.

Ефективним методичним прийомом є використання проектної технології, яка дозволяє інтегрувати теоретичні знання та практичні уміння в процесі створення конкретного виробу. При цьому важливо забезпечити чітке визначення мети проекту, обґрунтований вибір матеріалів, планування технологічного процесу та самоконтроль якості виконання роботи.

На основі проведеного дослідження можемо сформулювати основні методичні рекомендації щодо формування технологічних умінь старшокласників у процесі роботи з вторинними матеріалами. Насамперед, важливим є створення належних організаційно-педагогічних умов, що передбачають:

- попередню підготовку матеріально-технічної бази (інструменти, обладнання, зразки виробів);
- розробку дидактичного забезпечення (технологічні карти, інструкції, критерії оцінювання);
- врахування санітарно-гігієнічних вимог до організації робочих місць.

Особливу увагу слід приділити безпеці праці при роботі з вторинними матеріалами. Необхідно проводити вступний інструктаж перед кожним новим видом роботи, забезпечити використання засобів індивідуального захисту, здійснювати постійний контроль за дотриманням правил безпеки.

Висновки. Формування технологічних умінь старшокласників у процесі створення виробів з вторинних матеріалів є важливим завданням сучасної технологічної освіти. Ефективність цього процесу забезпечується дотриманням таких умов, як врахування специфіки роботи з вторинними матеріалами при плануванні навчального процесу, використання оптимального поєднання методів навчання, забезпечення поетапності у формуванні технологічних умінь, створення належного матеріально-технічного та методичного забезпечення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці системи оцінювання рівня сформованості технологічних умінь старшокласників та створенні відповідного навчально-методичного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Vitalii Hlukhaniuk, Iryna Shymkova, Svitlana Tsvilyk, Oksana Marushchak, Oksana Buha (2023). Content modeling the environmental training of future labor training teachers in universities. *Society. Integration. Education*. 17th Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I. May 26th-27th. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 275-288.

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

2. Стешенко В.В. Теоретико-методичні засади фахової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання в умовах ступеневої освіти: монографія. Слов'янськ: СДПУ, 2004. 188 с.
3. Коберник О.М. Трудове навчання в школі: проєктно-технологічна діяльність. 5-12 класи. Харків: Основа, 2010. 192 с.
4. Шимкова І.В., Марущак О.В., Цвілик С.Д., Глуханюк В.М., Гаркушевський В.С. Формування загальних і фахових компетентностей майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами технології апсайклінгу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2023. Вип. 70. С. 130-147.
5. Терещук А. Зміст та особливості технологічної освіти учнів у старшій школі. *Трудова підготовка в закладах освіти*, 2011. № 9. С. 6-9.
6. Мачача Т.С. Проєктно-технологічна спрямованість змісту навчального предмета «Технології» в основній школі: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2019. 160 с.

Борисенко Н.А., м. Глухів
e-mail: nbori7enko@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. *Висвітлено значення мультимедіа технологій в освітньому процесі. Зосереджено увагу на напрямках використання цих технологій та перевагах мультимедійних презентацій.*

Ключові слова. *Педагогічний дизайн, мультимедіа технології, мультимедійна презентація.*

Abstract. *The importance of multimedia technologies in the educational process is highlighted. Attention is focused on the directions of using these technologies and the advantages of multimedia presentations.*

Keywords. *Pedagogical design, multimedia technologies, multimedia presentation.*

У сучасному педагогічному дизайні важливу роль відіграють методи, прийоми та технології організації освітнього процесу, що спрямовані на інтеграцію мультимедійних технологій. Застосування мультимедіа в навчанні відкриває нові можливості для подачі матеріалу та підвищення зацікавленості учнів.

Навчання в сучасних умовах неможливо уявити без застосування мультимедійних технологій. Вони об'єднують різноманітні комп'ютерні технології, які використовують кілька інформаційних середовищ одночасно: графіку, текст, відео, фотографії, анімацію, звукові ефекти та високоякісний аудіосупровід. Це дозволяє представити інформацію в усіх доступних формах, що значно підвищує ефективність навчання та сприяє кращому засвоєнню матеріалу здобувачами освіти.

Мультимедіа технології роблять освітній процес більш інтерактивним і цікавим, залучаючи увагу здобувачів освіти й підвищуючи мотивацію до навчання. Вони дозволяють вчителям (викладачам) подавати складні поняття в доступній формі, використовувати візуальні матеріали та інтерактивні презентації, що сприяє кращому розумінню та засвоєнню знань.

Перевага використання мультимедіа полягає в тому, що воно сприяє підвищенню якості навчання завдяки новизні діяльності. Інтерактивні матеріали, візуалізація інформації та поєднання тексту з графікою, відео й аудіо створюють багатовимірний досвід навчання, що допомагає учням краще розуміти та засвоювати знання. Мультимедійні технології дозволяють урізноманітнити заняття, залучити різні сенсорні канали сприйняття, а також адаптувати

матеріал до індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Мультимедіа-презентація є потужним інструментом не лише для передачі знань, але й для їх контролю, закріплення, повторення, узагальнення та систематизації. Завдяки своїй інтерактивності та візуальній привабливості, вона ефективно виконує основні дидактичні функції.

Зокрема, мультимедійні презентації допомагають реалізовувати таке.

Закріплювати новий матеріал за рахунок використання візуальних елементів, відео та анімації, що полегшує сприйняття і запам'ятовування.

Контролювати знання через інтерактивні завдання, тести й опитування, що дозволяє вчителям (викладачам) швидко оцінювати рівень засвоєння матеріалу.

Повторювати та узагальнювати інформацію, забезпечуючи системний підхід до навчання та допомагаючи структурувати отримані знання.

Мультимедійні технології можуть ефективно використовуватися у таких аспектах навчання.

1. *Для оголошення теми.* Мультимедійні презентації можуть використовуватися для представлення теми заняття. На слайдах викладається тема уроку, а також стислий виклад ключових моментів, що допомагає здобувачам освіти зрозуміти основні цілі уроку.

2. *Як супровід пояснення викладача.* Презентації створюються для конкретних занять і слугують візуальним супроводом пояснень. Вони можуть містити короткий текст, основні формули, схеми, малюнки, відеофрагменти тощо, що полегшує розуміння складних концепцій.

3. *Як інформаційно-навчальний посібник.* Презентації або мультимедійні матеріали можуть використовуватися як навчальні посібники для самостійної роботи здобувачів освіти. Це можуть бути тексти із зображеннями, що дозволяють краще зрозуміти і засвоїти матеріал самостійно.

4. *Для контролю знань.* Мультимедійні технології можуть застосовуватися для створення тестів або інтерактивних завдань, що дозволяють проводити перевірку знань здобувачів освіти безпосередньо під час заняття.

Ці аспекти роблять мультимедіа незамінним інструментом для підвищення ефективності та динамічності освітнього процесу.

Мультимедіа-презентації роблять процес навчання динамічним, цікавим і більш ефективним. Позитивні сторони мультимедійної презентації:

- альтернативний формат діяльності: відрізняється від традиційних вправ підручника, додаючи новизну і цікавість у процес навчання;
- додатковий матеріал: презентація може містити додаткові ресурси, які розширюють знання здобувачів освіти;
- інформативність та інтерактивність: високий рівень інформаційного наповнення і можливість інтерактивної взаємодії з матеріалом роблять презентації особливо ефективними;
- систематизація знань: презентації допомагають структурувати та організувати інформацію для кращого засвоєння;
- розвиток мислення: сприяє розвитку різних видів мислення (наочно-дієвого, наочно-образного, евристичного та творчого);
- ознайомлення з комп'ютерними технологіями: учасники освітнього процесу отримують досвід використання нових технологій;
- виховання відповідальності за роботу: виконання завдань у форматі презентації привчає здобувачів освіти до самостійної та відповідальної роботи, включаючи підготовку домашніх завдань;

- різноманітність форматів: презентація може включати відео, аудіо, фото, посилання, тексти та інтерактивні вправи, що забезпечує роботу з різними інформаційними ресурсами;
- адаптивність: презентацію можна легко підлаштувати під індивідуальні потреби здобувачів освіти, регулювати темп подання матеріалу та обирати матеріал різного рівня складності на різних слайдах.

Ці переваги роблять мультимедійні презентації ефективним інструментом для підвищення якості навчання і мотивації здобувачів освіти.

Таким чином, застосування мультимедіа стає не просто корисним доповненням, але й необхідним елементом сучасної освіти, що сприяє розвитку креативності, критичного мислення та інтерактивної взаємодії в освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Педагогічний дизайн засобів електронного навчання на робочому місці: монографія / В.С. Пономаренко, О.І. Пушкар, Т.Ю. Андрющенко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора В.С. Пономаренка, д-ра екон. наук, професора О.І. Пушкар. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 263 с.
2. Денисенко С.Н. Педагогічний дизайн у сучасному освітньому просторі. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Вип. № 3 (81). 2015. С. 79-83.

Орлова О.В., Зозуля І.І., м. Полтава
e-mail: krasnogradborn278@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВІНАХІДНИЦТВА У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ ФАНТАСТИЧНОЇ ТРИЛОГІЇ ЖУЛЯ ВЕРНА «КАПІТАН НЕМО»**

Анотація. Нині набуває актуальності використання у освітньому процесі Нової української школи творчого методу засновника фантастики Жуля Верна: інтригуючі фабула, художньо-мовленнєва організація романів, наукові передбачення про виживання в екстремальних умовах. Оригінальні елементи художньо-мовленнєвої організації пригодницької трилогії вважаємо ефективними для формування пізнавального інтересу до винахідництва учнів.

Ключові слова: освітній процес Нової української школи, пізнавальний інтерес до винахідництва, фантастична трилогія «Капітан Немо», наукові передбачення, творчий метод Жуля Верна.

Abstract. The creative method employed by Jules Verne, the pioneer of science fiction, is gaining prominence in New Ukrainian School education. His captivating plots, masterful storytelling, and visionary predictions about surviving extreme conditions offer a compelling framework for learning. The unique artistic and linguistic elements of his adventure trilogy are particularly effective in stimulating students' curiosity and fostering a passion for innovation.

Keywords: educational process of the New Ukrainian School, cognitive interest in invention, Captain Nemo science fiction trilogy, scientific predictions, Jules Verne's creative method

У сучасному світі, що стрімко розвивається, освіта зазнає значних трансформацій. Освітня Україна інтенсивно переосмислює сьогодення й наполегливо працює на майбутнє, на якісну освіту, мирне гідне життя. Нова українська школа на основі Державного стандарту (2020) ставить перед собою амбітну мету – виховати всебічно розвинену особистість, здатну мислити критично, творчо та інноваційно. Одним із ефективних інструментів досягнення цієї мети є використання в освітньому процесі творчих методів з урахуванням компетентнісного підходу.

Актуальність формування пізнавального інтересу до винахідництва у здобувачів освіти

полягає у тому, що суспільні вимоги до підняття рівня підготовки учнів базової середньої освіти, що задекларовані Концепцією НУШ мотивують нас до пошуків шляхів едукції сучасних підлітків. До проблем використання на уроках світової літератури творчості Жуль Верна зверталися О. Акімова, І. Андрієвська, З. Бабій, К. Баліна, Л. Глуховська, С. Мигаль, Т. Нетреба. Проблеми інтеграції уроків фізики, історії, географії з творчістю Жуль Верна присвячені публікації, О. Битої, Л. Ганевич, О. Доброванської, О. Мостової, В. Оленіч, В. Ткаченко, Н. Чорноіван. Теорія літературознавства стосовно ролі науково-фантастичної спадщини Жуль Верна викладена в наукових працях таких авторів, як О. Галича, А. Борщевської, Є. Брандиса, Є. Васильєва, І. Дюшена, О. Коваленко, В. Назарець,

Разом із цим зазначимо, що проблема використання наукових передбачень із структури фантастичної трилогії «Капітан Немо» є порівняно новою. На наш погляд, підвищення ролі наукових передбачень у фантастичній літературі для юнацтва на уроках мовно-літературної освітньої галузі у поєднанні з інтегративним підходом сприятиме зростанню якості формування ключових компетентностей учнів 5-9 класів. На нашу думку, забезпечення просування школярів індивідуальними освітніми траєкторіями не можливе без покращення практичних навичок аналізу художніх творів науково-фантастичного жанру, що сприятимуть як творчому так і професійному розвитку нової генерації українців. Бо «сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці» [6, с. 10].

Мета публікації – окреслити шляхи практичного застосування освітнього потенціалу інтригуючої фабули романів «людини і науки» для формування пізнавального інтересу до винахідництва учнів/учениць НУШ.

Прочитані та опрацьовані на уроках світової літератури романи «Таємничий острів», «Двадцять тисяч лье під водою», «Діти капітана Гранта» реалізовуватимуть творчий потенціал учнів, сприятимуть формуванню критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій, а педагогічні погляди верністів на інтегрованих із світовою літературою уроках підвищують ефективність освітнього процесу. Тож опанування інтригуючої фабули через вивчення композиційних особливостей, художньо-мовленнєвої організації та елементів внутрішньої організації трилогії «Капітан Немо» здобувачами освіти стануть їм у нагоді, а також сприятимуть просуванню індивідуальними освітніми траєкторіями.

Багато педагогів, діячів культури (Людмила Масол, Ніл Гейман, Ольга Ніколенко) вказують на особливе значення в відношенні компетентнісного потенціалу практичного опанування методами інтегрованого навчання середнього шкільного віку, саме модельні програми базової середньої освіти (2022) дають змогу враховувати вікові та індивідуальні особливості розвитку та потреби учнів на етапі формування ключових компетентностей здобувачів/здобувачок освіти засобами ознайомлення та аналізу шедеврів світової літератури [7].

Жуль Верн, майстер наукової фантастики, залишив нам неперевершений скарб – твори, які захоплюють уяву і спонукають до роздумів. Його романи відзначаються інтригуючою фабулою, майстерною художньо-мовленнєвою організацією та науковими передбаченнями. Саме ці елементи роблять твори письменника-фантаста надзвичайно актуальними для сучасної освіти.

Інтригуюча фабула романів геніального мрійника – це ключ до зацікавленості учнів. Незвичайні пригоди, таємничі острови, підводні подорожі – все це створює атмосферу загадковості та спонукає до пошуку відповідей. Учні, занурюючись у світ фантастичних подій,

розвивають свою уяву, логічне мислення та критичне сприйняття. Відомо, що після прочитання романів Жуль Габрієля Верна, причому в дитинстві, сотні тисяч хлопчиків і дівчат вирішили стати інженерами, захопилися мандрями, замріялися про підкорення Всесвіту, Серед них: С. Лей, Д. Менделєєв, М. Жуковський, В.Обручев, К. Ціолковський...

Художньо-мовленнєва організація романів Ж. Верна – справжній шедевр. Майстерно підібрані слова, яскраві образи, динамічний сюжет – все це створює неповторний стиль автора. Більше сотні ідей, які колись здавалися фантастичними, згодом знайшли своє втілення в реальному житті. Вивчення наукових аспектів творів Верна стимулює інтерес учнів до пізнання природи, сприяє розвитку їхньої допитливості.

Такі оригінальні елементи художньо-мовленнєвої організації пригодницької трилогії про капітана Немо, як повторювані образи персонажів (Айртон, капітан Немо, Роберт Грант), універсальні теми та їх символізм (свобода, знання, дружба, природолюбність, пригоди, подорожі) є особливо ефективними для формування пізнавального інтересу до винахідництва. Описи у художньому тексті фантастичних машин і механізмів, на основі використання сонячної енергії, електролізу, металургії, будівництва суден, житла, створення штучного середовища для вирощування рослин, внутрішній філософський сенс композиції повторюваних образів та символів-чисел спонукають школярів до технічного мислення, стимулюють їхню допитливість і бажання створювати щось нове.

Винахідництво є невід'ємною частиною сучасного техногенного світу. Читання і аналіз творів піонера жанру фантастики сприяє розвитку творчого потенціалу дітей, формуванню їхньої інноваційної свідомості та готовності вирішувати складні проблеми шляхом розвитку пізнавального інтересу до винахідництва. Композиційна єдність творів на основі елементів змістової організації фантастичної трилогії Жуль Верна «Капітан Немо» надає ідеї до ефективного досягнення вчителями значних успіхів у цьому напрямку.

Використання аналізу символіки у творах Жуль Верна, популяризація науки, розвиток читацьких навичок дозволяють зробити навчання цікавим і захоплюючим. Учні, занурюючись у атмосферу загадковості, не тільки здобувають нові знання, але й розвивають особистісні якості корисні у майбутньому житті: цілеспрямованість, моральність, бажання бути лідером.

На наше переконання, твори Жуль Верна є цінним джерелом натхнення для учасників освітнього процесу, зумовлюють передусім духовне спілкування. Використання наукових передбачень на уроках мовно-літературної освітньої галузі сприяє формуванню всебічно розвиненої моральної особистості. Процес формування пізнавального інтересу до винахідництва здобувачів/здобувачок освіти ефективний за умови створення атмосфери зацікавленості, близької комунікативної відстані з педагогом, що забезпечує наслідування.

Отже, творчий метод наукових передбачень є способом цілеспрямованої організації винахідницько-пізнавальної діяльності здобувачів/здобувачок освіти та керування процесом розвитку їх пізнавального інтересу.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми сучасної освіти: реалії та перспективи: матеріали III Всеукраїнської конференції студентів та викладачів закладів освіти. Тези доповідей учасників конференції. Том 1. Маріуполь: ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2021. 265 с.
2. Бабій З.Є. Велич науки і знань у романі Ж.Верна «Діти капітана Гранта». *Зарубіжна література в школі*. 2010. № 6. С. 15-20.
3. Ганевич Л., Чорноіван Н. Роман Ж. Верна «Зелений промінь» під кутом зору фізики.

Міжпредметний проект. *Фізика*. 2011. № 12. С. 3-6.

4. Kobernyk A., Osadchenko I., Tkachuk M. Modern interpretation of psychodidactic ideas of J.A. Comenius (Сучасна інтерпретація психодидактичних ідей Я.А. Коменського). *Siedleckie zeszyty Komeniologiczne*. 2018. Т. V. 2018. С. 61-75.

5. Коваленко О. З рукою, простягнутою до зірок. *Освіта України*. 2012. № 52. С. 14.

6. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». URL: <http://mon.gov.ua> (дата звернення: 21.12.2020).

7. Орлова О.В. Методика навчання зарубіжної літератури: навч.-метод. посіб. для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» філологічних спеціальностей педагогічних закладів освіти. Полтава: ПНПУ, 2021. 110 с.

Мороз О.О., м. Умань

e-mail: morozolena1@gmail.com

МОДЕЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. *Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку критичного мислення в умовах сучасного освітнього середовища. Автор підкреслює, що критичне мислення є невід'ємною складовою успіху в XXI столітті, оскільки воно дозволяє аналізувати інформацію, оцінювати різні точки зору та приймати обґрунтовані рішення. У статті розглядаються різноманітні аспекти розвитку критичного мислення: від теоретичних засад до практичних аспектів його формування в освітньому процесі. Особлива увага приділяється моделюванню освітнього середовища, яке стимулює розвиток критичного мислення через проблемні ситуації та проекти. Автор обґрунтовує необхідність такого підходу та наводить приклади його ефективності.*

Ключові слова: *критичне мислення, освіта XXI століття, проблемне навчання, проектна діяльність, моделювання освітнього середовища.*

Annotation. *This article delves into the critical issue of developing critical thinking skills in contemporary education. The author underscores the indispensable role of critical thinking in the 21st century, emphasizing its ability to facilitate information analysis, evaluation of diverse perspectives, and informed decision-making. The paper explores various facets of critical thinking development, from theoretical foundations to practical implementation in the educational process. Particular attention is given to modeling educational environments that stimulate critical thinking through problem-based and project-based learning. The author substantiates the necessity of such an approach and provides examples of its effectiveness.*

Keywords: *critical thinking, 21st century education, problem-based learning, project-based learning, educational environment modeling.*

Критичне мислення – основа для успіху в XXI столітті. Сучасний світ, що характеризується швидкими змінами, вимагає від людей нових навичок. Однією з найважливіших серед них є критичне мислення. Це не просто здатність аналізувати інформацію, а комплексний підхід до пізнання світу, що включає в себе оцінку аргументів, формулювання власної думки та прийняття обґрунтованих рішень.

У сучасному світі ми постійно стикаємося з величезним потоком інформації. Критичне мислення допомагає відсіяти недостовірні дані, оцінити різні точки зору та прийняти обґрунтовані рішення. Світ постійно змінюється, і щоб бути успішним, необхідно вміти адаптуватися до нових умов. Критичне мислення допомагає розвивати гнучкість мислення та здатність до самонавчання. Сучасні проблеми, як правило, є багатогранними і вимагають

комплексних рішень. Критичне мислення дозволяє аналізувати ситуацію з різних сторін, генерувати нові ідеї та знаходити оптимальні рішення.

Освіта XXI століття має готувати не просто знавців, а й критичних мислителів. Концепція Нової української школи чітко визначила розвиток критичного мислення як одну з ключових цілей. Однак, для досягнення цієї мети необхідно не лише говорити про важливість критичного мислення, а й розробляти та впроваджувати ефективні методики його розвитку. Згідно зі Стандартами Нової української школи, критичне мислення – це здатність аналізувати інформацію, оцінювати різні точки зору та приймати обґрунтовані рішення [1]. За словами професора Гарвардського університету М. Скрівена, критичне мислення – це не просто теоретична концепція, а практична навичка, яка дозволяє нам приймати зважені рішення в повсякденному житті [5]. Науковиця О. Пошетун під критичним мисленням вбачає здатність людини усвідомлювати власну позицію з того чи іншого питання, вміння продукувати нові ідеї, аналізувати події та оцінювати їх [2].

Моделювання освітнього середовища є рушійна сила розвитку критичного мислення. Модельна програма Терещука, розроблена для 7-9 класів, надає вчителям гнучку основу для організації навчального процесу. Вона акцентує на розвитку ключових компетентностей учнів, серед яких особливе місце займає критичне мислення. Поєднання цих двох компонентів – модельної програми та розвитку критичного мислення – дозволяє створити ефективне навчальне середовище, яке сприяє всебічному розвитку учнів [6]. Одним з найефективніших шляхів розвитку критичного мислення учнів є моделювання такого освітнього середовища, яке б стимулювало їх до самостійного мислення, аналізу та вирішення проблем. Цей підхід передбачає створення ситуацій, що вимагають від учнів не просто запам'ятовування інформації, а її глибокого розуміння та застосування на практиці. Створення проблемних ситуацій – це один з основних інструментів у моделюванні такого середовища. Залежно від рівня складності та відкритості, проблеми можуть бути: закриті, відкриті, частково структуровані. Закриті – мають чітко визначену відповідь і обмежений набір даних для її пошуку. Такі завдання допомагають учням закріпити знання та навички. Відкриті не мають єдиної правильної відповіді і вимагають від учнів глибокого аналізу ситуації, пошуку альтернативних рішень та обґрунтування свого вибору. Цей тип задач стимулює розвиток творчого мислення та вміння працювати з невизначеністю. Частково структуровані поєднують елементи закритих та відкритих задач. Вони надають учням певну основу для розв'язання проблеми, але залишають достатньо простору для самостійних міркувань. Різноманітність проблемних ситуацій дозволяє розвивати різні аспекти критичного мислення: аналіз інформації, синтез нових знань, оцінку альтернатив, ухвалення рішень.

Проектна діяльність не лише допомагає учням закріпити теоретичні знання, але й розвиває їхні ключові компетентності XXI століття: від дослідження та планування до ефективної співпраці в команді та публічного виступу. Учні мають змогу працювати разом, обмінюватися ідеями та досвідом, а потім презентувати результати своєї спільної роботи. Ефективність проєктів залежить від їх типу: індивідуальні проєкти сприяють розвитку самостійності та відповідальності, групові – розвивають комунікативні навички та вміння працювати в команді, довготривалі вимагають від учнів систематичної роботи та вміння планувати свою діяльність, а короткотривалі дозволяють швидко отримати результат і отримати зворотній зв'язок. Організація роботи в малих групах, що стимулює обмін думками, аргументацію власної позиції та розвиток комунікативних навичок. Робота в парах сприяє розвитку навичок формулювання своєї думки, сприймання думки іншої людини, вміння приходити до спільного рішення, порівнювати і оцінювати власну та іншу

думку [3, с. 96].

Щоб краще зрозуміти, які саме когнітивні процеси відбуваються в мозку учнів під час розв'язання складних завдань та реалізації проектів, можна використовувати методи нейровізуалізації. Це дозволить визначити, які ділянки мозку активізуються при виконанні різних типів завдань та які когнітивні функції залучаються. Щоб оцінити ефективність моделювання освітнього середовища, необхідно порівняти навчальні досягнення учнів, які активно працювали над проблемними завданнями та проектами, з досягненнями учнів, які навчалися за традиційними методами, такими як лекції та стандартні практичні завдання. Це дозволить визначити, чи сприяє такий інноваційний підхід до навчання більш глибокому розумінню матеріалу та розвитку критичного мислення. Глибоке розуміння навчального матеріалу та високі академічні досягнення учнів часто є результатом розвиненого критичного мислення. Саме тому використання проблемних ситуацій та проектів у навчальному процесі, які стимулюють розвиток критичного мислення, є ефективним способом підвищення якості освіти.

Рівень підтримки, яку вчитель надає учням під час виконання проектів, є важливим фактором, що впливає на їхній успіх. Вчитель може виступати в різних ролях: консультанта, фасилітатора або експерта. М. Поташник підкреслює, що вчитель – це не лише джерело знань, а й натхненник і керівник проектної діяльності учнів [4]. Дослідження цього питання дозволить визначити оптимальну модель взаємодії між учителем та учнями.

Моделювання освітнього середовища через проблемні ситуації та проекти – це ефективний шлях до розвитку критичного мислення, що є інвестицією в майбутнє. Такий підхід не лише передає знання, а й формує здатність самостійно мислити та вирішувати проблеми, що є ключовим для успіху в сучасному світі. Нова українська школа взяла на себе відповідальність за реалізацію цього підходу, розуміючи його важливість для розвитку майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р.
2. Пометун О.І., Пилипчатіна Л.М., Сущенко І.М., Баранова І.О. Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан». 2010. 216 с.
3. Пометун О., Гупан Н. Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2021. 250 с.
4. Поташник М. Педагогіка партнерства. Київ: Видавництво «Академвидав», 2016.
5. Scrive M. «The methodology of evaluation». In Stake, R. E. Curriculum evaluation. Chicago: Rand McNally. American Educational Research Association (monograph series on evaluation, no). 1997.
6. Терещук А.І., Кліщ О.М., Мороз О.О. Модельна навчальна програма «Технології. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 10.09.2024 № 1279) 2024. 60 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/10.09.2024/tekhnohohiyi-7-9-kl-tereshchuk-ta-in-10092024.pdf>

Марущак О.В., Ціцілін М.О., Дуднік В.В., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ УЗАГАЛЬНЕНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ОСНОВИ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. У статті розкрито особливості сучасної виробничої діяльності людини, змісту техніки та технологій як матеріальної основи виробництва, а також теоретично обґрунтовано доцільність формування у старшокласників знань про основи сучасного виробництва. Обґрунтовано важливість формування узагальнених уявлень про виробництво на основі міжпредметної інтеграції. Визначено методичні підходи до формування узагальнених уявлень про основи сучасного виробництва, що полягають у використанні інтерактивних методів навчання.

Ключові слова: промислове виробництво, техніка, технологія, узагальнене уявлення, міжпредметна інтеграція, методичні підходи.

Abstract. The article reveals the peculiarities of modern human production activity, the content of equipment and technologies as the material basis of production, and also theoretically substantiates the expediency of forming high school students' knowledge about the basics of modern production. The importance of forming generalized ideas about production on the basis of interdisciplinary integration is substantiated. Methodical approaches to the formation of generalized ideas about the basics of modern production, consisting in the use of interactive teaching methods, have been determined.

Keywords: industrial production, technique, technology, generalized representation, interdisciplinary integration, methodical approaches.

Промисловість є однією з провідних галузей економіки, яка утворює фундамент науково-технічного трансформування, економічного зростання і соціального прогресу суспільства. Разом з іншими галузями економіки вона здійснює визначальний вплив на соціально-економічну ситуацію в країні, забезпечуючи реалізацію національних інтересів в умовах глобалізації [6, с. 4]. Промислове виробництво «залишається найважливішою галуззю матеріального виробництва, одержуючи нові якісні зміни глобальних технологічних систем і посилюючи свій вплив на економічний та соціальний розвиток людства» [6, с. 5]. Сучасна епоха загострила проблему взаємодії природи, людини та технологічного середовища, вимагаючи підвищення рівня техніко-технологічної культури усього населення, в цілому, та учнівської молоді, зокрема.

Шлях до формування високої техніко-технологічної культури молоді, яка буде готова до активної, творчої праці на стику різних галузей знань і видів діяльності, лежить через ефективну технологічну освіту, яка здійснюється в контексті обов'язкової освітньої галузі «Технології». Одна з головних його цілей полягає у формуванні технічно і технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя й активної трудової гуманістичної та природовідповідної перетворювальної діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства. Сучасний зміст освітньої галузі «Технології» в старшій школі, в основу якого покладено проєктно-технологічний підхід, покликаний забезпечити формування в учнів основ культури праці, технічної культури, практичних знань і вмінь, що відображають поширені способи, засоби, процеси, результати і наслідки виробничої діяльності, застосування, отримання або перетворення об'єктів природного, штучного і соціального середовища, що зумовлює формування знань основ промислового виробництва старшокласників. Реалізовувати вищезазначені завдання покликаний вчитель технологій, професійне становлення якого «передбачає ґрунтовну технічну підготовку, яка, залежно від навчальних планів, освітньо-професійних програм та особливостей подальшої практичної діяльності, може мати різне змістовне наповнення. Зазвичай, така технічна підготовка

передбачає вивчення основ промислового виробництва або у вигляді окремої навчальної дисципліни, або як складової інтегрованого навчального курсу» [4, с. 114].

Ознайомлення майбутніх учителів технологій «зі структурою виробництва та формами його організації, елементами машин, основними технологіями формування та обробки металів, основами автоматизації та промислової робототехніки є важливою складовою їхньої технічної підготовки» [3, с. 190], оскільки саме вони мають забезпечувати формування в учнів старшої школи базові уявлення про ключові аспекти виробництва, такі як автоматизація, індустрія 4.0, екологічні стандарти, ефективне використання ресурсів та інновації. Сучасне виробництво є багатограним процесом, що передбачає комплексні взаємозв'язки між технологіями, економікою та соціальними аспектами. Узагальнені уявлення про виробництво дають змогу учням краще розуміти принципи організації праці, автоматизацію процесів, інноваційні підходи до управління, а також вплив виробництва на довкілля. Ці знання є необхідними для формування в них розуміння глобальних процесів, економічних взаємозв'язків і ролі технологій у суспільстві.

Аналіз сучасного середовища життєдіяльності людини засвідчує, що воно носить переважно штучний, рукотворний характер і може бути названим технологічним. Виразником перетворювальної діяльності людини стало виробництво, котре відображає ступінь розвитку й досконалість способів і засобів праці, кваліфікацію працівників. Під впливом суспільних процесів виробництво набуло інтегрального характеру, неухильно відбувається зближення матеріального і нематеріального виробництва, виробнича діяльність все більше поєднує фізичну працю з розумовою.

У процесі формування в учнів узагальнених уявлень про виробництво важливо підкреслювати інтеграцію виробничих систем із цифровими технологіями та акцентувати увагу на таких аспектах: цифровізація виробництва – розуміння ролі комп'ютерних технологій у проектуванні, моделюванні та управлінні виробничими процесами; автоматизація та роботизація – учні мають усвідомлювати, як автоматизовані системи замінюють ручну працю, забезпечуючи більшу продуктивність і точність; інновації та розвиток – учні мають розуміти, яким чином інноваційні рішення впливають на виробничу сферу і змінюють сучасні підходи до управління ресурсами.

Сучасне високотехнологічне виробництво характеризується різноманітністю технічних засобів і технологій, котрі за своєю сутністю і призначенням забезпечують гарантоване отримання необхідного продукту праці відповідно до заданих цілей діяльності. Характер технічної оснащеності виробництва, його технології та їх сукупність відображають рівень інтелектуального, духовного потенціалу суспільства, можливості самореалізації кожної людини.

Основна мета виробництва – перетворення всіх його факторів (робочої сили, природних ресурсів і капіталу) у товари і послуги, готові для споживання. У процесі виробництва створюються матеріальні блага, які є єдиним джерелом задоволення людських потреб. Виготовляючи матеріальні блага, люди вступають у певні зв'язки і відносини – виробничі відносини. Тому виробництво завжди є суспільним. Структура сучасного виробництва має дві складові: продуктивні сили (матеріальний зміст процесу праці) та виробничі відносини (суспільна форма виробництва). У структурі виробництва окремими його елементами є техніка, технологія, економіка, організація й управління виробництвом.

Техніка є одним із головних компонентів засобів праці, в якій матеріалізовані знання і досвід, накопичені людиною у процесі розвитку суспільного виробництва. Техніка невіддільна від процесу праці, від діяльності людей, не може замінити їх повністю, є лише складовою, необхідним елементом праці. Головне призначення техніки – часткова або повна заміна виробничих функцій людини з метою полегшення праці та підвищення її продуктивності. Техніка дає можливість на основі пізнання законів природи суттєво підвищити ефективність

трудових зусиль людини, розширити її можливості у процесі доцільної трудової діяльності. Ступінь розвитку техніки визначає рівень розвитку суспільства. Докорінні зміни в техніці викликають ланцюгову реакцію змін в економічних і соціальних інститутах суспільства.

Вплив сучасної техніки на суспільство проявляється не тільки у сфері матеріального виробництва та науки. Цей вплив відчутний у всіх сферах суспільного життя. Система освіти й культури, побут значною мірою змінюються під впливом постійного розвитку технічних засобів.

Головна соціальна функція техніки полягає в тому, що техніка є матеріальним засобом цілеспрямованої діяльності людей. Якщо врахувати універсальність діяльності людей, і те, що праця постійно є вирішальною передумовою суспільного життя, то її соціальна функція є не тільки головною, а й загальноісторичною. Звичайно, вона змінюється і вдосконалюється разом із прогресом суспільства, виробництва і власне техніки, але діє у будь-яких формаціях незалежно від класової структури суспільства.

Технологія (технологічні процеси) є головною складовою виробничого процесу, який охоплює також різноманітні операції. Вона тісно пов'язана з використовуваними засобами, матеріалами, устаткуванням, інструментами. Технологія виробництва вдосконалюється залежно від розвитку техніки й поліпшення організації виробництва. Технологія виробництва – одна з основних складових продуктивних сил, між якими (складовими) існує тісний взаємозв'язок. Технологія виробництва, яка відображає ступінь розвитку продуктивних сил, тісно пов'язана з організаційно-економічним і соціально-економічним аспектами економіки.

Взаємодія людини з природою – це процес праці, який має три основні елементи: працю людини, предмети праці, засоби праці. Іншими словами, у будь-якій праці існує три складові: власне праця, тобто цілеспрямована, доцільна діяльність людини; предмет праці – все те, на що спрямована праця; засоби праці – те, що сприяє виконанню трудового процесу, насамперед знаряддя праці. Якщо немає хоча б однієї із вказаних складових, трудовий процес неможливий. Процес праці відбуватиметься за умови органічного поєднання трьох названих елементів, але визначальна роль у ньому належить людині.

Безперечно, що учнівській молоді потрібно оволодівати знаннями про сутність технологічних перетворень навколишньої дійсності. У кожного учня мають бути сформовані чіткі уявлення про способи перетворювальної діяльності людини, еволюцію й тенденції розвитку цієї діяльності, результати і наслідки впливу виробництва на особистість, суспільство та природу. Необхідною умовою усвідомлення проблем і процесів техногенного розвитку суспільства слід вважати знання різних перетворювальних процедур, уміння виконувати їх, прогнозувати і проектувати власну діяльність у технологічному середовищі, що безперервно змінюється й ускладнюється.

Формування узагальнених уявлень про виробництво неможливе без міжпредметної інтеграції. Навчання учнів старшої школи основ сучасного виробництва вимагає поєднання знань з низки дисциплін, наприклад:

- фізика – основи механіки, електрики й термодинаміки є базовими для розуміння процесів на виробництві, таких як рух механізмів, робота двигунів і перетворення енергії;
- хімія – у сучасному виробництві активно використовуються хімічні процеси, тому здобувачі освіти мають розуміти, як відбуваються хімічні реакції в різних матеріалах і як вони використовуються в технологіях;
- інформатика – цифрові технології є невід'ємною складовою сучасного виробництва, здобувачі освіти мають оволодіти базовими навичками програмування, роботи з інформаційними системами та базовими принципами автоматизації;
- екологія – важливо формувати розуміння того, як виробничі процеси впливають на навколишнє середовище і як інноваційні підходи сприяють зменшенню цього впливу,

зокрема через впровадження технологій сталого розвитку та ресурсозберігаючих методів.

Формування знань про основи сучасного виробництва дозволить учням: сформулювати уявлення про основні засоби та предмети праці, що використовуються в технологіях основних виробничо-господарських комплексів (паливно-енергетичного, машинобудівного, деревообробного, агропромислового тощо); знати сучасний стан енергетичної та сировинної бази України, її пріоритетні напрями розвитку та їх розширення; засвоїти основи стандартизації і сертифікації продукції, її метрологічне забезпечення та їх взаємозв'язок з технологічними процесами; мати чітке уявлення про організацію виробництва, систему постачання продукції на виробництво, технічної, технологічної та науково-технічної документації; уміти обирати оптимальні види технологічних процесів переробки сировини, використання палива, вироблення енергії, визначати ефективні напрями науково-технічного прогресу; знати основи технологічних процесів виробництва найважливіших видів продукції та вплив їх параметрів на формування техніко-економічних показників виробництва; ознайомитися з перспективними інноваціями.

Методичний підхід до формування узагальнених уявлень про основи сучасного виробництва передбачає використання інтерактивних методів навчання, які стимулюють пізнавальну діяльність здобувачів освіти та дають змогу їм застосовувати теоретичні знання на практиці:

- проєктне навчання: цей метод передбачає залучення здобувачів освіти до розроблення та реалізації навчальних проєктів, пов'язаних з дослідженням сучасних виробничих процесів; проєкти можуть включати аналіз виробничих ланцюгів, автоматизованих систем або навіть симуляцію виробничого процесу;
- проблемне навчання: проблемний підхід дозволяє здобувачам освіти формувати та вирішувати задачі, що виникають у реальних виробничих умовах; це може бути моделювання виробничого процесу, вирішення проблем раціонального використання ресурсів або оптимізація енергоспоживання на підприємстві;
- інтерактивні технології: використання цифрових платформ, симуляцій та віртуальних фабрик дозволяє здобувачам освіти побачити в дії принципи сучасного виробництва, наприклад, використання програмного забезпечення для 3D-моделювання або симуляторів управління виробничими процесами допомагає здобувачам освіти оволодіти навичками прогнозування та планування.

Правильне розуміння і застосування наукових категорій та понять – одна з головних передумов формування в учнів старшої школи цілісного уявлення про навколишній світ. А це є одним з головних завдань закладів загальної середньої освіти. Розкриття змісту елементів виробництва, визначення їх місця в його структурі дасть змогу учнівській молоді зрозуміти своє місце і принципи поведінки у цьому складному техногенному середовищі.

Методичні аспекти формування в учнів старшої школи узагальнених уявлень про основи сучасного виробництва, що базуються на інтеграції знань з різних дисциплін, використанні проєктної діяльності, інноваційних технологій та міжпредметних зв'язків, сприяють формуванню в учнів не тільки базових знань про сучасне виробництво, а й навичок, необхідних для успішної інтеграції в сучасний технологічний світ, що є важливим етапом їхньої підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Знання основ сучасного виробництва дають змогу розглянути виробничу діяльність людини з усіх сторін, уявити ці процеси, відкидаючи несуттєве і звертаючи увагу на найголовніше, що є життєво необхідним для існування в сучасному світі, перетворюючи у подальшому житті здобуті знання у власний досвід виробничої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Желібо Є.П., Овраменко М.А., Буслик В.М., Пирч В.П. Основи технологій виробництва в галузях народного господарства: навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 520 с.
2. Іванчук А.В., Марущак О.В., Красильникова І.В. Зміст навчального матеріалу з машинознавства у підготовці майбутніх учителів технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2023. 1(1), С. 269-277.
3. Подолянчук С.В. Вивчення основ промислового виробництва як важливої складової технічної підготовки майбутніх фахівців. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення* (випуск 78): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна—м. Переворськ, Польща, 8-9 червня 2023 р.) / редкол.: О. Патряк та ін.; ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Тернопіль: ФО-П Шпак ВБ, 2023. С. 189-191.
4. Подолянчук С.В. Особливості вивчення основ промислової робототехніки при підготовці вчителів трудового навчання та технологій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. Вип. 62. С. 113-119.
5. Сидоренко В.К., Юрженко В.В. Основи сучасного виробництва: підручник для 10-го кл. К.: Наш час, 2006. 200 с.
6. Якубовський М., Новицький В., Кіндзерський Ю. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року. *Економіка України*. 2007. № 11. С. 4-20.

Андрощук І.П., Веремчук М.О., м. Хмельницький
e-mail: veremchuk2021m@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ
НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Анотація. У статті досліджено проблему формування естетичної культури учнів у процесі навчання на уроках технологій, що є важливою складовою сучасної педагогіки. Вивчається роль естетичного виховання у гармонійному розвитку особистості, акцентується увага на формуванні художнього смаку, просторового мислення та здатності до творчого вирішення завдань. Розглянуто застосування сучасних технологій як інструменту, що сприяє розвитку естетичних компетенцій учнів, зокрема через проектну діяльність. Проаналізовано ефективність інтеграції теоретичних знань і практичної діяльності для створення об'єктів з естетичною цінністю та підвищення мотивації учнів до навчання.

Ключові слова: естетична культура, педагогіка, технології, проектна діяльність, естетичне виховання.

Abstract. The article examines the issue of developing students' aesthetic culture in the process of learning in technology classes, which is an important component of modern pedagogy. The role of aesthetic education in the harmonious development of personality is explored, with particular emphasis on the formation of artistic taste, spatial thinking, and the ability to solve tasks creatively. The use of modern technologies as a tool that fosters the development of students' aesthetic competencies, particularly through project-based activities, is discussed. The article also analyzes the effectiveness of integrating theoretical knowledge with practical activities to create aesthetically valuable objects and enhance students' motivation for learning.

Keywords: aesthetic culture, pedagogy, technologies, project-based learning, aesthetic education.

Формування естетичної культури в учнів на уроках технологій є актуальною педагогічною проблемою, що пов'язана з вихованням гармонійно розвиненої особистості. Особистісна орієнтація сучасної освіти, як зазначає О. Костійчук, передбачає не лише забезпечити учням знання та навички для їхньої майбутньої професійної діяльності, але й виховати в них естетичне ставлення до світу [1, с. 33]. Естетичне виховання відіграє особливу роль у

формуванні гармонійної особистості, оскільки допомагає розвивати почуття прекрасного, здатність розуміти та цінувати мистецькі твори, природні явища, красу архітектури й навіть естетичну привабливість результатів власної праці.

Як зазначають Г. Гангур та І. Майборода: «Сучасні процеси у сфері освітньої політики нашої держави потребують розробки нових підходів до обґрунтування наукових засад морального, трудового, естетичного, фізичного і родинного виховання. Одним із напрямів вирішення цього завдання є трудове виховання учнів і підготовка їх до самостійного життя та праці в сучасних умовах. Найважливішим аспектом цієї проблеми є праця, як засіб розвитку та основа виховання і становлення особистості. Адже саме праця долучає учнів до складної системи суспільних відносин, формує ціннісні орієнтації» [2, с. 108].

Так, одним із шкільних предметів, що надає широкі можливості для естетичного виховання, є технології. Уроки технологій дозволяють учням поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю, спрямованою на створення об'єктів, що мають естетичну цінність. Технології спрямовані на формування творчого підходу до праці, художнього смаку, просторової уяви, а також здатності бачити й створювати красу у навколишньому середовищі.

Технології фактично єдиний предмет у школі, який має можливість створити цілісне, системне уявлення про технічне середовище, яке оточує людину та про технологічність більшості видів людської діяльності, без якого неможливе існування суспільства на сучасному етапі [3, с. 71].

Естетичне виховання на уроках технологій може здійснюватися у різних формах і залежить від підходу вчителя до організації навчальної діяльності. Воно включає в себе як роботу з матеріалами, так і проектну діяльність, під час якої учні створюють власні вироби. Цей процес передбачає цілеспрямоване формування у школярів естетичного ставлення до навколишньої дійсності та творчого підходу до вирішення завдань.

Сучасні комп'ютерні технології також можуть сприяти естетичному вихованню на уроках технологій. Зокрема, використання комп'ютерних програм для проектування, створення презентацій та графічних моделей дозволяє учням розвивати не лише технічні, але й естетичні навички. Багато вчених і педагогів підкреслюють, що комп'ютери є важливим інструментом у процесі навчання технологій, оскільки вони допомагають учням візуалізувати свої ідеї та вдосконалювати естетичні рішення у процесі роботи над проектами.

Проте, як зазначають деякі дослідники [4; 5], проектна діяльність на уроках технологій є одним із найефективніших засобів формування естетичної культури в учнів. Створення учнями власних проектів дозволяє не лише навчати їх практичним навичкам, але й розвивати почуття прекрасного та здатність бачити естетичний потенціал у повсякденних речах. Проектна діяльність вимагає від учнів уваги до деталей, зосередженості на якості виконання, що, у свою чергу, стимулює розвиток їхнього художнього смаку та загальної естетичної свідомості. Важливо навчити учнів відчувати красу на всіх етапах проектної діяльності – від початкового етапу планування до фінального етапу створення виробу.

Участь учнів у різних конкурсах, олімпіадах, виставках також є важливим елементом естетичного виховання. Конкурси дозволяють учням не лише демонструвати свої досягнення, але й отримувати позитивну оцінку своїх робіт, що стимулює їх до подальшого творчого розвитку. Крім того, участь у конкурсах сприяє розвитку почуття відповідальності за свою працю, колективізму та співпраці, що також є важливими аспектами естетичного виховання.

Естетичне виховання учнів на уроках технологій тісно пов'язане з формуванням у них ціннісного ставлення до праці та досягненням високої якості виконання завдань. Вчитель повинен створювати умови для того, щоб кожен учень мав можливість реалізувати свій творчий потенціал та виявляти індивідуальні здібності. Важливим аспектом є вибір об'єктів

праці, які мають естетичну привабливість і викликають у учнів інтерес до роботи. Використання наочних матеріалів, таких як кольорові фотографії, креслення, репродукції картин або зразки виробів, допомагає учням краще зрозуміти сутність завдань і побачити естетичну складову праці [5, с. 207].

Особливу роль у процесі естетичного виховання відіграє робота з художньою літературою та ознайомлення з шедеврами світової культури. Під час уроків технологій учні можуть аналізувати різні зразки народної творчості, шедеври архітектури та прикладного мистецтва, що позитивно впливає на розвиток їхнього естетичного сприйняття та художнього смаку. Використання методів демонстрації та практичної роботи є важливим для формування у школярів естетичних навичок. Демонстрація технічних прийомів роботи, а також показ готових виробів допомагають учням зрозуміти естетичну значущість процесу праці та кінцевого результату.

Важливо зауважити, що естетичне виховання учнів на уроках технологій також пов'язане з розвитком їхньої сенсорної культури, що передбачає здатність сприймати красу через різні види відчуттів – зорові, слухові та дотикові. Використання зорового аналізатора допомагає учням краще засвоювати естетичні аспекти праці, а також розвивати вміння аналізувати та оцінювати красу навколишнього світу.

Естетичне виховання учнів на уроках технологій має велике значення для їхнього загального розвитку, оскільки сприяє формуванню творчого потенціалу, підвищенню мотивації до навчання та вихованню художнього смаку. Через творчий процес учні отримують можливість реалізувати свої ідеї та відчувати задоволення від результатів своєї праці, що позитивно впливає на їхню загальну культуру та самосвідомість.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що формування естетичної культури в учнів на уроках технологій є важливим елементом їхнього загального розвитку. Уроки технологій надають учням можливість не лише здобувати технічні знання та навички, але й виховувати в собі естетичне ставлення до світу та праці. Таким чином, естетичне виховання є невід'ємною частиною сучасної освіти, що сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної бачити та створювати красу у повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Костійчук О.П. Художньо-естетичне виховання учнів. *Матеріали науково-практичної конференції* (м. Чернівці, 20-21 жовтня 2023 р.). 2023. С. 33-35.
2. Гангур Г.В., Майборода І.Е. Розвиток творчих здібностей молодших школярів в процесі конструювання. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (27-28 жовтня 2022 р., Мукачево). 2022. С. 108-110.
3. Ткаченко І. Діяльнісний підхід на уроках технологій у контексті НУШ: зб. матер. Всеукраїнського круглого столу, присвяченого 105-й річниці від дня народження Івана Ткаченка. 2024. С. 70-79.
4. Тищенко В. Специфіка та форми організації проектної діяльності учнів на уроках технологій. *Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Дмитра Тхоржевського «Технологічна освіта: сучасні реалії та перспективи розвитку»* (23 лютого 2024 року). 2024. С. 274-277.
5. Майборода І., Сідор Ю. Проектна діяльність на уроках технологій у початковій школі: зб. мат. I Міжнародної науково-практичної конференції, 19-20 травня 2023 року. 2023. С. 207-212.

Глуханюк В.М., м. Вінниця
e-mail: vitalijgluhanuk5@gmail.com

Гріщенко Т.В., м. Вінниця
e-mail: tata.savalchuk@gmail.com

Загоруйко Б.М., м. Вінниця
e-mail: zagorujkobogdan4@gmail.com

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті здійснено теоретичне обґрунтування основних етапів та методів екологічного виховання учнів і розвитку екологічної культури. Екологічне виховання в закладах загальної середньої освіти покликане закласти фундамент нової неспоживацької філософії нації.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна культура, екологічні знання, екологічна свідомість.

Annotation. The article provides a theoretical justification of the main stages and methods of environmental education of students and the development of their environmental culture. Ecological education in institutions of general secondary education is intended to lay the foundation for a new non-consumerist philosophy of the nation.

Keywords: ecological education, ecological culture, ecological knowledge, ecological consciousness.

Досліджуючи проблеми екологічного виховання як соціокультурного феномена, ми дійшли висновку про необхідність вивчення стану екологічної вихованості учнів, виявлення негативних тенденцій в розвитку екологічної культури, а також з'ясування особливості її формування на уроках трудового навчання. Здобуті дані свідчать про те, що в багатьох школярів культура взаємостосунків із навколишнім середовищем перебуває на надто низькому рівні: сприйняття дитиною природи обмежується уявленнями про останню лише, як про об'єкт антропогенного впливу. Тому корисні емпіричні спостереження за природою нерідко співіснують із споживацьким ставленням до її багатств; розуміння необхідного дбайливого ставлення до неї не підкріплюється відповідальним спілкуванням із нею.

Екологічне виховання в закладах загальної середньої освіти покликане закласти фундамент нової неспоживацької філософії нації. Дитині треба усвідомити, що все живе, а не лише людина, має однакове право користуватися благами природи. Головними мотивами природоохоронної діяльності учнів є бажання виконувати волю дорослих, проявити через турботу про природу свою повагу і любов до них. Наприклад, діти молодшого шкільного віку роблять переважно те, що вимагають від них дорослі: поливають квіти, доглядають за тваринами, працюють на присадибних ділянках, городах тощо. З віком учні поступово звільняються від впливу батьків, учителів і пов'язують своє життя з діяльністю інших людей, інших соціальних груп. Водночас, мотиви діяльності школярів внутрішньо пов'язані з основними ставленнями дітей, їхніми прагненнями, бажаннями пізнати й усвідомити навколишню дійсність, завдяки чому вони набувають спонукальної сили.

Відомо, що екологічні знання самі по собі не сприяють розвитку екологічної культури, якщо вони не поєднуються з живим контактом людини з природою, емоційно-естетичними переживаннями та посильною участю у природоохоронній діяльності [4]. Практичною основою для формування екологічної культури є діяльність у природі, що вимагає наявності наукових знань і детермінує потребу в набутті нових. Екологічна діяльність може бути інформаційною, навчально-дослідницькою, природоохоронною, просвітницькою.

Важливу роль у формуванні природоохоронної культури відіграє навчальна, трудова та

ігрова діяльність учнів. Виховна спрямованість навчання як вид діяльності, пов'язаний із пізнанням екологічних проблем, закладена у теоретичному матеріалі різних навчальних дисциплін. Нові підходи до відбору та структурування наукових знань у цій сфері і практичному їх використанні виражаються в інтеграції, залежності екологічних знань від системи провідних ідей і понять навчального предмету, міжпредметної упорядкованості їх розкриття, взаємозв'язку узагальнення і конкретизації.

Формування екологічної свідомості – тривалий і поступовий процес, що включає у себе добре організовану систему поетапно проведених заходів для засвоєння екологічних знань і виховання екологічно правильної поведінки. Провідними елементами формування екологічної свідомості є такі: знання (засвоєння основних наукових понять про природу, екологічні проблеми); усвідомлення (виховання свідомого ставлення до довкілля); ставлення (розуміння природи як унікальної цінності і джерела матеріальних і духовних сил людини); навички (здатність практичного засвоєння довкілля і його охорони); діяльність (участь у вирішенні екологічних проблем). Екологічну свідомість можна успішно формувати на основі ідеальної динамічної моделі майбутнього типу відносин суспільства і природи, окремої людини і природи. Оскільки будь-який вид мислення ґрунтується на інформації, то екологічна основа інформації формує екологічне мислення.

Дуже важливим завданням закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) є ефективна організація екологічного виховання й освіти. Необхідно навчити учнів розуміти цілісність природи Землі, єдність її процесів, зв'язок людини з природою. Будь-яку діяльність людини, її поведінку стосовно природи слід погоджувати з її законами. Тут розвивається почуття причетності до природи, відчуття її натхненності, що не дозволить людині ставитися до неї недбало.

Людина має відчувати на собі, що спілкування з природою підвищує настрій, лікує, знімає втому, перенапруження. Крім того, почуття цінності довкілля збагачує духовний світ людини. Отже, природа є необхідною, але не достатньою умовою формування гармонійно розвиненої особистості, а також джерелом здоров'я, творчості людей.

Відомо, що виховні й освітні процеси тісно взаємопов'язані, взаємозалежні, відбуватися окремо не можуть. З огляду на це, до змісту навчання з різних предметів університетського курсу логічно включити екологічні знання. У такий спосіб буде вирішено два завдання – «озброєння» студентів знаннями в галузі екології і формування екологічної культури.

Шкільна і позашкільна освіта, під час яких продовжується і поглиблюється процес екологічного світосприйняття, є надзвичайно важливим етапом у системі неперервної багатоступеневої екологічної освіти.

У свою чергу, можна виокремити такі етапи формування екологічної свідомості у процесі екологічного виховання учнів у ЗЗСО:

1. На першому етапі відбувається лабілізація особистості, в результаті якої учні починають переконуватися в неадекватності своїх об'єктивно-прагматичних стратегій екологічної поведінки, сприймати їх як особистий неуспіх. В учнів з'являється бажання і готовність до засвоєння нових стратегій і провідних технологій.

2. На другому етапі в процесі екологічної діяльності освоюються адекватні технології взаємодії з природними об'єктами. У результаті чого відбувається переосмислення суспільно вироблених уявлень про екологічну доцільність, причому особистість набуває відповідних засобів для реалізації свого нового ставлення. На другому етапі в учнів складаються передумови для переходу від однобічного впливу на природу до взаємодії з нею: реакції природних об'єктів на активність особистості починають інтерпретуватися як «відповіді природи», що через механізм рефлексії коригують поведінку з природою.

3. На третьому етапі в результаті суб'єктивізації природні об'єкти починають осмислюватися і сприйматися як рівноправні партнери по взаємодії. Людина перестає

сприймати себе як таку, що стоїть над природою, а відчуває себе її частиною. Саме в такій особистості достатньо розвинена екологічна свідомість [1].

Серед активних методів, що використовуються в педагогічній практиці школи у процесі формування екоцентричного типу свідомості, варто виділити такі:

- *метод екологічної лабілізації* полягає у цілеспрямованому педагогічному впливові на свідомість учня, в результаті якого виникає психологічний дискомфорт, зумовлений розумінням неефективності сформованих (традиційних) стратегій екологічної діяльності;
- *метод екологічних асоціацій* полягає у педагогічному підсиленні асоціативних зв'язків між різними об'єктами і спрямований на збагачення та поглиблення уявлень особистості про природні об'єкти і світ природи;
- *метод художньої репрезентації* природних об'єктів полягає у формуванні образів природних об'єктів засобами мистецтва;
- *метод екологічної ідентифікації* полягає в педагогічному сприянні постановці особистості на місце того або іншого природного об'єкта, зануренню в ситуацію, обставини, в яких перебуває природний об'єкт;
- *метод екологічних експектацій* полягає в педагогічному підсиленні бажання контакту особистості зі світом;
- *метод екологічної емпатії* полягає в педагогічному підсиленні співпереживання особистістю природного об'єкта, співчуття йому;
- *метод екологічної рефлексії* полягає в педагогічному сприянні аналізу особистістю своїх дій і вчинків, спрямованих на світ природи, з огляду на їх екологічну доцільність;
- *метод екологічної ритуалізації* полягає в педагогічній організації ритуалів і традицій, пов'язаних із діяльністю, спрямованою на світ природи;
- *метод екологічної турботи* полягає в педагогічному підсиленні екологічної активності особистості, спрямованої на надання допомоги і сприяння природним об'єктам, особливо у важких для них ситуаціях [2].

Розв'язання проблеми екологічного виховання в процесі навчання полягає у відповіді на запитання: як за допомогою знань сформувані таке ставлення людини до природи, яке засноване на емпатії та добрі? Як спонукати її до самообмеження? Це стає можливим при розробці відповідних технологій, що не тільки розширюють знання учнів про екосистеми та закономірності їх функціонування, а також методів, що навчають способам самопізнання та включають їх у практичну діяльність екологічної спрямованості.

Аналіз проблем екологічного виховання в контексті соціокультурного розвитку дозволяє зробити висновок про те, що засвоєння нової системи цінностей у взаємостосунках із природою допоможе особистості досягнути науку про те, як жити у злагоді з природою, самою собою та іншими людьми. Глобальний характер екологічної кризи вивів проблему екологічного виховання на цивілізаційний рівень, тим самим визначивши її пріоритетність. Адже мова йде про порятунок земної цивілізації суспільними зусиллями.

Отже, екологічне виховання – це всеосяжний процес, що торкається практично всіх аспектів розвитку особистості через систему її стосунків із природою, соціумом, із самою собою. Про те, що такий підхід необхідний, свідчить досвід розвинених європейських країн, де модернізація загальної системи освіти здійснюється з позицій пріоритету екокультурних цінностей. Саме за допомогою екологічного виховання можливі зміни світоглядних позицій молоді від природопідкорювальної свідомості до природозберігаючої, без чого не можна перебороти системну кризу, запобігти подальшому розвитку глобальних екологічних проблем і вийти на траєкторії сталого розвитку [3].

Список використаних джерел:

1. Матеюк О.П. Про деякі протиріччя екологічного виховання молоді на засадах сталого розвитку. *Шляхи вирішення екологічних проблем урбанізованих територій: наука, освіта, практика*: збірник праць за матеріалами всеукраїнської наук. практ. конф. Хмельницький: Технологічний університет Поділля, 2003. С. 196-199.
2. Плохій З.П. Сутність і структура екологічної культури особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. пр. Київ. 2005. Вип. 8. Кн. 2. С. 7-12.
3. Пустовіт Г.П. Деякі погляди на сутність технологій екологічної освіти учнів у позашкільних закладах. *Шляхи вирішення екологічних проблем урбанізованих територій: наука, освіта, практика*: збірник праць за матеріалами всеукраїнської наук.-практ. конф. Хмельницький: Технологічний університет Поділля, 2003. С. 208-210.
4. Пустовіт Г.П. Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук: 13.00.01/ Загальна педагогіка та історія педагогіки. К., 1994. 24 с.

Борисенко Н.А., Гречаник А.Л., м. Глухів
e-mail: nbori7enko@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПОШУКУ ТВОРЧИХ РІШЕНЬ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Розглянуто значення застосування методів пошуку творчих рішень на уроках технологій. Наведено класифікацію методів творчості, проаналізовано підходи до проектування виробів, які ефективні в роботі над проектним рішенням.

Ключові слова. Творчі рішення, методи пошуку творчих рішень, уроки технологій.

Abstract. Considered the importance of applying methods of finding creative solutions in technology lessons. The classification of creativity methods is presented, the approaches to the design of products, which are effective in working on a project solution, are analyzed.

Keywords. Creative solutions, methods of finding creative solutions, technology lessons.

Розвиток науки і техніки, впровадження в життя досягнень науково-технічного прогресу сприяє доведенню найсміливіших теорій і висування нових гіпотез в цій галузі. Успіхи у вивченні творчого мислення дають додаткові можливості у процесі розвитку творчих здібностей кожної людської особистості і суспільства в цілому. І можуть ефективно використовуватися у проектно-технологічній діяльності в ЗЗСО.

Сучасний світ прискорює і ускладнює процес навчання та набуття знань і навичок людьми, діяльність яких пов'язана з творчістю. Наразі частина творчого досвіду використання прийомів і способів вирішення творчих проблем попередниками оприлюднена і доступна широкому загалу зацікавлених. Інша частина залишається невідомою або розсіяною в маловідомих джерелах. Цю інформацію треба збирати, систематизувати та впроваджувати в навчання ці практичні знання та навички з дизайну, технологій обробки матеріалів, принципи, підходи, методи та прийоми, які можна використати в процесі пошуку творчих рішень, які, безумовно, підвищать швидкість та якість проектування виробів [3].

Рішення – це творча операція; це вибір альтернативи. Перші загальновідомі спроби пояснення закономірностей творчого мислення належали науковцям античних часів та зустрічаються в доробках Аполлона Пергамського, Архімеда Сіракузького, Сократа, Паппа Олександрійського. Ці науковці стали засновниками науки про методи творчості – евристики.

Поняття «евристика» вперше було використано в наробках грецького математика на ім'я Папп Олександрійський (друга половина III ст. н.е.). Цей термін означає науку про те, як

чинити відкриття і винаходи.

Усі методи творчості можна класифікувати на дві групи: раціональні та ірраціональні. Раціональні послуговуються логікою аналізу систем, закономірностями їхнього розвитку. Сюди належать функціонально-фізичний метод конструювання, функціонально-вартісний аналіз, морфологічний аналіз, теорія розв'язування винахідницьких задач тощо. Ірраціональні методи базуються зазвичай на активізації творчих здібностей проєктувальника, його фантазії, інтуїції, здібностях до побудови аналогій. Сюди належать метод мозкового штурму, контрольних запитань, синектика, асоціативні методи тощо [2].

Як вважають Ґевін Емброуз і Ніл Леонард, ідеї не виникають просто так, а з'являються на базі відповідних знань, дослідів і спостережень [2]. Ця цитата дуже влучна і визначає джерела ідей, у тому числі творчих ідей, указує напрямки, в яких слід проводити дослідження природи і можливих підходів, методів і прийоми пошуку творчих рішень. Головним завданням вчителів технологій та старшокласників на уроках технологій є створювати проєкти виробів та виготовляти за ними вироби.

У широкому сенсі, проєкт – це план, організація чого-небудь [1, с. 233]. І організація будь-чого (простору – в архітектурі; об'єму – в оформленні виробів; виробництва, продажу або будь-якої події у маркетингу, менеджменті, політиці тощо) завжди вимагає творчих підходів, креативних рішень. Тому методи і техніки пошуку цих творчих рішень, розробляються в різних галузях.. Їх завжди можна вивчати та використовувати в творчій діяльності.

Наразі існують широковідомі методи пошуку творчих рішень, такі, як «Методика асоціацій», «Методика аналогії», «Методи морфологічних карт», «Методи синтетики», «Метод інверсії», «Ідея діаграми», «Метод матриці можливостей » тощо. Серед розроблених ученими методів творчої діяльності найбільш ефективними і відомими в сучасній літературі з питань творчості є: метод мозкового штурму, морфологічний аналіз, метод фокальних об'єктів, основи теорії розв'язування винахідницьких задач тощо.

За словами Т. Струмінської і С. Прасол найефективніші методи пошуку творчих рішень, які використовуються в дизайні – це асоціативні методи: метод морфологічного аналізу, метод фокальних об'єктів, метод гірлянди випадковостей та асоціацій, які в результаті дають велику кількість понятійних груп і дозволяють змінювати не тільки форму об'єкта проєктування, а і його функціональне призначення, дизайн, технологію виготовлення, матеріал, принцип дії, зовнішній вигляд [4].

Слід зазначити, що всі проєктні творчі завдання, що стоять перед тими, хто проєктує, можна розділити на дві групи:

1. Вирішення питань з організації проєктування та експлуатації об'єкта, що розробляється.
2. Пошук і розвиток художнього образу окремих виробів. Відповідно методи пошуку творчих рішень для кожної з цих груп будуть різні.

Є три підходи до проєктування виробів, які однаково ефективні в роботі як над загальним проєктним рішенням, так і в опрацюванні окремих компонентів загального рішення, наприклад, у процесі пошуку художніх образів окремих сюжетів, предметів або персонажів. Це «Дизайн за аналогами», «Дизайн без аналогів» і «Проектування за прототипом», який несе деякі компоненти перших двох підходів.

Найбільш загальними методами пошуку творчих рішень є такі методи, як «Метод декомпозиції проблеми проєкту на самостійні фрагментарні дії»; «Метод декомпозиції техніки на основі уяви»: компонування об'єкту з несумісних частин, коли відбувається підкреслення, виокремлення в цілому однієї ознаки, з подальшим її розвитком до будь-якої

можливої межі; і «розширене відображення» – доведене до крайнощів, до безглуздості прогнозування можливого варіанта розвитку об'єкта або ситуації та інше.

Методи, які використовуються, зазвичай, лише в процесі пошуку художнього образу або форми окремих предметів:

– різні версії методу евристичних аналогій: 1) «прямі аналогії», 2) «суб'єктивні аналогії», 3) «символічні аналогії», 4) «фантастичні аналогії», коли проектувальник розмірковує про явища і предмети, ніби-то неможливі (наприклад, «добре було б, якби дорога була тільки там, де їде машина»); 5) «метод перетворення»; «метод комбінаторики» й інші;

– методи, які можна використовувати при розв'язуванні загальних проблем проектування і в процесі роботи формувати та здійснювати пошук художніх образів окремих об'єктів або їх комплексів: 1) «Метод інверсії»; 2) «Метод проектування в уявних умовах»; 3) «Метод інтерпретації»; 4) «Мозковий штурм» тощо.

Отже, існують різні підходи, методи та прийоми, які можна використовувати в різних видах проектно-технологічної діяльності. Ми здійснили систематизацію проаналізованих методів шляхом їх класифікації на три групи: до першої групи входять підходи, методи та прийоми, які можна використовувати переважно в процесі пошуку загальних проектних рішень; до другої групи належать ті, які в основному використовуються в процесі пошуку художніх образів і формування оригінальних об'єктів; до третьої групи – ті, що можна використовувати у процесі формування та пошуку художнього зображення окремих предметів або їх комплексів.

Список використаних джерел:

1. Архітектура: Короткий словник-довідник / А.П. Мардер, Ю.П. Євреїнов, О.А. Пламєницька та ін.: за заг. ред. А.П. Мардера. Київ: Будівельник, 1995. 335 с.
2. Емброуз Г., Леонарда Н. Основи. Графічний дизайн 03: Генерування ідей. 2019. 192 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/978036/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%202.pdf (дата звернення: 15.05.2023).
3. Ключко С.В., Мазніченко О.В. Методи стилізації природних форм у графічному дизайні. *Технології та дизайн*. 2016. № 3 (20). С. 1-11.
4. Струмінська Т.В., Прасол С.І. Метод пошуку творчих рішень, як засіб створення нових дизайн-об'єктів. *Вісник КНУТД: Серія «Технічні науки»*. 2015. № 2 (84) С. 172-176.

Кириленко О.В., м. Запоріжжя
e-mail: k.oleg1313@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УЧНІВ 10 КЛАСІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З ГЛИНИ

Анотація. У статті розкрито основні переваги навчання учнів технології виготовлення виробів з глини. Зазначено теоретичні та практичні методи навчання, як-то: лекції з історії гончарства, демонстраційний метод, практичні заняття, проектний метод, групова робота, мультимедійні технології. Наведено способи роботи учнів з глиною.

Ключові слова: *глина, методи навчання, технології, учні.*

Abstract. The article reveals the main advantages of teaching students the technology of making clay products. Theoretical and practical teaching methods are specified, such as: lectures on the history of pottery, demonstration method, practical classes, project method, group work, multimedia technologies. Methods of students' work with clay are given.

Keywords: *clay, teaching methods, technologies, students.*

Ремесло виготовлення виробів із глини має тисячолітню історію і є однією з найдавніших технологій, які людина освоїла. В різних культурах світу глина використовувалася для створення не тільки побутових предметів, але й сакральних і художніх виробів, що відображали вірування, традиції та цінності суспільства. У сучасній системі освіти, зокрема в 10-х класах, навчання технології виготовлення глиняних виробів поєднує практичні навички з культурним аспектом, надаючи учням можливість відчувати зв'язок між минулим і сучасністю.

Робота з глиною – це не тільки технологічний процес, але й спосіб занурення у багатий світ народної творчості, вивчення історії та традицій українського народу, що особливо важливо в умовах сучасної освітньої парадигми, яка акцентує увагу на інтеграцію теоретичних знань з практичною діяльністю.

На території сучасної України знайдено численні артефакти трипільської культури (IV-III тисячоліття до н.е.), що свідчать про високу майстерність у виготовленні глиняних виробів, особливо розписної кераміки. Ця традиція збереглася до сьогодні і є частиною культурної спадщини України.

Упродовж тисячоліть технології обробки глини вдосконалювались, що дозволило створювати не тільки утилітарні предмети, але й художні вироби, статуетки та прикраси. Особливу роль глиняне ремесло відігравало у формуванні національної ідентичності багатьох народів. На українських землях майстри створювали унікальні вироби з глини, відомі у всьому світі, такі як опішнянська та косівська кераміка. Ці традиції продовжують жити і в сучасності, надихаючи нові покоління митців та ремісників.

У сучасній методиці навчання технології виготовлення виробів із глини важливе місце відводиться історичному та культурному аспекту. Вивчаючи основи роботи з глиною, учні знайомляться не тільки з технічними особливостями, але й з традиціями, які існували в їхньому регіоні чи країні. Це дозволяє глибше зрозуміти цінність ремесла і його роль у розвитку культури.

Уроки, присвячені виготовленню глиняних виробів, можуть супроводжуватися екскурсами в історію розвитку гончарного мистецтва в Україні та світі. Важливо, щоб учні не просто опановували техніку ліплення, а й усвідомлювали її зв'язок з культурною спадщиною. Наприклад, вони можуть вивчати традиційні українські орнаменти, які використовувалися для оздоблення глиняного посуду, або аналізувати символіку розписів на керамічних виробах різних регіонів.

Основною метою навчання технології виготовлення глиняних виробів у 10 класі є формування у школярів розуміння багатовікової традиції цього ремесла, розвиток практичних навичок роботи з матеріалом та художньо-творчих здібностей. Завдання навчання полягають у тому, щоб не тільки передати технічні навички, але й розвинути у школярів естетичне сприйняття та здатність до творчого самовираження через роботу з глиною. Зміст такої підготовки містить: ознайомлення з історією та традиціями гончарства як в Україні, так і в інших країнах світу; вивчення властивостей глини як матеріалу та її технологічних можливостей; опанування технік виготовлення глиняних виробів (ручне ліплення, гончарний круг, формування виробів у формах, лиття з шлікеру); навчання використанню інструментів для обробки глини та нанесення декоративних елементів; розвиток креативного мислення через створення унікальних проєктів глиняних виробів; знайомство з традиційними методами декорування глиняних виробів, включаючи розпис, гравірування та глазурювання, фляндрівку.

Методи навчання технології виготовлення глиняних виробів поєднують теоретичні і практичні заняття, а також використовують історичні та культурологічні підходи для глибшого розуміння процесу:

1. *Лекції з історії гончарства.* Перед початком практичних занять учням варто надати

базові знання про історію розвитку гончарства, його важливість у різних культурах. Це дозволить сформулювати інтерес до теми та зв'язок із культурною спадщиною.

2. *Демонстраційний метод*. Вчитель показує учням, як працювати з глиною, демонструючи на практиці різні техніки, такі як ручне ліплення або робота на гончарному крузі. Одночасно з цим, можна розповісти про те, як ці техніки використовувалися у минулому.

3. *Практичні заняття*. Основний акцент робиться на практичну діяльність, коли учні самостійно створюють вироби з глини. Під час цього процесу вчитель коригує роботу, надає поради, пропонує цікаві ідеї для творчих рішень.

4. *Проектний метод*. Кожен учень може розробити власний проєкт глиняного виробу, який базується на певній історичній або культурній темі. Це дозволяє поєднувати креативність із дослідженням традиційних технік і стилів.

5. *Групова робота*. Спільна робота над глиняними проєктами сприяє розвитку навичок командної роботи, що також було характерно для традиційних гончарних майстерень, де знання передавалися від покоління до покоління.

6. *Мультимедійні технології*. Для демонстрації сучасних підходів до гончарного мистецтва та історичних відомостей можна використовувати відеоматеріали, віртуальні екскурсії музеями або майстер-класи відомих гончарів.

Учні мають можливість працювати з матеріалом на різних етапах його обробки та знайомляться з традиційними техніками виготовлення і декорування виробів:

1. *Підготовка глини*. На цьому етапі учні навчаються підготовляти глину для роботи. Це включає видалення домішок, замочування і ретельне перемішування для отримання однорідної консистенції. У традиційних ремеслах підготовка матеріалу була важливим етапом, і школярі дізнаються, як це відбувалося у давнину.

2. *Формування виробу*. Залежно від обраної техніки, учні створюють свої вироби за допомогою ручного ліплення або гончарного круга. Традиційно в Україні, як і в багатьох інших культурах, гончарний круг використовувався для виготовлення посуду. Важливо ознайомити школярів із цим інструментом, пояснивши, як він еволюціонував у різних культурах.

3. *Сушка виробу*. Вироби з глини необхідно правильно висушити перед подальшою обробкою. Це важливий етап, оскільки нерівномірна сушка може призвести до тріщин чи деформації виробу. Учні можуть ознайомитися з традиційними методами сушки, що використовувалися в минулому.

4. *Обпалення*. Після висихання вироби проходять етап обпалення в спеціальних печах. Цей етап також має культурно-історичне значення, адже обпалення було ключовим у процесі виготовлення керамічних виробів протягом тисячоліть.

5. *Декорування і глазурування*. Останній етап – це нанесення декоративних елементів на виріб. Учні можуть ознайомитися з традиційними українськими техніками розпису, що включають символічні орнаменти, або спробувати сучасні методи декорування.

Оцінювання учнів проводиться за декількома критеріями: розуміння історії та культури гончарства; якість виконання практичних робіт; здатність до креативного підходу при створенні виробів; навички самостійної та групової роботи; дотримання техніки безпеки. Підсумкове оцінювання враховує як процес роботи учня, так і кінцевий результат. Участь у конкурсах та виставках також може стати мотиваційним чинником для учнів.

Таким чином, навчання технології виготовлення виробів із глини в 10 класі є багатогранним процесом, який об'єднує технічні, художні та історико-культурні аспекти. Практичні навички роботи з глиною розвивають у школярів дрібну моторику, точність і терпіння, але важливим є те, що ці заняття сприяють формуванню творчого мислення та

художнього смаку. Через знайомство з традиційними техніками, історією гончарного мистецтва та культурною спадщиною учні усвідомлюють важливість ремесел для розвитку суспільства.

Зв'язок із народними традиціями, зокрема українською культурою гончарства, додатково школярам відчути спадковість поколінь і цінність ручної праці. Це сприяє розвитку естетичного сприйняття та вихованню почуття гордості за культурну спадщину своєї країни.

Інтеграція культурних, історичних і творчих компонентів у навчання створює унікальну можливість для учнів не тільки опанувати навички гончарства, але й розвинути широкий кругозір, глибше розуміння культурної ідентичності та здатності до самовираження через творчу діяльність. Це робить навчання технології гончарства елементом всебічного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Дьюї Д. Досвід і освіта / пер. з англ. М. Василечко. Л.: Кальварія, 2003. 84 с.
2. Решта І., Решта Д. Гончарство. Підручник життя. Полісся, 2016. 150 с.

Шимкова І.В., Нікітіна І.І., Рахманов А.А., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

**ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА 3D-МОДЕЛЮВАННЯ
У НАВЧАННІ ДЕРЕВООБРОБКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ STEAM-ОСВІТИ**

Анотація. У статті обґрунтовано ефективність використання цифрових технологій та 3D-моделювання як елементу STEAM-освіти у процесі навчання деревообробки учнів старших класів, що сприяє формуванню їх технологічної компетентності та професійному самовизначенню.

Ключові слова: STEAM-освіта, цифрові технології, 3D-моделювання, деревообробка, технологічна компетентність, старша школа.

Abstract. The article substantiates the effectiveness of using digital technologies and 3D modeling as an element of STEAM education in teaching woodworking to high school students, which contributes to the formation of their technological competence and professional self-determination.

Keywords: STEAM education, digital technologies, 3D modeling, woodworking, technological competence, high school.

Постановка наукової проблеми. У контексті глобальних трансформацій та інноваційного розвитку України й світу загалом, система освіти потребує суттєвого реформування навчального процесу. Сучасний ринок праці висуває до майбутніх фахівців комплексні вимоги: всебічний розвиток, креативне мислення, інноваційне бачення, прагнення до безперервного навчання та професійного зростання, адаптивність та гнучкість у різних ситуаціях.

Освітні програми, що впроваджуються педагогами-практиками, мають створювати міцне підґрунтя для успішної самореалізації випускників. Важливим завданням є формування у кожної особистості стрижневих компетентностей, що сприятимуть прагненню до саморозвитку, здатності вирішувати як локальні, так і глобальні проблеми, долати труднощі та досягати поставлених цілей через ефективну комунікацію та співпрацю з фахівцями різних галузей.

STEAM-освіта є ефективною формою інноваційного розвитку в усіх галузях науки. Вона представляє собою багатофункціональну систему, завдяки якій здобувачі освіти можуть комплексно пізнавати світ, ефективно опановувати природничі та технічні дисципліни, вирішувати практичні завдання, розвиваючи при цьому логічне, креативне та критичне

мислення. Особливої актуальності набуває впровадження цифрових технологій та 3D-моделювання у процес навчання деревообробки, що дозволяє органічно поєднати традиційні ремісничі навички з сучасними технологічними інноваціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти впровадження STEAM-освіти в Україні активно досліджуються вітчизняними науковцями. Концептуальні засади STEAM-підходу та його роль у модернізації освітнього процесу розкрито у працях Н. Морзе, О. Стрижака, І. Сліпухіної [1]. Методологічні основи формування технологічної компетентності учнів старших класів висвітлено в роботах В. Сидоренка, А. Тарари, Т. Мачачі.

Питання інтеграції цифрових технологій у професійну підготовку розглядають О. Спірін, М. Жалдак, В. Биков. Особливу увагу науковці приділяють використанню 3D-моделювання в освітньому процесі, що відображено в дослідженнях Ю. Фецука, О. Маринченка, І. Нищака.

Проблематику профільного навчання деревообробки досліджували В. Вдовченко, В. Туташинський. Науковці наголошують на необхідності оновлення змісту технологічної освіти відповідно до сучасних вимог цифрового суспільства.

У контексті міжнародного досвіду варто відзначити дослідження R. Bybee щодо впровадження STEAM-проектів у технологічну освіту, а також напрацювання J. Williams щодо використання CAD/CAM систем у навчанні технологій [2].

Аналіз наукових джерел свідчить про активний розвиток досліджень у напрямку впровадження STEAM-підходу та цифрових технологій в освітній процес. Водночас, питання комплексного використання 3D-моделювання у навчанні деревообробки в контексті STEAM-освіти залишається недостатньо вивченим і потребує подальшого дослідження.

Мета статті – обґрунтувати ефективність використання цифрових технологій та 3D-моделювання як елементу STEAM-освіти у процесі навчання деревообробки учнів старших класів.

Завдання статті: проаналізувати особливості впровадження STEAM-підходу у профільне навчання деревообробки та визначити роль цифрових технологій та 3D-моделювання у формуванні технологічної компетентності старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція STEAM-підходу у навчання деревообробки створює унікальне освітнє середовище, де традиційні ремісничі навички поєднуються з сучасними технологічними рішеннями [3]. У контексті профільного навчання деревообробки кожен компонент STEAM реалізується наступним чином:

- Science (наука) – матеріалознавство: вивчення фізико-механічних властивостей різних порід деревини (щільність, твердість, вологість), дослідження впливу зовнішніх факторів на довговічність дерев'яних виробів, розуміння хімічних процесів при обробці та захисті деревини, вивчення екологічних аспектів деревообробки та вторинної переробки матеріалів;

- Technology (технології): освоєння сучасних CAD/CAM систем для проектування виробів, вивчення технологій 3D-сканування для відтворення складних форм, використання лазерного різання та гравірування, програмування станків з ЧПУ для виготовлення деталей, застосування технологій віртуальної реальності для візуалізації проектів;

- Engineering (інженерія): розробка конструкторської документації з використанням САПР, проектування виробів з урахуванням експлуатаційних навантажень, оптимізація конструкцій для економії матеріалів, розрахунок міцності з'єднань та вузлів, створення прототипів за допомогою 3D-друку;

- Art (мистецтво): вивчення історичних стилів у деревообробці, розробка авторських дизайнів меблів та декоративних елементів, інтеграція традиційних технік різьблення з сучасними технологіями, створення естетично привабливих та функціональних виробів,

врахування ергономічних вимог у дизайні;

– Mathematics (математика): виконання розрахунків матеріалів та оптимізація розкрою, створення параметричних моделей виробів, розрахунок вартості виробництва, геометричні побудови складних форм, масштабування та пропорціонування елементів конструкції.

Впровадження цифрових технологій у процес навчання технологій старшокласників відповідає сучасним освітнім тенденціям та психологічним особливостям учнів цієї вікової категорії. Старший шкільний вік характеризується формуванням професійного самовизначення, тому використання актуальних технологічних інструментів сприяє підвищенню мотивації до навчання та формуванню важливих професійних компетенцій.

Використання 3D-моделювання у навчанні технологій дозволяє старшокласникам розвивати просторове мислення та технічну творчість у звичному для них цифровому середовищі. Сучасні підлітки природно сприймають цифрові інструменти, що робить процес засвоєння технічних знань більш ефективним та захоплюючим.

У контексті профільного навчання технологій важливим аспектом є формування у старшокласників системного підходу до проектування та виготовлення виробів. Цифрові технології дозволяють учням:

- розробляти власні проекти з урахуванням ергономічних та естетичних вимог;
- експериментувати з різними варіантами конструктивних рішень без витрат матеріалів;
- вдосконалювати свої роботи на основі візуалізації та аналізу;
- розвивати навички командної роботи через спільні проекти.

Особливу роль відіграє можливість інтеграції теоретичних знань з практичними навичками. Старшокласники можуть одразу побачити, як математичні розрахунки та фізичні властивості матеріалів впливають на кінцевий результат їхньої роботи. Це сприяє формуванню цілісного розуміння технологічних процесів та розвитку критичного мислення.

В умовах профільного навчання важливим є формування в учнів розуміння сучасних виробничих процесів. Використання CAD/CAM систем дозволяє старшокласникам опанувати принципи сучасного цифрового виробництва, зрозуміти логіку автоматизованого проектування, набути практичних навичок роботи з професійним програмним забезпеченням, підготуватися до подальшого навчання у технічних закладах вищої освіти.

Впровадження цифрових технологій також сприяє розвитку soft skills, які є критично важливими для сучасного ринку праці (здатність до самонавчання та саморозвитку, вміння працювати з інформацією та вирішувати комплексні завдання, навички презентації власних проектів та розвиток комунікативних здібностей через групову роботу).

Практика показує, що використання 3D-моделювання та інших цифрових інструментів у навчанні технологій підвищує рівень залученості старшокласників до навчального процесу та сприяє їх професійному самовизначенню [4]. Учні отримують можливість створювати власні проекти, використовуючи сучасні технологічні рішення, що робить процес навчання більш практико-орієнтованим та відповідним до вимог сучасного ринку праці.

Висновки. Інтеграція цифрових технологій та 3D-моделювання у процес навчання деревообробки в рамках STEAM-освіти створює потужну платформу для формування технологічної компетентності учнів старших класів. Такий підхід забезпечує органічне поєднання традиційних ремісничих навичок із сучасними технологічними рішеннями, що відповідає вимогам сучасного цифрового суспільства. Використання CAD-систем у профільному навчанні не лише розвиває просторове мислення та технічну творчість старшокласників, але й готує їх до майбутньої професійної діяльності через опанування актуальних цифрових інструментів.

Список використаних джерел:

1. Стрижак О.Є. STEM-освіта: основні дефініції. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 62, № 6. С. 16-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_62_6_4.
2. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Гаркушевський В.С. STEAM-підхід як засіб розвитку творчих здібностей у підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2020. Вип. 56. С. 173-184.
3. Цвілик С.Д., Сметанський А.Л., Слойко В.М. Особливості процесів STEAM-проектування в навчанні технологій учнів закладів середньої освіти. The 4th International scientific and practical conference «European scientific discussions» (February 26-28, 2021). Potere della ragione Editore, Rome, Italy. 2021. С. 384.
4. Шимкова І.В., Савлук В.М., Свята М.В. Використання засобів 3D-друку для реалізації STEM-орієнтованого навчання технологій. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. 3. С. 173-175.

Хоруженко Т.А., Бондар П.В., м. Глухів
e-mail: lenovo19450@gmail.com

**ТИПИ ТЕХНІЧНИХ ЗАДАЧ ТА ЇХ МІСЦЕ У ФОРМУВАННІ
ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ УМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ**

Анотація. У статті розглянуто типи технічних задач, які використовуються на уроках технологій для формування електротехнічних умінь старшокласників: конструкторські, технологічні та організаційно-експлуатаційні, визначено їхнє місце в системі профільної підготовки здобувачів загальної середньої освіти.

Ключові слова: технічні задачі, електротехнічні вміння, старшокласники.

Abstract. The article considers the types of technical tasks that are used in the lessons of technologies for the formation of electrical engineering skills of high school students: design, technological and organizational-operational, their place in the system of specialized training of applicants for general secondary education is determined.

Keywords: technical tasks, electrical engineering skills, high school students.

Постановка наукової проблеми. Професійні якості майбутнього спеціаліста формуються і розвиваються в середній школі під час профільного навчання, у процесі щоденної роботи з навчальним матеріалом. Рівень підготовки учня значною мірою залежить від його пізнавальної активності. Чим більше учень залучений у навчальний процес і чим більше зусиль докладає для засвоєння знань та вмінь, тим кращим фахівцем він стає.

Для вивчення елементів електротехніки на уроках технологій необхідні розвинуті технічне мислення, здатність до просторової уяви, вміння поєднувати теоретичні знання з практикою, креативність. Ці якості формуються в процесі активної пізнавальної діяльності здобувачів освіти, проте вони не виникають самі по собі. Як свідчать дослідження (В. Гетта, В. Мадзігон, В. Моляко, Д. Тхоржевський [1; 2; 3]), для формування електротехнічних умінь старшокласників необхідно створити систему навчання, що дозволить учням не лише засвоювати навчальний матеріал, але й розвивати якості, необхідні для оволодіння електротехнікою. Сучасна педагогіка має широкий набір методів для розвитку творчих здібностей та пізнавальної активності учнів. У процесі навчання електротехніці доцільно використовувати проблемне навчання, наочні посібники та розв'язання технічних задач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорією активізації пізнавальної діяльності

старшокласників при розв'язуванні технічних задач займалися такі психологи, як Т. Кудрявцев, В. Моляко [2; 3], І. Яровий, а також педагоги, зокрема В. Гетта, М. Делік, М. Малюта, О. Музика [2], В. Рибенцев, Б. Сіменач, М. Скаткін, Д. Тхоржевський, С. Шабалов та ін. Дослідники відзначають, що під час розв'язування задач учні діють відповідно до законів наукового пошуку: вони чітко усвідомлюють завдання, залучають необхідні знання, використовують довідкову літературу та досвід розв'язання аналогічних задач. Цей процес сприяє інтелектуальному розвитку учнів, оскільки вони поступово набувають навичок вирішення складніших завдань.

Мета і завдання статті. Метою статті є розгляд типів технічних задач, які використовуються на уроках технологій для формування електротехнічних умінь старшокласників та визначенні їхнього місця в системі профільної підготовки здобувачів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Електротехнічна діяльність може бути поділена на три основні складові: конструкторську, технологічну та організаційно-експлуатаційну. Для успішного опанування старшокласниками всіма складовими електротехнічної діяльності на уроках технологій необхідно розв'язувати відповідні типи задач, які згідно досліджень В. Гетти класифікуються на три основні типи:

- конструкторські задачі, які передбачають задачі на обговорення конструкції, моделювання, проектування, доконструювання, переконструювання виробів і технічних об'єктів, конструювання за технічним завданням та за власним задумом;
- технологічні задачі, що включають завдання на вибір заготовки, інструменту і способів їх встановлення; визначення режиму обробки; вибір установчих та вимірювальних баз; об'єднання переходів в операції; вибір способу обробки; розроблення технологічних процесів;
- організаційно-експлуатаційні задачі [1].

Конструкторські задачі – це завдання, що виникають під час проектування, моделювання та конструювання деталей, вузлів і механізмів машин. Вирішенням таких задач в професійній діяльності займаються висококваліфіковані спеціалісти, зокрема інженери-конструктори, але виробнича конструкторсько-технічна діяльність може бути адаптована до освітнього процесу школи. Навчальна конструкторсько-технічна діяльність старшокласників спрямована на розвиток конструкторських здібностей учнів та за певних умов може завершуватися практичним результатом. Психологи стверджують, що конструкторська діяльність інженера та учня схожі не лише зовні та функціонально, але й за внутрішньою мотивацією та психологічними особливостями [3].

На уроках технологій застосовуються спеціальні задачі, спрямовані на обговорення конструкцій виробу. Учитель технологій пропонує учням пояснити вибір конструкторських рішень у певному технічному об'єкті. Наприклад, учитель може запропонувати обґрунтувати, чому побутові шнури для електронагрівальних приладів виготовляють з термостійкої гуми та бавовняної оплетки або чому струмопровідні жили складаються з кількох мідних жилок. Під час такого обговорення старшокласники набувають досвід, що сприяє розширенню конструкторських можливостей учнів.

Технологічні задачі стосуються розгляду технологій, які застосовуються в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти на уроках технологій. М. Пригодій запропонував таку класифікацію технологічних задач [4]: задачі на пояснення технологічного процесу; задачі на вибір проводів, кабелів, шнурів та методів їх монтажу; задачі на вибір електричних апаратів (захисту та керування) та способів їх монтажу; задачі на розробку технологічного процесу.

Так, задачі на пояснення технологічного процесу допомагають учням здобути навички розробки технологічних процесів. Наприклад, учитель може дати завдання обговорити процес монтажу електроприводу. Старшокласники пояснюють, чому виконуються певні дії та в якій

послідовності. Розв'язання таких задач формує уявлення про структуру та етапи складання технологічного процесу.

Задачі на вибір проводів, кабелів, шнурів та способів їх монтажу є більш складними, адже при такому виборі необхідно врахувати низку факторів. По-перше, визначити необхідний переріз струмопровідної жили. По-друге, враховувати умови середовища, що впливають на вибір ізоляції та захисту. По-третє, розраховувати необхідну довжину дроту, аналізуючи трасу прокладання. Складність вибору проводів зростає, якщо учень виконує монтаж за кресленням, а не за зразком. Також непростими є задачі на вибір способу закріплення, де потрібно враховувати тип дроту та умови його експлуатації.

Оскільки безаварійна робота електричного обладнання значною мірою залежить від правильного вибору електричних апаратів захисту та керування, то важливо включати відповідні задачі в освітній процес на уроках технологій. Особливістю таких технологічних задач є те, що помилки у виборі провідників або електричних апаратів, а також способів їх монтажу, часто виявляються лише після завершення певних операцій, що може призвести до дефектів, втрати часу та інших негативних наслідків.

Задачі на розробку технологічного процесу є найбільш складними з огляду на їхній зміст. Вони полягають у створенні технологічної карти, яка визначає не тільки чітку послідовність виконання операцій, але й способи їх реалізації. Технологічна карта виступає як основний документ, що забезпечує раціональність монтажу обладнання або пристрою. Розроблення технологічного процесу можна розглядати як узагальнююче завдання, оскільки для його виконання учні повинні опанувати всі попередні типи задач. Складність таких задач полягає в необхідності передбачення наслідків кожного прийнятого рішення. Це вимагає глибоких знань, досвіду і розвинутого технічного мислення. Тому розв'язування задач на розроблення технологічного процесу слід починати тільки після того, як старшокласники засвоїли основні принципи та закономірності технології електротехнічного виробництва.

Перед тим, як учні приступлять до розроблення технологічного процесу, варто провести попереднє обговорення технології монтажу, під час якого учнів ознайомлюють із принципами вибору провідників, порядком підключення до приладів тощо. Це надає учням своєрідні «опорні знаки», на які вони можуть спиратися при самостійному вирішенні складних технологічних задач. Цінність таких задач полягає в тому, що вони вчать старшокласників мислити обмірковано та раціонально, що є важливим для подальшої професійної діяльності.

Організаційно-експлуатаційні задачі – це завдання, які виникають під час ремонту та експлуатації технічного обладнання. Ці задачі корисні тим, що формують в учнів здатності до прогнозування та діагностики, що є критично важливими якостями для спеціалістів, які обслуговують електрообладнання. Сучасна електротехніка вимагає, щоб фахівець володів не лише чуттєвими, а й логічними здібностями. Це включає в себе уміння мислити, уявляти, прогнозувати і діагностувати можливі проблеми. Особливо важливо це вміння, коли необхідно працювати з електричними схемами, які представлені за допомогою символів. Таким чином, організаційно-експлуатаційні задачі допомагають учням розвивати критично важливі навички, необхідні для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Як з'ясувалося, учням особливо важко не лише визначати статичні процеси за схемами, а й аналізувати їх динаміку. Без розвиненої просторової уяви та здатності прогнозувати й аналізувати процеси, ремонт електричних пристроїв, регулювання систем і передбачення наслідків внесених змін в електричні апарати та машини стає неможливим. Практика показує, що розв'язування задач, пов'язаних із читанням електричних схем, їх відтворенням та, що найважливіше, оперуванням схемами, позитивно впливає на розвиток технічних здібностей старшокласників. Особливий вплив на формування прогнозуючих та діагностичних навичок

учнів має розв'язування задач типу «проблемний ящик». Суть таких задач полягає в тому, що учень отримує електричну схему, з якої відсутня певна частина, що повинна виконувати конкретну функцію. В задачі наведені всі необхідні вхідні та вихідні дані, і учень має заповнити пропуск, розробивши схему, яка б перетворювала вхідні дані на вихідні.

Висновки. Таким чином, технічні задачі займають важливе місце у формування електротехнічних умінь старшокласників. Систематичне розв'язування таких задач суттєво сприяє розвитку технічних здібностей здобувачів освіти, адже учні, які регулярно розв'язують конструкторські, технологічні та організаційно-експлуатаційні задачі, значно краще справляються з пошуком несправностей в електроприладах у порівнянні з тими, хто не розв'язував ці задачі або робив це несистематично.

Список використаних джерел:

1. Гетта В.Г. Система понять проблемного навчання. *Методика трудового навчання*. Київ: Рад. школа, 1978. Вип. II. С. 56-62.
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
3. Моляко В.А. Психология решения школьниками творческих задач. Київ: Рад. школа, 1983. 93 с.
4. Пригодій М.А. Проблеми профільного навчання з електротехніки в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Чернівці: ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2009. 236 с.

Цвілик С.Д., Андрусишена Д.А., Злагоднюк М.С., м. Вінниця
e-mail: tsvilyksv@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті напроцьовуються педагогічні умови, що забезпечують багатоступінчастий процес формування системи графічних компетентностей, просторового мислення та уявлень учнів старшої школи в навчанні креслення і визначають форми, методи й технологію організації освітнього процесу як цілісної педагогічної системи.

Ключові слова: графічна підготовка, креслення, просторове мислення й уявлення, компетентності, творчі графічні завдання.

Abstract. The article develops pedagogical conditions that provide a multi-stage process of forming a system of graphic competences, spatial thinking and ideas of high school students in the teaching of drawing and determine the forms, methods and technology of organizing the educational process as a complete pedagogical system.

Keywords: graphic preparation, drawing, spatial thinking and representation, competences, creative graphic tasks.

Інваріантною функцією інтелектуальної діяльності є оперування образними графічними, схематичними та знаковими моделями об'єктів, які дозволяють в абстрактній, символічній формі відтворювати відповідність об'єктів та їхніх графічних зображень. Рівень підготовки фахівця значною мірою визначається тим, наскільки він готовий до уявних перетворень образно-знакових моделей, наскільки розвиненим та рухливим є його просторове мислення і уявлення. На основі цього необхідним є забезпечення достатнього обсягу графічних знань і умінь, будь-який розвиток прийомів розумової діяльності з добре розвиненим просторовим мисленням, а також теоретичним мисленням високого рівня, що кладеться в основу системи графічних компетентностей учнів та є професійно-значущим елементом сучасного фахівця.

Систематизація й узагальнення різних наукових підходів вчених дали можливість виявити певні концептуальні положення процесу формування системи графічних компетентностей учнів старшої школи: пріоритетність та наступність фундаментального графічного знання в розвитку технічної та спеціальної складової підготовки; фундаменталізацію та професіоналізацію графічних знань і вмінь; ідею конструктивної зміни змісту графічної підготовки в структурному і процесуальному аспектах на основі аналізу інтегрованої інваріантної моделі кваліфікованого робітника та моделі диференційованої підготовки з урахуванням специфічних особливостей діяльності, а також існуючих і перспективних вимог; ідею варіативності та безперервності, забезпечення послідовності й поетапності формування графічної культури, що характеризується нарощуванням та підвищенням складності різнорівневих графічних задач; інтеграцію графічних, техніко-технологічних знань і вмінь, що здійснюється на основі спільності термінології, мовних (графічних) засобів, елементів змісту, прийомів пізнавальної діяльності; спіральність структурування графічної підготовки, що дозволяє системно розвивати фундаментальні знання та значущі графічні вміння з розширенням можливостей та зростанням професійної культури учнів; психолого-педагогічну і професійно-технічну спрямованість процесу формування системи графічних компетентностей учнів старшої школи; гармонійну взаємодоповнюваність засвоєння фундаментального базису графічного знання як зумовленого нормативу, а також збагачення і перетворення особистісного досвіду учня як джерела власного розвитку; зміщення акценту графічної освіти на формування вищих культурних зразків просторового мислення та креативної графічної діяльності в умовах інформаційного суспільства; наступність графічної підготовки, що здійснюється в загальноосвітній школі та в установах професійної школи.

У ході наукового пошуку виявлено, що, перш ніж стати розумовими, узагальненими, скороченими й засвоєними, дії повинні пройти через перехідні стани. Основні з них складають п'ять етапів засвоєння дій, кожний з яких характеризується сукупністю змін основних властивостей (параметрів) дій:

1. Етап складання схеми орієнтовної основи дії.
2. Формування дії в матеріальному (або матеріалізованому) вигляді. Дія відбувається шляхом розгляду просторового макету декартової системи координат з об'єктом, який у ній розташований, з трьох сторін або аксонометричного зображення, що сприяє формуванню просторових уявлень і складанню логічно обґрунтованої дії на кресленні.
3. Третій етап – формування дії як зовнішньомовної. На заключній стадії цього етапу дія починає виконуватися з пропуском у мовній формі окремих операцій і замінюється символічним записом алгоритму.
4. Четвертий етап – дія отримання проекцій об'єкта на кресленнях.
5. П'ятий етап – це формування дії у внутрішній мові. На цьому етапі отримання проекцій об'єкта набуває автоматичної дії. Тепер це вже акт думки, де процес скритий, а свідомості відкривається лише продукт цього процесу. Цей етап настає за умови достатньої кількості повторюваних вправ.

Враховуючи розробки шляхів пізнання від абстрактного до конкретного в світлі вирішення завдань розвивального навчання, ми систематизували у групи засоби наочності за ступенем зростання в них елементів абстрактності: реальні технічні об'єкти – технічні моделі – рисунки і фотографії – кресленики – схематичні зображення – символічна і знакова наочність.

Ефективність формування системи графічних компетентностей учнів старшої школи можна встановити за допомогою контролю як важливого стимулу до досягнення успіхів. Виконуючи контрольні завдання, учень звітує перед собою, викладачем, учнівським

колективом, що морально впливає на нього.

Здійснений нами аналіз філософської, методологічної та психолого-педагогічної літератури щодо концептуальних засад формування системи графічних компетентностей учнів у навчанні креслення дає можливість визначати такі основні педагогічні напрями здійснення цього процесу: розгляд процесу формування просторового мислення і уявлень на основі сучасної системи дидактичних принципів; здійснення графічної підготовки відповідно до принципу наступності в змісті, методах, формах і засобах навчання; структурування змісту графічної підготовки має здійснюватись із забезпеченням взаємозв'язку загальноосвітньої й технічної підготовки учнів старшої школи; поступове ускладнення й збагачення змісту навчання, збільшення обсягу набутих графічних компетентностей; виявлення закономірностей розвитку педагогічних ідей і практичного досвіду здійснення графічної та професійної підготовки учнів старшої школи; забезпечення властивостей наступності графічної підготовки – багатоаспектності, різнохарактерності, багатокомпонентності й багатофакторності; урахування особливостей колективного характеру навчання та розвитку мотивації до творчої діяльності учнів у старшій школі.

Аналіз етапів формування графічної культури учнів старшої школи дає можливість стверджувати, що перехід з рівня графічної грамотності до рівня культури найбільш ефективний за умови перетворення учня з об'єкта педагогічної діяльності на її суб'єкт на основі активної участі в освітньому процесі, що орієнтований на дослідницьку діяльність.

Оптимальне поєднання методів відіграє важливу роль у процесі навчання. Їх різноманітність підключає до засвоєння знань усі види чуттєвого сприймання – і зорове, і слухове, що робить його більш ефективним, забезпечує активне засвоєння навчального матеріалу учнями з різними типами пам'яті й розумової діяльності, активізує пізнавальну діяльність учнів, дозволяє ефективно врахувати специфіку розділів змісту навчання, сприяє кращому розкриттю здібностей учнів.

Процес формування просторового мислення і уявлень здійснюється за допомогою комплексу методів і засобів навчання, що використовуються згідно з організаційними формами занять на основі врахування цілей навчання та специфіки конкретного блоку змісту на різних етапах. Оптимальне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних форм організації навчання забезпечує активізацію пізнавальної діяльності учнів, наприклад, за рахунок реалізації індивідуальних можливостей і здібностей. На практиці поки що переважає інформаційне навчання, коли основне навантаження припадає на пам'ять, а знання формуються переважно на рівнях знання-знайомства і знання-копії. Перспективним є використання рівнів, що дозволяють оволодіти продуктивною діяльністю й потребують самостійності мислення.

Педагогічна система навчання має спрямовуватися на створення об'єктивних умов, що заохочують учнів до самостійної роботи й розвитку творчої активності. Розвитку просторового мислення у процесі графічної підготовки, на нашу думку, сприяють проблемне навчання, впровадження спеціальних завдань для формування загальнонаукового мислення (оволодіння операціями синтезу, узагальнення, класифікації, абстрагування тощо); завдання, що необхідні для розвитку специфічного технічного мислення; введення рівневих завдань; виконання творчих завдань із випереджальним включенням понять і термінів; упровадження в навчальний процес комп'ютерних технологій; участь учнів у написанні наукових статей і доповідей, у раціоналізаторській діяльності; використання педагогічних ігор тощо.

У навчанні креслення учні опановують геометричні поняття і способи геометричних побудов, структуру зображення і способи його перетворення. Основна увага при цьому спрямовується на вироблення системи необхідних знань, що лежать в основі створення

адекватного образу. Засвоєння знань передбачено шляхом опанування орієнтовної основи дій і проходження окремих етапів формування розумових дій. При цьому дається повний набір орієнтирів у вигляді узагальненого алгоритму для вирішення завдань, що розглядаються в межах навчальної дисципліни. Для кожного завдання складається певний план вирішення з опорою на відповідні орієнтири. Орієнтовна основа дій відіграє важливу роль у формуванні дії в цілому, тобто в оволодінні методом розв'язання задач, а на цій основі вмінням створювати адекватні просторові образи й оперувати ними, що, в свою чергу, закладає основи графічної підготовки при вивченні спеціальних дисциплін.

У процесі формування графічних понять і вмінь, формування просторового мислення й уявлень учні краще засвоюють закономірності розвитку природи, техніки й суспільства і включаються в активну виробничу перетворюючу діяльність. Поєднання графічної підготовки з продуктивною працею забезпечує дієвість їхніх поглядів і переконань, сприяє досягненню єдності світогляду та повсякденної практичної поведінки. Ця є невід'ємною складовою частиною особистісно-орієнтованої моделі освіти, сприяє формуванню системи графічних компетентностей соціально активної особистості, здатної до конструктивного перетворення довкілля на засадах гармонії, краси і доцільності.

Формування системи графічних компетентностей – це складний багатоплановий поетапний процес сходження від початкового графічного знання до висот графічної культури, що проходить певні ієрархічні ступені, що логічно взаємопов'язані і взаємодоповнюються. Застосування інноваційних методик навчання технічного креслення значно поліпшує процес утворення системи узагальнених знань учнів про основи виробництва, прискорює процес формування просторового мислення і уявлень як аспектів графічної культури учнів старшої школи, розвиток умінь застосовувати теоретичні графічні знання у практичній діяльності. Для ефективного здійснення графічної підготовки учнів і формування просторового мислення і уявлення варто ширше застосовувати методи, пов'язані з пошуковим, дослідницьким характером нагромадження знань, знайомити учнів з методами наукового пізнання, шляхами та способами застосування наукових досягнень у сучасному виробництві.

Список використаних джерел:

1. Буравицький В.Є., Музика О.Р., Цвілик С.Д. Напрацювання системи графічних задач в навчанні креслення в школі. *Актуальні проблеми математики, інформатики, фізики і технологічної освіти*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Україна», 2018. Вип. 15. С. 106-109.
2. Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д., Шимкова І.В. Особливості графічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій на засадах компетентнісного підходу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / Гол. ред.: Мартинюк М.Т. Умань: «ВПЦ», 2018. С. 96-104.
3. Голяд І.С. Активізація навчальної діяльності студентів на заняттях з креслення засобами графічних завдань: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2005. 269 с.
4. Гуревич Р.С., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Формування графічної культури майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*: зб. наук. праць. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 45. С. 216-221.
5. Цвілик С.Д., Колесник Ю.М., Педоренко Е.Ю. Дефінітивний аналіз основних понять графічної підготовки учнів старшої та професійної школи. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 4. С. 71-77.
6. Шимкова І.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Обґрунтування компетентнісної графічної

підготовки вчителя трудового навчання та технологій і викладача професійної освіти засобами матричного моделювання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. Вип. 53. С. 227-234.

7. Iryna Shymkova, Svitlana Tsvilyk, Vitalii Hlukhaniuk, Viktor Solovei, Volodymyr Harkushevskiy. USE OF Learning management system ILIAS in teaching technologies for intending teachers of secondary and vocational education. Rezekne: Rezeknes Tehnologiju akademija. 2021. Vol. V. p. 470-482. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6313>.

8. Iryna Shymkova, Oksana Marushchak, Svitlana Tsvilyk, Vitaliy Hlukhaniuk, Volodymyr Harkushevskiy. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. environment. technology. resources. *Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27 th–28th, 2024*. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekne, Latvia, 2024. P. 485-492. URL: <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>.

9. Shymkova, I., Tsvilyk, S., Hlukhaniuk, V., Marushchak O. Content modeling and organization of environmental training of the future labor training teacher in higher education institutions. *Society. Integration. Education*. 17th Proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne: Rēzeknes Tehnologiju akadēmija. 2023. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7129/6078>. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7129>.

Хоруженко Т.А., Новіков О.О., м. Глухів
e-mail: alexptivl@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ»

Анотація. У статті розглянуто особливості впровадження інноваційних технологій у профільне навчання за спеціалізацією «Комп'ютерна інженерія», висвітлено сутність практико-орієнтованих, проектних та дослідницьких методів навчання, наведено приклади застосування інноваційних технологій в освітньому процесі та проаналізовано їх вплив на формування ключових компетентностей старшокласників у галузі комп'ютерної інженерії.

Ключові слова: технології, профільне навчання, комп'ютерна інженерія, інноваційні технології, старшокласники.

Abstract. The article considers the peculiarities of introduction of innovative technologies into specialized education in the specialization «Computer Engineering», highlights the essence of practice-oriented, project and research teaching methods, provides examples of application of innovative technologies in the educational process and analyzes their impact on the formation of key competencies of high school students in the field of computer engineering.

Keywords: technologies, specialized education, computer engineering, innovative technologies, high school students.

Постановка наукової проблеми. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та цифровізації суспільства постає необхідність оновлення змісту технологічної освіти. Впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія» у профільне навчання старшокласників має на меті формування в учнів ключових компетентностей у галузі інформаційно-комунікаційних технологій [5, с. 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні аспекти викладання комп'ютерної інженерії у закладах загальної середньої освіти висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, проблематику впровадження інформаційно-комунікаційних

технологій в освітній процес досліджували В. Биков, С. Литвинова, О. Спірін, О. Пінчук, питання формування цифрової компетентності учнів розглядали Н. Морзе, О. Барна, В. Вембер тощо.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження особливостей впровадження інноваційних технологій у профільне навчання за спеціалізацією «Комп'ютерна інженерія» та аналіз ефективності використання практико-орієнтованих, проєктних та дослідницьких методів навчання для формування ключових компетентностей старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Основними завданнями впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія» у профільне навчання старшокласників є:

1. Формування практичних навичок роботи з комп'ютерними системами.
2. Розвиток алгоритмічного мислення та навичок програмування.
3. Ознайомлення з основами апаратного забезпечення комп'ютерів.
4. Розвиток творчих здібностей та інноваційного мислення учнів.
5. Формування навичок роботи в команді та управління проєктами.
6. Розвиток критичного мислення та аналітичних здібностей.
7. Підготовка учнів до викликів цифрової економіки та Індустрії 4.0.

Використання практико-орієнтованих методів навчання дозволяє учням отримати реальний досвід роботи з комп'ютерними системами. Наприклад, збірка та налаштування персонального комп'ютера, діагностика несправностей, оптимізація роботи системи – все це дає можливість застосувати теоретичні знання на практиці [4, с. 45]. Такий підхід значно підвищує мотивацію учнів, оскільки вони бачать безпосередній зв'язок між навчанням та реальним життям.

Конкретним прикладом практико-орієнтованого завдання може бути проєкт з модернізації шкільного комп'ютерного класу. Старшокласники можуть провести аудит наявного обладнання, розробити план оновлення, обґрунтувати вибір нових компонентів та взяти участь у фізичній модернізації техніки під керівництвом вчителя. Це завдання не лише розвиває технічні навички, але й формує розуміння економічних аспектів комп'ютерної інженерії.

Проєктний метод навчання є особливо ефективним у контексті комп'ютерної інженерії. Учні можуть розробляти власні проєкти, такі як створення простих роботизованих систем, програмування мікроконтролерів для керування побутовими пристроями, розробка веб-додатків тощо. Це сприяє удосконаленню навичок планування, роботи в команді та презентації результатів [2, с. 78].

Прикладом успішного застосування проєктного методу навчання може бути створення «розумної» теплиці на базі Arduino. Такий проєкт охоплює різні аспекти комп'ютерної інженерії: програмування мікроконтролера, робота з датчиками, створення системи автоматичного поливу та вентиляції. Крім того, цей проєкт має міждисциплінарний характер, інтегруючи знання з біології та екології.

Дослідницькі методи навчання дозволяють учням глибше зрозуміти принципи роботи комп'ютерних систем. Наприклад, дослідження впливу різних компонентів на продуктивність комп'ютера, аналіз ефективності різних алгоритмів сортування даних, вивчення принципів роботи різних операційних систем – все це розвиває аналітичне мислення та навички наукового пошуку.

Цікавим дослідницьким завданням може бути порівняльний аналіз енергоефективності різних типів процесорів. Учні можуть провести експерименти, вимірюючи енергоспоживання комп'ютера при різних навантаженнях, та зробити висновки щодо оптимального вибору процесора для різних задач. Це завдання не лише розвиває дослідницькі навички, але й формує екологічну свідомість учнів.

Важливим аспектом впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія» у профільне навчання старшокласників є інтеграція з іншими предметами. Наприклад, при вивченні теми

«3D-модельовання та друк» можна інтегрувати знання з математики (геометрії), фізики та мистецтва [1, с. 112]. Створення 3D-моделі історичної пам'ятки може об'єднати знання з історії, географії та інформатики. Такий міждисциплінарний підхід сприяє формуванню цілісної картини світу та розвитку системного мислення здобувачів освіти.

Використання технологій доповненої реальності (AR) відкриває нові можливості для навчання. Наприклад, старшокласники можуть створювати AR-додатки для візуалізації внутрішньої будови комп'ютера. Це не лише покращує розуміння матеріалу, але й розвиває навички роботи з сучасними технологіями.

Оцінювання результатів навчання повинно бути комплексним і враховувати не лише теоретичні знання, але й практичні навички, вміння працювати в команді, креативність та інноваційність мислення здобувачів освіти. Ефективним методом оцінювання може бути створення учнями портфоліо проєктів, яке демонструє їхній прогрес та досягнення протягом вивчення спеціалізації.

Важливо також враховувати індивідуальні особливості та інтереси старшокласників. Диференційований підхід дозволяє адаптувати складність завдань до рівня підготовки кожного учня, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу та підвищенню мотивації до навчання.

Впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія» також сприяє розвитку soft skills, таких як комунікативні навички, критичне мислення, креативність та адаптивність. Ці навички є критично важливими для успішної кар'єри в сучасному світі, незалежно від обраної професії [3, с. 67].

Використання онлайн-платформ та інструментів для спільної роботи (наприклад, GitHub для спільної розробки коду) дозволяє учням отримати досвід віддаленої співпраці, що є важливим умінням у сучасному глобалізованому світі.

Таким чином, впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія» з використанням практико-орієнтованих, проєктних та дослідницьких форм і методів навчання у профільному навчанні старшокласників дозволяє підготувати учнів до викликів сучасного технологічного світу, розвинути їхні ключові компетентності та сформувати навички, необхідні для успішної кар'єри в галузі інформаційних технологій та суміжних сферах.

Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка методик оцінювання ефективності впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія», вивчення впливу міждисциплінарного підходу на загальну успішність здобувачів освіти, а також дослідження можливостей адаптації курсу для дистанційного та змішаного форматів навчання.

Висновки. Впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія» з використанням інноваційних технологій навчання (практико-орієнтованих, проєктних та дослідницьких) сприяє формуванню ключових компетентностей старшокласників, розвиває їхні творчі здібності та готує до викликів сучасного технологічного світу. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка методик оцінювання ефективності впровадження спеціалізації «Комп'ютерна інженерія» та вивчення можливостей її адаптації для дистанційного навчання здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Литвинова С.Г. Модель використання системи комп'ютерного моделювання для формування компетентностей учнів з природничо-математичних предметів. *Фізико-математична освіта*. 2019. Вип. 1(19). С. 108-115.
2. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperative Learning: The Foundation for Active Learning. Active Learning – Beyond the Future. London: Intech Open, 2021. 350 p.

3. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 20.10.2024).

4. Биков В.Ю., Спірін О.М., Пінчук О.П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики*. Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 191-198.

5. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів. Київ: Педагогічна думка, 2020. 256 с.

Самборська О.В., м. Хмельницький
e-mail: len4uk19911991@gmail.com
Бойчук Н.М., м. Хмельницький
e-mail: nataliboichuk220591@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У публікації окреслено особливості використання ігрових методів на уроках технологій у профільній середній освіті. Визначено види ігрових методів навчання, які доцільно застосовувати на уроках технологій у старшій школі.

Ключові слова: ігрові методи навчання, уроки технологій, профільна середня освіта.

Abstract. The publication outlines the peculiarities of using game methods in technology lessons in specialized secondary education. The types of game-based learning methods that should be used in technology lessons in high school have been determined.

Keywords: game learning methods, technology lessons, specialized secondary education

На сьогоднішньому етапі актуальною є проблема пошуку оптимальних технологій, методів та засобів формування ключових та предметних компетентностей учнів старшої школи. Це аргументує потребу формування готовності вчителя до широкого використання та виправданого раціонального застосування ігрового методу у профільній середній освіті як одного із допоміжних методів навчання учнів.

Завдяки застосуванню ігрових методів навчання учні мають змогу активно залучатися до навчального процесу, досліджувати нові матеріали самостійно та в співпраці з однолітками. Це сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та навичок самостійного навчання, які є необхідними для успішного життя в сучасному світі. Такі методи навчання також дають змогу враховувати індивідуальні особливості кожного учня, що робить навчання більш ефективним.

Потенціал ігрових методів досліджували різні науковці, зокрема, на проблеми впровадження ігрових технологій навчання у своїх роботах звертали увагу такі відомі педагоги як А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, Дж. Локк, Я. Коменський, Г. Сковорода К. Ушинський тощо. Наукові розвідки дослідників та педагогів-практиків, зокрема А. Вербицького, Л. Вишнякової, Р. Жукова, Д. Ельконіна, Ю. Кравченка, В. Комарова, В. Платова, В. Рибальського, засвідчують високий потенціал навчально-педагогічних ігор як одного із методів активного навчання.

Педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, Ф. Шиллер досліджували гру як ефективний засіб розвитку комунікативних навичок. Гра дає можливість працювати індивідуально, в парах та в групах, що є її вагомою перевагою поряд з іншими методами навчання. З огляду на це, використання ігрових методів навчання може бути спрямовано на те, щоб навчити учнів старшої школи пізнавати власну мотивацію до навчання з метою формулювання цілей і планів самостійної роботи та прогнозування її найближчих результатів [1].

Використання ігор на заняттях у закладах загальної середньої освіти вважається результативним методичним підходом, адже учасники більш зацікавлені у процесі пізнання у порівнянні із традиційними підходами. Ігрова діяльність значно полегшує процес навчання, підвищує мотивацію до вивчення навчального предмету, активізує інтерес, уяву та творчий пошук [1]. Застосування ігрових методів під час уроків технологій сприяє не лише релаксації, а й закріпленню отриманих знань з метою їх використання у практичних ситуаціях.

Варто зауважити, що під час гри учні не лише оволодівають знаннями, вміннями і навичками, а й набуває емоційно-ціннісного досвіду. Емоційне насичення організму є вродженою потребою людини, що розвивається протягом усього життя. Інтерес, що виникає під час гри, тісно пов'язаний з бажанням одержати позитивні емоції. Таким чином, емоції виступають у ролі мотиву будь-якої діяльності, зокрема, й ігрової. Якщо проявляються емоції, то як наслідок розвивається й увага, пам'ять, увага, мислення, активність, творчість та відповідно, креативність. Відпочити та розвантажитись учні можуть за рахунок позитивних емоцій, отриманих під час гри [2]. Отже, гра має позитивний вплив на освітній процес, адже, за її рахунок, він стає цікавим та привабливим та сприяє розвитку особистісних якостей учнів.

Найчастіше класифікація педагогічних ігор зустрічається за такими напрямками [3]: застосуванням галузі діяльності: інтелектуальні, психологічні, фізкультурні, соціально-педагогічні та інші; за ігровою методикою: сюжетні, рольові, організаційно-діяльні ігри, ділові, імітаційні, психодраматичні та ін.

Використання ігрових методів навчання на уроках технологій у старшій школі може бути реалізовано у вигляді:

- педагогічних ігор (ситуаційно-рольових, дидактичних, творчих, ділових);
- ігрових моментів;
- ігрових прийомів;
- ігрових видів позакласної роботи з предмету: екскурсії, олімпіади, змагання тощо.

Дидактична гра являє собою ігрову форму навчання, у якій одночасно діють два початки: навчальний, пізнавальний та ігровий, захоплюючий. Вона має свою стійку структуру, що відрізняє її від будь-якої іншої діяльності. Основними структурними компонентами дидактичної гри є ігровий задум, правила, ігрові дії, пізнавальний зміст або дидактичні завдання, обладнання, результат гри [4].

Ділова гра може бути застосована з метою вирішення комплексних завдань засвоєння нового та закріплення вивченого матеріалу з предмету «Технології», розвитку творчих здібностей, що дає змогу учням зрозуміти та вивчити навчальний матеріал із різних позицій.

З метою раціонального використання навчального часу на уроках технологій у старшій школі доцільно застосовувати саме ігрові моменти та ігрові прийоми [5]. Ігровий момент передбачає активізацію мисленнєвої діяльності учнів у процесі гри та виконується протягом 5-7 хвилин.

Ігровий прийом має на меті здійснення спеціальної дії у ігровій формі, яка сприяє засвоєнню змісту навчального матеріалу [5]. Часовий проміжок на виконання становить до 5 хвилин.

Ігровими видами позакласної роботи з предмету «Технології» у старшій школі можуть бути екскурсії, змагання, KBK, брейн-ринги.

Таким чином, встановлено, що використання ігрових методів навчання на уроках технологій відкриває можливості для активної особистісної взаємодії і самовизначення учнів. Уроки із використанням елементів ігрових методів сприяють формуванню умінь самостійної роботи та позитивно впливають на розвиток когнітивних навичок в учнів.

Список використаних джерел:

1. Коржавіна О.Є. Особливості використання ігрових методів навчання на заняттях з іноземної мови у немовних ЗВО [Електронний ресурс]. *Викладання мов у закладах вищої освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*: тези доп. 26-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 6-7 червня 2024 р. / ред. кол.: С.В. Варава [та ін.]. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2024. С. 39-41.
2. Добровольська Н.В. Використання ігрових методів навчання при викладанні математичних дисциплін майбутнім менеджерам. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Вип. 1 (40). С. 88-91.
3. Ігрові технології [Електронний ресурс] // Вчитель вчителю, учням та батькам / З.В. Александрова. Дніпропетровськ, 2007. URL: http://teacher.at.ua/publ/innovacijni_tekhnologiji_navchannja/igrovi_tekhnologiji/63-1-0-5900
4. Слюсаренко Н.В. Розвиток творчих здібностей учнів 5-9 класів на уроках обслуговуючої праці засобами ігрової діяльності: навч.-метод. посіб. Херсон, 2002. 148 с.
5. Самборська О.В. Підготовка майбутніх магістрів технологічної освіти до моніторингу навчальних досягнень студентів: метод. рекомендації для викладачів вищих навчальних закладів. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2017. 108 с.

Соловей В.В., Коляденко Д.Ю., м. Вінниця
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

**СТИМУЛЮВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ STEM-ПРОЄКТІВ**

Анотація. У статті розглядаються методи стимулювання дослідницької діяльності учнів на уроках технологій через впровадження STEM-проєктів. Акцент зроблено на інтеграції природничих наук, технологій, інженерії та математики в освітній процес, що сприяє розвитку критичного мислення, творчого підходу та практичних навичок учнів. Автори досліджують, як STEM-проєкти мотивують учнів до самостійного пошуку рішень, сприяють активізації їхньої пізнавальної діяльності та формуванню дослідницьких компетенцій. У статті наводяться приклади успішних практик впровадження STEM-проєктів на уроках технологій, що демонструють їхню ефективність для розвитку інтересу до науки та технічних дисциплін.

Ключові слова: дослідницька діяльність, STEM-освіта, STEM/STEAM-проєкти, творчі проєкти, інноваційне навчання, технологічна освіта.

Abstract. The article discusses methods of stimulating students' research activities in technology lessons through the implementation of STEM projects. Emphasis is placed on the integration of natural sciences, technology, engineering and mathematics into the educational process, which contributes to the development of critical thinking, creativity and practical skills of students. The authors explore how STEM projects motivate students to find solutions on their own, contribute to the activation of their cognitive activity and the formation of research competencies. The article provides examples of successful practices for implementing STEM projects in technology lessons, demonstrating their effectiveness in developing interest in science and technical disciplines.

Keywords: research activities, STEM education, STEM/STEAM projects, creative projects, innovative learning, technological education.

Для всебічного розвитку особистості в інженерній галузі необхідна фундаментальна базова підготовка, і починати її слід якомога раніше – ще з початкової школи. Сучасне учнівство повинне орієнтуватися в новітніх технологіях, володіти ключовими компетенціями, вміти приймати самостійні рішення та застосовувати креативний підхід до вирішення проблемних ситуацій. Ці якості тісно пов'язані з розвитком дослідницьких навичок, які

потрібно формувати з урахуванням вимог сучасного світу та технологізованого суспільства.

Школа покликана формувати цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок, а також розвивати досвід самостійної діяльності та відповідальності учнів, тобто забезпечувати ключові компетенції, що відповідають сучасним вимогам якості освіти.

Таким чином, освітній процес у школах слід організовувати так, щоб випускники не тільки могли адаптуватися до швидкоплинних змін світу, а й вміли його змінювати, володіючи не лише знаннями, але й умінням застосовувати їх у самостійній науковій, дослідницькій та творчій діяльності.

Особливістю дослідницької діяльності учнів у школі, на відміну від роботи науковців, є виконання лише окремих етапів дослідження. Учень аналізує факти та явища, формулює завдання й мету, висуває гіпотези й вирішує поставлені завдання. У ході цієї роботи він також освоює експериментальні методи, методи моделювання та інші наукові підходи.

Дослідницька діяльність – вища форма самоосвітньої діяльності учнів. Формування науково-дослідницьких вмінь – процес складний і довготривалий. Він не виникає на порожньому місці і не розвивається сам по собі; потрібно поступово формувати дослідницькі навички, аналізувати та виправляти помилки, визначати найкращі шляхи виконання роботи, розділяти її на певні складові, вчити учнів поєднувати дослідницьку діяльність з науковою. Формування дослідницьких умінь є основою для розвитку критичного мислення, творчого підходу та здатності вирішувати проблеми, що мають велике значення для сучасного суспільства [2].

У багатьох країнах для розвитку навичок майбутнього активно застосовують STEM-освіту – метод, що об'єднує науку, технології, інженерію та математику. STEM сприяє формуванню креативного мислення й нових навичок XXI століття на всіх рівнях навчання [1].

Знання здобуваються в результаті діяльності тоді, коли дитина створює реальні речі і одночасно працює над здобуттям нових знань. Навчання відбувається завдяки реалізації циклічного процесу: набуті знання дозволяють дитині створювати ще більш складні речі, які в свою чергу приносять додаткові знання, і так далі по циклу.

Так, технологічна освітня галузь має на меті формування практичних навичок і вмінь учнів, які вони можуть застосовувати у повсякденному житті та професійній діяльності. Це включає розвиток технічних здібностей, креативності, критичного мислення, а також знайомство з інноваційними технологіями та методами виробництва. Предмет технології створює природне середовище для впровадження STEM/STEAM-проектів, оскільки включає елементи дизайну, інженерії, творчості та технологій.

Основна мета дослідницької діяльності в STEAM-проектах полягає в тому, щоб допомогти учням стати активними учасниками процесу навчання, розвивати їхні творчі здібності та дати змогу застосовувати здобуті знання на практиці. Крім того, така діяльність може сприяти підвищенню зацікавленості учнів у науці та технологіях, а також підготувати їх до майбутньої професійної діяльності

Розвиток навичок дослідження через STEM/STEAM-проекти надають можливість учням розробляти і досліджувати власні ідеї, створювати прототипи, експериментувати з матеріалами, що сприяє розвитку ініціативності та самостійності.

Одним із основних етапів дослідницької діяльності в STEAM-проектах є формулювання наукової проблеми або завдання, яке має бути розв'язане. Після цього учні збирають необхідну інформацію, проводять аналіз та встановлюють залежності між різними факторами.

Одним із флагманів передових досягнень науки та виробництва, відповідно і STEM-освіти, є адитивні технології, зокрема, 3D-друк, що динамічно розвивається в контексті цифрових технологій. Він передбачає створення тривимірних об'єктів шляхом накладання шарів матеріалу за даними цифрової моделі. Впровадження 3D-друку в освіту має ряд переваг, таких як розвиток

STEM-навичок, просторового мислення, цифрової взаємодії та мотивації до наукової діяльності. Ця технологія сприяє інтеграції з іншими програмами та міжпредметним зв'язкам, допомагає учням у професійному самовизначенні, що робить її важливою для освітнього процесу [4].

Переваги впровадження STEM/STEAM-проектів сприяють підвищенню мотивації учнів, оскільки дозволяють отримати практичні результати та відчувати значущість власного внеску. Спільна робота над проектами стимулює розвиток комунікативних навичок, командної роботи та відповідальності. Рефлексивний аналіз виконаних завдань дозволяє учням оцінити власні помилки та успіхи, що сприяє вдосконаленню дослідницьких умінь у майбутніх проектах.[3]

Дослідницька діяльність учнів у STEAM-проектах – це процес, під час якого учні застосовують знання з природничих наук, технологій, інженерії, мистецтва та математики для вирішення реальних проблем, що є важливим для їхнього академічного та професійного успіху. Вона включає етапи планування, збору та аналізу даних, а також презентації результатів. STEAM-проекти дозволяють учням практикувати теоретичні знання, розвивати дослідницькі навички, критичне мислення, співпрацю та комунікацію. Ця діяльність сприяє формуванню важливих компетентностей та підтримує творчі ініціативи вчителів.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти): Кабінет міністрів України. Розпорядження від 5 серпня 2020 р. № 960-р. Київ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#n8> (дата звернення: 15.10.2024)
2. Завалевський Ю.І. Створення педагогічних умов для впровадження дослідницького методу навчання з використанням ІТ-та STEM-технологій в закладах загальної середньої освіти. *Наукові записки Малої Академії наук України*. 2021. № 2-3.
3. Соловей В.В. Розвиток дослідницьких умінь учнів через впровадження STEM/STEAM-проектів на уроках трудового навчання та технологій. *STEAM-освіта: від теорії до практики*: матеріали круглого столу. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 604-615.
4. Ельпітіфоров Є.М., Рудишин С.Д., Кмець А.М. Моделі STEM-уроків в закладах загальної середньої освіти – ключові і предметні компетентності в контексті природничих наук: методичний посібник. Суми: «Корпункт», 2024. 36 с.

Харитонов В.В., м. Умань
e-mail: v.v.h@ukr.net

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ХУДОЖНЬО-ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА**

Анотація. Матеріал розкриває значущість позаурочної діяльності в освітньому процесі. Особлива увага приділяється художньо-трудовій діяльності засобами декоративно-ужиткового мистецтва, яке допомагає учням розвивати індивідуальність та інтегрувати знання з різних предметів, зберігати культурну спадщину свого народу.

Ключові слова: художньо-трудова діяльність, декоративно-ужиткове мистецтво, позаурочна діяльність, учні.

Abstract. The material reveals the importance of extracurricular activities in the educational process. Particular attention is paid to artistic and labor activities by means of decorative and applied arts, which helps students develop their individuality and integrate knowledge of various subjects, preserve the cultural heritage of their people.

Keywords: artistic and labor activity, decorative and applied arts, extracurricular activities, students.

Пріоритетним напрямом у освітньому процесі є орієнтація на особистість школяра, розвиток його здібностей, самостійної і творчої активності, індивідуальності, таланту. Найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу учнів є органічне поєднання їх діяльності на уроках та в позаурочний час.

У безперервному освітньо-виховному процесі позаурочна діяльність посідає важливе місце, надає дітям широкі і нетрадиційні можливості для їх самовиявлення, сприяє формуванню соціально значущих якостей.

У сучасному педагогічному словнику зазначається, що позаурочна робота в школі зорганізується і проводиться в позаурочний час органами дитячого самоврядування за активною допомогою і при тактичному керівництві з боку педагогічного колективу, особливо класних керівників, вихователів, організаторів позакласної і позашкільної роботи [1, с. 263].

Метою такої діяльності є задоволення інтересів і запитів дітей у різних сферах діяльності і спілкування, розширення кругозору учнів, формування наукового світогляду, закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці. Не менш важливим є вироблення умінь і навичок самоосвіти, розвиток творчих здібностей, організація дозвілля та культурного відпочинку.

Особливість позаурочної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам суспільства), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажань дітей, їх пропозиції).

Позаурочна робота характеризується відсутністю стандартизованих навчальних планів і здійснюється поза рамками шкільних освітніх програм. Вона є невід'ємною частиною мікросередовища, яке сприяє реалізації індивідуальних психофізичних і соціальних потреб особистості.

Роль і значення позаурочної роботи у всебічному розвитку особистості посилюється тим, що вона сприяє вихованню не лише духовності і моральності, задоволенню різнобічних інтересів, а й стимулює розвиток творчої обдарованості й індивідуальності, залучає дитину до загальнолюдської гуманітарної культури.

Актуальність дослідження даної проблеми суттєво зростає за умови, що діяльність учнів в позаурочний час має надзвичайні можливості для залучення підростаючого покоління до різноманітних видів художньо-трудої діяльності, започаткованої у народних ремеслах та промислах. Проблема організації та здійснення позаурочної художньо-трудої діяльності учнів засобами декоративно-ужиткового мистецтва є важливим елементом освітнього процесу, що сприяє розвитку творчих здібностей, креативності та практичних навичок. Декоративно-ужиткове мистецтво, як одна з форм художньої діяльності, відкриває широкі можливості для самовираження учнів, інтегрує знання з різних предметів (історії, живопису, технології) і допомагає учням розвивати візуальне сприйняття. Заняття декоративно-ужитковим мистецтвом дозволяють школярам експериментувати з формами, матеріалами та техніками, що сприяє розвитку їх індивідуальності.

Позаурочна робота під час занять гуртків, студій, роботи клубів за інтересами та інших форм у порівнянні зі шкільною програмою трудового навчання є, як правило, ширшою за змістом, може включати ті види робіт декоративно-прикладної творчості, які програмою школи не передбачені. Учень має можливість самостійно обирати творчий проєкт у відповідності зі своїми психофізіологічними та розумовими здібностями, виконати його, при цьому відчути себе активним творцем предметного світу декоративно-ужиткового мистецтва. Очевидно, що, крім опанування теоретичними знаннями, практичними уміньми і навичками трудової підготовки, розв'язується проблема раціонального використання вільного часу школярів. Індивідуальне виготовлення предметів, що поєднують утилітарно-вжиткові та художньо-декоративні якості, можна вважати значущою складовою позаурочної діяльності учнів. Саме до такої роботи

повинен залучати школярів учитель технологій, створюючи при цьому сприятливі умови для самовираження і самореалізації індивідуальних можливостей кожного учня.

Нинішній період характеризується чітким спрямуванням позаурочної діяльності на національне виховання. У школах поширюються нові форми роботи, які посилено культивують любов до рідної землі, свого народу. Вони традиційно носять назви ранків, свят, зустрічей. Головне місце у вихованні відводиться звичаям, обрядам, народним святам, трудовим традиціям, народному декоративно-ужитковому мистецтву.

Досвід проведення позаурочної роботи вчителями технологій в школі свідчить про те, що часто вчителі та керівники гуртків намагаються організовувати різні форми позаурочної роботи інтуїтивно, методично необґрунтовано використовують освітній, виховний та розвивальний потенціал позаурочної діяльності. В той же час, саме вчитель технологій в позаурочний час має значні можливості для залучення учнів до художньо-трудої діяльності, яка завершується створенням предметів, які відображають світ краси, творчості, культури та духовної спадщини народу.

Отже, позаурочна художньо-трудова діяльність з декоративно-ужиткового мистецтва є невід'ємною частиною всебічного розвитку учнів. Вона сприяє формуванню художнього смаку, розвитку навичок ручної праці та зміцненню зв'язків між учнями, їхніми сім'ями та культурою. Завдяки таким заняттям учні можуть не лише отримати нові знання, а й знайти свій шлях у світі мистецтва, що набуває у сучасних умовах особливої цінності.

Список використаних джерел:

1. Педагогічний словник. К.: Педагогічна думка, 2010. 514 с.

Кушнір О.І., м. Вінниця
e-mail: kushnir.olexandr@vspu.edu.ua

АУДІОЛЕКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У цій статті розглядається використання технологій штучного інтелекту для створення аудіолекцій на основі текстових лекцій, зокрема з функцією клонування голосу викладача та мультимовної підтримки. Це особливо актуально в умовах дистанційного навчання під час воєнного стану в Україні, коли доступ до освітніх матеріалів є критично важливим для студентів і викладачів. У статті окреслено переваги та недоліки застосування таких технологій, а також зроблено висновки щодо перспектив їх використання в закладах середньої та професійної освіти.

Ключові слова: штучний інтелект, аудіолекції, дистанційне навчання, мультимовні лекції, клонування голосу, середня освіта, професійна освіта.

Abstract. The article explores the use of artificial intelligence (AI) technologies for creating audio lectures based on textual materials in secondary and vocational education institutions. It highlights the potential of voice cloning to preserve the personal teaching style of educators and the opportunity to make these lectures multilingual, which is particularly relevant in the context of distance learning during wartime in Ukraine. Audio lectures provide flexible access to educational content, offering students the ability to learn at any time, especially when physical attendance is not possible due to illness or other circumstances. The article also outlines the benefits and challenges of implementing AI technologies in education and provides insights into their role in enhancing the teaching and learning process.

Keywords: artificial intelligence, audio lectures, voice cloning, multilingual education, distance learning, secondary education, vocational education, AI in education.

Сучасний освітній процес стрімко трансформується під впливом цифрових технологій. Зростаюча роль інновацій у навчанні вимагає від освітніх закладів адаптації до нових умов, зокрема використання штучного інтелекту (ШІ) у навчальному середовищі.[4; 6; 7; 8]. Однією з таких новацій є застосування ШІ для створення аудіолекцій на основі текстових матеріалів. Ці аудіолекції мають потенціал значно полегшити процес навчання, надаючи студентам гнучкий доступ до освітніх матеріалів незалежно від часу і місця [4].

Варто зазначити, що технології штучного інтелекту дозволяють створювати мультимовні аудіолекції, що особливо корисно в умовах різномовної аудиторії та під час міжнародної співпраці. У період дистанційного навчання, яке набуло поширення під час пандемії COVID-19 та воєнного стану в Україні, аудіолекції стають важливим інструментом підтримки навчального процесу [5]. Вони забезпечують доступ до освітніх матеріалів у ситуаціях, коли очне навчання неможливе або обмежене через форс-мажорні обставини.

Однак поряд із потенціалом технологій штучного інтелекту виникають і певні виклики. Освітнім закладам необхідно підготуватися до технічної, організаційної та педагогічної інтеграції таких технологій. У процесі впровадження можуть з'являтися як технічні обмеження, так і нові питання щодо ефективності використання подібних інновацій.

Тема цієї статті полягає в аналізі можливостей, які надають технології ШІ для створення аудіолекцій у закладах середньої та професійної освіти, а також у розгляді їхніх переваг і недоліків [1; 2; 3].

Переваги:

1. Гнучкість та доступність навчання. Аудіолекції, створені за допомогою ШІ, дозволяють студентам отримувати навчальний матеріал у будь-який зручний час і з будь-якого місця.

2. Збереження індивідуального підходу. Функція клонування голосу дозволяє викладачам озвучувати свої лекції, зберігаючи індивідуальну манеру викладання, інтонації та стиль спілкування з учнями.

3. Мультимовність. Технології штучного інтелекту надають можливість створювати лекції одразу на кількох мовах. Це особливо актуально для закладів з різноманітною мовною аудиторією або для студентів, які вивчають предмети іноземними мовами.

4. Підтримка безперервності навчання. В умовах хвороби викладача або студента, відсутності можливості бути присутнім на заняттях через особисті обставини або технічні труднощі, аудіолекції дають можливість продовжувати навчання. Студенти можуть навчатися в зручний для них час, а викладачі – створювати матеріали, навіть якщо вони фізично не можуть бути присутніми в класі чи на онлайн-уроці.

5. Зниження навантаження на викладачів. Після того як аудіолекції створені, вони можуть використовуватися повторно для різних груп студентів, що зменшує робоче навантаження викладачів.

Недоліки:

1. Технічна доступність і обмеження. Хоча технології ШІ швидко розвиваються, їх використання поки що не є загальнодоступним. Для створення аудіолекцій із клонуванням голосу потрібні певні технічні ресурси, доступ до яких може бути обмеженим для деяких навчальних закладів.

2. Проблеми з якістю озвучення. Незважаючи на значний прогрес у технологіях перетворення тексту на мовлення, можливі проблеми з якістю озвучення. Це може стосуватися інтонацій, правильності вимови або швидкості мовлення.

3. Необхідність навчання для викладачів. Впровадження нових технологій потребує навчання викладачів, що може зайняти додатковий час і ресурси.

4. Психологічні бар'єри. Для деяких викладачів і студентів технології ШІ можуть викликати побоювання або скептицизм. Не всі педагоги готові до зміни формату викладання, а студенти можуть відчувати дистанціювання через відсутність живого спілкування під час лекцій.

2. Етичні та правові питання. Клонування голосу викладача та створення мультимовних лекцій на основі ШІ можуть викликати етичні питання, зокрема щодо права на інтелектуальну власність і використання персональних даних. Використання технологій, які маніпулюють голосом, вимагає додаткових заходів безпеки та правового регулювання.

Використання технологій штучного інтелекту для створення аудіолекцій має великий потенціал для вдосконалення освітнього процесу в закладах середньої та професійної освіти. Це дозволяє забезпечити більшу доступність освітніх матеріалів, індивідуалізувати навчання та розширити можливості для міжнародної співпраці завдяки мультимовній підтримці. Однак, існують і певні виклики, такі як технічні обмеження та необхідність додаткового навчання для викладачів. Незважаючи на це, такі технології мають значний потенціал і можуть стати важливим інструментом у сучасній освіті, особливо в умовах дистанційного навчання та кризових ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.10.2024).
2. Програма великої трансформації «Освіта 4.0: український світанок». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyi.svitanok.pdf> (дата звернення: 24.10.2024).
3. Шевченко А.І. (2023). Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні «Наука і Освіта» ІПШІ 1, 307.
4. Коломієць А., Кушнір О. Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, (70), 2023. Р. 45-57.
2. Коломієць А.М., Івашкевич Є.М., Кушнір О.І. Використання штучного інтелекту в підготовці дисертацій в умовах воєнного стану: можливості та недоліки. *Актуальні питання підготовки дисертацій в умовах воєнного стану: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Науково-дослідний інститут публічного права. 30 вересня 2023 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 77-81.
3. Гапчук Я.А. Стратегії модернізації Е-навчання у ЗВО. *Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби*: матеріали Всеукр. наук.-практик. конф. (м. Кам'янець-Подільський 28 березня 2023 р.) / [редкол. І.О. Кучинська та ін.]. Кам'янець-Подільський, 2023. С. 83-86.
4. Chen, Lijia, Pingping Chen, and Zhijian Lin. «Artificial intelligence in education: A review». *Ieee Access* 8 (2020): 75264-75278.
5. Roll, Ido, and Ruth Wylie. «Evolution and revolution in artificial intelligence in education». *International Journal of Artificial Intelligence in Education* 26 (2016): 582-599.

МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО ТА ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ (ХУДОЖНІЙ ТЕКСТИЛЬ) ЯК БАЗОВА ДИСЦИПЛІНА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглядається значення матеріалознавства та основ технології вивчення художнього текстилю як фундаментальної дисципліни для підготовки фахівців у галузі декоративного мистецтва. Основна увага приділяється необхідності глибокого розуміння властивостей матеріалів, технологічних процесів при виготовленні творів/виробів з художнього текстилю. Розглядається роль художнього текстилю в формуванні професійних компетенцій майбутніх бакалаврів декоративного мистецтва, а також практичні аспекти впровадження матеріалознавства в освітній процес.

Ключові слова: художній текстиль, навчальна дисципліна, матеріалознавство, технологія.

Abstract. The article examines the importance of materials science and the basics of the technology of studying artistic textiles as a fundamental discipline for the training of specialists in the field of decorative arts. The main attention is paid to the need for a deep understanding of the properties of materials, technological processes in the production of works/products from artistic textiles. The role of artistic textiles in the formation of professional competences of future bachelors of decorative arts, as well as practical aspects of the introduction of material science into the educational process, is considered.

Keywords: artistic textiles, academic discipline, material science, technology.

У сучасній системі освіти, яка готує фахівців у галузі декоративного мистецтва, особливе значення надається базовим дисциплінам, що формують ґрунтовну підготовку здобувачів. Однією з таких дисциплін є «Матеріалознавство та основи технології», зокрема у контексті художнього текстилю. Це є важливим елементом професійної освіти, що закладає фундаментальні знання та вміння, необхідні для творчого та технічного розвитку майбутніх фахівців.

Навчальна дисципліна «Матеріалознавство та основи технології (художній текстиль)» – це одна з навчальних дисциплін, яка є базовою у підготовці бакалаврів спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Викладається у другому семестрі, як обов'язкова дисципліна, яка є базою для подальшого вивчення дисципліни «Робота в матеріалі», проходження виробничо-технологічна практика; виконання курсової роботи з дисципліни «Композиції художніх виробів», виконанні кваліфікаційної роботи.

Метою дисципліни є формування майбутнього фахівця, здатного здійснювати підбір матеріалів, методів та засобів з'єднання деталей виробів художнього текстилю під час їх виготовлення та реставрації. Предметом її вивчення є: будова, властивості, асортимент матеріалів та їх зміни внаслідок різних впливів при виготовленні та реставрації виробів художнього текстилю. Методи та засоби виготовлення та реставрації виробів художнього текстилю.

Ця дисципліна забезпечує студентів знаннями про різноманітні матеріали, їх властивості та технології обробки. Для майбутніх фахівців декоративного мистецтва це надзвичайно важливо, адже текстиль, як і інші матеріали, є основним середовищем для вираження творчих ідей. Здобувачі вивчають різні види текстилю, їхні фізико-хімічні властивості, відновлювальні матеріали та техніки роботи з ними. Це дозволяє краще розуміти, як матеріал поводить себе під час виготовлення творів/виробів декоративного мистецтва.

Під терміном «художній текстиль» розуміють твори мистецтва, виконані професійними художниками/дизайнерами із використанням будь-яких матеріалів, які мають у своєму складі

волокно (природне, штучне, синтетичне), можуть бути виконані у традиційних текстильних техніках, їх комбінаціях, новітніх техніках та авторських техніках, з використанням будь-яких технологій [3, с. 141].

Знання властивостей матеріалів має вирішальне значення при виготовленні творів/виробів з художнього текстилю, оскільки саме вони визначають технологічні можливості, естетичні якості та довговічність готового виробу. Це не лише допомагає обрати відповідні матеріали та техніки для досягнення бажаного результату, але й відкриває нові горизонти для творчих експериментів, оптимізує процес виготовлення і забезпечує довговічність та естетичність художніх виробів [1].

Основи технології, поряд із матеріалознавством, є ще однією важливою складовою навчального процесу. Майбутні «майстри текстилю» повинні опанувати різноманітні техніки обробки матеріалів: ткацтво, батик, вишивку, плетіння, аплікацію, шовкографію, декоративне фарбування, валяння, цифровий друк та інші [2].

Знання технології має величезний вплив на виготовлення творів і виробів з художнього текстилю, оскільки дозволяє митцям не лише грамотно обирати техніки і методи обробки матеріалів, але й розширювати свої творчі можливості.

Розуміння технологічних процесів дозволяє митцю забезпечити високу якість виготовлення виробу за рахунок правильного вибору:

- інструментів, устаткування та технічних прийомів;
- параметрів та методів оброблення;
- послідовності виготовлення вузлів та виробу.

Поєднання теоретичних знань та практичних навичок дозволяє студентам розвивати креативність, експериментувати з матеріалами та техніками, створюючи нові унікальні вироби.

Художній текстиль є одним із найдавніших видів декоративного мистецтва, що продовжує розвиватися у сучасному контексті. Дисципліна, що поєднує матеріалознавство та технології, дозволяє здобувачам краще зрозуміти традиції та інновації у текстильному мистецтві. Здобувачі мають можливість опановувати різноманітні художні техніки, такі як батик, gobelen, вишивка, плетіння тощо. Кожна з цих технік вимагає не лише технічних знань, а й креативного підходу, що розвиває у студентів відчуття форми, кольору, текстури та композиції.

Матеріалознавство та основи технології (художній текстиль) як базова дисципліна відіграють важливу роль у підготовці майбутніх спеціалістів декоративного мистецтва. Завдяки вивченню властивостей матеріалів, технік їх обробки та застосування у художніх процесах, студенти отримують необхідні навички для успішної професійної діяльності. Ця дисципліна не лише закладає технічний фундамент, але й стимулює креативність, що дозволяє майбутнім митцям створювати інноваційні твори декоративного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Міщенко О.В. Проектування змісту дисципліни «Матеріалознавство» для студентів спеціалізації «художній текстиль» напряму підготовки «Культура і мистецтво». *Актуальні питання мистецької педагогіки*: зб. наук. праць. 2017. № 6. С. 54-61.
2. Міщенко О.В. Аналіз різновидів художньої обробки текстильних матеріалів. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. XII міжнар. наук.-практ. конф. Хмельницький: ХНУ, 2023. С. 279-280.
3. Шнайдер А.Б. Сучасна українська термінологія художнього текстилю та текстильного арт-дизайну. *Теорія та практика дизайну. Мистецтвознавство*. 2014. Вип. 5. С. 137-144.

Цвілик С.Д., Вовчук Д.І., Сазонов Д.О., м. Вінниця
e-mail: tsvilyksv@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті йдеться про використання комп'ютерно-орієнтованих технологій у навчанні художньої обробки матеріалів учнів старшої школи. Встановлено, що мультимедійний навчально-методичний комплекс з художньої обробки матеріалів забезпечує формування техніко-технологічних компетентностей учнів старшої школи, сприяє розвитку самостійності та продуктивної творчої діяльності учнів.

Ключові слова: комп'ютерно-орієнтовані технології, художня обробка матеріалів, мультимедійний навчально-методичний комплекс, програмні оболонки, комп'ютерний контроль.

Abstract. The article deals with the use of computer-oriented technologies in the teaching of artistic processing of materials to high school students. It was established that the multimedia educational and methodical complex on the artistic processing of materials ensures the formation of technical and technological competences of high school students, promotes the development of independence and productive creative activity of students.

Keywords: computer-oriented technologies, artistic processing of materials, multimedia educational and methodological complex, software shells, computer control.

Комп'ютерно-орієнтовані технології навчання (КОТН) ґрунтуються на електронних засобах обробки і передачі інформації. Ґрунтовні дослідження в галузі теорії і практики інформатизації освіти зумовили ефективний розвиток психолого-педагогічних та дидактичних основ застосовування КОТН й усебічно висвітлюються ученими (М. Жалдак, Г. Клейман, О. Матюшкін, Ю. Машбиць, М. Bell, А. Bork, С. Fisher та ін.). Актуальні проблеми напрацювання педагогічних програмних засобів (ППЗ) розглядаються у наукових працях В. Бербеця, Р. Гуревича, Ю. Жука, М. Козяра, О. Торубари та ін. Результати чисельних науково-педагогічних досліджень доводять винятково важливу роль засобів сучасних інформаційних технологій у системі освіти, особливо тих, що здатні докорінно змінити характер діяльності усіх суб'єктів навчально-пізнавального процесу [1-4].

Широке застосування комп'ютерних технологій у процесі навчання художньої обробки матеріалів сприяє ефективному й глибокому використанню змісту; підвищує диференціацію навчальних технічних завдань; забезпечує індивідуальну роботу учнів, швидкий та неупереджений педагогічний контроль якості засвоєння теоретичних відомостей. Водночас, комп'ютер є важливим засобом наочного й динамічного подання навчального матеріалу на етапі формування технічних компетентностей учнів. Доцільним є використання комп'ютерних технологій у процесі самостійної діяльності учнів та організації дистанційної форми навчання, адже за умов такого навчання успішно здійснюється не лише демонстрування навчального матеріалу, але й забезпечується зворотній зв'язок з можливістю одержання необхідних консультацій вчителя, а також організовується online педагогічний контроль [5].

Комп'ютерне навчання технологій художньої обробки матеріалів сприяє візуалізації технічної інформації, створюються умови для використання нових видів унаочнення (динамічна наочність), що доречно у розв'язанні технічних завдань. Це важливо для учнів старшої школи, адже первинне сприйняття просторової форми технічного об'єкта та його конструктивних елементів в усіх зв'язках і відношеннях варто здійснювати на динамічному матеріалі, що сприяє моделюванню мислення у категоріях рухомих наочних образів.

Динамічні можливості комп'ютерного навчання ефективно використовуються й у процесі навчання фізичних явищ художньої обробки матеріалів. Демонструючи динамічні моделі, технологічні процеси художньої обробки матеріалів, принципи роботи технічних об'єктів або окремих елементів (деталей), вчитель формує в учнів цілісне уявлення про процеси, явища, форми об'єктів художньої обробки з одночасним усвідомленням специфіки конструктивних елементів і вимог. Успішному навчанню виробничих процесів (зокрема кінематичних) сприяє споглядання динаміки з різних точок, усвідомлення й поглиблення взаємозв'язків між усіма його складовими, а також віртуальне відтворення (у часі та просторі) результатів такої взаємодії.

У процесі роботи учнів з електронними навчальними матеріалами, що доповнені мультимедійними компонентами (звук, кольором, анімацією), створюються сприятливі психологічні умови для активізації підсвідомих реакцій особистості на відповідні види пізнавальної діяльності. Зокрема, відображення навчальних відомостей або завантаження завдання може відбуватися після певного звукового сигналу чи візуалізації деякого символу (знаку, піктограми), налаштовуючи учнів на певний вид діяльності [7-9].

Важливим є також використання засобів комп'ютерного моделювання, що забезпечує можливість дослідження геометричних властивостей об'єктів з миттєвим відображенням результатів діяльності; сприяє узагальненню тривимірних технічних форм і технологічних процесів й активізації просторової уяви та мислення учнів [5-6]. Крім цього, необмеженими є можливості комп'ютера для зберігання значних масивів навчальної інформації з миттєвим доступом до відповідних баз даних (довідникових відомостей, системи графічних завдань та зразків їх виконання, мультимедійних ресурсів та ін.).

У навчанні художньої обробки матеріалів комп'ютерно-орієнтовані технології сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, підвищують їхню зацікавленість у результатах навчання. Комп'ютерні навчальні системи забезпечують багатофакторний вплив на всі форми організації технологічного профільного навчання учнів старшої школи. Так, під час *лекційних занять* підвищується наочність навчального матеріалу; унеможлиблюється повторюваність теоретичних відомостей, представлених на проєкційному екрані; раціонально використовується навчальний час; у процесі *практичної підготовки* здійснюється розв'язання технічних завдань з використанням мультимедійних інформаційних ресурсів (теоретичних відомостей, довідникових даних, словників тощо), поданих у різних формах; під час *самостійної роботи* забезпечується індивідуальний темп засвоєння учнями навчального матеріалу, перевіряється ступінь їх підготовленості; організовується самоконтроль; при *педагогічному контролі* відбувається швидка й неупереджена перевірка та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Нині існує широка палітра авторських програмних продуктів, розроблених як окремими вчителями, так і колективами освітніх установ, що знаходять певне використання в технологічній підготовці учнів старшої школи, що позитивно відображається на виконанні мети й завдань. Недоліком цих ППЗ є те, що вони є мають вузьке спрямування й обмежене використання (повсякчас в одному навчальному закладі), адже професійна розробка ППЗ передбачає спільну роботу програмістів і вчителів та апробацію програмного продукту в реальних умовах.

У нашому дослідженні ми пропонуємо мультимедійний навчально-методичний комплекс (МНМК) з навчання художньої обробки матеріалів, що забезпечує формування техніко-технологічних компетентностей учнів старшої школи, сприяє розвитку самостійності та продуктивної творчої діяльності учнів. У режимі «Робоче місце учня» МНМК складається з десяти взаємопов'язаних частин («Навчальна програма»,

«Навчальний посібник», «Робочий зошит», «Тренажер», «Навчальна бібліотека», «Патентна бібліотека», «Довідник», «Тести», «Ділова гра», «Практикум»), кожна з яких призначена для реалізації певних дидактичних завдань. Електронний посібник містить основний фактичний матеріал з художньої обробки матеріалів, змістові частини якого взаємопов'язані й узгоджені з іншими інформаційними блоками програми (глосарієм, переліком запитань для самоконтролю, зразками лабораторних робіт тощо). Базою техніко-технологічних завдань, необхідних для організації групової та самостійної роботи учнів, служать робочий зошит і тренажер; навчальна бібліотека містить перелік рекомендованих джерел з художньої обробки матеріалів, а патентна – призначена для виконання творчих техніко-технологічних завдань. У довіднику міститься перелік найпоширеніших технічних термінів, доповнених повноколірними ілюстраціями. Блок «Ділова гра» активує пакет завдань для організації педагогічної гри «Технологічний проект», у якій учні залучаються до різних видів дослідницької діяльності. На завершальному етапі навчання (теми, модуля, семестру) здійснюється педагогічний контроль навчальних досягнень учнів з використанням електронної системи тестування, що уможливорює об'єктивну фіксацію результатів перевірки та їх зберігання у базі даних програми.

У такому ППЗ виклад теоретичного матеріалу з художньої обробки матеріалів часто супроводжується демонструванням основних теоретичних положень засобами навчальних комп'ютерних презентацій або робочого середовища найпоширеніших САПР, а реалізація педагогічного контролю можлива засобами комп'ютерних програмних оболонок (KTC Net, TestMan, TestReader, VeralTest тощо), що наповнюються тестовими завданнями певної складності й ваги оцінювання [1; 8; 9].

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Шимкова І.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Застосування системи управління навчанням COLLABORATOR у створенні електронного освітнього середовища з підготовки педагогів середньої та професійної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 62. С. 5-18.
2. Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. *Наук. часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2011. № 11. С. 3-15.
3. Жукова В.М. Використання електронних навчальних комплексів у професійній підготовці та самостійній діяльності майбутніх інженерів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 18 (277). Ч. I. С. 68-76.
4. Соловей В., Глуханюк В., Шимкова І. Інноваційна підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами STEAM-проектування. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 2. Ч. 1. С. 143-152.
5. Шимкова І.В. Використання автоматизованого тестового контролю знань для організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. Вип. 46. С. 407-410.
6. Hlukhaniuk V., Solovej V., Tsvilyk S., Shymkova I. STEAM education as a benchmark for innovative training of future teachers of labour training and technology. *Society. Integration. Education – SIE 2020*. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5000>.
7. Iryna Shymkova, Svitlana Tsvilyk, Vitalii Hlukhaniuk, Viktor Solovej, Volodymyr Harkushevskiy. Use Of Learning management system ILIAS in teaching technologies for intending teachers of secondary and vocational education. *Rezekne: Rezeknes Tehnologiju akademija*. 2021. Vol. V. P. 470-482. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6313>.

8. Iryna Shymkova, Oksana Marushchak, Svitlana Tsvilyk, Vitaliy Hlukhaniuk, Volodymyr Harkushevskiy. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. environment. technology. resources. *Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27 th–28th, 2024*. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekne, Latvia, 2024. P. 485-492. URL: <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>.

9. Shymkova, I., Tsvilyk, S., Hlukhaniuk, V., Marushchak O. Content modeling and organization of environmental training of the future labor training teacher in higher education institutions. *Society. Integration. Education*. 17th Proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 2023. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7129/6078>. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7129>

Чичук В.М., м. Умань
e-mail: chychuk.v@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРЕДОВИЩ GOOGLE В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. Використання хмарних середовищ в навчальному процесі стало дедалі популярнішим. Хмарні середовища, такі як Google Drive та Google Classroom, стали незамінними інструментами для вчителів та учнів, що допомагають їм зберігати, обмінюватися та працювати з даними та інформацією відкритим способом.

Ключові слова: Хмарні середовища, хмарні технології, сервіси Google, Google Drive, Google Classroom.

Abstract. The use of cloud environments in the educational process has become increasingly popular. Cloud environments such as Google Drive and Google Classroom have become indispensable tools for teachers and students to help them store, share and work with data and information in an open way.

Keywords: Cloud environments, cloud technologies, Google services, Google Drive, Google Classroom.

З останніми технологічними розробками та поширенням Інтернету, роль комп'ютерів та інформаційних технологій у житті людей зросла до неймовірних масштабів. А беручи до уваги події сьогодення, вони стали дуже і дуже важливими. У сучасному світі комп'ютери та мобільні пристрої стали невід'ємною частиною життя людей різного віку та професій. Однією з галузей, яка стала надто залежною від інформаційних технологій, є освіта. Сьогодні використання комп'ютерів та інтернету є необхідною умовою для навчання та розвитку в учнівському середовищі.

Хмарні середовища Google в освіті є економічно ефективними. Замість того, щоб купувати та підтримувати дороге обладнання та програмне забезпечення, школи та університети можуть використовувати хмарні середовища Google, щоб зберігати та обмінюватися даними та інформацією. Це дозволяє знизити витрати на інфраструктуру та підтримку обладнання, збільшити доступність та ефективність процесу навчання та розвитку.

Хмарні технології є однією з найбільш перспективних технологій, оскільки вони надають можливість доступу до великої кількості обчислювальних ресурсів та даних з будь-якого місця та пристрою з підключенням до Інтернету [3, с 12]. Ця технологія забезпечує користувачам доступ до комп'ютерних ресурсів та програм через Інтернет, що дозволяє їм виконувати роботу з будь-якого місця та на будь-якому пристрої.

Хмарні середовища зазвичай складаються з серверів, які розташовані у дата-центрах. Користувачі можуть зберігати свої дані на цих серверах та отримувати доступ до них через Інтернет. Ця технологія дозволяє зберігати дані в безпечному місці, а також зменшує витрати

на обладнання та його підтримку.

Залежно від функціоналу та призначення, хмарні середовища можна розділити на декілька типів. Розглянемо деякі з них:

- хмарні сховища даних. Цей тип хмарних середовищ дозволяє користувачам зберігати дані в Інтернеті та отримувати до них доступ з будь-якого пристрою з доступом до Інтернету. Дані можуть бути збережені у форматі текстових документів, відео, аудіо файлів, фотографій тощо. Прикладами таких хмарних сховищ є Google Drive, Dropbox, OneDrive та інші;
- хмарні середовища для спільної роботи. Цей тип хмарних середовищ дозволяє користувачам працювати з даними та документами в режимі онлайн, ділитися ними з іншими користувачами та спільно працювати над ними. Вони забезпечують можливість одночасно редагувати документи, обговорювати зміни та вносити коментарі. Прикладами таких хмарних середовищ є Google Docs, Microsoft Office 365, Zoho Docs та інші;
- хмарні середовища для віддаленого доступу. Цей тип хмарних середовищ дозволяє користувачам отримувати доступ до комп'ютерів, програм та файлів, які знаходяться в іншому місці, наприклад, на робочому комп'ютері у школі або в університеті. За допомогою таких середовищ можна працювати з програмами та даними, які вимагають великої потужності обчислювальної системи або спеціалізованого обладнання. Прикладами таких хмарних середовищ є Amazon Web Services, Google Cloud Platform, Microsoft Azure та інші;
- гібридні хмарні середовища (Hybrid Cloud) поєднують у собі дві або більше моделі хмарного середовища, зазвичай приватну та публічну. Ця модель дозволяє організаціям зберігати і обробляти дані в приватній хмарі, забезпечуючи високий рівень безпеки і контролю над даними, а також використовувати публічну хмару для розширення обчислювальних можливостей, резервного копіювання даних або інших цілей. Гібридні хмарні середовища можуть бути більш складними в управлінні, але вони дозволяють організаціям забезпечити оптимальний баланс між безпекою, ефективністю і вартістю;
- публічні хмарні середовища (Public Cloud) - це модель хмарної обчислювальної інфраструктури, що надається сторонніми постачальниками. При цьому ресурси інфраструктури, такі як обладнання, мережі та засоби зберігання даних, спільно використовуються різними користувачами. Зазвичай публічні хмарні середовища є масштабованими, гнучкими та доступними в будь-який момент. Постачальники послуг зазвичай пропонують широкий спектр послуг, таких як обчислювальна потужність, зберігання даних, бази даних, інструменти аналізу даних та інші.

Хмарні середовища мають безліч переваг для користувачів. Деякі з них наступні:

1. Доступність та мобільність: Хмарні середовища забезпечують користувачам доступ до своїх даних та додатків з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету, що дає можливість працювати навіть під час подорожей або віддаленої роботи. Крім того, багато хмарних сервісів працюють на мобільних платформах, що дозволяє користувачам працювати зі своїми даними на смартфонах та планшетах.
2. Надійність та безпека: Хмарні середовища забезпечують надійний зберігання даних, оскільки вони використовують резервне копіювання та забезпечують захист від втрати даних внаслідок технічних проблем. Багато хмарних сервісів також забезпечують шифрування даних під час передачі, що забезпечує їх безпеку.
3. Економія коштів: Хмарні середовища забезпечують економію коштів, оскільки вони не вимагають купівлі та підтримки обладнання та програмного забезпечення. Замість цього, користувачі платять лише за обсяг використаної послуги, що може бути значно дешевше.
4. Швидкість та продуктивність: Хмарні середовища забезпечують швидкий доступ до

даних та додатків, що дозволяє користувачам ефективно працювати з ними. Багато хмарних сервісів також надають можливість одночасно працювати з документами та співпрацювати з іншими користувачами, що збільшує продуктивність роботи.

Крім того, хмарні середовища можуть зменшити витрати на обладнання та програмне забезпечення. Коли компанії, школи або університети користуються хмарними сервісами, вони не потребують дорогих серверів та інфраструктури для зберігання даних або встановлення та оновлення програмного забезпечення. Замість цього, вони можуть використовувати послуги хмарних провайдерів, які забезпечують необхідну інфраструктуру та програмне забезпечення. Це дозволяє зменшити витрати на обладнання та програмне забезпечення, що може бути особливо корисним для шкіл та університетів з обмеженим бюджетом.

Хмарні технології дають змогу створювати інноваційні методи навчання, розширюють можливості доступу до навчальних матеріалів та дозволяють забезпечувати індивідуальні підходи до кожного здобувача освіти. [1, с. 37].

Висвітливши переваги хмарних середовищ, варто також зазначити недоліки, які можуть виникати при їх використанні. Одним з основних недоліків є залежність від Інтернету. Оскільки все зберігається в хмарі, вам необхідно мати доступ до Інтернету для роботи з даними, що може бути проблемою, якщо ви знаходитесь в області з обмеженим доступом до Інтернету.

Іншою проблемою можуть стати проблеми з безпекою даних. Хоча провайдери хмарних сервісів забезпечують рівень захисту даних, ніхто не може гарантувати повну безпеку. Це може стати проблемою, особливо якщо ви працюєте з конфіденційною інформацією, такою як медичні записи або фінансові документи.

Отже, хмарні середовища стають все більш популярними в сучасному світі і досить широко використовуються в різних галузях, включаючи освіту. Ці технології надають безліч переваг, таких як зменшення витрат на обладнання, підтримку мобільності та доступ до даних з будь-якого місця, забезпечення безпеки даних тощо.

Список використаних джерел:

1. Барнс Т., Майкл Г. Хмарні технології в освіті: монографія. Лондон: University of London, 2019. 78 с.
2. Безпека хмарних служб і технологій. Основні правила. URL: <https://datami.ua/bezpeka-hmarnih-showishh-i-tehnologij-osnovni-pravila/> (дата звернення 23.10.2024).
3. Дуглас Камер. Хмарні технології. Повний огляд: монографія. Каліфорнія: University of California, 2018. 96 с.

Хоруженко Т.А., Панченко М.Р., м. Глухів
e-mail: mashapanchenko70@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. У статті розглядаються особливості формування етнокультурної компетентності старшокласників. Особлива увага звертається на важливість впровадження національних традицій, звичаїв та історії рідного краю в освітній процес. Це є важливим етапом розвитку національної свідомості та культурної ідентичності старшокласників, допомагає підвищити рівень підготовки молоді до активної участі в сучасному багатокультурному суспільстві.

Ключові слова: етнокультурна компетентність, старшокласники.

Abstract. *The article deals with the peculiarities of forming ethno-cultural competence of high school students. Particular attention is paid to the importance of introducing national traditions, customs and history of the native land into the educational process. This is an important stage in the development of the national consciousness and cultural identity of high school students, and helps to increase the level of preparation of young people for active participation in a modern multicultural society.*

Keywords: *ethno-cultural competence, high school students.*

Постановка наукової проблеми. Культура є важливим втіленням духовних, моральних і етичних аспектів розвитку особистості, становлячи невід'ємну частину людського життя. Ключовою характеристикою культури є її національний компонент, що включає етнічні особливості, ідею народності та глибинні витoki, які базуються на рідній мові, історії, народознавстві та етнографії. Формування етнокультурної компетентності є складним і тривалим процесом, який включає не лише набуття знань і вмінь, але й усвідомлення свого місця в національній культурі та її значення для особистого розвитку і взаємодії з іншими культурами.

Недостатній рівень сформованості етнокультурної компетентності підростаючого покоління пояснюється декількома факторами. По-перше, багато вчителів недооцінюють виховну роль гуманітарних предметів у формуванні етнокультурної компетентності учнів. По-друге, брак методичного забезпечення у викладанні цих дисциплін гальмує процес виховання етнокультурної свідомості. По-третє, варто зазначити інформаційні проблеми: у програмах і підручниках з гуманітарних предметів недостатньо уваги приділяється етнокультурному компоненту, що призводить до інформаційного вакууму. Учні не отримують достатньо знань про культуру свого народу та інші етноси, а обмежена кількість матеріалів з етнографії, народознавства та історії рідного краю ускладнює роботу вчителів у формуванні етнокультурної компетентності молоді [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність етнокультурної компетентності досліджували О. Березюк, Ю. Бромлей, О. Гуренко, В. Лісовий, Л. Маєвська, Н. Лисенко та інші. Зокрема Ю. Бромлей виділяв три ключові складові культури: суспільну свідомість, її прояв у поведінці людей та матеріальні результати цієї діяльності, через які культура відображається в житті суспільства, сприяючи гармонійному розвитку людини в межах свого етносу. О. Березюк наголошував на важливих функціях культури: комунікативній, пізнавальній, знаково-символічній та відтворювальній, які допомагають зберігати та передавати етнічні традиції наступним поколінням [1].

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження методів розвитку творчих здібностей старшокласників на уроках технологій. Зокрема, аналізу підлягають методи гри, проєктів, інтерактивного навчання, застосування критичного мислення, спеціальні методи, що моделюють реальну виробничу ситуацію тощо.

Виклад основного матеріалу. Етнокультурна компетентність старшокласників ґрунтується на розумінні структури та функцій етнічної культури. Це інтегративна якість особистості, що включає знання про історію, розвиток і культурну унікальність свого народу, а також цінності, мотиви та вміння. Вона проявляється у практичній діяльності, спрямованій на збереження етнокультурної спадщини, і відіграє важливу роль у міжкультурній взаємодії та толерантності.

Етнокультура тісно пов'язана з людьми та їхнім сприйняттям світу. Вона проявляється в їхній свідомості, діях, традиціях і звичаях, що передаються через покоління. Традиції, звичаї та обряди є стабілізуючим фактором, слугуючи колективною пам'яттю етносу. Вони допомагають зберігати етнічну ідентичність, контролюючи обсяг культурної інформації для відтворення

етносу та рівень етнічних запозичень [2].

Дослідник Р. Бернс, намагаючись виявити зв'язок між традиційними культурними здобутками та умовами людського буття, підкреслював, що ці умови відображаються у мові, звичаях, мистецтві та інших аспектах культури. Традиція відіграє важливу роль у регулюванні не лише кількості інформації, необхідної для відтворення етносу, але й у відсіванні чужорідних компонентів, які не можуть бути інтегровані в національну культуру. Механізм традицій дозволяє культурі зберігати свою самобутність, забезпечуючи стабільність та розвиток етносу, навіть за умов значного впливу інших культур.

Національна культура є унікальним світом, де етнокультурна компетентність виконує ключову роль. Вона забезпечує збереження етнічних ознак навіть у несприятливих умовах. Етнокультура займає центральне місце в національній культурі, адже зберігає сталі форми поведінки, що є частиною багатовікових традицій народу. Ці культурні зразки, вироблені протягом століть, стали невід'ємною частиною національної свідомості та спадщини.

Національна культура не тільки зберігає власні традиції, але й інтегрує здобутки світової культури, збагачуючи її. Етнокультура є ключовим джерелом національної самобутності та духовних цінностей етносу. Як частина гуманітарних знань, вона зосереджена на особливостях культурного життя народу, тісно пов'язана з народною творчістю та фольклором, які відображають як сталі традиції, так і розвиток етнокультурної системи.

Національна культура включає в себе не лише етнічні, але й суспільні аспекти. Це глибоке усвідомлення особою своєї належності до певної держави, почуття громадянської відповідальності, гідності та обов'язку. Вона сприяє розвитку здатності особистості активно відстоювати суспільно-державні інтереси у відповідних соціальних ситуаціях. Введення молодого покоління в систему цінностей суспільства є одним із ключових завдань національної культури, адже це сприяє формуванню громадянської (національної) культури.

Включення елементів громадянської культури в навчальні програми закладів загальної середньої освіти дозволяє створити єдину світоглядну систему, що об'єднує різні науки. Основою будь-якої національної та етнокультури є духовність, яка в освіті відіграє ключову роль, адже сприяє розвитку особистості, розширенню її ерудиції та формуванню свідомого громадянина.

Етнокультурна компетентність старшокласників складається з кількох основних елементів. Перший – це матеріальна культура, яка охоплює народну архітектуру, національне вбрання та творчість. Другий – духовна культура, що включає мову, музику, літературу та інші види мистецтва. Третій елемент – менталітет народу, або його етнопсихологічні риси, що є найскладнішою складовою. Завдяки цим елементам етнокультура виконує свої ключові функції: комунікативну, пізнавальну, знаково-символічну та відтворювальну, що підтримує існування етносу.

Формування етнокультурної компетентності старшокласників у системі загальної середньої освіти базується на впровадженні певної педагогічної системи, яка складається з багатьох взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів. Ця педагогічна система є цілісною та структурованою, її компоненти об'єднані спільною метою, мотивацією та завданнями. Основні елементи цієї компетентності включають особистісний, пізнавальний, операційний та проєктивний компоненти. Особистісний компонент формує культурну свідомість і цінності, пізнавальний спрямований на отримання знань про етнічну культуру. Операційний компонент забезпечує практичне застосування цих знань, а проєктивний – розвиток і прогнозування етнокультурної компетентності на майбутнє.

Дослідниця Н. Лисенко визначає три ключові етапи формування етнокультурної компетентності старшокласників. Ці етапи є важливими для їх становлення, проте навіть після

їх проходження не можна стверджувати, що особистість досягла повної етнокультурної компетентності. Це пояснюється тим, що культура є складним і динамічним явищем, яке постійно розвивається. Пізнати її у всіх деталях неможливо, а етнокультурне середовище також підлягає змінам, що вимагає від особистості постійного оновлення знань та глибшого розуміння навколишньої культури.

Формування етнокультурної компетентності старшокласників триває не лише в школі чи при досягненні певного рівня освіти, а супроводжує людину протягом усього життя. Видатні педагоги визнали, що виховання молоді повинно базуватися на культурно-історичних цінностях нації, а знайомство з культурами інших народів має відбуватися поступово. Такий підхід сприяє глибшому розумінню національної ідентичності та відкриває людину для культурних впливів ззовні.

Висновки. Таким чином, процес формування етнокультурної компетентності старшокласників є надзвичайно складним, оскільки вимагає одночасного розвитку різних аспектів особистості. Вона забезпечує здатність молоді не тільки розуміти й цінувати власну етнокультуру, але й діяти в умовах багатокультурного суспільства, зберігаючи свою етнічну ідентичність і поважаючи культуру інших народів. Для підвищення рівня етнокультурної компетентності старшокласників важливо запровадити глибше вивчення культури, етнографії, народознавства, історії рідного краю та основ формування державного укладу. Це сприятиме глибшому розумінню ними національних цінностей і традицій, а також формуванню національної свідомості, що підвищить етнокультурну компетентність молоді.

Список використаних джерел:

1. Березюк О.С. Педагогічні засади формування етнокультурної компетентності особистості. *Тendenції модернізації національних освітніх систем*: зб. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 158 с.
2. Лісовий В. Етнокультура. Філософський енциклопедичний словник. URL: https://archive.org/stream/filosofskyi_entsyklop/filosofskyi_entsyklop_djvu.txt (дата звернення: 15.01.2023).
3. Маєвська Л.М. Етнокультурне виховання: погляд на проблему. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2005. № 8. С. 95-98.

Шинін О.С., Супрун К.І., Москалюк А.О., м. Вінниця
e-mail: shininaleksander@gmail.com

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ ХУДОЖНІХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ АКВАРЕЛЬНОГО ЖИВОПИСУ

Анотація. У статті обґрунтовано основні аспекти методики навчання акварельного живопису в позашкільних художніх закладах освіти. Розкрито вплив навчання акварелі на розвиток творчих здібностей і естетичних смаків учнів. Проаналізовано особливості організації навчального процесу, зокрема етапи освоєння техніки акварельного живопису, принципи вибору завдань і методів навчання. Наголошено на ролі викладача у створенні сприятливого середовища для самовираження учнів та розвитку їхніх індивідуальних стилів. Зроблено акцент на необхідності поєднання теоретичної підготовки з практичними завданнями, а також важливості розвитку в учнів здатності до самостійної творчої роботи.

Ключові слова: акварельний живопис, художня освіта, позашкільна освіта, методика навчання, техніка акварелі, розвиток творчих здібностей, естетичне виховання.

Annotation. *The article substantiates the main aspects of the teaching method of watercolor painting in extracurricular art educational institutions. The impact of teaching watercolor on the development of students' creative abilities and aesthetic tastes has been revealed. The peculiarities of the organization of the educational process are analyzed, in particular, the stages of mastering the technique of watercolor painting, the principles of choosing tasks and teaching methods. The role of the teacher in creating a favorable environment for self-expression of students and the development of their individual styles is emphasized. Emphasis is placed on the need to combine theoretical training with practical tasks, as well as the importance of developing students' ability to do independent creative work.*

Keywords: *watercolor painting, art education, extracurricular education, teaching method, watercolor technique, development of creative abilities, aesthetic education.*

Акварельний живопис є популярною технікою, яка використовується в позашкільній художній освіті для розвитку естетичних смаків, творчих здібностей та індивідуальності учнів. Доступність матеріалів і можливість швидкого використання базових прийомів робить акварель ідеальним засобом для початкового знайомства з мистецтвом живопису. Навчання акварельного живопису потребує від педагога спеціальних методичних знань, які дозволяють адаптувати освітній процес до індивідуальних особливостей і потреб кожного учня.

Методика навчання акварельного живопису є важливою складовою освітнього процесу в позашкільних художніх закладах освіти. Акварельна техніка пропонує широкі можливості для творчого самовираження та розвитку художніх здібностей. Вид живопису відзначається специфічними особливостями, такими як легкість, прозорість кольору, здатність до створення м'яких переходів і багатшарових ефектів. Однак водночас він вимагає від учнів певної майстерності та володіння базовими технічними прийомами.

Завдання викладача полягає в тому, щоб ознайомити учнів із тонкощами акварельного живопису, адаптуючи освітній процес до їхнього рівня підготовки та індивідуальних особливостей. Викладання акварелі має базуватися на добре розробленій методичній основі, яка враховує не тільки технічні аспекти, а й сприяє розвитку в учнів естетичного мислення та здатності до самостійного творчого мислення. Розглянемо ключові етапи методики навчання акварельного живопису.

Підготовчий етап є фундаментальним у навчанні акварельного живопису, оскільки на цьому етапі учні засвоюють необхідні базові знання та навички для подальшої творчої роботи. Учні знайомляться з інструментарієм художника-акварельника та опановують основні технічні прийоми роботи з аквареллю. Правильне розуміння властивостей матеріалів і засвоєння базової техніки роботи з водою, зокрема створення прозорості та нашарування кольорів, є важливим у формуванні майстерності з акварельного живопису. Без цих фундаментальних знань і навичок неможливо досягти якісних результатів у подальшій художній практиці.

Етап навчання базових технік в акварельному живописі передбачає опанування фундаментальними методами роботи з фарбами. Засвоєння різних технік нанесення фарби («вологе на вологе», «сухе на вологе», «мокре на сухе») дає учням необхідний інструментарій для створення різноманітних художніх ефектів і виразності у роботах. Практичне відпрацювання кольорових переходів, градієнтів і текстур формує технічну майстерність й розвиває розуміння можливостей акварельного живопису. Це створює міцну основу для подальшого творчого розвитку та самовираження художника.

Етап розвитку композиційних навичок у навчанні акварельного живопису полягає у формуванні в учнів здатності щодо створення цілісних і гармонійних художніх творів. Опанування основ композиції, що включає роботу з кольоровою гамою, ритмом і гармонією кольорів, дозволяє учням переходити від простого технічного виконання до створення

осмислених художніх робіт. Вивчення методів побудови перспективи, передачі світлотіні та пропорцій розвиває просторове мислення та здатність реалістично відображати об'єкти на площині. Ці навички є необхідними для формування професійного підходу до створення акварельних композицій та розвитку індивідуального художнього стилю.

Етап практичних вправ і створення самостійних робіт забезпечує безпосереднє застосування набутих знань і навичок на практиці. Виконання різноманітних завдань – від натюрмортів до портретів – дозволяє учням експериментувати з вищими жанрами та вдосконалювати технічну майстерність. Робота над унікальними композиціями стимулює розвиток творчого мислення та формує авторський підхід до створення художніх творів. Цей практичний досвід є незамінним для розвитку власного художнього стилю та становлення учня як самостійного митця, здатного втілювати свої творчі задуми в акварельному живописі.

Етап корекції та індивідуальної підтримки відіграє важливу роль у навчанні акварельного живопису, оскільки забезпечує якісний розвиток художніх навичок учнів. Постійний зворотний зв'язок між викладачем та учнями допомагає учням своєчасно виявляти та виправляти технічні помилки, розуміти способи і напрями вдосконалення своєї майстерності. Індивідуальний підхід у корекції техніки та роботі над деталями сприяє формуванню унікального художнього почерку кожного учня. Така персоналізована підтримка є необхідною умовою для особистісного творчого зростання та розвитку впевненості у власних художніх здібностях.

Для ефективного засвоєння техніки акварельного живопису в позашкільних художніх закладах освіти можна використовувати різноманітні методичні прийоми та форми роботи, які забезпечують інтерактивність, розвиток творчого мислення та інтересу учнів до процесу навчання.

Інтерактивність є ключовим елементом у навчанні акварелі, оскільки вона дозволяє учням практикувати навички та виявляти власні підходи до творчості через живе спілкування та активну взаємодію з однолітками та викладачем. До інтерактивних методів можемо віднести:

- ігрові завдання, які допомагають учням засвоїти базову техніку в цікавій і ненав'язливій формі. Наприклад, гра «Колірний калейдоскоп» пропонує учням малювати композицію, використовуючи лише обмежену кількість кольорів, або створювати кольорові комбінації за заданими параметрами. Це розвиває в учнів відчуття кольору і гармонії;
- групові вправи. Спільні творчі завдання заохочують співпрацю та обмін ідеями, що допомагають учням краще розуміти технічні аспекти роботи з аквареллю. Наприклад, групове створення великої картини, де кожен учень працює над окремим фрагментом композиції, дозволяє поєднувати індивідуальні стилі в одній цілі;
- обговорення та рецензування. Після виконання завдання учні діляться своїми враженнями та обговорюють, що у них вдалося найкраще, а над чим ще варто працювати. Це формує критичне мислення, розвиває здатність аналізувати свою роботу та роботу однолітків, а також навчає конструктивного підходу.

Демонстраційна техніка є методом навчання, який дозволяє учням побачити послідовність дій і технічні нюанси виконання акварельного живопису на прикладі роботи викладача. До її різновидів можемо віднести:

- показ техніки в режимі реального часу. Викладач демонструє, як використовувати пензлі різної жорсткості, створювати градієнти, вирівнювати кольори, контролювати кількість води для досягнення бажаних ефектів. Наприклад, у техніці «вологе на вологе» учні можуть спостерігати, як фарби змішуються одночасно на мокрому папері, створюючи м'які переходи і розмиті контури;

- пояснення технічних прийомів. Викладач пояснює значення кожного кроку, від підготовки паперу до завершального шару фарби. Наприклад, він пояснює, як при використанні техніки «сухе на мокро» можна створити контрастні та чіткі деталі, показуючи, як вмілий розподіл вологи на папері впливає на кінцевий результат;

- аналіз помилок і корекція. Викладач на прикладі власних робіт або робіт учнів демонструє типові помилки у виконанні акварельного живопису та способи їх виправлення. Це дозволяє учням краще розуміти процес навчання та уникати подібних помилок у майбутньому.

Знайомство з творчістю відомих акварелістів дає можливість учням глибше усвідомити художній потенціал акварелі та можливості її використання для витворення індивідуального стилю:

- огляд біографії і творчого шляху відомих акварелістів. Учні вивчають, як відомі художники використовували акварель для передачі світла, простору та атмосфери у своїх роботах. Це надихає на самостійні експерименти з кольорами та техніками;

- аналіз картин. Розгляд конкретних робіт акварелістів дають змогу учням розібратися в композиційних прийомах, світлотіні, ритмі, стилі та манері виконання. Викладач пропонує учням виділити основні елементи на обраних роботах, а також обговорити, як ті чи інші ефекти досягаються завдяки акварелі;

- інтерпретація стилів. Учні роблять спроби інтерпретувати стилі та техніку акварелістів, створюючи власні роботи за мотивами побаченого. Це дозволяє їм не лише створити кращу техніку, а й розвинути власний художній почерк, експериментуючи з ефективними підходами.

Такі методичні прийоми створюють сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей учнів, стимулюють їх до експериментів, самостійного мислення та формування індивідуального стилю.

У навчанні акварельного живопису викладач виконує комплексну роль, він не лише передає знання, а й сприяє розвитку індивідуальних здібностей, самовираження та естетичних цінностей учнів. Роль викладача багатогранна та включає функції викладача, наставника, порадики й модератора творчого процесу.

Методика навчання акварельного живопису в позашкільних художніх закладах освіти передбачає інтеграцію базових технік, композиційних принципів та індивідуальної підтримки, що забезпечують розвиток творчих здібностей і самовираження учнів. Навчання акварельного живопису сприяє особистісному і художньому зростанню, допомагаючи учням розвивати естетичні смаки та індивідуальність.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Висоцька О.В., Возна О.А. Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва під час навчання академічного рисунка. *Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference* (November 18-20, 2020). BoScience Publisher. Boston, USA. 2020. Pp. 549-557.

2. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.

3. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.

4. Марущак О.В., Довженко М.В., Івахова А.А., Лебідь С.О., Мудрак Н.В. Живописні етюди у формуванні професійної компетентності майбутніх художників декоративного мистецтва. *International scientific innovations in human life*. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House (May 11-13, 2022). Manchester, United Kingdom. 2022. Pp. 545-554.

5. Шинін О.С., Вусик Н.В., Жижко Н.О. Світові тенденції акварельного живопису. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 3. С. 117-127.

6. Шинін О.С., Марущак О.В., Жижко Н.О., Ільченко О.М., Тарановська Н.В. Виховання у майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва художнього сприйняття: психолого-педагогічний контекст. *Fundamental and applied research in the modern world*. Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference (January 20-22, 2021) BoScience Publisher, Boston, USA. 2021. Pp. 970-979.

Голінська Т.М., м. Вінниця
e-mail: tgolinska71@gmail.com
Пашковська Т.О., м. Херсон

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто актуальну проблему розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку. Проаналізовано теоретичні підходи до розуміння сутності художньо-творчих здібностей та особливості їх формування в дошкільному віці. Висвітлено основні компоненти та показники художньо-творчих здібностей. Обґрунтовано важливість дошкільного віку як сензитивного періоду для розвитку творчого потенціалу особистості. Розкрито роль природи, мистецтва та педагогічного супроводу у процесі формування художньо-творчих здібностей дошкільників. Наголошено про необхідність створення сприятливого середовища та забезпечення цілеспрямованого педагогічного впливу для успішного розвитку художньо-творчих здібностей дітей у закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: художньо-творчі здібності, діти дошкільного віку, творчі якості, інтелектуальна діяльність, мистецтво, оригінальність, фантазія, художній образ, творча активність, креативність, навчання.

Annotation. The article deals with the actual problem of the development of artistic and creative abilities of preschool children. Theoretical approaches to understanding the essence of artistic and creative abilities and peculiarities of their formation in preschool age are analyzed. The main components and indicators of artistic and creative abilities are highlighted. The importance of preschool age as a sensitive period for the development of a person's creative potential is substantiated. The role of nature, art and pedagogical support in the process of forming the artistic and creative abilities of preschoolers is revealed. The need to create a favorable environment and ensure targeted pedagogical influence for the successful development of children's artistic and creative abilities in preschool education institutions is emphasized.

Keywords: artistic and creative abilities, children of preschool age, creative qualities, intellectual activity, art, originality, fantasy, artistic image, creative activity, creativity, learning.

Необхідність розвитку художньо-творчих здібностей у дітей дошкільного віку обговорюється і описується досить давно. Розроблені освітні програми і технології, які спрямовані на цілеспрямоване досягнення цієї мети у програмі. Завдяки часу проблема розвитку художньо-творчих здібностей здобувачів дошкільного віку істотно змінилася. Так, за останнє десятиліття педагоги-практики помітили, що «здобувачі дошкільного віку все більше відрізняються від своїх однолітків, у своїх працях зазначають І. Песталоцці, Я. Коменський,

М. Монтессорі, В. Сухомлинський, і навіть тих дітей, які відвідували дошкільний освітній заклад в кінці минулого століття» [1, с. 37].

Низка науковців пов'язують здібності з художньо-творчого розвитку у здобувачів дошкільного віку з появою символів, розвитком здатності до перевтілення (Н. Веракса, Н. Поддьяков, І. Смолярчук та інші науковці). Перевтілення в мистецтві відбувається в різних видах художньої діяльності дітей – у грі, будівництві, малюванні, ліпленні, конструюванні та в аплікації. Завдяки цьому здобувачі дошкільного віку набувають низку різних творчих якостей, що характеризують їх як творців. Це жвавість, неповторність, динамічність у застосуванні вже відомих нетрадиційних художніх прийомів роботи, у засвоєнні матеріалу, у пошуку нестандартних рішень поставлених завдань та цілей, у використанні різноманітних видів художніх перетворень» [11, с. 98].

На сьогодні проблема художньо-творчого розвитку здобувачів дошкільного віку хвилює фахівців різних галузей: вихователів, педагогів, психологів та ін. Адже вміння сприймати прекрасне в навколишньому світі допомагає мистецтво, яке є важливою умовою художньо-творчого розвитку особистості.

Дослідник який відмітив В. Давидов, необхідно розвивати художню творчість здобувачів дошкільного віку, використовуючи засоби, що сприяють розвитку їхньої уяви [6, с. 33].

Водночас, А. Запорожець підкреслював, що педагог при виборі засобів має враховувати новизну продукту, його оригінальність, варіативність рішень, емоційні прояви в процесі діяльності та інтелектуальної діяльності дітей дошкільного віку [10, с. 156].

Здобувач дошкільного віку може проявляти художньо-творчі здібності в різних видах образотворчої діяльності: пізнавальній, ігровій, мовній, художній та інше.

Під час художньо-творчої діяльності здобувач розвиває у собі самостійність, фантазування, мислення, уяву, а також активізує її пізнавальний інтерес, формує емоційно-позитивне ставлення до процесу навчання цієї діяльності, що сприяє ефективному художньо-творчому розвитку.

Розвиток художньо-творчих здібностей – це творчий процес, спрямований на формування творчої особистості, здатної відчувати, сприймати, оцінювати всесвіт прекрасного і створювати художні цінності.

Це не проста справа, яка потребує багато часу та зусиль. Але коли ми на власні очі побачимо досягнення плоди нашої праці, а саме результати нашої праці продуктивної діяльності дитини дошкільної освіти, пишаємось нашою гордістю яка не буде меж. Насамперед розвиток художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку – це «повсякденна праця» у цілому [2, с. 70].

Великою проблемою у суспільстві є потреба в творчих особистостях, здатних активно діяти в мистецтві, нестандартно мислити та креативно знаходити оригінальні рішення всіх життєвих проблем.

Для розвитку художньо-творчих здібностей у дітей дошкільного віку потрібні певні фактори діяльності:

- спадковість у формі психофізіологічних схильностей дітей дошкільного віку;
- творче середовище, що розвивається в дошкільному віці;
- різноманітна творча діяльність в дошкільному віці;
- цілеспрямоване навчання методам цієї діяльності в дошкільній освіті;
- можливість розвиватися в різних видах образотворчої діяльності, в якому є потреба та інтерес творити [5, с. 96].

Успішність здобувачів дошкільного віку безпосередньо залежить від того, як часто вона

використовує свої навички в мистецтві. Деякі здобувачі дошкільного віку розвивають свій художньо-творчий потенціал за допомогою та під загальним керівництвом дорослих, тоді як інші можуть ніколи не знати про їх існування.

У результаті художньо-творчої діяльності здобувач дошкільної освіти створює щось нове й оригінальне, проявляє свою фантастичні здібності, реалізує та створює свій задум і самостійно переробляє та знаходить спосіб його реалізації [9, с. 24].

Науковець Г. Вахітов запровадив модель, яка дозволяє виокремити такі складові художньо-творчих здібностей особистості:

- мотиваційно-творча спрямованість здобувачів та активність особистості в цілому;
- загальні властивості особистості, що сприяють художньо-творчій діяльності здобувача;
- евристичні, вербально-творчі здібності особистості здобувачів дошкільної освіти;
- результативність художньо-творчої діяльності здобувачів [4, с. 8].

Дослідниця Г. Сухорукова в своїх працях виокремила такі компоненти, що характеризують креативність: пластичність в роботі (здатність застосовувати багаторазові рішення), мобільність в групі (здатність швидко переходити від одного аспекту проблеми до іншого, не зупиняючись на одній точці зору), оригінальність в роботі (створення несподіваного, непередбачуваного рішення) [17, с. 69].

Український психолог Т. Дев'ятова визначила такі показники художньої діяльності:

- потік ідей (кількість ідей в одиницю часу);
- гнучкість мислення та креативність (здатність переключатися з одного завдання на інше);
- оригінальність (здатність висувати нові, нестандартні ідеї);
- допитливість (інтерес до навколишнього всесвіту);
- фантазія (повна відірваність відповіді від реальності за наявності логічного зв'язку між стимулом і відповіддю);
- завершеність (здатність надати вашому «виробу» завершений вигляд) [8, с. 96].

Дослідниця Г. Сухорукова у своїх працях виокремила такі показники творчих здібностей: легкість в роботі – швидкість виконання завдання, гнучкість в роботі – перемикання від одного об'єкта до іншого, оригінальність в роботі – мінімальна частота появи заданої відповіді в однорідній групі та опрацювання завдань – повнота.

При цьому підході критерієм креативності є не якість результату, а властивості та процеси, які активізують художньо-творчу продуктивність у мистецтві:

- хід думок;
- гнучкість;
- оригінальність;
- розроблення завдань [17, с. 89].

На думку Є. Котової, найвищий рівень творчих досягнень можливий при поєднанні трьох факторів: художньо-творчих здібностей, творчих навичок і творчої мотивації в мистецтві [12, с. 78].

Зазначимо показники художньо-творчого розвитку за методиками Т. Казакова та І. Ликова:

- засоби виразності: а) колір, колірна гамма; б). дизайн; в). композиція;
- практичні навички в композиції (оволодіння різними матеріалами та інструментами для створення художнього образу);
- зміст креслення;

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

- жанри та види (натюрморт, портрет, анімалістичний жанр, батальний жанр та інші види);
- декор, відповідний темі (концепції);
- художній образ [13].

Аналізуючи вищевикладене, можна виокремити основні показники художньо-творчих здібностей, за умов стимулювання яких підвищується потенціал естетичної художньо-творчої активності здобувачі дошкільного віку:

- здатність фантазувати та втілювати свої фантазії в житті;
- творча активність здобувачів-дошкільників, їх зацікавленість у підвищенні художнього рівня своїх творчих здібностей;
- евристичні навички – навички вербальної творчості здобувачів-дошкільників,
- легкість, швидкість виконання поставлених завдань;
- гнучкість, мобільність у роботі (швидкий перехід від одного об'єкту роботи до іншого);
- оригінальність у роботі (генерування несподіваних, нетривіальних, невірних рішень);
- завершеність у роботі (можливість вдосконалити свій власний «продукт»).

Творчі нахили, створені у здобувачів дошкільного віку, найчастіше проявляються в одному аспекті, в одному виді творчості (образотворча діяльність, ліплення, словесна творчість тощо). Креативність як особистісна характеристика проявляється головним чином у тому, що людина проявляє креативність у всіх видах художньої діяльності [18, с. 289].

У психолого-педагогічній літературі термін «креативність» найчастіше асоціюється з поняттям оригінальності і розглядається як особистісна якість.

Як стверджував Я. Пономарьов, який досліджував феномен креативності, розглядає її як «здатність знаходити нові шляхи вирішення різних проблем і їх представлення» [16, с. 58].

Характеризуючи креативність, «він вказує на проблему вмінь і розглядає у свої дослідженнях креативність як процес перетворення знань, а також загальну творчу здатність» [16, с. 92].

Креативність є одним із критеріїв креативності, який забезпечує можливість успішної адаптації особистості до мінливих реалій життя та надає творчого характеру навчанню, праці та відпочинку. «Спеціальні дослідження у практичному досвіді переконливо показали, що найбільш чутливим періодом для художньо-творчого розвитку є дошкільний вік» [15, с. 57].

Говорячи про формування художньо-творчих здібностей, необхідно знати, з якого віку дитині слід починати розвивати творчі здібності. Психологи зазначають різні періоди часу від півтора до п'яти років. Існує також гіпотеза, що розвивати художньо-творчі здібності у дітей дошкільного віку потрібно з самого раннього віку. З дитинства у дітей дошкільного віку проявляється схильність до якоїсь художньої діяльності. Здобувач відчуває у собі радість і задоволення від прекрасного. Чим більше здобувач займається улюбленою справою, тим більше їй хочеться цим займатися. Також його цікавить не результат, а сам процес, але найбільш інтенсивно і яскраво починають розвиватися навички в дошкільному віці, формується пізнання дійсності, наочно-образне мислення, сприйняття, образна пам'ять і уява та інше.

Розвиток художньо-творчих здібностей тісно пов'язаний з рівнем розвитку інтелекту у дітей дошкільного віку, особливо мислення та уяви. Дошкільний вік є чутливою фазою для розвитку всіх пізнавальних процесів, тобто як мислення, так і творчої уяви в мистецтві [15, с. 79].

Дитинство з психологічної точки зору є найбільш чутливим періодом для розвитку художньо-творчих здібностей, оскільки здобувачі дошкільного віку в цьому віці надзвичайно

проникливі та мають велике бажання пізнавати навколишній світ. Саме природа дає можливість для здобувачів дошкільного віку отримати багатий емоційний досвід у розвитку художньо-творчих здібностей – пробуджувати емоції та ставлення до неї. Розвиток у дітей естетичних смаків та емоційного ставлення до краси природи допомагає їм стати вище, багатше, уважніше.

В дошкільному віці прививаються основи краси, в тому числі ставлення до навколишнього світу, до природи і мистецтва. Заклад дошкільної освіти є першим ступенем системи безперервної освіти і сходиною у розвитку, тому цей період є основою для формування світогляду та відкриває великі можливості для розвитку художньо-творчих здібностей та інтересу до світу природи. У процесі пробудження і розвитку емоційного сприйняття краси природи, її колоритності важливу роль відіграє ставлення вихователів та батьків до чарівної природи. Увага, підтримка і схвалення дорослих сприяють розвитку захоплення і успішності діяльності.

Про пробудження інтересу до чарівності природи у здобувачів дошкільної освіти ми можемо судити за такими ознаками прояву художньо-творчої активності: запитання здобувачів, участь у дискусіях, спостереження під час прогулянок, активне використання знань і вмінь у дітей [14, с. 44].

Працюючи зі здобувачами дошкільної освіти, вихователь повинен продіагностувати та знати про їхні вікові особливості. У здобувачів цього віку велика тяга до творчості та самостійності. Малеча прагне до нових відкриттів в мистецтві, експериментувати та знати про навколишній світ. І цей інтерес пізнання спонукає дитину творити щось нове. А викладачі та батьки допоможуть розширити їхній кругозір, дитячий досвід, надаючи дітям знання, заохочуючи їх допитливість і залучаючи до різноманітних видів образотворчої діяльності. А накопичені знання та уміння є основою їхньої майбутньої художньо-творчої діяльності [7, с. 37].

Художньо-творча діяльність приваблює дошкільнят, які відчували радість своїх перших відчуттів мислити, творити, хоч і маленьких, але відкриттів, і почуття задоволення від своїх нових робіт, творінь тощо. Водночас актуальності набуває одна із найскладніших проблем – проблема взаємодії художньо-творчого процесу з емоційним розвитком дітей дошкільного віку. Яскраві емоції стають основою для формування у здобувачів дошкільного віку гострої потреби не тільки в кінцевому продукті художньої творчості, а головне в певній мірі здійснення самого цього процесу, незалежно від вирішення поставлених завдань.

За характером художньої творчості дітей можна судити про їх цілесприйняття навколишньої дійсності, про особливості мислення, уяви, пам'яті, фантазування та інтелектуальних здібностей [3, с. 33].

Виховуючи дітей дошкільного віку в мистецтві за допомогою природи ми маємо прагнути пробудити в душі кожної дитини потяг до краси природи. Знайомите дитину з природою необхідно з раннього віку, якомога раніше, з дошкільного віку і виховувати її не вдома як глядача і слухача, а як активного творця всесвіту, найчарівнішого, прекрасного всесвіту [3, с. 50].

Отже, емоційна насиченість процесу художньої творчості здобувачів дошкільного віку приведе до посиленого естетичного розвитку, нових мотивів естетичної діяльності дошкільнят, які перебудовують мотиваційно-емоційну сферу здобувача, а в кінцевому результаті сприяють і формують евристичні структурні складові особистості. Здатності до художньо-творчої діяльності виникають у здобувача дуже рано, проте їх потрібно розвивати, вони не розвиваються сам по собі, а потребують особливої уваги вихователів закладів дошкільної освіти й батьків.

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Список використаних джерел:

1. Авер'янова Є.А. Розвиток творчого потенціалу особистості дошкільника: аналіз методик. *Проблеми та перспективи розвитку освіти*. 2014. № 27. С. 37-41.
2. Алієва М.Г. Розвиток креативності вихованців дошкільної освітньої організації. *Педагогічний вісник. Педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 70-77.
3. Богуш А.М. Духовність у вимірі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2013. № 9. С. 33-59.
4. Вахітова Г.Х. Теоретична основа та організаційно-педагогічні умови розвитку творчих здібностей дошкільнят: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Г.Х. Вахітова. Одеса, 2000. С. 8.
5. Возна Л., Максименко О., Овчаренко Л., Руханська Л., Самсін В. та ін. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2017, С.96.
6. Давидов В.В. Теорія навчання. Чернівці: ІНТОР, 1996. С. 33.
7. Двоглазова І.Ю., Бочагаєва І.Д., Блохіна Є.В. Проектна діяльність екологічного змісту у соціальному розвитку сучасного дошкільника. *Дошкільник. Методика та практика виховання та навчання*. 2017. № 4. С. 37-43.
8. Дев'ятова Т.Н. Етапи діагностування навичок взаємодопомоги у колективній творчості старших дошкільнят. *Моніторинг якості освіти в період дитинства*: зб. наук. ст. Одеса, 2005. Вип. 3. С. 96.
9. Дибіна О.В. Заняття з ознайомлення з навколишнім світом середній групі дитячого садка: конспекти занять. Харків: МОЗАІКА-СИНТЕЗ, 2010. С. 24.
10. Запорожець А.В. Вибрані психологічні праці: в 2 т. К.: Педагогіка, 1986. Т. 1: Психічне розвиток дитини. С. 156.
11. Йохвідов В.В., Веселова У.Р. Педагогіка: лекції для студентів: навч. посіб. Одеса: Синтез, 2015. Ч. 1. С. 98.
12. Котова Є.В., Кузнецова С.В., Романова Т.А. Розвиток творчих здібностей дошкільнят: метод. посібник. Луцьк: Сфера, 2010. С. 78.
13. Ликова І.А. Екопластика як дитяче мистецтво у співтворчості з природою. *Управління дошкільною освітньою установою*. 2017. № 7. С. 70-83.
14. Любімова Т.Г. Розвиваємо творчу активність: ігри та вправи для дітей та дорослих. Чобоксари: Гроссо, 1996. С. 44.
15. Озерова О.Є. Розвиток творчого мислення та уяви у дітей: ігри та вправи. Суми: Фенікс, 2005. С. 57, 79.
16. Пономарьов Я.А. Психологія творчості: загальна, диференціальна, прикладна. Київ: Наука, 1990. С. 58-92.
17. Сухорукова Г.В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. К.: Видавничий дім слово «Слово», 2010. С. 69-89. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/%D0%93_%D0%92_%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%88%D1%96_%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9E%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%B7_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%8E.pdf
18. Хупавцева Н.О. Актуальні проблеми дослідження творчого мислення особистості. *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості*: зб. наук. праць / за ред. В.О. Моляко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. Т. 12. Вип. 7. С. 289-296.

Соловей В.В., Ладанюк М.В., Хуан Чжічунь, м. Вінниця
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

ДУХОВНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГОНЧАРНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті висвітлено особливості духовно-естетичного виховання учнів у позашкільних закладах освіти через залучення до гончарного мистецтва. Проаналізовано історичні, культурні та педагогічні аспекти використання гончарної справи як ефективного інструменту розвитку духовних та естетичних якостей особистості. Особливу увагу приділено ролі гончарного мистецтва у формуванні творчих здібностей, культурної ідентичності та духовного самовираження учнів.

Ключові слова: духовно-естетичне виховання, гончарне мистецтво, позашкільна освіта, творчість, культурна ідентичність.

Annotation. The article highlights the peculiarities of the spiritual and aesthetic education of students in out-of-school educational institutions through involvement in pottery art. The historical, cultural and pedagogical aspects of the use of pottery as an effective tool for the development of spiritual and aesthetic qualities of a person are analyzed. Special attention is paid to the role of pottery in the formation of creative abilities, cultural identity and spiritual self-expression of students.

Keywords: spiritual and aesthetic education, pottery art, extracurricular education, creativity, cultural identity.

Духовно-естетичне виховання учнів у позашкільних закладах освіти є важливою складовою формування гармонійної, творчої та культурно розвиненої особистості. Одним з потужних засобів духовно-естетичного виховання є залучення дітей до традиційних видів народної творчості, зокрема до гончарного мистецтва, «яке дисциплінує, привчає до створення естетичного, духовного, культурного та освітньо-виховного середовища» [4, с. 221].

Гончарство як вид декоративно-ужиткового мистецтва має давні історичні корені, що дозволяє учням не тільки розвивати художні навички, а й пізнавати культурну спадщину свого народу. Через створення виробів із глини діти не лише розвивають дрібну моторику і художнє мислення, а й долучаються до процесів самопізнання і самовираження.

Під час навчання гончарства використовується ручна праця, яка є основою процесу мислення; ключом до розуміння технічних засобів і використання їх у діяльності; формує базові практичні уміння, необхідність яких виявляється у виконанні щоденних дій; формує виховні цінності, що втілюються у характері людини; розвиває креативність. Вона уможливорює ґрунтовне ознайомлення з матеріалами, розвиває практичні вміння, створює умови для винахідливості й стимулює ініціативність, а це сприяє розвитку самостійної діяльності та мислення. Вона також є фундаментом і сутністю творчості [3, с. 70-71].

Гончарне мистецтво, завдяки своїй культурній глибині, слугує важливим засобом духовного виховання учнів. Робота з глиною має особливий символізм, адже цей матеріал втілює зв'язок між природою та людиною, а сам процес творчості дозволяє учням заглиблюватися у внутрішній світ і розвивати емоційну чутливість. Під час створення гончарних виробів учні навчаються терпінню, уважності та відповідальності за результат своєї праці. Ці якості є важливими складовими духовного виховання, що допомагають формувати у молоді цінності, пов'язані з працею, творчістю та самовдосконаленням.

Естетичне виховання спрямоване на розвиток здатності сприймати й творити прекрасне у навколишньому світі. Гончарство як вид мистецтва дозволяє учням розвивати естетичне сприйняття через процес формування художніх образів. Під час роботи з глиною діти оволодівають навичками композиції, кольорознавства та відчуття форми, що сприяє розвитку

їхніх художніх здібностей. Крім того, гончарне мистецтво дозволяє пізнавати різні стилі та техніки, що збагачує естетичний світогляд учнів та розширює їхні творчі горизонти.

Залучення до гончарного мистецтва сприяє формуванню культурної ідентичності учнів. Гончарство має глибокі історичні корені в культурі багатьох народів, не є винятком й українська культура. Через ознайомлення з традиціями та техніками народного мистецтва діти навчаються цінувати культурну спадщину, розуміти її значення і місце в сучасному світі. Використання гончарства як методу виховання сприяє тому, що в учнів розвивають почуття належності до національної культури, а також формується глибше розуміння власної ролі у збереженні та розвитку традицій [4, с. 223].

Гончарне мистецтво є потужним засобом розвитку творчих здібностей учнів. Під час занять діти отримують можливість вільно експериментувати з формою, текстурою та кольором, що сприяє розвитку їхнього художнього мислення та уяви. Важливим аспектом цього процесу є індивідуальний підхід до кожного учня, що дозволяє враховувати його особисті інтереси та здібності. Гончарне мистецтво допомагає учням розкрити свій творчий потенціал та реалізувати його у власних унікальних виробках.

Заняття гончарним мистецтвом мають глибокий вплив на психологічний розвиток дитини. Робота з глиною сприяє зниженню стресу. Такий підхід допоможе зняти емоційну напругу, підвищити впевненість у власних силах, а також покращити емоційний стан учня. Психологи відзначають, що через гончарство учні можуть виражати почуття і думки, що позитивно впливає на формування їх емоційної саморегуляції.

У позашкільних закладах освіти гончарне мистецтво виступає не лише як засіб творчого розвитку, а й як інструмент педагогічного впливу. Використання гончарства в освітньому процесі сприяє розвитку комунікативних навичок, взаємодії в колективі та відповідальності за спільну роботу. Під час занять учні не лише працюють над індивідуальними проєктами, а й беруть участь у спільних творчих заходах, що сприяє розвитку вміння працювати в команді, обмінюватися ідеями та допомагати один одному. Це має важливе значення для формування соціальних навичок та адаптації учнів до колективної діяльності.

Педагог виступає наставником, який не тільки навчає технічних аспектів гончарської діяльності, а й підтримує інтерес і мотивацію учнів до творчості. Важливо, щоб викладач стимулював креативність, самостійність, допомагав розкрити внутрішній потенціал кожного учня та надавав можливість реалізувати себе. Педагог має бути прикладом духовності та естетичного сприйняття світу, що передається учням у процесі їх творчого становлення.

Отже, гончарне мистецтво є ефективним засобом духовно-естетичного виховання учнів у позашкільних закладах освіти. Завдяки своїй глибинній культурній сутності, цей вид мистецтва дозволяє дітям розвивати не лише художні здібності, а й духовні якості, такі як терпіння, уважність та відповідальність. Заняття гончарством сприяють формуванню культурної ідентичності, естетичного світогляду та творчого потенціалу учнів, а також розвивають важливі соціальні навички. У поєднанні з педагогічними методиками, гончарне мистецтво стає важливим інструментом всебічного розвитку особистості, що є актуальним у сучасній системі позашкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Бабчук Ю.М., Чадюк Г.Ф., Крот О.А., Кузнець Ю.О. Декоративне керамічне панно в дизайні інтер'єру. *Science and society: modern trends in a changing world*. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Vienna, Austria. 2024. Pp. 441-445.
2. Зубань В.М. Педагогічні умови формування духовного здоров'я учнівської молоді засобами гончарного мистецтва. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків, 2012. Вип. XXX. С. 64-74.
3. Марущак О.В., Савчук І.В. Формування духовно-матеріальної культури учнів старшої школи

засобами гончарства. *Science, research, development. Pedagogy.* (30.03.2018-31.03.2018). Warszawa: 2018. Т. 3. С. 69-72.

4. Марущак О.В., Савчук І.В., Бойчук С.О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 221-225.

5. Соловей В.В. Місце барської кераміки у гончарній спадщині України. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 48. Том 2. С. 66-71.

6. Соловей В.В., Миколишена Б.О., Русавська Ю.О. Види трипільської кераміки. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 217-220.

Голінська Т.М., м. Вінниця
e-mail: tgolinska71@gmail.com
Штефук К.В., м. Херсон

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті досліджено феномен творчої уяви та її роль у розвитку дітей дошкільного віку. Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття художньої та творчої уяви, представлені в роботах провідних психологів і педагогів. Розглянуто основні види та характеристики уяви, її функції та закономірності розвитку в дошкільному віці. Висвітлено прийоми та механізми формування творчої уяви. Особливу увагу приділено віковим особливостям розвитку у дітей від трьох до семи років. Обґрунтовано значення художньо-творчої уяви для пізнавального та емоційного розвитку дошкільників. Підкреслено забезпечення цілеспрямованого педагогічного впливу на розвиток творчої активності дітей дошкільного віку через залучення їх до різних видів творчої діяльності.

Ключові слова: фантастичний прогрес, естетичне уявлення, здобувачі дошкільної освіти, художня уява, художньо-творча уява, професійна діяльність, людські думки, фантазія, емоції.

Annotation. The article examines the phenomenon of creative imagination and its role in the development of preschool children. The scientific approaches to defining the concept of artistic and creative imagination, presented in the works of leading psychologists and teachers, are analyzed. The main types and characteristics of imagination, its functions and patterns of development in preschool age are considered. Techniques and mechanisms of formation of creative imagination are highlighted. Special attention is paid to the age-specific features of development in children from three to seven years old. The importance of artistic and creative imagination for the cognitive and emotional development of preschoolers is substantiated. Ensuring purposeful pedagogical influence on the development of creative activity of preschool children through their involvement in various types of creative activity is emphasized.

Keywords: fantastic progress, aesthetic representation, preschoolers, artistic imagination, artistically creative imagination, professional activity, human thoughts, fantasy, emotions.

Велику роль у житті здобувачів дошкільної освіти відіграє творча уява, яка в цьому дошкільному віці дуже інтенсивна та жвава. Як наголошує науковець О. Д'яченко, творча особистість є одним із найважливіших педагогічних завдань на сучасному етапі. Процес розвитку творчої особистості слід починати з дошкільного віку, оскільки здатність до художньої творчості є специфічною рисою особистості і дає змогу не лише використовувати дійсність, а й змінювати її. У дошкільному віці цю проблему можна вирішити, розвиваючи у

здобувачів творчу уяву [3, с. 56].

Процес уяви є предметом численних психолого-педагогічних досліджень у вітчизняній і зарубіжній науці. Вчені досліджували психолого-педагогічні основи розвитку творчої уяви дітей та визначали, як різні види здобуватської діяльності впливають на розвиток творчого потенціалу здобувача. Творча уява – це досить складний психічний процес.

Творча уява – це самостійне створення нових образів, яке включається в процес творчої діяльності, тобто діяльність, яка зрештою виробляє унікальні та цінні продукти. Така уява присутня в кожній діяльності та поведінці здобувача.

За визначенням Л. Виготського, уява – це розумовий процес, що включає в себе створення художніх уявлень внаслідок перероблення отриманих результатів [6, с. 45].

Науковець Г. Сорокін у своїх працях визначив такі види художніх уявлень:

- розважальні за описом, розповіддю, зображенням, схемою, символами;
- творча уява – створення абсолютно нових, оригінальних образів, яких раніше взагалі не було;
- мрія – це особлива форма уявлень, що поєднує уявлення про високу якість життя в майбутньому [13, с. 58].

Психологи А. Брушлінський, А. Люблінська, В. Мухіна та А. Петровський виокремили такі характеристики художньої уявленості:

- пасивна уява – задовольняє велику кількість індивідуальних потреб, часто навіть несвідомих, що задовольняються в її образах. При цьому уява замінює діяльність, тому людина відмовляється від будь-якої діяльності;
- активна уява – спрямована на самовирішення творчих проблем. Вона стимулює і керує кожне завдання, яке призначається зусиллям людської волі і підлягає вільному контролю [1; 7; 8; 10].

О. Соловійова виокремила такі види уяви:

1. Репродуктивна уява – конструювання в людини ґрунтується на створенні образів предметів, явищ, що існують у дійсності, або відтворенні зорового чи мисленнєвого образу на основі опису (з певним ступенем точності), в схемах, в малюнках, різних видів умовних образів, знаків; створення зображень повної відповідності опису уяви.

2. Творча уява – заснована на самостійному створенні образів неіснуючих предметів або відтворенні оригінальної модифікації вже існуючого предмета чи явища; це нестандартний образ раніше описаного, прочитаного чи сприйнятого [12, с. 93].

На думку А. Люблінської, творча уява – це здатність людини створювати щось нове в образах шляхом переробки психотерапевтичних компонентів, набутих у минулому [7, с. 79].

Р. Терентьев зазначив, що творча уява самостійно створює образи, речову здатність, ознаки, які не мають аналогів у всесвіті. При цьому вони відрізняються за ознакою новизни:

- ознака новизни суб'єктивності – це коли образи та дії, ідеї є оригінальними і не повторюють нічого з того, що існує в досвіді іншої людини;
- ознака новизни об'єктивності – коли повторюють те, що вже створено [14, с. 47].

Формування механізму художньо-творчої уяви, яка полягає в самостійному створенні образів неіснуючих в наш період часу предметів або у відтворенні оригінального варіанту вже існуючого предмета чи явища, нестандартний образів, описано раніше.

Художньо-творча уява полягає в пошуках, художній діяльності, створює нові образи.

В. Мухін зазначає, що існують певні закономірності перетворення матеріалу в будь-яку форму уяви. Для творчої уяви характерні такі процеси і прийоми [8, с. 57]:

- прийом типізації (спеціального узагальнення) – спрямований на створення

складного, цілісного образу, який підлягає узагальненню. Наприклад, професійні фотографії вихователя, творця, медика та інші види діяльності;

- прийом техніки комбінування – передбачає відбір і поєднання певного людського досвіду;
- прийом акцентів – підкреслення певних властивостей об'єкта і подальшого їх перебільшення або применшення. Процес класичного прикладу – це карикатура, зображення в карикатурі;
- прийом методів реконструкції – передбачає визначення загальної структури зображення з точки зору частин, ознак або властивостей;
- прийом техніки аглютинації, це «склеювання» різних частин предмету, які зазвичай не з'єднані між собою;
- прийом методу засвоєння – дозволяє розробити діаграми та представити конкретні процедури (моделювання, діаграми та інше);
- прийом методів техніки розчленування заснований на тому, що при поділі одних об'єктів отримують нові об'єкти;
- прийом методів заміни – заміна одних елементів іншими;
- прийом методу техніки аналогії – передбачає створення чогось нового за аналогією до вже відомого.

Як зазнає Є. Яковлева, художня-творча уява полягає у визначенні результатів дій, спрямованих на виявлення створених нових образів і ситуацій. Художня-творча уява потрібна кожній людині, але найбільше вона проявляється у мистецтвознавців, художників, письменників, живописців, креативних людей та у представників інших видів творчої діяльності [15, с. 22].

Художньо-творчій процес уяви досліджували такі науковці, як О. Д'яченко і А. Леонтьєв. В їхній науковій діяльності підтверджується теза про те, що художня-творча уява взаємопов'язана з новизною і невизначеністю ситуації, що сприймається суспільством, вирішенням проблеми, яка пов'язана з необмеженою різноманітністю можливих шляхів [4, с. 27; 29, с. 69].

Науковець Е. Смирнова зазначає, що уява відіграє важливу місію в житті дитини, вона проявляється найчастіше, ніж у дорослої людини, і дитині набагато легше дистанціюватися [11, с. 67].

Науковець А. Петровський зазначає, що художнє уявлення здобувача залежить від низки чинників, серед яких: на вік і психічний розвиток особистості [10, с. 45]:

1. У малечі до трьохрічного віку уявлення інтегрується з іншими психофізіологічними процесами. У трирічному віці формуються словесні форми уяви, вони стають самостійними процесами у здобувачів.
2. У чотирьохрічному та п'ятирічному віці здобувачі дошкільного віку набувають навчальних навичок освітніх планів і створюють в своїй уяві план дій, які необхідно виконати.
3. У шестирічному та семирічному віці в здобувачів-дошкільнят суттєво активізується уява. Відтворені здобувачами-дошкільнятами образи починають виникати в ситуаціях, стаючи змістовними та конкретними.

Науковець О. Д'яченко висвітлив в своїх працях, що естетичний розвиток уявлень у ранньому дитинстві сприятиме не тільки засвоєнню розвивальних та пізнавальних процесів і творчих навичок навчання, а й формуванню особистості здобувача-дошкільника. Чудовим засобом розвитку художньо-творчої уяви є образотворча діяльність та художня праця [3, с. 59].

Як стверджує Г. Кирилова, естетична уява у здобувачів-дошкільників з самого початку

розвитку виконує дві основні функції, перша – пізнавальна, друга – афективна. Використовуючи свою естетичну уяву, здобувачі дошкільного віку творчо опановують закономірності й значення людських дій, вибудовують цілісні образи події чи явищ. Афективні функції спрямовані на захист самоутвердження власного «Я». Цей захист відбувається двома шляхами:

– перший – це можливість, яка багаторазово відтворює травматичні ситуації чи впливи, здобувач дошкільної освіти віддаляється від них і починає сприймати ці ситуації ззовні;

- другий – здобувач дошкільної освіти створює естетичні уявлення, може самостверджуватись і почуватися мудрим і сміливим. Для здобувачів дошкільної освіти важливу роль відіграють емоції [5, с. 46].

З точки зору психологічних досліджень у здобувачів старшого дошкільного віку, порівняно з молодшим дошкільним розвитком, створюється новий вид діяльності – творча, в якій виникає можливість рухатись від думок до ситуацій, а не від досягнення думки в інші ситуації [2; 6; 7].

Як зазначають психологи, у здобувача старшого дошкільного віку відбувається фантастичний прогрес у процесі художньої уяви, який дозволяє їм перетворювати, втілювати креативні персонажі. У здобувачів-дошкільників з легкістю створюються естетичні уявлення, характеристики та властивості яких дозволяють діяти в типових ситуаціях. У створенні таких фантазій бере участь розвивальна функція уяви. Естетична уява допомагає здобувачеві дошкільного віку вирішувати емоційні та особистісні проблеми, включаючи уявних персонажів у конкретні життєві ситуації, приписуючи їм людські думки, почуття та дії. Здобувач на прогулянці відтворює поведінку тварин, наслідуючи досвід соціальних стосунків.

Аналізуючи поняття художньо-творчої уяви у здобувачів старшого дошкільного віку, Г. Сорокіна стверджує, що естетичну творчу уяву неможливо розвинути самостійно: вона постійно здобувається і розвивається протягом усього життєвого досвіду здобувача дошкільника [46, с. 58].

Як вважає В. Мухіна, художня творча уява допомагає здобувачеві створювати нові образи, абсолютно відмінні від інших [8, с. 60].

О. Дяченко в своїх наукових працях стверджує, що естетична уява найефективніше розвивається в дієвій ситуації, тому важливо залучати здобувачів дошкільників до професійної діяльності, особливо до створення ігор [3, с. 35].

Таким чином, естетична уява — це процес створення новітніх ідей, втілених у деяких оригінальних виробах; новітні елементи, набуті у минулому. Художня творча уява — це насамперед самостійне створення образів, предметів, знаків, які є неповторними. Художня уява розвивається за умов створення відповідного середовища, протягом всього життя особистості.

Список використаних джерел:

1. Брушлінський А., Голосовкер Л. Уява і творчість: практичний посібник для вихователя і методистів ЗДО / Київ: Освіта, 2014. С. 145 с.
2. Виготський Л.С. Уява і творчість у дитячому віці: Психологічний нарис. Харків: Просвіта, 1991. С. 45.
3. Д'яченко О.М. Розвиток уяви дошкільнят: Серія «Психологія освіти». Одеса: РАО, 2006. С. 35-59.
4. Д'яченко О.М. Розвиток уяви в дошкільному дитинстві: Серія «Психологія освіти». Одеса: РАО, 2009. С. 27.
5. Кирилова Г.Д. Розвиток уяви в дитинстві: навчальний посібник. Одеса: МП Простір, 2011. С. 46-60.

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

6. Леонтьєв О.М. Лекції з загальної психології: навчальний посібник для студентів. Харків: Просвіта, 2019. С. 69.
7. Люблінська А.А. Нариси психологічного розвитку. Луцьк: Поділля, 2013. С. 49-90.
8. Мухіна В.С. Дитяча психологія. Київ: Освіта, 2012. С. 57-74.
9. Загальна психологія / під ред. А.В. Карпій. А.: Освіта, 2002. 345 с.
10. Петровський А.В. Уява: Загальна психологія. Київ: Просвіта, 2005. С. 45-69.
11. Смирнов Е.О. Дитяча психологія. Одеса: ВЛАДОС, 2003. С. 67.
12. Соловйова О.М. Психологія розвитку творчості. К.: НОРМА, 2010. С. 93.
13. Сорокін Г.Л. Уява і фантазія в дошкільному віці. *Питання психології*. К.: 2011. № 2. С. 58-59.
14. Терентьев Р.О. Творча уява і способи його розвитку. *Питання психології*. К.: 2011. № 2. С. 45-51.
15. Яковлева Е.Е. Уява і творчість на заняттях в дитячому саду. *Дошкільне виховання*. К.: 2012. № 3. С. 22-28.

РОЗДІЛ IV

ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Зузяк Т.П., Мельник Ю.І., Томчук В.В., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ЗМІШАНА ГРАФІЧНА ТЕХНІКА ЛІНІЙНО-ПЛЯМОВОГО ЗОБРАЖЕННЯ В ОРНАМЕНТІ

Анотація. У статті представлено орнамент як унікальне явище мистецтва, що відображає культурні, духовні й побутові традиції різних народів та епох. Основна увага приділена лінійно-плямовим композиціям як ключовому виконанню орнаментального мистецтва, їх структурі, взаємодії елементів та еволюції від простих народних форм до складних композицій стилю модерн. Проаналізовано особливості застосування лінії та плями в декоративному мистецтві, а також можливості сучасного комп'ютерного проектування для вдосконалення техніки орнаменту. Висвітлено перспективи збереження й розвитку традиційних методів у поєднанні з інноваційними підходами.

Ключові слова: орнамент, лінія, пляма, декоративне мистецтво, лінійно-плямові композиції, традиції, інноваційні технології.

Annotation. The article presents the ornament as a unique art phenomenon that reflects the cultural, spiritual and household traditions of different peoples and eras. The main attention is paid to linear and spotted compositions as a key performance of ornamental art, their structure, interaction of elements and evolution from simple folk forms to complex compositions of the Art Nouveau style. The peculiarities of the use of lines and spots in decorative art, as well as the possibilities of modern computer design for improving the technique of ornamentation, are analyzed. The prospects for the preservation and development of traditional methods in combination with innovative approaches are highlighted.

Keywords: ornament, line, spot, decorative art, line-spot compositions, traditions, innovative technologies.

Орнамент – унікальне явище в мистецтві, безпосередньо пов'язане з матеріальним світом, що відображає поняття людини про нього у конкретний момент часу... В ньому відображаються глибокий духовний початок, ритм часу, побутові сюжети, традиції, обряди різних епох і народів, що є підґрунтям для змістовної складової орнаменту [4, с. 249-250]. В орнаменті набувається первинний генетичний сенс декоративності. В його основі лежить предметна форма, яка поступово трансформується в символ, що в свою чергу – в декоративний мотив – лінію, хвилю, птаха, квітку, коло сонця тощо [1, с. 777]. Багаточисельність орнаментів глибинно визначає художній стиль свого часу, тобто історично сформовану систему художніх засобів. Він є носієм інформації, традицій, семантики знаків та образів [3, с. 20].

В орнаментиці, де формальна краса графічного прийому має велике значення, зустрічається одинадцять сполучень лінії, плями, точка і штриха. Приклади з історії та сучасної практики підтверджують це повною мірою.

Теорія графіки та досвід роботи рисувальників і граверів дозволяє поділити композиції, що утворені поєднанням елементів графіки, на три групи: із застосуванням двох графічних елементів; із застосуванням трьох графічних елементів; із застосуванням усіх графічних елементів.

В ужитковому мистецтві найпоширенішими є композиції, в основу яких покладено поєднання двох елементів графіки. Вони не претендують на вишукану красу орнаменту,

побудованого на основі лише одного елемента графіки. І за складністю технічних прийомів не змагаються з побудовами з трьох або чотирьох елементів. Це ніби основний робочий пласт орнаменту. Двоелементні композиції будуються на таких сполученнях: лінія і пляма, лінія і штрих, лінія і точка, точка і штрих, пляма і точка, пляма і штрих.

Перші чотири сполучення використовуються нині частіше за інші.

Сполучення кольорової лінії та кольорової плями – улюблена в орнаменті змішана графічна техніка. Лінія і пляма ефектні в композиціях, але вимагають особливої тактовності у застосуванні. Лінія може нести однакове з плямою зображувальне навантаження, може бути основою графічного рішення або доповненням плямового рішення.

В орнаменталізації предметів побуту, в станковій та книжковій графіці існує три основних види взаємодії лінії і плями: лінія є контуром для плямової заливки будь-якої зображуваної фігури; лінією розробляються деталі всередині плямового рішення фігур; лінією і плямою будуються фігури, що розташовуються в композиції окремо одна від одної.

Ці три основні види взаємодії лінії і плями, які застосовуються окремо або в поєднаннях одна з одною, дають безліч варіантів композиційних рішень. Все залежить від характеру нанесення лінії і плями на площину. У свою чергу, характер лінії і плями може активно змінюватися. Зміни за світлістю, колірним тоном, насиченістю, товщиною або конфігурацією елементів графіки стимулюють використання у проектуванні орнаментів і площинних, і відтворюючих об'єм ліній і плям. У цьому контексті кожен з видів взаємодії лінії і плями може передбачати:

- площинну лінію і площинну пляму;
- лінію, що відображає об'єм (змінюється за світлістю і шириною), і площинну пляму;
- площинну лінію і пляму, що відображає об'єм (змінюється за світлістю і конфігурацією);
- лінію і пляму, що відображають об'єм.

Прагнення до площинності лінійно-плямових зображень яскраво виражене на друкованих малюнках тканин багатьох країн, оскільки односвітлотні лінія та пляма завжди були характерними для відбитків різьбленої друкованої форми. Розвиток технології друку на тканині протягом століть не міг стерти давню основу. Щоб переконатися в цьому, достатньо згадати двосвітлотні (двотонові) комбінації XVI-XIX ст. в європейській селянській набійці, яка дає уявлення про можливості лінії та плями.

Чітка площинна лінія контуру, що обмежує кольорову пляму в друкованому малюнку на тканині, сходиться до старовинного ручного розпису тканини із застосуванням резерву та до індійських орнаментальних малюнків, виконаних на тканині, дереві та інших матеріалах. У традиційному індійському розписі на тканині часто використовується та й зараз використовується кілька кольорових контурів-резервів, що значно збагачує колорит зображень і надає малюнкам характерної виразності. Плоский односвітлотний контур в одних випадках пом'якшує контраст кольорів орнаменту та фону, в інших підсилює його. У процесі сприйняття дрібних, тонко пророблених контурів контрастних кольорових форм утворюється оптичне змішування фарб і тканина виглядає як складна, що змінює відтінки кольору залежно від точки огляду і кута зору, структури. Кожна пляма або плямочка фарби, що оформлена контуром, має власне звучання, що зливається в композиції в потужне хорове звучання зі складною загальною мелодією.

Найвишуканіші площинні лінійно-плямові зображення були отримані на рубежі XIX-XX ст. у книжковому декорі, інтер'єрній кераміці і тканинах стилю модерн.

Важко визначити, чому саме сполучення лінії і плями було найрозповсюдженішим і навіть модним. Часто наголошують на взаємозв'язку між широким проникненням у Європу творів мистецтва Японії, Китаю і взагалі захопленням Сходом і новим розумінням графічної мови. У цьому, звісно, є логіка, проте розквіт нової європейської графіки пов'язаний з поглибленим вивченням художниками-графіками засобів художньої виразності і теоретичного

усвідомлення їх можливостей. З'явилося естетичне милування грою одного графічного засобу, а якщо застосовувалося сполучення засобів, то обов'язково контрастне. Лінія і пляма – гостре сполучення, засвоєнням якого займалось чимало майстрів.

Тільки з кінця XIX ст. водночас з творчим засвоєнням Європою культурних досягнень Сходу пляму починають використовувати нарівні з лінією. Це видно як на тканинах, фарфорі, так і в станковій і прикладній графіці.

Без уваги не повинно залишитися й японське мистецтво, що внесло свій вклад у нове мистецтво Європи. Геніальні японські художники дозволили собі найнезбагненніші з точки зору європейської естетики сполучення плям і ліній і робили це з чудовим композиційним відчуттям цілого в зображенні.

«Нове графічне бачення», батьківщиною якого прийнято вважати Англію, передбачало досягнення європейської та японської ксилографії. Новий графізм підкреслено виражений у більшості англійських тканин стилю модерн.

Професійне застосування в малюнку на тканині і паперових шпалерах площинних і відображаючих об'єм ліній і плям різної складності існує також і в традиційних великих квіткових орнаментах. Головним мотивом, як правило, є троянди з пелюстками і листям, модельовані кольоровими плямами різної світлості. Великі квіти з виявленим об'ємом – постійний мотив багатьох декоративних тканин. Лінією уточнюються і пропрацьовуються деталі. Цей принцип також популярний у друкованих малюнках на шовкових тканинах. Шовк, завдяки своїм властивостям, надає кольору деякої глибини, що ще більше підсилює ефект тональних переходів. Цей ефект використовується й в сучасних абстрактних малюнках, в яких лініями і плямами різної світлості, конфігурації, колірного тону і насиченості будується будь-яка конкретна геометрична або природна форма. Елементи графіки, виконуючи роль мотивів, живописно розкидані по поверхні. Одні, змінюючись за світлістю, ніби з'являються з глибини тканини, інші «плавають» на її поверхні.

Лінійно-плямові композиції посідають важливе місце в історії та сучасній практиці орнаментального мистецтва. На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

1. Поєднання ліній та плям є одним із найпоширеніших і найефективніших засобів створення орнаментальних композицій, що підтверджує багатовікова історія їх використання в різних культурах.

2. До основних переваг лінійно-плямових композицій належать: універсальність застосування в різних видах декоративного мистецтва; широкі можливості для створення як площинних, так і об'ємних зображень; здатність передавати складні художні образи простими засобами; гнучкість у створенні різноманітних декоративних ефектів.

3. В історичному розвитку лінійно-плямові композиції пройшли шлях від простих форм у народному мистецтві до складних художніх рішень у професійному мистецтві, зокрема в стилі модерн.

4. Серед сучасних можливостей можна виокремити такі: успішне застосування в комп'ютерному проектуванні; створення нових декоративних ефектів за допомогою поєднання традиційних і сучасних технологій; актуальності в сучасному дизайні збереження текстилю та інших декоративних виробів.

5. Основними напрямками перспективного розвитку є: подальше вдосконалення техніки створення лінійно-плямових композицій; розширення можливостей за рахунок нових технологій; розвиток і збереження традиційних методів у поєднанні з інноваційними підходами.

Таким чином, лінійно-плямові композиції залишаються одним із вихідних художніх засобів в орнаментальному мистецтві, демонструючи невичерпний потенціал для подальшого розвитку та застосування в сучасному дизайні.

Список використаних джерел:

1. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
2. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
3. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Лукова О.М. Розвиток у майбутніх педагогів середньої і професійної освіти, фахівців образотворчого та декоративного мистецтва художньо-творчої активності засобами орнаментального мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 1. С. 19-23.
4. Марущак О.В., Красильникова І.В., Гусонька О.О., Заєць Л.В., Русавська Ю.О. Теоретичні основи створення робочих рисунків орнаменту. *Science and technology: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 249-257.

Хренова В.В., м. Хмельницький
e-mail: viktoriyakhrenova@gmail.com

Криворука Л.В., м. Хмельницький
e-mail: larristyle@gmail.com

ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА: СИМВОЛІКА ТА ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО

Анотація. Дослідження впливу трипільської культури на сучасне мистецтво дає нам чітке уявлення її ролі у формуванні культурного спадку українців. Орнаменти та символи, що зображені на посуді та в художніх творах, демонструє зв'язок із природою і космосом. Митці, як-от Г. Косів, та О. Шупляк, адаптують старовинні елементи, надаючи їм новий зміст. Твори, що зображають трипільську культуру, відзначаються багатою енергією, яка впливає на сучасність та мистецьку спадщину. Ця культура залишається джерелом натхнення для художників, збагачуючи творчість українців новим сенсом.

Ключові слова: трипільська культура, символіка, орнамент, сучасне мистецтво.

Abstract. The study of the influence of Tripoli culture on modern art gives us a clear idea of its role in the formation of the cultural heritage of Ukrainians. Ornaments and symbols depicted on dishes and in works of art demonstrate a connection with nature and the cosmos. Artists such as H. Kosiv and O. Shupliak adapt old elements, giving them a new meaning. The works depicting Tripoli culture are marked by a rich energy that influences modernity and artistic heritage. This culture remains a source of inspiration for artists, enriching the creativity of Ukrainians with a new meaning.

Keywords: Tripoli culture, symbolism, ornament, modern art.

Мистецтво окликається із внутрішнім світом людини, її духовністю та моральністю. Нині у пошані манера подачі українського стилю, що сягає корінням у давні традиції. Дивовижної краси кераміка, великі поселення на берегах річок, прямокутні хати з розписаними стінами стали головними розпізнавальними рисами цієї надзвичайно багатой культури хліборобів, яка утворилася на великій частині території України, починаючи від 6-го і до 2-го тисячоліття перед Різдом Христовим [1]. Вплив на європейські народи оповитий культурою, що проіснувала понад дві тисячі років, – Трипілля, тому мотиви цивілізації невід'ємно пов'язані із

мистецтвом. Спадковість принципів образного світогляду трипільців відображається й в творчості у семантиці та символіці митців ХХІ ст.

Значний внесок у дослідженні Трипільля зробили такі дослідники, як: М. Відейко, В. Збенювич, Т. Ткачук, В. Балабіна, С. Рижов, В. Мицик, О. Уманський. Окремо хочемо згадати В. Хвойку, – українського археолога та першовідкривача Трипільської культури. Він не лише знайшов пам'ятки, класифікував їх, а й встановив час виникнення цієї культури. О. Кандиба (Ольжич), В. Щербаківський, В. Петров та Я. Пастернак вбачали синхронізацію давньої культури з українством. Завдяки тому, що С. Рижов зробив замальовки більш ніж 700 видів трипільського посуду, мимаємо можливість ясніше уявити як саме виглядала орнаментована кераміка. Опираючись на праці вище згаданих дослідників, можна формувати думку про певний символізм об'єктів, орнаменту та його місце у духовному житті того часу [1].

Народна культура із давніх давен до сьогоднішнього дня – це орнаментика, барви кольорів та довершеність художнього образу, – що постає основою для майбутніх поколінь у формуванні світосприйняття. Сучасна ж адаптація трипільського мистецтва безумовно опирається на праці вчених та прогрес у декоративно-прикладному і образотворчому мистецтві.

Живописна кераміка – найкращий і єдиний зразок Трипільської культури, з якого можна черпати інформацію. Адже саме посуд є одним із найяскравіших та найхарактерніших для неї предметів, що збереглися. М. Массон відзначав, що праця общинних ремісників перетворила розписну кераміку на видатну пам'ятку прикладного мистецтва. Кераміка, яку виробляли в трипільських гончарних майстернях, різноманітна за формою та орнаменталією. Столовий посуд вирізнявся величезною кількістю форм та орнаментальних стилів. Кухонні посудини для приготування їжі були оздоблені простіше. Крім посуду, трипільські майстри виготовляли скульптуру малих форм, різноманітні моделі, прясельця, інші вироби. Із розвитком культури асортимент виробів та їх різноманітність зростають. З'являються серії однотипних посудин (Веселий Кут, Тростянчик, Гарбузин, Варварівка) [2].

У мистецтві панує безліч універсальних знаків, традиційного чи наданого мотиву. Вони видозмінюються з плином часу, географічного положення. Семантика онтологічних за суттю живописно-орнаментальних мотивів стає зрозумілою при глибокому вивченні ідеологічно-релігійного світогляду трипільських племен землеробсько-тваринницького періоду розвитку, що відображено в містично-обрядових уявленнях, фігуративній пластиці та кольоровому вирішенні. Усі знаки представлені в трипільській орнаментиці можна поділити на 5 груп: зооморфні, антропоморфні, геометричні, космічні (космічно-зодіакальні), рослинні (рис. 1) [3].

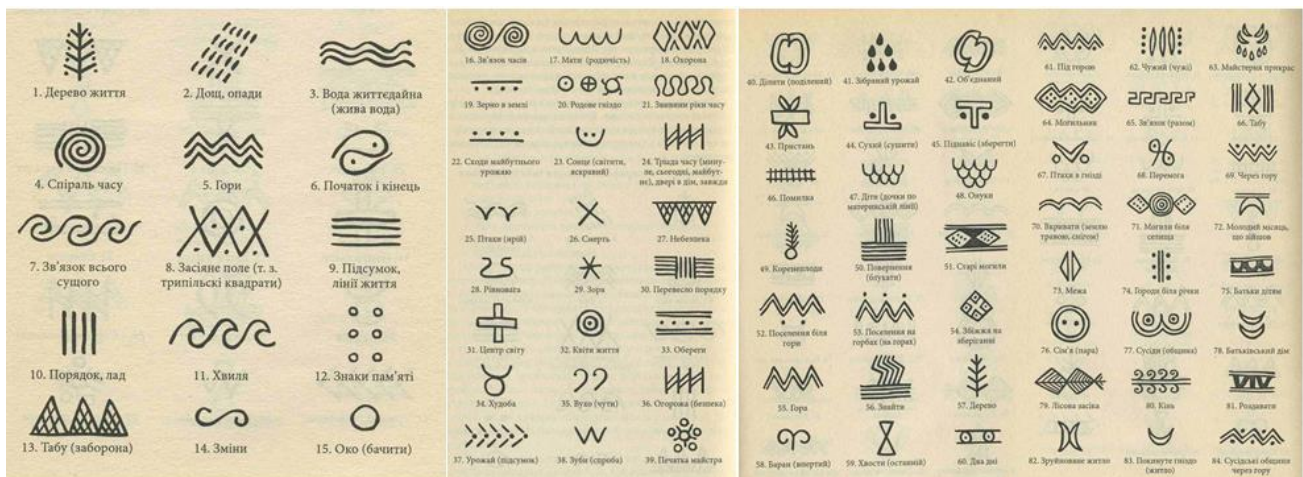

Рис. 1. Приклади трипільських логографічних символів та їхнє тлумачення

Споглядаючи ці символи, можна зробити висновки, що на генетичному рівні трипільці передали нам любов до хліба, землеробства. Символіка, залишена на посуді, орнаментика вишивки, ткацтво таять у собі код, певну мову, яку ми розгадуємо та на підсвідомому рівні розуміємо. Адже керамічна пластика Трипільля збагачена орнаментальними графемами магічної символіки, винятково високого мистецького рівня. Деякі з символічних графем, наприклад, навхрест пересічені лініями ромби із точками в чотирьох утворених площинах, – знак родючості, відомий у багатьох культурах Близького Сходу періоду античності. Кольористика трипільля походить від природних матеріалів: глини, землі, піску тощо [2].

Трипільські мотиви, як джерело натхнення та творчості, невід’ємно пов’язані із декоративно-прикладним мистецтвом і не лише. Спадковість принципів образного світогляду трипільців відображається в творчості сучасних митців у семантиці та символіці. Кожен символ має першочергове, традиційне значення та те, яке митець надав йому. До прикладу, – статуетки у формі жіночого тіла, із трикутною формою, – гострим верхом та широким тазом. Ритуальні статуетки у формі жіночого тіла ліпили з широкими стегнами і об’ємними сідницями, оскільки такий акцент був поясненням того, що головне для трипільців – плодючість, продовження лінії життя, вічний колообіг душ. Сьогодні ж можна побачити подібні твори з благородних матеріалів у вигляді прикраси на шию, свічки тощо.

Чимало митців звертаються у минуле, адже там довершені символи та композиції, з якими можна працювати та надавати їм другого дихання. Відомі митці, члени Національної спілки художників України, такі як: Г. Косів, Н. Дяченко-Забашта, О. Парута-Вітрук, Р. Крамар, О. Білоус, В. Крижанівський, О. Шупляк та багато інших, використовують у своїй творчості мотиви трипільської культури.

Так Г. Косів, мисткиня, яка творить сучасні писанки, популяризує та виводить на новий рівень, також використовує в орнаментальних композиціях трипільські мотиви (рис. 2) [4].

Рис. 2. Писанки Г. Косів

Озирнутися в глибину віків та звернутись до наших предків, – першоджерел, – такий поклик картин О. Шупляка (рис. 3). Бінарні позиції у композиціях посуду показує на спорідненість протилежність начал (літо-зима, день-ніч тощо). Глиняні жіночі образи рожаниць являли собою обереги життя, знаком родючості та материнства.

У давні часи до глини додавали зерно, або саме борошно, адже зв’язок прародительки був із землею. Із землі родиться жито, матір народжує дитину, взаємозв’язок сильний та магічний. На животі у берегинь зображені орнаменти засіяних полів, що символізують врожайність, спіралі довкола рук і ніг, змії – обереги вагітності, це також могли бути вертикальні прямі, зігзаги, що асоціацію із дощем, волоссям. Берегиня захищає від зла та негативу. Зачасту образ богині створювали з піднятими руками догори, що означало також гілля дерева, а ноги її були корінням, тому можна провести паралель між Деревом життя та Берегинею. У творах Шупляка можна побачити цю паралель, іноді не лише дво, а й тьохзначність композиції [5].

Рис. 3. Роботи О. Шупляка: «Трипілля», «Велика Мати»

Ткані полотна О. Патути-Вітрук багаті на орнамент та кольористику трипільської культури. Дерево життя, зуби, жива вода, гори, врожай, буреломи, зерна та багато інших символів можна побачити на її гобеленах. Поєднання барв та знаків виокремлює композиції з поміж інших та надає їм унікальності. Гобелени віддають теплом та відчуттям чогось доброго й рідного (рис. 4) [6].

Рис. 4. Твори О. Патути-Вітрук

На основі археологічних знахідок можна створити моделі, що стосуються певних аспектів духовності давньої цивілізації. Універсальність відношення людини до ритуального, сакрального лежить в основі буття. Щоб відкрити спорідненість із пращурами, сучасні митці та дослідники створюють умови для творчого та обізнаного шляху до самопізнання. Мотиви Трипільської цивілізації у роботах художників багаті та актуальні, оскільки у моді завжди буде тяга до національної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Сім чудес Трипільської культури. Як жили і куди поділися трипільці. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html> (дата звернення 24.09.2024).
2. Трипільська цивілізація у спадщині України / Укр. Благодійний фонд «Трипілля», Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка; редкол.: І.Т. Черняков (голов.ред.) [та ін.]. Київ: Просвіта, 2003. С. 281-287.
3. Трипільські логографічні символи та їхнє тлумачення. URL: <https://sribnovit.com/kultura/trypilski-lohohrafichni-symvoly-ta-yikhnye-tlumachennya/> (дата звернення 24.09.2024).
4. Косів Г. Писанки Ганни Косів. Трипільські мотиви. Львів: Свічадо, 2016. 100 с.
5. Геніальні картини Олега Шупляка з Тернопільщини на тему Трипільської культури. URL: <https://uanews.org.ua/post/show/1575817997-genialni-kartini-olega-shuplyaka-z-ternopilschini-na-temu-trypilskoi-kulturi> (дата звернення 24.09.2024).
6. Національна ідентичність завжди буде в тренді. Художниця Ольга Парута-Вітрук. URL: <https://rukotvory.com.ua/info/nacionalna-identychnist-zavzhdy-bude-v-trendi-hudozhnycja-olha-paruta-vitruk/> (дата звернення 24.09.2024).

Швець І.Б., Наглій О.М., м. Вінниця
e-mail: Shurikira@ukr.net

**СОЦІАЛЬНІ МЕСЕДЖІ В ТВОРЧОСТІ ГУРТУ «СКРЯБІН»
ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ**

Анотація. Автори досліджують соціальні меседжі в творчості гурту «Скрябін», які резонують із суспільством та відображають його потреби; аналізуються музичні твори колективу, які сприяють формуванню духовно-культурних цінностей молодого покоління.

Ключові слова: гурт «Скрябін», Українське мистецтво, поп-культура, соціальні меседжі.

Abstract. The authors investigate social messages in the work of the band «Skryabin», which resonate with society and reflect its needs; musical works of the collective are analyzed, which contribute to the formation of spiritual and cultural values of the young generation.

Keywords: band «Skryabin», Ukrainian art, pop culture, social messages.

Українське естрадне музичне мистецтво становить неабиякий інтерес для різних наукових напрямів – мистецтвознавства, культурології, філософії – передусім, як явище масової культури і як феномен духовно-культурного життя спільноти. Як зазначає І. Швець, популярна естрадна пісня «вже на ранніх етапах розвитку особистості суттєво впливає на формування свідомості, мислення, почуттів і відчуттів, оскільки мозок людини природно сприймає спів з моменту народження» [4, с. 488]. Ж. Горіна характеризує сучасну українську пісню як «сукупність вербальних і музикальних знаків... вона має лінгвістичну, культурну, психічну наповненість, є частиною об'єктивної реальності, не залишаючись осторонь актуальних, соціально-політичних проблем України» [1, с. 21].

Гурт «Скрябін» посідає особливе місце серед популярних естрадних музичних колективів сучасного українського мистецтва. Творчість музикантів виявляє багатогранний спектр соціальних меседжів, які резонують із суспільством та відображають його потреби. О. Лук'яненко пропонує розподіл соціальних меседжів, закладених у текстах гурту, на кілька ключових категорій: соціальна справедливість, любов і відносини, національна ідентичність та особистісні переживання. [2, с. 14-15]. Кожен із цих аспектів виявляє глибокий зв'язок між музикою гурту та реальним життям українців.

У період становлення Незалежності України, коли країна проходила через складні соціально-економічні трансформації, пісенна тематика гурту «Скрябін» відображала надії і

сподівання українців, страхи та мрії, а також темну і світлу сторони буття. «Хтось біла клавіша / А хтось – фальшива брудна чорна нота / І хтось придумав ще до нас – / Що білих клавіш трохи більше / А чорні вище них стоять – їх зачепити пальцем легше!» – співається в пісні «Добряк».

Сам frontman гурту, автор текстів і музики Андрій Кузьменко був непересічною особистістю, надзвичайно чутливою і щирою людиною. Він гостро сприймав соціальну несправедливість, небажання можновладців змінювати життя на краще і прагнув передати свій біль і переживання за те, що відбувається в його країні через пісню «Люди як кораблі»: «Злі сірі очі, іржаві кораблі / Ми так хотіли, щоб був колись тут рай / Але зрозуміли, що нас просто... кинули».

Пісні гурту «Скрябін» відображають складні морально-етичні проблеми української молоді, коли молода людина перебуває в процесі пошуку себе, як особистості: «На твоїх джинсах – американський прапор / На твоїй майці – канадське кленове листя / У твоїх очах видно лише одне питання: / Хто мені скаже, чому я тут народився?».

Не менш важливими в творчому доробку гурту «Скрябін» є теми любові та людських відносин. Пісні «Спи собі сама» та «Зависимо» піднімають теми складнощів взаємин, зради, радості та гіркоти кохання і показують, що любов – це не лише романтика, але й боротьба, підтримка та взаєморозуміння.

Гурт також активно порушує питання національної ідентичності, що стало особливо важливим у контексті незалежності України. Наприклад, пісня «Мам», вказує на важливість знання власного коріння та культурної спадщини, а також на необхідність збереження національної ідентичності в умовах глобалізації сучасного суспільства. Це сприяє формуванню почуття гордості за свою країну та її історію.

Не менш важливою є тематика особистісних переживань, яка пронизує більшість творів гурту. Тексти пісень часто містять елементи внутрішнього конфлікту, що робить їх надзвичайно близькими та зрозумілими для слухачів. У піснях «Не йди» та «Тобі» відчуються глибокі емоції, які супроводжують особистісні втрати та страждання. Ці теми підкреслюють важливість емоційної відкритості та спроможності виражати свої почуття, що є суттєвим у мистецтві сучасної України.

Гурт «Скрябін» виступає своєрідним «культурним компасом», який веде слухачів до усвідомлення свого коріння і важливості національної ідентичності в умовах глобалізації. [3, с. 110]. Завдяки своїй щирості та актуальності, музика гурту стала не лише розважальним, а й освітнім інструментом, що вплинула на формування нових духовно-культурних цінностей.

Сучасна українська популярна пісня досягла такого рівня, що значним чином спроможна впливати на думки і настрої людей. В цьому контексті творчість гурту «Скрябін» стала значущим культурним явищем, яке відображає сучасні реалії життя в Україні та формує нові цінності для молодого покоління. Цей гурт не лише залишив слід в українському музичному мистецтві, але й став важливою частиною національної свідомості, що підтверджує його високий рейтинг популярності і пісні, які довгий час «живуть» на вустах.

Список використаних джерел:

1. Горіна Ж.Д. Колористика музично-поетичної культури гуртів «Скрябін» і «Океан Ельзи». *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. С. 32-39.
2. Лук'яненко О. Соціальні меседжі в музиці «Скрябіна». Харків: Вид. «Ранок», 2018. 120 с.
3. Ковальчук Р. Культурний феномен гурту «Скрябін». Львів: Вид. «ПАІС», 2020. 150 с.
4. Швець І.Б. Формування основ естрадного виконавства в контексті підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2014. Вип. 38. С. 487-491.

Куратнік Т.В., Куратнік О.С., м. Полтава
e-mail: tatyana.kuratnik@gmail.com

ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ У ТВОРЧОСТІ ВІРИ ЗАБОРИ

Анотація. У статті розкрито сучасні реалії відродження традицій української вишивки, охарактеризовано регіональні особливості полтавської вишивки на прикладі творчості майстрині Віри Забори; чий авторський доробок є позитивним явищем та гідним внеском у скарбницю нашої культури, нерозривним зв'язком поколінь. У роботі проведено опис життєвого та творчого шляху вишивальниці, охарактеризовано стилістичні особливості її творчості.

Ключові слова: українське народне мистецтво, полтавська вишивка, техніки вишивки, ручна вишивка, стилістичні особливості, творчий доробок, волонтерство, синтез традицій та сучасності.

Abstract. The article reveals the modern realities of the revival of Ukrainian embroidery traditions, characterizes the regional features of Poltava embroidery on the example of the work of craftswoman Vera Zabora; whose creative output is a positive phenomenon and a worthy contribution to the treasury of our culture, an inseparable bond of generations. The work describes the life and creative path of the embroiderer, and characterizes the stylistic features of her work.

Keywords: Ukrainian folk art, Poltava embroidery, embroidery techniques, hand embroidery, stylistic features, creative work, volunteering, synthesis of traditions and modernity.

Українське народне мистецтво відоме своєю різноманітністю та красою. Одним із найвидатніших його різновидів є мистецтво вишивки, яке відображає багату історію, культуру та традиції українського народу. Серед численних майстринь вишивки, виділяється талановита Віра Петрівна Забора, чиї твори вражають своєю красою та витонченістю.

Забора Віра Петрівна народилася 14 вересня 1960 року в місті Макіївка Донецької області. Інтерес до вишивки та моделювання одягу з'явився у Віри ще в 6-тирічному віці (тоді це був одяг для ляльок), професійне оволодіння мистецтвом вишивки почалося на фабриці «Полтавчанка», де майстриня працювала з 1989 по 2004 рік і навчалася у заслужених майстрів народної творчості: Жигало Надії Вікторівни і Великодної Олександри Кузьмівни.

У 2004 році рішенням Атестаційної комісії Національної спілки майстрів народного мистецтва України Забора Віра Петрівна атестована майстром художньої вишивки.

Перша персональна виставка майстрині відбулася у 1998 році в будинку художників у місті Києві. З того часу вона є активним учасником фестивалів, ярмарків, музейних виставок по всій Україні («Барвіста Україна», «Країна мрій», «Карпатський вернісаж», «Галицька старовина», «Сорочинський ярмарок», «Щедрий Миколай», «Масляна», Національний Музей народної архітектури та побуту України, «Вінок Дунаю», Ягеллонський ярмарок (Польща), «Гончарний всесвіт в Україні», «Український сувенір», благодійні ярмарки).

З 2005 року Віра Забора є активною учасницею усіх виставок у спілці майстрів України. Майстриня має відзнаки за збереження та примноження кращих традицій народної культури і мистецтва Полтавського краю, за активну участь і перемоги у конкурсах та фестивалях має численні грамоти та дипломи. У 2012 році Вірі Заборі присвоєно почесне звання «Заслужений майстер народної творчості України».

Історію творчого шляху полтавської майстрині представлено у документальному фільмі «Студії 1+1», а також у численних інтерв'ю місцевим телеканалам «Лтава», «Місто»

Віра Забора володіє всіма видами і техніками вишивки, головною з яких є традиційна автентична Полтавська вишивка – «білим по білому», яка відзначається багатством техніки і ювелірністю її виконання. Характерною особливістю робіт майстрині є поєднання у

композиціях різноманітних технік: лиштва (точної гладі) з мережками, «виколками», «солов'їними вічками», «ретязем», «вирізуванням». Полтавська вишивальниця працює з такими натуральними тканинами, як льон, батист, маркізет, домоткане полотно. Використовує для вишивок крім білих та червоних ниток також ниток з безліччю відтінків сірого, вохристого, блакитного кольорів, фарбованих природними барвниками: дубовою, вільховою корою, ягодами бузини, шовковиці тощо.

На сьогодні майстриня вміло поєднує ручну та машинну вишивку. Вишивальниця працює за ескізами інших майстрів так і створює роботи за власним дизайном.

Асортимент виробів майстрині дуже різноплановий. Вишиває вона скатертини, серветки, рушники, чоловічі сорочки і жіночі блузи, створює на замовлення і дитячий одяг.

Також важливою є активна участь Віри Забори в майстер-класах та проєктах з відновлення та збереження української вишивки. Вона ділиться своїм досвідом та знаннями з молодшими поколіннями, що сприяє передачі унікальних традицій вишивки наступним поколінням митців.

Наразі майстриня займається ще й волонтерською діяльністю, допомагає військовослужбовцям ЗСУ, серед числа яких і її син Сергій Забора (майстер української вишивки). Навіть, у такі нелегкі час відбуваються персональні виставки їх родини. Остання з них відбулася 8 лютого 2024 року у Музеї В.Г. Короленка, де було представлено кращі роботи Віри та Сергія Забори.

Пані Віра разом з сином Сергієм, продовжують популяризувати традиції та мистецтво полтавської вишивки через свою творчість у багатьох країнах. Проте, цінним є їхня подвижницька праця в прагненні донести самим полтавцям, якими мистецькими скарбами вони володіють [3].

Віра Забора – талановита майстриня полтавської вишивки, чий творчий доробок є позитивним явищем і гідним внеском у скарбницю нашої культури, нерозривним зв'язком поколінь. Як послідовниця видатної української майстрині Олександри Великодної та Заслужений майстер народної творчості України пані Віра продовжує розвивати, примножувати, збагачувати мистецьку традицію художньої вишивки в національному вимірі та популяризувати українську культуру на увесь світ.

Список використаних джерел:

1. Виставка творчих робіт майстрів з художньої вишивки Віри та Сергія Забори, Сергія Ткаченко «Вишите Родинне Щастя» [Електронний ресурс]. URL: http://narodna-tvorchist.poltava.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=241&catid=18&Itemid=362&lang=UA
2. Кузьменко П. Джерела натхнення виставкової творчості народної майстрині Віри Забори. *Сорочинський ярмарок – історична пам'ятка ярмаркування в Україні*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-ій річниці Проєкту відродження Сорочинського ярмарку (22 серпня 2018 р.) / упоряд. і відп. ред. М.І. Степаненко, В.П. Титаренко, А.Ю. Цина. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. 254 с.
3. «Полтавські візерунки»: презентували виставку мистецьких доробків майстрів художньої вишивки Віри та Сергія Забори [Електронний ресурс]. URL: <https://poda.gov.ua/news/170009>
4. Свято в душі, коли вдягаєш вишиванку: у Полтаві відкрили виставку вишивки майстрів. [Електронний ресурс]. URL: <https://suspilne.media/poltava/680136-svato-v-dusi-koli-vdagaes-visivanku-u-poltavi-vidkrili-vistavku-visivki-majstriv/>

Марущак О.В., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ: СИНЕРГІЯ ТРАДИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

Анотація. У статті обґрунтовано процес інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну, проаналізовано їх взаємовплив і потенціал для створення інноваційних підходів у сучасному мистецтві та дизайні. Розглянуто теоретичні основи цієї інтеграції, її практичне застосування та вплив на освітній процес, культурну спадщину та економічний розвиток. Особливу увагу зосереджено на методологічних аспектах упровадження інтегрованого підходу у професійну підготовку фахівців креативних індустрій.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, дизайн, інтеграція, традиції, інновації, освіта.

Annotation. The article substantiates the process of integration of decorative and applied art and design, analyzes their mutual influence and potential for creating innovative approaches in modern art and design. The theoretical foundations of this integration, its practical application and influence on the educational process, cultural heritage and economic development are considered. Special attention is focused on the methodological aspects of the implementation of an integrated approach in the professional training of specialists in creative industries.

Keywords: decorative and applied art, design, integration, traditions, innovations, education.

У контексті глобалізації та стрімкого технологічного розвитку особливої актуальності набувають питання культурної ідентичності у контексті адаптації до сучасних вимог естетичних ринкових уподобань. Інтеграція декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну становить вибіркове дизайнерське рішення цієї задачі, пропонуючи унікальний синтез традиційних технік і сучасних дизайнерських підходів.

Реальний світ у своїх проявах настільки багатогранний, що, вивчаючи його, людина прагнула досягнути цілісної картини, упорядкувати свої знання, віднайти гармонію, що зумовило синтез знань з багатьох галузей наук. Пізнання цілісних структур і форм єдності оточуючого світу забезпечує формування інтегрованого знання [1, с. 174].

Декоративно-ужиткове мистецтво, яке втілює в собі багатовікові традиції та культурну спадщину, орієнтоване на збереження усталених форм і технік. Натомість, сучасний дизайн «як багатогранна творча діяльність (мисленнєва, художня, проєктна, конструкторська, комунікативна, інформаційна, дослідницька),... у симбіозі з наукою постачає нові технології і забезпечує випереджувальний характер технологічного прогресу» [2, с. 101]. Дизайн, як нова форма вираження, асоціюється з інноваціями, функціональністю та адаптивністю до мінливих потреб суспільства. Інтеграція цих двох напрямів створює унікальну синергію, яка дає змогу переосмислити традиційні форми та техніку в контексті сучасних потреб і технологій.

Інтеграція декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну базується на кількох теоретичних концепціях, які розглядають цей процес як закономірний етап розвитку обох дисциплін:

— концепція культурної гібридності. Теорія культурної гібридності, розроблена Гомі Бабга (Bhabha, 1994), пропонує розглядати культурні явища не як статичні сутності, а як динамічні процеси, які постійно взаємодіють і трансформуються. У контексті інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну ця концепція дає змогу розглядати їх взаємодію як створення нового «третього простору», де традиційні форми та сучасні підходи формують унікальні гібридні продукти;

– теорія дифузії інновацій. Теорія дифузії інновацій, запропонована Евереттом Роджерсом (Rogers, 2003), пояснює, як нові ідеї та технології поширюються в культурі. Ця теорія може бути застосована для розуміння процесу інтеграції сучасних дизайнерських підходів у традиційні ремесла та навпаки;

– концепція «глокалізації». Термін «глокалізація», введений Роландом Робертсоном (Robertson, 1995), описує процес одночасної глобалізації та локалізації. У контексті нашого дослідження ця концепція пояснює, як глобальні тенденції в дизайні можуть бути адаптовані до локальних традицій декоративно-ужиткового мистецтва, створюючи унікальні «глокальні» продукти;

– теорія соціального конструктивізму. Ця теорія, розроблена Пітером Бергером та Томасом Лукманом (Berger & Luckmann, 1966), стверджує, що наше розуміння реальності соціально сконструйоване. У контексті інтеграції мистецтва та дизайну ця теорія визначає, як змінюється сприйняття поняття та цінність традиційних ремесел у сучасному суспільстві через їх взаємодію з дизайном.

Застосування комплексного методологічного підходу, що включав як теоретичні, так і емпіричні методи, дозволив сформулювати всебічне розуміння процесу інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну, його теоретичних засад, практичного застосування та результатів наслідків для креативної індустрії та культурної спадщини.

Зокрема, системний огляд наукової літератури з питань декоративно-ужиткового мистецтва, сучасного дизайну та їх інтеграції дає підстави стверджувати про збільшення кількості міждисциплінарних досліджень, що поєднують традиційні ремесла та сучасний дизайн; зростання уваги до сталого розвитку та екологічних аспектів у контексті інтеграції; посилення інтересу до збереження нематеріальної культурної спадщини шляхом упровадження інноваційних дизайнерських підходів.

Дослідження низки проєктів, що демонструють ефективну інтеграцію декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну (проєкти «Vyshyvanka Reimagined» (Україна), «Nordic Craft Collective» (Скандинавія), «Digital Adire» (Нігерія), «Artesanías Tecnológicas» (Мексика), «New Murano Glass» (Італія) тощо), дає підстави виокремити такі ключові чинники успіху:

1. Інноваційне поєднання традиційних технік із сучасними матеріалами.
2. Співпраця між майстрами традиційних ремесел і сучасними дизайнерами.
3. Використання цифрових технологій для модернізації традиційних процесів.
4. Орієнтація на глобальний ринок за умов збереження локальної ідентичності.

Критеріями відбору таких проєктів були інноваційність підходу, комерційний успіх, культурна значущість та освітній потенціал. Ці проєкти відображають різноманітні підходи до інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та сучасного дизайну. Вони демонструють, яким чином традиційна техніка та матеріали можуть бути переосмислені та адаптовані відповідно до сучасних потреб та естетичних вимог.

На основі аналізу низки інтерв'ю з експертами у галузі декоративно-ужиткового мистецтва, сучасного дизайну та креативних індустрій, що фокусувалися на перспективах, викликах і можливостях інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну, констатуємо: 80% експертів вважають інтеграцію декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну необхідною для збереження традиційних ремесел; 70% відзначають потребу в спеціалізованих освітніх програмах, що об'єднують обидві дисципліни; 90% підкреслюють важливість збалансованого підходу, який зберігає автентичність традиційних технік за умов упровадження інновацій.

Здійснено SWOT-аналіз (S (strengths) – сильні сторони, W (weaknesses) – слабкі сторони, O (opportunities) – можливості, T (threats) – загрози) інтеграційного процесу з метою

визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, пов'язаних з інтеграцією декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну.

Відтак, сильними сторонами інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну за результатами SWOT-аналізу є: збереження культурної спадщини; інноваційність продукту; підвищення конкурентоспроможності.

Серед слабких сторін цього процесу варто відзначити: ризик втрат автентичності; потреба в спеціалізованих навичках; висока вартість виробництва.

Можливості, що забезпечує інтеграція декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну: розвиток нових ринків; створення унікальних брендів; підвищення інтересу молоді до традиційних ремесел.

Загрози, що можуть виникнути внаслідок інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну: стандартизація та втрата різноманітності; конкуренція з боку масового виробництва; зміна споживчих уподобань.

Результати дослідження демонструють складність і багатогранність процесу інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну. З одного боку, ця інтеграція відкриває нові можливості для збереження та розвитку традиційних ремесел, з іншого – створює ризики втрати автентичності та культурної ідентичності.

У дослідженні ми виокремили ключові аспекти, що потребують подальшого обговорення:

1. Баланс між інновацією та традицією: як зберегти сутність традиційних ремесел за їх адаптації до сучасних вимог ринку?

2. Освітні програми: якою має бути структура навчальних програм, що забезпечує ефективне поєднання вивчення декоративно-ужиткового мистецтва та сучасного дизайну?

3. Економічний аспект: як забезпечити економічну життєздатність інтегрованих проєктів, враховуючи їх, як правило, високу собівартість?

4. Культурна політика: яка роль держави та культурних інституцій у підтримці та регулюванні процесу інтеграції?

5. Глобалізація та локалізація: як знайти баланс між виходом на глобальний ринок і збереженням локальної культурної ідентичності?

6. Технологічний аспект: яким чином цифрові технології можуть бути інтегровані в традиційні ремесла без втрати їх сутності?

7. Сталий розвиток: як забезпечити екологічність та етичність виробництва в контексті інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну?

Ці питання потребують подальшого дослідження та обговорення в професійному середовищі з метою розроблення ефективних стратегій інтеграції, які б максимізували переваги та мінімізували ризики цього процесу.

Отже, дослідження показало, що інтеграція декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну є актуальним і перспективним напрямом у контексті глобалізації та технологічного розвитку. Ця інтеграція створює унікальну синергію, яка дає змогу переосмислити традиційні форми та техніку в контексті сучасних потреб і технологій. У дослідженні визначено низку ключових аспектів, що потребують подальшого вивчення, зокрема питання балансу між інноваціями та традиціями, розроблення ефективних освітніх програм, забезпечення економічної життєздатності інтегрованих проєктів та роль культурної політики в цьому процесі.

Загалом, це дослідження підкреслює важливість інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну як стратегії збереження культурної спадщини та її адаптації до сучасних реалій. Воно відкриває нові перспективи для розвитку креативної індустрії та культурного виробництва, водночас акцентуючи увагу на необхідності збалансованого підходу, який би максимізував переваги та мінімізував ризики цього процесу.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference.* CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. Pp. 172-180.
2. Коломієць Д.І., Швець О.А., Марущак О.В., Козак Т.С. Методологічні основи наукових досліджень у сфері дизайну: аналіз європейського досвіду. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* 2022. Вип. 69. С. 100-107.
3. Марущак О.В., Миколук Д.М., Панасюк Я.П., Скотар В.Т. Міждисциплінарна інтеграція як засіб формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійних компетенцій. *Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 8th International scientific and practical conference.* Publishing House «ACCENT». Sofia, Bulgaria. 2020. Pp. 357-366.

Шинін О.С., м. Вінниця

e-mail: shininaleksander@gmail.com

Голінська Т.М., м. Вінниця

e-mail: tgolinska71@gmail.com

Шовкалюк А.В., м. Вінниця

**АБСТРАКТНИЙ ЖИВОПИС ЯК ФОРМА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО
САМОВИРАЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ**

Анотація. У статті досліджено роль абстрактного живопису як важливого напрямку сучасного мистецтва, що виражає емоційні та філософські переживання художника через нефігуративні форми. Абстракція пропонує новий рівень взаємодії між автором і глядачем, використовуючи колір, форму, лінію та текстуру для створення багатограних естетичних композицій. Визначено основні елементи та прийоми, які використовуються для передачі чутливих станів, таких як динамічні або статичні форми, використані кольорові палітри та різноманітні текстурні ефекти. Обґрунтовано, що абстрактний живопис виходить за межі традиційної репрезентації, створюючи простір для рефлексії, експериментів та індивідуального тлумачення, що резонує з духовними потребами сучасності.

Ключові слова: абстрактний живопис, сучасне мистецтво, нефігуративні форми, колір, емоційне вираження, експериментальний підхід, самовираження, філософія мистецтва, інтерпретація.

Annotation. The article examines the role of abstract painting as an important direction of modern art, which expresses the emotional and philosophical experiences of the artist through non-figurative forms. Abstraction offers a new level of interaction between the author and the viewer, using color, form, line and texture to create multifaceted aesthetic compositions. The main elements and techniques used to convey sensitive states such as dynamic or static shapes, used color palettes and various textural effects are identified. It is well-founded that abstract painting goes beyond traditional representation, creating space for reflection, experimentation and individual interpretation that resonates with the spiritual needs of today.

Keywords: abstract painting, modern art, non-figurative forms, color, emotional expression, experimental approach, self-expression, philosophy of art, interpretation.

Абстрактний живопис займає важливе місце в сучасному мистецтві, відрізняючись особливою естетичністю та багатогранністю композиційних рішень. Абстракція втілює ідею експериментального підходу, що спрямований на відображення внутрішнього світу художника, його емоційного й духовного стану через використання нефігуративних форм.

Вона дає змогу художнику розкривати нові аспекти емоційного та філософського змісту твору. Такий підхід дозволяє не лише вільно інтерпретувати ідеї, а й досліджувати глибокий внутрішній світ творця та викликати у глядача багатогранні емоційні переживання. Цей напрям характеризується відмовою від традиційного зображення реального світу. Основними композиційними елементами абстракції є колір, форма, лінія і текстура, які набувають самостійного значення, створюючи гармонійні й експресивні композиції.

Абстрактне мистецтво виникло як реакція на кризу в світовому живописі кінця XIX – початку XX століття – тоді побутували реалізм та імпресіонізм, що зосереджувалися на зображенні світу таким, яким він є, через деталі й відтінки світла. Проте наприкінці XIX століття ці методи почали здаватися обмеженими та не здатними реагувати на виклики життя, яке тоді побутувало. Окрім того, абстрактне мистецтво – є частиною інтелектуальної, філософської дискусії, реакцією на технологічний розвиток. Художники-абстракціоністи вважають, що реальність не повинна бути відображена дослівно, а може бути передана через символічні й абстрактні візуальні засоби, що сприяють глибшому філософському осмисленню побаченого та відчутого [4].

Абстрактний живопис базується на фундаментальних формальних елементах, таких як колір, форма, лінія і текстура, кожен з яких може мати символічне чи експресивне значення. Художники цього напрямку мистецтва вдаються до комбінування нефігуративних елементів, щоб створити гармонійні або, навпаки, дисгармонійні композиції, що передають різноманітні емоції: від спокою до агресії, від радості до смутку. Наприклад, хвилясті, плавні лінії можуть викликати відчуття гармонії та спокою, тоді як гострі, ламані лінії передають напруження або тривогу.

Колір в абстрактному живописі є одним з основних засобів виразності, які використовуються для стимуляції потужних емоційних реакцій. Яскраві насичені кольори, такі як червоний, жовтий або помаранчевий, часто асоціюються з енергією, життям і пристрастю, тоді як приглушені або холодні відтінки, як-от синій чи фіолетовий, можуть викликати відчуття спокою, меланхолії або самозаглиблення. У багатьох творах абстракціоністів саме колір стає основним «голосом» картини, який здатний втілити найскладніші емоційні нюанси, не вдаючись до конкретних форм чи образів. Наприклад, такі художники як Марк Ротко та Василь Кандинський застосовували колірні поля для створення особливої атмосфери та емоційного тону, що змушує глядача зануритися в душевну глибину твору.

Абстрактний живопис надає художникам свободу при виборі форми, яка може мати як динамічний, так і статичний характер. Динамічні форми, що передають рух, енергію і напругу, створюються за допомогою ламаних ліній, різких кутів та асиметричних композицій. Вони дають картинно-експресивне і драматичне звучання, тоді як статичні форми, зокрема круги, квадрати чи рівні лінії, навпаки, викликають відчуття спокою, стабільності та рівноваги. Такі композиції можуть мати медитативний ефект і давати глядачам можливість зосередитися на глибині власних відчуттів.

Лінія в абстрактному живописі виконує не тільки роль контуру, а й може самостійно передавати емоції. Плавні, м'які лінії символізують відчуття легкості, тоді як гармонійні, ламані та рвані лінії відображають напруження, агресію чи невизначеність. За допомогою лінії художник здатний буквально «намалювати» емоційний стан. Наприклад, Джексон Поллок використовував техніку дрипінгу, де хаотичні лінії, створені шляхом розбризкування фарби, передавали енергію й рух, що створювало ефект присутності й інтенсивності у творі.

Текстура в абстрактному живописі додає композиції фізичного виміру. Використання різних технік нанесення фарби, таких як густі мазки, рельєфне нанесення або застосування пігментів, дозволяє створити текстуровані поверхні, які взаємодіють зі світлом і тінню. Це

надає картині «матеріальності», посилюючи емоційний ефект сприйняття. Важливою текстурою, яка часто використовується в абстракціонізмі, є ефект потрісканої фарби або випадкових бризок, що додає твору певної недосконалості, спонтанності та посилює відчуття природності й емоційної відкритості.

Якщо абстрактний живопис не містить чітких фігуративних зображень, він дозволяє глядачеві вільно інтерпретувати значення твору. Це надає мистецтву універсальності, адже кожен глядач може сприймати роботу по-своєму, проєктуючи її на власні емоції, досвід і фантазію. Художник може вкладати в картину особистий досвід, переживання або філософські роздуми, і, водночас, не обмежувати глядача у власному трактуванні образів. Таким чином, абстракція створює місток між художником і глядачем, пропонуючи можливість взаємодії та співтворчості в емоційно насиченому контексті.

Однією з ключових функцій абстрактного живопису є вплив на психологічний стан глядача. Абстракція здатна розширити різноманітні реакції, від почуття внутрішнього спокою до емоційного підйому або тривоги. Так, деякі художники пропонують кольори та форми для створення медитативного ефекту, який може заспокоїти або, навпаки, надихати. В інших випадках картини здатні викликати у глядача відчуття напруги або навіть конфлікту, що спонукає його до рефлексії і самозаглиблення.

Отже, живопис як засіб виразності дозволяє художникам через формальні елементи – колір, лінію, форму та текстуру – передавати найглибші абстрактні емоційні стани та філософські концепції, залишаючи простір для інтерпретації глядача. Абстракція стала потужним засобом вираження, який вивів живопис за межі традиційної репрезентації, відкриваючи простір для експериментів, інтерпретацій та нових естетичних рішень, що відповідають духовним запитам сучасності.

Список використаних джерел:

1. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
2. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
3. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
4. Як зрозуміти та полюбити абстрактне та нефігуративне мистецтво: ключові імена та роботи. URL: <https://suspilne.media/culture/834811-ak-zrozumiti-ta-polubiti-abstraktne-ta-nefigurativne-mistectvo-klyucovi-imena-ta-roboti/> (дата звернення 24.10.2024 р.).

УКРАЇНСЬКЕ НАЇВНЕ МИСТЕЦТВО ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ

Анотація. Національне мистецтво в Україні є яскравим культурним феноменом, який відображає народний світогляд, національні цінності та духовну спадщину. Це мистецтво виникло як форма самовираження людей без спеціальної освіти, що дозволило їм інтуїтивно передавати своє бачення світу через простоту форми, яскраву кольорову гаму, символічні образи та орнаментальність. На основі давніх народних традицій та фольклорних мотивів наївні художники, такі як Марія Приймаченко, Катерина Білокур, Іван Гончар та Ганна Собачко-Шостак, створили унікальні твори, які стали символом національної ідентичності українців. У статті розкрито характерні риси наївного мистецтва, його витоки, специфічність у контексті української культури, а також його вплив на сучасне мистецтво.

Ключові слова: наївне мистецтво, українська культура, національна ідентичність, фольклор, народні традиції, символізм, самовираження.

Annotation. National art in Ukraine is a bright cultural phenomenon that reflects the people's worldview, national values and spiritual heritage. This art arose as a form of self-expression of people without special education, which allowed them to intuitively convey their vision of the world through simplicity of form, bright colors, symbolic images and ornamentation. On the basis of ancient folk traditions and folklore motifs, naive artists such as Maria Prymachenko, Kateryna Bilokur, Ivan Gonchar and Hanna Sobachko-Shostak created unique works that became a symbol of the national identity of Ukrainians. The article reveals the characteristic features of naive art, its origins, specificity in the context of Ukrainian culture, as well as its influence on modern art.

Keywords: naive art, Ukrainian culture, national identity, folklore, folk traditions, symbolism, self-expression.

Національне мистецтво відіграє важливу роль в українській культурі як символ автентичності народу, національного духу та світогляду. Воно дозволяє осмислити культуру та ідентичність українців через призму спрощеного та інтуїтивного світосприйняття.

Наївне мистецтво народилося як форма самовираження людей без спеціальної мистецької освіти, які використовували інтуїтивні підходи для створення творів. В Україні це мистецтво виникло на основі глибоких народних традицій та було тісно пов'язане з фольклором, побутом і віруваннями. Витоки українського національного мистецтва сягають стародавніх часів, коли прості селяни зображали світ навколо себе в декоративно-прикладних виробах, розписах, тканинах і різьбленні.

Наївне мистецтво розвивалося як контраст академічному мистецтву: тоді як академічне малярство тяжіло до точного відображення форм, перспектив і пропорцій, наївне мистецтво дозволяло уникати цих правил. Це дало можливість художникам-самоучкам втілювати своє бачення світу, яке було символічнішим та емоційнішим, орієнтованим на спрощене сприйняття реальності.

Українське наївне мистецтво має низку характерних рис, за якими можна легко ідентифікувати його твори. До таких основних особливостей належать:

- простота форми і композиції. Національні художники не прагнуть до складної перспективи або пропорцій, часто свідомо спрощують форми та деталі, передаючи глядачеві свою щирі інтерпретацію реальності;
- яскрава, насичена кольорова гама. Колір у наївному мистецтві виконує важливу

функцію не тільки для створення візуальної виразності, а й для передачі певного емоційного посилу. Такі роботи мають певний спектр кольорів – від яскраво-червоних до насичених синіх і зелених;

- відсутність перспективи та масштабування. Твори часто мають рівну площину забудови, де відсутня глибина та реалістична передача простору. Відсутність лінійної перспективи надає роботам особливого, дещо дитячого вигляду, водночас підсилює символічний зміст;

- символізм та орнаментальність. Наївні митці часто втілюють у своїх роботах символи, що мають зв'язок із фольклором, наприклад, зображення тварин, рослин або міфологічних образів, які надають творам культурної значущості;

- щирість та емоційна насиченість. Відсутність художніх канонів та інтелектуальної рефлексії над формою дозволяє митцям вільніше висловлювати особисте бачення, наповнюючи твори яскравими емоціями та безпосередністю. Це надає роботі ефекту щирості, що вирізняє наївне мистецтво серед інших.

Наївне мистецтво стало культурним явищем, яке дозволило людям без спеціальної освіти виразити себе у художній формі. Водночас, для багатьох представників сільських громад наївне мистецтво стало інструментом передачі їхніх уявлень про світ, духовні цінності та культурну спадщину. Твори українських наївних художників часто демонструють колорит побуту та природи рідного краю, зображуючи сцени повсякденного життя або події, що мають культурно-історичне значення.

Наївне мистецтво, звертаючись до архетипових образів і тем, важливих для народу, сприяє збереженню національної ідентичності та підсиленню культурної спадщини. Роботи наївних художників забезпечують важливу соціальну функцію, дозволяючи людям дивитися на звичні речі з нового боку, розкривати глибокий зв'язок із традиціями та створювати культурне відображення національного духу.

Отже, українське наївне мистецтво є багатогранним феноменом, що знаходиться на перетині культурних традицій та індивідуальної творчості, забезпечуючи унікальну перспективу на українську спадщину та самосвідомість.

Українське наївне мистецтво має яскравих представників, які створили унікальні твори, що відображають глибинні риси народної культури, фольклору та національної ідентичності. Розглянемо окремих яскравих представників цього напрямку мистецтва, які мали значний вплив на розвиток національного мистецтва в Україні та закріпили за ним визнання як окремого і важливого виду творчості.

Марія Приймаченко (1908-1997 рр.) є однією з найвідоміших представниць українського національного мистецтва. Народилася в селі Болотня на Київщині й усе своє життя присвятила творчості, хоча й не мала формальної мистецької освіти. Її картини, які часто зображують фантастичних звірів, рослин і птахів, поєднують у собі символічні та фольклорні мотиви.

Особливості творчості Марії Приймаченко:

- фантастичні образи. Приймаченко часто створювала міфологічних тварин, які насправді є втіленням її уяви про природу та світ. Її роботи, такі як «Звір гуляє» та «Лев і левиця», мають вигадливі форми та яскраві кольори, які привертають увагу глядача;

- символіка і народні мотиви. Художниця використовує мотиви українського фольклору, що проявляється у фігурах стилізованих рослинних і тваринних образів. Її твори несуть символічне навантаження, відображаючи народні вірування, уявлення про добро і зло, світло і темряву;

- вплив на сучасне мистецтво. Картини Приймаченко стали джерелом натхнення для багатьох українських і світових митців. Вони використовуються в дизайні, національному

брендингу та культурній дипломатії як символ української ідентичності.

Катерина Білокур (1900-1961 рр.) – українська художниця-самоучка з Полтавщини, відома своїми дивовижно деталізованими квітковими композиціями. Її твори захоплюють тонкістю виконання і глибокою любов'ю до природи. Білокур також не мала спеціальної мистецької освіти, однак її картини привернули увагу низки митців, зокрема Пабло Пікассо, який назвав її геніальною.

Особливості творчості Катерини Білокур:

- квіткові композиції. Білокур зображувала квіти з надзвичайною майстерністю та увагою до деталей. Її картини, такі як «Цар-колос», «Квіти за тином», демонструють її вміння створювати живі образи, що випромінюють красу і символічність;
- використання природної палітри. У роботах Білокур яскраво представлена українська природа. Кольори її картини передають живу природу і створюють гармонію з українським краєвидом, відчуття єднання з рідним краєм;
- символічність. Квіти в її творах несуть символічний зміст, вони є символами життя, радості та сили української землі. Крім того, композиції Білокур часто відображають гармонію між природою та людиною, підкреслюючи важливість єднання з рідною землею.

Іван Гончар (1911-1993 рр.) був не лише художником, а й етнографом, скульптором, дослідником української культури. Він відіграв важливу роль у збереженні українських національних традицій, заснувавши приватний музей українського мистецтва в Києві, який пізніше перетворився на Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара».

Особливості творчості Івана Гончара:

- етнографічний аспект. У своїх картинах Гончар відображав сцени з народного життя, зокрема обряди, звичаї, історичні події. Він прагнув не тільки створити твори мистецтва, а й зберегти фрагменти історії України;
- зображення народних постатей. Гончар часто зображував портрети українських селян, історичних постатей, що допомагало закріпити образи простих українців та їхню національну ідентичність у художніх формах;
- побутова тематика. У своїй творчості він передавав український колорит через повсякденні сюжети, які відображають зв'язок людей з природою і традиційним укладом життя.

Ганна Собачко-Шостак (1883-1965 рр.) – українська наївна художниця з Полтавщини, яка стала відомою завдяки своєму яскравому декоративному стилю. Її роботи поєднують наївність і стилізацію, створюючи виразний, власний образ.

Особливості творчості Ганни Собачко-Шостак:

- орнаментальність і символізм. Собачко-Шостак znana своїми орнаментальними малюнками, де зображала тварин, рослини та міфологічні сюжети. Її творчість вирізняється декоративністю, що надає їй унікального характеру;
- фольклорні мотиви. Роботи вирізняються підсиленою фольклорною складовою – вона використовувала народні образи, стилізуючи їх під графічні орнаменти. Це надавало її роботам декоративного характеру;
- вплив на розвиток української декоративної графіки. Її стиль став основою для розвитку сучасної української декоративної графіки, вплинувши на дизайн та ілюстрацію.

Крім вищезгаданих художників, на українське наївне мистецтво вплинула творчість й інших митців, менш відомих широкому загалу. Серед них – Олександр Саєнко, який працював у жанрі декоративно-ужиткового мистецтва; Олена Кульчицька, що поєднала елементи наївного мистецтва з декоративною графікою; та інші майстри, що внесли свій унікальний стиль у розвиток української наївної традиції.

Українське наївне мистецтво є елементом національної культури та самосвідомості.

Воно не лише відображає духовні й культурні особливості українського народу, а й забезпечує глибокий зв'язок із традиціями, підкреслюючи унікальність національного світогляду. Твори наївних художників демонструють багатство українського побуту, фольклору та історії, слугуючи способом збереження національної пам'яті. Завдяки щирості, простоті виражальних засобів і яскравим емоціям наївне мистецтво має здатність передавати архетипові образи й теми, що важливі для нації, та зміцнювати культурну спадщину.

Список використаних джерел:

1. Вусик Н.В., Потапова Д.В. Особливості художнього мислення Катерини Білокур. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 224-227.
2. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Плазовська Л.В., Савчук І.В. Народне мистецтво Поділля: навчальний посібник для студентів ЗВО. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2019. 240 с.
3. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
4. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
5. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Лукова О.М. Розвиток у майбутніх педагогів середньої і професійної освіти, фахівців образотворчого та декоративного мистецтва художньо-творчої активності засобами орнаментального мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 1. С. 19-23.
6. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
7. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.

Шелева І.М., м. Берестин
e-mail: irinashelevaja2791@gmail.com

МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ У ДОХРИСТИЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Анотація. У статті досліджено розвиток мистецтва та культури на території України в дохристиянський період. Розглянуто сутність та особливості язичництва давніх слов'ян, його релігійні нашірування та вплив на культурний розвиток. Висвітлено питання виникнення писемності у східних слов'ян, охарактеризовано різні форми письма та літературні пам'ятки того періоду. Проаналізовано досягнення у сфері архітектури, скульптури, ювелірного та музичного мистецтва. Особливу увагу приділено процесу християнізації Київської Русі за часів князя Володимира та її вплив на подальший культурний розвиток держави.

Ключові слова: дохристиянський період, язичництво, давні слов'яни, писемність, мистецтво, культура, християнізація, Київська Русь, князь Володимир, культурна спадщина.

Annotation. *The article examines the development of art and culture on the territory of Ukraine in the pre-Christian period. The essence and features of the paganism of the ancient Slavs, its religious layers and influence on cultural development are considered. The issue of the emergence of writing among the Eastern Slavs is highlighted, various forms of writing and literary monuments of that period are characterized. Achievements in the field of architecture, sculpture, jewelry, and music were analyzed. Special attention is paid to the process of Christianization of Kyivan Rus during the time of Prince Volodymyr and its influence on the further cultural development of the state.*

Keywords: *pre-Christian period, paganism, ancient Slavs, writing, art, culture, Christianization, Kyivan Rus, Prince Volodymyr, cultural heritage.*

Мистецтво відіграє ключову роль у формуванні та збереженні української ідентичності. Воно відображає духовні цінності, історичний досвід та національні традиції, посилення зміцнення єдності народу. Мистецтво не лише збагачує культурну спадщину, а й виступає фундаментом української самобутності, сприяючи її розвитку. Історичні події мають глибокий вплив на розвиток мистецтва, формуючи нові стилі, ідеї та теми. Вони не тільки змінюють культурні та соціальні теми, але й відкривають перед митцями нові можливості для вираження переживань та реакцій на важливі суспільні зруйнування [1, с. 56].

Розвиток мистецтва в Україні пройшов кілька важливих етапів, які відображають багату культурну історію та впливи різних цивілізацій. Проведемо короткий огляд основних етапів розвитку українського мистецтва

Язичництво є досить невизначеним терміном, що свого часу виник у церковному середовищі для позначення всього нехристиянського.

Під «язичництвом» розуміють різноманітні релігійно-міфологічні уявлення, обряди та культи, що існували в різних народів планети до прийняття ними вищих релігійних форм. Найчастіше цим поняттям позначають вірування тих народів, що не мали власних держав, а, створивши їх, одразу прийняли одну із світових релігій, минаючи стадію тривалого розвитку власно національно-державної релігії.

Язичництво давніх слов'ян саме по собі не є унікальним явищем у світовій історії релігій, це – слов'янський варіант загальнолюдського язичницького масиву, однак варіант неповторний. Цю неповторність язичництву давніх слов'ян додає перетинання в ньому кількох відносно самостійних релігійних шарів, на основі яких воно, власне кажучи, і сформувалося [3, с. 72].

Перше релігійне нашарування в давньослов'янському язичництві складають обряди і вірування прадавнього населення лісостепової смуги України, що заселяло цю територію ще з кам'яного віку (з VI тисячоріччя до н.е.). Цей шар відповідав розвинутому анімізму і складався більшою частиною з духів природи, формується демонологічний світ [1, с. 68].

Другий шар у язичництві давніх слов'ян, деякі дослідники, пов'язують із впливом трипільської культури кінця IV-III тисячоліть до нашої ери у межах річки Дніпра – Дністра, яка вважається однією з найбільш високорозвинених для свого часу. Цей шар відбивав релігійні вірування і культи, пов'язані із раннім землеробським господарством, з шануванням божеств родючості та врожаю, що уособлювали собою Всесвіт, а щодо кожної окремої людини виступав як боги. Тут мають місце обряди та ритуали сезонного господарського циклу. Представниками цього шару є боги Рід (Світовид) з рожаницями, Коляда, Ярило, Жива і Морена, Купайло.

Центральним шаром язичництва є коло релігійних уявлень і практик індоєвропейців III-II тисячоліть до нашої ери, у яких склалися загальні погляди на світ, його трискладову структуру, віра в богів – творців неба, землі, людей, практика їхнього вшановування кривавими

жертвопринесеннями, надзвичайно розвинутий культ предків і поховальна обрядовість. От чому в слов'янському язичництві напередодні хрещення Русі в один той самий час існував пантеон богів на рівні розвинутого поліїтезму при відсутності сталого культу вшанування головних божеств і окремого жрецького прошарку, а поруч з цим пантеоном – не менш популярний і шанований пантеон нижчих духів на рівні первісного полідемонізму [5, с. 48].

Виникнення писемності у східних слов'ян було зумовлено об'єктивними причинами, основна з яких – необхідність задовольняти потреби у спілкуванні. Слов'яни застосовували «чerti» і «рези», про які пізніше згадував болгарський письменник Ібн-Фадлан бачив написи на уламках дерев. Були знайдені берестяні грамоти, на яких писали про господарські та сімейні справи. Тексти на берестяних грамотах видавлювали за допомогою спеціального інструменту – стилоса. Найдавнішою пам'яткою стародавніх слов'ян є «Велесова книга», яка містить події історії слов'янства з кінця II ст. до н.е. до I ст. н.е.

Слов'яни використовували також руничні знаки (давні скандинавські письмена на камені), та вузелкове письмо, яким не писали, а передавали повідомлення за допомогою вузлів, пов'язаних на нитках, а вони вже були замотані в клубки – так звані книги. Звідси походить відоме висловлення – «вузлик на пам'ять». Таке письмо можна побачити на стінах храмів як орнаментальний узор поряд із ліками святих.

У дохристиянські часи склалися перекази про Кия, Щека, Хорива і їх сестру Либідь, про помсту княгині Ольги деревлянам за вбивство її чоловіка князя Ігоря, про одруження Володимира з полоцькою княжною Рогнедою, про «віщого» Олега. Широке розповсюдження мали різні перекази, билини, пісні, приказки, казки, байки, загадки, заклинання, легенди, які виховували почуття дружби, справедливості, вірності, любові до своєї батьківщини [5, с. 105].

Стародавні русичі були неперевершеними майстрами дерев'яної скульптури та архітектури. Наприклад, у Києві було побудовано кам'яний князівський палац, стіни якого прикрашали фрески, мозаїка, інкрустації з різнокольорових порід порфіру та мармуру.

Ювелірні вироби слов'яни робили зі срібла. Знайдені срібні фігурки коней із золотими гривами та копитами і фігурки чоловіків у слов'янському одязі з вишивкою на сорочці. Під Чернігвом знайдені мистецькі шедеври – ритони, це стародавній посуд для вина у вигляді турових рогів. На них зображені фантастичні тварини з крилами. Популярними у ті часи були вироби давньоруських майстрів – браслети, коралові намиста, виготовлені за допомогою техніки черні та скані.

Популярним у слов'ян було музичне мистецтво. Знайдені різноманітні музичні інструменти – гудки, свирілі, гуслі, бубни, флейти, труби, які використовувалися під час свят, весільних обрядів [6, с. 87].

Отже, культура дохристиянської Русі мала специфічні риси своєї епохи і пізніше чимало її досягнень були запозичені християнством.

В історичних джерелах зустрічається повідомлення про те, що руська писемність, нарівні із староеврейською, розповсюджувалася в Хазарії. Святі рівноапостольні просвітителі слов'ян брати Кирило та Мефодій народилися в грецькому місті Солуні. Мефодій як воїн, напевно, був правителем Болгарського князівства. Згодом, прийнявши чернечий сан, оселився в одному з монастирів на горі Олімп.

Костянтин (у чернецтві Кирило) здобув освіту у кращих учителів Константинополя, зокрема у Шотія, майбутнього патріарха. За обдарованість та різнобічні знання сучасники назвали Кирила Мудрим. Згодом він перебрався зі столиці Візантії до монастиря, де вже жив Мефодій.

Брати взяли на себе важкий послух – нести слово істини людям. Якось тримаючи шлях до хозар, Кирило та Мефодій зупинились у Корсуні, де у «чудесний спосіб» сподобили мощі

священномученика Климента, а Константин знайшов Євангеліє та Псалтир, писані «руськими письменами», і від нього перейняв її.

Почувши про освіченість і мудрість братів, моравський князь Ростислав запросив їх пропагувати слово Боже мовою слов'ян. Вони дали згоду.

Разом із братом святим Мефодієм та учнями Гораздом, Климентом, Саввою, Наумом і Анґаліаром святий Константин уклав слов'янську абетку, переклав у 863 році Євангеліє, Апостола, Псалтир та вибрані Божі книги.

Після смерті Ярополка Володимир (980-1015рр.) стає повновладним господарем держави, до якої входило майже 20 різних земель – слов'янських, фінських, тюркських. Спільною для них була княжа влада. У цих землях постійно спалахували повстання, які Володимир придушував, але військова сила не забезпечувала спокою. Тоді Володимир вирішив змінити внутрішню політику, насамперед щодо війська: відмовився від найманців і сформував власне воїнство, з яким був у приязних стосунках [4, с. 365].

Історичні хроніки зберегли імена Володимирових соратників: Добрині, Вовчого Хвоста, Блуда та ін. Цю політичну акцію відзначають і билини, де знову зустрічаються Добриня, Альоша Попович, Ілля Муромець, Дюк Степанович. Володимир ліквідував кабінет місцевих «ясних князів» і роздав землі своїм дванадцятьом синам. Він створив найбільшу в Європі державу, основою якої стала централізована влада, із сильною економікою, зі сталими торгівельними і дипломатичними зв'язками.

Але ця могутня імперія не мала єдиної ідеології. Якщо говорити термінами сьогодення, у ній функціонувала неорганізована багатопартійна система. Володимир, силою здобувши золотий стіл і розширивши державу, розумів, що утримати її можна лише з допомогою консолідуючої сили, якою на той час була релігія. Прораховувались усі варіанти – політичний і світоглядний – як самим князем, так і його радниками. Після довгих вагань та аналізу всіх чинників зупинилися на православному християнстві як найближчому для слов'янської Русі.

Християнство не було чимось невідомим для русичів, їм імпонували позиції православ'я, які не мали подвійних трактувань і були досить гуманними порівняно з католицизмом, особливо у викладі блаженного Августина, де людині відводилася пасивна роль, заздалегідь визначена вищою силою.

Отже, після прийняття християнства, Володимир заснував школи, в яких готувалися власні кадри, перейняв кращі зразки містобудівництва та архітектури, живопису, науки, філософії, книгописання. Він увів Київську Русь у коло високорозвинених країн Європи. У відносно короткі терміни Київська Русь зробила величезний крок, вийшовши на загальноєвропейський культурний рівень, а в деяких її сферах перевершивши його. Нові віяння в культурі, більша регіональна своєрідність з'явилися у зв'язку з феодалною роздробленістю. Однак для закріплення і розвитку культурної динаміки Русь потребувала відновлення політичної єдності [6].

Список використаних джерел:

1. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII століття. Київ: Мистецтво, 1981. 159 с.
2. Історія української культури /За заг. ред. Г. Крип'якевича. Київ: Либідь, 1994. 656 с.
3. Крип'якевич І. Історія української культури. Київ: Либідь, 2002. 656 с.
4. Лозко Г.С. Коло Свароже. Київ: Український письменник, 2004. 230 с.
5. Юрій М.Ф. Історія світової та вітчизняної культури. Київ: ДаКор, 2007. 455 с.
6. Яковенко Н.П. Нарис історії України. Київ: Критика, 2006. 582 с.

Зузяк Т.П., м. Вінниця

e-mail: zuzyak@ukr.net

Шинін О.С., м. Вінниця

e-mail: shininaleksander@gmail.com

Русавська Ю.О., м. Вінниця

ДЕКОРАТИВНИЙ ЖИВОПИС ТА ЙОГО КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. У статті розглянуто основні композиційні особливості декоративного живопису як унікальної форми образотворчого мистецтва. Досліджено ключові елементи побудови декоративних композицій, включаючи роль симетрії, ритму та кольорової гармонії. Проаналізовано значення орнаментальних мотивів та символіки у формуванні художнього образу. Висвітлено особливості площинного зображення, технічні аспекти виконання та принципи інтеграції декоративного живопису в інтер'єрний простір.

Ключові слова: декоративний живопис, композиція, симетрія, колірна гармонія, орнаментальні мотиви, стилізація, площинність зображення.

Annotation. The article examines the main compositional features of decorative painting as a unique form of fine art. The key elements of building decorative compositions, including the role of symmetry, rhythm and color harmony, were studied. The significance of ornamental motifs and symbols in the formation of an artistic image is analyzed. Features of planar image, technical aspects of execution and principles of integration of decorative painting into interior space are highlighted.

Keywords: decorative painting, composition, symmetry, color harmony, ornamental motifs, stylization, flatness of the image.

Декоративний живопис є унікальною формою мистецтва, що акцентує увагу на естетичному впливі й орієнтований на оздоблення простору, відображаючи особливості стилю, культури та символіки. Важливим елементом декоративного живопису є орнаментальні мотиви та декоративні композиції, які формують гармонійне, впорядковане зображення і створюють візуально приємний ефект. Однією з ключових особливостей цього стилю є структурований підхід до композиції, де кожен елемент твору має визначене місце і роль.

Основним засобом побудови гармонійної композиції в декоративному живописі є симетрія. Вона забезпечує відчуття стабільності, рівноваги і цілості твору, що робить декоративні композиції особливо привабливими для ока. Симетричне розміщення елементів, характерне для орнаментів і фризів, надає декоративним картинам ритмічної організованості і передбачуваності, що часто асоціюється з гармонією та порядком. Наприклад, повторювані геометричні форми або рослинні мотиви створюють безперервний ритм, який привертає увагу глядача, стимулюючи його до сприймання композиції як завершеної та цілісної.

Колірна гармонія в декоративному живописі є потужним засобом виразності композиційних елементів. Використання насичених кольорів, поєднаних у гармонійні палітри, підсилює естетичний вплив на твір. Важливою композиційною технікою є колірний контраст, який акцентує увагу на окремих елементах зображення і надає їм більшої значущості. Наприклад, контрастування теплих і холодних кольорів, або яскравих і приглушених відтінків створює динамічний ефект, який робить картину живою та енергійною.

Особливістю декоративного живопису є використання орнаментальних мотивів, які часто відображають національні, культурні та духовні символи. Такі елементи є не тільки прикрасою, а й засобом передачі певного змісту, який зрозумілий у контексті конкретної

культури або спільноти. Наприклад, квіткові візерунки часто символізують природну гармонію і родючість, геометричні орнаменти можуть уособлювати нескінченність і постійність. Цей стиль передбачає повторюваність елементів, що також підкреслює символічну значущість кожного мотиву в загальній композиції.

На відміну від інших форм живопису, декоративний стиль часто не використовує перспективу для створення глибини чи простору. Натомість він концентрується на зображувальній площині. Це дозволяє зосередитись на чистих формах і кольорових сполученнях, створюючи враження стилізованої, майже графічної композиції. Площинність підвищує декоративність, залишаючи тривимірний ефект, зосереджує увагу на лініях, кольорі та ритмічності форми.

Декоративний живопис передбачає чималий арсенал технік, серед яких популярними є темперні, акрилові та емалеві фарби. Темпера, наприклад, завдяки своїй матовій текстурі, дозволяє створити насичені та водночас гладкі кольорові поверхні, що підкреслює декоративний характер композиції. У деяких випадках використовують різноманітні матеріали, такі як золочення, скло, кераміка та текстиль, які створюють у творі нові фактурні акценти та розширюють його декоративний потенціал.

Однією з важливих функцій декоративного живопису є інтеграція в простір. Декоративні картини створені для взаємодії з архітектурними елементами, інтер'єром та іншими предметами декору, що підвищує загальний естетичний ефект. Художник враховує місце, де буде розташовано твір, кольорову гаму і стиль інтер'єру. Таким чином, декоративний живопис виступає не тільки як самостійний твір, а й як елемент, що збагачує і доповнює навколишній простір.

Отже, декоративний живопис, поєднуючи унікальні композиційні рішення, орнаментальність та особливості кольорової гармонії, формує естетичний стиль, що дозволяє впливати на візуальне сприйняття глядача. За допомогою симетрії, ритму, площинності та стилізованих символічних елементів декоративний живопис стає виразним засобом відображення культурних цінностей, національної ідентичності та естетичних ідеалів, які формують не лише зображення, а й сприяють створенню привабливого, емоційно насиченого середовища.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Плазовська Л.В., Савчук І.В. Народне мистецтво Поділля: навчальний посібник для студентів ЗВО. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2019. 240 с.
2. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
3. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
4. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. У даній статті розглядається важлива роль народного мистецтва, зокрема вишивки, у формуванні національної ідентичності особистості українців. Вишиванка, яка протягом століть служить не лише елементом одягу, а й оберегом, символізує здоров'я, красу, щасливу долю та єднання з національним спадком. Кожен візерунок та кольорове рішення вишивки мають глибокий символічний зміст, що відображає зв'язок людини з культурною традицією, родиною та природою. У контексті сучасної глобалізації вишиванка продовжує бути потужним інструментом утвердження національної свідомості, сприяючи формуванню почуття приналежності до українського народу. Стаття підкреслює, що вишивка не лише зберігає культурні традиції, але й актуалізує їх у новітньому світі, вносячи значний вклад до збереження української ідентичності.

Ключові слова: народне мистецтво, вишивка, національна ідентичність, вишиванка.

Abstract: This article examines the important role of folk art, particularly embroidery, in the formation of the national identity of Ukrainians. Vyshyvanka, which for centuries serves not only as an element of clothing, but also as a talisman, symbolizes health, beauty, good fortune and unity with the national heritage. Each pattern and color solution of embroidery has a deep symbolic meaning, reflecting the connection of man with cultural tradition, family and nature. In the context of modern globalization, embroidery continues to be a powerful tool for establishing national consciousness, contributing to the formation of a sense of belonging to the Ukrainian people. The article emphasizes that embroidery not only preserves cultural traditions, but also actualizes them in the modern world, making a significant contribution to the preservation of Ukrainian identity.

Keywords: folk art, embroidery, national identity, vyshyvanka.

Сьогодні, у час російської агресії і гібридної війни, простежується масштабне використання ініціатором агресії інформаційного простору для ведення пропагандистської діяльності. Для досягнення своєї мети він активно використовує стратегічний контент, до якого належать культура, мова, створює власний привабливий образ та демонізує образ України. У цих умовах Україна шукає підходи, які можуть забезпечити ефективну протидію російській деструктивній пропаганді. Одним із найперспективніших шляхів цієї протидії є формування дієвої системи стратегічних комунікацій, створення й популяризації власного культурного наративу, який сприймався б різними аудиторіями, сприяв би позитивному іміджу України у світі. Саме ним є вишиванка, яка стала символом не лише культурно-національної ідентичності українського народу, але й політичним символом незламності суверенної держави, інструментом просування зовнішньополітичних інтересів держави.

Вишивка в українській культурі відіграє важливу соціальну роль як складник національного самовизначення та джерело національної та культурної ідентичності українського народу. Традиційна українська вишивка є невід'ємним елементом української культури, вона відображає духовність та естетичні цінності нашого народу, передаючи його унікальну історію та національні символи.

Українська вишивка не лише прикрашає вбрання, вона є своєрідним кодом, що містить у собі символіку, традиційні мотиви та звичаї українського народу. Кожен візерунок, кожен вишитий орнамент має глибокий підтекст, що відображає різні сторони життя, природи, вірувань та духовних цінностей українського народу. Вишивка також відображає елементи

родинної ідентичності, передаючи традиції з покоління в покоління, що робить її символом сплетеності та континуїтету української культури.

Поширення української вишивки сприяло утвердженню та збереженню української ідентичності під час періодів колонізації та підпорядкування іншим культурним впливам. Вона була символом національного опору та самовираження, що віддзеркалює силу та витривалість українського народу під час боротьби за свою культурну самобутність.

Під час періоду козацтва українська вишивка стала символом боротьби за свободу та незалежність. Вона також відображала багатий етно-культурний спадок українського народу та його прагнення до самовизначення. Урочисті ритуали та свята також мали велике значення для вишивки, яка використовувалася для вираження святкового настрою та релігійних переконань.

У 19-20 століттях українська вишивка пройшла чергові зміни, які були пов'язані з історичними подіями, такими як національно-визвольні змагання, радянський період та сучасність. У цей період вишивка стала символом боротьби за збереження традицій та культурної спадщини.

Сучасна українська вишивка відображає синтез традиційних та сучасних елементів, відбиваючи різноманітні аспекти українського життя та його історії. Вона є не лише елементом одягу, але й важливим символом національної самосвідомості та гордості за свої коріння.

Таким чином, вишиванка для українця – національна святиня, яка символізує й несе в собі духовне багатство, високу мудрість і зв'язок багатьох поколінь. Наразі українська народна вишивка налічує більше 200 видів технік виконання (швів), незліченну кількість орнаментів, мотивів, композицій, різнобарвну кольорову гаму. Усі вони перебувають у рамках традиції декоративно-прикладного мистецтва народу: від матеріалів і обладнання до композицій, візерунків, орнаментів та кольоросполучення. Як результат матеріальної й духовної культур багатьох поколінь, вишивка охоплює широку сферу знань, естетичних смаків, поглядів, звичаїв та обрядів українського народу. Через складну систему орнаменту й кольористики вишивка передає в закодованому вигляді важливі аспекти світосприймання українського народу [1, с. 175].

Отже, глобалізаційні процеси, які мають місце в сучасному українському суспільстві, актуалізували проблему національної ідентичності, яку сьогодні намагаються вирішувати політики, громадські й релігійні діячі, представники різних галузей знань. Важливу роль у формуванні національної ідентичності особистості відіграє народне мистецтво, зокрема народна вишивка. Споконвіку і до нині вишиванка для українців є оберегом – символом здоров'я, краси, щасливої долі та єднання з душею свого рідного народу.

Список використаних джерел:

1. Сабол Д.М. Психологічний феномен української народної вишивки. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2013. Вип. 4. С. 172-185.

Москвічова Ю.О., м. Вінниця
e-mail: julia.moskvichova@gmail.com

Бичок О.Р., м. Вінниця
e-mail: olya.bycok@gmail.com

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРТЕПІАННОЇ СПАДЩИНІ БОГДАНИ ФІЛЬЦ

Анотація. На прикладі фортепіанних творів висвітлено специфіку музичної мови композицій Б. Фільц. Розглянуто стильові особливості окремих фортепіанних циклів композиторки в контексті проблем інтерпретації фортепіанної музики сучасних авторів.

Ключові слова: музичний жанр, фортепіанний цикл, стильові особливості.

Abstract. The specifics of the musical language of B. Filz's compositions are revealed through the example of piano works. The stylistic features of the composer's individual piano cycles are discussed in the context of the problems associated with interpreting piano music by contemporary authors.

Keywords: musical genre, piano cycle, stylistic features.

Серед сучасних українських композиторів помітне місце займає Богдана Михайлівна Фільц – яскрава представниця галицької композиторської школи. Творчість композиторки є самобутнім явищем, вона має власну вироблену музичну мову і не містить прямих наслідувань видатних творчих постатей [2, с. 12]. Музика Б. Фільц побудована на широкому розмаїтті пісенних народних мелодій і здатна формувати й виховувати високі моральні якості людини. Підвищений емоційний тон музичних п'єс композиторки межує з ліричними, м'якими тонами, утворюючи багату музичну палітру сучасної української фортепіанної музики [2, с. 13]. Творчість композиторки широко відома як в Україні так і за кордоном – в США, Канаді, Німеччині, Австрії, Франції, Польщі, Болгарії, Латвії, Естонії.

Композиторська творчість Б. Фільц охоплює різні жанри симфонічної, інструментальної, камерно-вокальної та хорової музики. Вона є автором понад 400 творів. На становлення її творчої особистості визначальний вплив мало спілкування з цілою плеядою львівських музикантів і композиторів, котрі у 50-х рр. ХХ ст. викладали у львівській консерваторії – С. Людкевич, В. Барвінський, М. Колесса, А. Кос-Анатольський, Є. Козак, Р. Сімович та ін. [5, с. 694]. Пріоритетними жанрами творчості можна виокремити вокальну й фортепіанну музику. Великого поширення набули романси й ансамблеві вокальні твори на вірші Т. Шевченка (цикл солоспівів «Наша дума, наша пісня»), О. Олеся («Хорові акварелі», «Срібні струни»), Л. Костенко («Калина міряє коралі»), Л. Українки, І. Франка, П. Тичини, М. Рильського, А. Міцкевича. Яскравою музичною мовою вирізняються три хорові кантати – «Юнакові», «Любіть Україну» на вірші В. Сосюри та «Пори року» на вірші П. Тичини.

Примітними зразками інструментальних композицій стали Фортепіанний концерт A-dur, «Верховинська рапсодія» для симфонічного оркестру, п'єси для скрипки, гобоя, арфи, бандури та інших інструментів. У фортепіанних творах Б. Фільц можна почути і яскраве оспівування рідної української природи, і відтворення емоційного стану та настрою людини, і «звучання» знаменних історичних й соціальних подій. У своїх композиціях Б. Фільц вдало поєднує досягнення західноєвропейського музичного мистецтва з традиційним національним характером, беручи за основу українську народну музичну творчість. Б. Фільц продовжує стильовий напрямок, започаткований у композиторській спадщині Л. Ревуцького, В. Барвінського, Н. Нижанківського, а саме мова йде про насичення музики фольклорними мотивами, опрацьованими засобами, притаманними неоромантизму та імпресіонізму. Переосмислення неповторних інтонацій карпатського регіону (гуцульського, бойківського, лемківського) стало важливою рисою творчого

мислення Б. Фільц і позначилось на багатьох зразках її композиторської творчості [2, с. 13-14].

Серед фортепіанних творів Б. Фільц – п'єси для дітей з альбому «Яворівські іграшки», а також великі цикли «Закарпатські новелети», «Три п'єси на теми лемківських народних пісень», «Візерунки», «Калейдоскоп настроїв», «Київський триптих», «Музичні присвяти», «Лемківські варіації» та ін. Циклічна драматургія досить часто зустрічається у творчості Б. Фільц, таке вирішення зумовлене схильністю до лаконічності висловлювання і водночас до багатогранності музичних образів композиторки. У цьому фортепіанні цикли Б. Фільц перегукуються з аналогічними у творчості Р. Шумана [5, с. 695].

Фортепіанні цикли Б. Фільц вирізняються індивідуальністю завдяки активному використанню карпатського фольклору й широкому використанню арсеналу виражальних засобів постромантизму та імпресіонізму. Ці риси виразно проступають в одному з найяскравіших фортепіанних опусів – «Закарпатських новелах», де десять мініатюр об'єднує наскрізна образна ідея: звеличення краси Карпатських гір та розкриття побуту їх жителів [5, с. 697].

Фортепіанний цикл «Музичні присвяти» – оригінальний зразок імпресіоністичного мислення композиторки. П'єси «Музичних присвят» – це своєрідні спогади з минулого пов'язані з конкретними особистостями, які відіграли важливу роль у житті композиторки. Прагнучи підкреслити їх власну стильову манеру, Б. Фільц використовує цитати з найбільш відомих творів митців. Проте це не пряме цитування, а відголоски, вплетені у власний музичний текст, що підкреслює імпресіоністичний напрям. Зокрема, у «Відлунні минулих літ», присвяченому Д. Січинському, використана типова для романтизму фортепіанна техніка (триольний схвильований рух, розгорнуті пасажі) поряд з імпресіоністично трактованою гармонією – рух паралельними тризвуками, кварто-квінтова структура вертикалі. Всі ці засоби створюють образ тихої задуми і смутку, характерні для творів Д. Січинського [3, с. 111]. Ліричністю українського мелосу пройнятий «Ліричний прелюд» – присвята майстру хорової музики Є. Козаку, в якому звучать перші такти хору «Вівчарик». У «Сумній пісні», присвяченій В. Барвінському, звучить цитата з фортепіанної «Думки» – як прообраз з життєвої долі композитора. Цикл містить і мініатюри, присвячені С. Людкевичу, М. Колессі, А. Кос-Анатольському, Л. Ревуцькому. Таким чином, виконавцю даного фортепіанного циклу необхідний високий рівень володіння не тільки фортепіанною технікою, а й високий рівень знань, ерудиції, обізнаності у творчості композиторів, цитати яких використані у мініатюрах, а також знання стильових особливостей творчості митців.

Одним з найбільш показових у стильовому аспекті є цикл «Київський триптих», присвячений 1500-літтю м. Києва. Звуковий образ І ч. – передзвін кварто-квінтових співзвуч, що охоплює широкий діапазон інструменту і базується на зіставленні 2-х пар співзвуч, на це звучання накладається автентичний мотив лаврського розспіву XVIII ст. Піаністів-виконавців Триптиху приваблює яскраво втіленою програмною епічністю, розмаїтою колористикою, концертною віртуозністю. Слух налаштовується на складну партитуру твору, де на тлі передзвонів, як матеріальної субстанції давнього Києва, розгортається протяжна й широка мелодія, заснована на автентичних мотивах лаврського розспіву, яка відтворює символ духовності столиці. Від виконавця вимагається симфонічне мислення, володіння різнометральним звуковидобуванням, щоб підкреслити змістовий та колористичний рельєф фактури. В наступній п'єсі (Toccata) усе переростає в швидкий рух. Тут виконавцю необхідно володіти не тільки токатною й дрібнопальцевою технікою, а й мати досвід виконання імпресіоністичної фактури, коли усі партитурні шари мають індивідуальне колористичне забарвлення, і водночас можуть створювати сумарну вертикаль. Важливо добре володіти педальною технікою. У третій п'єсі (Maestoso) токатний рух передзвонів переростає в урочистий набат. На фоні маршястих пасажів, які уособлюють урочистий передзвін, виникає гімн, що

викладений акордами. Повнозвучність та поліфонізація фактури п'єс, широке охоплення регістрів, застосування стрибків, пасажної, октавно-акордової, мартелютної та токатної техніки створюють труднощі у виконанні. Проте, таким чином, композиторка майстерно застосовує драматургію тембрів, переносячи у сферу фортепіанної музики оркестрові прийоми [7, с. 30-31].

Таким чином, музика Б. Фільц має глибоко національний характер, яскраву образну палітру, втілену цілим комплексом виражальних засобів музичної мови композиторки. Творчий доробок Б. Фільц в фортепіанних жанрах репрезентує стильове явище, що сформувалося в українській музиці, починаючи з 20-х років XX ст. і знайшло яскраве втілення в композиторській спадщині Л. Ревуцького, В. Барвінського, Н. Нижанківського, М. Колесси та ін. Мова йде про насичення музики фольклорними мотивами, опрацьованими засобами, притаманними для неоромантизму та імпресіонізму.

Список використаних джерел:

1. Белікова В.В. Інтерпретація музичної мови фортепіанних творів Б. Фільц. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. 2013. Вип. 2. С. 5-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmp_2013_2_3.
2. Бичок О. Фортепіанна музика для дітей в творчості Богдани Фільц. *Актуальні проблеми музичної освіти та виховання*: зб. студ. наук. праць / Редактори: Мозгальова Н.Г., Новосадова А.А. Вінниця: ТОВ «Друк», 2024. С. 12-18.
3. Грабовська О. Особливості виконавської інтерпретації фортепіанних циклів Богдани Фільц. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М.В. Лисенка*. 2015. Вип. 36. С. 108-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlnma_2015_36_12.
4. Загайкевич М. Богдана Фільц. Творчий портрет. Київ–Тернопіль: АСТОН, 2003. 144 с.
5. Москвічова Ю.О. Жанрові та стильові особливості композиторської творчості Б. Фільц. *Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 693-700. URL: <http://sci-conf.com.ua>.
6. Москвічова Ю.О. Художньо-стильові особливості фортепіанної творчості Л. Ревуцького як складової у виконавській підготовці майбутнього вчителя. *Музика в системі мистецької освіти: взаємини та протидії*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 163-167.
7. Садова Л. Роль фортепіанної музики Богдани Фільц у формуванні української піаністики. *Молодь і ринок*. № 2 (37). 2008. С. 28-31.

Соловей В.В., м. Вінниця

e-mail: victorsolovey79@gmail.com

Салтан Л.М., м. Вінниця

e-mail: ludarad2009@gmail.com

Довженко М.В., Козак В.О., м. Вінниця

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ ПО ДЕРЕВУ В УКРАЇНІ: ВІД ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДО СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті досліджено історію та етапи розвитку декоративного розпису по дереву в Україні. Від найдавніших зразків, що з'явилися ще в трипільській культурі, до сучасних інтерпретацій, декоративний розпис по дереву зазнав значних змін, зумовлених культурними, релігійними та соціальними впливами. Проаналізовано перехід від простих оберегових символів до складних барокових композицій XVII-XVIII ст., що відображали естетику українського бароко. Окрему увагу приділено регіональним стилям XIX ст., які зберігають унікальність і відображають локальні традиції цього виду мистецтва. Зазначено, що декоративний розпис по дереву залишається активним елементом національної ідентичності та символом культурної спадщини, який адаптується до нових вимог суспільства.

Ключові слова: декоративний розпис по дереву, українське народне мистецтво, історія розпису, трипільська культура, українське бароко, регіональні стилі, інновації у розписі, національна ідентичність.

Annotation. *The article examines the history and stages of the development of decorative wood painting in Ukraine. From the earliest examples that appeared in the Trypilian culture to modern interpretations, decorative wood painting has undergone significant changes due to cultural, religious and social influences. The transition from simple talismanic symbols to complex baroque compositions of the XVII-XVIII centuries, which reflected the aesthetics of the Ukrainian baroque, was analyzed. Particular attention is paid to the regional styles of the 19th century, which retain their uniqueness and reflect the local traditions of this art form. It is noted that the decorative painting on wood remains an active element of national identity and a symbol of cultural heritage, which adapts to the new demands of society.*

Keywords: *decorative painting on wood, Ukrainian folk art, history of painting, Trypil culture, Ukrainian baroque, regional styles, innovations in painting, national identity.*

Розпис по дереву в Україні має довгу й насичену історію, яка відображає поступові зміни у техніках, стилях і символіці впродовж століть. Кожен етап еволюції народного розпису був зумовлений впливом культурних, релігійних і соціальних змін, які відбувалися в українському суспільстві. Від простих геометричних візерунків трипільської доби до складних композицій із бароковими елементами у XVII-XVIII століттях – розпис по дереву пройшов шлях трансформації, зберігаючи при цьому свою автентичність і символіку.

Перші зразки розпису по дереву на території України з'явилися ще у трипільській культурі (IV-III тисячоліття до н.е.), коли основними орнаментами були прості геометричні фігури, спіралі, хвилі, що символізували природні сили – сонце, воду, землю. Ці прості форми мали оберегове значення та відображали зв'язок людини з природою. Розпис використовували переважно для прикрашання глиняного посуду, але поступово його елементи почали з'являтися і на дерев'яних виробах.

З плином часу на розвиток техніки розпису по дереву значно вплинули язичницькі вірування. Символіка розпису включала зображення дерев, звірів і птахів, які були символами оберегу й родючості. Застосовували природні пігменти, які добували з рослин, мінералів і ґрунту. Палітра була досить стриманою, але символічно насиченою.

З прийняттям християнства у X ст. на території Київської Русі тематика розпису по дереву зазнала істотних змін. Поряд із традиційними язичницькими символами з'являються християнські мотиви, зокрема зображення янголів, хрестів і релігійних сюжетів. Розпис став не лише декоративним елементом, а й способом поширення релігійних ідей і поступово його почали використовувати для прикрашання ікон та обрядових предметів.

У цей період техніка розпису значно вдосконалилася. Майстри почали використовувати нові інструменти та технології, серед яких тонші пензлі й спеціальні фарби. Ставлення до кольору також змінилося: червоний і золотий набули особливого сакрального значення, а синій та зелений символізували небесний світ і природу. У розписі по дереву з'явилися складніші й деталізованіші композиції, що відображали естетику українського бароко.

XVII-XVIII ст. стало періодом розквіту декоративного мистецтва в Україні, коли барокові тенденції вплинули й на розпис по дереву. З'явилися складні орнаментальні композиції, що включали квіткові та рослинні мотиви, геометричні візерунки, а також великі об'ємні елементи, які додавали розпису урочистості. Цей стиль найбільше розвивався у центральних регіонах, зокрема на Полтавщині та в Київській області.

Техніка нанесення фарб вдосконалилася: розпис почали виконувати багат шаровим нанесенням фарби для створення глибини й об'єму. Завдяки цьому кожен елемент виглядав як окрема частина загальної композиції. Палітра збагатилася відтінками зеленого, жовтого,

синього, червоного, що створювало святковий і багатобарвний вигляд. Майстри почали експериментувати з відтінками, що додало виробам реалістичності й урочистості.

У XIX ст. в Україні відбулося формування регіональних стилів розпису по дереву, кожен з яких відображав локальні традиції, природні умови та особливості місцевого життя. Так, з'явилися характерні риси у яворівському, косівському, подільському, полтавському розписах. Наприклад, яворівський розпис вирізнявся стриманою палітрою та квітковими мотивами, косівський – гуцульськими орнаментами, а подільський – рослинними мотивами і спокійними пастельними відтінками.

У цей період з'являється більший попит на розпис по дереву, оскільки прикрашати дерев'яні вироби стає поширеною традицією. У побуті українців з'являються скрині, шафи, лави, столики, оздоблені декоративними елементами, що символізували добробут, захист і гармонію.

XX-XXI ст. принесли нові виклики і можливості для розвитку розпису по дереву. Радянський період сприяв частковій індустріалізації народних ремесел і багато з них втратили автентичність, підпорядковуючись загальним художнім стандартам. Однак попри це, розпис по дереву вижив і отримав новий імпульс до розвитку у часи незалежної України.

Сучасні митці поєднують традиційні техніки з новими матеріалами та інструментами. Поширюється акриловий розпис, використання аерографії, що сприяє досягненню більшої деталізації. З'являються нові напрями, зокрема «етностиль» і «модернізм», які поєднують традиційну символіку з сучасним дизайном. Розпис по дереву стає частиною інтер'єрного декору, його елементи використовують у меблях, сувенірах, ювелірних виробах і навіть одязі.

Регіональні стилі також отримали нове життя завдяки національному відродженню та зацікавленню культурною спадщиною. Кожен осередок розпису – Яворівщина, Косів, Опішня, Поділля – продовжує розвиватися, адаптуючи техніки до сучасних вимог і зберігаючи унікальні риси.

Сучасний декоративний розпис в Україні став не лише продовженням давніх традицій, а й самобутнім мистецтвом, яке активно розвивається й адаптується до потреб і стилів сучасного суспільства. Зберігаючи зв'язок із народними мотивами та техніками, сучасні митці експериментують із матеріалами, стилями, кольорами, що дозволяє створювати унікальні художні рішення. Важливу роль у цьому відіграють інноваційні технології, зміна підходів до оформлення інтер'єрів, а також зростаючий інтерес до національної культурної спадщини.

Одним із ключових аспектів сучасного декоративного розпису є використання нових матеріалів і технік. Якщо традиційні народні розписи раніше виконувалися на кераміці, дереві або тканині з використанням натуральних фарб, то нині майстри експериментують з акрилом, гелевими фарбами, аерозолями та текстурними пастами. Це дозволяє досягти ефектів, які раніше були недоступними, таких як яскравий блиск, об'єм або навіть 3D-ефект.

Декоративний розпис нині охоплює не лише малюнки на традиційних предметах побуту, а й на стінах, меблях, аксесуарах, одязі та інших об'єктах. Наприклад, розпис на стінах – mural-art – став особливо популярним у сучасному дизайні інтер'єру. Використовуючи класичні орнаменти й сучасні матеріали, майстри створюють атмосферні зображення, які надають простору особливого характеру та неповторності.

Однією з особливостей сучасного декоративного розпису є відродження й актуалізація етнічних мотивів, які органічно вплітаються в нові інтерпретації. Традиційні елементи петриківського, косівського, яворівського, опішнянського розписів адаптуються до сучасного дизайну, зберігаючи при цьому автентичність.

Сучасні художники також створюють декоративні розписи з елементами національних орнаментів на різних предметах – від посуду до аксесуарів і текстилю. Такі вироби не лише естетично привабливі, а й стають символами національної ідентичності, що робить їх популярними

як в Україні, так і за її межами. Український розпис на одязі, зокрема футболках, сукнях, сорочках, став справжнім модним трендом, що сприяє популяризації культурних традицій.

Розпис органічно поєднується з новими напрямками в дизайнерському інтер'єрі, серед яких – мінімалізм, еклектика та скандинавський стиль. Орнаменти українського декоративного розпису надають тепло та затишок, зберігаючи автентичність і підкреслюючи унікальність простору. Наприклад, петриківський розпис на меблях або предметах інтер'єру створює яскравий акцент у мінімалістичних або сучасних інтер'єрах.

Сучасний декоративний розпис також знайшов застосування в арт-терапії. Створення розпису на дереві, кераміці чи папері дозволяє не лише розвивати творче мислення, а й позитивно впливає на емоційний стан. Занурення в процес розпису сприяє релаксації, а символічні елементи народного мистецтва допомагають виразити себе і відновити зв'язок з культурними коренями. В Україні набувають популярності майстер-класи з петриківського та косівського розписів, що дає можливість людям різного віку долучитися до мистецтва, навчитися базовим технікам і створити власні унікальні вироби.

Сучасні митці також застосовують декоративний розпис для створення соціально значущих проєктів, привертаючи увагу до важливих питань. Наприклад, численні стінописи в українських містах виконують не лише декоративну, а й символічну функцію. Митці виконують традиційні орнаменти та народні мотиви для передачі ідей єдності, відродження культурної ідентичності, взаємодопомоги.

Окрему позицію займає розпис у форматі «еко-арт» – малюнки на екологічних або перероблених матеріалах. Цей напрям підтримує ідею екологічної свідомості та збереження природи, що є важливою частиною сучасної культури. Вироби з декоративним розписом на перероблених матеріалах акцентують увагу на питаннях ресурсів і становлять оригінальні елементи декору.

Ще одним сучасним напрямом є діджиталізація декоративного розпису. За допомогою цифрових технологій художники створюють унікальні візерунки і графіку, які можна легко адаптувати для друку на текстилі, кераміці, склі, аксесуарах. Декоративний розпис у цифровому форматі дозволяє створити сучасні варіанти народних орнаментів, які зберігають естетику традиційного мистецтва, але є доступнішими й універсальнішими.

Цифрові версії розписів також активно застосовуються в графічному дизайні для створення брендів елементів, логотипів і візуальної ідентичності українських товарів. Вони залишаються символами національної ідентичності та сучасного українського стилю, завдяки чому вироби з такими елементами здобувають популярність як в Україні, так і за кордоном.

Еволюція техніки та стилів розпису по дереву в Україні – це приклад динамічного розвитку народного мистецтва, яке відображає багатовікові зміни в культурі та традиціях українців. Від простих геометричних форм до складних барокових композицій, розпис по дереву зберігає цінність як частина національної спадщини та залишається актуальним й нині. Це мистецтво продовжує надихати нові покоління майстрів, які зберігають традиції і водночас розвивають нові напрями, створюючи унікальні зразки сучасного українського декоративного мистецтва.

Сучасні напрями декоративного розпису в Україні відображають унікальне поєднання традицій та інновацій, що надає цьому мистецтву нового життя та значення. Використання нових технологій, матеріалів і технологій, а також поєднання з сучасними стилями дизайну дозволяє розширити сферу застосування декоративного розпису. Це мистецтво не тільки зберігає культурні традиції, а й робить вагомий внесок у популяризацію української ідентичності та естетичних цінностей на міжнародному рівні. Тож сучасний декоративний розпис є надзвичайно багатим явищем, яке об'єднує традиції з інноваціями, зберігаючи зв'язок з минулим і розвиваючись відповідно до сучасних тенденцій.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Плазовська Л.В., Савчук І.В. Народне мистецтво Поділля: навчальний посібник для студентів ЗВО. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2019. 240 с.
2. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference.* CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. Pp. 172-180.
3. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці.* 2023. № 9(15). С. 770-781.
4. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми:* зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
5. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications.* Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
6. Марущак О.В., Соловей В.В., Давидюк А.В., Хуан Чжічунь, Заєць Л.В. Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проектно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education.* Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 466-476.
7. Шинін О.С., Вусик Н.В., Довгаль Є.І., Білоносова А.О. Вплив базових структурних елементів композиції на виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications.* Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 45-49.

Марущак О.В., Будикіна Б.С., Миколишена Б.О., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ЗАСОБИ ГРАФІЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ У СТВОРЕННІ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ ОРНАМЕНТУ

Анотація. У статті розглянуто засоби графічної виразності у створенні художнього образу орнаменту. Орнамент є однією з найдавніших і стабільних форм мистецтва, що виникла тисячі років тому і досі залишається невід'ємною частиною людського життя. На всіх етапах розвитку орнамент відігравав важливу роль у культурі. Канонічна структура орнаментальних побудов лежить в основі будь-якого сучасного візерунку. Повторюючись у тисячах композицій, ця структура несе в собі закони мистецтва, перевірені часом і розумом.

Ключові слова: орнамент, графіка, художній образ, декоративно-ужиткове мистецтво, композиція.

Annotation. The article examines the means of graphic expressiveness in creating an artistic image of an ornament. Ornament is one of the oldest and most stable forms of art, which originated thousands of years ago and still remains an integral part of human life. At all stages of development, ornament played an important role in culture. The canonical structure of ornamental constructions is the basis of any modern pattern. Repeated in thousands of compositions, this structure carries the laws of art, tested by time and reason.

Keywords: ornament, graphics, artistic image, decorative and applied art, composition.

Орнамент – одна з найдавніших форм мистецтва, що зберегла своє значення з моменту свого виникнення тисячі років тому і до сьогодні. Дослідження цього виду мистецтва в історичному контексті підтверджують, що «з моменту виникнення орнаменту він, по-перше, був невіддільним від речі, надавав інформацію про її призначення, по-друге, відображав духовний світ автора на основі його уявлень про Всесвіт, Землю, Бога, людину, її оточення, життя, смерть. Такий контекст представлення орнаменту дає змогу сприймати його як унікальне явище в мистецтві, безпосередньо пов'язане з матеріальним світом, що відображає поняття людини про нього у конкретний момент часу... В ньому відображаються глибокий духовний початок, ритм часу, побутові сюжети, традиції, обряди різних епох і народів, що є підґрунтям для змістовної складової орнаменту» [4, с. 249-250].

В орнаменті набувається первинний генетичний сенс декоративності. В його основі лежить предметна форма, яка поступово трансформується в символ, що в свою чергу – в декоративний мотив – лінію, хвилю, птаха, квітку, коло сонця тощо [1, с. 777]. Орнаментальні структури завжди відігравали важливу роль на всіх етапах розвитку культури та мистецтва. Канонічна сітка орнаментальних побудов (рис. 1-5), незважаючи на стилістичні трансформації, стала основою для багатьох сучасних візерунків. «...багаточисельність орнаментів глибинно визначає художній стиль свого часу, тобто історично сформовану систему художніх засобів, що зумовлена єдністю ідейних, моральних та естетичних поглядів і цінностей суспільства. Орнамент відображає своєрідний почерк епохи, як елемент стилю, що дає цілісне уявлення про ту історичну епоху, до якої він належить. Він є носієм інформації, традицій, семантики знаків та образів» [3, с. 20]. Однак, зі зростанням проектного мислення, традиційні змістові наповнення орнаменту почали втрачатися або спрощуватися. Упровадження методик, орієнтованих на машинне виробництво, вимагає від художників перегляду своїх підходів до створення візуальних образів.

Рис. 1. Браслет доби палеоліту з Мезинської стоянки. Найдавніший візерунок-сітка

Рис. 2. Судини епохи енеоліту, прикрашені архаїчним килимовим візерунком

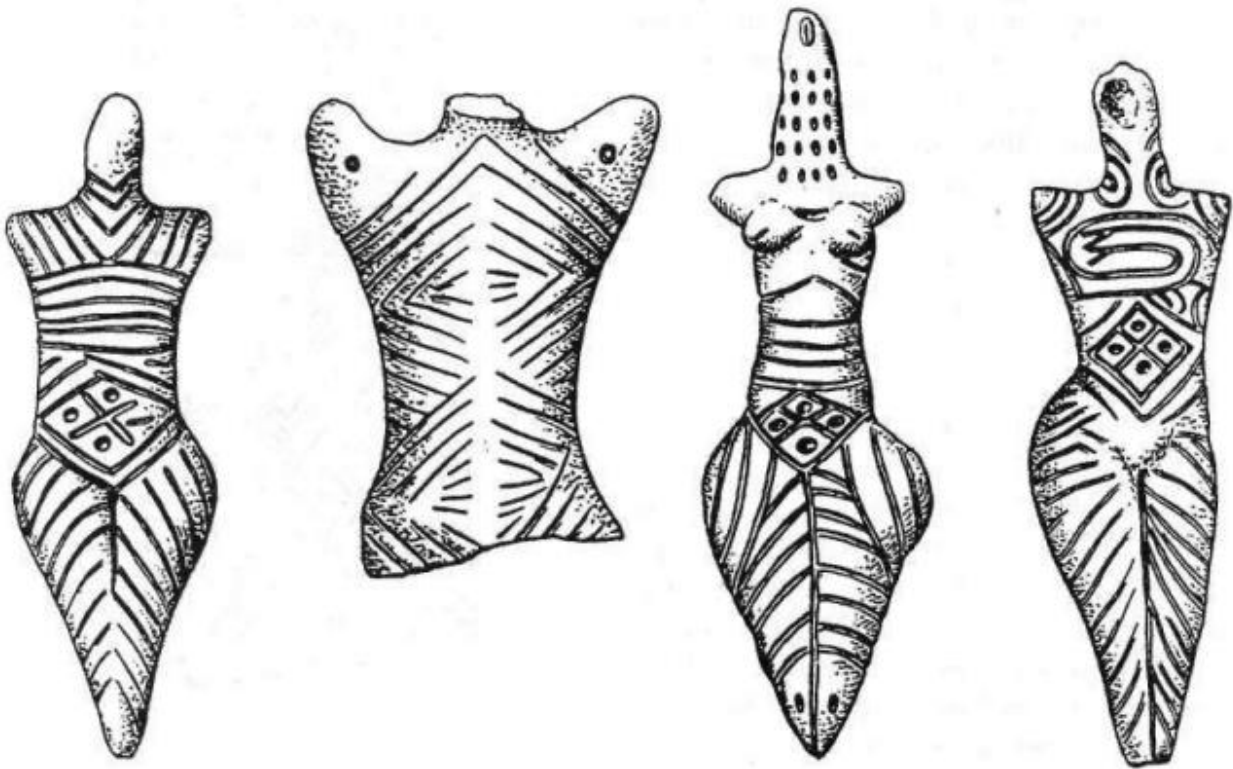

Рис. 3. Трипільські статуетки зі знаками засіяного поля

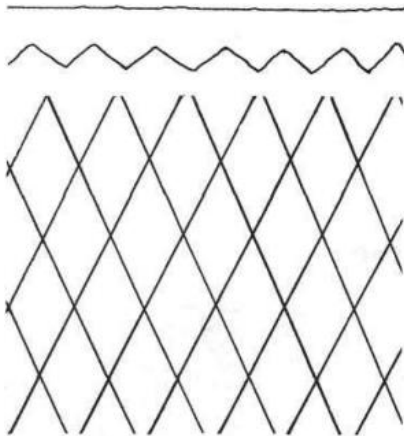

Рис. 4. Схема виникнення рапортної сітки

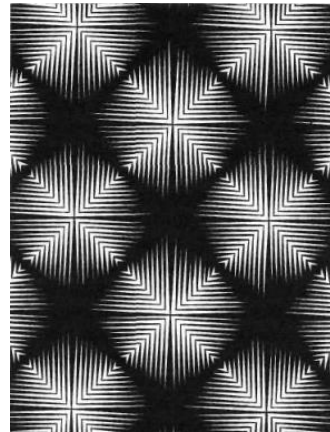

Рис. 5. Прояв стародавньої рапортної сітки з ромбоподібною структурою в сучасному орнаменті з ефектом пульсації

Метою художника в усі часи було створення художніх образів, які відображають дійсність, що об'єктивно існує. Це відбувається в мистецтві опосередковано. Особливо це стосується ужиткового мистецтва, де асоціативність художнього мислення має широкі межі, і образність орнаменту нерозривно пов'язана з образом предмета, на якому він зображений.

Орнамент може бути майже непомітним у виробі, а може грати провідну або навіть основну роль у структурі художнього образу. Важливо знати, як «режисувати» роботу орнаменту і вміти професійно підкреслювати одні його особливості й властивості, а інші, навпаки, пом'якшувати або приховувати. Переконливість використання можливостей цих змін і розуміння їх закономірностей визначають рівень майстерності художника. Адже, окрім

темпераменту й загостреного чуттєвого сприйняття дійсності, у художника має бути розвинута здатність до узагальненого, абстрактного мислення, що дозволяє методично поєднувати почуття і знання.

Художній образ, в нашому випадку образ орнаменту, що виникає у свідомості художника, втілюється в конкретному матеріалі за допомогою засобів художньої виразності, знайдених багатовіковою творчою практикою. У різних видах мистецтва ці засоби відрізняються або застосовуються по-різному. До них належить те, з чого або за допомогою чого створюється зображення, а також те, як воно створюється і сприймається глядачем. У процесі конкретизації цього визначення виникає безліч різновидів засобів виразності. Графічні мистецтва, а також рисунки на тканині, дереві або кераміці «говорять» спорідненими мовами і використовують схожі принципи роботи.

До засобів графічної виразності на папері та на поверхні предметів відносять основні елементи образотворчої мови (лінія, штрих, точка, пляма), засоби їх організації (упорядкування) на певній поверхні, а також властивості самої поверхні, на якій створюється зображення. Поєднання всіх трьох видів засобів графічної виразності дає змогу створювати переконливі образи з безмежною грою індивідуальних особливостей. Звісно, слід розуміти, що ці види засобів графічної виразності не рівнозначні. Засоби організації (упорядкування) основних елементів графіки, застосовані в повному обсязі, вибудовують те, що ми називаємо композицією у її найрозгорнутішому вигляді. За їх допомогою створюються основні елементи графіки на поверхні форми. При цьому враховуються характер як елементів, так і поверхні.

Багато орнаментів будуються на основі простих комбінацій з використанням елементарних форм і лише потім вони інтегруються у той чи інший художній предметний комплекс. Це є однією з принципових відмінностей орнаментальної композиції від композиції в станковому мистецтві.

В ужитковому мистецтві, що пов'язане з образом конкретного предмета, може бути кілька рівнів композиції. Більшість з них в орнаментах має вигляд простого упорядкування форм і лише при переході орнаменту в орнаментальну графіку наближається до композиційних законів станкового твору. Низка мистецтвознавці у своїх роботах розглядають композицію як один з універсальних художніх засобів. Єдиними для графіки на тканині й на папері є основні елементи образотворчої мови, інші види виразних засобів мають відмінності внаслідок різного призначення зображень і, відповідно, різного трактування образу творів.

Порівняно невелика, але насичена подіями історія графіки як виду мистецтва та постійне розширення її меж у сучасному мистецтві сприяли виникненню теоретичних праць про окремі засоби графічної виразності та їх практичне застосування. У першу чергу, це стосується елементів графіки.

Окремі автори, переважно художники-практики, абсолютизують лінію, вважаючи, що розмір ліній, їх сукупність і конфігурація створюють різноманіття графічних засобів, інші виокремлюють лінію і пляму, треті – лінію, пляму і штрих. Вивчення світової друкованої графіки дає підстави виокремити ще один елемент графіки – точку. Міркування про те, що точка – це маленька пляма, були відкинуті, оскільки пляма в практичному застосуванні має безмежне різноманіття обрисів. Точка, яка є слідом від дотику до площини гострого кінчика пера або пензля без руху в будь-якому напрямку, завдяки своєму малому розміру сприймається як максимально наближена до круглої форми. Безліч зображень у станковій, ілюстративній графіці та в текстильному рисунку, створених із застосуванням точки, роблять її рівноправним елементом графіки. Крім того, машинна графіка і розуміння лінії як руху точки на площині дають змогу точці зайняти провідне положення в теорії.

На підставі узагальнень щодо застосування засобів виразності в історії графіки, можемо

стверджувати, що з XIV ст. і до межі XIX і XX ст. активно засвоювалися можливості графічних засобів виразності, зростала технічна оснащеність художників. У XV-XVI ст. зображення в європейській графіці були плоскими або майже плоскими, а до початку XX ст. не лише живописці, а й гравери за допомогою комбінацій графічних засобів виразності передавали найменші зміни тону на формі та нюанси світлотіні. Ілюстративна графіка до XIX-XX ст. досягла такого рівня, коли стало можливим отримання будь-якого максимально наближеного до натури зображення. Водночас вона найяскравіше виявила негативні сторони прагнення до вдосконалення засобів виразності заради ілюзорності. Винахід фотографії та досягнення поліграфії переконливо довели, що художня правда мистецтва не пов'язана з ілюзорним повторенням реального об'єкта на аркуші паперу.

На межі XIX і XX ст. у різних країнах розпочався активний процес пошуку нових можливостей образотворчого мистецтва і, зокрема, графіки. Величезну цікаву роботу в цьому напрямку було проведено в нашій країні в 1920-ті роки художниками різних напрямів, включно з художниками абстрактного (або безпредметного) мистецтва. Накопичений ними досвід не слід недооцінювати, оскільки, крім низки помилкових декларативних заяв, ці художники вирішили й низку важливих для мистецтва новітнього часу завдань. Значну увагу вони зосереджували на вивченні можливостей засобів художньої виразності у формальній композиції на площині. Ці загальнотеоретичні міркування безпосередньо на практиці відіграли важливу роль у формуванні графічної мови сучасного дизайну.

Загалом пошук нових засобів графічної виразності, розпочатий на початку нашого століття, ще не завершений. Звільнившись від кайданів ілюзорності, графіка відкрила для себе безліч творчих шляхів, навіть поза традиційними межами, встановленими для неї століттями. Окремі кризові явища в тих чи інших галузях застосування засобів графічної виразності ліквідуються завдяки припливу свіжих ідей з інших галузей мистецтва. Так, під час кризи в друкованому рисунку в 1950-ті роки XX ст. текстильні орнаменти стали створювати такі видатні художники, як Пабло Пікассо, Анрі Матісс, Андре Дерен, Жан Кокто, Марк Шагал, Хуан Міро та інші. Ці художники чудово працювали в живописі, графіці, декоративно-ужитковому мистецтві та використали своє графічне бачення кольору в текстилі, вдало внесли в нього проблематику та прийоми станкового мистецтва. Частина їхніх робіт у галузі текстилю було презентовано на виставці в Амстердамі в 1956 р. Надалі можливості засобів графічної виразності в орнаментах для тканин були розширені пошуками у композиціях ор-арт (ор-арт, від англ. «оптичне мистецтво» – напрям у мистецтві 1950-1960-х років; художники ор-арт використовували різні зорові ілюзії, спираючись на особливості сприйняття плоских і просторових фігур), кінетичних побудовах, комп'ютерній графіці.

Особливо це стосується мистецтва ор-арт. Його вплив на декоративно-ужиткове мистецтво та дизайн відчувається вже кілька десятиліть і спричинив становлення й розвиток низки нових груп орнаментів. У текстильному дизайні колекції малюнків ор-арт стали класичними як для одягу, так і для інтер'єрних виробів.

Орнамент становить «своєрідний почерк епохи, як елемент стилю, що дає цілісне уявлення про ту історичну епоху, до якої він належить. Орнамент на підсвідомому рівні відображає національні риси народності, її генеалогічну культуру» [1, с. 777]. Він продовжує відігравати важливу роль у мистецтві завдяки стабільним композиційним структурам і новим можливостям виразності, які відкриваються завдяки сучасним технологіям. Вивчення і використання графічних засобів виразності дає змогу створювати орнаментальні образи, що відповідають естетичним вимогам сучасного дизайну.

Список використаних джерел:

1. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
2. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
3. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Лукова О.М. Розвиток у майбутніх педагогів середньої і професійної освіти, фахівців образотворчого та декоративного мистецтва художньо-творчої активності засобами орнаментального мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 1. С. 19-23.
4. Марущак О.В., Красильникова І.В., Гусонька О.О., Заєць Л.В., Русавська Ю.О. Теоретичні основи створення робочих рисунків орнаменту. *Science and technology: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 249-257.

Андрощук І.В., Ісакова В.В., м. Хмельницький
e-mail: vasulka27@gmail.com

ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено історичний розвиток освіти та мистецтва в Україні від часів Київської Русі до сучасності. Розглянуто основні етапи становлення освітньої системи, включаючи період Київської Русі, козацьку добу, національне відродження XIX ст., радянський період і часи незалежності. Проаналізовано еволюцію українського мистецтва через призму різних історичних епох, зокрема висвітлено особливості давньоруського мистецтва, українського бароко, реалізму, модернізму та сучасних мистецьких течій. Особливу увагу приділено видатним представникам українського мистецтва та їхньому внеску у світову культуру. Підкреслено взаємозв'язок освіти та мистецтва у формуванні національної ідентичності українського народу.

Ключові слова: історія освіти, історія мистецтва, Київська Русь, Києво-Могилянська академія, українське бароко, національне відродження, модернізм, авангард, українські митці, культурна спадщина, національна ідентичність, освітні реформи.

Annotation. The article examines the historical development of education and art in Ukraine from the time of Kievan Rus to the present day. The main stages of the formation of the educational system are considered, including the period of Kyivan Rus, the Cossack period, the national revival of the XIX century, the Soviet period and the times of independence. The evolution of Ukrainian art is analyzed through the prism of different historical eras, in particular, the features of ancient Russian art, Ukrainian baroque, realism, modernism, and contemporary art movements are highlighted. Special attention is paid to outstanding representatives of Ukrainian art and their contribution to world culture. The relationship between education and art in the formation of the national identity of the Ukrainian people is emphasized.

Keywords: history of education, history of art, Kyiv Rus, Kyiv-Mohyla Academy, Ukrainian baroque, national revival, modernism, avant-garde, Ukrainian artists, cultural heritage, national identity, educational reforms.

Історія освіти та мистецтва України є багатогранною і тісно пов'язаною з історичним розвитком країни. Ці дві галузі відігравали ключову роль у формуванні національної ідентичності та збереженні культурної спадщини. Давайте розглянемо їх окремо, але з

урахуванням їхнього взаємозв'язку.

Освіта в Україні:

1. Київська Русь (IX-XIII століття):

- Освіта в Україні має глибоке коріння, що сягає часів Київської Русі. У цей період було започатковано перші школи при монастирях і церквах.
- Видатною подією стало заснування в Києві у 1037 році бібліотеки і школи при Софійському соборі князем Ярославом Мудрим.
- Поширювалась освіта серед духовенства, яке займалося переписуванням релігійних текстів, що сприяло розвитку писемності.

2. Козацька доба (XVI-XVIII століття):

- Після монгольського нашествия розвиток освіти дещо занепадає, але у XVI столітті відновився завдяки козацьким школам та братським навчальним закладам.
- Одним із найважливіших центрів освіти стала Києво-Могилянська академія, заснована у 1632 році Петром Могилою. Вона стала одним із провідних освітніх центрів у Східній Європі.

3. XIX століття – національне відродження:

- В цей час на території України розвивалися університети. Зокрема, у 1805 році було засновано Харківський університет, а пізніше Київський (1834) та Одеський (1865).
- Важливим етапом стало українське національне відродження, коли видатні діячі як Тарас Шевченко, Іван Франко та Михайло Драгоманов пропагували освіту і культуру українською мовою.

4. Радянський період (1917-1991):

- Освіта в радянський час зазнала значної реорганізації. Українська мова на деякий час отримала статус державної в освіті, але згодом була русифікована.
- У цей період була створена система загальної середньої освіти, яка включала масову освіту всіх верств населення.
- Радянська влада активно використовувала систему освіти для пропаганди, але також сприяла розвитку науки, інженерії та технічної освіти.

5. Незалежність України (з 1991 року):

- Після здобуття незалежності Україна повернулася до національних освітніх традицій, зросла кількість українськомовних шкіл і університетів.
- Важливим кроком стало реформування системи освіти та впровадження Болонського процесу, що сприяло інтеграції у європейську систему освіти.

Мистецтво України:

1. Київська Русь та Середньовіччя:

- Мистецтво Київської Русі було тісно пов'язане з релігією. Основними напрямками були архітектура (зокрема, зведення храмів) і мозаїчне мистецтво.
- Визначною пам'яткою того часу є Софійський собор у Києві, збудований у 1037 році, відомий своїми фресками та мозаїками.

2. Козацька доба:

- Важливим мистецьким явищем того часу було українське бароко, яке проявилось в архітектурі та іконописі. До прикладу, Києво-Печерська лавра зберегла барокові риси.
- Портретний живопис і гравюра стали популярними серед козацької старшини.

3. XIX століття – епоха реалізму та романтизму:

- В цей період українське мистецтво набуло нових форм. Тарас Шевченко, окрім того, що був поетом, був також видатним художником-гравером, його роботи відображали національні мотиви та сцени з життя простого народу.
- Микола Пимоненко, Іван Труш та інші художники також зробили внесок у розвиток

українського живопису, популяризуючи сцени із життя села.

4. XX століття – модернізм та авангард:

– На початку XX століття в Україні з'явилися потужні авангардистські течії. Одним із найвідоміших художників цього періоду був Казимир Малевич, один із засновників супрематизму.

– Українські митці також брали активну участь у світових авангардних рухах, створюючи нові форми в живописі, архітектурі та театральному мистецтві.

5. Радянське мистецтво:

– У радянський період мистецтво було значною мірою підпорядковане державній ідеології, формувалося у рамках соціалістичного реалізму. Але навіть в умовах жорсткого контролю з'являлися талановиті митці, такі як Олександр Довженко (кінематограф) та Тетяна Яблонська (живопис).

6. Сучасність:

– Після здобуття незалежності українське мистецтво почало відновлювати свою автентичність і шукати нові форми вираження.

– Сучасні українські художники, скульптори, кінематографісти отримують визнання на міжнародному рівні. Яскравим прикладом є художниця Марія Примаченко, чиї роботи вирізняються унікальним народним стилем.

Таким чином, освіта і мистецтво України завжди відігравали ключову роль у становленні національної самосвідомості та збереженні культурної спадщини, навіть у найважчі періоди історії.

Історія мистецтва України – це багатий і різноманітний шлях, що включає в себе різні стилі та епохи, починаючи від стародавніх часів і до сучасності. Українські митці зробили значний внесок у світову культуру, і деякі з них стали відомими далеко за межами своєї країни.

Давньоруське мистецтво (Київська Русь). Одним з перших важливих періодів в історії українського мистецтва є часи Київської Русі (IX-XIII ст.). Саме тоді розвивалися іконопис, мозаїка та фрески. Визначними прикладами є ікони Володимирської Богоматері та Софії Київської.

Українське бароко (XVII-XVIII ст.). Барокова епоха стала важливою віхою в українській культурі. Архітектура та живопис цього періоду вирізняються своєю пишністю і детальністю. Відомим художником цього часу був *Йов Кондзелевич*, автор ікон та монументальних творів релігійного змісту. Його відома ікона «Богородиця з дітям» стала символом українського бароко.

Тарас Шевченко (1814-1861) відомий не лише як видатний поет, а й як художник. Він створив численні пейзажі, портрети та жанрові сцени. Вплив його творчості на українську культуру важко переоцінити, оскільки він заклав фундамент для українського національного мистецтва.

Олександр Мурашко (1875-1919) був видатним українським живописцем і педагогом, який вплинув на розвиток українського мистецтва на початку XX століття. Його роботи поєднують в собі елементи імпресіонізму та реалізму. Одна з найвідоміших картин – «Дівчина в червоному капелюсі».

Казимир Малевич (1879-1935), народжений у Києві, став піонером авангардного мистецтва і супрематизму. Його картина «Чорний квадрат» є одним з найвпізнаваніших творів у світовій історії мистецтва. Малевич мав великий вплив на розвиток абстрактного мистецтва.

Марія Примаченко (1908-1997) – одна з найвідоміших українських народних художниць. Її твори відрізняються яскравими фарбами та фантастичними образами. Вона отримала визнання як на батьківщині, так і за кордоном, і її творчість залишається символом українського наївного мистецтва.

Іван Марчук (нар. 1936) – сучасний український художник, який увійшов до списку 100 геніїв сучасності за версією британської газети *The Daily Telegraph*. Його роботи поєднують елементи сюрреалізму, абстракції та реалізму, і він відомий своєю унікальною технікою «пльонтанізму».

Освіта та мистецтво в Україні завжди мали взаємозв'язок. Освітні заклади не тільки були центрами знань, але й розвивали мистецькі напрямки. Важливо, що через освіту розвивалося і підтримувалося національне мистецтво, особливо в часи, коли політичні обставини не сприяли його вільному розвитку. Митці й педагоги спільно працювали над тим, щоб зберегти українську культуру, її мову та символіку в складних умовах.

Отже, історія освіти та мистецтва України — це не просто хронологія подій чи імен, а багатшарова культурна драма, де кожен період залишив свій унікальний відбиток. Обидві сфери були і залишаються життєво важливими для формування національної ідентичності та розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Голубко В.І. Історія освіти в Україні: від Київської Русі до сучасності. Київ: Вид-во «Освіта», 2010.
2. Субтельний О. Україна: Історія. Київ: Либідь, 1991.
3. Даниленко В.М. Освіта в Україні у XX столітті: З історії школи та педагогіки. Київ: Вища школа, 2002.
4. Яценко С. Історія української школи і педагогіки. Київ: Генеза, 1999.
5. Жолтовський П.М. Український живопис XVII-XVIII століть. Київ: Мистецтво, 1978.
6. Свенціцька В.І. Українське народне мистецтво. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1995.
7. Лазарев В.Н. Історія українського мистецтва. Київ: Наукова думка, 1966.
8. Дмитренко М. Українське народне мистецтво: обереги, традиції, символіка. Київ: Либідь, 2000.
9. Чегусова З.А. Українське мистецтво: Від традицій до модерну. Київ: Альтерпрес, 2007.
10. Іваненко О.В. Культура України від давнини до сучасності. Київ: Освіта, 2012.
11. Тимошенко Л.І. Історія української культури. Київ: Академія, 2001.

Гандзій Н.В., Осіпчук Т.О., Павлик С.О., м. Вінниця
e-mail: artgapochka@gmail.com

ХУДОЖНІ РОЗПИСИ УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ, СИМВОЛІКА ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. У статті досліджено українські народні розписи як важливий елемент культурної спадщини, що виявляє естетичні уподобання, світогляд і духовність українського народу. Розглянуто витоки та розвиток художніх розписів, включаючи їх вплив на національну ідентичність. Проаналізовано особливості окремих видів розписів, зокрема петриківського, косівського, васильківського, опішнянського, яворівського та бубнівського, підкреслено їх регіональну унікальність і відмінності в техніці виконання, кольоровій гамі та мотивах. Зосереджено увагу на питанні адаптації традиційного розпису до сучасних умов та його потенціалу у культурних і туристичних галузях. Зазначено про необхідність збереження автентичності розписів через залучення освітніх програм, громадських ініціатив і сучасних технологій.

Ключові слова: український народний розпис, культурна спадщина, петриківський розпис, косівський розпис, васильківський розпис, опішнянський розпис, яворівський розпис, бубнівський розпис, декоративно-ужиткове мистецтво, національна ідентичність, традиційні техніки.

Annotation. The article examines Ukrainian folk paintings as an important element of cultural heritage that reveals the aesthetic preferences, worldview and spirituality of the Ukrainian people. The origins and development of artistic paintings, including their influence on national identity, are considered. Peculiarities of individual types of paintings, in particular Petrykiv, Kosiv, Vasylkiv, Opishnya, Yavoriv and Bubniv, were

analyzed, their regional uniqueness and differences in execution technique, color scheme and motifs were emphasized. Attention is focused on the issue of adapting traditional painting to modern conditions and its potential in the cultural and tourist industries. The need to preserve the authenticity of murals through the involvement of educational programs, public initiatives and modern technologies is noted.

Keywords: *Ukrainian folk painting, cultural heritage, Petrykiv painting, Kosiv painting, Vasilkiv painting, Opishnya painting, Yavoriv painting, Bubniv painting, decorative and applied art, national identity, traditional techniques.*

Художні розписи є невід’ємною частиною української культурної спадщини, яка відображає естетичні уподобання, світогляд і духовні цінності народу. Традиції декоративного розпису розвивалися впродовж століть, створюючи унікальні регіональні школи та стилі, що стали елементами національної ідентичності. Цей вид мистецтва втілює не тільки красу та символіку, а й демонструє майстерність поколінь, що перейшли через століття до сучасного суспільства.

Витоки українського художнього розпису сягають давніх часів, коли люди прикрашали свої оселі та предмети побуту орнаментами, відображаючи свій зв’язок із природою. Перші зразки декоративного розпису знайдені в артефактах трипільської культури (V-III тис. до н.е.), що свідчить про давню потребу в естетичному вираженні та сакралізації побутових предметів. Розквіт мистецтва розпису відбувся за часів Київської Русі, коли воно активно використовувалося в оздобленні церков і храмів, а також у житлових приміщеннях. Кожен регіон з часом сформував власні стилістичні риси, що й дало поштовх для розвитку унікальних художніх шкіл.

Український народний розпис має багато регіональних різновидів, кожен з яких відрізняється своєю стилістикою, мотивами та кольоровими гаммами. Крім добре відомих петриківського, косівського та самчиківського розписів, в Україні розвивалися також такі унікальні розписи, як васильківський, опішнянський, яворівський та бубнівський. Кожен із них має свої характерні особливості та технічні прийоми.

Петриківський розпис, який увійшов до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, є найвідомішим серед українських художніх розписів. Його характерними рисами є:

- використання рослинних мотивів, що символізують зв’язок із природою;
- унікальна техніка малювання без попереднього нанесення контуру, що вимагає від митця високого рівня майстерності;
- яскрава кольорова гама, яка надає композиції декоративності;
- характерні елементи, такі як «цибульки», «кучерявки», «гребінці», які надають динаміки та індивідуальності розписам.

Опішнянський розпис зародився на Полтавщині та має свої особливості:

- орієнтація на геометричні та рослинні орнаменти;
- використання обмеженої кольорової палітри, переважно коричневих, зелених і вохристих відтінків, що створює стриманість, вишукану естетику;
- техніка розпису, яка дозволяє створити багатопланові та об’ємні композиції, з’єднання розпису з рельєфним декором.

Косівський розпис, що набув популярності в Карпатському регіоні, вирізняється такими рисами:

- геометричний орнамент, що характеризується простотою та лаконічністю форми;
- обмежена кольорова гама, яка включає зелений, жовтий і коричневий кольори, що надає композиції архаїчного звучання;
- стилізовані зображення рослин і тварин, які є відлунням міфологічних образів.

Васильківський розпис, названий на честь містечка Васильків на Київщині, відомий своїм зв'язком із керамікою та створенням різноманітних декоративних виробів, зокрема посуду та кахлів. Розпис має такі особливості:

- основу складають рослинні та геометричні орнаменти, стилізовані під форми, які часто зустрічаються в природі. Часто використовують мотиви квітів, винограду, дубового листя та фруктів, які символізують родючість, достаток і єдність із природою;
- вирізняється контрастними кольорами, серед яких переважають червоний, зелений, жовтий і чорний. Використовується також білий фон для підкреслення основних елементів;
- малюнки зображуються спеціальними пензлями, розпис з точними, чіткими лініями. Застосовують керамічні пігменти, які під час випалу отримують насиченого кольору.

Опішнянський розпис йде із селища Опішня на Полтавщині і є елементом українського гончарства. Він набув популярності завдяки унікальній комбінованій техніці ріжкування та використанню натуральних відтінків глини і фарби. Його характерними рисами є:

- геометричні та стилізовані рослинні орнаменти, що нагадують листя, квіти і хвилясті лінії. Основу орнаменту складають лінії, які фіксують сітки або симетричні узори;
- переважне використання природних кольорів – коричневого, зеленого, вохристого. Також додаються акценти чорного і червоного;
- традиційно малюнок наноситься ріжком – спеціальним інструментом для витискування фарби, який дозволяє створити дрібні лінії і деталі, надаючи орнаменту об'єму.

Яворівський розпис, що йде із Яворова на Львівщині, відомий своїм зв'язком із дерев'яними виробами, особливо іграшками. Яворівська іграшка, покрита традиційним розписом, є яскравим символом цього виду мистецтва. Розпис вирізняється такими рисами:

- основу складають рослинні та квіткові візерунки. Переважають мотиви листя, стилізованих гілочок та зірок, що символізують красу і багатство природи;
- використовується яскрава палітра, серед якої переважають червоний, жовтий, зелений і синій кольори. Фон остаточно залишають дерев'яним, що надає особливого шарму роботі;
- розпис наносять по дереву звичайними пензлями і малюнок часто розташовують рівномірно по поверхні виробу. Розпис виглядає насичено, але водночас залишається легким і невимушеним завдяки особливому поєднанню ліній та кольорів.

Бубнівський розпис, характерний для села Бубнівка на Поділлі, є частиною традиційного подільського гончарства та застосовується для оздоблення керамічних виробів. Характерними ознаками є:

- часто зображують стилізовані листки, квіти, зірки та інші елементи, що символізують природу. Характерним є використання дрібних деталей – орнаменти мають узагальнений вигляд;
- зазвичай обирають темні відтінки, серед яких домінують коричневий, червоний і зелений кольори, а іноді й чорний для оформлення контурів;
- орнамент наноситься методом штампування та розпису по глиняній поверхні, після чого виріб обпалюють. Глиняні вироби відрізняються особливою матовістю, що підкреслює традиційність стилю.

У сучасному культурному контексті українські художні розписи пізнають певних трансформацій, проте зберігають своє коріння:

- традиційні техніки та мотиви застосовуються, особливо в освітніх програмах і професійних школах;
- розписи адаптуються до нових матеріалів і технологій, що відкриває нові можливості для експериментів у сфері дизайну;
- нові форми використання розписів знаходять місце в інтер'єрному дизайні, текстильній і сувенірній промисловості;

Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми

- мистецька освіта відіграє важливу роль у відродженні розписів, а також їх адаптації до сучасних потреб суспільства;
- зростання інтересу до культурного туризму в Україні створює можливості для популяризації художніх розписів серед іноземців. Традиційні українські розписи можуть стати не лише культурним надбанням, а й важливою частиною туристичної галузі;
- завдяки сучасним технологіям розпис можна популяризувати через Інтернет, створюючи віртуальні галереї, платформи для навчання та соціальні мережі.

Український художній розпис – це не просто декор, а культурний код, що несе в собі історію, світогляд і вірування народу. Кожен з видів українського художнього розпису показує унікальність регіону, в якому він виник, і має свої характерні риси в кольоровій гамі, техніці виконання та символіці. Ці розписи зберігають багатовікові традиції, що передають естетику українського народу та його культурну спадщину.

Сучасні виклики поставити перед суспільством важливе завдання – знайти баланс між збереженням автентичності та інтеграцією розписів у сучасному світі. Це вимагає об'єднаних зусиль державних установ, освітніх закладів, громадських організацій і майстрів. Лише таким чином можливо зберегти і розвинути це унікальне явище української культури, яке, залишаючись частиною нашої історії, водночас стане частиною майбутнього українського суспільства та його культурної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Плазовська Л.В., Савчук І.В. Народне мистецтво Поділля: навчальний посібник для студентів ЗВО. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2019. 240 с.
2. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
3. Марущак О.В., Магдич Я.І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. II. С. 19-22.
4. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): навч. посіб. для студ. ВНЗ мистецтва. К.: Редакція вісника «Ант»; «Фенікс», 2013. 416 с.

Марущак О.В., Кулак А.М., Килимчук П.О., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ВПЛИВ МАТЕРІАЛУ ТА ФАКТУРИ НА ОРНАМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО: СИНТЕЗ ЕСТЕТИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто орнаментальне мистецтво як один з найяскравіших проявів творчості людини та засобів художнього оздоблення декоративно-ужиткових виробів. Проаналізовано значення матеріалу та його фактури у процесі створення орнаментів на різних поверхнях, зокрема на текстильних, керамічних, металевих та дерев'яних виробах. Особливу увагу зосереджено на взаємодії фактури матеріалу з орнаментом, що впливає на естетику та сприйняття художнього твору. Підкреслено важливість врахування властивостей матеріалу та його специфіки у процесі художнього оформлення, а також розглянуто еволюцію орнаментальних технік під впливом змін моди та технологій.

Ключові слова: орнаментальне мистецтво, фактура, матеріал, декоративно-ужиткове мистецтво, естетика, текстиль, кераміка, метал, символіка.

Annotation. *The article examines ornamental art as one of the brightest manifestations of human creativity and the means of artistic decoration of decorative and utilitarian products. The importance of the material and its texture in the process of creating ornaments on various surfaces, in particular on textile, ceramic, metal and wooden products, is analyzed. Particular attention is focused on the interaction of the texture of the material with the ornament, which affects the aesthetics and perception of the work of art. The importance of taking into account the properties of the material and its specificity in the process of artistic design is emphasized, as well as the evolution of ornamental techniques under the influence of changes in fashion and technology is considered.*

Keywords: *ornamental art, texture, material, decorative and applied art, aesthetics, textiles, ceramics, metal, symbolism.*

Орнаментальне мистецтво, як одне з найяскравіших проявів творчості та самовираження людини, одна з галузей її діяльності, має свою багату історію, яка розпочинається з сивочолої давнини. Орнамент, який виник в епоху палеоліту, завжди був і нині залишається одним з основних засобів художнього оздоблення творів декоративно-ужиткового мистецтва: виробів з глини, скла, дерева, металу, різноманітних текстильних матеріалів. У системі традиційного декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва він сприяє формуванню уявлення про особливості національного колориту, символіку пращурів українського народу [5, с. 648].

Під час створення орнаменту завжди враховується його конкретне практичне призначення, що впливає на вибір мотиву – найпростішої динамічної змістовної символічної одиниці орнаменту (матеріалу для створення сюжету рапорту). Крім того, художник декоративного мистецтва виконує орнамент у певному матеріалі, який висуває свої вимоги. Тому в процесі роботи необхідно враховувати матеріал, його властивості, якості та види виконуваних з нього виробів.

Сутність будь-якого матеріалу відображає його структура, за якою розрізняють матеріали: дерево, каміння, метал, тканина та ін. Структура впливає на обробку кожного матеріалу. Наприклад, дерево ріжуть, метал кують, штампують, чеканять. Скло видують, потім ріжуть, фарфор, глину формують, потім обпалюють, гіпс відливають. Кожен матеріал має власні, тільки йому притаманні особливості. Тому в процесі створення ескізу орнаменту неможна робити однакові рисунки для тканини, дерева, металу [4, с. 252].

Якість матеріалу, з поверхнею якого працює художник, його фактура, колір мають велике значення. Кожен матеріал має особливі якості, не менше важливі, ніж його корисні властивості. Вони полягають у здатності матеріалу впливати на наші відчуття. Орнаменти для паперу різних фактур, бавовняних, вовняних, шовкових тканин, порцелянових, фаянсових або шкіряних виробів мають свої особливості. Іноді роки невтомної праці йдуть на те, щоб зрозуміти властивості тієї чи іншої поверхні і повною мірою використовувати їх як виразний засіб графічного зображення.

Тканина до художника друкованого рисунка, для якої необхідно створити орнамент, надходить у готовому вигляді. Вона не має складних тканих візерунків і свідомо проєктується для друкованого орнаменту. Спільна робота технолога і художника нині вкрай необхідна, але поки що практикується рідко. Навіть найпростіші тканини мають свою естетику. Властивості волокон, характер переплетення ниток, різні обробки сприяють створенню матеріалу з певною фактурою, яка тісно пов'язана з матеріалом. Не випадково, наприклад, коли ми чуємо такі вислови, як шовковий блиск, лляне волокно, то чітко уявляємо зовнішній вигляд матеріалу. Під час друку одного й того самого рисунка на різних тканинах зображення виглядає по-різному.

Фактура поверхні виробу-носія рисунка може збагатити просте зображення, зробити

рисунок чітким або розмитим, соковитим або млявим, легким або важким. Вона по-особливому виявляє і колір матеріалу. Величезне різноманіття тканих фактур у низці випадків змушує майстрів станкової графіки та естампа виконувати свої задуми на тканині, а не на папері.

Розуміючи під фактурою стан поверхні художньо оформленого матеріалу, яка постає одним із засобів художньо-формального вираження, підкреслимо, що не будь-яка фактура може перебувати в цьому стані. Якщо фактура матеріалу для зображення не допомагає відображенню творчої ідеї, то вона випадає як виразний засіб зображення. У таких випадках, як друк рисунка з тонкою лінією по грубій фактурній поверхні, це відразу помітно. Але не слід думати, що все так просто. Коли взаємодія поверхні та рисунка перебувають на межі технологічного браку, естетичні уявлення про зв'язки фактури з надрукованим зображенням різняться. Характер рисунків може суттєво змінюватися зі зміною моди. «Акварельні» тони і розмиття в таких випадках можуть різко змінюватися простими чіткими формами або навпаки.

Ступінь впливу фактури поверхні на сприйняття рисунка різна. Відомі випадки, коли фактура предмета активно «тримає» композицію рисунка. Найяскравіший приклад – випадок, коли невеликий за розмірами рапортний мотив лише підкреслює красу фактури матеріалу. Але є випадки, коли фактура поверхні виробу залишається достатньо індивідуальною до орнаменту. Як правило, це стосується деяких тканин і кераміки зі слабким фактурним пропрацюванням. Такі вироби складають велику групу. При цьому без особливих змін можливе переведення рисунка з одного артикулу на інший, як в естампі або книжковій графіці змінюється фактура паперу.

До рисунків, які можна друкувати на різних поверхнях, належать орнаменти, їхні контрастні зображення заповнюють майже всю поверхню, а залишки фону швидше моделюють надрукований рисунок. Чорно-білі варіанти таких орнаментів найтиповіші. Деякі зміни здатності поверхні до відбиття світла (матовість, блиск) не змінюють суті справи. Іноді для виявлення конкретного образу виробу можливе використання протиріччя загальноприйнятими формам гармонійної взаємодії між фактурою поверхні та нанесеним на неї рисунком. Зазвичай такі випадки трапляються в періоди стилістичних змін у культурі або під час зміни напрямів моди.

Отже, орнаментальне мистецтво нерозривно пов'язане з матеріалом, на якому воно виконується, і саме його фактура визначає естетичні та художні якості твору. Різноманіття матеріалів, таких як дерево, метал, скло чи тканина, створює специфічні умови для формування орнаменту, які не можна ігнорувати під час розроблення ескізу. Різні фактури не тільки впливають на спосіб сприйняття орнаменту, а й надають йому додаткового значення через їхню здатність до взаємодії з кольором і формою. Художник має враховувати ці особливості, щоб досягти гармонії між матеріалом, фактурою та орнаментом. Водночас, зміни моди та стилістичних напрямів можуть суттєво вплинути на характер орнаменту, що знаходить відображення в різноманітності підходів до поєднання матеріалів і декоративних елементів.

Список використаних джерел:

1. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
2. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.

3. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Лукова О.М. Розвиток у майбутніх педагогів середньої і професійної освіти, фахівців образотворчого та декоративного мистецтва художньо-творчої активності засобами орнаментального мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 1. С. 19-23.

4. Марущак О.В., Красильникова І.В., Гусонька О.О., Заєць Л.В., Русавська Ю.О. Теоретичні основи створення робочих рисунків орнаменту. *Science and technology: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 249-257.

5. Марущак О.В., Недзеленко Ю.А., Ткачук Н.І. Науково-теоретичні основи орнаментальної композиції у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій і педагогів професійної освіти. *Dynamics of the development of world science*. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 644-653.

6. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): навч. посіб. для студ. ВНЗ мистецтва. К.: Редакція вісника «Ант»; «Фенікс», 2013. 416 с.

Салтан Л.М., Павелко А.В., Михальченко І.П., м. Вінниця
e-mail: ludarad2009@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІКИ ПІРОГРАФІЇ В ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОМУ МИСТЕЦТВІ ТА ПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Анотація. У статті розглянуто пірографію як техніку декоративно-ужиткового мистецтва, її історичний розвиток, технологічні особливості та сучасне застосування. Проаналізовано основні методи та інструменти, що використовуються у техніці випалювання, а також її художні можливості та перспективи розвитку.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, промислове виробництво, пірографія, інструменти для випалювання, матеріали для випалювання, методи випалювання.

Annotation. The article examines pyrography as a technique of decorative and applied art, its historical development, technological features and modern application. The main methods and tools used in the firing technique, as well as its artistic possibilities and development prospects, are analyzed.

Keywords: decorative and applied art, industrial production, pyrography, firing tools, firing materials, firing methods.

Пірографія, або випалювання по дереву, є давнім декоративним мистецтвом, що дозволяє створювати унікальні зображення та орнаменти на дерев'яних та інших поверхнях. Це мистецтво виникло ще в неоліті та розвивалося в середньовіччі, коли випалювання використовувалося для декорування меблів, предметів побуту й інтер'єрів.

Мистецтво випалювання по дереву відоме людству з давніх часів. Археологічні знахідки свідчать про використання цієї техніки ще в епоху неоліту. У середньовіччі пірографія активно використовувалася для декорування меблів і предметів побуту. Значного розвитку техніка набула в XIX столітті з появою перших електричних приладів для випалювання.

Сучасні електричні інструменти роблять цей процес легшим та ефективнішим, відкриваючи нові можливості для творчості та професійної роботи: електричні пірографи з регулюванням температури; змінні наконечники різної форми; допоміжні інструменти для розмітки та підготовки поверхні.

Пірографи – це електричні прилади, які нагрівають спеціальні наконечники для створення зображень та узорів. Існує кілька видів пірографів.

За типом регулювання температури: з механічним регулятором – прилади з потенціометром дають можливість обрати оптимальний рівень нагріву вручну, але можуть бути менш точними; з електронним регулятором – дають можливість точніше встановлювати температуру для різних типів робіт; з цифровим контролем і дисплеєм – дозволяють миттєво контролювати рівень нагріву, що важливо для професійної роботи.

За потужністю пірографи бувають: початкового рівня (10-30 Вт) – призначені для аматорських робіт, невеликих проєктів і навчання; середня потужність (30-60 Вт) – підходять для частого використання та складніших робіт; професійні (60-100 Вт і більше) – забезпечують високу якість випалювання, швидкий нагрів і стабільність роботи для професіоналів.

Змінні наконечники виконують ключову роль у випалюванні, дозволяючи створювати різноманітні ефекти. Вони поділяються на дві основні групи:

- універсальні наконечники: голкові (0,5-2 мм) – для тонких ліній та детального промальовування; клиноподібні (2-5 мм) – для загального контуру та лінії середньої товщини; штампи різної форми – створюють відбитки за допомогою різних форм; каліграфічні – допомагають створювати художні написи та орнаменти.

- спеціалізовані наконечники: для тонування великих площ – підходять для рівномірної заливки; для створення текстури – надання поверхні додаткової фактурності; для різьблення – допомагають вирізати по поверхні, створюючи складні орнаменти; для декоративних ефектів – використовують для створення унікальних візерунків.

Щоб підготувати поверхню і розмітити малюнок, знадобляться додаткові інструменти:

- інструменти для розмітки: олівці різної твердості для нанесення ескізу; лінійки, косинці та циркулі для точного розміщення ліній і форм; шаблони та трафарети для повторюваних малюнків та фігур;

- інструменти для підготовки поверхні: наждачний папір різної зернистості – вирівнює та очищає поверхню; шліфувальні губки та щітки – забезпечують гладку текстуру; скребки для видалення залишків матеріалу;

- захисне обладнання: засоби для захисту рук, обличчя та дихальних шляхів, що знижують ризик шкідливого впливу на здоров'я.

Обираючи пірограф, важливо враховувати такі параметри:

- технічні параметри: стабільність температури – забезпечує рівномірне випалювання; швидкість нагріву – скорочує час підготовки до роботи; час безперервної роботи – важливий для тривалих сеансів; електрична безпека – має захист від перегріву та електричних перенапруг;

- ергономічні властивості: вага та баланс ручки – робить інструмент зручнішим у використанні; гнучкість кабелю – полегшує маневрування; зручність заміни наконечників – економить час і зусилля; довжина робочого кабелю – збільшує мобільність.

Для тривалої служби пірографів і збереження їх ефективності важливо дотримуватися правил обслуговування:

- регулярне обслуговування: очищення наконечників від залишків матеріалу; перевірка електричних з'єднань для безпеки; калібрування температури для точного випалювання; заміна зношених деталей для підтримки продуктивності;

- зберігання: температурний режим і вологість приміщення впливають на стан інструментів; захист від пилу продовжує термін служби; організація робочого місця – забезпечення зручності у роботі та безпеці.

Сучасні електричні пірографи з регульованою температурою і багатофункціональні наконечники розширюють можливості для творчості та професійної роботи в техніці випалювання.

Пірографія або техніка випалювання дає змогу створювати унікальні зображення на різних матеріалах, таких як деревина, шкіра, пробка та папір. Кожен з цих матеріалів має свої особливості, які зумовлюють характер і техніку випалювання, а також попередню підготовку.

Дерево є найпопулярнішим матеріалом для випалювання і його різновиди суттєво впливають на техніку та кінцевий результат. Залежно від щільності та текстури деревини можна розділити на м'які та тверді породи.

- м'які породи дерев: липа – світла, однорідна та м'яка деревина, що легко піддається обробці, дозволяє створити чіткі лінії та плавні переходи; вільха – має дрібну текстуру, що добре підходить для тонкого штрихування; сосна – доступний, але складніший матеріал, який вимагає попередньої обробки через наявність смоляних кілець; тополя – м'яка, світла та зручна для початківців, легко піддається обробці;

- тверді породи дерев: бук – щільний і рівномірний, створює контрастні малюнки; дуб – важкий у роботі, але дозволяє досягти глибоких тонів і текстури; береза – гарне поєднання твердості та піддатливості, що дозволяє створювати детальні роботи; груша – з дрібнозернистою структурою, підходить для високоякісних художніх робіт;

- підготовка деревини: вологість повинна бути не більше 12%, що запобігає деформації; поверхня остаточно шліфується та очищається від смоли й інших дефектів; для складних порід проводиться попереднє ґрунтування.

Шкіра також є цікавим матеріалом для випалювання, який надає виробам неповторного характеру.

- види шкіри для пірографії: рослинного дублення – найпридатніша для пірографії з чіткими лініями та контрастністю; натуральна теляча – також підходить для контрастних ліній; свиняча – доступна, але її структура може бути нерівномірною; козяча – тонка шкіра, придатна для делікатних робіт;

- характеристики шкіри: оптимальна товщина для випалювання – 1,2-2,5 мм; поверхня повинна бути рівномірно забарвленою, без дефектів і тиснення.

Пробка – екологічний і природний матеріал, який чудово піддається випаленню.

- властивості пробки: проста в обробці та має природну текстуру, що додає роботі унікальності; стійкість до деформації, що важливо для довговічності виробів;

- форми пробкового матеріалу: цільні пробкові панелі – для великих поверхонь; пресована пробка – для детальніших робіт; пробковий шпон – тонкі шари, зручні для декоративних елементів; комбіновані матеріали – для складних композицій.

Спеціальний папір є чудовою основою для експериментів у техніці випалювання, проте має певні вимоги.

- вимоги до паперу: щільність не менше 200 г/м² для стійкості до високих температур; без покриття та ламінування, що дозволяє уникнути небажаних реакцій на тепло;

- рекомендовані види паперу: акварельний папір – стійкий до тепла та ідеальний для художніх робіт; крафт-папір – підходить для великих зображень; спеціальний папір для випалювання – розроблений для цієї техніки; картон без покриття – для стійкості й чітких ліній.

Для пірографії також використовують природні й сучасні матеріали, що вимагають певного досвіду: природні матеріали: важливо стежити за технікою безпеки, контролювати температуру і регулярно перевіряти проміжні результати, щоб уникнути пошкодження виробів; сучасні матеріали: вимагають попереднього очищення, корекції дефектів і фінішної обробки, щоб зберегти якість зображення та матеріалу.

Підготовка матеріалів є важливим етапом, що впливає на результат і довговічність виробів:

– загальні рекомендації: попередньо очищати поверхню та шліфувати її відповідно до типу матеріалу; видаляти пил і забруднення для рівномірного нанесення лінії; дати матеріалам акліматизуватися у воді;

– зберігання: важливо контролювати вологість і захищати матеріали від прямих сонячних променів; забезпечити належну вентиляцію та підтримувати стабільну температуру.

Вибір відповідного матеріалу та його ретельна підготовка сприяють досягненню високої якості випалювання та дозволяють створювати довговічні витвори мистецтва.

У пірографії або техніці випалювання застосовуються різні методи і техніки, які дозволяють досягти неповторних художніх ефектів. Нижче розглянемо основні методи випалювання та художні прийоми, які допомагають надати роботі виразності і глибини.

До основних методів випалювання належать:

1. *Крапкове випалювання.* Цей метод заснований на створенні зображення шляхом нанесення низки крапок на поверхню матеріалу. Кількість, розмір і розташування крапок дозволяють досягти різноманітних тональних ефектів. Наприклад, щільніше розташування крапок створює темнішу область, а рідше розміщені точки формують світліші ділянки. Крапкове випалювання ідеально підходить для створення зображення з м'якими градієнтами та плавними переходами між тінями та світлом.

2. *Штрихове випалювання.* Штрихове випалювання забезпечує нанесення штрихів різної довжини, товщини і спрямованості. Залежно від натиску і кута нахилу штрихів можна контролювати глибину і затемнення лінії. Метод чудово підходить для створення зображення із чіткими лініями і виразною текстурою. Штрихове випалювання дозволяє відтворювати складні форми, об'єми та фактури, а також імітувати текстури дерева, шерсті чи листя.

3. *Силуетне випалювання.* Силуетне випалювання є технікою, за якої випалюють лише контури об'єкта, що створює ефект тіньового зображення. У цьому випадку внутрішня частина об'єкта залишається незаповненою або ж наноситься однорідним тоном, що підсилює ефект силуету. Цей метод часто застосовується для створення простих і водночас виразних зображень, наприклад, профілів людей, тварин чи рослин.

4. *Комбінована техніка.* Комбіноване випалювання з кількома різними методами на одному зображенні, що дозволяє створити складні й багатошарові композиції. Наприклад, крапкове випалювання можна поєднувати зі штриховим для додання деталізації, а силуетне – з текстурним, щоб підкреслити контраст. Такий підхід надає твору глибини та багатошаровості, роблячи його реалістичнішим і об'ємним.

Під час випалювання можна використовувати художні ефекти, що надають роботі естетичної виразності та художньої цінності.

– *градієнтне тонування* досягається шляхом зменшення або збільшення інтенсивності натиску на інструмент, що дозволяє створити плавні переходи між світлом і тінню. Цей ефект особливо ефектно виглядає на зображеннях з пейзажами або портретами, де важливо передати глибину та об'єм об'єктів;

– *текстурування* дозволяє імітувати різні фактури, такі як шерсть, дерево, листя чи камінь. Для цього використовують різні форми наконечників і стилі нанесення штрихів або крапок. Ефект текстурування надає зображенню реалістичності і деталізації;

– *світлотіньове моделювання* дає можливість відтворювати об'єм і форму предметів шляхом правильного розподілу тіней і світлих ділянок. Ефект вимагає великої майстерності, необхідної для отримання напрямку джерела світла і правильного розподілу освітлених і затінених зон;

– *фактурне випалювання* досягається за допомогою спеціальних наконечників і

різного натиску на інструмент, що дозволяє створити нерівності й виступи на поверхні матеріалу. Це створює відчуття глибини та натуральності фактури, що є особливо корисним у зображеннях кам'яних, дерев'яних або металевих поверхонь.

Техніка випалювання є багатогранним і виключно творчим процесом, що дозволяє використовувати різноманітні методи і художні прийоми. Застосовуючи крапкове, штрихове, силуетне чи комбіноване випалювання, можна створити композиції різного стилю та складності. Художні ефекти відкривають безмежні можливості для самовизначення й експериментів у пірографії.

Пірографія зберегла популярність і адаптувалася до сучасних умов, знаходячи застосування як у декоративно-ужитковому мистецтві, так і в промисловості. Нині вона використовується для створення декоративних елементів, у виробництві сувенірів і предметів інтер'єру, а також у функціональному промисловому дизайні.

Пірографія у сфері декоративно-ужиткового мистецтва дозволяє художникам і майстрам створювати унікальні та витончені вироби. Серед популярних напрямів її використання можна виокремити:

- *створення картини*. Випалювання по дереву відкриває можливість для створення картини, що відображає її глибину, фактуру та деталізацію. Використовуючи техніку градієнтного тонування та штрихового випалювання, художники досягають реалістичних об'ємних зображень. Картини з пірографії мають особливий стиль, поєднуючи тепло натурального дерева з глибокими відтінками випалених ліній і контурів;

- *декорування меблів*. Пірографія дає можливість додати меблям унікальності та індивідуального стилю. На поверхні меблів випалюють візерунки, орнаменти чи навіть складні сюжети, що надають їм художньої цінності. Нині пірографія на меблях популярна для декорування столів, шаф, комодів і навіть дерев'яних панелей, що використовують в інтер'єрі;

- *виготовлення сувенірної продукції*. Сувеніри, створені з елементами випалювання, мають особливий шарм і виглядають ексклюзивно;

- *оформлення інтер'єрів*. В інтер'єрному дизайні пірографія використовується для декорування панелей, настінних картин і табличок, а також для виготовлення унікальних аксесуарів. Випалювання на дерев'яних панелях і декораціях додає затишку та оригінальності інтер'єру, що цінується в сучасному дизайні. Популярним є декорування настінних картин, табличок, а також оздоблення камінних полиць і дерев'яних колон.

Техніка випалювання також діє в промисловості, де вона є ефективним методом маркування та декоративного оздоблення виробів. Сучасні технології дозволяють адаптувати традиційну техніку до умов масового виробництва, що розширює її можливості:

- *маркування виробів*. Пірографія є стійким і довговічним методом маркування. Її застосовують для нанесення серійних номерів, інструкцій або фірмових логотипів на дерев'яні вироби, упаковки та інші предмети. Це особливо актуально у виробництві дерев'яних контейнерів, ящиків та іншої продукції, де потрібен чіткий та стійкий до стирання маркер;

- *створення фірмових знаків*. Компанії часто використовують випалювання для нанесення фірмових знаків на продукцію, підкреслюючи натуральність та екологічність своїх виробів. Це дозволяє створити привабливий вигляд продукції та одночасно підкреслити її унікальність, що особливо актуально для брендів, які спеціалізуються на натуральних чи екологічно чистих продуктах;

- *декоративне оздоблення виробів з дерева*. Випалювання використовується для оздоблення дерев'яних предметів, таких як меблі, посуд або декоративні панелі. У промисловому виробництві цей метод дозволяє надавати виробам додаткової декоративної

цінності, виробляючи їх привабливішими для споживачів. Завдяки техніці випалювання кожен виріб може отримати неповторний малюнок або текстуру, що забезпечує його естетичну цінність.

Техніка випалювання є затребуваною як у декоративному мистецтві, так і в промисловому виробництві. Вона поєднала традиції ручної роботи з сучасними потребами, дозволяючи створювати унікальні вироби для широкого кола продуктів – від сувенірів до функціональних промислових виробів. Пірографія продовжує розвиватися і вдосконалюватися, забезпечуючи нові можливості для художнього самовираження та інновацій у виробництві.

Техніка випалювання, яка виникла тисячі років тому, продовжує еволюціонувати, пристосовуючись до сучасних технологічних можливостей і змінюючи підходи до творчості та виробництва. Ваш розвиток відкриває нові перспективи, які торкаються як інтеграції з цифровими технологіями, так і вдосконалення методів навчання. Нижче розглянемо ключові напрямки, що впливають на майбутнє пірографії.

Пірографія залишається актуальним видом декоративно-ужиткового мистецтва, що постійно розвивається. Техніка випалювання, яка виникла тисячі років тому, продовжує еволюціонувати, пристосовуючись до сучасних технологічних можливостей і змінюючи підходи до творчості та виробництва. Поєднання традиційних технік із сучасними технологіями відкриває нові можливості для творчого самовираження та практичного застосування цієї техніки.

Список використаних джерел:

1. Глушак Д.Д. Посібник з художньої обробки деревини. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hlushak_DD/Posibnyk_z_khudozhnoi_obrobky_derevyny.pdf
2. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Плазовська Л.В., Савчук І.В. Народне мистецтво Поділля: навчальний посібник для студентів ЗВО. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2019. 240 с.
3. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
4. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
5. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Лукова О.М. Розвиток у майбутніх педагогів середньої і професійної освіти, фахівців образотворчого та декоративного мистецтва художньо-творчої активності засобами орнаментального мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 1. С. 19-23.
6. Марущак О.В., Красильникова І.В., Гусонька О.О., Заєць Л.В., Русавська Ю.О. Теоретичні основи створення робочих рисунків орнаменту. *Science and technology: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 249-257.

ТОЧКА В ОРНАМЕНТАЛЬНИХ СТРУКТУРАХ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВІ ПІДХОДИ В ГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

Анотація. У статті схарактеризовано точку як елементарний засіб графічної виразності в орнаментальних структурах різних епох і культур. Точка відіграє ключову роль у побудові ритму, структури та фактури в декоративних композиціях. Досліджено її традиційне використання у текстильних орнаментах і механічному друці, а також сучасні підходи до створення точкових візерунків у графіці та живописі. Зосереджено увагу на розвитку точкових технік у контексті новітніх технологій та їх впливу на сучасне мистецтво.

Ключові слова: орнамент, точка, графіка, декоративне мистецтво, текстиль, гравюра, ритм, традиції, сучасні техніки, поліграфія.

Annotation. The article characterizes the point as an elementary means of graphic expressiveness in the ornamental structures of different eras and cultures. The point plays a key role in building rhythm, structure and texture in decorative compositions. Its traditional use in textile ornaments and mechanical printing, as well as modern approaches to creating dot patterns in graphics and painting, were studied. Attention is focused on the development of point techniques in the context of the latest technologies and their influence on modern art.

Keywords: ornament, dot, graphics, decorative art, textiles, engraving, rhythm, traditions, modern techniques, polygraphy.

Орнаментальні структури завжди відігравали важливу роль на всіх етапах розвитку культури та мистецтва.

Багаточисельність орнаментів глибинно визначає художній стиль свого часу, тобто історично сформовану систему художніх засобів, що зумовлена єдністю ідейних, моральних та естетичних поглядів і цінностей суспільства. Орнамент відображає своєрідний почерк епохи, як елемент стилю, що дає цілісне уявлення про ту історичну епоху, до якої він належить. Він є носієм інформації, традицій, семантики знаків та образів [3, с. 20].

Важливу роль у створенні орнаментів відіграє точка як елементарний засіб графічної виразності. Вона є основою для побудови складних форм і візерунків, часто використовується для створення ритму та гармонії в композиції.

У багатьох традиційних орнаментах точка слугує початковим елементом, з якого формується рисунок. Вона може бути самостійним елементом або основою для складніших форм, таких як лінії, кола чи геометричні фігури. Наприклад, у народних орнаментах точками можуть позначати певні акценти, підкреслюючи симетрію або візуальні зв'язки між елементами. Точка також використовується для наповнення простору, створюючи візуальний баланс між заповненими і порожніми зонами в орнаменті.

Взаємодія точок в орнаменті формує ритм, який є основою багатьох декоративних композицій. Ритмічне повторення точок може надавати орнаменту динамічності або, навпаки, спокійної гармонії. У поєднанні з іншими графічними засобами, такими як лінії або штрихи, точка сприяє візуальному сприйняттю структури та логіки орнаменту.

Відтак, точка, як елементарний засіб графічної виразності, є важливим компонентом у побудові орнаментів, оскільки вона визначає структуру, ритм і акцентує увагу на ключових елементах композиції.

Класичним прикладом можливостей кольорового точкового зображення є сучасний поліграфічний друк, в основу якого покладено поєднання в різних комбінаціях найдрібніших

точок основних кольорів. Такий метод, за наявності високоточної технології, дозволяє отримувати якісні репродукції навіть з живописних творів. Щодо тканини цей метод використовується у способі сублістастику або способі перевідного друку (термодруку). Однак у цьому випадку графічний елемент – точка – «працює» лише репродукційно. Її обриси не сприймаються оком і видимі лише при значному збільшенні. У зображеннях, виконаних вручну, точка, звісно, значно більша і трактується як «точковий» слід від дотику пензля, олівця, пера або іншого інструмента до поверхні паперу. У найчистішому вигляді ручної техніки точка використовувалася в пунктирній гравюрі, звідки й перейшла до механічного способу друку на тканині з металевих гравірованих пластин або валів.

Принцип пунктирної манери (у перекл. «точка») полягає в створенні зображення шляхом отримання з металевих форм складної системи точок, які вибивали на металі спеціальними сталевими стрижнями (пуансонами). Зміна світлості в зображенні досягається завдяки різному розміру та щільності розташування точок. Існують такі пуансони, що залишають одразу кілька точок і не завжди абсолютно круглої форми. Важливо, щоб виникала точкова фактура.

Виокремлюють кілька найтипівіших утворень, що використовуються як точка (рис. 1, а-б). Більше половини таких точок схожі на сліди, які залишають на металі пуансони для точкових фактур у гравюрі. У цілому, при візуальному сприйнятті ці точки максимально наближені до круглої форми, а сенс їхнього відхилення від «ідеальної круглої точки» полягає у фактурному різноманітті отримуваних поверхонь. В орнаментальних побудовах точка розглядається лише в системі багаторазового її повторення на поверхні. Форма точки не несе особливого естетичного навантаження, як, наприклад, форма плями.

У зображеннях застосовуються як точки з чітким краєм, так і з дифузійним (розпливчастим). У другому випадку форма точки неконкретна.

У механічному друці на тканині техніку розроблення фігур маленькими точками називають піко (у перекл. «мала величина», у цьому випадку це найдрібніший графічний елемент). Піко дає змогу створювати найтонші світлотіньові переходи, оскільки метал валу (мідь або оміднена сталь) добре тримає край гравірованого малюнка і зберігає чіткість друку навіть при неглибокому гравіруванні. Традиційні рисунки, виконані в техніці піко, у великій кількості друкуються на бавовняних тканинах вже понад 200 років. Досвід роботи з великою точкою ще до появи друку з металевих валів був накопичений у селянській набійці. Для отримання точки у дерев'яний штамп забивали металеві цвяхи, оскільки фарба наносилася частини вирізаного орнаменту, що виступали.

Точка в орнаменті та в станковій гравюрі використовується:

- для створення фактурного фону, де в рапорті вона застосовується як одиничний елемент і як група одномасштабних або різномасштабних елементів (рис. 2);
- для об'ємно-просторового розроблення будь-якої форми (рис. 3);
- для фактурного розроблення та відтворення конкретної форми (рис. 4);
- як лінія, що малює і складається з точок, розташованих близько одна до одної (рис 5).

Існує й чимало комбінацій вищезазначених варіантів використання точки (рис. 6). Точкові орнаменти успішно застосовуються в одязі для людей будь-яких вікових груп.

Попри трудомісткість створення складного точкового зображення, останнім часом спостерігається підвищений інтерес до точки як елемента графіки як у художників-орнаменталістів, так і у художників станкової графіки.

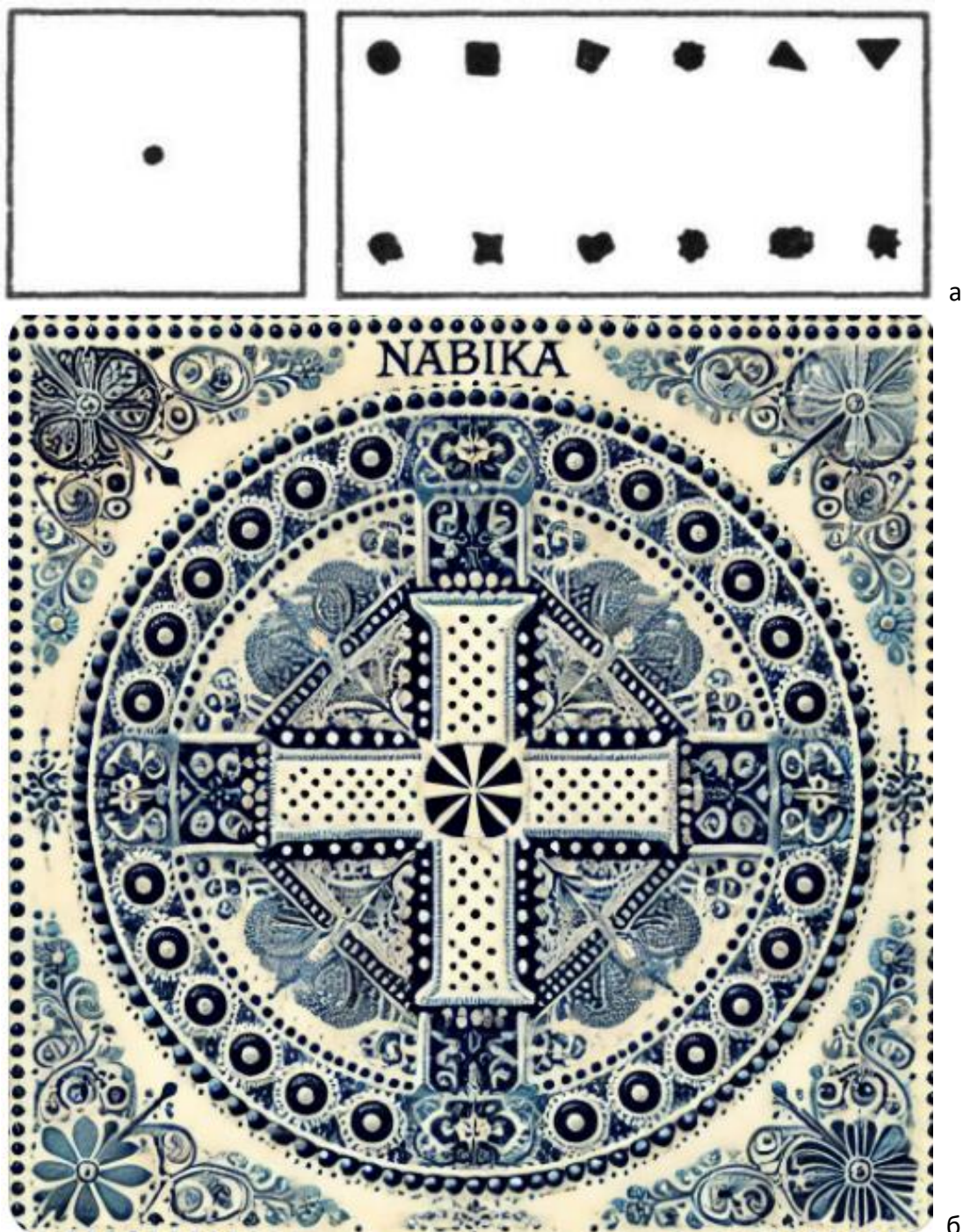

Рис. 1. Використання точки у зображенні: а – конфігурації точки;
б – використання точки в угорській селянській набійці

Нові графічні техніки відкривають великі перспективи для пошуків у матеріалі. Художників приваблює можливість особистої режисури в нанесенні кожної точки та привабливість багат шарових просторових кольорних побудов. Таким чином з'являються точкові орнаменти на зразок «чумацького шляху», де точки-зірки мають різне світлове трактування: одні великі і різко окреслені, інші розпливаються і зникають в образотворчій площині. Подібного ефекту можна досягти і в побудовах із точок однієї світлоти.

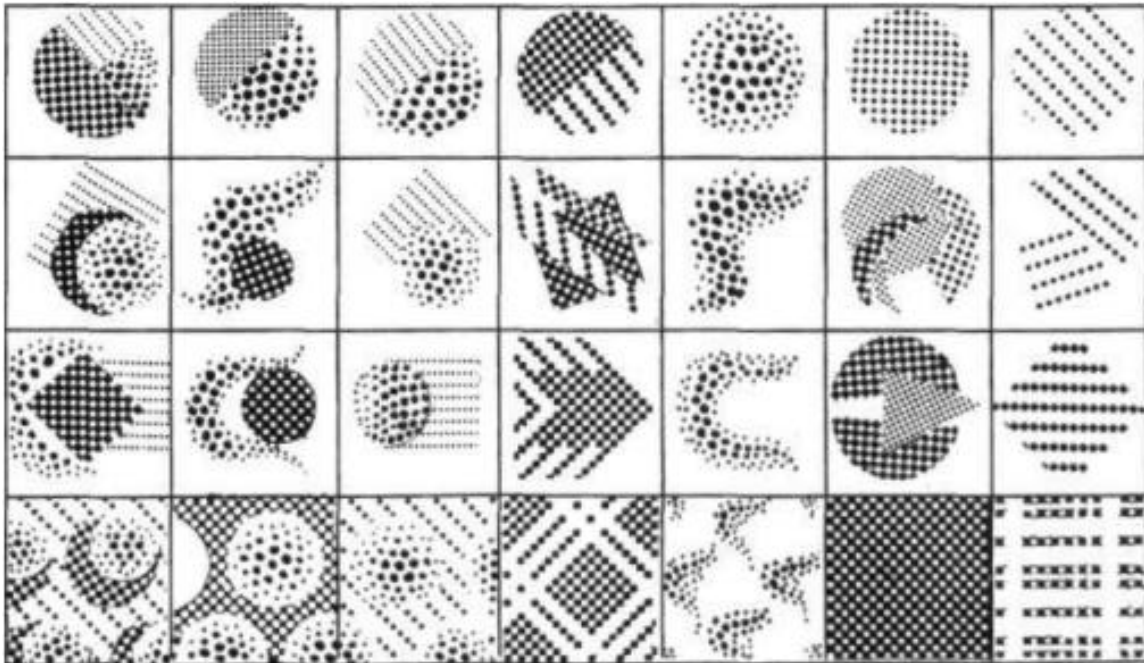

Рис. 6. Схематична побудова плоских текстильних композицій з точок однієї світлоти

У каталогах міжнародних виставок рисунка і графіки за останні роки представлено чимало творчих робіт, виконаних точками вручну. У мистецтві країн Східної Європи точку в чистому вигляді широко використовують художники Угорщини та Польщі. Прекрасні приклади можна знайти у графіці Дьюли Лівіуса, у роботах якого нанесених вручну тисячі точок моделюють об'єм і фактуру сюжетних композицій. У станковій графіці низка художників поєднують виконані вручну точки з точковою фактурою, що виконана за допомогою аерографа. Це дозволяє досягати складних кольорових переходів і створювати композиції на контрасті фактурних поверхонь.

Комбінації точок або рисок, що наближаються до точки, утворюють поліграфічні растри (*растр* – поверхня з чергуванням прозорих і непрозорих дрібних елементів), що використовуються в друці для передавання градацій світлоти та плавних світлотіньових переходів. Ознайомлення з поліграфічними растрами може спонукати художників, що працюють з тканиною чи порцеляною, до нових цікавих рішень або до безпосереднього використання растрів у своїй роботі, за прикладом художників книжкової графіки. Подібним чином можна застосовувати механічні тіні (тіні Бен Дея), які мають точковий рисунок. Кілька сотень різновидів таких тіней випускаються низкою фірм для художньої фотографії.

Точка як основний елемент орнаменту залишається одним з ключових засобів графічної виразності, що забезпечує ритм, гармонію та структуру композиції. Традиційні орнаменти на основі точкових побудов широко застосовувалися в текстильному мистецтві та гравюрі і зберігають свою актуальність й донині. Сучасні підходи до точкових візерунків включають використання нових технік, таких як комп'ютерна графіка та ручні методи, що відкривають нові можливості для митців. Технології друку на основі точок, такі як поліграфічні растри, дають змогу передавати складні світлотіньові переходи, розширюючи можливості відтворення зображень на різних матеріалах. Інноваційні техніки стимулюють розвиток орнаментальних форм, що базуються на багатовікових традиціях і водночас упроваджують нові, сучасні рішення в декоративному мистецтві.

Отже, точка, як елемент у графіці, продовжує відкривати нові можливості для творчості, зберігаючи при цьому зв'язок із традиціями і впроваджуючи сучасні технологічні рішення в текстилі, станковій графіці та інших видах мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
2. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
3. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Лукова О.М. Розвиток у майбутніх педагогів середньої і професійної освіти, фахівців образотворчого та декоративного мистецтва художньо-творчої активності засобами орнаментального мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 1. С. 19-23.
4. Марущак О.В., Красильникова І.В., Гусонька О.О., Заєць Л.В., Русавська Ю.О. Теоретичні основи створення робочих рисунків орнаменту. *Science and technology: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 249-257.
5. Марущак О.В., Недзеленко Ю.А., Ткачук Н.І. Науково-теоретичні основи орнаментальної композиції у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій і педагогів професійної освіти. *Dynamics of the development of world science*. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 644-653.
6. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): навч. посіб. для студ. ВНЗ мистецтва. К.: Редакція вісника «Ант»; «Фенікс», 2013. 416 с.

Бабчук Ю.М., м. Вінниця

e-mail: babchuk@vspu.edu.ua

Гандзій Н.В., м. Вінниця

e-mail: artgapochka@gmail.com

Жилінська М.О., м. Вінниця

ВІТРАЖНЕ МИСТЕЦТВО: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ІНТЕР'ЄРНОМУ ДИЗАЙНІ

Анотація. У статті розглянуто вітражне мистецтво як важливий елемент декоративно-ужиткового мистецтва, що забезпечує естетичну привабливість із практичною функціональністю. Схарактеризовано різноманітні техніки створення вітражів, зокрема класичний складений вітраж, техніку Тіффані, фьюзинг, кастинг, піскоструменеве гравіювання, гризайль, плівковий псевдовітраж, фацетний вітраж та художній розпис. Підкреслено значущість декоративно-ужиткового мистецтва у збереженні та популяризації традиційної народної творчості, а також його вплив на розвиток сучасного дизайну.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, вітраж, техніка Тіффані, фьюзинг, кастинг, піскоструменеве гравіювання, гризайль, плівковий псевдовітраж, фацетний вітраж, художній розпис.

Annotation. The article examines stained glass art as an important element of decorative and applied art that provides aesthetic appeal with practical functionality. A variety of stained glass techniques are characterized, including classical folded stained glass, the Tiffany technique, fusing, casting, sandblasting, grisaille, film pseudo-stained glass, faceted stained glass, and artistic painting. The importance of decorative and applied art in the preservation and popularization of traditional folk art, as well as its influence on the development of modern design, is emphasized.

Keywords: decorative and applied art, stained glass, Tiffany technique, fusing, casting, sandblast engraving, grisaille, film pseudo-stained glass, faceted stained glass, artistic painting.

Декоративно-ужиткове мистецтво, поєднуючи естетичну та практичну функції, є предметною творчістю. На відміну від витонченого мистецтва, яке має виключно естетичне призначення, декоративно-ужиткове мистецтво орієнтоване на щоденний побут, забезпечуючи красу та комфорт у повсякденних предметах. Ця особливість дозволяє декоративно-ужитковому мистецтву гармонійно інтегруватися з дизайном, який також прагне поєднувати функціональність та естетику. Сучасний дизайн частково переймає функції цього мистецтва, а також багаті традиції народних промислів і художніх ремесел, збагачуючи їх новими формами та матеріалами.

Вітражний розпис на склі – це техніка декорування, що поєднує традиційні прийоми вітражного мистецтва з можливостями сучасних матеріалів. Вона дозволяє створювати на скляній поверхні унікальні зображення, які захоплюють яскравістю фарби, глибиною світлових ефектів і складністю візерунків. На відміну від класичних вітражів, які збираються з окремих кольорових шматків скла, вітражний розпис дозволяє нанести зображення на скло, що значно розширює можливості декорування інтер'єру та створення предметів мистецтва.

Художній вітраж, як будь-який вид мистецтва, постійно трансформується під впливом змін у суспільстві та технічному прогресі, що дає змогу розширити межі цього мистецтва. Нині існує безліч варіацій вітражних технік, від класичних до новітніх. До найпоширеніших належать: класичний складений вітраж, техніка Тіффані, техніка фьюзинг (спікання скла), техніка кастинг (лиття муранського скла), техніка піскоструменевого гравіювання, техніка гризайлі, техніка плівкового псевдовітражу, техніка фацетного вітражу і техніка художнього розпису. Кожна з цих технік має власні особливості й підходить для створення як традиційних, так і сучасних композицій.

1. *Класичний складений вітраж.* Це один з найдавніших і найвідоміших методів створення вітражів, що сягає корінням середньовіччя. У класичній техніці скло нарізають на шматки за попередньо розробленим шаблоном, щоб створити мозаїчний малюнок. Потім ці шматки з'єднуються між собою свинцевими профілями, які забезпечують міцність конструкції і витонченість обрисів малюнка. Складений вітраж часто використовується в архітектурі, наприклад, у вікнах церков і соборів, завдяки здатності пропускати світло, створюючи при цьому неймовірні світлові ефекти.

2. *Техніка Тіффані.* Техніка Тіффані була розроблена на початку ХХ ст. американським художником і дизайнером Луїсом Комфортом Тіффані. Вона стала інноваційним проривом у зв'язку з використанням мідної фольги замість свинцевих профілів. Спочатку шматки скла нарізаються і обгортаються фольгою, потім їх з'єднують за допомогою припою, що робить конструкцію гнучкішою і дозволяє створити витончені деталі. Завдяки техніці Тіффані вітражі можна виготовляти з дрібними деталями і різноманітними кольорами, що робить їх доступними для виготовлення ламп, популярних декоративних панно та невеликих інтер'єрних прикрас.

3. *Техніка фьюзинг (спікання скла).* Фьюзинг або спікання скла – це сучасна техніка, яка забезпечує нагрівання різнокольорових шматочків скла до температури плавлення, що дозволяє з'єднувати їх в єдину композицію. Після нагрівання скла створена композиція набуває цілісної форми з гладкою поверхнею. Цей процес відбувається в спеціальних печах, де можливий контроль температури. Фьюзинг дозволяє створювати унікальні вітражі з плавними переходами кольорів і форм, а також використовувати їх у декоративних панно, прикрасах, посуді та інших предметах інтер'єру.

4. *Техніка кастингу (лиття муранського скла).* Кастинг, також відомий як лиття муранського скла, заснований на традиціях складувів з італійського острова Мурано. У цій техніці скло нагрівають і розливають у форми, де воно набуває бажаної форми. Часто форми заповнюють кольоровим склом або спеціальними добавками, що створюють унікальні

візерунки та текстури. Кастинг використовують для створення об'ємних скульптурних форм, що додає розкішного й декоративного акценту інтер'єру.

5. *Техніка піскоструменевого гравіювання.* Піскоструменеве гравіювання дозволяє отримати матову та візерунчасту поверхню скла. Ця техніка передбачає обробку скла під високим тиском за допомогою струменю дрібного абразиву (піску), що допомагає видаляти верхній шар скла, створюючи ефект матовості та візерунчастості. Піскоструменева техніка часто використовується для обробки скла для вікон, дверей або перегородок з метою досягнення делікатного, напівпрозорого ефекту, що створює приватність без втрати природного світла.

6. *Техніка гризайлі.* Техніка гризайлі – це живопис на склі спеціальною фарбою, яка наноситься шарами, створюючи тіні та об'ємні малюнки. Зазвичай використовуються відтінки лише одного кольору (часто сіро-коричневого), щоб передати деталі та текстури. Малюнок, нанесений на скло, обпалюється, щоб закріпити зображення, що забезпечує його довговічність. Гризайль широко використовували в середньовічних соборах.

7. *Техніка плівкового псевдовітражу (лаковий псевдовітраж).* Плівковий псевдовітраж – це техніка, яка дозволяє імітувати класичний вітраж, використовуючи прозорі кольорові плівки або спеціальні лаки. Шматочки плівки наносяться на скло відповідно до бажаного малюнка, а контури між ними обробляються клейкими стрічками або лаками для створення вигляду «вітражних ліній». Цей метод підходить для швидкого та економічного декорування скла і часто використовується для створення тимчасових вітражів або декоративних елементів.

8. *Техніка фацетного вітражу.* Фацетний вітраж виготовляється з гранованих шматочків скла, які за формою нагадують каміння. Грановане скло заломлює світло, створюючи яскраві відблиски та ефект багатовимірності. Фацетні вітражі широко застосовуються для вікон і дверей, додаючи інтер'єрам елегантності та розкоші. Завдяки своїй світловідбивній здатності, фацетне скло може створювати на склі вражаючі візуальні ефекти.

9. *Техніка художнього розпису.* Художній розпис скла передбачає нанесення контурів малюнків на скло, а потім його заповнення вітражними фарбами. Ця техніка дозволяє передавати тонкі деталі та створювати яскраві, насичені кольорами зображення. Розпис по склу можна використовувати для декоративного оформлення ваз, пляшок, вікон і панно. Сучасними фарбами для скла, стійкими до вицвітання і легко адаптованими до різних стилів інтер'єру, можна створити як прості абстрактні візерунки, так і складні багатшарові композиції.

Кожна з вищезазначених технік має свої унікальні риси та може застосовуватися для виконання різноманітних завдань, від практичних до декоративних, створюючи безмежні можливості для втілення мистецької уяви та інтер'єрних рішень.

Декоративно-ужиткове мистецтво, орієнтоване на естетичне збагачення побуту, гармонійно поєднує функціональність і красу, що дозволяє йому залишатися актуальним у сучасному дизайні. Вітражне мистецтво еволюціонувало від класичних технік до сучасних інновацій, які розширюють можливості декорування інтер'єрів і забезпечують різноманітність у творчих підходах. Різноманітність технік вітражу – від складеного вітражу до фьюзингу та кастингу – дозволяє вибрати методи, які найкраще підходять до конкретних проєктів, враховуючи як художні, так і практичні вимоги.

Поєднання традиційного народного мистецтва та новітніх технологій вітражного декорування сприяють створенню унікальних творів, що відображають індивідуальність і стиль сучасного мистецтва, зберігаючи при цьому культурну спадщину. Підтримка та популяризація різноманітних вітражних технік сприяють подальшому розвитку декоративно-ужиткового мистецтва та його інтеграції в сучасний дизайн, що робить вітраж універсальним елементом як для класичних, так і для сучасних інтер'єрів.

Список використаних джерел:

1. Бабчук Ю.М. Підготовка майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності у старшій школі: дис. ... канд. пед. наук: 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2021. 301 с.
2. Бабчук Ю.М., Зух М.О., Висоцький Д.В. Сучасні напрями та особливості створення hand made декору для дизайну інтер'єру. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 220-223.
3. Бабчук Ю.М., Коломієць Д.І. Використання майбутніми вчителями трудового навчання та майстрами виробничого навчання комп'ютерних програм для проектування виробів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця, 2010. Вип. 24. С. 216-222.
4. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
5. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
6. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications. Proceedings of the VII International scientific and practical conference*. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
7. Марущак О.В., Свята М.В., Шовкалюк А.В. Методика виконання вітражного розпису на склі в умовах гурткової роботи з декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 4. С. 142-153.

Соловей В.В., Давидюк А.В., Івахова А.А., м. Вінниця
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

ХУДОЖНЯ МОВА МИСТЕЦТВА АР-НУВО

Анотація. У статті розглянуто стиль ар-нуво, відомий також як модерн, що виник наприкінці XIX ст. на хвилі індустріалізації та став символом пошуків нових художніх форм. Стиль ар-нуво створив естетичну мову, що поєднала природні форми з технічними інноваціями, досягаючи гармонії між декоративністю та функціональністю. Зазначено, що основними характеристиками ар-нуво є природні мотиви, декоративні орнаменти та унікальна колористика, що базується на пастельних і насичених акцентах. У статті досліджено архітектурні, дизайнерські та декоративно-ужиткові аспекти стилю, які залишили глибокий вплив на розвиток сучасного мистецтва та дизайну.

Ключові слова: ар-нуво, модерн, югендстиль, сецесіон, природні мотиви, декоративність, архітектура, колористика, декоративно-ужиткове мистецтво, дизайн.

Annotation. The article examines the Art Nouveau style, also known as Art Nouveau, which emerged at the end of the 19th century. on the wave of industrialization and became a symbol of the search for new artistic forms. The Art Nouveau style created an aesthetic language that combined natural forms with technical innovations, achieving harmony between decorativeness and functionality. It is noted that the main

characteristics of art nouveau are natural motifs, decorative ornaments and unique coloring based on pastel and saturated accents. The article explores the architectural, design, and decorative-utility aspects of the style, which left a deep impact on the development of modern art and design.

Keywords: *art nouveau, modern, art nouveau, secession, natural motifs, decorativeness, architecture, coloristics, decorative and applied art, design.*

Ар-нуво (фр. Art Nouveau, «нове мистецтво») – унікальний мистецький стиль, який з'явився на межі XIX і XX століть і став втіленням естетичних пошуків нової епохи. Цей напрям, відомий також як «модерн», «югендстиль» та «сецесіон», створив нову художню мову, яка докорінно змінила уявлення про красу та функціональність у мистецтві.

Стиль ар-нуво сформувався в період стрімкої індустріалізації та урбанізації Європи. Це була епоха технічного прогресу, соціальних змін і переосмислення ролі мистецтва в житті суспільства. Митці прагнули створити новий універсальний стиль, який би поєднав красу природи з можливостями промислового виробництва.

Філософія ар-нуво полягала у створенні цілісного естетичного середовища, де художня мова охоплювала всі аспекти життя: архітектуру, дизайн-інтер'єру, меблі, декоративне мистецтво, книжкову графіку, живопис і навіть рекламу. Основне прагнення полягало у мистецькому наповненні всіх аспектів побуту, аби краса і гармонія могли бути доступні всім.

Підґрунтям стилю ар-нуво є низка основних художніх принципів, зокрема:

1. Природні форми та мотиви. Ар-нуво насамперед відомий своїми плавними, хвилястими лініями, які нагадують природні форми рослин і тварин. Ці елементи традиційно включали стилізовані квіти, листя, дерева, а також екзотичні рослини та комах. Так званий «удар батога» – характерна S-подібна лінія, що створює відчуття руху та росту – стала візитівкою цього стилю. Ар-нуво відходив від суворох, статичних форм, натомість, пропонуючи асиметричні композиції, натхненні органічними формами. Майстри ар-нуво особливо цінували природні мотиви за їхню динамічність, вільний рух і багатство деталей. Наприклад, зображення екзотичних квітів, таких як орхідеї та японські хризантеми, часто зображуються на декоративних елементах, вітражах і меблях.

2. Декоративність та орнаментальність. Один з основних принципів ар-нуво – це прагнення до створення розкішних і складних орнаментів. Орнаментальні мотиви в ар-нуво включали як рослинні орнаменти (переплетені стебла, ритмічні повтори листя), так і геометричні візерунки (спіральні форми, концентричні кола). Митці використовували складні візерунки для підсилення естетичного ефекту та глибини зображення. Для художників ар-нуво були характерні витончені переплетення ліній, що створювали глибину й ефект складних композицій. Відповідно, в архітектурі та дизайні інтер'єру ці лінії допомагали створювати враження цілісності та гармонії між окремими елементами. Методи декорування включали використання мозаїки та вітражів, різьблення по дереву, декоративного металу, а також ліпнину.

3. Колористика ар-нуво. Колористика ар-нуво – це особливий елемент, що додає стилю неповторної атмосфери. Переважали пастельні, приглушені тони, зокрема ніжні бузкові, оливкові, охристі, перлинно-сірі та бліді рожеві відтінки. Поряд з ними також використовувалися насичені смарагдово-зелені, сині, багряні, золотисті й бурштинові кольори, які створювали яскраві акценти в композиції. Особливий ефект досягався за рахунок накладання напівпрозорих шарів, що дозволяло отримати цікаві світлотіньові ефекти та багатшаровість зображення. В архітектурі та живописі використовувалися металеві відтінки: золото, срібло, бронза, що створювало враження розкоші та вишуканості.

Ар-нуво залишається важливим етапом в історії мистецтва. Його принципи гармонійного

поєднання природних мотивів, декоративності та функціональності вплинули на розвиток сучасного дизайну, архітектури та декоративно-ужиткового мистецтва. Нині ар-нуво продовжує надихати на створення нових форм, в яких природа і техніка гармонійно поєднуються. Ар-нуво не просто змінив зовнішній вигляд мистецьких об'єктів, а трансформував підхід до власне процесу творчості. Для стилю ар-нуво характерне бачення митця як творця нового світу, який поєднує функціональність з естетикою, практичність з красою.

Ар-нуво прагнув створити не просто гарні предмети, а й передати певні ідеї та емоції через художні засоби. Синтез природних форм з архітектурними та декоративними елементами мав на меті нагадати людині про її зв'язок з природою навіть в умовах швидкої індустріалізації. Стилізовані квіти, екзотичні рослини, лінії, що переплітаються, символізували безперервний рух життя та природи, а також внутрішню гармонію, яка приховується за зовнішньою складністю.

Символічність стилю ар-нуво також виражалася у виборі певних тварин, як-от павичів чи метеликів, які мали особливу символіку та використовувалися для створення акцентів у композиції. Павич символізував розкіш і елегантність, метелики – легкість і красу миттєвості. Такі образи стали метафорами переходу, зміни, вічності й тимчасовості водночас, а також втілювали естетичне бачення того часу, для якого ар-нуво став провідним стилем.

Ар-нуво мав глибокий вплив на різні види мистецтва, від архітектури та живопису до моди та ювелірного мистецтва. Наприклад, в архітектурі це виявлялося в плавних, органічних формах, які не тільки підкреслювали природність об'єкта, а й дозволяли створити гармонійний простір, який передає ідеї стилю. Такі архітектори, як Віктор Орта та Ектор Гімар, створювали будівлі, які нагадували живі організми. Серед характерних елементів архітектури ар-нуво були криволінійні фасади, декоративні металеві конструкції, вітражні вікна з природними мотивами.

Ар-нуво активно вплинув на дизайн інтер'єрів. Митці та дизайнери прикрашали інтер'єри меблями з різьбленням і вишуканими декоративними елементами, створювали світильники з вітражами, які додавали інтер'єру затишної атмосфери. Інтер'єри, виконані в стилі ар-нуво, відрізнялися гармонією форми і кольору, багатством деталей, асиметричністю композиції.

Ювелірні вироби в стилі ар-нуво, створені майстрами, такими як Рене Лалік, вражали своїми органічними формами та використанням кольорових каменів, емалі й скла. Вони не просто прикрашали, а ставали самостійними витворами мистецтва, які можна було споглядати як картини або скульптури.

Вплив стилю також помітний у книжковій графіці та друкарському мистецтві. Обкладинки книг, плакати й афіші в стилі ар-нуво стали відомими завдяки своїм декоративним шрифтам і складним композиційним рішенням, що об'єднували зображення та текст в єдину художню форму.

Ар-нуво перевернув уявлення про роль мистецтва в суспільстві, об'єднавши декоративність з практичністю. Митці та дизайнери ар-нуво вважали, що кожен елемент, незалежно від його функції, має бути естетично привабливим, навіть якщо це звичайна деталь інтер'єру або функціональний предмет побуту.

Ар-нуво на межі XIX-XX століть став революційним мистецьким стилем, що проклав шлях до нової форми художнього уявлення. Його художня мова, основою якої були природні форми, декоративність та особлива колористика, створила нове розуміння краси й естетики, вплинула на різні види мистецтва та залишила незабутній слід у світовій культурі. Стиль ар-нуво став не лише новим візуальним феноменом, а й важливою ланкою у формуванні сучасного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Історія українського мистецтва: конспект курсу лекцій / Лукань В.Г.; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, Ін-т мистец., Каф. образотв. мистец. ім. М. Фіголя. Т.: Навчальна книга - Богдан, 2012. 192 с.
2. Історія українського мистецтва: у 5 т. / голов. ред. Ганна Скрипник; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. Т. 4: Мистецтво XIX століття / Валентина Рубан, Володимир Тимофійко, Михайло Селівачов; ред. 4-го т. В. Рубан. 2006. 760 с.
3. Історія українського мистецтва: у 5 т. / голов. ред. Ганна Скрипник; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Т. 5: Мистецтво XX століття / наук. ред. Т. Кара-Васильєва. 2007. 1047 с.

Марущак О.В., Микитюк Д.В., Долінська М.О., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

**КУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИШИТОГО РУШНИКА:
СИМВОЛІЗМ, ОБРЯДОВІСТЬ І НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ**

Анотація. Вишитий рушник завжди відігравав важливу роль у житті українського народу, виступаючи як оберіг, елемент обрядовості та символ національної ідентичності. У статті досліджено історичне та обрядове значення рушника, розкрито символіку орнаментів, проаналізовано використання рушника в хрестильних, весільних, поховальних обрядах та інших церемоніях, а також його роль у побутовій культурі.

Ключові слова: вишитий рушник, обрядовість, символіка, орнамент, українська культура, національна ідентичність, народне мистецтво.

Annotation. The embroidered towel has always played an important role in the life of the Ukrainian people, acting as a talisman, an element of ritual and a symbol of national identity. The article examines the historical and ritual significance of the towel, reveals the symbolism of the ornaments, analyzes the use of the towel in christening, wedding, funeral rites and other ceremonies, as well as its role in household culture.

Keywords: embroidered towel, rituals, symbolism, ornament, Ukrainian culture, national identity, folk art.

Вишиваний рушник завжди відігравав важливу роль у житті українського народу, як в обрядових церемоніях, так і в повсякденному житті. Вишивка на рушниках символізує не лише естетичні смаки, а й глибокі духовні та культурні сенси.

Вишитий рушник – це один із найважливіших символів української культури, що супроводжував українців протягом усього їхнього життя, від народження до смерті. Він не лише виконував декоративну і практичну функції, а й відігравав важливу роль у духовному житті українців, зокрема в обрядових ритуалах, що формували національну ідентичність. Вишиті рушники використовувалися у весільних, хрестильних і поховальних обрядах, а також під час релігійних свят і державних церемоній. Рушники відігравали роль оберегів, а орнаменти на них несли сакральний зміст, спрямований на захист родини та дому.

Вишивка в Україні має давнє коріння. Археологічні знахідки та літописи підтверджують, що ще з часів Київської Русі вишивка була невід'ємною частиною побуту та обрядовості. В орнаментиці давніх рушників знаходимо відбитки язичницьких вірувань: символи сонця, землі, родючості, які призначалися для захисту людини та її оточення. Візерунки, зображені на рушниках, мали магічний характер, вони символізували єдність людини з природою та Всесвітом.

З розвитком християнства вишивані рушники стали ще більше вплетені в обрядову культуру. У церковних обрядах рушник супроводжував людину від народження до смерті: на

ньому хрестили немовлят, проводжали молодих під час шлюбу, а також використовували в поховальних ритуалах. Усі ці обряди супроводжувалися рушниками з особливими орнаментами, що несли в собі сакральний сенс.

Вишиті рушники стали носіями символічної інформації, яка передавалася з покоління в покоління. Кожен елемент орнаменту мав своє значення. Наприклад, ромби символізували родючість і плідність, а зображення птахів – душу або благословення від предків. Використання рослинних і геометричних мотивів також мало глибокий ритуальний зміст. Орнаменти зображали світогляд народу, його прагнення до гармонії з природою та бажання отримати захист від злих сил.

Рушник також символізував дорогу життя. Він супроводжував важливі етапи життєвого циклу людини і його використовували для різних обрядів: від народження до смерті. Особливе місце рушник займав у весільних обрядах. Наречених пов'язували рушником під час церемонії, що символізувало об'єднання їхніх життів в одну спільну дорогу.

Також рушники використовували під час побудови житла: новий дім «освячували» рушником, що символізувало захист родини та добробут. Цікаво, що навіть у сучасності залишилася традиція дарувати рушники в особливих життєвих подіях – на знак побажань благополуччя, здоров'я та довголіття.

Одним із найдавніших обрядів, де рушник відігравав ключову роль, був обряд хрещення. Після народження дитини її обов'язково хрестили і під час цього важливого ритуалу новонародженого загортали в спеціально вишитий рушник, що символізував чистоту та захист. Важливо було, щоб рушник був новим і чистим, бо вважалося, що він стане оберегом для дитини. Батьки часто зберігали цей рушник протягом усього життя дитини як символ Божого захисту та благословення. Хрестильний рушник також передавався в родині як родинна реліквія, яка використовувалася для хрещення наступних поколінь. Такий рушник вважався надзвичайно цінним, оскільки він носив у собі енергію родини та зберігав зв'язок з пращурами.

Вишиті рушники були обов'язковим елементом і в процесії проводів людини в останню путь. Вони символізували зв'язок між земним і потойбічним світом. Рушником перев'язували труну, висловлюючи повагу до померлого, або використовували його для спуску домовини в землю. Вишиті символи на поховальному рушнику мали захисну функцію, вони «оберігали» душу покійного на шляху до загробного життя. У деяких регіонах рушником перев'язували руки небіжчика, що символізувало завершення його життєвого шляху та відхід у вічність.

Також існувала традиція дарувати рушники родичам і близьким під час похорону, що було знаком поваги до покійного. Рушники використовувалися для прикрашання хреста на могилі або як частина поховального набору, який зберігався разом з іконами вдома. Такий рушник ставав оберегом для родини покійного та символом їхнього зв'язку з пращурами.

Весільні рушники посідають особливе місце в українській обрядовості. Весілля було однією з найважливіших подій у житті кожної людини і рушники використовувалися на кожному етапі весільного ритуалу. Під час сватання рушником перев'язували руки сватів, що символізувало об'єднання двох родин. У день вінчання наречені стояли на рушнику, що символізувало їхнє єднання в одну родину. Цей весільний рушник був не лише обрядовим атрибутом, а й оберегом для нової родини, який мав приносити мир, злагоду та щастя в їхнє спільне життя.

Весільний рушник часто вишивався нареченою або її матір'ю, що додавало йому особливого значення. Він символізував не лише союз двох людей, а й зв'язок між поколіннями. Кожен орнамент на весільному рушнику мав свій символічний зміст: ромби означали родючість, зірки – благословення небес, а квіти – процвітання та любов. Після

весілля рушник зберігався як реліквія, передавався наступним поколінням, а іноді використовувався як оберіг у важливі моменти сімейного життя.

Окрім центрального весільного рушника, також існувало кілька інших видів рушників, які використовувалися у весільних церемоніях: плечові рушники, які перев'язували старостам і сватам; покутники, якими прикрашали ікони в хаті молодих; рушники, якими покривали хліб-сіль, що підносили нареченим як символ багатства та родючості.

Рушник супроводжував людину і в обрядах, пов'язаних із будівництвом та освяченням дому. Наприклад, під час закладання нового будинку рушниками застеляли підвалини, що символізувало захист будівлі та добробут для родини, яка буде в ньому жити. Освячення дому хлібом і сіллю на рушнику також мало важливе обрядове значення: воно забезпечувало мир, процвітання та злагоду в новій оселі.

Крім цього, рушники використовувалися для прикрашання ікон у домівках, що мало на меті не лише естетичну, а й обрядову функцію. Рушники на іконах служили символом Божого захисту для родини, а також створювали атмосферу духовної чистоти в домі. У важливі моменти життя, такі як святкування релігійних свят, рушник використовувався для накриття столу, на якому лежав хліб – символ достатку та гостинності.

Рушники використовували не лише в особистих обрядах, а й під час загальнонародних свят і релігійних обрядів. Рушниками прикрашали ікони, вівтарі в церквах і будинки. Особливо важливим вважався рушник, на якому подавали хліб-сіль – символ гостинності та поваги. Такі рушники часто мали пишні вишивки та використовувалися під час зустрічей дорогих гостей або на державних урочистостях.

Відтак, вишитий рушник не тільки був важливим елементом побуту та декору, а й символом життя, культури та віри українського народу. Відображаючи історичний досвід, традиції та світогляд, він став невід'ємною частиною національної ідентичності. Рушники служили водночас як засіб захисту, оберегу та символічного вираження родючості, благополуччя та сімейного щастя. Нині, як і століття тому, рушник залишається символом духовного багатства української культури та її неперервного зв'язку з минулим.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Плазовська Л.В., Савчук І.В. Народне мистецтво Поділля: навчальний посібник для студентів ЗВО. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2019. 240 с.
2. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
3. Марущак О.В., Магдич Я.І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. II. С. 19-22.
4. Марущак О.В., Плазовська Л.В., Лукова О.М. Художні особливості подільської народної вишивки. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 2. С. 177-182.
5. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): навч. посіб. для студ. ВНЗ мистецтва. К.: Редакція вісника «Ант»; «Фенікс», 2013. 416 с.

Н А Ш І А В Т О Р И

Андрощук Ігор Петрович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Андрощук Ірина Василівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Андрусишена Діана Андріївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Бабченко Інна Григорівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету фізико-математичної, комп'ютерної та технологічної освіти Бердянського державного педагогічного університету, м. Запоріжжя

Бабчук Юрій Миколайович – доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Баранова Лариса Григорівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Бергілевич Микола Володимирович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Белова-Олейник Юлія Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти та технологій Бердянського державного педагогічного університету, м. Запоріжжя

Бичок Ольга Русланівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Боднюк Оксана Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Бойчук Наталія Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Бондар Павло Вікторович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Бондарук Юрій Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Борисенко Надія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Бохонько Євген Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Будикіна Богдана Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Василевська-Скупа Людмила Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Веремчук Марія Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Вікторова Поліна Євгенівна – аспірантка кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Вовчук Дмитро Ігорович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Галюк Руслан Вікторович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гандзій Наталія Володимирівна – асистент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гаркушевський Володимир Савич – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гесик Андріана Романівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Глуханюк Віталій Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Годун Петро – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Голінська Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Головін Роман Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гречаник Андрій Леонідович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Грибовський Максим Ростиславович – здобувач ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Гріщенко Тетяна Вікторівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Губченко Дмитро Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Густінович Євген Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Давидюк Анна Вікторівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Джевага Григорій Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Джураєва Яніна Леонідівна – викладач спеціальних дисциплін Комунального закладу «Покровський педагогічний фаховий коледж», м. Покровськ

Дзись Тетяна Михайлівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Довгаль Єва Ігорівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Довженко Марина Василівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Долінська Марія Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Дубова Наталія Вячеславівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Дуднік Валерія Віталіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Жилінська Марія Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Заболотна Катерина Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Загоруйко Богдан Миколайович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Злагодниук Марина Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Зозуля Іван Ігорович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра Навчально-наукового інституту іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Зозуля Ілля Іванович – здобувач ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Зозуля Ольга Василівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист циклової комісії викладачів фізико-математичних дисциплін, інформатики, трудового навчання, технологій і мистецтва Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Берестин

Зоря Олександр Миколайович – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Зузяк Тетяна Петрівна – кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій, професор кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Іванчук Анатолій Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Івахова Анастасія Андріївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Ісакова Василина Василівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Карпець Петро Васильович – аспірант Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, м. Кременець

Касько Яна Анатоліївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Килимчук Павло Олегович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Кириленко Олег Владиславович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету фізико-математичної, комп'ютерної та технологічної освіти Бердянського державного педагогічного університету, м. Запоріжжя

Кізім Світлана Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри цифрових технологій і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Кізя Сергій Іванович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Козак Владислава Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Коленіченко Богдан Володимирович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра Навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Колесник Олександр Васильович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Коломієць Алла Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Коломієць Дмитро Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Колосінська Наталія Миколаївна – викладач спецпредметів Державного навчального закладу «Центр професійно-технічної освіти № 1 м. Вінниця», м. Вінниця

Коляденко Денис Юрійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Конаш Олександр Миколайович – здобувач ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Корєхов Артем Олександрович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Корницька Лариса Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Коробань Оксана Валеріївна – старший викладач кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Королівський Іван Анатолійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Кравцова Наталія Євгеніївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Кравченко Катерина Аркадіївна – викладач кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Кравченко Леся Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Краєвська Катерина Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету фізико-математичної, комп'ютерної та технологічної освіти Бердянського державного педагогічного університету, м. Запоріжжя

Красильников Сергій Романович – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Красильникова Ганна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Красильникова Ірина Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Криворука Лариса Валентинівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Крулик Богдан Володимирович – старший викладач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Кулак Анастасія Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Куліш Анастасія Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Куратнік Ольга Сергіївна – учениця 11 А класу ліцею № 14 «Здоров'я» Полтавської міської ради, м. Полтава

Куратнік Тетяна Вікторівна – учитель трудового навчання та технологій ліцею № 14 «Здоров'я» Полтавської міської ради, м. Полтава

Куровська Жанна Володимирівна – майстер виробничого навчання Державного навчального закладу «Центр професійно-технічної освіти № 1 м. Вінниця», м. Вінниця

Курок Віра Панасівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Кушнір Олександр Іванович – здобувач ступеню вищої освіти магістра Наукового інституту аспірантури і докторантури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Ладанюк Марія Володимирівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Лівшун Олександр Володимирович – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Люльченко Вячеслав Григорович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Маліновський В'ячеслав Володимирович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Маринченко Інна Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Марущак Оксана Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Матвеева Ксенія Володимирівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Мацьковська Марія Петрівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-технологічного факультету Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, м. Кременець

Мельник Владислав Анатолійович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Мельник Юлія Василівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Мельник Юлія Іванівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Микитюк Діана Владиславівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Миколишена Богдана Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Михальченко Ігор Петрович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Міщенко Олена Володимирівна – кандидат технічних наук, старший викладач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Мозгальов Андрій Анатолійович – аспірант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Мороз Олена Олександрівна – вчитель трудового навчання і технологій Уманського ліцею № 2 Уманської міської ради Черкаської області, м. Умань

Москалюк Анастасія Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Москвічова Юлія Олександрівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та хореографії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, член Національної спілки художників України, м. Вінниця

Мудрак Назар Васильович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Музика Юрій Олегович – аспірант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Нагайчук Олена Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Наглій Олександр Миколайович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Нагорна Діана Віталіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Нетребчук Каріна Юріївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Нікітіна Інна Іванівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Новіков Олександр Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Овод Олександр Андрійович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Озеруга Дмитро Васильович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Орлова Ольга Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Осика Денис Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету математики, природничих наук та технологій Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Осіпчук Тетяна Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Остапенко Назарій Вікторович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Павелко Анастасія Валеріївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Павлик Софія Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Панченко Марія Русланівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Пашковська Тетяна Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра педагогічного факультету Херсонського державного університету, м. Херсон

Подольнчук Станіслав Вікторович – кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Потапкін Віталій Сергійович – викладач кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Процанін Наталія Василівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Радомський Денис Олегович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Рахманов Андрій Анатолійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Рожкова Анастасія Юріївна – асистент кафедри професійної освіти, ресторанного і туристичного бізнесу Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава

Романюк Катерина Петрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Русавська Юлія Олексіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Рябець Сергій Іванович – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Сазонов Денис Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Салтан Людмила Михайлівна – асистент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Самборська Олена Валентинівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Сарахан Денис Володимирович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Святецький Богдан Андрійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Семенець Вероніка Дмитрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Скібіна Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологій виробництва і професійної освіти Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава

Соловей Віктор Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Солугуб Юлія Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Степанюк Андрій Юрійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Стешенко Богдан Володимирович – кандидат педагогічних наук, докторант Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ – м. Дніпро

Стешенко Володимир Васильович – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ – м. Дніпро

Супрун Катерина Ігорівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Терещенко Руслана Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Терещук Андрій Іванович – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Ткаченко Анатолій Григорович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Ткачук Станіслав Іванович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету інженерно-педагогічної освіти, професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Томчук Віталіна Віталіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Удніков Вадим Костянтинович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Федоров Олег Валерійович – асистент кафедри комп'ютерних технологій та інформатики Бердянського державного педагогічного університету, м. Запоріжжя

Федорова Єлизавета Андріївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Фіногєєва Світлана Миколаївна – викладач спецпредметів Державного навчального закладу «Центр професійно-технічної освіти № 1 м. Вінниці», м. Вінниця

Харитонова Валентина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Хоруженко Михайло Костянтинович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Хоруженко Тетяна Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів

Хренова Вікторія Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Хуан Чжічунь – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Цвілик Ростислав Олегович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Цвілик Світлана Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

**Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій,
педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва:
теорія, досвід, проблеми**

Цина Андрій Юрійович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленко, м. Полтава

Цина Валентина Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленко, м. Полтава

Цісарук Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, м. Кременець

Ціцілін Микола Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Чадюк Галина Федорівна – майстер виробничого навчання кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Червонцев Андрій Андрійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Чистякова Людмила Олександрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформатики, програмування, штучного інтелекту та технологічної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Чичук Вадим Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Чорноус Лариса Лаврентіївна – викладач-методист вищої категорії, викладач предметів професійно-теоретичної підготовки Державного навчального закладу «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну», м. Вінниця

Швець Ірина Борисівна – Народна артистка України, професор, професор кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, член Національної спілки художників України, м. Вінниця

Швець Олена Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України, м. Львів

Шелева Ірина Миколаївна – старший викладач, спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін практичної та професійної підготовки Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Берестин

Шимкова Ірина Вікторівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Шинін Олександр Степанович – Заслужений діяч мистецтв України, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, член Національної спілки художників України, м. Вінниця

Шовкалюк Анна Віталіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Штефюк Карина Володимирівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра педагогічного факультету Херсонського державного університету, м. Херсон

Юкальчук Леся Петрівна – спеціаліст вищої категорії, викладач предметів професійно-теоретичної підготовки Державний навчальний заклад «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну», м. Вінниця

З М І С Т

РОЗДІЛ І

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Андрощук І.В., Годун П.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 3

Красильникова Г.В., Процанін Н.В.

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ШВЕЙНОГО
ПРОФІЛЮ В ЗАКЛАДАХ П(ПТ)О 6

Марущак О.В., Красильникова І.В., Степанюк А.Ю.

ОБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНУ
ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ 7

Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М., Чадюк Г.Ф.

РОЛЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ НАВИЧОК МИСЛЕННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ . 10

Красильников С.Р., Грибовський М.Р.

ВИВЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В НАВЧАЛЬНІЙ ДИСЦИПЛІНІ
«ІСТОРІЯ АВТОМОБІЛЯ» 12

Ткачук С.І., Маліновський В.В.

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У
ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 15

Кравченко Л.В.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ТЕХНОЛОГІЙ 17

Глуханюк В.М., Заболотна К.С.

ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ 19

Куrowsька Ж.В.

ПОЗИТИВНЕ ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК
НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ 22

Марущак О.В., Довгаль Є.І., Нагорна Д.В.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА
СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДІВ 25

Кравченко К.А.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ НІМЕЧЧИНИ 28

Марущак О.В., Терещенко Р.М., Мельник В.А.

ІНТЕГРАЦІЯ STEAM-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ 30

РОЗДІЛ II

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ

Терещук А.І.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ В
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ 35

Бєлова-Олейник Ю.Ю.

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ 37

Андросчук І.В., Губченко Д.О.

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВІДЕО В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ 40

Дубова Н.В.

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ В
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ» 42

Подольчак С.В.

ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ МЕХАНІЧНОЇ ОБРОБКИ ВАЛІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ
УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ 44

Бохонько Є.О.

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ELECTUDE ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН
АВТОМОБІЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ 46

Маринченко І.В.

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАСАДАХ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ
РЕСУРСІВ 48

Зозуля О.В.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ:
МЕТОД ІНФОГРАФІКИ 50

Чистякова Л.О.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ 52

Іванчук А.В., Радомський Д.О., Головін Р.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАЧІ ТЕХНІЧНИХ ЗНАНЬ ГУМАНІТАРІЯМ ПРИ ВИВЧЕННІ НИМИ
ОХОРОНИ ПРАЦІ 55

Нагайчук О.В.

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 58

Карпець П.В.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ 60

Зоря О.М., Цина В.І.

МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНІСНО-
ВЧИНКОВОЇ ТА ПОВЕДІНКОВОЇ ТЕОРІЙ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ 63

Марущак О.В., Мудрак Н.В., Касько Я.А.

РОЛЬ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА 65

Лівшун О.В.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ 69

Корницька Л.А., Матвеева К.В.

НЕВИЧЕРПНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ У МИСТЕЦТВІ
ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТИЛЮ 71

Джураєва Я.Л.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ТА
ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ 74

Бохонько Є.О., Зозуля І.І.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УНАОЧНЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ
ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 77

Подольчук С.В.

ВИКОРИСТАННЯ ФОРМОУТВОРЮВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДЕКОРУВАННЯ МЕТАЛЕВИХ
ВИРОБІВ 79

Бабченко І.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МОДУЛЯ «ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН» ДЛЯ УЧНІВ 10 КЛАСІВ 81

Хоруженко Т.А.

ІННОВАЦІЙНА ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ 84

Скібіна О.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ 87

Корницька Л.А.

ОРНАМЕНТ ЯК СКЛADOVA ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ХУДОЖНИКА
ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА 89

Марущак О.В., Озеруга Д.В., Ткаченко А.Г.

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ 91

Корехов А.О., Конаш О.М.

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ
АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ 94

Колосінська Н.М., Фіногєєва С.М.

ПОЗАУРОЧНА ВИХОВНА РОБОТА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ 97

Гесик А.Р.

ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ,
ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО
МИСТЕЦТВА: АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ 99

Бохонько Є.О., Овод О.А.

СТВОРЕННЯ ТРАНСМІСІЇ ДЛЯ ЗАСОБІВ МАЛОЇ МЕХАНІЗАЦІЇ У РАМКАХ РОБОТИ
НАУКОВОГО ГУРТКА 102

Люльченко В.Г., Густінович Є.О.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ НА УРОКАХ
ТЕХНОЛОГІЙ В 10-11 КЛАСАХ 104

Потапкін В.С.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ 107

Крулик Б.В.

РОЛЬ ПЛЕНЕРУ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА 109

Корехов А.О., Червонцев А.А.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ 112

Коробань О.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОГРАМУВАННЯ» 115

Мозгальов А.А., Кізім С.С.

ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 117

Харитонов В.В., Святецький Б.А.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 120

Харитонов В.В., Удніков В.К.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ STEAM-ПРОЄКТУВАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ 123

РОЗДІЛ III

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ

ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ТА ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Стещенко В.В., Стещенко Б.В.

ДО ПИТАННЯ ПРО ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХІ ст. 126

Коломієць А.М., Швець О.А., Музика Ю.О.

ІНТЕГРАЦІЯ ВИДІВ МИСТЕЦТВ ЯК ОСВІТНІЯ ТЕХНОЛОГІЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ 129

Андрушук І.В., Королівський І.А.

ПОНЯТТЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ 131

Курок В.П., Хоруженко М.К.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «АВТОСПРАВА» 133

Вікторова П.Є., Цина А.Ю.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОЧУТТІВ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ 136

Ткачук С.І., Сарахан Д.В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ 139

Зузяк Т.П., Соловей В.В., Галюк Р.В.

НАРОДНІ СИМВОЛИ ТА ОБЕРЕГИ УКРАЇНИ ЯК ТВОРЧІ ОБ'ЄКТИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ З ХУДОЖНЬОЇ ДЕРЕВООБРОБКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 141

Цісарук І.В., Мацьковська М.П.

РОЗВИТОК ЕМПАТІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ 146

Джевага Г.В., Коленіченко Б.В.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ (РЕАЛІЗАЦІЯ
КОНЦЕПЦІЇ НУШ) 148

Гаркушевський В.С., Сологуб Ю.С., Цвілик Р.О.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 151

Василевська-Скупа Л.П., Кравцова Н.Є., Баранова Л.Г.

ВИКОРИСТАННЯ ФОНОГРАМ-МІНУС У ВОКАЛЬНІЙ РОБОТІ З УЧНЯМИ У ЗАКЛАДАХ
ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ 154

Цвілик С.Д., Боднюк О.М., Мельник Ю.В.

ЕВРИСТИЧНІ МЕТОДИ В НАВЧАННІ ТЕХНОЛОГІЙ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ 158

Рябець С.І., Осика Д.О.

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ 162

Шимкова І.В., Бергілевич М.В., Бондарук Ю.О.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ 164

Хоруженко Т.А., Кізя С.І.

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ДЕРЕВООБРОБКА» 168

Соловей В.В., Колесник О.В.

ВИКОРИСТАННЯ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ (AR) У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЄКТУВАННІ НА
ЗАНЯТТЯХ З ТЕХНОЛОГІЙ 170

Федоров О.В.

ДОПОМІЖНІ ІНТЕРАКТИВНІ ТРЕНАЖЕРИ У ПРИСКОРЕННІ ВИВЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ-ОСНОВ
У ІТ 173

Чорноус Л.Л., Юкальчук Л.П.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ І ЗАКРІЙНИКІВ ЗНАНЬ З ОСНОВ КОЛОРБЛОКІНГУ
ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 176

Іванчук А.В., Радомський Д.О., Головін Р.О.

ВИРОБНИЧА ГРАМОТНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО
САМОВИЗНАЧЕННЯ 185

Корницька Л.А., Романюк К.П.

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ПРОЦЕС ЕВОЛЮЦІЇ ОСВІТИ 187

Краєвська К.О.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ 11 КЛАСІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З БІСЕРУ
ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ 189

Шимкова І.В., Дзісь Т.М., Остапенко Н.В.

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ВИРОБІВ З ВТОРИННИХ МАТЕРІАЛІВ 191

Борисенко Н.А.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 194

Орлова О.В., Зозуля І.І.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВИНАХІДНИЦТВА У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФАНТАСТИЧНОЇ ТРИЛОГІЇ ЖУЛЯ ВЕРНА «КАПІТАН НЕМО» 196

Мороз О.О.

МОДЕЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 199

Марущак О.В., Ціцілін М.О., Дуднік В.В.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ УЗАГАЛЬНЕНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ОСНОВИ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА 202

Андрушук І.П., Веремчук М.О.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 206

Глуханюк В.М., Гріщенко Т.В., Загоруйко Б.М.

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ 209

Борисенко Н.А., Гречаник А.Л.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПОШУКУ ТВОРЧИХ РІШЕНЬ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ 212

Кириленко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УЧНІВ 10 КЛАСІВ ТЕХНОЛОГІЙ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З ГЛИНИ 214

Шимкова І.В., Нікітіна І.І., Рахманов А.А.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА 3D-МОДЕЛЮВАННЯ У НАВЧАННІ ДЕРЕВООБРОБКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ STEAM-ОСВІТИ 217

Хоруженко Т.А., Бондар П.В.

ТИПИ ТЕХНІЧНИХ ЗАДАЧ ТА ЇХ МІСЦЕ У ФОРМУВАННІ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ УМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ 220

Цвілик С.Д., Андрусишена Д.А., Злагоднюк М.С.

ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ 223

Хоруженко Т.А., Новіков О.О.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ» 227

Самборська О.В., Бойчук Н.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКІВ ТЕХНОЛОГІЙ ... 230

Соловей В.В., Коляденко Д.Ю.

СТИМУЛЮВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ STEM-ПРОЄКТІВ 232

Харитонова В.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ХУДОЖНЬО-ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА 234

Кушнір О.І.

АУДІОЛЕКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ 236

Міщенко О.В.

МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО ТА ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ (ХУДОЖНІЙ ТЕКСТИЛЬ) ЯК БАЗОВА
ДИСЦИПЛІНА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА 239

Цвілик С.Д., Вовчук Д.І., Сазонов Д.О.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ХУДОЖНЬОЇ
ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ 241

Чичук В.М.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРЕДОВИЩ GOOGLE В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 244

Хоруженко Т.А., Панченко М.Р.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ . 246

Шинін О.С., Супрун К.І., Москалюк А.О.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ ХУДОЖНІХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ
АКВАРЕЛЬНОГО ЖИВОПИСУ 249

Голінська Т.М., Пашковська Т.О.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 253

Соловей В.В., Ладанюк М.В., Хуан Чжічунь

ДУХОВНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ
ГОНЧАРНОГО МИСТЕЦТВА 259

Голінська Т.М., Штефюк К.В.

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 261

РОЗДІЛ IV ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Зузяк Т.П., Мельник Ю.І., Томчук В.В.

ЗМІШАНА ГРАФІЧНА ТЕХНІКА ЛІНІЙНО-ПЛЯМОВОГО ЗОБРАЖЕННЯ В ОРНАМЕНТІ 266

Хренова В.В., Криворука Л.В.

ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА: СИМВОЛІКА ТА ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО .. 269

Швець І.Б., Наглій О.М.

СОЦІАЛЬНІ МЕСЕДЖІ В ТВОРЧОСТІ ГУРТУ «СКРЯБІН» ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ
ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ 273

Куратнік Т.В., Куратнік О.С.

ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ У
ТВОРЧОСТІ ВІРИ ЗАБОРИ 275

Марущак О.В.

ІНТЕГРАЦІЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ: СИНЕРГІЯ ТРАДИЦІЙ
ТА ІННОВАЦІЙ 277

Шинін О.С., Голінська Т.М., Шовкалюк А.В.

АБСТРАКТНИЙ ЖИВОПИС ЯК ФОРМА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО САМОВИРАЖЕННЯ В
СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ 280

Голінська Т.М., Нетребчук К.Ю., Куліш А.М.	
УКРАЇНСЬКЕ НАЇВНЕ МИСТЕЦТВО ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ	283
Шелева І.М.	
МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ У ДОХРИСТИЯНСЬКИЙ ПЕРІОД	286
Зузяк Т.П., Шинін О.С., Русавська Ю.О.	
ДЕКОРАТИВНИЙ ЖИВОПИС ТА ЙОГО КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ	290
Рожкова А.Ю.	
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	292
Москвічова Ю.О., Бичок О.Р.	
ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРТЕПІАННОЇ СПАДЩИНИ БОГДАНИ ФІЛЬЦ	294
Соловей В.В., Салтан Л.М., Довженко М.В., Козак В.О.	
ЕВОЛЮЦІЯ ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ ПО ДЕРЕВУ В УКРАЇНІ: ВІД ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДО СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА	296
Марущак О.В., Будикіна Б.С., Миколишена Б.О.	
ЗАСОБИ ГРАФІЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ У СТВОРЕННІ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ ОРНАМЕНТУ	300
Андрощук І.В., Ісакова В.В.	
ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ	305
Гандзій Н.В., Осіпчук Т.О., Павлик С.О.	
ХУДОЖНІ РОЗПИСИ УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ, СИМВОЛІКА ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ	308
Марущак О.В., Кулак А.М., Килимчук П.О.	
ВПЛИВ МАТЕРІАЛУ ТА ФАКТУРИ НА ОРНАМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО: СИНТЕЗ ЕСТЕТИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ	311
Салтан Л.М., Павелко А.В., Михальченко І.П.	
ТЕХНОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІКИ ПІРОГРАФІЇ В ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОМУ МИСТЕЦТВІ ТА ПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ	314
Марущак О.В., Семенець В.Д., Федорова Є.А.	
ТОЧКА В ОРНАМЕНТАЛЬНИХ СТРУКТУРАХ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВІ ПІДХОДИ В ГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ	320
Бабчук Ю.М., Гандзій Н.В., Жилінська М.О.	
ВІТРАЖНЕ МИСТЕЦТВО: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ІНТЕР'ЄРНУМУ ДИЗАЙНІ .	325
Соловей В.В., Давидюк А.В., Івахова А.А.	
ХУДОЖНЯ МОВА МИСТЕЦТВА АР-НУВО	328
Марущак О.В., Микитюк Д.В., Долінська М.О.	
КУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИШИТОГО РУШНИКА: СИМВОЛІЗМ, ОБРЯДОВІСТЬ І НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ	331
Наші автори	334

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
І ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА:
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ**

Збірник наукових праць

Випуск VII

- С 91** Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. 352 с.

Відповідальний за випуск
Оригінал-макет
Коректор, технічний редактор
Дизайн обкладинки

О.В. Марущак
О.В. Марущак
І.В. Шимкова
І.В. Шимкова